నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

ఖుద్దకనికాయే

జాతక-అట్ఠకథా

(ఛట్ఠో భాగో)

౨౨. మహానిపాతో

[౫౩౮] ౧. మూగపక్ఖజాతకవణ్ణనా

మా పణ్డిచ్చయం విభావయాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాభినిక్ఖమనం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా భగవతో నేక్ఖమ్మపారమిం వణ్ణయన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "భిక్ఖవే, ఇదాని మమ పూరితపారమిస్స రజ్జం ఛడ్డేత్వా మహాభినిక్ఖమనం నామ అనచ్ఛరియం. అహఞ్హి పుబ్బే అపరిపక్కే ఞాణే పారమియో పూరేన్తోపి రజ్జం ఛడ్డేత్వా నిక్ఖన్తోయేవా"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే కాసిరట్ఠే బారాణసియం కాసిరాజా నామ ధమ్మేన రజ్జం కారేసి. తస్స సోళససహస్సా ఇత్థియో అహేసుం. తాసు ఏకాపి పుత్తం వా ధీతరం వా న లభి. నాగరా "అమ్హాకం రఞ్ఞో వంసానురక్ఖకో ఏకోపి పుత్తో నత్థీ"తి రాజఙ్గణే సన్నిపతిత్వా **కుసజాతకే** (జా. ౨.౨౦.౧ ఆదయో) ఆగతనయేనేవ రాజానం ఏవమాహంసు "దేవ, పుత్తం పత్థేథా"తి. రాజా తేసం వచనం సుత్వా సోళససహస్సా ఇత్థియో "తుమ్హే పుత్తం పత్థేథా"తి ఆణాపేసి. తా చన్దాదీనం దేవతానం ఆయాచనఉపట్ఠానాదీని కత్వా పత్థేన్తియోపి పుత్తం వా ధీతరం వా న లభింసు. అగ్గమహేసీ పనస్స మద్దరాజధీతా చన్దాదేవీ నామ సీలసమ్పన్నా అహోసి. రాజా "భద్దే, త్వమ్పి పుత్తం పత్థేహీ"తి ఆహ. సా పుణ్ణమదివసే ఉపోసథం సమాదియిత్వా చూళసయనే నిపన్నావ అత్తనో సీలం ఆవజ్జేత్వా "సచాహం అఖణ్డసీలా ఇమినా మే సచ్చేన పుత్తో ఉప్పజ్జతూ"తి సచ్చకిరియం అకాసి.

తస్సా సీలతేజేన సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా "చన్దాదేవీ పుత్తం పత్థేతి, హన్దాహం పుత్తం దస్సామీ"తి తస్సానుచ్ఛవికం పుత్తం ఉపధారేన్తో బోధిసత్తం పస్సి. బోధిసత్తోపి తదా వీసతివస్సాని బారాణసియం రజ్జం కారేత్వా తతో చుతో ఉస్సదనిరయే నిబ్బత్తిత్వా అసీతివస్ససహస్సాని తత్థ పచ్చిత్వా తతో చవిత్వా తావతింసభవనే నిబ్బత్తి. తత్థాపి యావతాయుకం ఠత్వా తతో చవిత్వా ఉపరిదేవలోకం గన్తుకామో అహోసి. సక్కో తస్స సన్తికం గన్త్వా "మారిస, తయి మనుస్సలోకే ఉప్పన్నే పారమియో చ తే పూరిస్సన్తి, మహాజనస్స వుడ్ఢి చ భవిస్సతి, అయం కాసిరఞ్ఞో చన్దాదేవీ నామ అగ్గమహేసీ పుత్తం పత్థేతి, తస్సా కుచ్ఛియం ఉప్పజ్జాహీ"తి వత్వా అఞ్ఞేసఞ్చ చవనధమ్మానం పఞ్చసతానం దేవపుత్తానం పటిఞ్ఞం గహేత్వా సకట్ఠానమేవ అగమాసి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పఞ్చహి దేవపుత్తసతేహి సద్ధిం దేవలోకతో చవిత్వా సయం చన్దాదేవియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. ఇతరే పన దేవపుత్తా అమచ్చభరియానం కుచ్ఛీసు పటిసన్ధిం గణ్హింసు.

తదా చన్దాదేవియా కుచ్ఛి వజిరపుణ్ణా వియ అహోసి. సా గబ్భస్స పతిట్ఠితభావం ఞత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. తం సుత్వా రాజా గబ్భస్స పరిహారం దాపేసి. సా పరిపుణ్ణగబ్భా దసమాసచ్చయేన ధఞ్ఞపుఞ్ఞలక్ఖణసమ్పన్నం పుత్తం విజాయి. తం దివసమేవ అమచ్చగేహేసు పఞ్చ కుమారసతాని జాయింసు. తస్మిం ఖణే రాజా అమచ్చగణపరివుతో మహాతలే నిసిన్నో అహోసి. అథస్స "పుత్తో, తే దేవ, జాతో"తి ఆరోచయింసు. తేసం వచనం సుత్వా రఞ్ఞో పుత్తపేమం ఉప్పజ్జిత్వా ఛవియాదీని ఛిన్దిత్వా అట్ఠిమిఞ్జం ఆహచ్చ అట్ఠాసి, అబ్భన్తరే పీతి ఉప్పజ్జి, హదయం సీతలం జాతం. సో అమచ్చే పుచ్ఛి "తుట్ఠా ను ఖో తుమ్హే, మమ పుత్తో జాతో"తి? "కిం కథేథ, దేవ, మయం పుబ్బే అనాథా, ఇదాని పన సనాథా జాతా, సామికో నో లద్ధో"తి ఆహంసు. రాజా మహాసేనగుత్తం పక్కోసాపేత్వా ఆణాపేసి "మమ పుత్తస్స పరివారో లద్ధుం వట్టతి, గచ్ఛ త్వం అమచ్చగేహేసు అజ్జ జాతా దారకా కిత్తకా నామాతి ఓలోకేహీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా అమచ్చగేహాని గన్త్వా ఓలోకేన్తో పఞ్చ కుమారసతాని దిస్వా పునాగన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి.

రాజా పఞ్చన్నం దారకసతానం కుమారపసాధనాని పేసేత్వా పున పఞ్చ ధాతిసతాని చ దాపేసి. మహాసత్తస్స పన అతిదీఘాదిదోసవజ్జితా అలమ్బత్థనియో మధురథఞ్ఞాయో చతుసట్ఠి ధాతియో అదాసి. అతిదీఘాయ హి ఇత్థియా పస్సే నిసీదిత్వా థఞ్ఞం పివతో దారకస్స గీవా దీఘా హోతి, అతిరస్సాయ పస్సే నిసీదిత్వా థఞ్ఞం పివన్తో దారకో నిప్పీళితఖన్ధట్ఠికో హోతి, అతికిసాయ పస్సే నిసీదిత్వా థఞ్ఞం పివతో దారకస్స ఊరూ రుజ్జన్తి, అతిథూలాయ పస్సే నిసీదిత్వా థఞ్ఞం పివన్తో దారకో పక్ఖపాదో హోతి, అతికాళికాయ ఖీరం అతిసీతలం హోతి, అతిఓదాతాయ ఖీరం అతిఉణ్హం హోతి, లమ్బత్థనియా పస్సే నిసీదిత్వా థఞ్ఞం పివన్తో దారకో నిప్పీళితనాసికో హోతి. కాసానఞ్చ పన ఇత్థీనం ఖీరం అతిఅమ్బిలం హోతి, సాసానఞ్చ పన ఇత్థీనం ఖీరం అతికటుకాదిభేదం హోతి, తస్మా తే సబ్బేపి దోసే వివజ్జేత్వా అలమ్బత్థనియో మధురథఞ్ఞాయో చతుసట్ఠి ధాతియో దత్వా మహన్తం సక్కారం కత్వా చన్దాదేవియాపి వరం అదాసి. సాపి గహితకం కత్వా ఠపేసి.

రాజా కుమారస్స నామగ్గహణదివసే లక్ఖణపాఠకే బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా తేసం మహన్తం సక్కారం కత్వా కుమారస్స అన్తరాయాభావం పుచ్ఛి. తే తస్స లక్ఖణసమ్పత్తిం దిస్వా "మహారాజ, ధఞ్ఞపుఞ్ఞలక్ఖణసమ్పన్నో అయం కుమారో, తిట్ఠతు ఏకదీపో, ద్విసహస్సపరివారానం చతున్నమ్పి మహాదీపానం రజ్జం కారేతుం సమత్థో హోతి, నాస్స కోచి అన్తరాయో పఞ్ఞాయతీ"తి వదింసు. రాజా తేసం వచనం సుత్వా తుస్సిత్వా కుమారస్స నామం కరోన్తో యస్మా కుమారస్స జాతదివసే సకలకాసిరట్ఠే దేవో వస్సి, యస్మా చ రఞ్ఞో చేవ అమచ్చానఞ్చ హదయం సీతలం జాతం, యస్మా చ తేమయమానో జాతో, తస్మా "తేమియకుమారో"తిస్స నామం అకాసి. అథ నం ధాతియో ఏకమాసికం అలఙ్కరిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం ఆనయింసు. రాజా పియపుత్తం ఆలిఙ్గిత్వా సీసే చుమ్బిత్వా అఙ్కే నిసీదాపేత్వా రమయమానో నిసీది.

తస్మిం ఖణే చత్తారో చోరా ఆనీతా. రాజా తే దిస్వా "తేసు ఏకస్స చోరస్స సకణ్టకాహి కసాహి పహారసహస్సం కరోథ, ఏకస్స సఙ్ఖలికాయ బన్ధిత్వా బన్ధనాగారపవేసనం కరోథ, ఏకస్స సరీరే సత్తిపహారం కరోథ, ఏకస్స సూలారోపనం కరోథా"తి ఆణాపేసి. అథ మహాసత్తో పితు వచనం సుత్వా భీతతసితో హుత్వా "అహో మమ పితా రజ్జం నిస్సాయ అతిభారియం నిరయగామికమ్మం అకాసీ"తి చిన్తేసి. పునదివసే పన తం సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా అలఙ్కతసిరిసయనే నిపజ్జాపేసుం. సో థోకం నిద్దాయిత్వా పబుద్ధో అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా సేతచ్ఛత్తం ఓలోకేన్తో మహన్తం సిరివిభవం పస్సి. అథస్స పకతియాపి భీతతసితస్స అతిరేకతరం భయం ఉప్పజ్జి. సో "కుతో ను ఖో అహం ఇమం చోరగేహం ఆగతోమ్హీ"తి ఉపధారేన్తో జాతిస్సరఞాణేన

దేవలోకతో ఆగతభావం ఞత్వా తతో పరం ఓలోకేన్తో ఉస్సదనిరయే పక్కభావం పస్సి, తతో పరం ఓలోకేన్తో తస్మింయేవ నగరే రాజభావం అఞ్ఞాసి.

అథస్స "అహం వీసతివస్సాని బారాణసియం రజ్జం కారేత్వా అసీతివస్ససహస్సాని ఉస్సదనిరయే పచ్చిం, ఇదాని పునపి ఇమస్మింయేవ చోరగేహే నిబ్బత్తోమ్హి, పితా మే హియ్యో చతూసు చోరేసు ఆనీతేసు తథారూపం ఫరుసం నిరయసంవత్తనికం కథం కథేసి, సచాహం రజ్జం కారేస్సామి, పునపి నిరయే నిబ్బత్తిత్వా మహాదుక్ఖం అనుభవిస్సామీ"తి ఆవజ్జేన్తస్స మహన్తం భయం ఉప్పజ్జి. బోధిసత్తస్స కఞ్చనవణ్ణం సరీరం హత్థేన పరిమద్దితం పదుమం వియ మిలాతం దుబ్బణ్ణం అహోసి. సో "కథం ను ఖో ఇమమ్హా చోరగేహా ముచ్చేయ్య"న్తి చిన్తేన్తో నిపజ్జి. అథ నం ఏకస్మిం అత్తభావే మాతుభూతపుబ్బా ఛత్తే అధివత్థా దేవధీతా అస్సాసేత్వా "తాత తేమియకుమార, మా భాయి, మా సోచి, మా చిన్తయి. సచే ఇతో ముచ్చితుకామోసి, త్వం అపీఠసప్పీపి పీఠసప్పీ వియ హోహి, అబధిరోపి బధిరో వియ హోహి, అమూగోపి మూగో వియ హోహి, ఇమాని తీణి అఙ్గాని అధిట్ఠాయ అత్తనో పణ్డితభావం మా పకాసేహీ"తి వత్వా పఠమం గాథమాహ –

౧. "మా పణ్డిచ్చయం విభావయ, బాలమతో భవ సబ్బపాణినం;
సబ్బో తం జనో ఓచినాయతు, ఏవం తవ అత్థో భవిస్సతీ"తి.

తత్థ **పణ్డిచ్చయ**న్తి పణ్డిచ్చం, అయమేవ వా పాఠో. **బాలమతో**తి బాలో ఇతి సమ్మతో. **సబ్బో జనో**తి సకలో అన్తోజనో చేవ బహిజనో చ. **ఓచినాయతూ**తి "నీహరథేతం కాళకణ్ణి"న్తి అవమఞ్ఞతు, అవజానాతూతి అత్థో.

సో తస్సా వచనేన అస్సాసం పటిలభిత్వా –

౨. "కరోమి తే తం వచనం, యం మం భణసి దేవతే;
అత్థకామాసి మే అమ్మ, హితకామాసి దేవతే"తి. –

ఇమం గాథం వత్వా తాని తీణి అఙ్గాని అధిట్ఠాసి. సా చ దేవధీతా అన్తరధాయి. రాజా పుత్తస్స అనుక్కణ్ఠనత్థాయ తాని పఞ్చ కుమారసతాని తస్స సన్తికేయేవ ఠపేసి. తే దారకా థఞ్ఞత్థాయ రోదన్తి పరిదేవన్తి. మహాసత్తో పన నిరయభయతజ్జితో "రజ్జతో మే సుస్సిత్వా మతమేవ సేయ్యో"తి న రోదతి న పరిదేవతి. అథస్స ధాతియో తం పవత్తిం ఞత్వా చన్దాదేవియా ఆరోచయింసు. సాపి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా నేమిత్తకే బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి. అథ బ్రాహ్మణా ఆహంసు "దేవ, కుమారస్స పకతివేలం అతిక్కమిత్వా థఞ్ఞం దాతుం వట్టతి, ఏవం సో రోదమానో థనం దళ్హం గహేత్వా సయమేవ పివిస్సతీ"తి. తతో పట్ఠాయ ధాతియో కుమారస్స పకతివేలం అతిక్కమిత్వా థఞ్ఞం దేన్తి. దదమానా చ కదాచి ఏకవారం అతిక్కమిత్వా దేన్తి, కదాచి సకలదివసం ఖీరం న దేన్తి.

వీమంసనకణ్డం

సో నిరయభయతజ్జితో సుస్సన్తోపి థఞ్ఞత్థాయ న రోదతి, న పరిదేవతి. అథ నం అరోదన్తమ్పి దిస్వా "పుత్తో మే ఛాతో"తి మాతా వా థఞ్ఞం పాయేతి, కదాచి ధాతియో వా పాయేన్తి. సేసదారకా థఞ్ఞం అలద్ధవేలాయమేవ రోదన్తి పరిదేవన్తి. మహాసత్తో పన నిరయభయతజ్జితో న రోదతి, న పరిదేవతి, న నిద్దాయతి, న హత్థపాదే సమిఞ్జతి, న సద్దం కరోతి. అథస్స

ధాతియో “పీఠసప్పీనం హత్థపాదా నామ న ఏవరూపా హోన్తి, మూగానం హనుకపరియోసానం నామ న ఏవరూపం హోతి, బధిరానం కణ్ణసోతాని నామ న ఏవరూపాని హోన్తి, భవితబ్బమేత్థ కారణేన, వీమంసిస్సామ న”న్తి చిన్తేత్వా “ఖీరేన తావ నం వీమంసిస్సామా”తి సకలదివసం ఖీరం న దేన్తి. సో సుస్సన్తోపి ఖీరత్థాయ సద్దం న కరోతి. అథస్స మాతా “పుత్తో మే ఛాతో”తి సయమేవ థఞ్ఞం పాయేతి. ఏవం అన్తరన్తరా ఖీరం అదత్వా ఏకసంవచ్ఛరం వీమంసన్తాపిస్స అన్తరం న పస్సింసు.

తతో అమచ్చాదయో రఞ్ఞో ఆరోచేసుం “ఏకవస్సికదారకా నామ పూవఖజ్జకం పియాయన్తి, తేన నం వీమంసిస్సామా”తి పఞ్చ కుమారసతాని తస్స సన్తికేయేవ నిసీదాపేత్వా నానాపూవఖజ్జకాని ఉపనామేత్వా బోధిసత్తస్స అవిదూరే ఠపేత్వా “యథారుచి తాని పూవఖజ్జకాని గణ్హథా”తి పటిచ్ఛన్నట్ఠానే తిట్ఠన్తి. సేసదారకా కలహం కరోన్తా అఞ్ఞమఞ్ఞం పహరన్తా తం తం గహేత్వా ఖాదన్తి. మహాసత్తో పన అత్తానం ఓవదిత్వా “తాత తేమియకుమార, నిరయభయం ఇచ్ఛన్తో పూవఖజ్జకం ఇచ్ఛాహీ”తి నిరయభయతజ్జితో పూవఖజ్జకం న ఓలోకేసి. ఏవం పూవఖజ్జకేనపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో “ద్వివస్సికదారకా నామ ఫలాఫలం పియాయన్తి, తేన నం వీమంసిస్సామా”తి నానాఫలాని ఉపనామేత్వా బోధిసత్తస్స అవిదూరే ఠపేత్వా వీమంసింసు. సేసదారకా కలహం కత్వా యుజ్ఝన్తా తం తం గహేత్వా ఖాదన్తి. సో నిరయభయతజ్జితో తమ్పి న ఓలోకేసి. ఏవం ఫలాఫలేనపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో “తివస్సికదారకా నామ కీళనభణ్డకం పియాయన్తి, తేన నం వీమంసిస్సామా”తి నానాసువణ్ణమయాని హత్థిఅస్సరూపకాదీని కారాపేత్వా బోధిసత్తస్స అవిదూరే ఠపేసుం. సేసదారకా అఞ్ఞమఞ్ఞం విలుమ్పన్తా గణ్హింసు. మహాసత్తో పన న కిఞ్చి ఓలోకేసి. ఏవం కీళనభణ్డకేనపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో “చతువస్సికదారకా నామ భోజనం పియాయన్తి, తేన నం వీమంసిస్సామా”తి నానాభోజనాని ఉపనామేసుం. సేసదారకా తం పిణ్డం పిణ్డం కత్వా భుఞ్జన్తి. మహాసత్తో పన అత్తానం ఓవదిత్వా “తాత తేమియకుమార, అలద్ధభోజనానం తే అత్తభావానం గణనా నామ నత్థీ”తి నిరయభయతజ్జితో తమ్పి న ఓలోకేసి. అథస్స మాతా సయమేవ హదయేన భిజ్జమానేన వియ అసహన్తేన సహత్థేన భోజనం భోజేసి. ఏవం భోజనేనపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో “పఞ్చవస్సికదారకా నామ అగ్గినో భాయన్తి, తేన నం వీమంసిస్సామా”తి రాజఙ్గణే అనేకద్వారయుత్తం మహన్తం గేహం కారేత్వా తాలపణ్ణేహి ఛాదేత్వా తం సేసదారకేహి పరివుతం తస్స మజ్ఝే నిసీదాపేత్వా అగ్గిం దేన్తి. సేసదారకా అగ్గిం దిస్వా విరవన్తా పలాయింసు. మహాసత్తో పన చిన్తేసి “నిరయఅగ్గిసన్తాపనతో ఇదమేవ అగ్గిసన్తాపనం సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన వరతర”న్తి నిరోధసమాపన్నో మహాథేరో వియ నిచ్చలోవ అహోసి. అథ నం అగ్గిమ్హి ఆగచ్ఛన్తే గహేత్వా అపనేన్తి. ఏవం అగ్గినాపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో “ఛవస్సికదారకా నామ మత్తహత్థినో భాయన్తి, తేన నం వీమంసిస్సామా”తి ఏకం హత్థిం సుసిక్ఖితం సిక్ఖాపేత్వా బోధిసత్తం సేసదారకేహి పరివుతం రాజఙ్గణే నిసీదాపేత్వా తం హత్థిం ముఞ్చన్తి. సో కోఞ్చనాదం నదన్తో సోణ్డాయ భూమియం పోథేన్తో భయం దస్సేన్తో ఆగచ్ఛతి. సేసదారకా తం దిస్వా మరణభయభీతా దిసావిదిసాసు పలాయింసు.

మహాసత్తో పన మత్తహత్థిం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా చిన్తేసి "చణ్డనిరయే పచ్చనతో చణ్డహత్థినో హత్థే మరణమేవ సేయ్యో"తి నిరయభయతజ్జితో తత్థేవ నిసీది. సుసిక్ఖితో హత్థీ మహాసత్తం పుప్ఫకలాపం వియ ఉక్ఖిపిత్వా అపరాపరం కత్వా అకిలమేత్వావ గచ్ఛతి. ఏవం హత్థినాపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో "సత్తవస్సికదారకా నామ సప్పస్స భాయన్తి, తేన నం వీమంసిస్సామా"తి బోధిసత్తం సేసదారకేహి సద్ధిం రాజఙ్గణే నిసీదాపేత్వా ఉద్ధటదాఠే కతముఖబన్ధే సప్పే విస్సజ్జేసుం. సేసదారకా తే దిస్వా విరవన్తా పలాయింసు. మహాసత్తో పన నిరయభయం ఆవజ్జేత్వా "చణ్డసప్పస్స ముఖే వినాసమేవ వరతర"న్తి నిరోధసమాపన్నో మహాథేరో వియ నిచ్చలోవ అహోసి. అథస్స సప్పో సకలసరీరం వేఠేత్వా మత్థకే ఫణం కత్వా అచ్ఛి. తదాపి సో నిచ్చలోవ అహోసి. ఏవం సప్పేనపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు .

తతో "అట్ఠవస్సికదారకా నామ నటసమజ్జం పియాయన్తి, తేన నం వీమంసిస్సామా"తి తం పఞ్చదారకసతేహి సద్ధిం రాజఙ్గణే నిసీదాపేత్వా నటసమజ్జం కారాపేసుం. సేసదారకా తం నటసమజ్జం దిస్వా "సాధు సాధూ"తి వదన్తా మహాహసితం హసన్తి. మహాసత్తో పన "నిరయే నిబ్బత్తకాలే తవ ఖణమత్తమ్పి హాసో వా సోమనస్సం వా నత్థీ"తి నిరయభయం ఆవజ్జేత్వా నిచ్చలోవ అహోసి, తం న ఓలోకేసి. ఏవం నటసమజ్జేనపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో "నవవస్సికదారకా నామ అసినో భాయన్తి, తేన నం వీమంసిస్సామా"తి తం పఞ్చదారకసతేహి సద్ధిం రాజఙ్గణే నిసీదాపేత్వా దారకానం కీళనకాలే ఏకో పురిసో ఫలికవణ్ణం అసిం గహేత్వా పరిబ్భమన్తో నదన్తో వగ్గన్తో తాసేన్తో లఙ్ఘన్తో అప్ఫోటేన్తో మహాసద్దం కరోన్తో "కాసిరఞ్ఞో కిర కాళకణ్ణీ ఏకో పుత్తో అత్థి, సో కుహిం, సీసమస్స ఛిన్దిస్సామీ"తి అభిధావతి. తం పురిసం దిస్వా సేసదారకా భీతతసితా హుత్వా విరవన్తా దిసావిదిసాసు పలాయింసు. మహాసత్తో పన నిరయభయం ఆవజ్జేత్వా అజానన్తో వియ నిసీది. అథ నం సో పురిసో అసినా సీసే పరామసిత్వా "సీసం తే ఛిన్దిస్సామీ"తి తాసేన్తోపి తాసేతుం అసక్కోన్తో అపగమి. ఏవం ఖగ్గేనపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో దసవస్సికకాలే పనస్స బధిరభావవీమంసనత్థం సిరిసయనే నిసీదాపేత్వా సాణియా పరిక్ఖిపాపేత్వా చతూసు పస్సేసు ఛిద్దాని కత్వా తస్స అదస్సేత్వా హేట్ఠాసయనే సఙ్ఖధమకే నిసీదాపేత్వా ఏకప్పహారేనేవ సఙ్ఖే ధమాపేన్తి, ఏకనిన్నాదం అహోసి. అమచ్చా చతూసు పస్సేసు ఠత్వా సాణియా ఛిద్దేహి ఓలోకేన్తాపి మహాసత్తస్స ఏకదివసమ్పి సతిసమ్మోసం వా హత్థపాదవికారం వా ఫన్దనమత్తం వా న పస్సింసు. ఏవం ఏకసంవచ్ఛరం సఙ్ఖసద్దేనపి అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో పరమ్పి ఏకాదసవస్సికకాలే ఏకసంవచ్ఛరం తథేవ భేరిసద్దేన వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో ద్వాదసవస్సికకాలే "దీపేన నం వీమంసిస్సామా"తి "రత్తిభాగే అన్ధకారే హత్థం వా పాదం వా ఫన్దాపేతి ను ఖో, నో"తి ఘటేసు దీపే జాలేత్వా సేసదీపే నిబ్బాపేత్వా థోకం అన్ధకారే సయాపేత్వా ఘటేహి దీపే ఉక్ఖిపిత్వా ఏకప్పహారేనేవ ఆలోకం కత్వా ఇరియాపథం ఉపధారేన్తి. ఏవం దీపేనపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స కిఞ్చి ఫన్దనమత్తమ్పి న పస్సింసు.

తతో తేరసవస్సికకాలే “ఫాణితేన నం వీమంసిస్సామా”తి సకలసరీరం ఫాణితేన మక్ఖేత్వా బహుమక్ఖికే ఠానే నిపజ్జాపేసుం. మక్ఖికా ఉట్ఠహన్తి, తా తస్స సకలసరీరం పరివారేత్వా సూచీహి విజ్ఝమానా వియ ఖాదన్తి. సో నిరోధసమాపన్నో మహాథేరో వియ నిచ్చలోవ అహోసి. ఏవం ఫాణితేనపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స కిఞ్చి ఫన్దనమత్తమ్పి న పస్సింసు.

అథస్స చుద్దసవస్సికకాలే “ఇదాని పనేస మహల్లకో జాతో సుచికామో అసుచిజిగుచ్ఛకో, అసుచినా నం వీమంసిస్సామా”తి తతో పట్ఠాయ నం నేవ న్హాపేన్తి న చ ఆచమాపేన్తి. సో ఉచ్చారపస్సావం కత్వా తత్థేవ పలిపన్నో సయతి. దుగ్గన్ధభావేన పనస్స అన్తరుధీనం నిక్ఖమనకాలో వియ అహోసి, అసుచిగన్ధేన మక్ఖికా ఖాదన్తి. సో నిచ్చలోవ అహోసి . అథ నం పరివారేత్వా ఠితా ధాతియో ఆహంసు “తాత తేమియకుమార, త్వం మహల్లకో జాతో, కో తం సబ్బదా పటిజగ్గిస్సతి, కిం న లజ్జసి, కస్మా నిపన్నోసి, ఉట్ఠాయ తే సరీరం పటిజగ్గాహీ”తి అక్కోసన్తి పరిభాసన్తి. సో తథారూపే పటికూలే గూథరాసిమ్హి నిముగ్గోపి దుగ్గన్ధభావేన యోజనసతమత్థకే ఠితానమ్పి హదయుప్పతనసమత్థస్స గూథనిరయస్స దుగ్గన్ధభావం ఆవజ్జేత్వా నిచ్చలోవ అహోసి. ఏవం అసుచినాపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

తతో పన్నరసవస్సికకాలే “అఙ్గారేన నం వీమంసిస్సామా”తి అథస్స హేట్ఠామఞ్చకే అగ్గికపల్లాని ఠపయింసు “అప్పేవ నామ ఉణ్హేన పీళితో దుక్ఖవేదనం అసహన్తో విప్ఫన్దనాకారం దస్సేయ్యా”తి. అథస్స సరీరే ఫోటాని ఉట్ఠహన్తి. మహాసత్తో “అవీచినిరయసన్తాపో యోజనసతమత్థకే ఫరతి, తమ్హా దుక్ఖతో ఇదం దుక్ఖం సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన వరతర”న్తి అధివాసేత్వా నిచ్చలోవ అహోసి. అథస్స మాతాపితరో భిజ్జమానహదయా వియ మనుస్సే పటిక్కమాపేత్వా తం తతో అగ్గిసన్తాపనతో అపనేత్వా “తాత తేమియకుమార, మయం తవ అపీఠసప్పిఆదిభావం జానామ. న హి ఏతేసం ఏవరూపాని హత్థపాదకణ్ణసోతాని హోన్తి, త్వం అమ్హేహి పత్థేత్వా లద్ధపుత్తకో, మా నో నాసేహి, సకలజమ్బుదీపే వసన్తానం రాజూనం సన్తికే గరహాతో నో మోచేహీ”తి యాచింసు. ఏవం సో తేహి యాచితోపి అసుణన్తో వియ హుత్వా నిచ్చలోవ నిపజ్జి. అథస్స మాతాపితరో రోదమానా పరిదేవమానా పటిక్కమన్తి . ఏకదా మాతా ఏకికా ఉపసఙ్కమిత్వా యాచతి, ఏకదా పితా ఏకకోవ ఉపసఙ్కమిత్వా యాచతి. ఏవం ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

అథస్స సోళసవస్సికకాలే అమచ్చబ్రాహ్మణాదయో చిన్తయింసు “పీఠసప్పీ వా హోతు, మూగో వా బధిరో వా హోతు, వయే పరిణతే రజనీయే అరజ్జన్తా నామ నత్థి, దుస్సనీయే అదుస్సన్తా నామ నత్థి, సమయే సమ్పత్తే పుప్ఫవికసనం వియ హి ధమ్మతా ఏసా, నాటకానమ్పిస్స పచ్చుపట్ఠాపేత్వా తాహి నం వీమంసిస్సామా”తి. తతో ఉత్తమరూపధరా దేవకఞ్ఞాయో వియ విలాససమ్పన్నా నాటకిత్థియో పక్కోసాపేత్వా “యా కుమారం హసాపేతుం వా కిలేసేహి బన్ధితుం వా సక్కోతి, సా తస్స అగ్గమహేసీ భవిస్సతీ”తి వత్వా కుమారం గన్ధోదకేన న్హాపేత్వా దేవపుత్తం వియ అలఙ్కరిత్వా దేవవిమానసదిసే సిరిగబ్భే సుపఞ్ఞత్తే సిరిసయనే ఆరోపేత్వా గన్ధదామపుప్ఫదామధూమవాసచుణ్ణాదీహి అన్తోగబ్భం ఏకగన్ధసమోదకం కత్వా పటిక్కమింసు. అథ నం తా ఇత్థియో పరివారేత్వా నచ్చగీతేహి చేవ మధురవచనాదీహి చ నానప్పకారేహి అభిరమాపేతుం వాయమింసు. సో బుద్ధిసమ్పన్నతాయ తా ఇత్థియో అనోలోకేత్వా “ఇమా ఇత్థియో మమ సరీరసమ్ఫస్సం మా విన్దన్తూ”తి అధిట్ఠహిత్వా అస్సాసపస్సాసే సన్నిరుమ్భి, అథస్స సరీరం థద్ధం అహోసి. తా తస్స సరీరసమ్ఫస్సం అవిన్దన్తియో హుత్వా “థద్ధసరీరో ఏస, నాయం మనుస్సో, యక్ఖో భవిస్సతీ”తి భీతతసితా హుత్వా అత్తానం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తియో పలాయింసు. ఏవం నాటకేనపి ఏకసంవచ్ఛరం అన్తరన్తరా వీమంసన్తాపిస్స నేవ అన్తరం పస్సింసు.

ఏవం సోళస సంవచ్ఛరాని సోళసహి మహావీమంసాహి చేవ అనేకాహి ఖుద్దకవీమంసాహి చ వీమంసమానాపి తస్స చిత్తం పరిగ్గణ్హితుం నాసక్ఖింసు.

వీమంసనకణ్డం నిట్ఠితం.

రజ్జయాచనకణ్డం

తతో రాజా విప్పటిసారీ హుత్వా లక్ఖణపాఠకే బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా "తుమ్హే కుమారస్స జాతకాలే 'ధఞ్ఞపుఞ్ఞలక్ఖణసమ్పన్నో అయం కుమారో, నాస్స కోచి అన్తరాయో పఞ్ఞాయతీ'తి మే కథయిత్థ, ఇదాని పన సో పీఠసప్పీ మూగబధిరో జాతో, కథా వో న సమేతీ"తి ఆహ. బ్రాహ్మణా వదింసు "మహారాజ, ఆచరియేహి అదిట్ఠకం నామ నత్థి, అపిచ ఖో పన, దేవ, 'రాజకులేహి పత్థేత్వా లద్ధపుత్తకో కాళకణ్ణీ'తి వుత్తే 'తుమ్హాకం దోమనస్సం సియా'తి న కథయిమ్హా"తి. అథ నే రాజా ఏవమాహ "ఇదాని పన కిం కాతుం వట్టతీ"తి? "మహారాజ, ఇమస్మిం కుమారే ఇమస్మిం గేహే వసన్తే తయో అన్తరాయా పఞ్ఞాయిస్సన్తి – జీవితస్స వా అన్తరాయో, సేతచ్ఛత్తస్స వా అన్తరాయో, అగ్గమహేసియా వా అన్తరాయో"తి. "తస్మా, దేవ, పపఞ్చం అకత్వా అవమఙ్గలరథే అవమఙ్గలఅస్సే యోజేత్వా తత్థ నం నిపజ్జాపేత్వా పచ్ఛిమద్వారేన నీహరిత్వా ఆమకసుసానే చతుబ్భిత్తికం ఆవాటం ఖణిత్వా నిఖణితుం వట్టతీ"తి. రాజా అన్తరాయభయేన భీతో తేసం వచనం "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి.

తదా చన్దాదేవీ తం పవత్తిం సుత్వా తురితతురితావ ఏకికా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా "దేవ, తుమ్హేహి మయ్హం వరో దిన్నో, మయా చ గహితకో కత్వా ఠపితో, ఇదాని తం మే దేథా"తి యాచి. "గణ్హాహి, దేవీ"తి. "దేవ, పుత్తస్స మే రజ్జం దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "కింకారణా, దేవా"తి. "పుత్తో, తే దేవి, కాళకణ్ణీ"తి. "తేన హి, దేవ, యావజీవం అదదన్తాపి సత్త వస్సాని దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, ఛ వస్సాని దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, పఞ్చ వస్సాని దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, చత్తారి వస్సాని దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, తీణి వస్సాని దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, ద్వే వస్సాని దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, ఏకవస్సం రజ్జం దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, సత్త మాసాని రజ్జం దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, ఛ మాసాని రజ్జం దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, పఞ్చ మాసాని రజ్జం దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, చత్తారి మాసాని రజ్జం దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, తీణి మాసాని రజ్జం దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, ద్వే మాసాని రజ్జం దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, ఏకమాసం రజ్జం దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, అడ్ఢమాసం రజ్జం దేథా"తి. "న సక్కా, దేవీ"తి. "తేన హి, దేవ, సత్త దివసాని రజ్జం దేథా"తి. రాజా "సాధు, దేవి, గణ్హాహీ"తి ఆహ. సా తస్మిం ఖణే పుత్తం అలఙ్కారాపేత్వా "తేమియకుమారస్స ఇదం రజ్జ"న్తి నగరే భేరిం చరాపేత్వా సకలనగరం అలఙ్కారాపేత్వా పుత్తం హత్థిక్ఖన్ధం ఆరోపేత్వా సేతచ్ఛత్తం తస్స మత్థకే కారాపేత్వా నగరం పదక్ఖిణం కత్వా పున ఆగన్త్వా అన్తోనగరం పవేసేత్వా తం సిరిసయనే నిపజ్జాపేత్వా పియపుత్తం సబ్బరత్తిం యాచి "తాత తేమియకుమార, తం నిస్సాయ సోళస వస్సాని నిద్దం అలభిత్వా రోదమానాయ మే అక్ఖీని ఉపక్కాని, సోకేన మే హదయం భిజ్జమానం వియ అహోసి, అహం తవ అపీఠసప్పిఆదిభావం జానామి, మా మం అనాథం కరీ"తి. సా ఇమినా ఉపాయేనేవ పునదివసేపి పునదివసేపీతి పఞ్చ దివసాని యాచి.

రజ్జయాచనకణ్డం నిట్ఠితం.

అథ ఛట్ఠే దివసే రాజా సునన్దం నామ సారథిం పక్కోసాపేత్వా "తాత, సునన్దసారథి స్వే పాతోవ అవమఙ్గలరథే అవమఙ్గలఅస్సే యోజేత్వా కుమారం తత్థ నిపజ్జాపేత్వా పచ్ఛిమద్వారేన నీహరిత్వా ఆమకసుసానే చతుబ్భిత్తికం ఆవాటం ఖణిత్వా తత్థ నం పక్ఖిపిత్వా కుద్దాలపిట్ఠేన మత్థకం భిన్దిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ఉపరి పంసుం దత్వా పథవివడ్ఢనకమ్మం కత్వా న్హత్వా ఏహీ"తి ఆణాపేసి. సో "సాధు, దేవా"తి సమ్పటిచ్ఛి. అథ ఛట్ఠమ్పి రత్తిం దేవీ కుమారం యాచిత్వా "తాత తేమియకుమార, తవ పితా కాసిరాజా తం స్వే పాతోవ ఆమకసుసానే నిఖణితుం ఆణాపేసి, స్వే పాతోవ మరణం పాపుణిస్ససి పుత్తా"తి ఆహ. తం సుత్వా మహాసత్తస్స "తాత తేమియకుమార, సోళస వస్సాని తయా కతో వాయామో ఇదాని మత్థకం పత్తో"తి చిన్తేన్తస్స అబ్భన్తరే పీతి ఉప్పజ్జి. మాతుయా పనస్స హదయం భిజ్జమానం వియ అహోసి, ఏవం సన్తేపి "మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతీ"తి మాతుయా సద్ధిం నాలపి.

అథస్సా రత్తియా అచ్చయేన పాతోవ సునన్దో సారథి రథం యోజేన్తో దేవతానుభావేన మహాసత్తస్స పారమితానుభావేన చ మఙ్గలరథే మఙ్గలఅస్సే యోజేత్వా రథం రాజద్వారే ఠపేత్వా మహాతలం అభిరుహిత్వా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా దేవిం వన్దిత్వా ఏవమాహ – "దేవి, మయ్హం మా కుజ్ఝ, రఞ్ఞో ఆణా"తి వత్వా పుత్తం ఆలిఙ్గిత్వా నిపన్నం దేవిం పిట్ఠిహత్థేన అపనేత్వా పుప్ఫకలాపం వియ కుమారం ఉక్ఖిపిత్వా పాసాదా ఓతరి. తదా చన్దాదేవీ ఉరం పహరిత్వా మహన్తేన సద్దేన పరిదేవిత్వా మహాతలే ఓహీయి. అథ నం మహాసత్తో ఓలోకేత్వా "మయి అకథేన్తే మాతా హదయేన ఫలితేన మరిస్సతీ"తి కథేతుకామో హుత్వాపి "సచే అహం కథేస్సామి, సోళస వస్సాని కతో వాయామో మే మోఘో భవిస్సతి, అకథేన్తో పనాహం అత్తనో చ మాతాపితూనఞ్చ మహాజనస్స చ పచ్చయో భవిస్సామీ"తి అధివాసేసి.

అథ నం సారథి రథం ఆరోపేత్వా "పచ్ఛిమద్వారాభిముఖం రథం పేసేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా రథం పేసేసి. తదా మహాసత్తస్స పారమితానుభావేన దేవతావిగ్గహితో హుత్వా రథం నివత్తాపేత్వా పాచీనద్వారాభిముఖం రథం పేసేసి, అథ రథచక్కం ఉమ్మారే పతిహఞ్ఞి. మహాసత్తోపి తస్స సద్దం సుత్వా "మనోరథో మే మత్థకం పత్తో"తి సుట్ఠుతరం తుట్ఠచిత్తో అహోసి. రథో నగరా నిక్ఖమిత్వా దేవతానుభావేన తియోజనికం ఠానం గతో. తత్థ వనఘటం సారథిస్స ఆమకసుసానం వియ ఉపట్ఠాసి. సో "ఇదం ఠానం ఫాసుక"న్తి సల్లక్ఖేత్వా రథం మగ్గా ఓక్కమాపేత్వా మగ్గపస్సే ఠపేత్వా రథా ఓరుయ్హ మహాసత్తస్స ఆభరణభణ్డం ఓముఞ్చిత్వా భణ్డికం కత్వా ఏకమన్తం ఠపేత్వా కుద్దాలం ఆదాయ రథస్స అవిదూరే ఠానే చతుబ్భిత్తికం ఆవాటం ఖణితుం ఆరభి.

తతో బోధిసత్తో చిన్తేసి "అయం మే వాయామకాలో, అహఞ్హి సోళస వస్సాని హత్థపాదే న చాలేసిం, కిం ను ఖో మే బలం అత్థి, ఉదాహు నో"తి. సో ఉట్ఠాయ వామహత్థేన దక్ఖిణహత్థం, దక్ఖిణహత్థేన వామహత్థం పరామసన్తో ఉభోహి హత్థేహి పాదే సమ్బాహిత్వా రథా ఓతరితుం చిత్తం ఉప్పాదేసి. తావదేవస్స పాదపతితట్ఠానే వాతపుణ్ణభస్తచమ్మం వియ మహాపథవీ అబ్భుగ్గన్త్వా రథస్స పచ్ఛిమన్తం ఆహచ్చ అట్ఠాసి. మహాసత్తో రథా ఓతరిత్వా కతిపయే వారే అపరాపరం చఙ్కమిత్వా "ఇమినావ నియామేన ఏకదివసం యోజనసతమ్పి మే గన్తుం బలం అత్థీ"తి ఞత్వా "సచే, సారథి, మయా సద్ధిం విరుజ్ఝేయ్య, అత్థి ను ఖో మే తేన సహ పటివిరుజ్ఝితుం బల"న్తి ఉపధారేన్తో రథస్స పచ్ఛిమన్తం గహేత్వా కుమారకానం కీళనయానకం వియ ఉక్ఖిపిత్వా రథం పరిబ్భమేన్తో అట్ఠాసి. అథస్స "అత్థి మే తేన సహ పటివిరుజ్ఝితుం బల"న్తి సల్లక్ఖేత్వా పసాధనత్థాయ చిత్తం ఉప్పజ్జి.

తంఖణఞ్ఞేవ సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా “తేమియకుమారస్స మనోరథో మత్థకం పత్తో, ఇదాని పసాధనత్థాయ చిత్తం ఉప్పన్నం, కిం ఏతస్స మానుసకేన పసాధనేనా”తి దిబ్బపసాధనం గాహాపేత్వా విస్సకమ్మదేవపుత్తం పక్కోసాపేత్వా “తాత విస్సకమ్మ దేవపుత్త, త్వం గచ్ఛ, కాసిరాజస్స పుత్తం తేమియకుమారం అలఙ్కరోహీ”తి ఆణాపేసి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తావతింసభవనతో ఓతరిత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా దసహి దుస్ససహస్సేహి వేఠనం కత్వా దిబ్బేహి చేవ మానుసకేహి చ అలఙ్కారేహి సక్కం వియ తం అలఙ్కరిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. సో దేవరాజలీలాయ సారథిస్స ఖణనోకాసం గన్త్వా ఆవాటతీరే ఠత్వా పుచ్ఛన్తో తతియం గాథమాహ –

౩. “కిం ను సన్తరమానోవ, కాసుం ఖణసి సారథి;
పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, కిం కాసుయా కరిస్ససీ”తి.

తత్థ **కాసున్తి** ఆవాటం.

తం సుత్వా సారథి ఆవాటం ఖణన్తో ఉద్ధం అనోలోకేత్వావ చతుత్థం గాథామాహ –

౪. “రఞ్ఞో మూగో చ పక్ఖో చ, పుత్తో జాతో అచేతసో;
సోమ్హి రఞ్ఞా సమజ్ఝిట్ఠో, పుత్తం మే నిఖణం వనే”తి.

తత్థ **పక్ఖో**తి పీఠసప్పీ. ‘‘**మూగో**’’తి వచనేనేవ పనస్స బధిరభావోపి సిజ్ఝతి బధిరస్స హి పటివచనం కథేతుం అసక్కుణేయ్యత్తా. **అచేతసో**తి అచిత్తకో వియ జాతో. సోళస వస్సాని అకథితత్తా ఏవమాహ . **సమజ్ఝిట్ఠో**తి ఆణత్తో, పేసితోతి అత్థో. **నిఖణం వనే**తి వనే నిఖణేయ్యాసి.

అథ నం మహాసత్తో ఆహ –

౫. “న బధిరో న మూగోస్మి, న పక్ఖో న చ వీకలో;
అధమ్మం సారథి కయిరా, మం చే త్వం నిఖణం వనే.

౬. “ఊరూ బాహుఞ్చ మే పస్స, భాసితఞ్చ సుణోహి మే;
అధమ్మం సారథి కయిరా, మం చే త్వం నిఖణం వనే”తి.

తత్థ **న బధిరో**తి సమ్మ సారథి, సచే తం రాజా ఏవరూపం పుత్తం మారాపేతుం ఆణాపేసి, అహం పన ఏవరూపో న భవామీతి దీపేతుం ఏవమాహ. **మం చే త్వం నిఖణం వనే**తి సచే బధిరభావాదివిరహితం ఏవరూపం మం వనే నిఖణేయ్యాసి, అధమ్మం కమ్మం కరేయ్యాసీతి అత్థో. ‘‘**ఊరూ**’’తి ఇదం సో పురిమగాథం సుత్వాపి నం అనోలోకేన్తమేవ దిస్వా “అలఙ్కతసరీరమస్స దస్సేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ. తస్సత్థో – సమ్మ సారథి, ఇమే కఞ్చనకదలిక్ఖన్ధసదిసే ఊరూ, కనకచ్ఛవిం బాహుఞ్చ మే పస్స, మధురవచనఞ్చ మే సుణాహీతి.

తతో సారథి ఏవం చిన్తేసి “కో ను ఖో ఏస, ఆగతకాలతో పట్ఠాయ అత్తానమేవ వణ్ణేతీ”తి. సో ఆవాటఖణనం పహాయ ఉద్ధం ఓలోకేన్తో తస్స రూపసమ్పత్తిం దిస్వా “అయం పురిసో కో ను ఖో, మనుస్సో వా దేవో వా”తి అజానన్తో ఇమం

గాథమాహ –

౭. “దేవతా నుసి గన్ధబ్బో, అదు సక్కో పురిన్దదో;
కో వా త్వం కస్స వా పుత్తో, కథం జానేము తం మయ”న్తి.

అథస్స మహాసత్తో అత్తానం ఆచిక్ఖిత్వా ధమ్మం దేసేన్తో ఆహ –

౮. “నమ్హి దేవో న గన్ధబ్బో, నమ్హి సక్కో పురిన్దదో;
కాసిరఞ్ఞో అహం పుత్తో, యం కాసుయా నిహఞ్ఞసి.

౯. “తస్స రఞ్ఞో అహం పుత్తో, యం త్వం సమ్మూపజీవసి;
అధమ్మం సారథి కయిరా, మం చే త్వం నిఖణం వనే.

౧౦. “యస్స రుక్ఖస్స ఛాయాయ, నిసీదేయ్య సయేయ్య వా;
న తస్స సాఖం భఞ్జేయ్య, మిత్తదుబ్భో హి పాపకో.

౧౧. “యథా రుక్ఖో తథా రాజా, యథా సాఖా తథా అహం;
యథా ఛాయూపగో పోసో, ఏవం త్వమసి సారథి;
అధమ్మం సారథి కయిరా, మం చే త్వం నిఖణం వనే”తి.

తత్థ **నిహఞ్ఞసీ**తి నిహనిస్ససి. యం త్వం ఏత్థ నిహనిస్సామీతి సఞ్ఞాయ కాసుం ఖణసి, సో అహన్తి దీపేతి. సో “రాజపుత్తో అహ”న్తి వుత్తేపి న సద్దహతియేవ, మధురకథాయ పనస్స బజ్ఝిత్వా ధమ్మం సుణన్తో అట్ఠాసి. **మిత్తదుబ్భో**తి పరిభుత్తఛాయస్స రుక్ఖస్స పత్తం వా సాఖం వా అఙ్కురం వా భఞ్జన్తో మిత్తఘాతకో హోతి లామకపురిసో, కిమఙ్గం పన సామిపుత్తఘాతకో. **ఛాయూపగో**తి పరిభోగత్థాయ ఛాయం ఉపగతో పురిసో వియ రాజానం నిస్సాయ జీవమానో త్వన్తి వదతి.

సో ఏవం కథేన్తేపి బోధిసత్తే న సద్దహతియేవ. అథ మహాసత్తో “సద్దహాపేస్సామి న”న్తి దేవతానం సాధుకారేన చేవ అత్తనో ఘోసేన చ వనఘటం ఉన్నాదేన్తో దస మిత్తపూజగాథా నామ ఆరభి –

౧౨. “పహూతభక్ఖో భవతి, విప్పవుట్ఠో సకంఘరా;
బహూ నం ఉపజీవన్తి, యో మిత్తానం న దుబ్భతి.

౧౩. “యం యం జనపదం యాతి, నిగమే రాజధానియో;
సబ్బత్థ పూజితో హోతి, యో మిత్తానం న దుబ్భతి.

౧౪. “నాస్స చోరా పసాహన్తి, నాతిమఞ్ఞన్తి ఖత్తియా;
సబ్బే అమిత్తే తరతి, యో మిత్తానం న దుబ్భతి.

౧౩. “అక్కుద్ధో సఘరం ఏతి, సభాయం పటినన్దితో;
ఞాతీనం ఉత్తమో హోతి, యో మిత్తానం న దుబ్భతి.

౧౬. “సక్కత్వా సక్కతో హోతి, గరు హోతి సగారవో;
వణ్ణకిత్తిభతో హోతి, యో మిత్తానం న దుబ్భతి.

౧౭. “పూజకో లభతే పూజం, వన్దకో పటివన్దనం;
యసోకిత్తిఞ్చ పప్పోతి, యో మిత్తానం న దుబ్భతి.

౧౮. “అగ్గి యథా పజ్జలతి, దేవతావ విరోచతి;
సిరియా అజహితో హోతి, యో మిత్తానం న దుబ్భతి.

౧౯. “గావో తస్స పజాయన్తి, ఖేత్తే వుత్తం విరూహతి;
వుత్తానం ఫలమస్నాతి, యో మిత్తానం న దుబ్భతి.

౨౦. “దరితో పబ్బతాతో వా, రుక్ఖతో పతితో నరో;
చుతో పతిట్ఠం లభతి, యో మిత్తానం న దుబ్భతి.

౨౧. “విరూళ్హమూలసన్తానం, నిగ్రోధమివ మాలుతో;
అమిత్తా నప్పసాహన్తి, యో మిత్తానం న దుబ్భతీ”తి.

తత్థ **సకం ఘరాతి** సకఘరా, అయమేవ వా పాఠో. **న దుబ్భతీతి** న దుస్సతి. **మిత్తానన్తి** బుద్ధాదీనం కల్యాణమిత్తానం న దుబ్భతి. ‘‘**సబ్బత్థ పూజితో హోతీ**’’తి ఇదం సీవలివత్థునా వణ్ణేతబ్బం. **న పసాహన్తీతి** పసయ్హకారం కాతుం న సక్కోన్తి. ఇదం సంకిచ్చసామణేరవత్థునా దీపేతబ్బం. ‘‘**నాతిమఞ్ఞన్తి ఖత్తియా**’’తి ఇదం జోతికసేట్ఠివత్థునా దీపేతబ్బం. **తరతీతి** అతిక్కమతి. **సఘరన్తి** అత్తఘరం. మిత్తానం దుబ్భన్తో అత్తనో ఘరం ఆగచ్ఛన్తోపి ఘట్టితచిత్తో కుద్ధోవ ఆగచ్ఛతి, అయం పన అకుద్ధోవ సకఘరం ఏతి. **పటినన్దితోతి** బహూనం సన్నిపాతట్ఠానే అమిత్తదుబ్భినో గుణకథం కథేన్తి, తాయ సో పటినన్దితో హోతి పముదితచిత్తో.

సక్కత్వా సక్కతో హోతీతి పరం సక్కత్వా సయమ్పి పరేహి సక్కతో హోతి. **గరు హోతి సగారవోతి** పరేసు సగారవో సయమ్పి పరేహి గరుకో హోతి. **వణ్ణకిత్తిభతోతి** భతవణ్ణకిత్తి, గుణఞ్చేవ కిత్తిసద్దఞ్చ ఉక్ఖిపిత్వా చరన్తో నామ హోతీతి అత్థో. **పూజకోతి** మిత్తానం పూజకో హుత్వా సయమ్పి పూజం లభతి. **వన్దకోతి** బుద్ధాదీనం కల్యాణమిత్తానం వన్దకో హుత్వా పునబ్భవే పటివన్దనం లభతి. **యసోకిత్తిఞ్చాతి** ఇస్సరియపరివారఞ్చేవ గుణకిత్తిఞ్చ పప్పోతి. ఇమాయ గాథాయ చిత్తగహపతినో వత్థు (ధ. ప. ౭౩-౭౪) కథేతబ్బం.

పజ్జలతీతి ఇస్సరియపరివారేన పజ్జలతి. **సిరియా అజహితో హోతీతి** ఏత్థ అనాథపిణ్డికస్స వత్థు (ధ. ప. ౧౧౯-౧౨౦) కథేతబ్బం. **అస్నాతీతి** పరిభుఞ్జతి. ‘‘**పతిట్ఠం లభతీ**’’తి ఇదం **చూళపదుమజాతకేన** (జా. ౧.౨.౮౩-౮౬) దీపేతబ్బం.

విరూళ్హమూలసన్తానన్తి వడ్ఢితమూలపారోహం. **అమిత్తా నప్పసాహన్తీ**తి ఏత్థ కురరఘరియసోణత్థేరస్స మాతు గేహం పవిట్ఠచోరవత్థు కథేతబ్బం.

సునన్దో సారథి ఏత్తకాహి గాథాహి ధమ్మం దేసేన్తమ్పి తం అసఞ్జానిత్వా "కో ను ఖో అయ"న్తి ఆవాటఖణనం పహాయ రథసమీపం గన్త్వా తత్థ తఞ్చ పసాధనభణ్డఞ్చ ఉభయం అదిస్వా పున ఆగన్త్వా ఓలోకేన్తో తం సఞ్జానిత్వా తస్స పాదేసు పతిత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ యాచన్తో ఇమం గాథమాహ –

౨౨. "ఏహి తం పటినేస్సామి, రాజపుత్త సకం ఘరం;

రజ్జం కారేహి భద్దన్తే, కిం అరఞ్ఞే కరిస్ససీ"తి.

అథ నం మహాసత్తో ఆహ –

౨౩. "అలం మే తేన రజ్జేన, ఞాతకేహి ధనేన వా;

యం మే అధమ్మచరియాయ, రజ్జం లబ్భేథ సారథీ"తి.

తత్థ **అల**న్తి పటిక్ఖేపవచనం.

సారథి ఆహ –

౨౪. "పుణ్ణపత్తం మం లాభేహి, రాజపుత్త ఇతో గతో;

పితా మాతా చ మే దజ్జుం, రాజపుత్త తయీ గతే.

౨౫. "ఓరోధా చ కుమారా చ, వేసియానా చ బ్రాహ్మణా;

తేపి అత్తమనా దజ్జుం, రాజపుత్త తయీ గతే.

౨౬. "హత్థారోహా అనీకట్ఠా, రథికా పత్తికారకా;

తేపి అత్తమనా దజ్జుం, రాజపుత్త తయీ గతే.

౨౭. "బహుధఞ్ఞా జానపదా, నేగమా చ సమాగతా;

ఉపాయనాని మే దజ్జుం, రాజపుత్త తయీ గతే"తి.

తత్థ **పుణ్ణపత్త**న్తి తుట్ఠిదాయం. **దజ్జు**న్తి సత్తరతనవస్సం వస్సన్తా వియ మమ అజ్ఝాసయపూరణం తుట్ఠిదాయం దదేయ్యుం. ఇదం సో "అప్పేవ నామ మయి అనుకమ్పాయ గచ్ఛేయ్యా"తి చిన్తేత్వా ఆహ. **వేసియానా చా**తి వేస్సా చ. **ఉపాయనానీ**తి పణ్ణాకారాని.

అథ నం మహాసత్తో ఆహ –

౨౮. "పితు మాతు చహం చత్తో, రట్ఠస్స నిగమస్స చ;

అథో సబ్బకుమారానం, నత్థి మయ్హం సకం ఘరం.

౨౯. “అనుఞ్ఞాతో అహం మత్యా, సఞ్చత్తో పితరా మహం;

ఏకోరఞ్ఞే పబ్బజితో, న కామే అభిపత్థయే”తి.

తత్థ **పితు మాతు చా**తి పితరా చ మాతరా చ అహం చత్తో. ఇతరేసుపి ఏసేవ నయో. **మత్యా**తి సమ్మ సారథి, అహం సత్తాహం రజ్జం పరిచ్ఛిన్దిత్వా వరం గణ్హన్తియా మాతరా అనుఞ్ఞాతో నామ. **సఞ్చత్తో**తి సుట్ఠు చత్తో. **పబ్బజితో**తి పబ్బజిత్వా అరఞ్ఞే వసనత్థాయ నిక్ఖన్తోతి అత్థో.

ఏవం మహాసత్తస్స అత్తనో గుణే కథేన్తస్స పీతి ఉప్పజ్జి, తతో పీతివేగేన ఉదానం ఉదానేన్తో ఆహ –

౩౦. “అపి అతరమానానం, ఫలాసావ సమిజ్ఝతి;

విపక్కబ్రహ్మచరియోస్మి, ఏవం జానాహి సారథి.

౩౧. “అపి అతరమానానం, సమ్మదత్థో విపచ్చతి;

విపక్కబ్రహ్మచరియోస్మి, నిక్ఖన్తో అకుతోభయో”తి.

తత్థ **ఫలాసావా**తి అతరమానస్స మమ సోళసవస్సేహి కతవాయామస్స సమిద్ధం అజ్ఝాసయఫలం దస్సేతుం ఏవమాహ. **విపక్కబ్రహ్మచరియోస్మీ**తి నిట్ఠప్పత్తమనోరథో. **సమ్మదత్థో విపచ్చతీ**తి సమ్మా ఉపాయేన కారణేన కత్తబ్బకిచ్చం సమ్పజ్జతి.

సారథి ఆహ –

౩౨. “ఏవం వగ్గుకథో సన్తో, విసట్ఠవచనో చసి;

కస్మా పితు చ మాతుచ్చ, సన్తికే న భణీ తదా”తి.

తత్థ **వగ్గుకథో**తి సఖిలకథో.

తతో మహాసత్తో ఆహ –

౩౩. “నాహం అసన్ధితా పక్ఖో, న బధిరో అసోతతా;

నాహం అజివ్హతా మూగో, మా మం మూగమధారయి.

౩౪. “పురిమం సరామహం జాతిం, యత్థ రజ్జమకారయిం;

కారయిత్వా తహిం రజ్జం, పాపత్థం నిరయం భుసం.

౩౫. “వీసతిఞ్చేవ వస్సాని, తహిం రజ్జమకారయిం;

అసీతివస్ససహస్సాని, నిరయమ్హి అపచ్చిసం.

౩౬. “తస్స రజ్జస్సహం భీతో, మా మం రజ్జాభిసేచయుం;
తస్మా పితు చ మాతుచ్చ, సన్తికే న భణిం తదా.

౩౭. “ఉచ్ఛఙ్గే మం నిసాదేత్వా, పితా అత్థానుసాసతి;
ఏకం హనథ బన్ధథ, ఏకం ఖారాపతచ్ఛికం;
ఏకం సూలస్మిం ఉప్పేథ, ఇచ్చస్స మనుసాసతి.

౩౮. “తాయాహం ఫరుసం సుత్వా, వాచాయో సముదీరితా;
అమూగో మూగవణ్ణేన, అపక్ఖో పక్ఖసమ్మతో;
సకే ముత్తకరీసస్మిం, అచ్ఛాహం సమ్పరిప్లుతో.

౩౯. “కసిరఞ్చ పరిత్తఞ్చ, తఞ్చ దుక్ఖేన సంయుతం;
కోమం జీవితమాగమ్మ, వేరం కయిరాథ కేనచి.

౪౦. “పఞ్ఞాయ చ అలాభేన, ధమ్మస్స చ అదస్సనా;
కోమం జీవితమాగమ్మ, వేరం కయిరాథ కేనచి.

౪౧. “అపి అతరమానానం, ఫలాసావ సమిజ్ఝతి;
విపక్కబ్రహ్మచరియోస్మి, ఏవం జానాహి సారథి.

౪౨. “అపి అతరమానానం, సమ్మదత్థో విపచ్చతి;
విపక్కబ్రహ్మచరియోస్మి, నిక్ఖన్తో అకుతోభయో”తి.

తత్థ **అసన్ధితా**తి సన్ధీనం అభావేన. **అనోతతా**తి సోతానం అభావేన. **అజివ్హతా**తి సమ్పరివత్తనజివ్హాయ అభావేన మూగో అహం న భవామి. **యత్థా**తి యాయ జాతియా బారాణసినగరే రజ్జం అకారయిం. **పాపత్థ**న్తి పాపతం. పతితో అస్మీతి వదతి. **రజ్జాభిసేచయు**న్తి రజ్జే అభిసేచయుం. **నిసాదేత్వా**తి నిసీదాపేత్వా. **అత్థానుసాసతీ**తి అత్థం అనుసాసతి. **ఖారాపతచ్ఛిక**న్తి సత్తీహి పహరిత్వా ఖారాహి పతచ్ఛికం కరోథ. **ఉప్పేథా**తి ఆవునథ. **ఇచ్చస్స మనుసాసతీ**తి ఏవమస్స అత్థం అనుసాసతి. **తాయాహ**న్తి తాయో వాచాయో అహం. **పక్ఖసమ్మతో**తి పక్ఖో ఇతి సమ్మతో అహోసిం. **అచ్ఛాహ**న్తి అచ్ఛిం అహం, అవసిన్తి అత్థో. **సమ్పరిప్లుతో**తి సమ్పరికిణ్ణో, నిముగ్గో హుత్వాతి అత్థో.

కసిరన్తి దుక్ఖం. **పరిత్త**న్తి అప్పం. ఇదం వుత్తం హోతి – సమ్మసారథి, సచేపి సత్తానం జీవితం దుక్ఖమ్పి సమానం బహుచిరట్ఠితికం భవేయ్య, పత్థేయ్య, పరిత్తమ్పి సమానం సచే సుఖం భవేయ్య, పత్థేయ్య, ఇదం పన కసిరఞ్చ పరిత్తఞ్చ సకలేన వట్టదుక్ఖేన సంయుత్తం సన్నిహితం ఓమద్దితం. **కోమ**న్తి కో ఇమం. **వేర**న్తి పాణాతిపాతాదిపఞ్చవిధం వేరం. **కేనచీ**తి కేనచి కారణేన . **పఞ్ఞాయా**తి విపస్సనాపఞ్ఞాయ అలాభేన. **ధమ్మస్సా**తి సోతాపత్తిమగ్గస్స అదస్సనేన. పున ఉదానగాథాయో అగన్తుకామతాయ థిరభావదస్సనత్థం కథేసి.

తం సుత్వా సునన్దో సారథి “అయం కుమారో ఏవరూపం రజ్జసిరిం కుణపం వియ ఛడ్డేత్వా అత్తనో అధిట్ఠానం అభిన్దిత్వా “పబ్బజిస్సామీ”తి అరఞ్ఞం పవిట్ఠో, మమ ఇమినా దుజ్జీవితేన కో అత్థో, అహమ్పి తేన సద్ధిం పబ్బజిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఇమం గాథమాహ –

౪౩. “అహమ్పి పబ్బజిస్సామి, రాజపుత్త తవన్తికే;
అవ్హాయస్సు మం భద్దన్తే, పబ్బజ్జా మమ రుచ్చతీ”తి.

తత్థ **తవన్తికే**తి తవ సన్తికే. **అవ్హాయస్సూ**తి “ఏహి పబ్బజాహీ”తి పక్కోసస్సు.

ఏవం తేన యాచితోపి మహాసత్తో “సచాహం ఇదానేవ తం పబ్బాజేస్సామి, మాతాపితరో ఇధ నాగచ్ఛిస్సన్తి, అథ నేసం పరిహాని భవిస్సతి, ఇమే అస్సా చ రథో చ పసాధనభణ్డఞ్చ ఇధేవ నస్సిస్సన్తి, ‘యక్ఖో నో, ఖాదితో ను ఖో తేన సారథీ’తి గరహాపి మే ఉప్పజ్జిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా అత్తనో చ గరహామోచనత్థం మాతాపితూనఞ్చ వుడ్ఢిం సమ్పస్సన్తో అస్సే చ రథఞ్చ పసాధనభణ్డఞ్చ తస్స ఇణం కత్వా దస్సేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౪౪. “రథం నియ్యాదయిత్వాన, అనణో ఏహి సారథి;
అనణస్స హి పబ్బజ్జా, ఏతం ఇసీహి వణ్ణిత”న్తి.

తత్థ **ఏత**న్తి ఏతం పబ్బజ్జాకరణం బుద్ధాదీహి ఇసీహి వణ్ణితం పసత్థం థోమితం.

తం సుత్వా సారథి “సచే మయి నగరం గతే ఏస అఞ్ఞత్థ గచ్ఛేయ్య, పితా చస్స ఇమం పవత్తిం సుత్వా ‘పుత్తం మే దస్సేహీ’తి పున ఆగతో ఇమం న పస్సేయ్య, రాజదణ్డం మే కరేయ్య, తస్మా అహం అత్తనో గుణం కథేత్వా అఞ్ఞత్థాగమనత్థాయ పటిఞ్ఞం గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేన్తో గాథాద్వయమాహ –

౪౫. “యదేవ త్యాహం వచనం, అకరం భద్దమత్థు తే;
తదేవ మే త్వం వచనం, యాచితో కత్తుమరహసి.

౪౬. “ఇధేవ తావ అచ్ఛస్సు, యావ రాజానమానయే;
అప్పేవ తే పితా దిస్వా, పతీతో సుమనో సియా”తి.

తతో మహాసత్తో ఆహ –

౪౭. “కరోమి తే తం వచనం, యం మం భణసి సారథి;
అహమ్పి దట్ఠుకామోస్మి, పితరం మే ఇధాగతం.

౪౮. “ఏహి సమ్మ నివత్తస్సు, కుసలం వజ్జాసి ఞాతినం;
మాతరం పితరం మయ్హం, వుత్తో వజ్జాసి వన్దన”న్తి.

తత్థ **కరోమి తేతన్తి** కరోమి తే ఏతం వచనం. **ఏహి సమ్మ నివత్తస్సూతి** సమ్మ సారథి, తత్థ గన్త్వా ఏహి, ఏత్తోవ ఖిప్పమేవ నివత్తస్సు. **వుత్తో వజ్జాసీతి** మయా వుత్తో హుత్వా "పుత్తో వో తేమియకుమారో వన్దతీ"తి వన్దనం వదేయ్యాసీతి అత్థో.

ఇతి వత్వా మహాసత్తో సువణ్ణకదలి వియ ఓనమిత్వా పఞ్చపతిట్ఠితేన బారాణసినగరాభిముఖో మాతాపితరో వన్దిత్వా సారథిస్స సాసనం అదాసి. సో సాసనం గహేత్వా కుమారం పదక్ఖిణం కత్వా రథమారుయ్హ నగరాభిముఖో పాయాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౯. "తస్స పాదే గహేత్వాన, కత్వా చ నం పదక్ఖిణం;
సారథి రథమారుయ్హ, రాజద్వారం ఉపాగమీ"తి.

తస్సత్థో – భిక్ఖవే, ఏవం వుత్తో సో సారథి, తస్స కుమారస్స పాదే గహేత్వా తం పదక్ఖిణం కత్వా రథం ఆరుయ్హ రాజద్వారం ఉపాగమీతి.

తస్మిం ఖణే చన్దాదేవీ సీహపఞ్జరం వివరిత్వా "కా ను ఖో మే పుత్తస్స పవత్తీ"తి సారథిస్స ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తీ తం ఏకకం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా ఉరం పహరిత్వా పరిదేవి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౫౦. "సుఞ్ఞం మాతా రథం దిస్వా, ఏకం సారథిమాగతం;
అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి, రోదన్తీ నం ఉదిక్ఖతి.

౫౧. "అయం సో సారథి ఏతి, నిహన్త్వా మమ అత్రజం;
నిహతో నూన మే పుత్తో, పథబ్యా భూమివడ్ఢనో.

౫౨. "అమిత్తా నూన నన్దన్తి, పతీతా నూన వేరినో;
ఆగతం సారథిం దిస్వా, నిహన్త్వా మమ అత్రజం.

౫౩. "సుఞ్ఞం మాతా రథం దిస్వా, ఏకం సారథిమాగతం;
అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి, రోదన్తీ పరిపుచ్ఛి నం.

౫౪. "కిం ను మూగో కిం ను పక్ఖో, కిం ను సో విలపీ తదా;
నిహఞ్ఞమానో భూమియా, తం మే అక్ఖాహి సారథి.

౫౫. "కథం హత్థేహి పాదేహి, మూగపక్ఖో వివజ్జయి;
నిహఞ్ఞమానో భూమియా, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో"తి.

తత్థ **మాతాతి** తేమియకుమారస్స మాతా. **పథబ్యా భూమివడ్ఢనోతి** సో మమ పుత్తో భూమివడ్ఢనో హుత్వా పథబ్యా నిహతో నూన. **రోదన్తీ పరిపుచ్ఛి నన్తి** తం రథం ఏకమన్తం ఠపేత్వా మహాతలం అభిరుయ్హ చన్దాదేవిం వన్దిత్వా ఏకమన్తే ఠితం

సారథిం పరిపుచ్ఛి. **కిన్నూ**తి కిం ను సో మమ పుత్తో మూగో ఏవ పక్ఖో ఏవ. **తదా**తి యదా నం త్వం కాసుయం పక్ఖిపిత్వా కుద్దాలేన మత్థకే పహరి, తదా. **నిహఞ్ఞమానో భూమియా**తి తయా భూమియం నిహఞ్ఞమానో కిం ను విలపి. **తం మే**తి తం సబ్బం అపరిహాపేత్వా మే అక్ఖాహి. **వివజ్జయీ**తి "అపేహి సారథి, మా మం మారేహీ"తి కథం హత్థేహి పాదేహి చ ఫన్దన్తో తం అపనుది, తం మే కథేహీతి అత్థో.

తతో సారథి ఆహ –

౫౬. "అక్ఖేయ్యం తే అహం అయ్యే, దజ్జాసి అభయం మమ;
యం మే సుతం వా దిట్ఠం వా, రాజపుత్తస్స సన్తికే"తి.

తత్థ **దజ్జాసీ**తి సచే అభయం దదేయ్యాసి, సో ఇదం "సచాహం 'తవ పుత్తో నేవ మూగో న పక్ఖో మధురకథో ధమ్మకథికో'తి వక్ఖామి, అథ 'కస్మా తం గహేత్వా నాగతోసీ'తి రాజా కుద్ధో రాజదణ్డమ్పి మే కరేయ్య, అభయం తావ యాచిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఆహ.

అథ నం చన్దాదేవీ ఆహ –

౫౭. "అభయం సమ్మ తే దమ్మి, అభీతో భణ సారథి;
యం తే సుతం వా దిట్ఠం వా, రాజపుత్తస్స సన్తికే"తి.

తతో సారథి ఆహ –

౫౮. "న సో మూగో న సో పక్ఖో, విసట్ఠవచనో చ సో;
రజ్జస్స కిర సో భీతో, అకరా ఆలయే బహూ.

౫౯. "పురిమం సరతి సో జాతిం, యత్థ రజ్జమకారయి;
కారయిత్వా తహిం రజ్జం, పాపత్థ నిరయం భుసం.

౬౦. "వీసతిఞ్చేవ వస్సాని, తహిం రజ్జమకారయి;
అసీతివస్ససహస్సాని, నిరయమ్హి అపచ్చి సో.

౬౧. "తస్స రజ్జస్స సో భీతో, మా మం రజ్జాభిసేచయుం;
తస్మా పితు చ మాతుచ్చ, సన్తికే న భణీ తదా.

౬౨. "అఙ్గపచ్చఙ్గసమ్పన్నో , ఆరోహపరిణాహవా;
విసట్ఠవచనో పఞ్ఞో, మగ్గే సగ్గస్స తిట్ఠతి.

౬౩. "సచే త్వం దట్ఠుకామాసి, రాజపుత్తం తవత్రజం;

ఏహి తం పాపయిస్సామి, యత్థ సమ్మతి తేమియో”తి.

తత్థ **విసట్ఠవచనో**తి అపలిబుద్ధకథో. **అకరా ఆలయే బహూ**తి తుమ్హాకం వఞ్చనాని బహూని అకాసి. **పఞ్ఞో**తి పఞ్ఞవా. **సచే త్వ**న్తి రాజానం ధురం కత్వా ఉభోపి తే ఏవమాహ. **యత్థ సమ్మతి తేమియో**తి యత్థ వో పుత్తో మయా గహితపటిఞ్ఞో హుత్వా అచ్ఛతి, తత్థ పాపయిస్సామి, ఇదాని పపఞ్చం అకత్వా లహుం గన్తుం వట్టతీతి ఆహ.

కుమారో పన సారథిం పేసేత్వా పబ్బజితుకామో అహోసి. తదా సక్కో తస్స మనం ఞత్వా తస్మిం ఖణే విస్సకమ్మదేవపుత్తం పక్కోసాపేత్వా “తాత విస్సకమ్మదేవపుత్త, తేమియకుమారో పబ్బజితుకామో, త్వం తస్స పణ్ణసాలఞ్చ పబ్బజితపరిక్ఖారఞ్చ మాపేత్వా ఏహీ”తి పేసేసి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా వేగేన గన్త్వా తియోజనికే వనసణ్డే అత్తనో ఇద్ధిబలేన రమణీయం అస్సమం మాపేత్వా రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానఞ్చ పోక్ఖరణిఞ్చ ఆవాటఞ్చ అకాలఫలసమ్పన్నం రుక్ఖఞ్చ కత్వా పణ్ణసాలసమీపే చతువీసతిహత్థప్పమాణం చఙ్కమం మాపేత్వా అన్తోచఙ్కమే చ ఫలికవణ్ణం రుచిరం వాలుకం ఓకిరిత్వా సబ్బే పబ్బజితపరిక్ఖారే మాపేత్వా “యే పబ్బజితుకామా, తే ఇమే గహేత్వా పబ్బజన్తూ”తి భిత్తియం అక్ఖరాని లిఖిత్వా చణ్డవాళే చ అమనాపసద్దే సబ్బే మిగపక్ఖినో చ పలాపేత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

తస్మిం ఖణే మహాసత్తో తం దిస్వా సక్కదత్తియభావం ఞత్వా, పణ్ణసాలం పవిసిత్వా వత్థాని అపనేత్వా, రత్తవాకచీరం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా అజినచమ్మం ఏకంసే కత్వా జటామణ్డలం బన్ధిత్వా కాజం అంసే కత్వా కత్తరదణ్డమాదాయ పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితసిరిం సముబ్బహన్తో అపరాపరం చఙ్కమిత్వా “అహో సుఖం, అహో సుఖ”న్తి ఉదానం ఉదానేన్తో పణ్ణసాలం పవిసిత్వా కట్ఠత్థరణే నిసిన్నో పఞ్చ అభిఞ్ఞా అట్ఠ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా సాయన్హసమయే పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా చఙ్కమనకోటియం ఠితకారరుక్ఖతో పణ్ణాని గహేత్వా , సక్కదత్తియభాజనే అలోణకే అతక్కే నిధూపనే ఉదకే సేదేత్వా అమతం వియ పరిభుఞ్జిత్వా చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా తత్థ వాసం కప్పేసి.

కాసిరాజాపి సునన్దసారథిస్స వచనం సుత్వా మహాసేనగుత్తం పక్కోసాపేత్వా తరమానరూపోవ గమనసజ్జం కారేతుం ఆహ –

౬౪. “యోజయన్తు రథే అస్సే, కచ్ఛం నాగాన బన్ధథ;
ఉదీరయన్తు సఙ్ఖపణవా, వాదన్తు ఏకపోక్ఖరా.

౬౫. “వాదన్తు భేరీ సన్నద్ధా, వగ్గూ వాదన్తు దున్దుభీ;
నేగమా చ మం అన్వేన్తు, గచ్ఛం పుత్తనివేదకో.

౬౬. “ఓరోధా చ కుమారా చ, వేసియానా చ బ్రాహ్మణా;
ఖిప్పం యానాని యోజేన్తు, గచ్ఛం పుత్తనివేదకో.

౬౭. “హత్థారోహా అనీకట్ఠా, రథికా పత్తికారకా;
ఖిప్పం యానాని యోజేన్తు, గచ్ఛం పుత్తనివేదకో.

౬౮. “సమాగతా జానపదా, నేగమా చ సమాగతా;

ఖిప్పం యానాని యోజేన్తు, గచ్ఛం పుత్తనివేదకో”తి.

తత్థ **ఉదీరయన్తూ**తి సద్దం ముఞ్చన్తు. **వాదన్తూ**తి వజ్జన్తు. **ఏకపోక్ఖరా**తి ఏకముఖభేరియో. **సన్నద్ధా**తి సుట్ఠు నద్ధా. **వగ్గూ**తి మధురస్సరా. **గచ్ఛన్తి** గమిస్సామి. **పుత్తనివేదకో**తి పుత్తస్స నివేదకో ఓవాదకో హుత్వా గచ్ఛామి. తం ఓవదిత్వా మమ వచనం గాహాపేత్వా తత్థేవ తం రతనరాసిమ్హి ఠపేత్వా అభిసిఞ్చిత్వా ఆనేతుం గచ్ఛామీతి అధిప్పాయేనేవమాహ. **నేగమా**తి కుటుమ్బికజనా. **సమాగతా**తి సన్నిపతితా హుత్వా.

ఏవం రఞ్ఞా ఆణత్తా సారథినో అస్సే యోజేత్వా రథే రాజద్వారే ఠపేత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసుం. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౯. “అస్సే చ సారథీ యుత్తే, సిన్ధవే సీఘవాహనే;

రాజద్వారం ఉపాగచ్ఛుం, యుత్తా దేవ ఇమే హయా”తి.

తత్థ **అస్సే**తి సిన్ధవే సిన్ధవజాతికే సీఘవాహనే జవసమ్పన్నే అస్సే ఆదాయ. **సారథీ**తి సారథినో. **యుత్తే**తి రథేసు యోజితే. **ఉపాగచ్ఛున్తి** తే రథేసు యుత్తే అస్సే ఆదాయ ఆగమంసు, ఆగన్త్వా చ పన “యుత్తా, దేవ, ఇమే హయా”తి ఆరోచేసుం.

తతో సారథీనం వచనం సుత్వా రాజా ఉపడ్ఢగాథమాహ –

౭౦. “థూలా జవేన హాయన్తి, కిసా హాయన్తి థామునా”తి.

తం సుత్వా సారథినోపి ఉపడ్ఢగాథమాహంసు –

“కిసే థూలే వివజ్జేత్వా, సంసట్ఠా యోజితా హయా”తి.

తస్సత్థో – దేవ, కిసే చ థూలే చ ఏవరూపే అస్సే అగ్గహేత్వా వయేన వణ్ణేన జవేన బలేన సదిసా హయా యోజితాతి.

అథ రాజా పుత్తస్స సన్తికం గచ్ఛన్తో చత్తారో వణ్ణే అట్ఠారస సేనియో సబ్బఞ్చ బలకాయం సన్నిపాతాపేసి. తస్స సన్నిపాతేన్తస్సేవ తయో దివసా అతిక్కన్తా. అథ చతుత్థే దివసే కాసిరాజా నగరతో నిక్ఖమిత్వా గహేతబ్బయుత్తకం గాహాపేత్వా అస్సమపదం గన్త్వా పుత్తేన సద్ధిం పటినన్దితో పటిసన్థారమకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౭౧. “తతో రాజా తరమానో, యుత్తమారుయ్హ సన్దనం;

ఇత్థాగారం అజ్ఝభాసి, సబ్బావ అనుయాథ మం.

౭౨. “వాళబీజనిముణ్హీసం, ఖగ్గం ఛత్తఞ్చ పణ్డరం;

ఉపాధీ రథమారుయ్హా, సువణ్ణేహి అలఙ్కతా.

౭౩.

“తతో స రాజా పాయాసి, పురక్ఖత్వాన సారథిం;
ఖిప్పమేవ ఉపాగచ్ఛి, యత్థ సమ్మతి తేమియో.

౨౪. “తఞ్చ దిస్వాన ఆయన్తం, జలన్తమివ తేజసా;
ఖత్తసఙ్ఘపరిబ్యూళ్హం, తేమియో ఏతదబ్రవి.

౨౫. “కచ్చి ను తాత కుసలం, కచ్చి తాత అనామయం;
సబ్బా చ రాజకఞ్ఞాయో, అరోగా మయ్హ మాతరో.

౨౬. “కుసలఞ్చేవ మే పుత్త, అథో పుత్త అనామయం;
సబ్బా చ రాజకఞ్ఞాయో, అరోగా తుయ్హ మాతరో.

౨౭. “కచ్చి అమజ్జపో తాత, కచ్చి తే సురమప్పియం;
కచ్చి సచ్చే చ ధమ్మే చ, దానే తే రమతే మనో.

౨౮. “అమజ్జపో అహం పుత్త, అథో మే సురమప్పియం;
అథో సచ్చే చ ధమ్మే చ, దానే మే రమతే మనో.

౨౯. “కచ్చి అరోగం యోగ్గం తే, కచ్చి వహతి వాహనం;
కచ్చి తే బ్యాధయో నత్థి, సరీరస్సుపతాపనా.

౩౦. “అథో అరోగం యోగ్గం మే, అథో వహతి వాహనం;
అథో మే బ్యాధయో నత్థి, సరీరస్సుపతాపనా.

౩౧. “కచ్చి అన్తా చ తే ఫీతా, మజ్ఝే చ బహలా తవ;
కోట్ఠాగారఞ్చ కోసఞ్చ, కచ్చి తే పటిసన్థతం.

౩౨. “అథో అన్తా చ మే ఫీతా, మజ్ఝే చ బహలా మమ;
కోట్ఠాగారఞ్చ కోసఞ్చ, సబ్బం మే పటిసన్థతం.

౩౩. “స్వాగతం తే మహారాజ, అథో తే అదురాగతం;
పతిట్ఠపేన్తు పల్లఙ్కం, యత్థ రాజా నిసక్కతీ”తి.

తత్థ **ఉపాధీ రథమారుయ్హాతి** సువణ్ణపాదుకా చ రథం ఆరోపేన్తూతి అత్థో. ఇమే తయో పాదే పుత్తస్స తత్థేవ అభిసేకకరణత్థాయ “పఞ్చ రాజకకుధభణ్డాని గణ్హథా”తి ఆణాపేన్తో రాజా ఆహ. **సువణ్ణేహి అలఙ్కతాతి** ఇదం పాదుకం సన్ధాయాహ. **ఉపాగచ్ఛీతి** ఉపాగతో అహోసి. కాయ వేలాయాతి? మహాసత్తస్స కారపణ్ణాని పచిత్వా నిబ్బాపేన్తస్స నిసిన్నవేలాయ. **జలన్తమివ తేజసాతి** రాజతేజేన జలన్తం వియ. **ఖత్తసఙ్ఘపరిబ్యూళ్హన్తి** కథాఫాసుకేన అమచ్చసఙ్ఘేన

పరివుతం, ఖత్తియసమూహేహి వా పరివారితం. **ఏతదబ్రవీ**తి కాసిరాజానం బహి ఖన్ధావారం నివాసాపేత్వా పదసావ పణ్ణసాలం ఆగన్త్వా తం వన్దిత్వా నిసిన్నం పటిసన్థారం కరోన్తో ఏతం వచనం అబ్రవి.

కుసలం అనామయన్తి ఉభయేనపి పదేన ఆరోగ్యమేవ పుచ్ఛతి. **కచ్చి అమజ్జపో**తి కచ్చి మజ్జం న పివసీతి పుచ్ఛతి. "**అప్పమత్తో**"తిపి పాఠో, కుసలధమ్మేసు నప్పమజ్జసీతి అత్థో. **సురమప్పియ**న్తి సురాపానం అప్పియం. "సురమప్పియా"తిపి పాఠో, సురా అప్పియాతి అత్థో. **ధమ్మే**తి దసవిధే రాజధమ్మే. **యోగ్గ**న్తి యుగే యుఞ్జితబ్బం **తే** తవ అస్సగోణాదికం. **కచ్చి వహతీ**తి కచ్చి అరోగం హుత్వా వహతి. **వాహన**న్తి హత్థిఅస్సాది సబ్బం వాహనం. **సరీరస్సుపతాపనా**తి సరీరస్స ఉపతాపకరా. **అన్తా**తి పచ్చన్తజనపదా. **ఫీతా**తి ఇద్ధా సుభిక్ఖా, వత్థాభరణేహి వా అన్నపానేహి వా పరిపుణ్ణా గాళ్హవాసా. **మజ్ఝే చా**తి రట్ఠస్స మజ్ఝే. **బహలా**తి గామనిగమా ఘనవాసా. **పటిసన్థత**న్తి పటిచ్ఛాదితం గుత్తం, పరిపుణ్ణం వా. **యత్థ రాజా నిసక్కతీ**తి యస్మిం పల్లఙ్కే రాజా నిసీదిస్సతి, తం పఞ్ఞాపేన్తూతి వదతి.

రాజా మహాసత్తే గారవేన పల్లఙ్కే న నిసీదతి. అథ మహాసత్తో "సచే పల్లఙ్కే న నిసీదతి, పణ్ణసన్థారం పఞ్ఞాపేథా"తి వత్వా తస్మిం పఞ్ఞత్తే నిసీదనత్థాయ రాజానం నిమన్తేన్తో గాథమాహా –

౮౪. "ఇధేవ తే నిసీదస్సు, నియతే పణ్ణసన్థరే;
ఏత్తో ఉదకమాదాయ, పాదే పక్ఖాలయస్సు తే"తి.

తత్థ **నియతే**తి సుసన్థతే. **ఏత్తో**తి పరిభోగఉదకం దస్సేన్తో ఆహ.

రాజా మహాసత్తే గారవేన పణ్ణసన్థారేపి అనిసీదిత్వా భూమియం ఏవ నిసీది. మహాసత్తోపి పణ్ణసాలం పవిసిత్వా తం కారపణ్ణకం నీహరిత్వా రాజానం తేన నిమన్తేన్తో గాథమాహ –

౮౫. "ఇదమ్పి పణ్ణకం మయ్హం, రన్ధం రాజ అలోణకం;
పరిభుఞ్జ మహారాజ, పాహునో మేసిధాగతో"తి.

అథ నం రాజా ఆహ –

౮౬. "న చాహం పణ్ణం భుఞ్జామి, న హేతం మయ్హ భోజనం;
సాలీనం ఓదనం భుఞ్జే, సుచిం మంసూపసేచన"న్తి.

తత్థ **న చాహ**న్తి పటిక్ఖేపవచనం.

రాజా తథారూపం అత్తనో రాజభోజనం వణ్ణేత్వా తస్మిం మహాసత్తే గారవేన థోకం పణ్ణకం హత్థతలే ఠపేత్వా "తాత, త్వం ఏవరూపం భోజనం భుఞ్జసీ"తి పుత్తేన సద్ధిం పియకథం కథేన్తో నిసీది. తస్మిం ఖణే చన్దాదేవీ ఓరోధేన పరివుతా ఏకమగ్గేన ఆగన్త్వా బోధిసత్తస్స అస్సమపదం పత్వా పియపుత్తం దిస్వా తత్థేవ పతిత్వా విసఞ్ఞీ అహోసి. తతో పటిలద్ధస్సాసా పతితట్ఠానతో ఉట్ఠహిత్వా ఆగన్త్వా బోధిసత్తస్స పాదే దళ్హం గహేత్వా వన్దిత్వా అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి రోదిత్వా వన్దనట్ఠానతో ఉట్ఠాయ ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం రాజా "భద్దే, తవ పుత్తస్స భోజనం పస్సాహీ"తి వత్వా థోకం పణ్ణకం తస్సా హత్థే

రపేత్వా సేసఇత్థీనమ్పి థోకం థోకం అదాసి. తా సబ్బాపి “సామి, ఏవరూపం భోజనం భుఞ్జసీ”తి వదన్తియో తం గహేత్వా అత్తనో అత్తనో సీసే కత్వా “అతిదుక్కరం కరోసి, సామీ”తి వత్వా నమస్సమానా నిసీదింసు. రాజా పున “తాత, ఇదం మయ్హం అచ్ఛరియం హుత్వా ఉపట్ఠాతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౮౭. “అచ్ఛేరకం మం పటిభాతి, ఏకకమ్పి రహోగతం;
ఏదిసం భుఞ్జమానానం, కేన వణ్ణో పసీదతీ”తి.

తత్థ **ఏకక**న్తి తాత, తం ఏకకమ్పి రహోగతం ఇమినా భోజనేన యాపేన్తం దిస్వా మమ అచ్ఛరియం హుత్వా ఉపట్ఠాతి. **ఏదిస**న్తి ఏవరూపం అలోణకం అతక్కం నిధూపనం రన్ధం పత్తం భుఞ్జన్తానం కేన కారణేన వణ్ణో పసీదతీతి నం పుచ్ఛి.

అథస్స సో ఆచిక్ఖన్తో ఆహ –

౮౮. “ఏకో రాజ నిపజ్జామి, నియతే పణ్ణసన్థరే;
తాయ మే ఏకసేయ్యాయ, రాజ వణ్ణో పసీదతి.

౮౯. “న చ నేత్తింసబన్ధా మే, రాజరక్ఖా ఉపట్ఠితా;
తాయ మే సుఖసేయ్యాయ, రాజవణ్ణో పసీదతి.

౯౦. “అతీతం నానుసోచామి, నప్పజప్పామినాగతం;
పచ్చుప్పన్నేన యాపేమి, తేన వణ్ణో పసీదతి.

౯౧. “అనాగతప్పజప్పాయ, అతీతస్సానుసోచనా;
ఏతేన బాలా సుస్సన్తి, నళోవ హరితో లుతో”తి.

తత్థ **నేత్తింసబన్ధా**తి ఖగ్గబన్ధా. **రాజరక్ఖా**తి రాజానం రక్ఖితా. **నప్పజప్పామీ**తి న పత్థేమి. **హరితో**తి హరితవణ్ణో. **లుతో**తి లుఞ్చిత్వా ఆతపే ఖిత్తనళో వియ.

అథ రాజా “ఇధేవ నం అభిసిఞ్చిత్వా ఆదాయ గమిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా రజ్జేన నిమన్తేన్తో ఆహ –

౯౨. “హత్థానీకం రథానీకం, అస్సే పత్తీ చ వమ్మినో;
నివేసనాని రమ్మాని, అహం పుత్త దదామి తే.

౯౩. “ఇత్థాగారమ్పి తే దమ్మి, సబ్బాలఙ్కారభూసితం;
తా పుత్త పటిపజ్జస్సు, త్వం నో రాజా భవిస్ససి.

౯౪. “కుసలా నచ్చగీతస్స, సిక్ఖితా చాతురిత్థియో;
కామే తం రమయిస్సన్తి, కిం అరఞ్ఞే కరిస్ససి.

౯౫. "పటిరాజూహి తే కఞ్ఞా, ఆనయిస్సం అలఙ్కతా;
తాసు పుత్తే జనేత్వాన, అథ పచ్ఛా పబ్బజిస్ససి.

౯౬. "యువా చ దహరో చాసి, పఠముప్పత్తికో సుసు;
రజ్జం కారేహి భద్దన్తే, కిం అరఞ్ఞే కరిస్ససీ"తి.

తత్థ **హత్థానీకన్తి** దసహత్థితో పట్ఠాయ హత్థానీకం నామ, తథా **రథానీకం. వమ్మినోతి** వమ్మబద్ధసూరయోధే. **కుసలాతి** ఛేకా. **సిక్ఖితాతి** అఞ్ఞేసుపి ఇత్థికిచ్చేసు సిక్ఖితా. **చాతురిత్థియోతి** చతురా విలాసా ఇత్థియో, అథ వా చతురా నాగరా ఇత్థియో, అథ వా చతురా నామ నాటకిత్థియో. **పటిరాజూహి తే కఞ్ఞాతి** అఞ్ఞేహి రాజూహి తవ రాజకఞ్ఞాయో ఆనయిస్సామి. **యువాతి** యోబ్బనప్పత్తో. **దహరోతి** తరుణో. **పఠముప్పత్తికోతి** పఠమవయేన ఉప్పత్తితో సముగ్గతో. **సుసూతి** అతితరుణో.

ఇతో పట్ఠాయ బోధిసత్తస్స ధమ్మకథా హోతి –

౯౭. "యువా చరే బ్రహ్మచరియం, బ్రహ్మచారీ యువా సియా;
దహరస్స హి పబ్బజ్జా, ఏతం ఇసీహి వణ్ణితం.

౯౮. "యువా చరే బ్రహ్మచరియం, బ్రహ్మచారీ యువా సియా;
బ్రహ్మచరియం చరిస్సామి, నాహం రజ్జేన మత్థికో.

౯౯. "పస్సామి వోహం దహరం, అమ్మ తాత వదన్తరం;
కిచ్ఛాలద్ధం పియం పుత్తం, అప్పత్వావ జరం మతం.

౧౦౦."పస్సామి వోహం దహరిం, కుమారిం చారుదస్సనిం;
నవవంసకళీరంవ, పలుగ్గం జీవితక్ఖయం.

౧౦౧."దహరాపి హి మీయన్తి, నరా చ అథ నారియో;
తత్థ కో విస్ససే పోసో, 'దహరోమ్హీ'తి జీవితే.

౧౦౨."యస్స రత్యా వివసానే, ఆయు అప్పతరం సియా;
అప్పోదకేవ మచ్ఛానం, కిం ను కోమారకం తహిం.

౧౦౩. "నిచ్చమబ్భాహతో లోకో, నిచ్చఞ్చ పరివారితో;
అమోఘాసు వజన్తీసు, కిం మం రజ్జేభిసిఞ్చసీ"తి.

కాసిరాజా ఆహ –

౧౦౪."కేన మబ్భాహతో లోకో, కేన చ పరివారితో;

కాయో అమోఘా గచ్ఛన్తి, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో”తి.

బోధిసత్తో ఆహ –

౧౦౫.“మచ్చునాబ్భాహతో లోకో, జరాయ పరివారితో;
రత్యో అమోఘా గచ్ఛన్తి, ఏవం జానాహి ఖత్తియ.

౧౦౬.“యథాపి తన్తే వితతే, యం యదేవూపవీయతి;
అప్పకం హోతి వేతబ్బం, ఏవం మచ్చాన జీవితం.

౧౦౭.“యథా వారివహో పూరో, గచ్ఛం నుపనివత్తతి;
ఏవమాయు మనుస్సానం, గచ్ఛం నుపనివత్తతి.

౧౦౮.“యథా వారివహో పూరో, వహే రుక్ఖేపకూలజే;
ఏవం జరామరణేన, వుయ్హన్తే సబ్బపాణినో”తి.

తత్థ **బ్రహ్మచారీ యువా సియాతి** బ్రహ్మచరియం చరన్తో యువా భవేయ్య. **ఇసీహి వణ్ణితన్తి** బుద్ధాదీహి ఇసీహి థోమితం పసత్థం. **నాహం రజ్జేన మత్థికోతి** అహం రజ్జేన అత్థికో న హోమి. **అమ్మ తాత వదన్తరన్తి** “అమ్మ, తాతా”తి వదన్తం. **పలుగ్గన్తి** మచ్చునా లుఞ్చిత్వా గహితం. **యస్స రత్యా వివసానేతి** మహారాజ, యస్స మాతుకుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిగ్గహణకాలతో పట్ఠాయ రత్తిదివాతిక్కమేన అప్పతరం ఆయు హోతి. **కోమారకం తహిన్తి** తస్మిం వయే తరుణభావో కిం కరిస్సతి.

కేన మబ్భాహతోతి కేన అబ్భాహతో. ఇదం రాజా సంఖిత్తేన భాసితస్స అత్థం అజానన్తోవ పుచ్ఛతి. **రత్యోతి** రత్తియో. తా హి ఇమేసం సత్తానం ఆయుఞ్చ వణ్ణఞ్చ బలఞ్చ ఖేపేన్తియో ఏవ గచ్ఛన్తీతి అమోఘా గచ్ఛన్తి నామాతి వేదితబ్బం . **యం యదేవూపవీయతీతి** యం యం తన్తం ఉపవీయతి. **వేతబ్బన్తి** తన్తస్మిం వీతే సేసం వేతబ్బం యథా అప్పకం హోతి, ఏవం సత్తానం జీవితం. **నుపనివత్తతీతి** తస్మిం తస్మిం ఖణే గతం గతమేవ హోతి, న ఉపనివత్తతి. **వహే రుక్ఖేపకూలజేతి** ఉపకూలజే రుక్ఖే వహేయ్య.

రాజా మహాసత్తస్స ధమ్మకథం సుత్వా “కిం మే ఘరావాసేనా”తి అతివియ ఉక్కణ్ఠితో పబ్బజితుకామో హుత్వా “నాహం తావ పున నగరం గమిస్సామి, ఇధేవ పబ్బజిస్సామి. సచే పన మే పుత్తో నగరం గచ్ఛేయ్య, సేతచ్ఛత్తమస్స దదేయ్య”న్తి చిన్తేత్వా తం వీమంసితుం పున రజ్జేన నిమన్తేన్తో ఆహ –

౧౦౯.“హత్థానీకం రథానీకం, అస్సే పత్తీ చ వమ్మినో;
నివేసనాని రమ్మాని, అహం పుత్త దదామి తే.

౧౧౦.“ఇత్థాగారమ్పి తే దమ్మి, సబ్బాలఙ్కారభూసితం;
తా పుత్త పటిపజ్జస్సు, త్వం నో రాజా భవిస్ససి.

౧౧౧.“కుసలా నచ్చగీతస్స, సిక్ఖితా చాతురిత్థియో;
కామే తం రమయిస్సన్తి, కిం అరఞ్ఞే కరిస్ససి.

౧౧౨.“పటిరాజూహి తే కఞ్ఞా, ఆనయిస్సం అలఙ్కతా;
తాసు పుత్తే జనేత్వాన, అథ పచ్ఛా పబ్బజిస్ససి.

౧౧౩. “యువా చ దహరో చాసి, పఠముప్పత్తికో సుసు;
రజ్జం కారేహి భద్దన్తే, కిం అరఞ్ఞే కరిస్ససి.

౧౧౪.“కోట్ఠాగారఞ్చ కోసఞ్చ, వాహనాని బలాని చ;
నివేసనాని రమ్మాని, అహం పుత్త దదామి తే.

౧౧౫.“గోమణ్డలపరిబ్బూళ్హో, దాసిసఙ్ఘపురక్ఖతో;
రజ్జం కారేహి భద్దన్తే, కిం అరఞ్ఞే కరిస్ససీ”తి.

తత్థ **గోమణ్డలపరిబ్బూళ్హో**తి సుభగ్గీనం రాజకఞ్ఞానం మణ్డలేన పురక్ఖతో.

అథ మహాసత్తో రజ్జేన అనత్థికభావం పకాసేన్తో ఆహ –

౧౧౬.“కిం ధనేన యం ఖీయేథ, కిం భరియాయ మరిస్సతి;
కిం యోబ్బనేన జిణ్ణేన, యం జరాయాభిభుయ్యతి.

౧౧౭. “తత్థ కా నన్ది కా ఖిడ్డా, కా రతీ కా ధనేసనా;
కిం మే పుత్తేహి దారేహి, రాజ ముత్తోస్మి బన్ధనా.

౧౧౮.“యోహం ఏవం పజానామి, మచ్చు మే నప్పమజ్జతి;
అన్తకేనాధిపన్నస్స, కా రతీ కా ధనేసనా.

౧౧౯.“ఫలానమివ పక్కానం, నిచ్చం పతనతో భయం;
ఏవం జాతాన మచ్చానం, నిచ్చం మరణతో భయం.

౧౨౦.“సాయమేకే న దిస్సన్తి, పాతో దిట్ఠా బహూ జనా;
పాతో ఏకే న దిస్సన్తి, సాయం దిట్ఠా బహూ జనా.

౧౨౧.“అజ్జేవ కిచ్చం ఆతప్పం, కో జఞ్ఞా మరణం సువే;
న హి నో సఙ్గరం తేన, మహాసేనేన మచ్చునా.

౧౨౨.“చోరా ధనస్స పత్థేన్తి, రాజ ముత్తోస్మి బన్ధనా;

ఏహి రాజ నివత్తస్సు, నాహం రజ్జేన మత్థికో”తి.

తత్థ **యం ఖీయేథాతి** మహారాజ, కిం త్వం మం ధనేన నిమన్తేసి, యం ఖీయేథ ఖయం గచ్ఛేయ్య. ధనం వా హి పురిసం చజతి, పురిసో వా తం ధనం చజిత్వా గచ్ఛతీతి సబ్బథాపి ఖయగామీయేవ హోతి, కిం త్వం మం తేన ధనేన నిమన్తేసి. **కిం భరియాయాతి** భరియాయ కిం కరిస్సామి, యా మయి ఠితేయేవ మరిస్సతి. **జిణ్ణేనాతి** జరాయ అనుపరితేన అనుభూతేన. **అభిభుయ్యతీతి** అభిభవియ్యతి. **తత్థాతి** తస్మిం ఏవం జరామరణధమ్మే లోకసన్నివాసే. **కా నన్దీతి** కా నామ తుట్ఠి. **ఖిడ్డాతి** కీళా. **రతీతి** పఞ్చకామగుణరతి. **బన్ధనాతి** కామబన్ధనా ముత్తో అస్మి, మహారాజాతి ఝానేన విక్ఖమ్భితత్తా ఏవమాహ. **మచ్చు మేతి** మమ మచ్చు నప్పమజ్జతి, నిచ్చం మమ వధాయ అప్పమత్తోయేవాతి. యో అహం ఏవం పజానామి, తస్స మమ అన్తకేన అధిపన్నస్స వధితస్స కా నామ రతి, కా ధనేసనాతి. **నిచ్చన్తి** జాతకాలతో పట్ఠాయ సదా జరామరణతో భయమేవ ఉప్పజ్జతి.

ఆతపన్తి కుసలకమ్మవీరియం. **కిచ్చన్తి** కత్తబ్బం. **కో జఞ్ఞా మరణం సువేతి** సువే వా పరసువే వా మరణం వా జీవితం వా కో జానేయ్య. **సఙ్గరన్తి** సఙ్కేతం. **మహాసేనేనాతి** పఞ్చవీసతిభయబాత్తింసకమ్మకరణఛన్నవుతిరోగప్పముఖాదివసేన పుథుసేనేన. **చోరా ధనస్సాతి** ధనత్థాయ జీవితం చజన్తా చోరా ధనస్స పత్థేన్తి నామ, అహం పన ధనపత్థనాసఙ్ఖాతా బన్ధనా ముత్తో అస్మి, న మే ధనేనత్థోతి అత్థో. **నివత్తస్సూతి** మమ వచనేన సమ్మా నివత్తస్సు, రజ్జం పహాయ నేక్ఖమ్మం పటిసరణం కత్వా పబ్బజస్సు. యం పన చిన్తేసి “ఇమం రజ్జే పతిట్ఠాపేస్సామీ”తి, తం మా చిన్తయి, నాహం రజ్జేన అత్థికోతి. ఇతి మహాసత్తస్స ధమ్మదేసనా సహానుసన్ధినా మత్థకం పత్తా.

తం సుత్వా రాజానఞ్చ చన్దాదేవిఞ్చ ఆదిం కత్వా సోళససహస్సా ఓరోధా చ అమచ్చాదయో చ సబ్బే పబ్బజితుకామా అహేసుం. రాజాపి నగరే భేరిం చరాపేసి “యే మమ పుత్తస్స సన్తికే పబ్బజితుం ఇచ్ఛన్తి, తే పబ్బజన్తూ”తి . సబ్బేసఞ్చ సువణ్ణకోట్ఠాగారాదీనం ద్వారాని వివరాపేత్వా “అసుకట్ఠానే చ మహానిధికుమ్భియో అత్థి, అత్థికా గణ్హన్తూ”తి సువణ్ణపట్టే అక్ఖరాని లిఖాపేత్వా మహాథమ్భే బన్ధాపేసి. తే నాగరా యథాపసారితే ఆపణే చ వివటద్వారాని గేహాని చ పహాయ నగరతో నిక్ఖమిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం ఆగమింసు. రాజా మహాజనేన సద్ధిం మహాసత్తస్స సన్తికే పబ్బజి. సక్కదత్తియం తియోజనికం అస్సమపదం పరిపుణ్ణం అహోసి. మహాసత్తో పణ్ణసాలాయో విచారేసి, మజ్ఝే ఠితా పణ్ణసాలాయో ఇత్థీనం దాపేసి. కింకారణా? భీరుకజాతికా ఏతాతి. పురిసానం పన బహిపణ్ణసాలాయో దాపేసి. తా సబ్బాపి పణ్ణసాలాయో విస్సకమ్మదేవపుత్తోవ మాపేసి. తే చ ఫలధరరుక్ఖే విస్సకమ్మదేవపుత్తోయేవ అత్తనో ఇద్ధియా మాపేసి. తే సబ్బే విస్సకమ్మేన నిమ్మితేసు ఫలధరరుక్ఖేసు ఉపోసథదివసే భూమియం పతితపతితాని ఫలాని గహేత్వా పరిభుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తి. తేసు యో కామవితక్కం వా బ్యాపాదవితక్కం వా విహింసావితక్కం వా వితక్కేతి, తస్స మనం జానిత్వా మహాసత్తో ఆకాసే నిసీదిత్వా మధురధమ్మం కథేసి. తే జనా బోధిసత్తస్స మధురధమ్మం సుత్వా ఏకగ్గచిత్తా హుత్వా ఖిప్పమేవ అభిఞ్ఞా చ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేసుం.

తదా ఏకో సామన్తరాజా “కాసిరాజా కిర బారాణసినగరతో నిక్ఖమిత్వా వనం పవిసిత్వా పబ్బజితో”తి సుత్వా “బారాణసిం గణ్హిస్సామీ”తి నగరా నిక్ఖమిత్వా బారాణసిం పత్వా నగరం పవిసిత్వా అలఙ్కతనగరం దిస్వా రాజనివేసనం ఆరుయ్హ సత్తవిధం వరరతనం ఓలోకేత్వా “కాసిరఞ్ఞో ఇమం ధనం నిస్సాయ ఏకేన భయేన భవితబ్బ”న్తి చిన్తేన్తో సురాసోణ్డే

పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి “తుమ్హాకం రఞ్ఞో ఇధ నగరే భయం ఉప్పన్నం అత్థీ”తి? “నత్థి, దేవా”తి. “కిం కారణా”తి. “అమ్హాకం రఞ్ఞో పుత్తో తేమియకుమారో ‘బారాణసిం రజ్జం న కరిస్సామీ’తి అమూగోపి మూగో వియ హుత్వా ఇమమ్హా నగరా నిక్ఖమిత్వా వనం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజి, తేన కారణేన అమ్హాకం రాజా మహాజనేన సద్ధిం ఇమమ్హా నగరా నిక్ఖమిత్వా తేమియకుమారస్స సన్తికం గన్త్వా పబ్బజితో”తి ఆరోచేసుం. సామన్తరాజా తేసం వచనం సుత్వా తుస్సిత్వా “అహమ్పి పబ్బజిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “తాత, తుమ్హాకం రాజా కతరద్వారేన నిక్ఖన్తో”తి పుచ్ఛి. “దేవ, పాచీనద్వారేనా”తి వుత్తే అత్తనో పరిసాయ సద్ధిం తేనేవ పాచీనద్వారేన నిక్ఖమిత్వా నదీతీరేన పాయాసి.

మహాసత్తోపి తస్స ఆగమనం ఞత్వా వనన్తరం ఆగన్త్వా ఆకాసే నిసీదిత్వా మధురధమ్మం దేసేసి. సో పరిసాయ సద్ధిం తస్స సన్తికేయేవ పబ్బజి. ఏవం అపరేపి సత్త రాజానో “బారాణసినగరం గణ్హిస్సామీ”తి ఆగతా. తేపి రాజానో సత్త రజ్జాని ఛడ్డేత్వా బోధిసత్తస్స సన్తికేయేవ పబ్బజింసు. హత్థీపి అరఞ్ఞహత్థీ జాతా, అస్సాపి అరఞ్ఞఅస్సా జాతా, రథాపి అరఞ్ఞేయేవ వినట్ఠా, భణ్డాగారేసు కహాపణే అస్సమపదే వాలుకం కత్వా వికిరింసు. సబ్బేపి అభిఞ్ఞాసమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా జీవితపరియోసానే బ్రహ్మలోకపరాయణా అహేసుం. తిరచ్ఛానగతా హత్థిఅస్సాపి ఇసిగణే చిత్తం పసాదేత్వా ఛకామావచరలోకేసు నిబ్బత్తింసు.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి రజ్జం పహాయ నిక్ఖన్తోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా ఛత్తే అధివత్థా దేవధీతా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, సునన్దో సారథి సారిపుత్తో, మాతాపితరో మహారాజకులాని, సేసపరిసా బుద్ధపరిసా, మూగపక్ఖపణ్డితో పన అహమేవ సమ్మాసమ్బుద్ధో అహోసి”న్తి.

మూగపక్ఖజాతకవణ్ణనా పఠమా.

[౫౩౯] ౨. మహాజనకజాతకవణ్ణనా

కోయం మజ్ఝే **సముద్దస్మి**న్తి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో మహాభినిక్ఖమనం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా తథాగతస్స మహాభినిక్ఖమనం వణ్ణయన్తా నిసీదింసు. సత్థా ఆగన్త్వా “కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా”తి పుచ్ఛిత్వా “ఇమాయ నామా”తి వుత్తే “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోయేవా”తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే విదేహరట్ఠే మిథిలాయం మహాజనకో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తస్స ద్వే పుత్తా అహేసుం అరిట్ఠజనకో చ పోలజనకో చాతి. తేసు రాజా జేట్ఠపుత్తస్స ఉపరజ్జం అదాసి, కనిట్ఠస్స సేనాపతిట్ఠానం అదాసి. అపరభాగే మహాజనకో కాలమకాసి. తస్స సరీరకిచ్చం కత్వా రఞ్ఞో అచ్చయేన అరిట్ఠజనకో రాజా హుత్వా ఇతరస్స ఉపరజ్జం అదాసి. తస్సేకో పాదమూలికో అమచ్చో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “దేవ, ఉపరాజా తుమ్హే ఘాతేతుకామో”తి ఆహ. రాజా తస్స పునప్పునం కథం సుత్వా కనిట్ఠస్స సినేహం భిన్దిత్వా పోలజనకం సఙ్ఖలికాహి బన్ధాపేత్వా రాజనివేసనతో అవిదూరే ఏకస్మిం గేహే వసాపేత్వా ఆరక్ఖం ఠపేసి. కుమారో “సచాహం భాతు వేరీమ్హి, సఙ్ఖలికాపి మే హత్థపాదా మా ముచ్చన్తు, ద్వారమ్పి మా వివరీయతు, సచే నో వేరీమ్హి, సఙ్ఖలికాపి మే హత్థపాదా ముచ్చన్తు, ద్వారమ్పి వివరీయతూ”తి సచ్చకిరియమకాసి. తావదేవ సఙ్ఖలికాపి ఖణ్డాఖణ్డం ఛిజ్జింసు, ద్వారమ్పి వివటం. సో నిక్ఖమిత్వా ఏకం పచ్చన్తగామం గన్త్వా వాసం కప్పేసి.

పచ్చన్తగామవాసినో తం సఞ్జానిత్వా ఉపట్ఠహింసు. రాజాపి తం గాహాపేతుం నాసక్ఖి. సో అనుపుబ్బేన పచ్చన్తజనపదం హత్థగతం కత్వా మహాపరివారో హుత్వా "అహం పుబ్బే భాతు న వేరీ, ఇదాని పన వేరీమ్హీ"తి మహాజనపరివుతో మిథిలం గన్త్వా బహినగరే ఖన్ధావారం కత్వా వాసం కప్పేసి. నగరవాసినో యోధా "కుమారో కిర ఆగతో"తి సుత్వా యేభుయ్యేన హత్థిఅస్సవాహనాదీని గహేత్వా తస్సేవ సన్తికం ఆగమింసు, అఞ్ఞేపి నాగరా ఆగమింసు. సో భాతు సాసనం పేసేసి "నాహం పుబ్బే తుమ్హాకం వేరీ, ఇదాని పన వేరీమ్హి, ఛత్తం వా మే దేథ, యుద్ధం వా"తి. రాజా తం సుత్వా యుద్ధం కాతుం ఇచ్ఛన్తో అగ్గమహేసిం ఆమన్తేత్వా "భద్దే, యుద్ధే జయపరాజయో నామ న సక్కా ఞాతుం, సచే మమ అన్తరాయో హోతి, త్వం గబ్భం రక్ఖేయ్యాసీ"తి వత్వా మహతియా సేనాయ పరివుతో నగరా నిక్ఖమి.

అథ నం యుద్ధే పోలజనకస్స యోధా జీవితక్ఖయం పాపేసుం. తదా "రాజా మతో"తి సకలనగరే ఏకకోలాహలం జాతం. దేవీపి తస్స మతభావం ఞత్వా సీఘం సీఘం సువణ్ణసారాదీని గహేత్వా పచ్ఛియం పక్ఖిపిత్వా మత్థకే కిలిట్ఠపిలోతికం అత్థరిత్వా ఉపరి తణ్డులే ఓకిరిత్వా కిలిట్ఠపిలోతికం నివాసేత్వా సరీరం విరూపం కత్వా పచ్ఛిం సీసే ఠపేత్వా దివా దివస్సేవ నిక్ఖమి, న కోచి నం సఞ్జాని. సా ఉత్తరద్వారేన నిక్ఖమిత్వా కత్థచి అగతపుబ్బత్తా మగ్గం అజానన్తీ దిసం వవత్థాపేతుం అసక్కోన్తీ కేవలం "కాలచమ్పానగరం నామ అత్థీ"తి సుతత్తా "కాలచమ్పానగరం గమికా నామ అత్థీ"తి పుచ్ఛమానా ఏకికా సాలాయం నిసీది. కుచ్ఛిమ్హి పనస్సా నిబ్బత్తసత్తో న యో వా సో వా, పూరితపారమీ మహాసత్తో నిబ్బత్తి.

తస్స తేజేన సక్కస్స భవనం కమ్పి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం కారణం ఞత్వా "తస్సా కుచ్ఛియం నిబ్బత్తసత్తో మహాపుఞ్ఞో, మయా గన్తుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా పటిచ్ఛన్నయోగ్గం మాపేత్వా తత్థ మఞ్చం పఞ్ఞాపేత్వా మహల్లకపురిసో వియ యోగ్గం పాజేన్తో తాయ నిసిన్నసాలాయ ద్వారే ఠత్వా "కాలచమ్పానగరం గమికా నామ అత్థీ"తి పుచ్ఛి. "అహం, తాత, గమిస్సామీ"తి. "తేన హి యోగ్గం ఆరుయ్హ నిసీద, అమ్మా"తి. "తాత, అహం పరిపుణ్ణగబ్భా, న సక్కా మయా యోగ్గం అభిరుహితుం, పచ్ఛతో పచ్ఛతో గమిస్సామి, ఇమిస్సా పన మే పచ్ఛియా ఓకాసం దేహీ"తి. "అమ్మ, కిం వదేసి, యోగ్గం పాజేతుం జాననసమత్థో నామ మయా సదిసో నత్థి. అమ్మ, మా భాయి, ఆరుయ్హ నిసీదా"తి. సా "తాత, సాధూ"తి వదతి. సో తస్సా ఆరోహనకాలే అత్తనో ఆనుభావేన వాతపుణ్ణభస్తచమ్మం వియ పథవిం ఉన్నామేత్వా యోగ్గస్స పచ్ఛిమన్తే పహరాపేసి. సా అభిరుయ్హ సయనే నిపజ్జిత్వావ "అయం దేవతా భవిస్సతీ"తి అఞ్ఞాసి. సా దిబ్బసయనే నిపన్నమత్తావ నిద్దం ఓక్కమి.

అథ నం సక్కో తింసయోజనమత్థకే ఏకం నదిం పత్వా పబోధేత్వా "అమ్మ, ఓతరిత్వా నదియం న్హాయిత్వా ఉస్సీసకే సాటకయుగం అత్థి, తం నివాసేహి, అన్తోయోగ్గే పుటభత్తం అత్థి, తం భుఞ్జాహీ"తి ఆహ. సా తథా కత్వా పున నిపజ్జిత్వా సాయన్హసమయే కాలచమ్పానగరం పత్వా ద్వారట్టాలకపాకారే దిస్వా "తాత, కిం నామ నగరమేత"న్తి పుచ్ఛి. "కాలచమ్పానగరం, అమ్మా"తి. "కిం వదేసి, తాత, నను అమ్హాకం నగరతో కాలచమ్పానగరం సట్ఠియోజనమత్థకే హోతీ"తి? "ఏవం, అమ్మ, అహం పన ఉజుమగ్గం జానామీ"తి. అథ నం దక్ఖిణద్వారసమీపే ఓతారేత్వా "అమ్మ, అమ్హాకం గామో పురతో అత్థి, త్వం గన్త్వా నగరం పవిసాహీ"తి వత్వా పురతో గన్త్వా వియ సక్కో అన్తరధాయిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

దేవీపి ఏకికావ సాలాయం నిసీది. తస్మిం ఖణే ఏకో దిసాపామోక్ఖో ఆచరియో కాలచమ్పానగరవాసీ మన్తజ్ఝాయకో బ్రాహ్మణో పఞ్చహి మాణవకసతేహి పరివుతో న్హానత్థాయ గచ్ఛన్తో దూరతోవ ఓలోకేత్వా తం అభిరూపం సోభగ్గప్పత్తం తత్థ నిసిన్నం దిస్వా తస్సా కుచ్ఛియం మహాసత్తస్సానుభావేన సహ దస్సనేనేవ కనిట్ఠభగినిసినేహం ఉప్పాదేత్వా మాణవకే

బహి ఠపేత్వా ఏకకోవ సాలం పవిసిత్వా “భగిని, కతరగామవాసికా త్వ”న్తి పుచ్ఛి. “తాత, మిథిలాయం అరిట్ఠజనకరఞ్ఞో అగ్గమహేసీమ్హీ”తి. “అమ్మ, ఇధ కస్మా ఆగతాసీ”తి? “తాత, పోలజనకేన రాజా మారితో, అథాహం భీతా ‘గబ్భం అనురక్ఖిస్సామీ’తి ఆగతా”తి. “అమ్మ, ఇమస్మిం పన తే నగరే కోచి ఞాతకో అత్థీ”తి? “నత్థి, తాతా”తి. తేన హి మా చిన్తయి, అహం ఉదిచ్చబ్రాహ్మణో మహాసాలో దిసాపామొక్ఖఆచరియో, అహం తం భగినిట్ఠానే ఠపేత్వా పటిజగ్గిస్సామి, త్వం “భాతికా”తి మం వత్వా పాదేసు గహేత్వా పరిదేవాతి. సా మహాసద్దం కత్వా తస్స పాదేసు గహేత్వా పరిదేవి. తే ద్వేపి అఞ్ఞమఞ్ఞం పరిదేవింసు.

అథస్స అన్తేవాసికా మహాసద్దం సుత్వా ఖిప్పం ఉపధావిత్వా “ఆచరియ, కిం తే హోతీ”తి పుచ్ఛింసు. సో ఆహ – “కనిట్ఠభగినీ మే ఏసా, అసుకకాలే నామ మయా వినా జాతా”తి. అథ మాణవా “తవ భగినిం దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ మా చిన్తయిత్థ ఆచరియా”తి ఆహంసు. సో మాణవే పటిచ్ఛన్నయోగ్గం ఆహరాపేత్వా తం తత్థ నిసీదాపేత్వా “తాతా, వో గన్త్వా బ్రాహ్మణియా మమ కనిట్ఠభగినిభావం కథేత్వా సబ్బకిచ్చాని కాతుం వదేథా”తి వత్వా గేహం పేసేసి. తే గన్త్వా బ్రాహ్మణియా కథేసుం. అథ నం బ్రాహ్మణీపి ఉణ్హోదకేన న్హాపేత్వా సయనం పఞ్ఞాపేత్వా నిపజ్జాపేసి. అథ బ్రాహ్మణోపి న్హాత్వా ఆగతో భోజనకాలే “భగినిం మే పక్కోసథా”తి పక్కోసాపేత్వా తాయ సద్ధిం ఏకతో భుఞ్జిత్వా అన్తోనివేసనేయేవ తం పటిజగ్గి.

సా న చిరస్సేవ సువణ్ణవణ్ణం పుత్తం విజాయి, “మహాజనకకుమారో”తిస్స అయ్యకసన్తకం నామమకాసి. సో వడ్ఢమానో దారకేహి సద్ధిం కీళన్తో యే తం రోసేన్తి, తే అసమ్భిన్నఖత్తియకులే జాతత్తా మహాబలవతాయ చేవ మానథద్ధతాయ చ దళ్హం గహేత్వా పహరతి. తదా తే మహాసద్దేన రోదన్తా “కేన పహటా”తి వుత్తే “విధవాపుత్తేనా”తి వదన్తి. అథ కుమారో చిన్తేసి “ఇమే మం ‘విధవాపుత్తో’తి అభిణ్హం వదన్తి, హోతు, మమ మాతరం పుచ్ఛిస్సామీ”తి. సో ఏకదివసం మాతరం పుచ్ఛి “అమ్మ, కో మయ్హం పితా”తి? అథ నం మాతా “తాత, బ్రాహ్మణో తే పితా”తి వఞ్చేసి. సో పునదివసేపి దారకే పహరన్తో “విధవాపుత్తో”తి వుత్తే “నను బ్రాహ్మణో మే పితా”తి వత్వా “బ్రాహ్మణో కిం తే హోతీ”తి వుత్తే చిన్తేసి “ఇమే మం, బ్రాహ్మణో తే కిం హోతీ’తి అభిణ్హం వదన్తి, మాతా మే ఇదం కారణం యథాభూతం న కథేసి, సా అత్తనో మనేన మే న కథేస్సతి, హోతు, కథాపేస్సామి న”న్తి. సో థఞ్ఞం పివన్తో థనం దన్తేహి డంసిత్వా “అమ్మ, మే పితరం కథేహి, సచే న కథేస్ససి, థనం తే ఛిన్దిస్సామీ”తి ఆహ. సా పుత్తం వఞ్చేతుం అసక్కొన్తీ “తాత, త్వం మిథిలాయం అరిట్ఠజనకరఞ్ఞో పుత్తో, పితా తే పోలజనకేన మారితో, అహం తం అనురక్ఖన్తీ ఇమం నగరం ఆగతా, అయం బ్రాహ్మణో మం భగినిట్ఠానే ఠపేత్వా పటిజగ్గతీ”తి కథేసి. సో తం సుత్వా తతో పట్ఠాయ “విధవాపుత్తో”తి వుత్తేపి న కుజ్ఝి.

సో సోళసవస్సబ్భన్తరేయేవ తయో వేదే చ సబ్బసిప్పాని చ ఉగ్గణ్హి , సోళసవస్సికకాలే పన ఉత్తమరూపధరో అహోసి. అథ సో “పితు సన్తకం రజ్జం గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా మాతరం పుచ్ఛి “అమ్మ, కిఞ్చి ధనం తే హత్థే అత్థి, ఉదాహు నో, అహం వోహారం కత్వా ధనం ఉప్పాదేత్వా పితు సన్తకం రజ్జం గణ్హిస్సామీ”తి. అథ నం మాతా ఆహ – “తాత, నాహం తుచ్ఛహత్థా ఆగతా, తయో మే హత్థే ధనసారా అత్థి, ముత్తసారో, మణిసారో, వజిరసారోతి, తేసు ఏకేకో రజ్జగ్గహణప్పమాణో, తం గహేత్వా రజ్జం గణ్హ, మా వోహారం కరీ”తి. “అమ్మ, ఇదమ్పి ధనం మయ్హమేవ ఉపడ్ఢం కత్వా దేహి, తం పన గహేత్వా సువణ్ణభూమిం గన్త్వా బహుం ధనం ఆహరిత్వా రజ్జం గణ్హిస్సామీ”తి. సో ఉపడ్ఢం ఆహరాపేత్వా భణ్డికం కత్వా సువణ్ణభూమిం గమికేహి వాణిజేహి సద్ధిం నావాయ భణ్డం ఆరోపేత్వా పున నివత్తిత్వా మాతరం వన్దిత్వా “అమ్మ, అహం సువణ్ణభూమిం

గమిస్సామీ”తి ఆహ. అథ నం మాతా ఆహ – “తాత, సముద్దో నామ అప్పసిద్ధికో బహుఅన్తరాయో, మా గచ్ఛ, రజ్జగ్గహణాయ తే ధనం బహూ”తి. సో “గచ్ఛిస్సామేవ అమ్మా”తి మాతరం వన్దిత్వా గేహా నిక్ఖమ్మ నావం అభిరుహి.

తం దివసమేవ పోలజనకస్స సరీరే రోగో ఉప్పజ్జి, అనుట్ఠానసేయ్యం సయి. తదా సత్త జఙ్ఘసతాని నావం అభిరుహింసు. నావా సత్తదివసేహి సత్త యోజనసతాని గతా. సా అతిచణ్డవేగేన గన్త్వా అత్తానం వహితుం నాసక్ఖి, ఫలకాని భిన్నాని, తతో తతో ఉదకం ఉగ్గతం, నావా సముద్దమజ్ఝే నిముగ్గా. మహాజనా రోదన్తి పరిదేవన్తి, నానాదేవతాయో నమస్సన్తి. మహాసత్తో పన నేవ రోదతి న పరిదేవతి, న దేవతాయో నమస్సతి, నావాయ పన నిముజ్జనభావం ఞత్వా సప్పినా సక్ఖరం ఓమద్దిత్వా కుచ్ఛిపూరం ఖాదిత్వా ద్వే మట్ఠకసాటకే తేలేన తేమేత్వా దళ్హం నివాసేత్వా కూపకం నిస్సాయ ఠితో నావాయ నిముజ్జనసమయే కూపకం అభిరుహి. మహాజనా మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖా జాతా, సమన్తా ఉదకం అడ్ఢుసభమత్తం లోహితం అహోసి. మహాసత్తో కూపకమత్థకే ఠితోవ “ఇమాయ నామ దిసాయ మిథిలనగర”న్తి దిసం వవత్థపేత్వా కూపకమత్థకా ఉప్పతిత్వా మచ్ఛకచ్ఛపే అతిక్కమ్మ మహాబలవతాయ ఉసభమత్థకే పతి. తం దివసమేవ పోలజనకో కాలమకాసి. తతో పట్ఠాయ మహాసత్తో మణివణ్ణాసు ఊమీసు పరివత్తన్తో సువణ్ణక్ఖన్ధో వియ సముద్దం తరతి. సో యథా ఏకదివసం, ఏవం సత్తాహం తరతి, “ఇదాని పుణ్ణమీదివసో”తి వేలం పన ఓలోకేత్వా లోణోదకేన ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉపోసథికో హోతి.

తదా చ “యే మాతుపట్ఠానాదిగుణయుత్తా సముద్దే మరితుం అననుచ్ఛవికా సత్తా, తే ఉద్ధారేహీ”తి చతూహి లోకపాలేహి మణిమేఖలా నామ దేవధీతా సముద్దరక్ఖికా ఠపితా హోతి. సా సత్త దివసాని సముద్దం న ఓలోకేసి, దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవన్తియా కిరస్సా సతి పముట్ఠా. “దేవసమాగమం గతా”తిపి వదన్తి. అథ సా “అజ్జ మే సత్తమో దివసో సముద్దం అనోలోకేన్తియా, కా ను ఖో పవత్తీ”తి ఓలోకేన్తీ మహాసత్తం దిస్వా “సచే మహాజనకకుమారో సముద్దే నస్సిస్స, దేవసమాగమపవేసనం న లభిస్స”న్తి చిన్తేత్వా మహాసత్తస్స అవిదూరే అలఙ్కతేన సరీరేన ఆకాసే ఠత్వా మహాసత్తం వీమంసమానా పఠమం గాథమాహ –

౧౨౩.“కోయం మజ్ఝే సముద్దస్మిం, అపస్సం తీరమాయుహే;
కం త్వం అత్థవసం ఞత్వా, ఏవం వాయమసే భుస”న్తి.

తత్థ **అపస్సం తీరమాయుహే**తి తీరం అపస్సన్తోవ ఆయూహతి వీరియం కరోతి.

అథ మహాసత్తో తస్సా వచనం సుత్వా “అజ్జ మే సత్తమో దివసో సముద్దం తరన్తస్స, న మే దుతియో సత్తో దిట్ఠపుబ్బో, కో ను మం వదతీ”తి ఆకాసం ఓలోకేన్తో తం దిస్వా దుతియం గాథమాహ –

౧౨౪.“నిసమ్మ వత్తం లోకస్స, వాయామస్స చ దేవతే;
తస్మా మజ్ఝే సముద్దస్మిం, అపస్సం తీరమాయుహే”తి.

తత్థ **నిసమ్మ వత్తం లోకస్సా**తి అహం లోకస్స వత్తకిరియం దిస్వా ఉపధారేత్వా విహరామీతి అత్థో. **వాయామస్స చా**తి వాయామస్స చ ఆనిసంసం నిసామేత్వా విహరామీతి దీపేతి. **తస్మా**తి యస్మా నిసమ్మ విహరామి, “పురిసకారో నామ న నస్సతి, సుఖే పతిట్ఠాపేతీ”తి జానామి, తస్మా తీరం అపస్సన్తోపి ఆయూహామి వీరియం కరోమి, న ఉక్కణ్ఠామీతి.

సా తస్స ధమ్మకథం సుత్వా ఉత్తరి సోతుకామా హుత్వా పున గాథమాహ –

౧౨౫.“గమ్భీరే అప్పమేయ్యస్మిం, తీరం యస్స న దిస్సతి;
మోఘో తే పురిసవాయామో, అప్పత్వావ మరిస్ససీ”తి.

తత్థ **అప్పత్వా**తి తీరం అప్పత్వాయేవ.

అథ నం మహాసత్తో “దేవతే, కిం నామేతం కథేసి, వాయామం కత్వా మరన్తోపి గరహాతో ముచ్చిస్సామీ”తి వత్వా గాథమాహ –

౧౨౬.“అనణో ఞాతినం హోతి, దేవానం పితునఞ్చ సో;
కరం పురిసకిచ్చాని, న చ పచ్ఛానుతప్పతీ”తి.

తత్థ **అనణో**తి వాయామం కరోన్తో ఞాతీనఞ్చేవ దేవతానఞ్చ బ్రహ్మానఞ్చ అన్తరే అనణో హోతి అగరహితో అనిన్దితో. **కరం పురిసకిచ్చానీ**తి యథా సో పుగ్గలో పురిసేహి కత్తబ్బాని కమ్మాని కరం పచ్ఛాకాలే న చ అనుతప్పతి, యథా నానుసోచతి, ఏవాహమ్పి వీరియం కరోన్తో పచ్ఛాకాలే నానుతప్పామి నానుసోచామీతి అత్థో.

అథ నం దేవధీతా గాథమాహ –

౧౨౭.“అపారనేయ్యం యం కమ్మం, అఫలం కిలమథుద్దయం;
తత్థ కో వాయామేనత్థో, మచ్చు యస్సాభినిప్పత”న్తి.

తత్థ **అపారనేయ్య**న్తి వాయామేన మత్థకం అపాపేతబ్బం. **మచ్చు యస్సాభినిప్పత**న్తి యస్స అట్ఠానే వాయామకరణస్స మరణమేవ నిప్ఫన్నం, తత్థ కో వాయామేనత్థోతి.

ఏవం దేవధీతాయ వుత్తే తం అప్పటిభానం కరోన్తో మహాసత్తో ఉత్తరి గాథా ఆహ –

౧౨౮.“అపారనేయ్యమచ్చన్తం , యో విదిత్వాన దేవతే;
న రక్ఖే అత్తనో పాణం, జఞ్ఞా సో యది హాపయే.

౧౨౯.“అధిప్పాయఫలం ఏకే, అస్మిం లోకస్మి దేవతే;
పయోజయన్తి కమ్మాని, తాని ఇజ్ఝన్తి వా న వా.

౧౩౦. “సన్దిట్ఠికం కమ్మఫలం, నను పస్ససి దేవతే;
సన్నా అఞ్ఞే తరామహం, తఞ్చ పస్సామి సన్తికే.

౧౩౧. “సో అహం వాయమిస్సామి, యథాసత్తి యథాబలం;
గచ్ఛం పారం సముద్దస్స, కస్సం పురిసకారియ”న్తి.

తత్థ **అచ్చన్త**న్తి యో "ఇదం కమ్మం వీరియం కత్వా నిప్ఫాదేతుం న సక్కా, అచ్చన్తమేవ అపారనేయ్య"న్తి విదిత్వా చణ్డహత్థిఆదయో అపరిహరన్తో అత్తనో పాణం న రక్ఖతి. **జఞ్ఞా సో యది హాపయే**తి సో యది తాదిసేసు ఠానేసు వీరియం హాపేయ్య, జానేయ్య తస్స కుసీతభావస్స ఫలం. త్వం యం వా తం వా నిరత్థకం వదసీతి దీపేతి. పాళియం పన "జఞ్ఞా సో యది హాపయ"న్తి లిఖితం, తం అట్ఠకథాసు నత్థి. **అధిప్పాయఫల**న్తి అత్తనో అధిప్పాయఫలం సమ్పస్సమానా ఏకచ్చే పురిసా కసివణిజ్జాదీని కమ్మాని పయోజయన్తి, తాని ఇజ్ఝన్తి వా న వా ఇజ్ఝన్తి. "ఏత్థ గమిస్సామి, ఇదం ఉగ్గహేస్సామీ"తి పన కాయికచేతసికవీరియం కరోన్తస్స తం ఇజ్ఝతేవ, తస్మా తం కాతుం వట్టతియేవాతి దస్సేతి. **సన్నా అఞ్ఞే తరామహ**న్తి అఞ్ఞే జనా మహాసముద్దే సన్నా నిముగ్గా వీరియం అకరోన్తా మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖా జాతా, అహం పన ఏకకోవ తరామి. **తఞ్చ పస్సామి సన్తికే**తి ఇదం మే వీరియఫలం పస్స, మయా ఇమినా అత్తభావేన దేవతా నామ న దిట్ఠపుబ్బా, సోహం తఞ్చ ఇమినా దిబ్బరూపేన మమ సన్తికే ఠితం పస్సామి. **యథాసత్తి యథాబల**న్తి అత్తనో సత్తియా చ బలస్స చ అనురూపం. **కస్స**న్తి కరిస్సామి.

తతో దేవతా తస్స తం దళ్హవచనం సుత్వా థుతిం కరోన్తీ గాథమాహ –

౧౩౨. "యో త్వం ఏవం గతే ఓఘే, అప్పమేయ్యే మహణ్ణవే;
ధమ్మవాయామసమ్పన్నో, కమ్మునా నావసీదసి;
సో త్వం తత్థేవ గచ్ఛాహి, యత్థ తే నిరతో మనో"తి.

తత్థ **ఏవం గతే**తి ఏవరూపే గమ్భీరే విత్థతే మహాసముద్దే. **ధమ్మవాయామసమ్పన్నో**తి ధమ్మవాయామేన సమన్నాగతో. **కమ్మునా**తి అత్తనో పురిసకారకమ్మేన. **నావసీదసీ**తి న అవసీదసి. **యత్థ తే**తి యస్మిం ఠానే తవ మనో నిరతో, తత్థేవ గచ్ఛాహీతి.

సా ఏవఞ్చ పన వత్వా "పణ్డిత మహాపరక్కమ, కుహిం తం నేమీ"తి పుచ్ఛి. "మిథిలనగర"న్తి వుత్తే సా మహాసత్తం పుప్ఫకలాపం వియ ఉక్ఖిపిత్వా ఉభోహి హత్థేహి పరిగ్గయ్హ ఉరే నిపజ్జాపేత్వా పియపుత్తం ఆదాయ గచ్ఛన్తీ వియ ఆకాసే పక్ఖన్ది. మహాసత్తో సత్తాహం లోణోదకేన ఉపక్కసరీరో హుత్వా దిబ్బఫస్సేన ఫుట్ఠో నిద్దం ఓక్కమి. అథ నం సా మిథిలం నేత్వా అమ్బవనుయ్యానే మఙ్గలసిలాపట్టే దక్ఖిణపస్సేన నిపజ్జాపేత్వా ఉయ్యానదేవతాహి తస్స ఆరక్ఖం గాహాపేత్వా సకట్ఠానమేవ గతా.

తదా పోలజనకస్స పుత్తో నత్థి. ఏకా పనస్స ధీతా అహోసి, సా సీవలిదేవీ నామ పణ్డితా బ్యత్తా. అమచ్చా తమేనం మరణమఞ్చే నిపన్నం పుచ్ఛింసు "మహారాజ, తుమ్హేసు దివఙ్గతేసు రజ్జం కస్స దస్సామా"తి? అథ నే రాజా "తాతా, మమ ధీతరం సీవలిదేవిం ఆరాధేతుం సమత్థస్స రజ్జం దేథ, యో వా పన చతురస్సపల్లఙ్కస్స ఉస్సీసకం జానాతి, యో వా పన సహస్సథామధనుం ఆరోపేతుం సక్కోతి, యో వా పన సోళస మహానిధీ నీహరితుం సక్కోతి, తస్స రజ్జం దేథా"తి ఆహ. అమచ్చా "దేవ, తేసం నో నిధీనం ఉద్దానం కథేథా"తి ఆహంసు. అథ రాజా –

"సూరియుగ్గమనే నిధి, అథో ఓక్కమనే నిధి;
అన్తో నిధి బహి నిధి, న అన్తో న బహి నిధి.

“ఆరోహనే మహానిధి, అథో ఓరోహనే నిధి;

చతూసు మహాసాలేసు, సమన్తా యోజనే నిధి.

“దన్తగ్గేసు మహానిధి, వాలగ్గేసు చ కేపుకే;

రుక్ఖగ్గేసు మహానిధి, సోళసేతే మహానిధీ.

“సహస్సథామో పల్లఙ్కో, సీవలిఆరాధనేన చా”తి. –

మహానిధీహి సద్ధిం ఇతరేసమ్పి ఉద్దానం కథేసి. రాజా ఇమం కథం వత్వా కాలమకాసి.

అమచ్చా రఞ్ఞో అచ్చయేన తస్స మతకిచ్చం కత్వా సత్తమే దివసే సన్నిపతిత్వా మన్తయింసు “అమ్భో రఞ్ఞా ‘అత్తనో ధీతరం ఆరాధేతుం సమత్థస్స రజ్జం దాతబ్బ’న్తి వుత్తం, కో తం ఆరాధేతుం సక్ఖిస్సతీ”తి. తే “సేనాపతి వల్లభో”తి వత్వా తస్స సాసనం పేసేసుం. సో సాసనం సుత్వా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా రజ్జత్థాయ రాజద్వారం గన్త్వా అత్తనో ఆగతభావం రాజధీతాయ ఆరోచాపేసి. సా తస్స ఆగతభావం ఞత్వా “అత్థి ను ఖ్వస్స సేతచ్ఛత్తసిరిం ధారేతుం ధితీ”తి తస్స వీమంసనత్థాయ “ఖిప్పం ఆగచ్ఛతూ”తి ఆహ. సో తస్సా సాసనం సుత్వా తం ఆరాధేతుకామో సోపానపాదమూలతో పట్ఠాయ జవేనాగన్త్వా తస్సా సన్తికే అట్ఠాసి. అథ నం సా వీమంసమానా “మహాతలే జవేన ధావా”తి ఆహ. సో “రాజధీతరం తోసేస్సామీ”తి వేగేన పక్ఖన్ది. అథ నం “పున ఏహీ”తి ఆహ. సో పున వేగేన ఆగతో. సా తస్స ధితియా విరహితభావం ఞత్వా “ఏహి సమ్మ, పాదే మే సమ్బాహా”తి ఆహ. సో తస్సా ఆరాధనత్థం నిసీదిత్వా పాదే సమ్బాహి. అథ నం సా ఉరే పాదేన పహరిత్వా ఉత్తానకం పాతేత్వా “ఇమం అన్ధబాలపురిసం ధితివిరహితం పోథేత్వా గీవాయం గహేత్వా నీహరథా”తి దాసీనం సఞ్ఞం అదాసి. తా తథా కరింసు. సో తేహి “కిం సేనాపతీ”తి పుట్ఠో “మా కథేథ, సా నేవ మనుస్సిత్థీ, యక్ఖినీ”తి ఆహ. తతో భణ్డాగారికో గతో, తమ్పి తథేవ లజ్జాపేసి. తథా సేట్ఠిం, ఛత్తగ్గాహం, అసిగ్గాహన్తి సబ్బేపి తే లజ్జాపేసియేవ.

అథ అమచ్చా సన్నిపతిత్వా “రాజధీతరం ఆరాధేతుం సమత్థో నామ నత్థి, సహస్సథామధనుం ఆరోపేతుం సమత్థస్స రజ్జం దేథా”తి ఆహ, తమ్పి కోచి ఆరోపేతుం నాసక్ఖి. తతో “చతురస్సపల్లఙ్కస్స ఉస్సీసకం జానన్తస్స రజ్జం దేథా”తి ఆహ, తమ్పి కోచి న జానాతి. తతో సోళస మహానిధీ నీహరితుం సమత్థస్స రజ్జం దేథా”తి ఆహ, తేపి కోచి నీహరితుం నాసక్ఖి. తతో “అమ్భో అరాజికం నామ రట్ఠం పాలేతుం న సక్కా, కిం ను ఖో కాతబ్బ”న్తి మన్తయింసు. అథ నే పురోహితో ఆహ – “భో తుమ్హే మా చిన్తయిత్థ, ఫుస్సరథం నామ విస్సజ్జేతుం వట్టతి, ఫుస్సరథేన హి లద్ధరాజా సకలజమ్బుదీపే రజ్జం కారేతుం సమత్థో హోతీ”తి. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా నగరం అలఙ్కారాపేత్వా మఙ్గలరథే చత్తారో కుముదవణ్ణే అస్సే యోజేత్వా ఉత్తమపచ్చత్థరణం అత్థరిత్వా పఞ్చ రాజకకుధభణ్డాని ఆరోపేత్వా చతురఙ్గినియా సేనాయ పరివారేసుం. “ససామికస్స రథస్స పురతో తూరియాని వజ్జన్తి, అసామికస్స పచ్ఛతో వజ్జన్తి, తస్మా సబ్బతూరియాని పచ్ఛతో వాదేథా”తి వత్వా సువణ్ణభిఙ్కారేన రథధురఞ్చ పతోదఞ్చ అభిసిఞ్చిత్వా “యస్స రజ్జం కారేతుం పుఞ్ఞం అత్థి, తస్స సన్తికం గచ్ఛతూ”తి రథం విస్సజ్జేసుం. అథ రథో రాజగేహం పదక్ఖిణం కత్వా వేగేన మహావీథిం అభిరుహి.

సేనాపతిఆదయో “ఫుస్సరథో మమ సన్తికం ఆగచ్ఛతూ”తి చిన్తయింసు. సో సబ్బేసం గేహాని అతిక్కమిత్వా నగరం పదక్ఖిణం కత్వా పాచీనద్వారేన నిక్ఖమిత్వా ఉయ్యానాభిముఖో పాయాసి. అథ నం వేగేన గచ్ఛన్తం దిస్వా “నివత్తేథా”తి ఆహంసు. పురోహితో “మా నివత్తయిత్థ, ఇచ్ఛన్తో యోజనసతమ్పి గచ్ఛతు, మా నివారేథా”తి ఆహ. రథో ఉయ్యానం

పవిసిత్వా మఙ్గలసిలాపట్టం పదక్ఖిణం కత్వా ఆరోహనసజ్జో హుత్వా అట్ఠాసి. పురోహితో మహాసత్తం నిపన్నకం దిస్వా అమచ్చే ఆమన్తేత్వా "అమ్భో ఏకో సిలాపట్టే నిపన్నకో పురిసో దిస్సతి, సేతచ్ఛత్తానుచ్ఛవికా పనస్స ధితి అత్థీతి వా నత్థీతి వా న జానామ, సచే ఏస పుఞ్ఞవా భవిస్సతి, అమ్హే న ఓలోకేస్సతి, కాళకణ్ణిసత్తో సచే భవిస్సతి, భీతతసితో ఉట్ఠాయ కమ్పమానో ఓలోకేస్సతి, తస్మా ఖిప్పం సబ్బతూరియాని పగ్గణ్హథా"తి ఆహ. తావదేవ అనేకసతాని తూరియాని పగ్గణ్హింసు. తదా తూరియసద్దో సాగరఘోసో వియ అహోసి.

మహాసత్తో తేన సద్దేన పబుజ్ఝిత్వా సీసం వివరిత్వా ఓలోకేన్తో మహాజనం దిస్వా "సేతచ్ఛత్తేన మే ఆగతేన భవితబ్బ"న్తి చిన్తేత్వా పున సీసం పారుపిత్వా పరివత్తిత్వా వామపస్సేన నిపజ్జి. పురోహితో తస్స పాదే వివరిత్వా లక్ఖణాని ఓలోకేన్తో "తిట్ఠతు అయం ఏకో దీపో, చతున్నమ్పి మహాదీపానం రజ్జం కారేతుం సమత్థో హోతీ"తి పున తూరియాని పగ్గణ్హాపేసి. అథ మహాసత్తో ముఖం వివరిత్వా పరివత్తిత్వా దక్ఖిణపస్సేన నిపజ్జిత్వా మహాజనం ఓలోకేసి. తదా పురోహితో పరిసం ఉస్సారేత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ అవకుజ్జో హుత్వా "ఉట్ఠేహి, దేవ, రజ్జం తే పాపుణాతీ"తి ఆహ. అథ నం మహాసత్తో "రాజా వో కుహి"న్తి పుచ్ఛిత్వా "కాలకతో దేవా"తి వుత్తే "తస్స పుత్తో వా భాతా వా నత్థీ"తి పుచ్ఛిత్వా "నత్థి దేవా"తి వుత్తే "తేన హి సాధు రజ్జం కారేస్సామీ"తి వత్వా ఉట్ఠాయ సిలాపట్టే పల్లఙ్కేన నిసీది. అథ నం తత్థేవ అభిసిఞ్చింసు. సో మహాజనకో నామ రాజా అహోసి. సో రథవరం అభిరుయ్హ మహన్తేన సిరివిభవేన నగరం పవిసిత్వా రాజనివేసనం అభిరుహన్తో "సేనాపతిఆదీనం తానేవ ఠానాని హోన్తూ"తి విచారేత్వా మహాతలం అభిరుహి.

రాజధీతా పన పురిమసఞ్ఞాయ ఏవ తస్స వీమంసనత్థం ఏకం పురిసం ఆణాపేసి "తాత, త్వం గచ్ఛ, రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏవం వదేహి 'దేవ, సీవలిదేవీ తుమ్హే పక్కోసతి, ఖిప్పం కిరాగచ్ఛతూ'"తి. సో గన్త్వా తథా ఆరోచేసి. రాజా పణ్డితో తస్స వచనం సుత్వాపి అస్సుణన్తో వియ "అహో సోభనో వతాయం పాసాదో"తి పాసాదమేవ వణ్ణేతి. సో తం సావేతుం అసక్కోన్తో గన్త్వా రాజధీతాయ తం పవత్తిం ఆరోచేసి "అయ్యే, రాజా తుమ్హాకం వచనం న సుణాతి, పాసాదమేవ వణ్ణేతి, తుమ్హాకం వచనం తిణం వియ న గణేతీ"తి. సా తస్స వచనం సుత్వా "సో మహజ్ఝాసయో పురిసో భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా దుతియమ్పి తతియమ్పి పేసేసి. రాజాపి అత్తనో రుచియా పకతిగమనేన సీహో వియ విజమ్భమానో పాసాదం అభిరుహి. తస్మిం ఉపసఙ్కమన్తే రాజధీతా తస్స తేజేన సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తీ ఆగన్త్వా హత్థాలమ్బకం అదాసి.

సో తస్సా హత్థం ఓలమ్బిత్వా మహాతలం అభిరుహిత్వా సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా అమచ్చే ఆమన్తేత్వా "అమ్భో, అత్థి పన వో రఞ్ఞా కాలం కరోన్తేన కోచి ఓవాదో దిన్నో"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, దేవా"తి వుత్తే "తేన హి వదేథా"తి ఆహ. దేవ "సీవలిదేవిం ఆరాధేతుం సమత్థస్స రజ్జం దేథా"తి తేన వుత్తన్తి. సీవలిదేవియా ఆగన్త్వా హత్థాలమ్బకో దిన్నో, అయం తావ ఆరాధితా నామ, అఞ్ఞం వదేథాతి. దేవ "చతురస్సపల్లఙ్కస్స ఉస్సీసకం జానితుం సమత్థస్స రజ్జం దేథా"తి తేన వుత్తన్తి. రాజా "ఇదం దుజ్జానం, ఉపాయేన సక్కా జానితు"న్తి చిన్తేత్వా సీసతో సువణ్ణసూచిం నీహరిత్వా సీవలిదేవియా హత్థే ఠపేసి "ఇమం ఠపేహీ"తి . సా తం గహేత్వా పల్లఙ్కస్స ఉస్సీసకే ఠపేసి. "ఖగ్గం అదాసీ"తిపి వదన్తియేవ. సో తాయ సఞ్ఞాయ "ఇదం ఉస్సీసక"న్తి ఞత్వా తేసం కథం అస్సుణన్తో వియ "కిం కథేథా"తి వత్వా పున తేహి తథా వుత్తే "ఇదం జానితుం న గరు, ఏతం ఉస్సీసక"న్తి వత్వా "అఞ్ఞం వదేథా"తి ఆహ. దేవ, "సహస్సథామధనుం ఆరోపేతుం సమత్థస్స రజ్జం దేథా"తి తేన వుత్తన్తి. "తేన హి ఆహరథ న"న్తి ఆహరాపేత్వా సో ధనుం పల్లఙ్కే యథానిసిన్నోవ ఇత్థీనం కప్పాసఫోటనధనుం వియ ఆరోపేత్వా "అఞ్ఞం వదేథా"తి ఆహ. "దేవ, సోళస మహానిధీ నీహరితుం సమత్థస్స రజ్జం దేథా"తి

తేన వుత్తన్తి. “తేసం కిఞ్చి ఉద్దానం అత్థీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, దేవా”తి వుత్తే “తేన హి నం కథేథా”తి ఆహ. తే “సూరియుగ్గమనే నిధీ”తి ఉద్దానం కథయింసు. తస్స తం సుణన్తస్సేవ గగనతలే పుణ్ణచన్దో వియ సో అత్థో పాకటో అహోసి.

అథ నే రాజా ఆహ – “అజ్జ, భణే, వేలా నత్థి, స్వే నిధీ గణ్హిస్సామీ”తి. సో పునదివసే అమచ్చే సన్నిపాతేత్వా పుచ్ఛి “తుమ్హాకం రాజా పచ్చేకబుద్ధే భోజేసీ”తి? “ఆమ, దేవా”తి. సో చిన్తేసి “సూరియోతి నాయం సూరియో, సూరియసదిసత్తా పన పచ్చేకబుద్ధా సూరియా నామ, తేసం పచ్చుగ్గమనట్ఠానే నిధినా భవితబ్బ”న్తి. తతో రాజా “తేసు పచ్చేకబుద్ధేసు ఆగచ్ఛన్తేసు పచ్చుగ్గమనం కరోన్తో కతరం ఠానం గచ్ఛతీ”తి పుచ్ఛిత్వా “అసుకట్ఠానం నామ దేవా”తి వుత్తే “తం ఠానం ఖణిత్వా నిధిం నీహరథా”తి నిధిం నీహరాపేసి. “గమనకాలే అనుగచ్ఛన్తో కత్థ ఠత్వా ఉయ్యోజేసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “అసుకట్ఠానే నామా”తి వుత్తే “తతోపి నిధిం నీహరథా”తి నిధిం నీహరాపేసి. అథ మహాజనా ఉక్కుట్ఠిసహస్సాని పవత్తేన్తా **‘‘సూరియుగ్గమనే నిధీ’’**తి వుత్తత్తా సూరియుగ్గమనదిసాయం ఖణన్తా విచరింసు. అథో **‘‘ఓక్కమనే నిధీ’’**తి వుత్తత్తా సూరియత్థఙ్గమనదిసాయం ఖణన్తా విచరింసు. “ఇదం పన ధనం ఇధేవ హోతి, అహో అచ్ఛరియ”న్తి పీతిసోమనస్సం పవత్తయింసు. **అన్తోనిధీ**తి రాజగేహే మహాద్వారస్స అన్తోఉమ్మారా నిధిం నీహరాపేసి. **బహి నిధీ**తి బహిఉమ్మారా నిధిం నీహరాపేసి. **న అన్తో న బహి నిధీ**తి హేట్ఠాఉమ్మారతో నిధిం నీహరాపేసి . **ఆరోహనే నిధీ**తి మఙ్గలహత్థిం ఆరోహనకాలే సువణ్ణనిస్సేణియా అత్థరణట్ఠానతో నిధిం నీహరాపేసి. అథో **ఓరోహనే నిధీ**తి హత్థిక్ఖన్ధతో ఓరోహనట్ఠానతో నిధిం నీహరాపేసి. **చతూసు మహాసాలేసూ**తి భూమియం కతఉపట్ఠానట్ఠానే సిరిసయనస్స చత్తారో మఞ్చపాదా సాలమయా, తేసం హేట్ఠా చతస్సో నిధికుమ్భియో నీహరాపేసి. **సమన్తాయోజనే నిధీ**తి యోజనం నామ రథయుగపమాణం, సిరిసయనస్స సమన్తా రథయుగప్పమాణతో నిధిం నీహరాపేసి. **దన్తగ్గేసు మహానిధీ**తి మఙ్గలహత్థిట్ఠానే తస్స ద్విన్నం దన్తానం అభిముఖట్ఠానతో నిధిం నీహరాపేసి. **వాలగ్గేసూ**తి మఙ్గలహత్థిట్ఠానే తస్స వాలధిసమ్ముఖట్ఠానతో నిధిం నీహరాపేసి. **కేపుకే**తి కేపుకం వుచ్చతి ఉదకం, మఙ్గలపోక్ఖరణితో ఉదకం నీహరాపేత్వా నిధిం దస్సేసి. **రుక్ఖగ్గేసు మహానిధీ**తి ఉయ్యానే మహాసాలరుక్ఖమూలే ఠితమజ్ఝన్హికసమయే పరిమణ్డలాయ రుక్ఖచ్ఛాయాయ అన్తో నిధిం నీహరాపేసి. ఏవం సోళస మహానిధయో నీహరాపేత్వా “అఞ్ఞం కిఞ్చి అత్థీ”తి పుచ్ఛి. “నత్థి దేవా”తి వదింసు. మహాజనో హట్ఠతుట్ఠో అహోసి.

అథ రాజా “ఇదం ధనం దానముఖే వికిరిస్సామీ”తి నగరమజ్ఝే చేవ చతూసు నగరద్వారేసు చాతి పఞ్చసు ఠానేసు పఞ్చ దానసాలాయో కారాపేత్వా మహాదానం పట్ఠపేసి, కాలచమ్పానగరతో అత్తనో మాతరఞ్చ బ్రాహ్మణిఞ్చ పక్కోసాపేత్వా మహన్తం సక్కారం అకాసి. తస్స తరుణరజ్జేయేవ సకలం విదేహరట్ఠం “అరిట్ఠజనకరఞ్ఞో కిర పుత్తో మహాజనకో నామ రాజా రజ్జం కారేతి, సో కిర పణ్డితో ఉపాయకుసలో, పస్సిస్సామ న”న్తి దస్సనత్థాయ సఙ్ఖుభితం అహోసి. తతో తతో బహుం పణ్ణాకారం గహేత్వా ఆగమింసు, నాగరాపి మహాఛణం సజ్జయింసు. రాజనివేసనే అత్థరణాదీని సన్థరిత్వా గన్ధదామమాలాదామాదీని ఓసారేత్వా విప్పకిణ్ణలాజాకుసుమవాసధూమగన్ధాకారం కారేత్వా నానప్పకారం పానభోజనం ఉపట్ఠాపేసుం. రఞ్ఞో పణ్ణాకారత్థాయ రజతసువణ్ణభాజనాదీసు అనేకప్పకారాని ఖాదనీయభోజనీయమధుఫాణితఫలాదీని గహేత్వా తత్థ తత్థ పరివారేత్వా అట్ఠంసు. ఏకతో అమచ్చమణ్డలం నిసీది, ఏకతో బ్రాహ్మణగణో, ఏకతో సేట్ఠిఆదయో నిసీదింసు, ఏకతో ఉత్తమరూపధరా నాటకిత్థియో నిసీదింసు, బ్రాహ్మణాపి సోత్థికారేన ముఖమఙ్గలికాని కథేన్తి, నచ్చగీతాదీసు కుసలా నచ్చగీతాదీని పవత్తయింసు, అనేకసతాని తూరియాని పవజ్జింసూ. తదా రాజనివేసనం యుగన్ధరవాతవేగేన పహటా సాగరకుచ్ఛి వియ ఏకనిన్నాదం అహోసి. ఓలోకితోలోకితట్ఠానం కమ్పతి.

అథ మహాసత్తో సేతచ్ఛత్తస్స హేట్ఠా రాజాసనే నిసిన్నోవ సక్కసిరిసదిసం మహన్తం సిరివిలాసం ఓలోకేత్వా అత్తనో మహాసముద్దే కతవాయామం అనుస్సరి. తస్స "వీరియం నామ కత్తబ్బయుత్తకం, సచాహం మహాసముద్దే వీరియం నాకరిస్సం, న ఇమం సమ్పత్తిం అలభిస్స"న్తి తం వాయామం అనుస్సరన్తస్స పీతి ఉప్పజ్జి. సో పీతివేగేన ఉదానం ఉదానేన్తో ఆహ –

౧౩౩. "ఆసీసేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహం అత్తానం, యథా ఇచ్ఛిం తథా అహు.

౧౩౪. "ఆసీసేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహం అత్తానం, ఉదకా థలముబ్భతం.

౧౩౫. "వాయమేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహం అత్తానం, యథా ఇచ్ఛిం తథా అహు.

౧౩౬. "వాయమేథేవ పురిసో, న నిబ్బిన్దేయ్య పణ్డితో;
పస్సామి వోహం అత్తానం, ఉదకా థలముబ్భతం.

౧౩౭. "దుక్ఖూపనీతోపి నరో సపఞ్ఞో, ఆసం న ఛిన్దేయ్య సుఖాగమాయ;
బహూ హి ఫస్సా అహితా హితా చ, అవితక్కితా మచ్చుముపబ్బజన్తి.

౧౩౮. "అచిన్తితమ్పి భవతి, చిన్తితమ్పి వినస్సతి;
న హి చిన్తామయా భోగా, ఇత్థియా పురిసస్స వా"తి.

తత్థ **ఆసీసేథేవా**తి ఆసాఛేదకమ్మం అకత్వా అత్తనో కమ్మం ఆసం కరోథేవ. **న నిబ్బిన్దేయ్యా**తి వీరియం కరోన్తో న నిబ్బిన్దేయ్య న అలసేయ్య. **యథా ఇచ్ఛి**న్తి యథా రాజభావం ఇచ్ఛిం, తథేవ రాజా జాతోమ్హి. **ఉబ్భత**న్తి నీహటం. **దుక్ఖూపనీతో**తి కాయికచేతసికదుక్ఖేన ఫుట్ఠోపీతి అత్థో. **అహితా హితా చా**తి దుక్ఖఫస్సా అహితా, సుఖఫస్సా హితా. **అవితక్కితా**తి అవితక్కితారో అచిన్తితారో. ఇదం వుత్తం హోతి – తేసు ఫస్సేసు అహితఫస్సేన ఫుట్ఠా సత్తా "హితఫస్సోపి అత్థీతి వీరియం కరోన్తా తం పాపుణన్తీ"తి అచిన్తేత్వా వీరియం న కరోన్తి, తే ఇమస్స అత్థస్స అవితక్కితారో హితఫస్సం అలభిత్వావ **మచ్చుముపబ్బజన్తి** మరణం పాపుణన్తి, తస్మా వీరియం కత్తబ్బమేవాతి.

అచిన్తితమ్పీతి ఇమేసం సత్తానం అచిన్తితమ్పి హోతి, చిన్తితమ్పి వినస్సతి. మయాపి హి "అయుజ్ఝిత్వావ రజ్జం లభిస్సామీ"తి ఇదం అచిన్తితం, "సువణ్ణభూమితో ధనం ఆహరిత్వా యుజ్ఝిత్వా పితు సన్తకం రజ్జం గణ్హిస్సామీ"తి పన చిన్తితం, ఇదాని మే చిన్తితం నట్ఠం, అచిన్తితం జాతం. **న హి చిన్తామయా భోగా**తి ఇమేసం సత్తానఞ్హి భోగా చిన్తాయ అనిప్ఫజ్జనతో చిన్తామయా నామ న హోన్తి, తస్మా వీరియమేవ కత్తబ్బం. వీరియవతో హి అచిన్తితమ్పి హోతీతి.

సో తతో పట్ఠాయ దస రాజధమ్మే అకోపేత్వా ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేసి, పచ్చేకబుద్ధే చ ఉపట్ఠాసి. అపరభాగే సీవలిదేవీ ధఞ్ఞపుఞ్ఞలక్ఖణసమ్పన్నం పుత్తం విజాయి, "దీఘావుకుమారో"తిస్స నామం కరింసు. తస్స వయప్పత్తస్స రాజా ఉపరజ్జం దత్వా సత్తవస్ససహస్సాని రజ్జం కారేసి. సో ఏకదివసం ఉయ్యానపాలేన ఫలాఫలేసు చేవ నానాపుప్ఫేసు చ ఆభతేసు తాని దిస్వా తుట్ఠో హుత్వా తస్స సమ్మానం కారేత్వా "సమ్మ ఉయ్యానపాల, అహం ఉయ్యానం పస్సిస్సామి, త్వం అలఙ్కరోహి న"న్తి ఆహ. సో "సాధు, దేవా"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా కత్వా రఞ్ఞో పటివేదేసి. సో హత్థిక్ఖన్ధవరగతో మహన్తేన పరివారేన నగరా నిక్ఖమిత్వా ఉయ్యానద్వారం పాపుణి. తత్ర చ ద్వే అమ్బా అత్థి నీలోభాసా. ఏకో అఫలో, ఏకో ఫలధరో. సో పన అతిమధురో, రఞ్ఞా అగ్గఫలస్స అపరిభుత్తత్తా తతో కోచి ఫలం గహేతుం న ఉస్సహతి. రాజా హత్థిక్ఖన్ధవరగతోవ తతో ఏకం ఫలం గహేత్వా పరిభుఞ్జి, తస్స తం జివ్హగ్గే ఠపితమత్తమేవ దిబ్బోజం వియ ఉపట్ఠాసి. సో "నివత్తనకాలే బహూ ఖాదిస్సామీ"తి చిన్తేసి. "రఞ్ఞా అగ్గఫలం పరిభుత్త"న్తి ఞత్వా ఉపరాజానం ఆదిం కత్వా అన్తమసో హత్థిమేణ్డఅస్సమేణ్డాదయోపి ఫలం గహేత్వా పరిభుఞ్జింసు. అఞ్ఞే ఫలం అలభన్తా దణ్డేహి సాఖం భిన్దిత్వా నిపణ్ణమకంసు. రుక్ఖో ఓభగ్గవిభగ్గో అట్ఠాసి, ఇతరో పన మణిపబ్బతో వియ విలాసమానో ఠితో.

రాజా ఉయ్యానా నిక్ఖన్తో తం దిస్వా "ఇదం కి"న్తి అమచ్చే పుచ్ఛతి. "దేవేన అగ్గఫలం పరిభుత్తన్తి మహాజనేన విలుమ్పితో దేవా"తి ఆహంసు. "కిం ను ఖో భణే, ఇమస్స పన నేవ పత్తం, న వణ్ణో ఖీణో"తి? "నిప్ఫలతాయ న ఖీణో, దేవా"తి. తం సుత్వా రాజా సంవేగం పటిలభిత్వా "అయం రుక్ఖో నిప్ఫలతాయ నీలోభాసో ఠితో, అయం పన సఫలతాయ ఓభగ్గవిభగ్గో ఠితో. ఇదమ్పి రజ్జం సఫలరుక్ఖసదిసం, పబ్బజ్జా పన నిప్ఫలరుక్ఖసదిసా. సకిఞ్చనస్సేవ భయం, నాకిఞ్చనస్స. తస్మా అహం ఫలరుక్ఖో వియ అహుత్వా నిప్ఫలరుక్ఖసదిసో భవిస్సామి, ఇమం సమ్పత్తిం చజిత్వా నిక్ఖమ్మ పబ్బజిస్సామీ"తి దళ్హం సమాదానం కత్వా మనం అధిట్ఠహిత్వా నగరం పవిసిత్వా పాసాదద్వారే ఠితోవ సేనాపతిం పక్కోసాపేత్వా "మహాసేనాపతి, అజ్జ మే పట్ఠాయ భత్తహారకఞ్చేవ ముఖోదకదన్తకట్ఠదాయకఞ్చ ఏకం ఉపట్ఠాకం ఠపేత్వా అఞ్ఞే మం దట్ఠుం మా లభన్తు, పోరాణకవినిచ్ఛయామచ్చే గహేత్వా రజ్జం అనుసాసథ, అహం ఇతో పట్ఠాయ ఉపరిపాసాదతలే సమణధమ్మం కరిస్సామీ"తి వత్వా పాసాదమారుయ్హ ఏకకోవ సమణధమ్మం అకాసి. ఏవం గతే కాలే మహాజనో రాజఙ్గణే సన్నిపతిత్వా మహాసత్తం అదిస్వా "న నో రాజా పోరాణకో వియ హోతీ"తి వత్వా గాథాద్వయమాహ –

౧౩౯. "అపోరాణం వత భో రాజా, సబ్బభుమ్మో దిసమ్పతి;
నజ్జ నచ్చే నిసామేతి, న గీతే కురుతే మనో.

౧౪౦. "న మిగే నపి ఉయ్యానే, నపి హంసే ఉదిక్ఖతి;
మూగోవ తుణ్హిమాసీనో, న అత్థమనుసాసతీ"తి.

తత్థ **మిగే**తి సబ్బసఙ్గాహికవచనం, పుబ్బే హత్థీ యుజ్ఝాపేతి, మేణ్డే యుజ్ఝాపేతి, అజ్జ తేపి న ఓలోకేతీతి అత్థో. **ఉయ్యానే**తి ఉయ్యానకీళమ్పి నానుభోతి. **హంసే**తి పఞ్చపదుమసఞ్ఛన్నాసు ఉయ్యానపోక్ఖరణీసు హంసగణం న ఓలోకేతి. **మూగోవా**తి భత్తహారకఞ్చ ఉపట్ఠాకఞ్చ పుచ్ఛింసు "భో రాజా, తుమ్హేహి సద్ధిం కిఞ్చి అత్థం మన్తేతీ"తి. తే "న మన్తేతీ"తి వదింసు. తస్మా ఏవమాహంసు.

రాజా కామేసు అనల్లీయన్తేన వివేకనిన్నేన చిత్తేన అత్తనో కులూపకపచ్చేకబుద్ధే అనుస్సరిత్వా “కో ను ఖో మే తేసం సీలాదిగుణయుత్తానం అకిఞ్చనానం వసనట్ఠానం ఆచిక్ఖిస్సతీ”తి తీహి గాథాహి ఉదానం ఉదానేసి –

౧౪౧.“సుఖకామా రహోసీలా, వధబన్ధా ఉపారతా;

కస్స ను అజ్జ ఆరామే, దహరా వుద్ధా చ అచ్ఛరే.

౧౪౨.“అతిక్కన్తవనథా ధీరా, నమో తేసం మహేసినం;

యే ఉస్సుకమ్హి లోకమ్హి, విహరన్తి మనుస్సుకా.

౧౪౩. “తే ఛేత్వా మచ్చునో జాలం, తతం మాయావినో దళ్హం;

ఛిన్నాలయత్తా గచ్ఛన్తి, కో తేసం గతిమాపయే”తి.

తత్థ **సుఖకామాతి** నిబ్బానసుఖకామా. **రహోసీలాతి** పటిచ్ఛన్నసీలా న అత్తనో గుణప్పకాసనా. **దహరా వుద్ధా చాతి** దహరా చేవ మహల్లకా చ. **అచ్ఛరేతి** వసన్తి.

తస్సేవం తేసం గుణే అనుస్సరన్తస్స మహతీ పీతి ఉప్పజ్జి. అథ మహాసత్తో పల్లఙ్కతో ఉట్ఠాయ ఉత్తరసీహపఞ్జరం వివరిత్వా ఉత్తరదిసాభిముఖో సిరసి అఞ్జలిం పతిట్ఠాపేత్వా “ఏవరూపేహి గుణేహి సమన్నాగతా పచ్చేకబుద్ధా”తి నమస్సమానో **“అతిక్కన్తవనథా”**తిఆదిమాహ. తత్థ **అతిక్కన్తవనథాతి** పహీనతణ్హా. **మహేసినన్తి** మహన్తే సీలక్ఖన్ధాదయో గుణే ఏసిత్వా ఠితానం. **ఉస్సుకమ్హీతి** రాగాదీహి ఉస్సుక్కం ఆపన్నే లోకస్మిం. **మచ్చునో జాలన్తి** కిలేసమారేన పసారితం తణ్హాజాలం. **తతం మాయావినోతి** అతిమాయావినో. **కో తేసం గతిమాపయేతి** కో మం తేసం పచ్చేకబుద్ధానం నివాసట్ఠానం పాపేయ్య, గహేత్వా గచ్ఛేయ్యాతి అత్థో.

తస్స పాసాదేయేవ సమణధమ్మం కరోన్తస్స చత్తారో మాసా అతీతా. అథస్స అతివియ పబ్బజ్జాయ చిత్తం నమి, అగారం లోకన్తరికనిరయో వియ ఖాయి, తయో భవా ఆదిత్తా వియ ఉపట్ఠహింసు. సో పబ్బజ్జాభిముఖేన చిత్తేన “కదా ను ఖో ఇమం సక్కభవనం వియ అలఙ్కతప్పటియత్తం మిథిలం పహాయ హిమవన్తం పవిసిత్వా పబ్బజితవేసగహణకాలో మయ్హం భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా మిథిలవణ్ణనం నామ ఆరభి –

౧౪౪.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, విభత్తం భాగసో మితం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౪౫.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, విసాలం సబ్బతోపభం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౪౬.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, బహుపాకారతోరణం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౪౭.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, దళ్హమట్టాలకోట్ఠకం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౪౮.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, సువిభత్తం మహాపథం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౪౯.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, సువిభత్తన్తరాపణం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౫౦.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, గవాస్సరథపీళితం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౫౧.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, ఆరామవనమాలినిం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౫౨.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, ఉయ్యానవనమాలినిం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౫౩.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, పాసాదవనమాలినిం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౫౪.“కదాహం మిథిలం ఫీతం, తిపురం రాజబన్ధునిం;

మాపితం సోమనస్సేన, వేదేహేన యసస్సినా;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౫౫.“కదాహం వేదేహే ఫీతే, నిచితే ధమ్మరక్ఖితే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౫౬.“కదాహం వేదేహే ఫీతే, అజేయ్యే ధమ్మరక్ఖితే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౫౭.“కదాహం అన్తేపురం రమ్మం, విభత్తం భాగసో మితం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౫౮.“కదాహం అన్తేపురం రమ్మం, సుధామత్తికలేపనం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౫౯.“కదాహం అన్తేపురం రమ్మం, సుచిగన్ధం మనోరమం;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౬౦.“కదాహం కూటాగారే చ, విభత్తే భాగసో మితే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౬౧.“కదాహం కూటాగారే చ, సుధామత్తికలేపనే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౬౨.“కదాహం కూటాగారే చ, సుచిగన్ధే మనోరమే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౬౩. “కదాహం కూటాగారే చ, లిత్తే చన్దనఫోసితే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౬౪.“కదాహం సోణ్ణపల్లఙ్కే, గోనకే చిత్తసన్థతే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౬౫.“కదాహం మణిపల్లఙ్కే, గోనకే చిత్తసన్థతే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౬౬.“కదాహం కప్పాసకోసేయ్యం, ఖోమకోటుమ్బరాని చ;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౬౭. “కదాహం పోక్ఖరణీ రమ్మా, చక్కవాకపకూజితా;

మన్దాలకేహి సఞ్ఛన్నా, పదుముప్పలకేహి చ;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౬౮.“కదాహం హత్థిగుమ్బే చ, సబ్బాలఙ్కారభూసితే;

సువణ్ణకచ్ఛే మాతఙ్గే, హేమకప్పనవాససే.

౧౬౯.“ఆరూళ్హే గామణీయేహి, తోమరఙ్కుసపాణిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౭౦. “కదాహం అస్సగుమ్బే చ, సబ్బాలఙ్కారభూసితే;

ఆజానీయేవ జాతియా, సిన్ధవే సీఘవాహనే.

౧౭౧. “ఆరూళ్హే గామణీయేహి, ఇల్లియాచాపధారిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౭౨.“కదాహం రథసేనియో, సన్నద్ధే ఉస్సితద్ధజే;

దీపే అథోపి వేయ్యగ్ఘే, సబ్బాలఙ్కారభూసితే.

౧౭౩. “ఆరూళ్హే గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౭౪.“కదాహం సోవణ్ణరథే, సన్నద్ధే ఉస్సితద్ధజే;

దీపే అథోపి వేయ్యగ్ఘే, సబ్బాలఙ్కారభూసితే.

౧౭౫.“ఆరూళ్హే గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౭౬.“కదాహం సజ్ఝురథే చ, సన్నద్ధే ఉస్సితద్ధజే;

దీపే అథోపి వేయ్యగ్ఘే, సబ్బాలఙ్కారభూసితే.

౧౭౭. “ఆరూళ్హే గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౭౮.“కదాహం అస్సరథే చ, సన్నద్ధే ఉస్సితద్ధజే;

దీపే అథోపి వేయ్యగ్ఘే, సబ్బాలఙ్కారభూసితే.

౧౭౯.“ఆరూళ్హే గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౮౦.“కదాహం ఓట్ఠరథే చ, సన్నద్ధే ఉస్సితద్ధజే;

దీపే అథోపి వేయ్యగ్ఘే, సబ్బాలఙ్కారభూసితే.

౧౮౧.“ఆరూళ్హే గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౮౨.“కదాహం గోణరథే చ, సన్నద్ధే ఉస్సితద్ధజే;

దీపే అథోపి వేయ్యగ్ఘే, సబ్బాలఙ్కారభూసితే.

౧౮౩. “ఆరూళ్హే గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౮౪.“కదాహం అజరథే చ, సన్నద్ధే ఉస్సితద్ధజే;

దీపే అథోపి వేయ్యగ్ఘే, సబ్బాలఙ్కారభూసితే.

౧౮౫.“ఆరూళ్హే గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౮౬.“కదాహం మేణ్డరథే చ, సన్నద్ధే ఉస్సితద్ధజే;

దీపే అథోపి వేయ్యగ్ఘే, సబ్బాలఙ్కారభూసితే.

౧౮౭.“ఆరూళ్హే గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౮౮.“కదాహం మిగరథే చ, సన్నద్ధే ఉస్సితద్ధజే;

దీపే అథోపి వేయ్యగ్ఘే, సబ్బాలఙ్కారభూసితే.

౧౮౯.“ఆరూళ్హే గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౯౦.“కదాహం హత్థారోహే చ, సబ్బాలఙ్కారభూసితే;

నీలవమ్మధరే సూరే, తోమరఙ్కుసపాణినే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౯౧.“కదాహం అస్సారోహే చ, సబ్బాలఙ్కారభూసితే;

నీలవమ్మధరే సూరే, ఇల్లియాచాపధారినే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౯౨.“కదాహం రథారోహే చ, సబ్బాలఙ్కారభూసితే;

నీలవమ్మధరే సూరే, చాపహత్థే కలాపినే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౯౩.“కదాహం ధనుగ్గహే చ, సబ్బాలఙ్కారభూసితే;

నీలవమ్మధరే సూరే, చాపహత్థే కలాపినే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౯౪.“కదాహం రాజపుత్తే చ, సబ్బాలఙ్కారభూసితే;

చిత్రవమ్మధరే సూరే, కఞ్చనావేళధారినే;

పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౯౫.“కదాహం అరియగణే చ, వతవన్తే అలఙ్కతే;
హరిచన్దనలిత్తఙ్గే, కాసికుత్తమధారినే;
పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౯౬.“కదాహం అమచ్చగణే చ, సబ్బాలఙ్కారభూసితే;
పీతవమ్మధరే సూరే, పురతో గచ్ఛమాలినే;
పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౯౭.“కదాహం సత్తసతా భరియా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౯౮.“కదాహం సత్తసతా భరియా, సుసఞ్ఞా తనుమజ్ఝిమా;
పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౧౯౯.“కదాహం సత్తసతా భరియా, అస్సవా పియభాణినీ;
పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౦౦.“కదాహం సతపలం కంసం, సోవణ్ణం సతరాజికం;
పహాయ పబ్బజిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౦౧.“కదాస్సు మం హత్థిగుమ్బా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
సువణ్ణకచ్ఛా మాతఙ్గా, హేమకప్పనవాససా.

౨౦౨.“ఆరూళ్హా గామణీయేహి, తోమరఙ్కుసపాణిభి;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౦౩.“కదాస్సు మం అస్సగుమ్బా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
ఆజానీయావ జాతియా, సిన్ధవా సీఘవాహనా.

౨౦౪.“ఆరూళ్హా గామణీయేహి, ఇల్లియాచాపధారిభి;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౦౫.“కదాస్సు మం రథసేనీ, సన్నద్ధా ఉస్సితద్ధజా;
దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా.

౨౦౬.“ఆరూళ్హా గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౦౭.“కదాస్సు మం సోణ్ణరథా, సన్నద్ధా ఉస్సితద్ధజా;
దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా.

౨౦౮.“ఆరూళ్హా గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౦౯.“కదాస్సు మం సజ్ఝురథా, సన్నద్ధా ఉస్సితద్ధజా;
దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా.

౨౧౦.“ఆరూళ్హా గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౧౧.“కదాస్సు మం అస్సరథా, సన్నద్ధా ఉస్సితద్ధజా;
దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా.

౨౧౨.“ఆరూళ్హా గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౧౩.“కదాస్సు మం ఓట్ఠరథా, సన్నద్ధా ఉస్సితద్ధజా;
దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా.

౨౧౪.“ఆరూళ్హా గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౧౫.“కదాస్సు మం గోణరథా, సన్నద్ధా ఉస్సితద్ధజా;
దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా.

౨౧౬.“ఆరూళ్హా గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౧౭.“కదాస్సు మం అజరథా, సన్నద్ధా ఉస్సితద్ధజా;
దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా.

౨౧౮.“ఆరూళ్హా గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;

యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౧౯."కదాస్సు మం మేణ్డరథా, సన్నద్ధా ఉస్సితద్ధజా;
దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా.

౨౨౦."ఆరూళ్హా గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౨౧."కదాస్సు మం మిగరథా, సన్నద్ధా ఉస్సితద్ధజా;
దీపా అథోపి వేయ్యగ్ఘా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా.

౨౨౨."ఆరూళ్హా గామణీయేహి, చాపహత్థేహి వమ్మిభి;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౨౩."కదాస్సు మం హత్థారోహా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
నీలవమ్మధరా సూరా, తోమరఙ్కుసపాణినో;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౨౪."కదాస్సు మం అస్సారోహా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
నీలవమ్మధరా సూరా, ఇల్లియాచాపధారినో;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౨౫."కదాస్సు మం రథారోహా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
నీలవమ్మధరా సూరా, చాపహత్థా కలాపినో;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౨౬."కదాస్సు మం ధనుగ్గహా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
నీలవమ్మధరా సూరా, చాపహత్థా కలాపినో;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౨౭."కదాస్సు మం రాజపుత్తా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;
చిత్రవమ్మధరా సూరా, కఞ్చనావేళధారినో;
యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౨౮."కదాస్సు మం అరియగణా, వతవన్తా అలఙ్కతా;
హరిచన్దనలిత్తఙ్గా, కాసికుత్తమధారినో;

యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౨౯.“కదాస్సు మం అమచ్చగణా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;

పీతవమ్మధరా సూరా, పురతో గచ్ఛమాలినో;

యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౩౦.“కదాస్సు మం సత్తసతా భరియా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;

యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౩౧.“కదాస్సు మం సత్తసతా భరియా, సుసఞ్ఞా తనుమజ్ఝిమా;

యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౩౨.“కదాస్సు మం సత్తసతా భరియా, అస్సవా పియభాణినీ;

యన్తం మం నానుయిస్సన్తి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౩౩. “కదాహం పత్తం గహేత్వాన, ముణ్డో సఙ్ఘాటిపారుతో;

పిణ్డికాయ చరిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౩౪.“కదాహం పంసుకూలానం, ఉజ్ఝితానం మహాపథే;

సఙ్ఘాటిం ధారయిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౩౫.“కదాహం సత్తాహసమ్మేఘే, ఓవట్టో అల్లచీవరో;

పిణ్డికాయ చరిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౩౬.“కదాహం సబ్బత్థ గన్త్వా, రుక్ఖా రుక్ఖం వనా వనం;

అనపేక్ఖో గమిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౩౭. “కదాహం గిరిదుగ్గేసు, పహీనభయభేరవో;

అదుతియో గమిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౩౮.“కదాహం వీణంవ రుజ్జకో, సత్తతన్తిం మనోరమం;

చిత్తం ఉజుం కరిస్సామి, తం కుదాస్సు భవిస్సతి.

౨౩౯.“కదాహం రథకారోవ, పరికన్తం ఉపాహనం;

కామసఞ్ఞోజనే ఛేచ్ఛం, యే దిబ్బే యే చ మానుసే”తి.

తత్థ **కదాతి** కాలపరివితక్కో. **ఫీతన్తి** వత్థాలఙ్కారాదీహి సుపుప్ఫితం. **విభత్తం భాగసో మితన్తి** ఛేకేహి నగరమాపకేహి రాజనివేసనాదీనం వసేన విభత్తం ద్వారవీథీనం వసేన కోట్ఠాసతో మితం. **తం కుదాస్సు భవిస్సతీతి** తం ఏవరూపం నగరం పహాయ పబ్బజనం కుదా నామ మే భవిస్సతి . **సబ్బతోపభన్తి** సమన్తతో అలఙ్కారోభాసేన యుత్తం. **బహుపాకారతోరణన్తి** బహలేన పుథులేన పాకారేన చేవ ద్వారతోరణేహి చ సమన్నాగతం. **దళ్హమట్టాలకోట్ఠకన్తి** దళ్హేహి అట్టాలకేహి ద్వారకోట్ఠకేహి చ సమన్నాగతం. **పీళితన్తి** సమాకిణ్ణం. **తిపురన్తి** తీహి పురేహి సమన్నాగతం, తిపాకారన్తి అత్థో. అథ వా **తిపురన్తి** తిక్ఖత్తుం పుణ్ణం. **రాజబన్ధునీన్తి** రాజఞ్ఞాతకేహేవ పుణ్ణం. **సోమనస్సేనాతి** ఏవంనామకేన విదేహరాజేన.

నిచితేతి ధనధఞ్ఞనిచయాదినా సమ్పన్నే. **అజేయ్యేతి** పచ్చామిత్తేహి అజేతబ్బే. **చన్దనఫోసితేతి** లోహితచన్దనేన పరిప్ఫోసితే. **కోటుమ్బరానీతి** కోటుమ్బరరట్ఠే ఉట్ఠితవత్థాని. **హత్థిగుమ్బేతి** హత్థిఘటాయో. **హేమకప్పనవాససేతి** హేమమయేన సీసాలఙ్కారసఙ్ఖాతేన కప్పనేన చ హేమజాలేన చ సమన్నాగతే. **గామణీయేహీతి** హత్థాచరియేహి. **ఆజానీయేవ జాతియాతి** జాతియా కారణాకారణజాననతాయ ఆజానీయేవ, తాదిసానం అస్సానం గుమ్బే. **గామణీయేహీతి** అస్సాచరియేహి. **ఇల్లియాచాపధారిభీతి** ఇల్లియఞ్చ చాపఞ్చ ధారేన్తేహి. **రథసేనియోతి** రథఘటాయో. **సన్నద్ధేతి** సుట్ఠు నద్ధే. **దీపే అథోపి వేయ్యగ్ఘేతి** దీపిబ్యగ్ఘచమ్మపరిక్ఖిత్తే. **గామణీయేహీతి** రథాచరియేహి. **సజ్ఝురథేతి** రజతరథే. అజరథమేణ్డరథమిగరథే సోభనత్థాయ యోజేన్తి.

అరియగణేతి బ్రాహ్మణగణే. తే కిర తదా అరియాచారా అహేసుం, తేన తే ఏవమాహ. **హరిచన్దనలిత్తఙ్గేతి** కఞ్చనవణ్ణేన చన్దనేన లిత్తసరీరే. **సత్తసతా భరియాతి** పియభరియాయేవ సన్ధాయాహ. **సుసఞ్ఞాతి** సుట్ఠు సఞ్ఞితా. **అస్సవాతి** సామికస్స వచనకారికా. **సతపలన్తి** పలసతేన సువణ్ణేన కారితం. **కంసన్తి** పాతిం. **సతరాజికన్తి** పిట్ఠిపస్సే రాజిసతేన సమన్నాగతం. **యన్తం మన్తి** అనిత్థిగన్ధవనసణ్డే ఏకమేవ గచ్ఛన్తం మం కదా ను తే నానుయిస్సన్తి. **సత్తాహసమ్మేఘేతి** సత్తాహం సముట్ఠితే మహామేఘే, సత్తాహవద్దలికేతి అత్థో. **ఓవట్టోతి** ఓనతసీసో. **సబ్బత్థాతి** సబ్బదిసం. **రుజ్జకోతి** వీణావాదకో. **కామసంయోజనేతి** కామసంయోజనం. **దిబ్బేతి** దిబ్బం. **మానుసేతి** మానుసం.

సో కిర దసవస్ససహస్సాయుకకాలే నిబ్బత్తో సత్తవస్ససహస్సాని రజ్జం కారేత్వా తివస్ససహస్సావసిట్ఠే ఆయుమ్హి పబ్బజితో. పబ్బజన్తో పనేస ఉయ్యానద్వారే అమ్బరుక్ఖస్స దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ చత్తారో మాసే అగారే వసిత్వా "ఇమమ్హా రాజవేసా పబ్బజితవేసో వరతరో, పబ్బజిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఉపట్ఠాకం రహస్సేన ఆణాపేసి "తాత, కఞ్చి అజానాపేత్వా అన్తరాపణతో కాసాయవత్థాని చేవ మత్తికాపత్తఞ్చ కిణిత్వా ఆహరా"తి. సో తథా అకాసి. రాజా కప్పకం పక్కోసాపేత్వా కేసమస్సుం ఓహారాపేత్వా కప్పకస్స గామవరం దత్వా కప్పకం ఉయ్యోజేత్వా ఏకం కాసావం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా ఏకం అంసే కత్వా మత్తికాపత్తమ్పి థవికాయ ఓసారేత్వా అంసే లగ్గేసి. తతో కత్తరదణ్డం గహేత్వా మహాతలే కతిపయే వారే పచ్చేకబుద్ధలీలాయ అపరాపరం చఙ్కమి. సో తం దివసం తత్థేవ వసిత్వా పునదివసే సూరియుగ్గమనవేలాయ పాసాదా ఓతరితుం ఆరభి.

తదా సీవలిదేవీ తా సత్తసతా వల్లభిత్థియో పక్కోసాపేత్వా "చిరం దిట్ఠో నో రాజా, చత్తారో మాసా అతీతా, అజ్జ నం పస్సిస్సామ, సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా యథాబలం ఇత్థికుత్తహాసవిలాసే దస్సేత్వా కిలేసబన్ధనేన బన్ధితుం వాయమేయ్యాథా"తి వత్వా అలఙ్కతప్పటియత్తాహి తాహి సద్ధిం "రాజానం పస్సిస్సామా"తి పాసాదం అభిరుహన్తీ తం ఓతరన్తం దిస్వాపి న సఞ్జాని. "రఞ్ఞో ఓవాదం దాతుం ఆగతో పచ్చేకబుద్ధో భవిస్సతీ"తి సఞ్ఞాయ వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి.

మహాసత్తోపి పాసాదా ఓతరి. ఇతరాపి పాసాదం అభిరుహిత్వా సిరిసయనపిట్ఠే భమరవణ్ణకేసే చ పసాధనభణ్డఞ్చ దిస్వా “న నో పచ్చేకబుద్ధో, అమ్హాకం పియసామికో భవిస్సతి, ఏథ నం యాచిత్వా నివత్తాపేస్సామీ”తి మహాతలా ఓతరిత్వా రాజఙ్గణం సమ్పాపుణి. పాపుణిత్వా చ పన సబ్బాహి తాహి సద్ధిం కేసే మోచేత్వా పిట్ఠియం వికిరిత్వా ఉభోహి హత్థేహి ఉరం సంసుమ్భిత్వా “కస్మా ఏవరూపం కమ్మం కరోథ, మహారాజా”తి అతికరుణం పరిదేవమానా రాజానం అనుబన్ధి, సకలనగరం సఙ్ఖుభితం అహోసి. తేపి “రాజా కిర నో పబ్బజితో, కుతో పన ఏవరూపం ధమ్మికరాజానం లభిస్సామా”తి రోదమానా రాజానం అనుబన్ధింసు. తత్ర తాసం ఇత్థీనం పరిదేవనఞ్చేవ పరిదేవన్తియోపి తా పహాయ రఞ్ఞో గమనఞ్చ ఆవికరోన్తో సత్థా ఆహ –

౨౪౦.“తా చ సత్తసతా భరియా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;

బాహా పగ్గయ్హ పక్కన్దుం, కస్మా నో విజహిస్ససి.

౨౪౧.“తా చ సత్తసతా భరియా, సుసఞ్ఞా తనుమజ్ఝిమా;

బాహా పగ్గయ్హ పక్కన్దుం, కస్మా నో విజహిస్ససి.

౨౪౨.“తా చ సత్తసతా భరియా, అస్సవా పియభాణినీ;

బాహా పగ్గయ్హ పక్కన్దుం, కస్మా నో విజహిస్ససి.

౨౪౩.“తా చ సత్తసతా భరియా, సబ్బాలఙ్కారభూసితా;

హిత్వా సమ్పద్దవీ రాజా, పబ్బజ్జాయ పురక్ఖతో.

౨౪౪.“తా చ సత్తసతా భరియా, సుసఞ్ఞా తనుమజ్ఝిమా;

హిత్వా సమ్పద్దవీ రాజా, పబ్బజ్జాయ పురక్ఖతో.

౨౪౫.“తా చ సత్తసతా భరియా, అస్సవా పియభాణినీ;

హిత్వా సమ్పద్దవీ రాజా, పబ్బజ్జాయ పురక్ఖతో.

౨౪౬.“హిత్వా సతపలం కంసం, సోవణ్ణం సతరాజికం;

అగ్గహీ మత్తికం పత్తం, తం దుతియాభిసేచన”న్తి.

తత్థ **బాహా పగ్గయ్హా**తి బాహా ఉక్ఖిపిత్వా. **సమ్పద్దవీ**తి భిక్ఖవే, సో మహాజనకో రాజా, తా చ సత్తసతా భరియా “కిం నో, దేవ, పహాయ గచ్ఛసి, కో అమ్హాకం దోసో”తి విలపన్తియోవ ఛడ్డేత్వా సమ్పద్దవీ గతో, “పబ్బజ్జాయ యాహీ”తి చోదియమానో వియ పురక్ఖతో హుత్వా గతోతి అత్థో. **తం దుతియాభిసేచన**న్తి భిక్ఖవే, తం మత్తికాపత్తగ్గహణం దుతియాభిసేచనం కత్వా సో రాజా నిక్ఖన్తోతి.

సీవలిదేవీపి పరిదేవమానా రాజానం నివత్తేతుం అసక్కోన్తీ “అత్థేసో ఉపాయో”తి చిన్తేత్వా మహాసేనగుత్తం పక్కోసాపేత్వా “తాత, రఞ్ఞో పురతో గమనదిసాభాగే జిణ్ణఘరజిణ్ణసాలాదీసు అగ్గిం దేహి, తిణపణ్ణాని సంహరిత్వా తస్మిం

తస్మిం ఠానే ధూమం కారేహీ’’తి ఆణాపేసి. సో తథా కారేసి. సా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా పాదేసు పతిత్వా మిథిలాయ ఆదిత్తభావం ఆరోచేన్తీ గాథాద్వయమాహ –

౨౪౭.‘‘భేస్మా అగ్గిసమా జాలా, కోసా డయ్హన్తి భాగసో;

రజతం జాతరూపఞ్చ, ముత్తా వేళురియా బహూ.

౨౪౮.‘‘మణయో సఙ్ఖముత్తా చ, వత్థికం హరిచన్దనం;

అజినం దన్తభణ్డఞ్చ, లోహం కాళాయసం బహూ;

ఏహి రాజ నివత్తస్సు, మా తేతం వినసా ధన’’న్తి.

తత్థ **భేస్మా**తి భయానకా. **అగ్గిసమా జాలా**తి తేసం తేసం మనుస్సానం గేహాని అగ్గి గణ్హి, సో ఏస మహాజాలోతి అత్థో. **కోసా**తి సువణ్ణరజతకోట్ఠాగారాదీని. **భాగసో**తి కోట్ఠాసతో సువిభత్తాపి నో ఏతే అగ్గినా డయ్హన్తి, దేవాతి. **లోహ**న్తి తమ్బలోహాదికం. **మా తేతం వినసా ధన**న్తి మా తే ఏతం ధనం వినస్సతు, ఏహి నం నిబ్బాపేతి, పచ్ఛా గమిస్ససి, ‘‘మహాజనకో నగరం డయ్హమానం అనోలోకేత్వావ నిక్ఖన్తో’’తి తుమ్హాకం గరహా భవిస్సతి, తాయ తే లజ్జాపి విప్పటిసారోపి భవిస్సతి, ఏహి అమచ్చే ఆణాపేత్వా అగ్గిం నిబ్బాపేహి, దేవాతి.

అథ మహాసత్తో ‘‘దేవి, కిం కథేసి, యేసం కిఞ్చనం అత్థి, తేసం తం డయ్హతి, మయం పన అకిఞ్చనా’’తి దీపేన్తో గాథమాహ –

౨౪౯.‘‘సుసుఖం వత జీవామ, యేసం నో నత్థి కిఞ్చనం;

మిథిలా డయ్హమానాయ, న మే కిఞ్చి అడయ్హథా’’తి.

తత్థ **కిఞ్చన**న్తి యేసం అమ్హాకం పలిబుద్ధకిలేససఙ్ఖాతం కిఞ్చనం నత్థి, తే మయం తేన అకిఞ్చనభావేన సుసుఖం వత జీవామ. తేనేవ కారణేన మిథిలాయ డయ్హమానాయ న మే కిఞ్చి అడయ్హథ, అప్పమత్తకమ్పి అత్తనో భణ్డకం డయ్హమానం న పస్సామీతి వదతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మహాసత్తో ఉత్తరద్వారేన నిక్ఖమి. తాపిస్స సత్తసతా భరియా నిక్ఖమింసు. పున సీవలిదేవీ ఏకం ఉపాయం చిన్తేత్వా ‘‘గామఘాతరట్ఠవిలుమ్పనాకారం వియ దస్సేథా’’తి అమచ్చే ఆణాపేసి. తంఖణంయేవ ఆవుధహత్థే పురిసే తతో తతో ఆధావన్తే పరిధావన్తే విలుమ్పన్తే వియ సరీరే లాఖారసం సిఞ్చిత్వా లద్ధప్పహారే వియ ఫలకే నిపజ్జాపేత్వా వుయ్హన్తే మతే వియ చ రఞ్ఞో దస్సేసుం. మహాజనో ఉపక్కోసి ‘‘మహారాజ, తుమ్హేసు ధరన్తేసుయేవ రట్ఠం విలుమ్పన్తి, మహాజనం ఘాతేన్తీ’’తి. అథ దేవీపి రాజానం వన్దిత్వా నివత్తనత్థాయ గాథమాహ –

౨౫౦.‘‘అటవియో సముప్పన్నా, రట్ఠం విద్ధంసయన్తి తం;

ఏహి రాజ నివత్తస్సు, మా రట్ఠం వినసా ఇద’’న్తి.

తత్థ **అటవియోతి** మహారాజ, తుమ్హేసు ధరన్తేసుయేవ అటవిచోరా సముప్పన్నా సముట్ఠితా, తం తయా ధమ్మరక్ఖితం తవ రట్ఠం విద్ధంసేన్తి.

తం సుత్వా రాజా “మయి ధరన్తేయేవ చోరా ఉట్ఠాయ రట్ఠం విద్ధంసేన్తా నామ నత్థి, సీవలిదేవియా కిరియా ఏసా భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా తం అప్పటిభానం కరోన్తో ఆహ –

౨౩౧.“సుసుఖం వత జీవామ, యేసం నో నత్థి కిఞ్చనం;

రట్ఠే విలుమ్పమానమ్హి, న మే కిఞ్చి అహీరథ.

౨౩౨.“సుసుఖం వత జీవామ, యేసం నో నత్థి కిఞ్చనం;

పీతిభక్ఖా భవిస్సామ, దేవా ఆభస్సరా యథా”తి.

తత్థ **విలుమ్పమానమ్హీతి** విలుప్పమానే. **ఆభస్సరా యథాతి** యథా తే బ్రహ్మానో పీతిభక్ఖా హుత్వా సమాపత్తిసుఖేన వీతినామేన్తి, తథా వీతినామేస్సామాతి.

ఏవం వుత్తేపి మహాజనో రాజానం అనుబన్ధియేవ. అథస్స ఏతదహోసి “అయం మహాజనో నివత్తితుం న ఇచ్ఛతి, నివత్తేస్సామి న”న్తి. సో అడ్ఢగావుతమత్తం గతకాలే నివత్తిత్వా మహామగ్గే ఠితోవ అమచ్చే “కస్సిదం రజ్జ”న్తి పుచ్ఛిత్వా “తుమ్హాకం , దేవా”తి వుత్తే “తేన హి ఇమం లేఖం అన్తరం కరోన్తస్స రాజదణ్డం కరోథా”తి కత్తరదణ్డేన తిరియం లేఖం ఆకడ్ఢి. తేన తేజవతా రఞ్ఞా కతం లేఖం కోచి అన్తరం కాతుం నాసక్ఖి. మహాజనో లేఖం ఉస్సీసకే కత్వా బాళ్హపరిదేవం పరిదేవి. దేవీపి తం లేఖం అన్తరం కాతుం అసక్కోన్తీ రాజానం పిట్ఠిం దత్వా గచ్ఛన్తం దిస్వా సోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ ఉరం పహరిత్వా మహామగ్గే తిరియం పతిత్వా పరివత్తమానా అగమాసి. మహాజనో “లేఖసామికేహి లేఖా భిన్నా”తి వత్వా దేవియా గతమగ్గేనేవ గతో. అథ మహాసత్తోపి ఉత్తరహిమవన్తాభిముఖో అగమాసి. దేవీపి సబ్బం సేనావాహనం ఆదాయ తేన సద్ధింయేవ గతా. రాజా మహాజనం నివత్తేతుం అసక్కోన్తోయేవ సట్ఠియోజనమగ్గం గతో.

తదా నారదో నామ తాపసో హిమవన్తే సువణ్ణగుహాయం వసిత్వా పఞ్చాభిఞ్ఞో ఝానసుఖేన వీతినామేత్వా సత్తాహం అతిక్కామేత్వా ఝానసుఖతో వుట్ఠాయ “అహో సుఖం, అహో సుఖ”న్తి ఉదానం ఉదానేసి. సో “అత్థి ను ఖో కోచి జమ్బుదీపతలే ఇదం సుఖం పరియేసన్తో”తి దిబ్బచక్ఖునా ఓలోకేన్తో మహాజనకబుద్ధఙ్కురం దిస్వా “రాజా మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోపి సీవలిదేవిప్పముఖం మహాజనం నివత్తేతుం న సక్కోతి, అన్తరాయమ్పిస్స కరేయ్య, ఇదాని గన్త్వా భియ్యోసో మత్తాయ దళ్హసమాదానత్థం ఓవాదం దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఇద్ధిబలేన గన్త్వా రఞ్ఞో పురతో ఆకాసే ఠితోవ తస్స ఉస్సాహం జనేతుం ఇమం గాథమాహ –

౨౩౩.“కిమ్హేసో మహతో ఘోసో, కా ను గామేవ కీళియా;

సమణ తేవ పుచ్ఛామ, కత్థేసో అభిసటో జనో”తి.

తస్స తం సుత్వా రాజా ఆహ –

౨౩౪.

“మమం ఓహాయ గచ్ఛన్తం, ఏత్థేసో అభిసటో జనో;

సీమాతిక్కమనం యన్తం, మునిమోనస్స పత్తియా;

మిస్సం నన్దీహి గచ్ఛన్తం, కిం జానమనుపుచ్ఛసీ”తి.

తత్థ **కిమ్హేసోతి** కిమ్హి కేన కారణేన ఏసో హత్థికాయాదివసేన మహతో సమూహస్స ఘోసో. **కా ను గామేవ కీళియాతి** కా ను ఏసా తయా సద్ధిం ఆగచ్ఛన్తానం గామే వియ కీళి. **కత్థేసోతి** కిమత్థం ఏస మహాజనో **అభిసటో** సన్నిపతితో, తం పరివారేత్వా ఆగచ్ఛతీతి పుచ్ఛి. **మమన్తి** యో అహం ఏతం జనం ఓహాయ గచ్ఛామి, తం మం ఓహాయ గచ్ఛన్తం. **ఏత్థాతి** ఏతస్మిం ఠానే ఏసో మహాజనో అభిసటో అనుబన్ధన్తో ఆగతో. **సీమాతిక్కమనం యన్తన్తి** త్వం పన తం మం కిలేససీమం అతిక్కమ్మ అనగారియమునిఞాణసఙ్ఖాతస్స మోనస్స పత్తియా యన్తం, “పబ్బజితో వతమ్హీ”తి నన్దిం అవిజహిత్వా ఖణే ఖణే ఉప్పజ్జమానాహి నన్దీహి మిస్సమేవ గచ్ఛన్తం కిం జానన్తో పుచ్ఛసి, ఉదాహు అజానన్తో. మహాజనకో కిర విదేహరట్ఠం ఛడ్డేత్వా పబ్బజితోతి కిం న సుతం తయాతి.

అథస్స సో దళ్హసమాదానత్థాయ పున గాథమాహ –

౨౩౩.“మాస్సు తిణ్ణో అమఞ్ఞిత్థ, సరీరం ధారయం ఇమం;

అతీరణేయ్య యమిదం, బహూ హి పరిపన్థయో”తి.

తత్థ **మాస్సు తిణ్ణో అమఞ్ఞిత్థాతి** ఇమం భణ్డుకాసావనివత్థం సరీరం ధారేన్తో “ఇమినా పబ్బజితలిఙ్గగ్గహణమత్తేనేవ కిలేససీమం తిణ్ణో అతిక్కన్తోస్మీ”తి మా అమఞ్ఞిత్థ. **అతీరణేయ్య యమిదన్తి** ఇదం కిలేసజాతం నామ న ఏత్తకేన తీరేతబ్బం. **బహూ హి పరిపన్థయోతి** సగ్గమగ్గం ఆవరిత్వా ఠితా తవ బహూ కిలేసపరిపన్థాతి.

తతో మహాసత్తో తస్స వచనం సుత్వా పరిపన్థే పుచ్ఛన్తో ఆహ –

౨౩౪.“కో ను మే పరిపన్థస్స, మమం ఏవంవిహారినో;

యో నేవ దిట్ఠే నాదిట్ఠే, కామానమభిపత్థయే”తి.

తత్థ **యో నేవ దిట్ఠే నాదిట్ఠేతి** యో అహం నేవ దిట్ఠే మనుస్సలోకే, నాదిట్ఠే దేవలోకే కామానం అభిపత్థేమి, తస్స మమ ఏవం ఏకవిహారినో కో ను పరిపన్థో అస్సాతి వదతి.

అథస్స సో పరిపన్థే దస్సేన్తో గాథమాహ –

౨౩౫.“నిద్దా తన్దీ విజమ్భితా, అరతీ భత్తసమ్మదో;

ఆవసన్తి సరీరట్ఠా, బహూ హి పరిపన్థయో”తి.

తత్థ **నిద్దాతి** కపినిద్దా. **తన్దీతి** ఆలసియం. **అరతీతి** ఉక్కణ్ఠితా. **భత్తసమ్మదోతి** భత్తపరిళాహో. ఇదం వుత్తం హోతి – “సమణ, త్వం పాసాదికో సువణ్ణవణ్ణో రజ్జం పహాయ పబ్బజితో”తి వుత్తే తుయ్హం పణీతం ఓజవన్తం పిణ్డపాతం దస్సన్తి, సో త్వం పత్తపూరం ఆదాయ యావదత్థం పరిభుఞ్జిత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా కట్ఠత్థరణే నిపజ్జిత్వా కాకచ్ఛమానో నిద్దం

ఓక్కమిత్వా అన్తరా పబుద్ధో అపరాపరం పరివత్తిత్వా హత్థపాదే పసారేత్వా ఉట్ఠాయ చీవరవంసం గహేత్వా లగ్గచీవరం నివాసేత్వా ఆలసియో హుత్వా నేవ సమ్మజ్జనిం ఆదాయ సమ్మజ్జిస్ససి, న పానీయం ఆహరిస్ససి, పున నిపజ్జిత్వా నిద్దాయిస్ససి , కామవితక్కం వితక్కేస్ససి, తదా పబ్బజ్జాయ ఉక్కణ్ఠిస్ససి, భత్తపరిళాహో తే భవిస్సతీతి. **ఆవసన్తి సరీరట్ఠాతి** ఇమే ఏత్తకా పరిపన్థా తవ సరీరట్ఠకా హుత్వా నివసన్తి, సరీరేయేవ తే నిబ్బత్తన్తీతి దస్సేతి.

అథస్స మహాసత్తో థుతిం కరోన్తో గాథమాహా –

౨౫౮.“కల్యాణం వత మం భవం, బ్రాహ్మణ మనుసాసతి;

బ్రాహ్మణ తేవ పుచ్ఛామి, కో ను త్వమసి మారిసా”తి.

తత్థ బ్రాహ్మణ మనుసాసతీతి బ్రాహ్మణ, కల్యాణం వత మం భవం అనుసాసతి.

తతో తాపసో ఆహ –

౨౫౯.“నారదో ఇతి మే నామం, కస్సపో ఇతి మం విదూ;

భోతో సకాసమాగచ్ఛిం, సాధు సబ్భి సమాగమో.

౨౬౦.“తస్స తే సబ్బో ఆనన్దో, విహారో ఉపవత్తతు;

యం ఊనం తం పరిపూరేహి, ఖన్తియా ఉపసమేన చ.

౨౬౧.“పసారయ సన్నతఞ్చ, ఉన్నతఞ్చ పసారయ;

కమ్మం విజ్జఞ్చ ధమ్మఞ్చ, సక్కత్వాన పరిబ్బజా”తి.

తత్థ **విదూతి** గోత్తేన మం “కస్సపో”తి జానన్తి. **సబ్భీతి** పణ్డితేహి సద్ధిం సమాగమో నామ సాధు హోతీతి ఆగతోమ్హి. **ఆనన్దోతి** తస్స తవ ఇమిస్సా పబ్బజ్జాయ ఆనన్దో తుట్ఠి సోమనస్సమేవ హోతు మా ఉక్కణ్ఠి. **విహారోతి** చతుబ్బిధో బ్రహ్మవిహారో. **ఉపవత్తతూతి** నిబ్బత్తతు. **యం ఊనం తన్తి** యం తే సీలేన కసిణపరికమ్మేన ఝానేన చ ఊనం, తం ఏతేహి సీలాదీహి పూరయ. **ఖన్తియా ఉపసమేన చాతి** “అహం రాజపబ్బజితో”తి మానం అకత్వా అధివాసనఖన్తియా చ కిలేసూపసమేన చ సమన్నాగతో హోహి. **పసారయాతి** మా ఉక్ఖిప మా పత్థర, పజహాతి అత్థో. **సన్నతఞ్చ ఉన్నతఞ్చాతి** “కో నామాహ”న్తిఆదినా నయేన పవత్తం ఓమానఞ్చ “అహమస్మి జాతిసమ్పన్నో”తిఆదినా నయేన పవత్తం అతిమానఞ్చ. **కమ్మన్తి** దసకుసలకమ్మపథం. **విజ్జన్తి** పఞ్చఅభిఞ్ఞా-అట్ఠసమాపత్తిఞాణం. **ధమ్మన్తి** కసిణపరికమ్మసఙ్ఖాతం సమణధమ్మం. **సక్కత్వాన పరిబ్బజాతి** ఏతే గుణే సక్కత్వా వత్తస్సు, ఏతే వా గుణే సక్కత్వా దళ్హం సమాదాయ పరిబ్బజ, పబ్బజ్జం పాలేహి, మా ఉక్కణ్ఠీతి అత్థో.

ఏవం సో మహాసత్తం ఓవదిత్వా ఆకాసేన సకట్ఠానమేవ గతో. తస్మిం గతే అపరోపి మిగాజినో నామ తాపసో తథేవ సమాపత్తితో వుట్ఠాయ ఓలోకేన్తో బోధిసత్తం దిస్వా “మహాజనం నివత్తనత్థాయ తస్స ఓవాదం దస్సామీ”తి తత్థేవాగన్త్వా ఆకాసే అత్తానం దస్సేన్తో ఆహ –

౨౬౨.“బహూ హత్థీ చ అస్సే చ, నగరే జనపదాని చ;

హిత్వా జనక పబ్బజితో, కపాలే రతిమజ్ఝగా.

౨౬౩.“కచ్చి ను తే జానపదా, మిత్తామచ్చా చ ఞాతకా;

దుబ్భిమకంసు జనక, కస్మా తేతం అరుచ్చథా”తి.

తత్థ **కపాలే**తి మత్తికాపత్తం సన్ధాయాహ. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, త్వం ఏవరూపం ఇస్సరియాధిపచ్చం ఛడ్డేత్వా పబ్బజితో ఇమస్మిం కపాలే రతిం అజ్ఝగా అధిగతోతి పబ్బజ్జాకారణం పుచ్ఛన్తో ఏవమాహ. **దుబ్భి**న్తి కిం ను ఏతే తవ అన్తరే కిఞ్చి అపరాధం కరింసు, కస్మా తవ ఏవరూపం ఇస్సరియసుఖం పహాయ ఏతం కపాలమేవ అరుచ్చిత్థాతి.

తతో మహాసత్తో ఆహ –

౨౬౪.“న మిగాజిన జాతుచ్చే, అహం కఞ్చి కుదాచనం;

అధమ్మేన జినే ఞాతిం, న చాపి ఞాతయో మమ”న్తి.

తత్థ **న మిగాజినా**తి అమ్భో మిగాజిన **జాతుచ్చే** ఏకంసేనేవ అహం **కఞ్చి** ఞాతిం **కుదాచనం** కిస్మిఞ్చి కాలే అధమ్మేన న జినామి. తేపి చ ఞాతయో మం అధమ్మేన న జినన్తేవ, ఇతి న కోచి మయి దుబ్భిం నామ అకాసీతి అత్థో.

ఏవమస్స పఞ్హం పటిక్ఖిపిత్వా ఇదాని యేన కారణేన పబ్బజితో, తం దస్సేన్తో ఆహ –

౨౬౫.“దిస్వాన లోకవత్తన్తం, ఖజ్జన్తం కద్దమీకతం;

హఞ్ఞరే బజ్ఝరే చేత్థ, యత్థ సన్నో పుథుజ్జనో;

ఏతాహం ఉపమం కత్వా, భిక్ఖకోస్మి మిగాజినా”తి.

తత్థ **దిస్వాన లోకవత్తన్త**న్తి వట్టానుగతస్స బాలలోకస్స వత్తం తన్తిం పవేణిం అహమద్దసం, తం దిస్వా పబ్బజితోమ్హీతి దీపేతి. **ఖజ్జన్తం కద్దమీకత**న్తి కిలేసేహి ఖజ్జన్తం తేహేవ చ కద్దమీకతం లోకం దిస్వా. **యత్థ సన్నో పుథుజ్జనో**తి యమ్హి కిలేసవత్థుమ్హి సన్నో లగ్గో పుథుజ్జనో, తత్థ లగ్గా బహూ సత్తా హఞ్ఞన్తి చేవ అన్దుబన్ధనాదీహి చ బజ్ఝన్తి. **ఏతాహ**న్తి అహమ్పి సచే ఏత్థ బజ్ఝిస్సామి, ఇమే సత్తా వియ హఞ్ఞిస్సామి చేవ బజ్ఝిస్సామి చాతి ఏవం ఏతదేవ కారణం అత్తనో ఉపమం కత్వా కద్దమీకతం లోకం దిస్వా భిక్ఖకో జాతోతి అత్థో. **మిగాజినా**తి తం నామేన ఆలపతి. కథం పన తేన తస్స నామం ఞాతన్తి? పటిసన్థారకాలే పఠమమేవ పుచ్ఛితత్తా.

తాపసో తం కారణం విత్థారతో సోతుకామో హుత్వా గాథమాహ –

౨౬౬.“కో ను తే భగవా సత్థా, కస్సేతం వచనం సుచి;

న హి కప్పం వా విజ్జం వా, పచ్చక్ఖాయ రథేసభ;

సమణం ఆహు వత్తన్తం, యథా దుక్ఖస్సతిక్కమో”తి.

తత్థ **కస్సేతన్తి** ఏతం తయా వుత్తం సుచివచనం కస్స వచనం నామ. **కప్పన్తి** కప్పేత్వా కప్పేత్వా పవత్తితానం అభిఞ్ఞాసమాపత్తీనం లాభిం కమ్మవాదిం తాపసం. **విఞ్ఞన్తి** ఆసవక్ఖయఞాణవిజ్జాయ సమన్నాగతం పచ్చేకబుద్ధం. ఇదం వుత్తం హోతి – రథేసభ మహారాజ, న హి కప్పసమణం వా విఞ్ఞసమణం వా పచ్చక్ఖాయ తస్సోవాదం వినా ఏవం పటిపజ్జితుం సక్కా. యథా దుక్ఖస్స అతిక్కమో హోతి, ఏవం వత్తన్తం సమణం ఆహు. తేసం పన వచనం సుత్వా సక్కా ఏవం పటిపజ్జితుం, తస్మా వదేహి, కో ను తే భగవా సత్థాతి.

మహాసత్తో ఆహ –

౨౬౭.“న మిగాజిన జాతుచ్చే, అహం కఞ్చి కుదాచనం;

సమణం బ్రాహ్మణం వాపి, సక్కత్వా అనుపావిసి”న్తి.

తత్థ **సక్కత్వాతి** పబ్బజ్జాయ గుణపుచ్ఛనత్థాయ పూజేత్వా. **అనుపావిసిన్తి** న కఞ్చి అనుపవిట్ఠపుబ్బోస్మి, న మయా అఞ్ఞో కోచి సమణో పుచ్ఛితపుబ్బోతి వదతి. ఇమినా హి పచ్చేకబుద్ధానం సన్తికే ధమ్మం సుణన్తేనపి న కదాచి ఓదిస్సకవసేన పబ్బజ్జాయ గుణో పుచ్ఛితపుబ్బో, తస్మా ఏవమాహ.

ఏవఞ్చ పన వత్వా యేన కారణేన పబ్బజితో, తం ఆదితో పట్ఠాయ దీపేన్తో ఆహ –

౨౬౮.“మహతా చానుభావేన, గచ్ఛన్తో సిరియా జలం;

గీయమానేసు గీతేసు, వజ్జమానేసు వగ్గుసు.

౨౬౯.“తూరియతాళసఙ్ఘుట్ఠే, సమ్మతాలసమాహితే;

స మిగాజిన మద్దక్ఖిం, ఫలిం అమ్బం తిరోచ్ఛదం;

హఞ్ఞమానం మనుస్సేహి, ఫలకామేహి జన్తుభి.

౨౭౦.“సో ఖోహం తం సిరిం హిత్వా, ఓరోహిత్వా మిగాజిన;

మూలం అమ్బస్సుపాగచ్ఛిం, ఫలినో నిప్ఫలస్స చ.

౨౭౧.“ఫలిం అమ్బం హతం దిస్వా, విద్ధస్తం వినళీకతం;

అథేకం ఇతరం అమ్బం, నీలోభాసం మనోరమం.

౨౭౨.“ఏవమేవ నూనమ్హేపి, ఇస్సరే బహుకణ్టకే;

అమిత్తా నో వధిస్సన్తి, యథా అమ్బో ఫలీ హతో.

౨౭౩. “అజినమ్హి హఞ్ఞతే దీపి, నాగో దన్తేహి హఞ్ఞతే;

ధనమ్హి ధనినో హన్తి, అనికేతమసన్థవం;

ఫలీ అమ్బో అఫలో చ, తే సత్థారో ఉభో మమా”తి.

తత్థ **వగ్గుసూతి** మధురస్సరేసు తూరియేసు వజ్జమానేసు. **తూరియతాళసఙ్ఘుట్ఠే**తి తూరియానం తాళితేహి సఙ్ఘుట్ఠే ఉయ్యానే. **సమ్మతాలసమాహితే**తి సమ్మేహి చ తాలేహి చ సమన్నాగతే. **స మిగాజినా**తి మిగాజిన, నో అహం అదక్ఖిం. **ఫలిం అమ్బ**న్తి ఫలితం అమ్బరుక్ఖన్తి అత్థో. **తిరోచ్ఛద**న్తి తిరోపాకారం ఉయ్యానస్స అన్తోఠితం బహిపాకారం నిస్సాయ జాతం అమ్బరుక్ఖం. **హఞ్ఞమాన**న్తి పోథియమానం. **ఓరోహిత్వా**తి హత్థిక్ఖన్ధా ఓతరిత్వా. **వినళీకత**న్తి నిపత్తనళం కతం.

ఏవమేవాతి ఏవం ఏవ. **ఫలీ**తి ఫలసమ్పన్నో. **అజినమ్హీ**తి చమ్మత్థాయ చమ్మకారణా. **దన్తేహీ**తి అత్తనో దన్తేహి, **హఞ్ఞతే** దన్తనిమిత్తం హఞ్ఞతేతి అత్థో. **హన్తీ**తి హఞ్ఞతి. **అనికేతమసన్థవ**న్తి యో పన నికేతం పహాయ పబ్బజితత్తా అనికేతో నామ సత్తసఙ్ఖారవత్థుకస్స తణ్హాసన్థవస్స అభావా అసన్థవో నామ, తం అనికేతం అసన్థవం కో హనిస్సతీతి అధిప్పాయో. **తే సత్థారో**తి తే ద్వే రుక్ఖా మమ సత్థారో అహేసున్తి వదతి.

తం సుత్వా మిగాజినో "అప్పమత్తో హోహీ"తి రఞ్ఞో ఓవాదం దత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. తస్మిం గతే సీవలిదేవీ రఞ్ఞో పాదమూలే పతిత్వా ఆహ –

၂၈၄."సబ్బో జనో పబ్యధితో, రాజా పబ్బజితో ఇతి;
హత్థారోహా అనీకట్ఠా, రథికా పత్తికారకా.

၂၈၅."అస్సాసయిత్వా జనతం, ఠపయిత్వా పటిచ్ఛదం;
పుత్తం రజ్జే ఠపేత్వాన, అథ పచ్ఛా పబ్బజిస్ససీ"తి.

తత్థ **పబ్యధితో**తి భీతో ఉత్రస్తో. **పటిచ్ఛద**న్తి అమ్హే డయ్హమానేపి విలుప్పమానేపి రాజా న ఓలోకేతీతి పబ్యధితస్స మహాజనస్స ఆవరణం రక్ఖం ఠపేత్వా పుత్తం దీఘావుకుమారం రజ్జే ఠపేత్వా అభిసిఞ్చిత్వా పచ్ఛా పబ్బజిస్ససీతి అత్థో.

తతో బోధిసత్తో ఆహ –

၂၈၆."చత్తా మయా జానపదా, మిత్తామచ్చా చ ఞాతకా;
సన్తి పుత్తా విదేహానం, దీఘావు రట్ఠవడ్ఢనో;
తే రజ్జం కారయిస్సన్తి, మిథిలాయం పజాపతీ"తి.

తత్థ **సన్తి పుత్తా**తి సీవలి సమణానం పుత్తా నామ నత్థి, విదేహరట్ఠవాసీనం పన పుత్తా దీఘావు అత్థి, తే రజ్జం కారయిస్సన్తి. **పజాపతీ**తి దేవిం ఆలపతి.

దేవీ ఆహ "దేవ, తుమ్హేసు తావ పబ్బజితేసు అహం కిం కరోమీ"తి. అథ నం సో "భద్దే, అహం తం అనుసిక్ఖామి, వచనం మే కరోహీ"తి వత్వా గాథమాహ –

၂၈၇."ఏహి తం అనుసిక్ఖామి, యం వాక్యం మమ రుచ్చతి;
రజ్జం తువం కారయసి, పాపం దుచ్చరితం బహుం;
కాయేన వాచా మనసా, యేన గచ్ఛసి దుగ్గతిం.

౨౭౮."పరదిన్నకేన పరనిట్ఠితేన, పిణ్డేన యాపేహి స ధీరధమ్మో"తి.

తత్థ **తువ**న్తి త్వం పుత్తస్స ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా "మమ పుత్తస్స రజ్జ"న్తి రజ్జం అనుసాసమానా బహుం పాపం కరిస్ససి. **గచ్ఛసీ**తి యేన కాయాదీహి కతేన బహుపాపేన దుగ్గతిం గమిస్ససి. **స ధీరధమ్మో**తి పిణ్డియాలోపేన యాపేతబ్బం, ఏస పణ్డితానం ధమ్మోతి.

ఏవం మహాసత్తో తస్సా ఓవాదం అదాసి. తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం సల్లపన్తానం గచ్ఛన్తానఞ్ఞేవ సూరియో అత్థఙ్గతో. దేవీ పతిరూపే ఠానే ఖన్ధావారం నివాసాపేసి. మహాసత్తోపి ఏకం రుక్ఖమూలం ఉపగతో. సో తత్థ రత్తిం వసిత్వా పునదివసే సరీరపటిజగ్గనం కత్వా మగ్గం పటిపజ్జి. దేవీపి "సేనా పచ్ఛతోవ ఆగచ్ఛతూ"తి వత్వా తస్స పచ్ఛతోవ అహోసి. తే భిక్ఖాచారవేలాయం థూణం నామ నగరం పాపుణింసు. తస్మిం ఖణే అన్తోనగరే ఏకో పురిసో సూణతో మహన్తం మంసఖణ్డం కిణిత్వా సూలేన అఙ్గారేసు పచాపేత్వా నిబ్బాపనత్థాయ ఫలకకోటియం ఠపేత్వా అట్ఠాసి. తస్స అఞ్ఞవిహితస్స ఏకో సునఖో తం ఆదాయ పలాయి. సో ఞత్వా తం అనుబన్ధన్తో యావ బహిదక్ఖిణద్వారం గన్త్వా నిబ్బిన్దో నివత్తి. రాజా చ దేవీ చ సునఖస్స పురతో గచ్ఛన్తా ద్విధా అహేసుం . సో భయేన మంసఖణ్డం ఛడ్డేత్వా పలాయి.

మహాసత్తో తం దిస్వా చిన్తేసి "అయం సునఖో ఛడ్డేత్వా అనపేక్ఖో పలాతో, అఞ్ఞోపిస్స సామికో న పఞ్ఞాయతి, ఏవరూపో అనవజ్జో పంసుకూలపిణ్డపాతో నామ నత్థి, పరిభుఞ్జిస్సామి న"న్తి. సో మత్తికాపత్తం నీహరిత్వా తం మంసఖణ్డం ఆదాయ పుఞ్ఛిత్వా పత్తే పక్ఖిపిత్వా ఉదకఫాసుకట్ఠానం గన్త్వా పరిభుఞ్జితుం ఆరభి. తతో దేవీ "సచే ఏస రజ్జేనత్థికో భవేయ్య, ఏవరూపం జేగుచ్ఛం పంసుమక్ఖితం సునఖుచ్ఛిట్ఠకం న ఖాదేయ్య. సచే ఖాదేయ్య, ఇదానేస అమ్హాకం సామికో న భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా "మహారాజ, ఏవరూపం జేగుచ్ఛం ఖాదసీ"తి ఆహ. "దేవి, త్వం అన్ధబాలతాయ ఇమస్స పిణ్డపాతస్స విసేసం న జానాసీ"తి వత్వా తస్సేవ పతితట్ఠానం పచ్చవేక్ఖిత్వా అమతం వియ పరిభుఞ్జిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా హత్థే ధోవతి. తస్మిం ఖణే దేవీ నిన్దమానా ఆహ –

౨౭౯."యోపి చతుత్థే భత్తకాలే న భుఞ్జే, అజుట్ఠమారీవ ఖుదాయ మియ్యే;
న త్వేవ పిణ్డం లుళితం అనరియం, కులపుత్తరూపో సప్పురిసో న సేవే;
తయిదం న సాధు తయిదం న సుట్ఠు, సునఖుచ్ఛిట్ఠకం జనక భుఞ్జసే తువ"న్తి.

తత్థ **అజుట్ఠమారీవా**తి అనాథమరణమేవ. **లుళిత**న్తి పంసుమక్ఖితం. **అనరియ**న్తి అసున్దరం. **న సేవే**తి **న**-కారో పరిపుచ్ఛనత్థే నిపాతో. ఇదం వుత్తం హోతి – సచే చతుత్థేపి భత్తకాలే న భుఞ్జేయ్య, ఖుదాయ మరేయ్య, నను ఏవం సన్తేపి కులపుత్తరూపో సప్పురిసో ఏవరూపం పిణ్డం న త్వేవ సేవేయ్యాతి. **తయిద**న్తి తం ఇదం.

మహాసత్తో ఆహ –

౨౮౦."న చాపి మే సీవలి సో అభక్ఖో, యం హోతి చత్తం గిహినో సునస్స వా;
యే కేచి భోగా ఇధ ధమ్మలద్ధా, సబ్బో సో భక్ఖో అనవయోతి వుత్తో"తి.

తత్థ **అభక్ఖో**తి సో పిణ్డపాతో మమ అభక్ఖో నామ న హోతి. **యం హోతీ**తి యం గిహినో వా సునస్స వా చత్తం హోతి, తం పంసుకూలం నామ అసామికత్తా అనవజ్జమేవ హోతి. **యే కేచీ**తి తస్మా అఞ్ఞేపి యే కేచి ధమ్మేన లద్ధా భోగా, సబ్బో సో

భక్ఖో. **అనవయోతి** అనుఅవయో, అనుపునప్పునం ఓలోకియమానోపి అవయో పరిపుణ్ణగుణో అనవజ్జో, అధమ్మలద్ధం పన సహస్సగ్ఘనకమ్పి జిగుచ్ఛనీయమేవాతి.

ఏవం తే అఞ్ఞమఞ్ఞం కథేన్తావ థూణనగరద్వారం సమ్పాపుణింసు. తత్ర దారికాసు కీళన్తీసు ఏకా కుమారికా ఖుద్దకకుల్లకేన వాలుకం పప్ఫోటేతి. తస్సా ఏకస్మిం హత్థే ఏకం వలయం, ఏకస్మిం ద్వే వలయాని. తాని అఞ్ఞమఞ్ఞం సఙ్ఘట్టేన్తి, ఇతరం నిస్సద్దం. రాజా తం కారణం ఞత్వా "సీవలిదేవీ మమ పచ్ఛతో చరతి, ఇత్థీ చ నామ పబ్బజితస్స మలం, 'అయం పబ్బజిత్వాపి భరియం జహితుం న సక్కోతీ'తి గరహిస్సన్తి మం. సచాయం కుమారికా పణ్డితా భవిస్సతి, సీవలిదేవియా నివత్తనకారణం కథేస్సతి, ఇమిస్సా కథం సుత్వా సీవలిదేవిం ఉయ్యోజేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౨౮౧."కుమారికే ఉపసేనియే, నిచ్చం నిగ్గళమణ్డితే;

కస్మా తే ఏకో భుజో జనతి, ఏకో తే న జనతీ భుజో"తి.

తత్థ **ఉపసేనియేతి** మాతరం ఉపగన్త్వా సేనికే. **నిగ్గళమణ్డితేతి** అగలితమణ్డనేన మణ్డనసీలికేతి వదతి. **జనతీతి** సద్దం కరోతి.

కుమారికా ఆహ –

౨౮౨."ఇమస్మిం మే సమణ హత్థే, పటిముక్కా దునీవరా;

సఙ్ఘాతా జాయతే సద్దో, దుతియస్సేవ సా గతి.

౨౮౩."ఇమస్మిం మే సమణ హత్థే, పటిముక్కో ఏకనీవరో;

సో అదుతియో న జనతి, మునిభూతోవ తిట్ఠతి.

౨౮౪."వివాదప్పత్తో దుతియో, కేనేకో వివదిస్సతి;

తస్స తే సగ్గకామస్స, ఏకత్తముపరోచత"న్తి.

తత్థ **దునీవరాతి** ద్వే వలయాని. **సఙ్ఘాతాతి** సంహననతో సఙ్ఘట్టనతోతి అత్థో. **గతీతి** నిబ్బత్తి. దుతియస్సేవ హి ఏవరూపా నిబ్బత్తి హోతీతి అత్థో. **సోతి** సో నీవరో. **మునిభూతోవాతి** పహీనసబ్బకిలేసో అరియపుగ్గలో వియ తిట్ఠతి. **వివాదప్పత్తోతి** సమణ దుతియకో నామ వివాదమాపన్నో హోతి, కలహం కరోతి, నానాగాహం గణ్హాతి. **కేనేకోతి** ఏకకో పన కేన సద్ధిం వివదిస్సతి. **ఏకత్తముపరోచతన్తి** ఏకీభావో తే రుచ్చతు. సమణా నామ భగినిమ్పి ఆదాయ న చరన్తి, కిం పన త్వం ఏవరూపం ఉత్తమరూపధరం భరియం ఆదాయ విచరసి, అయం తే అన్తరాయం కరిస్సతి, ఇమం నీహరిత్వా ఏకకోవ సమణకమ్మం కరోహీతి నం ఓవదతి.

సో తస్సా కుమారికాయ వచనం సుత్వా పచ్చయం లభిత్వా దేవియా సద్ధిం కథేన్తో ఆహ –

౨౮౫."సుణాసి సీవలి కథా, కుమారియా పవేదితా;

పేసియా మం గరహిత్థో, దుతియస్సేవ సా గతి.

౨౮౬.“అయం ద్వేధాపథో భద్దే, అనుచిణ్ణో పథావిహి;
తేసం త్వం ఏకం గణ్హాహి, అహమేకం పునాపరం.

౨౮౭.“మావచ మం త్వం ‘పతి మే’తి, నాహం ‘భరియా’తి వా పునా”తి.

తత్థ **కుమారియా పవేదితా**తి కుమారికాయ కథితా. **పేసియా**తి సచాహం రజ్జం కారేయ్యం, ఏసా మే పేసియా వచనకారికా భవేయ్య, ఓలోకేతుమ్పి మం న విసహేయ్య. ఇదాని పన అత్తనో పేసియం వియ చ మఞ్ఞతి, “దుతియస్సేవ సా గతీ”తి మం ఓవదతి. **అనుచిణ్ణో**తి అనుసఞ్చరితో. **పథావిహీ**తి పథికేహి. **ఏకన్తి** తవ రుచ్చనకం ఏకం మగ్గం గణ్హ, అహం పన తయా గహితావసేసం అపరం గణ్హిస్సామి. **మావచ మం త్వ**న్తి సీవలి ఇతో పట్ఠాయ పున మం “పతి మే”తి మా అవచ, అహం వా త్వం “భరియా మే”తి నావచం.

సా తస్స వచనం సుత్వా “దేవ, తుమ్హే ఉత్తమా, దక్ఖిణమగ్గం గణ్హథ, అహం వామమగ్గం గణ్హిస్సామీ”తి వత్వా థోకం గన్త్వా సోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ పునాగన్త్వా రఞ్ఞా సద్ధిం కథేన్తీ ఏకతోవ నగరం పావిసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఉపడ్ఢగాథమాహ –

“ఇమమేవ కథయన్తా, థూణం నగరుపాగము”న్తి.

తత్థ **నగరుపాగము**న్తి నగరం పవిట్ఠా.

పవిసిత్వా చ పన మహాసత్తో పిణ్డత్థాయ చరన్తో ఉసుకారస్స గేహద్వారం పత్తో. సీవలిదేవీపి ఏకమన్తం అట్ఠాసి. తస్మిం సమయే ఉసుకారో అఙ్గారకపల్లే ఉసుం తాపేత్వా కఞ్జియేన తేమేత్వా ఏకం అక్ఖిం నిమీలేత్వా ఏకేన అక్ఖినా ఓలోకేన్తో ఉజుం కరోతి. తం దిస్వా మహాసత్తో చిన్తేసి “సచాయం పణ్డితో భవిస్సతి, మయ్హం ఏకం కారణం కథేస్సతి, పుచ్ఛిస్సామి న”న్తి. సో ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛతి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౮౮.“కోట్ఠకే ఉసుకారస్స, భత్తకాలే ఉపట్ఠితే;
తత్రా చ సో ఉసుకారో, ఏకం దణ్డం ఉజుం కతం;
ఏకఞ్చ చక్ఖుం నిగ్గయ్హ, జిమ్హమేకేన పేక్ఖతీ”తి.

తత్థ **కోట్ఠకే**తి భిక్ఖవే, సో రాజా అత్తనో భత్తకాలే ఉపట్ఠితే ఉసుకారస్స కోట్ఠకే అట్ఠాసి. **తత్రా చా**తి తస్మిఞ్చ కోట్ఠకే. **నిగ్గయ్హా**తి నిమీలేత్వా. **జిమ్హమేకేనా**తి ఏకేన అక్ఖినా వఙ్కం సరం పేక్ఖతి.

అథ నం మహాసత్తో ఆహ –

౨౮౯.“ఏవం నో సాధు పస్ససి, ఉసుకార సుణోహి మే;
యదేకం చక్ఖుం నిగ్గయ్హ, జిమ్హమేకేన పేక్ఖసీ”తి.

తస్సత్థో – సమ్మ ఉసుకార, ఏవం ను త్వం సాధు పస్ససి, యం ఏకం చక్ఖుం నిమీలేత్వా ఏకేన చక్ఖునా వఙ్కం సరం పేక్ఖసీతి.

అథస్స నో కథేన్తో ఆహ –

౨౯౦.“ద్విహి సమణ చక్ఖూహి, విసాలం వియ ఖాయతి;

అసమ్పత్వా పరమం లిఙ్గం, నుజుభావాయ కప్పతి.

౨౯౧.“ఏకఞ్చ చక్ఖుం నిగ్గయ్హ, జిమ్హమేకేన పేక్ఖతో;

సమ్పత్వా పరమం లిఙ్గం, ఉజుభావాయ కప్పతి.

౨౯౨.“వివాదప్పత్తో దుతియో, కేనేకో వివదిస్సతి;

తస్స తే సగ్గకామస్స, ఏకత్తముపరోచత”న్తి.

తత్థ **విసాలం వియా**తి విత్థిణ్ణం వియ హుత్వా ఖాయతి. **అసమ్పత్వా పరమం లిఙ్గ**న్తి పరతో వఙ్కట్ఠానం అప్పత్వా. **నుజుభావాయా**తి న ఉజుభావాయ. ఇదం వుత్తం హోతి – విసాలే ఖాయమానే పరతో ఉజుట్ఠానం వా వఙ్కట్ఠానం వా న పాపుణేయ్య, తస్మిం అసమ్పత్తే అదిస్సమానే ఉజుభావాయ కిచ్చం న కప్పతి న సమ్పజ్జతీతి. **సమ్పత్వా**తి చక్ఖునా పత్వా , దిస్వాతి అత్థో. **వివాదప్పత్తో**తి యథా దుతియే అక్ఖిమ్హి ఉమ్మీలితే లిఙ్గం న పఞ్ఞాయతి, వఙ్కట్ఠానమ్పి ఉజుకం పఞ్ఞాయతి, ఉజుట్ఠానమ్పి వఙ్కం పఞ్ఞాయతీతి వివాదో హోతి, ఏవం సమణస్సపి దుతియో నామ వివాదమాపన్నో హోతి, కలహం కరోతి, నానాగాహం గణ్హాతి. **కేనేకో**తి ఏకో పన కేన సద్ధిం వివదిస్సతి. **ఏకత్తముపరోచత**న్తి ఏకీభావో తే రుచ్చతు. సమణా నామ భగినిమ్పి ఆదాయ న చరన్తి, కిం పన త్వం ఏవరూపం ఉత్తమరూపధరం భరియం ఆదాయ విచరసి. అయం తే అన్తరాయం కరిస్సతి, ఇమం నీహరిత్వా ఏకకోవ సమణధమ్మం కరోహీతి నో తం ఓవదతి.

ఏవమస్స నో ఓవాదం దత్వా తుణ్హీ అహోసి. మహాసత్తోపి పిణ్డాయ చరిత్వా మిస్సకభత్తం సంకడ్ఢిత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా ఉదకఫాసుకట్ఠానే నిసీదిత్వా కతభత్తకిచ్చో ముఖం విక్ఖాలేత్వా పత్తం థవికాయ ఓసారేత్వా సీవలిదేవిం ఆమన్తేత్వా ఆహ –

౨౯౩.“సుణాసి సీవలి కథా, ఉసుకారేన వేదితా;

పేసియా మం గరహిత్థో, దుతియస్సేవ సా గతి.

౨౯౪.“అయం ద్వేధాపథో భద్దే, అనుచిణ్ణో పథావిహి;

తేసం త్వం ఏకం గణ్హాహి, అహమేకం పునాపరం.

౨౯౫.“మావచ మం త్వం ‘పతి మే’తి, నాహం ‘భరియా’తి వా పునా”తి.

తత్థ **సుణాసీ**తి సుణ, త్వం కథా. **‘‘పేసియా మ’’**న్తి ఇదం పన కుమారికాయ ఓవాదమేవ సన్ధాయాహ.

సా కిర “మావచ మం త్వం ‘పతి మే’తి” వుత్తాపి మహాసత్తం అనుబన్ధియేవ. రాజా నం నివత్తేతుం న సక్కోతి. మహాజనోపి అనుబన్ధి. తతో పన అటవీ అవిదూరే హోతి. మహాసత్తో నీలవనరాజిం దిస్వా తం నివత్తేతుకామో హుత్వా

గచ్ఛన్తోయేవ మగ్గసమీపే ముఞ్జతిణం అద్దస. సో తతో ఈసికం లుఞ్చిత్వా “పస్ససి సీవలి, అయం ఇధ పున ఘటేతుం న సక్కా, ఏవమేవ పున మయ్హం తయా సద్ధిం సంవాసో నామ ఘటేతుం న సక్కా”తి వత్వా ఇమం ఉపడ్ఢగాథమాహ –

“ముఞ్జావేసికా పవాళ్హా, ఏకా విహర సీవలీ”తి.

తత్థ **ఏకా విహరా**తి అహం ఏకీభావేన విహరిస్సామి, త్వమ్పి ఏకా విహరాహీతి తస్సా ఓవాదమదాసి.

తం సుత్వా సీవలిదేవీ “ఇతోదాని పట్ఠాయ నత్థి మయ్హం మహాజనకనరిన్దేన సద్ధిం సంవాసో”తి సోకం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ ఉభోహి హత్థేహి ఉరం పహరిత్వా మహామగ్గే పతి. మహాసత్తో తస్సా విసఞ్ఞిభావం ఞత్వా పదం వికోపేత్వా అరఞ్ఞం పావిసి. అమచ్చా ఆగన్త్వా తస్సా సరీరం ఉదకేన సిఞ్చిత్వా హత్థపాదే పరిమజ్జిత్వా సఞ్ఞం లభాపేసుం. సా “తాతా, కుహిం రాజా”తి పుచ్ఛి. “నను తుమ్హేవ జానాథా”తి? “ఉపధారేథ తాతా”తి. తే ఇతో చితో ధావిత్వా విచినన్తాపి మహాసత్తం న పస్సింసు. దేవీ మహాపరిదేవం పరిదేవిత్వా రఞ్ఞో ఠితట్ఠానే చేతియం కారేత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా నివత్తి. మహాసత్తోపి హిమవన్తం పవిసిత్వా సత్తాహబ్భన్తరేయేవ పఞ్చ అభిఞ్ఞా చ, అట్ఠ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా పున మనుస్సపథం నాగమి. దేవీపి ఉసుకారేన సద్ధిం కథితట్ఠానే, కుమారికాయ సద్ధిం కథితట్ఠానే, మంసపరిభోగట్ఠానే, మిగాజినేన సద్ధిం కథితట్ఠానే, నారదేన సద్ధిం కథితట్ఠానే చాతి సబ్బట్ఠానేసు చేతియాని కారేత్వా గన్ధమాలాదీహి పూజేత్వా సేనఙ్గపరివుతా మిథిలం పత్వా అమ్బవనుయ్యానే పుత్తస్స అభిసేకం కారేత్వా తం సేనఙ్గపరివుతం నగరం పేసేత్వా సయం ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తత్థేవ ఉయ్యానే వసన్తీ కసిణపరికమ్మం కత్వా ఝానం నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణా అహోసి. మహాసత్తోపి అపరిహీనజ్ఝానో హుత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోయేవా”తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి – “తదా సముద్దరక్ఖికా దేవధీతా ఉప్పలవణ్ణా అహోసి, నారదో సారిపుత్తో, మిగాజినో మోగ్గల్లానో, కుమారికా ఖేమా భిక్ఖునీ, ఉసుకారో ఆనన్దో, సీవలిదేవీ రాహులమాతా, దీఘావుకుమారో రాహులో, మాతాపితరో మహారాజకులాని, మహాజనకనరిన్దో పన అహమేవ సమ్మాసమ్బుద్ధో అహోసి”న్తి.

మహాజనకజాతకవణ్ణనా దుతియా.

[౫౪౦] ౩. సువణ్ణసామజాతకవణ్ణనా

కో ను మం ఉసునా విజ్ఝీతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో ఏకం మాతుపోసకభిక్ఖుం ఆరబ్భ కథేసి. సావత్థియం కిర అట్ఠారసకోటివిభవస్స ఏకస్స సేట్ఠికులస్స ఏకపుత్తకో అహోసి మాతాపితూనం పియో మనాపో. సో ఏకదివసం పాసాదవరగతో సీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేత్వా వీథిం ఓలోకేన్తో గన్ధమాలాదిహత్థం మహాజనం ధమ్మస్సవనత్థాయ జేతవనం గచ్ఛన్తం దిస్వా “అహమ్పి ధమ్మం సుణిస్సామీ”తి మాతాపితరో వన్దిత్వా గన్ధమాలాదీని గాహాపేత్వా విహారం గన్త్వా వత్థభేసజ్జపానకాదీని భిక్ఖుసఙ్ఘస్స దాపేత్వా గన్ధమాలాదీహి చ భగవన్తం పూజేత్వా ఏకమన్తం నిసిన్నో ధమ్మం సుత్వా కామేసు ఆదీనవం దిస్వా పబ్బజ్జాయ చ ఆనిసంసం సల్లక్ఖేత్వా పరిసాయ వుట్ఠితాయ భగవన్తం పబ్బజ్జం యాచిత్వా “మాతాపితూహి అననుఞ్ఞాతం పుత్తం తథాగతా నామ న పబ్బాజేన్తీ”తి సుత్వా భగవన్తం వన్దిత్వా పున గేహం గన్త్వా సగారవేన మాతాపితరో వన్దిత్వా ఏవమాహ – “అమ్మతాతా, అహం తథాగతస్స సన్తికే పబ్బజిస్సామీ”తి. అథస్స మాతాపితరో తస్స వచనం సుత్వా ఏకపుత్తకభావేన సత్తధా భిజ్జమానహదయా వియ పుత్తసినేహేన కమ్పమానా

ఏవమాహంసు "తాత పియపుత్తక, తాత కులఙ్కుర, తాత నయన, తాత హదయ, తాత పాణసదిస, తయా వినా కథం జీవామ, తయి పటిబద్ధం నో జీవితం. మయఞ్హి తాత, జరాజిణ్ణా వుడ్ఢా మహల్లకా, అజ్జ వా సువే వా పరసువే వా మరణం పాపుణిస్సామ, తస్మా మా అమ్హే ఓహాయ గచ్ఛసి. తాత, పబ్బజ్జా నామ అతిదుక్కరా, సీతేన అత్థే సతి ఉణ్హం లభతి, ఉణ్హేన అత్థే సతి సీతం లభతి, తస్మా తాత, మా పబ్బజాహీ"తి.

తం సుత్వా కులపుత్తో దుక్ఖీ దుమ్మనో ఓనతసీసో పజ్ఝాయన్తోవ నిసీది సత్తాహం నిరాహారో. అథస్స మాతాపితరో ఏవం చిన్తేసుం "సచే నో పుత్తో అననుఞ్ఞాతో, అద్ధా మరిస్సతి, పున న పస్సిస్సామ, పబ్బజ్జాయ జీవమానం పున నం పస్సిస్సామా"తి. చిన్తేత్వా చ పన "తాత పియపుత్తక, తం పబ్బజ్జాయ అనుజానామ, పబ్బజాహీ"తి అనుజానింసు. తం సుత్వా కులపుత్తో తుట్ఠమానసో హుత్వా అత్తనో సకలసరీరం ఓణామేత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా విహారం గన్త్వా భగవన్తం పబ్బజ్జం యాచి. సత్థా ఏకం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా "ఇమం కుమారం పబ్బాజేహీ"తి ఆణాపేసి. సో తం పబ్బాజేసి. తస్స పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ మహాలాభసక్కారో నిబ్బత్తి. సో ఆచరియుపజ్ఝాయే ఆరాధేత్వా లద్ధూపసమ్పదో పఞ్చ వస్సాని ధమ్మం పరియాపుణిత్వా "అహం ఇధ ఆకిణ్ణో విహరామి, న మే ఇదం పతిరూప"న్తి విపస్సనాధురం పూరేతుకామో హుత్వా ఉపజ్ఝాయస్స సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఉపజ్ఝాయం వన్దిత్వా జేతవనా నిక్ఖమిత్వా ఏకం పచ్చన్తగామం నిస్సాయ అరఞ్ఞే విహాసి. సో తత్థ విపస్సనం వడ్ఢేత్వా ద్వాదస వస్సాని ఘటేన్తో వాయమన్తోపి విసేసం నిబ్బత్తేతుం నాసక్ఖి. మాతాపితరోపిస్స గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే కాలే దుగ్గతా అహేసుం. యే హి తేసం ఖేత్తం వా వణిజ్జం వా పయోజేసుం, తే "ఇమస్మిం కులే పుత్తో వా భాతా వా ఇణం చోదేత్వా గణ్హన్తో నామ నత్థీ"తి అత్తనో అత్తనో హత్థగతం గహేత్వా యథారుచి పలాయింసు. గేహే దాసకమ్మకరాదయోపి హిరఞ్ఞసువణ్ణాదీని గహేత్వా పలాయింసు.

అపరభాగే ద్వే జనా కపణా హుత్వా హత్థే ఉదకసిఞ్చనమ్పి అలభిత్వా గేహం విక్కిణిత్వా అఘరా హుత్వా కారుఞ్ఞభావం పత్తా పిలోతికం నివాసేత్వా కపాలహత్థా భిక్ఖాయ చరింసు. తస్మిం కాలే ఏకో భిక్ఖు జేతవనతో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన తస్స వసనట్ఠానం అగమాసి. సో తస్స ఆగన్తుకవత్తం కత్వా సుఖనిసిన్నకాలే "భన్తే, కుతో ఆగతత్థా"తి పుచ్ఛిత్వా "జేతవనా ఆగతో ఆవుసో"తి వుత్తే సత్థునో చేవ మహాసావకాదీనఞ్చ ఆరోగ్యం పుచ్ఛిత్వా మాతాపితూనఞ్చ పవత్తిం పుచ్ఛి "కిం, భన్తే, సావత్థియం అసుకస్స నామ సేట్ఠికులస్స ఆరోగ్య"న్తి? "ఆవుసో, మా తస్స కులస్స పవత్తిం పుచ్ఛా"తి. "కిం భన్తే"తి. "ఆవుసో, తస్స కిర కులస్స ఏకో పుత్తో అత్థి, సో బుద్ధసాసనే పబ్బజితో, తస్స పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ ఏతం కులం పరిక్ఖీణం, ఇదాని ద్వే జనా పరమకారుఞ్ఞభావం పత్తా భిక్ఖాయ చరన్తీ"తి. సో తస్స వచనం సుత్వా సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తో అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి రోదితుం ఆరభి. "ఆవుసో, కిం రోదసీ"తి? "భన్తే, తే మయ్హం మాతాపితరో, అహం తేసం పుత్తో"తి. "ఆవుసో, తవ మాతాపితరో తం నిస్సాయ వినాసం పత్తా, గచ్ఛ, తే పటిజగ్గాహీ"తి.

సో "అహం ద్వాదస వస్సాని ఘటేన్తో వాయమన్తోపి మగ్గం వా ఫలం వా నిబ్బత్తేతుం నాసక్ఖిం , అభబ్బో భవిస్సామి, కిం మే పబ్బజ్జాయ, గిహీ హుత్వా మాతాపితరో పోసేత్వా దానం దత్వా సగ్గపరాయణో భవిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా అరఞ్ఞావాసం తస్స థేరస్స నియ్యాదేత్వా పునదివసే అరఞ్ఞా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన గచ్ఛన్తో సావత్థితో అవిదూరే జేతవనపిట్ఠివిహారం పాపుణి. తత్థ ద్వే మగ్గా అహేసుం. తేసు ఏకో మగ్గో జేతవనం గచ్ఛతి, ఏకో సావత్థిం. సో తత్థేవ ఠత్వా "కిం ను ఖో పఠమం మాతాపితరో పస్సామి, ఉదాహు దసబల"న్తి చిన్తేత్వా "మయా మాతాపితరో చిరం దిట్ఠపుబ్బా, ఇతో పట్ఠాయ పన మే బుద్ధదస్సనం దుల్లభం భవిస్సతి, తస్మా అజ్జమేవ సమ్మాసమ్బుద్ధం దిస్వా ధమ్మం సుత్వా స్వే పాతోవ మాతాపితరో

పస్సిస్సామీ”తి సావత్థిమగ్గం పహాయ సాయన్హసమయే జేతవనం పావిసి. తం దివసం పన సత్థా పచ్చూసకాలే లోకం ఓలోకేన్తో ఇమస్స కులపుత్తస్స ఉపనిస్సయసమ్పత్తిం అద్దస. సో తస్సాగమనకాలే **మాతుపోసకసుత్తేన** (సం॰ ని॰ ౧.౨౦౩) మాతాపితూనం గుణం వణ్ణేసి. సో పన భిక్ఖు పరిసపరియన్తే ఠత్వా సత్థుస్స ధమ్మకథం సుణన్తో చిన్తేసి “అహం గిహీ హుత్వా మాతాపితరో పటిజగ్గితుం సక్కోమీతి చిన్తేసిం, సత్థా పన ‘పబ్బజితోవ సమానో పటిజగ్గితో ఉపకారకో మాతాపితూన’న్తి వదతి. సచాహం సత్థారం అదిస్వా గతో, ఏవరూపాయ పబ్బజ్జాయ పరిహీనో భవేయ్యం. ఇదాని పన గిహీ అహుత్వా పబ్బజితోవ సమానో మాతాపితరో పోసేస్సామీ”తి.

సో సలాకగ్గం గన్త్వా సలాకభత్తఞ్చేవ సలాకయాగుఞ్చ గణ్హిత్వా ద్వాదస వస్సాని అరఞ్ఞే వుత్థభిక్ఖు పారాజికప్పత్తో వియ అహోసి. సో పాతోవ సావత్థియం పవిసిత్వా “కిం ను ఖో పఠమం యాగుం గణ్హిస్సామి, ఉదాహు మాతాపితరో పస్సిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా “కపణానం మాతాపితూనం సన్తికం తుచ్ఛహత్థేన గన్తుం అయుత్త”న్తి చిన్తేత్వా యాగుం గహేత్వా ఏతేసం పోరాణకగేహద్వారం గతో. మాతాపితరోపిస్స యాగుభిక్ఖం చరిత్వా పరభిత్తిం నిస్సాయ విహరన్తి. సో ఉపగన్త్వా నిసిన్నకే దిస్వా ఉప్పన్నసోకో అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి తేసం అవిదూరే అట్ఠాసి. తే తం దిస్వాపి న సఞ్జానింసు. అథ మాతా “భిక్ఖత్థాయ ఠితో భవిస్సతీ”తి సఞ్ఞాయ “భన్తే, తుమ్హాకం దాతబ్బయుత్తకం నత్థి, అతిచ్ఛథా”తి ఆహ. సో తస్సా కథం సుత్వా హదయపూరం సోకం గహేత్వా అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి తత్థేవ అట్ఠాసి. దుతియమ్పి తతియమ్పి “అతిచ్ఛథా”తి వుచ్చమానోపి అట్ఠాసియేవ. అథస్స పితా మాతరం ఆహ – “గచ్ఛ, భద్దే, జానాహి, పుత్తో ను ఖో నో ఏసో”తి. సా ఉట్ఠాయ ఉపగన్త్వా ఓలోకేన్తీ సఞ్జానిత్వా పాదమూలే పతిత్వా పరిదేవి, పితాపిస్స తథేవ అకాసి, మహన్తం కారుఞ్ఞం అహోసి.

సోపి మాతాపితరో దిస్వా సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తో అస్సూని పవత్తేసి. సో సోకం అధివాసేత్వా “అమ్మతాతా, మా చిన్తయిత్థ, అహం వో పోసేస్సామీ”తి మాతాపితరో అస్సాసేత్వా యాగుం పాయేత్వా ఏకమన్తే నిసీదాపేత్వా పున భిక్ఖం ఆహరిత్వా తే భోజేత్వా అత్తనో అత్థాయ భిక్ఖం పరియేసిత్వా తేసం సన్తికం గన్త్వా పున భత్తేనాపుచ్ఛిత్వా పచ్ఛా సయం పరిభుఞ్జతి. సో తతో పట్ఠాయ ఇమినా నియామేన మాతాపితరో పటిజగ్గతి. అత్తనా లద్ధాని పక్ఖికభత్తాదీని తేసంయేవ దత్వా సయం పిణ్డాయ చరిత్వా లభమానో భుఞ్జతి, అలభమానో న భుఞ్జతి, వస్సావాసికమ్పి అఞ్ఞమ్పి యం కిఞ్చి లభిత్వా తేసంయేవ దేతి. తేహి పరిభుత్తం జిణ్ణపిలోతికం గహేత్వా అగ్గళం దత్వా రజిత్వా సయం పరిభుఞ్జతి. భిక్ఖలభనదివసేహి పనస్స అలభనదివసా బహూ అహేసుం. అథస్స నివాసనపారుపనం అతిలూఖం హోతి.

ఇతి సో మాతాపితరో పటిజగ్గన్తోయేవ అపరభాగే కిసో ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో ధమనిసన్థతగత్తో అహోసి. అథ నం సన్దిట్ఠసమ్భత్తా భిక్ఖూ పుచ్ఛింసు “ఆవుసో, పుబ్బే తవ సరీరవణ్ణో సోభతి, ఇదాని పన కిసో ఉప్పణ్డుప్పణ్డుకజాతో ధమనిసన్థతగత్తో, బ్యాధి తే ను ఖో ఉప్పన్నో”తి. సో “నత్థి మే, ఆవుసో, బ్యాధి, అపిచ పన పలిబోధో మే అత్థీ”తి తం పవత్తిం ఆరోచేసి. అథ నం తే భిక్ఖూ ఆహంసు “ఆవుసో, భగవా సద్ధాదేయ్యం వినిపాతేతుం న దేతి, త్వం పన సద్ధాదేయ్యం గహేత్వా గిహీనం దదమానో అయుత్తం కరోసీ”తి. సో తేసం కథం సుత్వా లజ్జితో ఓలీయి. తే ఏత్తకేనపి అసన్తుట్ఠా భగవతో సన్తికం గన్త్వా “భన్తే, అసుకో నామ భిక్ఖు సద్ధాదేయ్యం వినిపాతేత్వా గిహీ పోసేతీ”తి సత్థు ఆరోచేసుం. సత్థా తం భిక్ఖుం పక్కోసాపేత్వా “సచ్చం కిర త్వం భిక్ఖు సద్ధాదేయ్యం గహేత్వా గిహీ పోసేసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, భన్తే”తి వుత్తే తం కిరియం వణ్ణేతుకామో అత్తనో చ పుబ్బచరియం పకాసేతుకామో “భిక్ఖు, గిహీ పోసేన్తో కే పోసేసీ”తి పుచ్ఛి. “మాతాపితరో మే, భన్తే”తి వుత్తే సత్థా తస్స ఉస్సాహం జనేతుం “సాధు సాధు, భిక్ఖూ”తి తిక్ఖత్తుం సాధుకారం దత్వా “త్వం మమ గతమగ్గే ఠితో, అహమ్పి

పుబ్బచరియం చరన్తో మాతాపితరో పోసేసి”న్తి ఆహ. సో అస్సాసం పటిలభి. సత్థా తాయ పుబ్బచరియాయ ఆవికరణత్థం తేహి భిక్ఖూహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే బారాణసినగరతో అవిదూరే నదియా ఓరిమతీరే ఏకో నేసాదగామో అహోసి, పారిమతీరే ఏకో నేసాదగామో. ఏకేకస్మిం గామే పఞ్చ పఞ్చ కులసతాని వసన్తి. ద్వీసుపి గామేసు ద్వే నేసాదజేట్ఠకా సహాయకా అహేసుం. తే దహరకాలేయేవ కతికవత్తం కరింసు “సచే అమ్హేసు ఏకస్స ధీతా హోతి, ఏకస్స పుత్తో హోతి, తేసం ఆవాహవివాహం కరిస్సామా”తి. అథ ఓరిమతీరే గామజేట్ఠకస్స గేహే పుత్తో జాయి, జాతక్ఖణేయేవ దుకూలేన పటిగ్గహితత్తా “దుకూలో”త్వేవస్స నామం కరింసు. ఇతరస్స గేహే ధీతా జాయి, తస్సా పరతీరే జాతత్తా “పారికా”తి నామం కరింసు. తే ఉభోపి అభిరూపా పాసాదికా అహేసుం సువణ్ణవణ్ణా. తే నేసాదకులే జాతాపి పాణాతిపాతం నామ న కరింసు.

అపరభాగే సోళసవస్సుద్దేసికం దుకూలకుమారం మాతాపితరో ఆహంసు “పుత్త, కుమారికం తే ఆనయిస్సామా”తి. సో పన బ్రహ్మలోకతో ఆగతో సుద్ధసత్తో ఉభో కణ్ణే పిధాయ “న మే ఘరావాసేనత్థో అమ్మతాతా, మా ఏవరూపం అవచుత్థా”తి వత్వా యావతతియం వుచ్చమానోపి న ఇచ్ఛియేవ. పారికాపి మాతాపితూహి “అమ్మ, అమ్హాకం సహాయకస్స పుత్తో అత్థి, సో అభిరూపో సువణ్ణవణ్ణో, తస్స తం దస్సామా”తి వుత్తా తథేవ వత్వా ఉభో కణ్ణే పిదహి. సాపి బ్రహ్మలోకతో ఆగతా ఘరావాసం న ఇచ్ఛి. దుకూలకుమారో పన తస్సా రహస్సేన సాసనం పహిణి “సచే పారికే మేథునధమ్మేన అత్థికా, అఞ్ఞస్స గేహం గచ్ఛతు, మయ్హం మేథునధమ్మే ఛన్దో నత్థీ”తి. సాపి తస్స తథేవ సాసనం పేసేసి.

అథ మాతాపితరో తేసం అనిచ్ఛమానానఞ్ఞేవ ఆవాహవివాహం కరింసు. తే ఉభోపి కిలేససముద్దం అనోతరిత్వా ద్వే మహాబ్రహ్మానో వియ ఏకతోవ వసింసు. దుకూలకుమారో పన మచ్ఛం వా మిగం వా న మారేతి, అన్తమసో ఆహటమంసమ్పి న విక్కిణాతి. అథ నం మాతాపితరో వదింసు “తాత, త్వం నేసాదకులే నిబ్బత్తిత్వాపి నేవ ఘరావాసం ఇచ్ఛసి, న పాణవధం కరోసి, కిం నామ కమ్మం కరిస్ససీ”తి? “అమ్మతాతా, తుమ్హేసు అనుజానన్తేసు మయం పబ్బజిస్సామా”తి. తం సుత్వా మాతాపితరో “తేన హి పబ్బజథా”తి ద్వే జనే అనుజానింసు. తే తుట్ఠహట్ఠా మాతాపితరో వన్దిత్వా గామతో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన గఙ్గాతీరేన హిమవన్తం పవిసిత్వా యస్మిం ఠానే మిగసమ్మతా నామ నదీ హిమవన్తతో ఓతరిత్వా గఙ్గం పత్తా, తం ఠానం గన్త్వా గఙ్గం పహాయ మిగసమ్మతాభిముఖా అభిరుహింసు.

తస్మిం ఖణే సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో ఓలోకేన్తో తం కారణం ఞత్వా విస్సకమ్మం ఆమన్తేత్వా “తాత విస్సకమ్మ, ద్వే మహాపురిసా గామా నిక్ఖమిత్వా హిమవన్తం పవిట్ఠా, తేసం నివాసట్ఠానం లద్ధుం వట్టతి, మిగసమ్మతానదియా అడ్ఢకోసన్తరే ఏతేసం పణ్ణసాలఞ్చ పబ్బజితపరిక్ఖారే చ మాపేత్వా ఏహీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా **మూగపక్ఖజాతకే** (జా. ౨.౨౨.౧ ఆదయో) వుత్తనయేనేవ సబ్బం సంవిదహిత్వా అమనాపసద్దే మిగపక్ఖినో పలాపేత్వా ఏకపదికం జఙ్ఘమగ్గం మాపేత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. తేపి తం మగ్గం దిస్వా తేన మగ్గేన గన్త్వా తం అస్సమపదం పాపుణింసు. దుకూలపణ్డితో పణ్ణసాలం పవిసిత్వా పబ్బజితపరిక్ఖారే దిస్వా “సక్కేన మయ్హం దిన్నా”తి సక్కదత్తియభావం ఞత్వా సాటకం ఓముఞ్చిత్వా రత్తవాకచీరం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా అజినచమ్మం అంసే కత్వా జటామణ్డలం బన్ధిత్వా ఇసివేసం గహేత్వా పారికాయపి పబ్బజ్జం అదాసి. ఉభోపి కామావచరమేత్తం భావేత్వా తత్థ వసింసు. తేసం మేత్తానుభావేన సబ్బేపి మిగపక్ఖినో అఞ్ఞమఞ్ఞం మేత్తచిత్తమేవ పటిలభింసు, న కోచి కఞ్చి విహేఠేసి. పారికా తతో పట్ఠాయ పానీయం

పరిభోజనీయం ఆహరతి, అస్సమపదం సమ్మజ్జతి, సబ్బకిచ్చాని కరోతి. ఉభోపి ఫలాఫలాని ఆహరిత్వా పరిభుఞ్జిత్వా అత్తనో అత్తనో పణ్ణసాలం పవిసిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తా తత్థ వాసం కప్పయింసు.

సక్కో తేసం ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛతి. సో ఏకదివసం అనుఓలోకేన్తో "ఇమేసం చక్ఖూని పరిహాయిస్సన్తీ"తి అన్తరాయం దిస్వా దుకూలపణ్డితం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా ఏవమాహ – "భన్తే, తుమ్హాకం అన్తరాయో పఞ్ఞాయతి, పటిజగ్గనకం పుత్తం లద్ధుం వట్టతి, లోకధమ్మం పటిసేవథా"తి. అథ నం దుకూలపణ్డితో ఆహ – "సక్క, కిన్నామేతం కథేసి, మయం అగారమజ్ఝే వసన్తాపి ఏతం లోకధమ్మం పుళవకగూథరాసిం వియ జిగుచ్ఛిమ్హా, ఇదాని పన అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా కథం ఏవరూపం కరిస్సామా"తి. అథ సక్కో తం ఆహ – "భన్తే, సచే ఏవం న కరోథ, పారికాయ తాపసియా ఉతునికాలే నాభిం హత్థేన పరామసేయ్యాథా"తి. దుకూలపణ్డితో "ఇదం సక్కా కాతు"న్తి సమ్పటిచ్ఛి. సక్కో తం వన్దిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో.

దుకూలపణ్డితోపి తం కారణం పారికాయ ఆచిక్ఖిత్వా అస్సా ఉతునికాలే నాభిం హత్థేన పరామసి. తదా బోధిసత్తో దేవలోకతో చవిత్వా తస్సా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. సా దసమాసచ్చయేన సువణ్ణవణ్ణం పుత్తం విజాయి, తేనేవస్స "సువణ్ణసామో"తి నామం కరింసు. పారికాయ ఫలాఫలత్థాయ వనం గతకాలే పబ్బతన్తరే కిన్నరియో ధాతికిచ్చం కరింసు. తే ఉభోపి బోధిసత్తం న్హాపేత్వా పణ్ణసాలాయం నిపజ్జాపేత్వా ఫలాఫలత్థాయ అరఞ్ఞం గచ్ఛన్తి. తస్మిం ఖణే కిన్నరా కుమారం గహేత్వా గిరికన్దరాదీసు న్హాపేత్వా పబ్బతమత్థకం ఆరుయ్హ నానాపుప్ఫేహి అలఙ్కరిత్వా హరితాలమనోసిలాదీని సిలాయం ఘంసిత్వా నలాటే తిలకే కత్వా పున ఆనేత్వా పణ్ణసాలాయం నిపజ్జాపేసుం. పారికాపి ఆగన్త్వా పుత్తం థఞ్ఞం పాయేసి. తం అపరభాగే వడ్ఢిత్వా సోళసవస్సుద్దేసికమ్పి అనురక్ఖన్తా మాతాపితరో పణ్ణసాలాయం నిసీదాపేత్వా సయమేవ వనమూలఫలాఫలత్థాయ వనం గచ్ఛన్తి. మహాసత్తో "మమ మాతాపితూనం కదాచి కోచిదేవ అన్తరాయో భవేయ్యా"తి చిన్తేత్వా తేసం గతమగ్గం సల్లక్ఖేసి.

అథేకదివసం తేసం వనమూలఫలాఫలం ఆదాయ సాయన్హసమయే నివత్తన్తానం అస్సమపదతో అవిదూరే మహామేఘో ఉట్ఠహి. తే ఏకం రుక్ఖమూలం పవిసిత్వా వమ్మికమత్థకే అట్ఠంసు. తస్స చ అబ్భన్తరే ఆసీవిసో అత్థి. తేసం సరీరతో సేదగన్ధమిస్సకం ఉదకం ఓతరిత్వా తస్స నాసాపుటం పావిసి. సో కుజ్ఝిత్వా నాసావాతేన పహరి. ద్వేపి అన్ధా హుత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం న పస్సింసు. దుకూలపణ్డితో పారికం ఆమన్తేత్వా "పారికే మమ చక్ఖూని పరిహీనాని, అహం తం న పస్సామీ"తి ఆహ. సాపి తథేవ ఆహ. తే "నత్థి నో ఇదాని జీవిత"న్తి మగ్గం అపస్సన్తా పరిదేవమానా అట్ఠంసు. "కిం పన తేసం పుబ్బకమ్మ"న్తి? తే కిర పుబ్బే వేజ్జకులే అహేసుం. అథ సో వేజ్జో ఏకస్స మహాధనస్స పురిసస్స అక్ఖిరోగం పటిజగ్గి. సో తస్స కిఞ్చి ధనం న అదాసి. అథ వేజ్జో కుజ్ఝిత్వా అత్తనో గేహం గన్త్వా భరియాయ ఆరోచేత్వా "భద్దే, అహం తస్స అక్ఖిరోగం పటిజగ్గామి, ఇదాని మయ్హం ధనం న దేతి, కిం కరోమా"తి ఆహ . సాపి కుజ్ఝిత్వా "న నో తస్స సన్తకేనత్థో, భేసజ్జం తస్స ఏకయోగం దత్వా అక్ఖీని కాణాని కరోహీ"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా తథా అకాసి. సో నచిరస్సేవ అన్ధో హోతి. తేసం ఉభిన్నమ్పి ఇమినా కమ్మేన చక్ఖూని అన్ధాని జాయింసు.

అథ మహాసత్తో "మమ మాతాపితరో అఞ్ఞేసు దివసేసు ఇమాయ వేలాయ ఆగచ్ఛన్తి, ఇదాని తేసం పవత్తిం న జానామి, పటిమగ్గం గమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా మగ్గం గన్త్వా సద్దమకాసి. తే తస్స సద్దం సఞ్జానిత్వా పటిసద్దం కరిత్వా పుత్తసినేహేన "తాత సువణ్ణసామ, ఇధ పరిపన్థో అత్థి, మా ఆగమీ"తి వదింసు. అథ నేసం "తేన హి ఇమం లట్ఠికోటిం

గహేత్వా మమ సన్తికం ఏథా”తి దీఘులట్ఠిం అదాసి. తే లట్ఠికోటిం గహేత్వా తస్స సన్తికం ఆగమింసు. అథ నే “కేన కారణేన వో చక్ఖూని వినట్ఠానీ”తి పుచ్ఛి. అథ నం మాతాపితరో ఆహంసు “తాత, మయం దేవే వస్సన్తే ఇధ రుక్ఖమూలే వమ్మికమత్థకే ఠితా, తేన కారణేనా”తి. సో మాతాపితూనం కథం సుత్వావ అఞ్ఞాసి “తత్థ ఆసీవిసేన భవితబ్బం, తేన కుద్ధేన నాసావాతో విస్సట్ఠో భవిస్సతీ”తి. సో మాతాపితరో దిస్వా రోది చేవ హసి చ. అథ నం తే పుచ్ఛింసు “కస్మా, తాత, రోదసి చేవ హససి చా”తి? అమ్మతాతా, “తుమ్హాకం దహరకాలేయేవ ఏవం చక్ఖూని వినట్ఠానీ”తి రోదిం, “ఇదాని పటిజగ్గితుం లభిస్సామీ”తి హసిం. అమ్మతాతా, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థ, అహం వో పటిజగ్గిస్సామీతి.

సో మాతాపితరో అస్సాసేత్వా అస్సమపదం ఆనేత్వా తేసం రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు చఙ్కమే పణ్ణసాలాయం వచ్చట్ఠానే పస్సావట్ఠానే చాతి సబ్బట్ఠానేసు రజ్జుకే బన్ధి, తతో పట్ఠాయ తే అస్సమపదే ఠపేత్వా సయం వనమూలఫలాదీని ఆహరిత్వా పణ్ణసాలాయం ఠపేత్వా పాతోవ తేసం వసనట్ఠానం సమ్మజ్జిత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా ఘటం ఆదాయ మిగసమ్మతానదిం గన్త్వా పానీయపరిభోజనీయం ఆహరిత్వా ఉపట్ఠాపేతి, దన్తకట్ఠముఖోదకాదీని దత్వా మధురఫలాఫలం దేతి, తేహి భుఞ్జిత్వా ముఖే విక్ఖాలితే సయం ఖాదిత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా మిగగణపరివుతో ఫలాఫలత్థాయ అరఞ్ఞం పావిసి. పబ్బతపాదే కిన్నరపరివారో ఫలాఫలం గహేత్వా సాయన్హసమయే ఆగన్త్వా ఘటేన ఉదకం ఆహరిత్వా ఉణ్హోదకేన తేసం యథారుచి న్హాపనం పాదధోవనం వా కత్వా అఙ్గారకపల్లం ఉపనేత్వా హత్థపాదే సేదేత్వా తేసం నిసిన్నానం ఫలాఫలం దత్వా ఖాదాపేత్వా పరియోసానే సయం ఖాదిత్వా సేసకం ఠపేసి. ఇమినా నియామేనేవ మాతాపితరో పటిజగ్గి.

తస్మిం సమయే బారాణసియం పీళియక్ఖో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. సో మిగమంసలోభేన మాతరం రజ్జం పటిచ్ఛాపేత్వా సన్నద్ధపఞ్చావుధో హిమవన్తం పవిసిత్వా మిగే వధిత్వా మంసం ఖాదన్తో మిగసమ్మతానదిం పత్వా అనుపుబ్బేన సామస్స పానీయగ్గహణతిత్థం సమ్పత్తో మిగపదవలఞ్జం దిస్వా మణివణ్ణాహి సాఖాహి కోట్ఠకం కత్వా ధనుం ఆదాయ విసపీతం సరం సన్నహిత్వా నిలీనోవ అచ్ఛి. మహాసత్తోపి సాయన్హసమయే ఫలాఫలం ఆహరిత్వా అస్సమపదే ఠపేత్వా మాతాపితరో వన్దిత్వా “పానీయం ఆహరిస్సామీ”తి ఘటం గహేత్వా మిగగణపరివుతో ద్వేపి మిగే ఏకతో కత్వా తేసం పిట్ఠియం పానీయఘటం ఠపేత్వా హత్థేన గహేత్వా నదీతిత్థం అగమాసి. రాజా కోట్ఠకే ఠితోవ తం తథా ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా “మయా ఏత్తకం కాలం ఏవం విచరన్తేనపి మనుస్సో నామ న దిట్ఠపుబ్బో, దేవో ను ఖో ఏస నాగో ను ఖో, సచే పనాహం ఏతం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛిస్సామి. దేవో చే భవిస్సతి, ఆకాసం ఉప్పతిస్సతి. నాగో చే, భూమియం పవిసిస్సతి. న ఖో పనాహం సబ్బకాలం హిమవన్తేయేవ విచరిస్సామి, బారాణసిం గమిస్సామి. తత్ర మం పుచ్ఛిస్సన్తి ‘అపి ను ఖో తే, మహారాజ, హిమవన్తే వసన్తేన కిఞ్చి అచ్ఛరియం దిట్ఠపుబ్బ’న్తి? తత్రాహం ‘ఏవరూపో మే సత్తో దిట్ఠపుబ్బో’తి వక్ఖామి. ‘కో నామేసో’తి వుత్తే సచే ‘న జానామీ’తి వక్ఖామి , అథ గరహిస్సన్తి మం, తస్మా ఏతం విజ్ఝిత్వా దుబ్బలం కత్వా పుచ్ఛిస్సామీ”తి చిన్తేసి.

అథ తేసు మిగేసు పఠమమేవ ఓతరిత్వా పానీయం పివిత్వా ఉత్తిణ్ణేసు బోధిసత్తో ఉగ్గహితవత్తో మహాథేరో వియ సణికం ఓతరిత్వా పస్సద్ధదరథో పచ్చుత్తరిత్వా రత్తవాకచీరం నివాసేత్వా ఏకం పారుపిత్వా అజినచమ్మం అంసే కత్వా పానీయఘటం ఉక్ఖిపిత్వా ఉదకం పుఞ్ఛిత్వా వామఅంసకూటే ఠపేసి. తస్మిం కాలే “ఇదాని విజ్ఝితుం సమయో”తి రాజా విసపీతం సరం ఉక్ఖిపిత్వా మహాసత్తం దక్ఖిణపస్సే విజ్ఝి, సరో వామపస్సేన నిక్ఖమి. తస్స విద్ధభావం ఞత్వా మిగగణా భీతా పలాయింసు. సువణ్ణసామపణ్డితో పన విద్ధోపి పానీయఘటం యథా వా తథా వా అనవసుమ్భిత్వా సతిం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా సణికం

ఓతారేత్వా వాలుకం వియూహిత్వా ఠపేత్వా దిసం వవత్థపేత్వా మాతాపితూనం వసనట్ఠానదిసాభాగేన సీసం కత్వా రజతపట్టవణ్ణాయ వాలుకాయ సువణ్ణపటిమా వియ నిపజ్జిత్వా సతిం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా “ఇమస్మిం హిమవన్తప్పదేసే మమ వేరీ నామ నత్థి, మయ్హం మాతాపితూనఞ్చ వేరీ నామ నత్థీ”తి ముఖేన లోహితం ఛడ్డేత్వా రాజానం అదిస్వావ పఠమం గాథమాహ –

౨౯౬.“కో ను మం ఉసునా విజ్ఝి, పమత్తం ఉదహారకం;

ఖత్తియో బ్రాహ్మణో వేస్సో, కో మం విద్ధా నిలీయసీ”తి.

తత్థ **పమత్త**న్తి మేత్తాభావనాయ అనుపట్ఠితసతిం. ఇదఞ్హి సో సన్ధాయ తస్మిం ఖణే అత్తానం పమత్తం నామ అకాసి. **విద్ధా**తి విజ్ఝిత్వా.

ఏవఞ్చ పన వత్వా పున అత్తనో సరీరమంసస్స అభక్ఖసమ్మతభావం దస్సేతుం దుతియం గాథమాహ –

౨౯౭.“న మే మంసాని ఖజ్జాని, చమ్మేనత్థో న విజ్జతి;

అథ కేన ను వణ్ణేన, విద్ధేయ్యం మం అమఞ్ఞథా”తి.

దుతియగాథం వత్వా తమేవ నామాదివసేన పుచ్ఛన్తో ఆహ –

౨౯౮.“కో వా త్వం కస్స వా పుత్తో, కథం జానేము తం మయం;

పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, కిం మం విద్ధా నిలీయసీ”తి.

తత్థ **అమఞ్ఞథా**తి అయం పురిసో కేన కారణేన మం విజ్ఝితబ్బన్తి అమఞ్ఞిత్థాతి అత్థో.

ఏవఞ్చ పన వత్వా తుణ్హీ అహోసి. తం సుత్వా రాజా “అయం మయా విసపీతేన సల్లేన విజ్ఝిత్వా పాతితోపి నేవ మం అక్కోసతి న పరిభాసతి, మమ హదయం సమ్మాపహన్తో వియ పియవచనేన సముదాచరతి, గచ్ఛిస్సామిస్స సన్తిక”న్తి చిన్తేత్వా గన్త్వా తస్స సన్తికే ఠితోవ ద్వే గాథా అభాసి –

౨౯౯.“రాజాహమస్మి కాసీనం, పీళియక్ఖోతి మం విదూ;

లోభా రట్ఠం పహిత్వాన, మిగమేసం చరామహం.

౩౦౦. “ఇస్సత్థే చస్మి కుసలో, దళ్హధమ్మోతి విస్సుతో;

నాగోపి మే న ముచ్చేయ్య, ఆగతో ఉసుపాతన”న్తి.

తత్థ **రాజాహమస్మీ**తి ఏవం కిరస్స వితక్కో అహోసి “దేవాపి నాగాపి మనుస్సభాసాయ కథేన్తియేవ, అహమేతం దేవోతి వా నాగోతి వా మనుస్సోతి వా న జానామి. సచే కుజ్ఝేయ్య, నాసేయ్య మం, ‘రాజా’తి వుత్తే పన అభాయన్తో నామ నత్థీ”తి. తస్మా అత్తనో రాజభావం జానాపేతుం పఠమం “రాజాహమస్మీ”తి ఆహ. **లోభా**తి మిగమంసలోభేన. **మిగమేస**న్తి మిగం

ఏసన్తో. **చరామహన్తి** చరామి అహం. దుతియం గాథం పన అత్తనో బలం దీపేతుకామో ఏవమాహ. తత్థ **ఇస్సత్థే**తి ధనుసిప్పే. **దళ్హధమ్మో**తి దళ్హధనుం సహస్సత్థామధనుం ఓరోపేతుఞ్చ ఆరోపేతుఞ్చ సమత్థో.

ఇతి రాజా అత్తనో బలం వణ్ణేత్వా తస్స నామగోత్తం పుచ్ఛన్తో ఆహ –

౩౦౧. "కో వా త్వం కస్స వా పుత్తో, కథం జానేము తం మయం;

పితునో అత్తనో చాపి, నామగోత్తం పవేదయా"తి.

తత్థ **పవేదయా**తి కథయ.

తం సుత్వా మహాసత్తో "సచాహం 'దేవనాగకిన్నరఖత్తియాదీసు అఞ్ఞతరోహమస్మీ'తి కథేయ్యం, సద్దహేయ్యేవ ఏస, సచ్చమేవ పనస్స కథేతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా ఏవమాహ –

౩౦౨. "నేసాదపుత్తో భద్దన్తే, సామో ఇతి మం ఞాతయో;

ఆమన్తయింసు జీవన్తం, స్వాజ్జేవాహం గతో సయే.

౩౦౩. "విద్ధోస్మి పుథుసల్లేన, సవిసేన యథా మిగో;

సకమ్హి లోహితే రాజ, పస్స సేమి పరిప్లుతో.

౩౦౪. "పటివామగతం సల్లం, పస్స ధిమ్హామి లోహితం;

ఆతురో త్యానుపుచ్ఛామి, కిం మం విద్ధా నిలీయసి.

౩౦౫. "అజినమ్హి హఞ్ఞతే దీపి, నాగో దన్తేహి హఞ్ఞతే;

అథ కేన ను వణ్ణేన, విద్ధేయ్యం మం అమఞ్ఞథా"తి.

తత్థ **జీవన్త**న్తి మం ఇతో పుబ్బే జీవమానం "ఏహి సామ, యాహి సామా"తి ఞాతయో ఆమన్తయింసు. **స్వాజ్జేవాహం గతో**తి సో అహం అజ్జ ఏవం గతో మరణముఖే సమ్పత్తో, పవిట్ఠోతి అత్థో . **సయే**తి సయామి. **పరిప్లుతో**తి నిముగ్గో. **పటివామగత**న్తి దక్ఖిణపస్సేన పవిసిత్వా వామపస్సేన నిగ్గతన్తి అత్థో. **పస్సా**తి ఓలోకేహి మం. **ధిమ్హామీ**తి నిట్ఠుభామి, ఇదం సో సతిం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా అవికమ్పమానోవ లోహితం ముఖేన ఛడ్డేత్వా ఆహ. **ఆతురో త్యానుపుచ్ఛామీ**"తి బాళ్హగిలానో హుత్వా అహం తం అనుపుచ్ఛామి. **నిలీయసీ**తి ఏతస్మిం వనగుమ్బే నిలీనో అచ్ఛసి. విద్ధేయ్యన్తి విజ్ఝితబ్బం. **అమఞ్ఞథా**తి అమఞ్ఞిత్థ.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా యథాభూతం అనాచిక్ఖిత్వా ముసావాదం కథేన్తో ఆహ –

౩౦౬. "మిగో ఉపట్ఠితో ఆసి, ఆగతో ఉసుపాతనం;

తం దిస్వా ఉబ్బిజీ సామ, తేన కోధో మమావిసీ"తి.

తత్థ **ఆవిసీతి** అజ్ఝోత్థరి. తేన కారణేన మే కోధో ఉప్పన్నోతి దీపేతి.

అథ నం మహాసత్తో "కిం వదేసి, మహారాజ, ఇమస్మిం హిమవన్తే మం దిస్వా పలాయనమిగో నామ నత్థీ"తి వత్వా ఆహ –

౩౦౭. "యతో సరామి అత్తానం, యతో పత్తోస్మి విఞ్ఞుతం;

న మం మిగా ఉత్తసన్తి, అరఞ్ఞే సాపదానిపి.

౩౦౮. "యతో నిధిం పరిహరిం, యతో పత్తోస్మి యోబ్బనం;

న మం మిగా ఉత్తసన్తి, అరఞ్ఞే సాపదానిపి.

౩౦౯. "భీరూ కిమ్పురిసా రాజ, పబ్బతే గన్ధమాదనే;

సమ్మోదమానా గచ్ఛామ, పబ్బతాని వనాని చ.

౩౧౦. "న మం మిగా ఉత్తసన్తి, అరఞ్ఞే సాపదానిపి;

అథ కేన ను వణ్ణేన, ఉత్రాసన్తి మిగా మమ"న్తి.

తత్థ **న మం మిగాతి** భో మహారాజ, యతో కాలతో పట్ఠాయ అహం అత్తానం సరామి, యతో కాలతో పట్ఠాయ అహం విఞ్ఞుభావం పత్తో అస్మి భవామి, తతో కాలతో పట్ఠాయ మం దిస్వా మిగా నామ న ఉత్తసన్తి. **సాపదానిపీతి** వాళమిగాపి. **యతో నిధిన్తి** యతో కాలతో పట్ఠాయ అహం వాకచీరం పరిహరిం. **భీరూ కిమ్పురిసాతి** మహారాజ, మిగా తావ తిట్ఠన్తు, కిమ్పురిసా నామ అతిభీరుకా హోన్తి. యే ఇమస్మిం గన్ధమాదనపబ్బతే విహరన్తి, తేపి మం దిస్వా న ఉత్తసన్తి, అథ ఖో మయం అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్మోదమానా గచ్ఛామ. **ఉత్రాసన్తి మిగా మమన్తి** మమం దిస్వా మిగా ఉత్రాసేయ్యుం, కేన కారణేన త్వం మం సద్దహాపేస్ససీతి దీపేతి.

తం సుత్వా రాజా "మయా ఇమం నిరపరాధం విజ్ఝిత్వా ముసావాదో కథితో, సచ్చమేవ కథయిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౩౧౧. "న తం తస మిగో సామ, కిం తాహం అలికం భణే;

కోధలోభాభిభూతాహం, ఉసుం తే తం అవస్సజి"న్తి.

తత్థ **న తం తసాతి** న తం దిస్వా మిగో తస, న భీతోతి అత్థో. **కిం తాహన్తి** కిం తే ఏవం కల్యాణదస్సనస్స సన్తికే అహం అలికం భణిస్సామి . **కోధలోభాభిభూతాహన్తి** కోధేన చ లోభేన చ అభిభూతో హుత్వా అహం. సో హి పఠమమేవ మిగేసు ఉప్పన్నేన కోధేన "మిగే విజ్ఝిస్సామీ"తి ధనుం ఆరోపేత్వా ఠితో పచ్ఛా బోధిసత్తం దిస్వా తస్స దేవతాదీసు అఞ్ఞతరభావం అజానన్తో "పుచ్ఛిస్సామి న"న్తి లోభం ఉప్పాదేసి, తస్మా ఏవమాహ.

ఏవఞ్చ పన వత్వా "నాయం సువణ్ణసామో ఇమస్మిం అరఞ్ఞే ఏకకోవ వసిస్సతి, ఞాతకేహిపిస్స భవితబ్బం, పుచ్ఛిస్సామి న"న్తి చిన్తేత్వా ఇతరం గాథమాహ –

౩౧౨."కుతో ను సామ ఆగమ్మ, కస్స వా పహితో తువం;

'ఉదహారో నదిం గచ్ఛ', ఆగతో మిగసమ్మత"న్తి.

తత్థ **సామా**తి మహాసత్తం ఆలపతి. **ఆగమ్మా**తి కుతో దేసా ఇమం వనం ఆగమిత్వా "అమ్హాకం ఉదహారో ఉదకం ఆహరితుం నదిం గచ్ఛా"తి **కస్స వా పహితో**కేన పుగ్గలేన పేసితో హుత్వా తువం ఇమం మిగసమ్మతం ఆగతోతి అత్థో.

సో తస్స కథం సుత్వా మహన్తం దుక్ఖవేదనం అధివాసేత్వా ముఖేన లోహితం ఛడ్డేత్వా గాథమాహ –

౩౧౩. "అన్ధా మాతాపితా మయ్హం, తే భరామి బ్రహావనే;

తేసాహం ఉదకాహారో, ఆగతో మిగసమ్మత"న్తి.

తత్థ **భరామీ**తి మూలఫలాదీని ఆహరిత్వా పోసేమి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మహాసత్తో మాతాపితరో ఆరబ్భ విలపన్తో ఆహ –

౩౧౪."అత్థి నేసం ఉసామత్తం, అథ సాహస్స జీవితం;

ఉదకస్స అలాభేన, మఞ్ఞే అన్ధా మరిస్సరే.

౩౧౫."న మే ఇదం తథా దుక్ఖం, లబ్భా హి పుమునా ఇదం;

యఞ్చ అమ్మం న పస్సామి, తం మే దుక్ఖతరం ఇతో.

౩౧౬. "న మే ఇదం తథా దుక్ఖం, లబ్భా హి పుమునా ఇదం;

యఞ్చ తాతం న పస్సామి, తం మే దుక్ఖతరం ఇతో.

౩౧౭. "సా నూన కపణా అమ్మా, చిరరత్తాయ రుచ్ఛతి;

అడ్ఢరత్తేవ రత్తే వా, నదీవ అవసుచ్ఛతి.

౩౧౮."సో నూన కపణో తాతో, చిరరత్తాయ రుచ్ఛతి;

అడ్ఢరత్తేవ రత్తే వా, నదీవ అవసుచ్ఛతి.

౩౧౯."ఉట్ఠానపాదచరియాయ, పాదసమ్బాహనస్స చ;

సామ తాతవిలపన్తా, హిణ్డిస్సన్తి బ్రహావనే.

౩౨౦.ఇదమ్పి దుతియం సల్లం, కమ్పేతి హదయం మమం;

యఞ్చ అన్ధే న పస్సామి, మఞ్ఞే హిస్సామి జీవిత"న్తి.

తత్థ **ఉసామత్త**న్తి భోజనమత్తం. "**ఉసా**"తి హి భోజనస్స నామం తస్స చ అత్థితాయ. **సాహస్స జీవిత**న్తి ఛదివసమత్తం జీవితన్తి అత్థో. ఇదం ఆహరిత్వా ఠపితం ఫలాఫలం సన్ధాయాహ . అథ వా **ఉసా**తి ఉస్మా. తేనేతం దస్సేతి – తేసం సరీరే

ఉస్మామత్తం అత్థి, అథ మయా ఆభతేన ఫలాఫలేన సాహస్స జీవితం అత్థీతి. **మరిస్సరేతి** మరిస్సన్తీతి మఞ్ఞామి. **పుమునాతి** పురిసేన, ఏవరూపఞ్హి దుక్ఖం పురిసేన లభితబ్బమేవాతి అత్థో. **చిరరత్తాయ రుచ్ఛతీతి** చిరరత్తం రోదిస్సతి. **అడ్ఢరత్తే వాతి** మజ్ఝిమరత్తే వా. **రత్తే వాతి** పచ్ఛిమరత్తే వా. **అవసుచ్ఛతీతి** కున్నదీ వియ సుస్సిస్సతీతి అత్థో. **ఉట్ఠానపాదచరియాయాతి** మహారాజ, అహం రత్తిమ్పి దివాపి ద్వే తయో వారే ఉట్ఠాయ అత్తనో ఉట్ఠానవీరియేన తేసం పాదచరియం కరోమి, హత్థపాదే సమ్బాహామి, ఇదాని మం అదిస్వా మమత్థాయ తే పరిహీనచక్ఖుకా "సామతాతా"తి విలపన్తా కణ్టకేహి విజ్ఝియమానా వియ ఇమస్మిం వనప్పదేసే **హిణ్డిస్సన్తి** విచరిస్సన్తీతి అత్థో. **దుతియం సల్లన్తి** పఠమవిద్ధవిసపీతసల్లతో సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన దుక్ఖతరం ఇదం దుతియం తేసం అదస్సనసోకసల్లం.

రాజా తస్స విలాపం సుత్వా "అయం అచ్చన్తం బ్రహ్మచారీ ధమ్మే ఠితో మాతాపితరో భరతి, ఇదాని ఏవం దుక్ఖప్పత్తోపి తేసంయేవ విలపతి, ఏవం గుణసమ్పన్నే నామ మయా అపరాధో కతో, కథం ను ఖో ఇమం సమస్సాసేయ్య"న్తి చిన్తేత్వా "నిరయే పచ్చనకాలే రజ్జం కిం కరిస్సతి, ఇమినా పటిజగ్గితనియామేనేవస్స మాతాపితరో పటిజగ్గిస్సామి, ఇమస్స మరణమ్పి అమరణం వియ భవిస్సతీ"తి సన్నిట్ఠానం కత్వా ఆహ –

౩౨౧."మా బాళ్హం పరిదేవేసి, సామ కల్యాణదస్సన;
అహం కమ్మకరో హుత్వా, భరిస్సం తే బ్రహావనే.

౩౨౨."ఇస్సత్థే చస్మి కుసలో, దళ్హధమ్మోతి విస్సుతో;
అహం కమ్మకరో హుత్వా, భరిస్సం తే బ్రహావనే.

౩౨౩. "మిగానం విఘాసమన్వేసం, వనమూలఫలాని చ;
అహం కమ్మకరో హుత్వా, భరిస్సం తే బ్రహావనే.

౩౨౪."కతమం తం వనం సామ, యత్థ మాతాపితా తవ;
అహం తే తథా భరిస్సం, యథా తే అభరీ తువ"న్తి.

తత్థ **భరిస్సం తేతి** తే తవ మాతాపితరో భరిస్సామి. **మిగానన్తి** సీహాదీనం మిగానం విఘాసం అన్వేసన్తో. ఇదం సో "ఇస్సత్థే చస్మి కుసలోతి థూలథూలే మిగే వధిత్వా మధురమంసేన తవ మాతాపితరో భరిస్సామీ"తి వత్వా "మా, మహారాజ, అమ్హే నిస్సాయ పాణవధం కరీ"తి వుత్తే ఏవమాహ. **యథా తేతి** యథా త్వం తే అభరి, తథేవాహమ్పి భరిస్సామీతి.

అథస్స మహాసత్తో "సాధు, మహారాజ, తేన హి మే మాతాపితరో భరస్సూ"తి వత్వా మగ్గం ఆచిక్ఖన్తో ఆహ –

౩౨౫."అయం ఏకపదీ రాజ, యోయం ఉస్సీసకే మమ;
ఇతో గన్త్వా అడ్ఢకోసం, తత్థ నేసం అగారకం;
యత్థ మాతాపితా మయ్హం, తే భరస్సు ఇతో గతో"తి.

తత్థ **ఏకపదీతి** ఏకపదమగ్గో. **ఉస్సీసకేతి** యో ఏస మమ మత్థకట్ఠానే. **అడ్ఢకోసన్తి** అడ్ఢకోసన్తరే.

ఏవం సో తస్స మగ్గం ఆచిక్ఖిత్వా మాతాపితూసు బలవసినేహేన తథారూపం వేదనం అధివాసేత్వా తేసం భరణత్థాయ అఞ్జలిం పగ్గయ్హ యాచన్తో పున ఏవమాహ –

౩౨౬."నమో తే కాసిరాజత్థు, నమో తే కాసివడ్ఢన;
అన్ధా మాతాపితా మయ్హం, తే భరస్సు బ్రహావనే.

౩౨౭. "అఞ్జలిం తే పగ్గణ్హామి, కాసిరాజ నమత్థు తే;
మాతరం పితరం మయ్హం, వుత్తో వజ్జాసి వన్దన"న్తి.

తత్థ **వుత్తో వజ్జాసీతి** "పుత్తో వో సువణ్ణసామో నదీతీరేవిసపీతేన సల్లేన విద్ధో రజతపట్టసదిసే వాలుకాపులినే దక్ఖిణపస్సేన నిపన్నో అఞ్జలిం పగ్గయ్హ తుమ్హాకం పాదే వన్దతీ"తి ఏవం మహారాజ, మయా వుత్తో హుత్వా మాతాపితూనం మే వన్దనం వదేయ్యాసీతి అత్థో.

రాజా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. మహాసత్తోపి మాతాపితూనం వన్దనం పేసేత్వా విసఞ్ఞితం పాపుణి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౨౮."ఇదం వత్వాన సో సామో, యువా కల్యాణదస్సనో;
ముచ్ఛితో విసవేగేన, విసఞ్ఞీ సమపజ్జథా"తి.

తత్థ **సమపజ్జథాతి** విసఞ్ఞీ జాతో.

సో హి హేట్ఠా ఏత్తకం కథేన్తో నిరస్సాసో వియ అహోసి. ఇదాని పనస్స విసవేగేన మద్దితా భవఙ్గచిత్తసన్తతి హదయరూపం నిస్సాయ పవత్తి, కథా పచ్ఛిజ్జి, ముఖం పిహితం, అక్ఖీని నిమీలితాని, హత్థపాదా థద్ధభావం పత్తా, సకలసరీరం లోహితేన మక్ఖితం. రాజా "అయం ఇదానేవ మయా సద్ధిం కథేసి, కిం ను ఖో"తి తస్స అస్సాసపస్సాసే ఉపధారేసి. తే పన నిరుద్ధా, సరీరం థద్ధం జాతం. సో తం దిస్వా "నిరుద్ధో దాని సామో"తి సోకం సద్ధారేతుం అసక్కోన్తో ఉభో హత్థే మత్థకే ఠపేత్వా మహాసద్దేన పరిదేవి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౨౯."స రాజా పరిదేవేసి, బహుం కారుఞ్ఞసఞ్హితం;
అజరామరోహం ఆసిం, అజ్జేతం ఞామి నో పురే;
సామం కాలఙ్కతం దిస్వా, నత్థి మచ్చుస్స నాగమో.

౩౩౦. "యస్సు మం పటిమన్తేతి, సవిసేన సమప్పితో;
స్వజ్జ ఏవం గతే కాలే, న కిఞ్చి మభిభాసతి.

౩౩౧. "నిరయం నూన గచ్ఛామి, ఏత్థ మే నత్థి సంసయో;

తదా హి పకతం పాపం, చిరరత్తాయ కిబ్బిసం.

332. "భవన్తి తస్స వత్తారో, గామే కిబ్బిసకారకో;

అరఞ్ఞే నిమ్మనుస్సమ్హి, కో మం వత్తుమరహతి.

333. "సారయన్తి హి కమ్మాని, గామే సంగచ్ఛ మాణవా;

అరఞ్ఞే నిమ్మనుస్సమ్హి, కో ను మం సారయిస్సతీ"తి.

తత్థ **ఆసి**న్తి అహం ఏత్తకం కాలం అజరామరోమ్హీతి సఞ్ఞీ అహోసిం. **అజ్జేత**న్తి అజ్జ అహం ఇమం సామం కాలకతం దిస్వా మమఞ్చేవ అఞ్ఞేసఞ్చ నత్థి మచ్చుస్స నాగమోతి తం మచ్చుస్స ఆగమనం అజ్జ జానామి, ఇతో పుబ్బే న జానామీతి విలపతి. **స్వజ్జ ఏవం గతే కాలే**తి యో సవిసేన సల్లేన సమప్పితో ఇదానేవ మం పటిమన్తేతి, సో అజ్జ ఏవం గతే కాలే ఏవం మరణకాలే సమ్పత్తే కిఞ్చి అప్పమత్తకమ్పి న భాసతి. **తదా హీ**తి తస్మిం ఖణే సామం విజ్ఝన్తేన మయా పాపం కతం. **చిరరత్తాయ కిబ్బిస**న్తి తం పన చిరరత్తం విపచ్చనసమత్థం దారుణం ఫరుసం.

తస్సాతి తస్స ఏవరూపం పాపకమ్మం కత్వా విచరన్తస్స. **వత్తారో**తి నిన్దితారో భవన్తి "కుహిం గామే కిన్తి కిబ్బిసకారకో"తి. ఇమస్మిం పన అరఞ్ఞే నిమ్మనుస్సమ్హి కో మం వత్తుమరహతి, సచే హి భవేయ్య, వదేయ్యాతి విలపతి. **సారయన్తీ**తి గామే వా నిగమాదీసు వా **సంగచ్ఛ మాణవా** తత్థ తత్థ బహూ పురిసా సన్నిపతిత్వా "అమ్భో పురిసఘాతక, దారుణం తే కమ్మం కతం, అసుకదణ్డం పత్తో నామ త్వ"న్తి ఏవం కమ్మాని సారేన్తి చోదేన్తి. ఇమస్మిం పన నిమ్మనుస్సే అరఞ్ఞే మం కో సారయిస్సతీతి అత్తానం చోదేన్తో విలపతి.

తదా బహుసున్దరీ నామ దేవధీతా గన్ధమాదనవాసినీ మహాసత్తస్స సత్తమే అత్తభావే మాతుభూతపుబ్బా. సా పుత్తసినేహేన బోధిసత్తం నిచ్చం ఆవజ్జేతి, తం దివసం పన దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవమానా న తం ఆవజ్జేతి. "దేవసమాగమం గతా"తిపి వదన్తియేవ. సా తస్స విసఞ్ఞిభూతకాలే "కిం ను ఖో మే పుత్తస్స పవత్తీ"తి ఆవజ్జమానా అద్దస "అయం పీళియక్ఖో నామ రాజా మమ పుత్తం విసపీతేన సల్లేన విజ్ఝిత్వా మిగసమ్మతానదీతీరే వాలుకాపులినే ఘాతేత్వా మహన్తేన సద్దేన పరిదేవతి. సచాహం న గమిస్సామి, మమ పుత్తో సువణ్ణసామో ఏత్థేవ మరిస్సతి, రఞ్ఞోపి హదయం ఫలిస్సతి, సామస్స మాతాపితరోపి నిరాహారా పానీయమ్పి అలభన్తా సుస్సిత్వా మరిస్సన్తి. మయి పన గతాయ రాజా పానీయఘటం ఆదాయ తస్స మాతాపితూనం సన్తికం గమిస్సతి, గన్త్వా చ పన "పుత్తో వో మయా హతో"తి కథేస్సతి. ఏవఞ్చ వత్వా తేసం వచనం సుత్వా తే పుత్తస్స సన్తికం ఆనయిస్సతి. అథ ఖో తే చ అహఞ్చ సచ్చకిరియం కరిస్సామ, సచ్చబలేన సామస్స విసం వినస్సిస్సతి. ఏవం మే పుత్తో జీవితం లభిస్సతి, మాతాపితరో చ చక్ఖూని లభిస్సన్తి, రాజా చ సామస్స ధమ్మదేసనం సుత్వా నగరం గన్త్వా మహాదానం దత్వా సగ్గపరాయణో భవిస్సతి, తస్మా గచ్ఛామహం తత్థా"తి. సా గన్త్వా మిగసమ్మతానదీతీరే అదిస్సమానేన కాయేన ఆకాసే ఠత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం కథేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

334. "సా దేవతా అన్తరహితా, పబ్బతే గన్ధమాదనే;

రఞ్ఞోవ అనుకమ్పాయ, ఇమా గాథా అభాసథ.

335. "ఆగుం కిర మహారాజ, అకరి కమ్మదుక్కటం;

అదూసకా పితాపుత్తా, తయో ఏకూసునా హతా.

౩౩౬. "ఏహి తం అనుసిక్ఖామి, యథా తే సుగతీ సియా;

ధమ్మేనట్ఠే వనే పోస, మఞ్ఞేహం సుగతీ తయా"తి.

తత్థ **రఞ్ఞోవా**తి రఞ్ఞోయేవ. **ఆగుం కిరా**తి మహారాజ, త్వం మహాపరాధం మహాపాపం అకరి. **దుక్కట**న్తి యం కతం దుక్కటం హోతి, తం లామకకమ్మం అకరి. **అదూసకా**తి నిద్దోసా. **పితాపుత్తా**తి మాతా చ పితా చ పుత్తో చ ఇమే తయో జనా ఏకఉసునా హతా. తస్మిఞ్హి హతే తప్పటిబద్ధా తస్స మాతాపితరోపి హతావ హోన్తి. **అనుసిక్ఖామీ**తి సిక్ఖాపేమి అనుసాసామి. **పోసా**తి సామస్స ఠానే ఠత్వా సినేహం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా సామో వియ తే ఉభో అన్ధే పోసేహి. **మఞ్ఞేహం సుగతీ తయా**తి ఏవం తయా సుగతియేవ గన్తబ్బా భవిస్సతీతి అహం మఞ్ఞామి.

సో దేవతాయ వచనం సుత్వా "అహం కిర తస్స మాతాపితరో పోసేత్వా సగ్గం గమిస్సామీ"తి సద్దహిత్వా "కిం మే రజ్జేన, తేయేవ పోసేస్సామీ"తి దళ్హం అధిట్ఠాయ బలవపరిదేవం పరిదేవన్తో సోకం తనుకం కత్వా "సువణ్ణసామో మతో భవిస్సతీ"తి నానాపుప్ఫేహి తస్స సరీరం పూజేత్వా ఉదకేన సిఞ్చిత్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా చతూసు ఠానేసు వన్దిత్వా తేన పూరితం ఉదకఘటం ఆదాయ దోమనస్సప్పత్తో దక్ఖిణదిసాభిముఖో అగమాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౩౭. "స రాజా పరిదేవిత్వా, బహుం కారుఞ్ఞసఞ్హితం;

ఉదకకుమ్భమాదాయ, పక్కామి దక్ఖిణాముఖో"తి.

పకతియాపి మహాథామో రాజా పానీయఘటం ఆదాయ గచ్ఛన్తో అస్సమపదం కోట్టేన్తో వియ పవిసిత్వా దుకూలపణ్డితస్స పణ్ణసాలాద్వారం సమ్పాపుణి. దుకూలపణ్డితో అన్తో నిసిన్నోవ తస్స పదసద్దం సుత్వా "నాయం సామస్స పదసద్దో, కస్స ను ఖో"తి పుచ్ఛన్తో గాథాద్వయమాహ –

౩౩౮. "కస్స ను ఏసో పదసద్దో, మనుస్సస్సేవ ఆగతో;

నేసో సామస్స నిగ్ఘోసో, కో ను త్వమసి మారిస.

౩౩౯. "సన్తఞ్హి సామో వజతి, సన్తం పాదాని నేయతి;

నేసో సామస్స నిగ్ఘోసో, కో ను త్వమసి మారిసా"తి.

తత్థ **మనుస్సస్సేవా**తి నాయం సీహబ్యగ్ఘదీపియక్ఖనాగకిన్నరానం, ఆగచ్ఛతో పన మనుస్సస్సేవాయం పదసద్దో, నేసో సామస్సాతి. **సన్తం హీ**తి ఉపసమయుత్తం ఏవ. **వజతీ**తి చఙ్కమతి. **నేయతీ**తి పతిట్ఠాపేతి.

తం సుత్వా రాజా "సచాహం అత్తనో రాజభావం అకథేత్వా 'మయా తుమ్హాకం పుత్తో మారితో'తి వక్ఖామి, ఇమే కుజ్ఝిత్వా మయా సద్ధిం ఫరుసం కథేస్సన్తి. ఏవం మే తేసు కోధో ఉప్పజ్జిస్సతి, అథ నే విహేఠేస్సామి, తం మమ అకుసలం భవిస్సతి, 'రాజా'తి పన వుత్తే అభాయన్తా నామ నత్థి, తస్మా రాజభావం తావ కథేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా పానీయమాళకే పానీయఘటం ఠపేత్వా పణ్ణసాలాద్వారే ఠత్వా ఆహ –

౩౯౦. “రాజాహమస్మి కాసీనం, పీళియక్ఖోతి మం విదూ;
లోభా రట్ఠం పహిత్వాన, మిగమేసం చరామహం.

౩౯౧. “ఇస్సత్థే చస్మి కుసలో, దళ్హధమ్మోతి విస్సుతో;
నాగోపి మే న ముచ్చేయ్య, ఆగతో ఉసుపాతన”న్తి.

దుకూలపణ్డితోపి తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కరోన్తో ఆహ –

౩౯౨. “స్వాగతం తే మహారాజ, అథో తే అదురాగతం;
ఇస్సరోసి అనుప్పత్తో, యం ఇధత్థి పవేదయ.

౩౯౩. “తిన్దుకాని పియాలాని, మధుకే కాసుమారియో;
ఫలాని ఖుద్దకప్పాని, భుఞ్జ రాజ వరం వరం.

౩౯౪. “ఇదమ్పి పానీయం సీతం, ఆభతం గిరిగబ్భరా;
తతో పివ మహారాజ, సచే త్వం అభికఙ్ఖసీ”తి;

తస్సత్థో **సత్తిగుమ్బజాతకే** (జా॰ ౧.౧౫.౧౫౯ ఆదయో) కథితో. ఇధ పన “**గిరిగబ్భరా**”తి మిగసమ్మతం సన్ధాయ వుత్తం. సా హి నదీ గిరిగబ్భరా నిక్ఖన్తత్తా “గిరిగబ్భరా” త్వేవ జాతా.

ఏవం తేన పటిసన్థారే కతే రాజా “పుత్తో వో మయా మారితో”తి పఠమమేవ వత్తుం అయుత్తం, అజానన్తో వియ కథం సముట్ఠాపేత్వా కథేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౩౯౫. “నాలం అన్ధా వనే దట్ఠుం, కో ను వో ఫలమాహరి;
అనన్ధస్సేవయం సమ్మా, నివాపో మయ్హ ఖాయతీ”తి.

తత్థ **నాల**న్తి తుమ్హే అన్ధా ఇమస్మిం వనే కిఞ్చి దట్ఠుం న సమత్థా. **కో ను వో ఫలమాహరీ**తి కో ను తుమ్హాకం ఇమాని ఫలాఫలాని ఆహరి. **నివాపో**తి అయం సమ్మా నయేన ఉపాయేన కారణేన కతో ఖాదితబ్బయుత్తకానం పరిసుద్ధానం ఫలాఫలానం నివాపో సన్నిచయో అనన్ధస్స వియ మయ్హం ఖాయతి పఞ్ఞాయతి ఉపట్ఠాతి.

తం సుత్వా దుకూలపణ్డితో “మహారాజ, న మయం ఫలాఫలాని ఆహరామ, పుత్తో పన నో ఆహరతీ”తి దస్సేన్తో గాథాద్వయమాహ –

౩౯౬. “దహరో యువా నాతిబ్రహా, సామో కల్యాణదస్సనో;
దీఘస్స కేసా అసితా, అథో సూనగ్గవేల్లితా.

౩౯౭. “సో హవే ఫలమాహరిత్వా, ఇతో ఆదాయ కమణ్డలుం;

నదిం గతో ఉదహారో, మఞ్ఞే న దూరమాగతో”తి.

తత్థ **నాతిబ్రహా**తి నాతిదీఘో నాతిరస్సో. **సూనగ్గవేల్లితా**తి సూనసఙ్ఖాతాయ మంసకోట్టనపోత్థనియా అగ్గం వియ వినతా. **కమణ్డలు**న్తి ఘటం. **న దూరమాగతో**తి ఇదాని న దూరం ఆగతో, ఆసన్నట్ఠానం ఆగతో భవిస్సతీతి మఞ్ఞామీతి అత్థో.

తం సుత్వా రాజా ఆహ –

౩౪౮.“అహం తం అవధిం సామం, యో తుయ్హం పరిచారకో;

యం కుమారం పవేదేథ, సామం కల్యాణదస్సనం.

౩౪౯.“దీఘస్స కేసా అసితా, అథో సూనగ్గవేల్లితా;

తేసు లోహితలిత్తేసు, సేతి సామో మయా హతో”తి.

తత్థ **అవధి**న్తి విసపీతేన సరేన విజ్ఝిత్వా మారేసిం. **పవేదేథా**తి కథేథ. **సేతీ**తి మిగసమ్మతానదీతీరే వాలుకాపులినే సయతి.

దుకూలపణ్డితస్స పన అవిదూరే పారికాయ పణ్ణసాలా హోతి. సా తత్థ నిసిన్నావ రఞ్ఞో వచనం సుత్వా తం పవత్తిం ఞాతుకామా అత్తనో పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా రజ్జుకసఞ్ఞాయ దుకూలపణ్డితస్స సన్తికం గన్త్వా ఆహ –

౩౫౦.“కేన దుకూల మన్తేసి, ‘హతో సామో’తి వాదినా;

‘హతో సామో’తి సుత్వాన, హదయం మే పవేధతి.

౩౫౧.“అస్సత్థస్సేవ తరుణం, పవాళం మాలుతేరితం;

‘హతో సామో’తి సుత్వాన, హదయం మే పవేధతీ”తి.

తత్థ **వాదినా**తి “మయా సామో హతో”తి వదన్తేన. **పవాళ**న్తి పల్లవం. **మాలుతేరిత**న్తి వాతేన పహటం.

దుకూలపణ్డితో ఓవదన్తో ఆహ –

౩౫౨.“పారికే కాసిరాజాయం, సో సామం మిగసమ్మతే;

కోధసా ఉసునా విజ్ఝి, తస్స మా పాపమిచ్ఛిమ్హా”తి.

తత్థ **మిగసమ్మతే**తి మిగసమ్మతానదీతీరే. **కోధసా**తి మిగేసు ఉప్పన్నేన కోధేన. **మా పాపమిచ్ఛిమ్హా**తి తస్స మయం ఉభోపి పాపం మా ఇచ్ఛిమ్హా.

పున పారికా ఆహ –

౩౫౩. “కిచ్ఛా లద్ధో పియో పుత్తో, యో అన్ధే అభరీ వనే;

తం ఏకపుత్తం ఘాతిమ్హి, కథం చిత్తం న కోపయే”తి.

తత్థ **ఘాతిమ్హీ**తి ఘాతకే.

దుకూలపణ్డితో ఆహ –

౩౫౪.“కిచ్ఛా లద్ధో పియో పుత్తో, యో అన్ధే అభరీ వనే;
తం ఏకపుత్తం ఘాతిమ్హి, అక్కోధం ఆహు పణ్డితా”తి.

తత్థ **అక్కోధన్తి** కోధో నామ నిరయసంవత్తనికో, తస్మా తం కోధం అకత్వా పుత్తఘాతకమ్హి అక్కోధో ఏవ కత్తబ్బోతి పణ్డితా ఆహు కథేన్తి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా తే ఉభోహి హత్థేహి ఉరం పహరిత్వా మహాసత్తస్స గుణే వణ్ణేత్వా భుసం పరిదేవింసు. అథ నే రాజా సమస్సాసేన్తో ఆహ –

౩౫౫.“మా బాళ్హం పరిదేవేథ, ‘హతో సామో’తి వాదినా;
అహం కమ్మకరో హుత్వా, భరిస్సామి బ్రహావనే.

౩౫౬.“ఇస్సత్థే చస్మి కుసలో, దళ్హధమ్మోతి విస్సుతో;
అహం కమ్మకరో హుత్వా, భరిస్సామి బ్రహావనే.

౩౫౭.“మిగానం విఘాసమన్వేసం, వనమూలఫలాని చ;
అహం కమ్మకరో హుత్వా, భరిస్సామి బ్రహావనే”తి.

తత్థ **వాదినాతి** తుమ్హే “సామో హతో”తి వదన్తేన మయా సద్ధిం “తయా నో ఏవం గుణసమ్పన్నో పుత్తో మారితో, ఇదాని కో అమ్హే భరిస్సతీ”తిఆదీని వత్వా మా బాళ్హం పరిదేవేథ, అహం తుమ్హాకం కమ్మకరో హుత్వా సామో వియ తుమ్హే భరిస్సామీతి.

ఏవం రాజా “తుమ్హే మా చిన్తయిత్థ, న మయ్హం రజ్జేనత్థో, అహం వో యావజీవం భరిస్సామీ”తి తే అస్సాసేసి. తే తేన సద్ధిం సల్లపన్తా ఆహంసు –

౩౫౮.“నేస ధమ్మో మహారాజ, నేతం అమ్హేసు కప్పతి;
రాజా త్వమసి అమ్హాకం, పాదే వన్దామ తే మయ”న్తి.

తత్థ **ధమ్మోతి** సభావో కారణం వా. **నేతం అమ్హేసు కప్పతీతి** ఏతం తవ కమ్మకరణం అమ్హేసు న కప్పతి న సోభతి. **‘‘పాదే వన్దామ తే మయ’’**న్తి ఇదం పన తే పబ్బజితలిఙ్గే ఠితాపి పుత్తసోకేన సమబ్భాహతాయ చేవ నిహతమానతాయ చ వదింసు. “రఞ్ఞో విస్సాసం ఉప్పాదేతుం ఏవమాహంసూ”తిపి వదన్తి.

తం సుత్వా రాజా అతివియ తుస్సిత్వా “అహో అచ్ఛరియం, ఏవం దోసకారకే నామ మయి ఫరుసవచనమత్తమ్పి నత్థి, పగ్గణ్హన్తియేవ మమ”న్తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౩౫౯.“ధమ్మం నేసాదా భణథ, కతా అపచితీ తయా;

పితా త్వమసి అమ్హాకం, మాతా త్వమసి పారికే”తి.

తత్థ **తయాతి** ఏకేకం వదన్తో ఏవమాహ. **పితాతి** దుకూలపణ్డిత, అజ్జ పట్ఠాయ త్వం మయ్హం పితుట్ఠానే తిట్ఠ, అమ్మ పారికే, త్వమ్పి మే మాతుట్ఠానే తిట్ఠ, అహం పన వో పుత్తస్స సామస్స ఠానే ఠత్వా పాదధోవనాదీని సబ్బకిచ్చాని కరిస్సామి, మం రాజాతి అసల్లక్ఖేత్వా సామోతి సల్లక్ఖేథాతి.

తే అఞ్జలిం పగ్గయ్హ వన్దిత్వా “మహారాజ, తవ అమ్హాకం కమ్మకరణకిచ్చం నత్థి, అపిచ ఖో పన లట్ఠికోటియా నో గహేత్వా ఆనేత్వా సామం దస్సేహీ”తి యాచన్తా గాథాద్వయమాహంసు –

౩౬౦. “నమో తే కాసిరాజత్థు, నమో తే కాసివడ్ఢన;

అఞ్జలిం తే పగ్గణ్హామ, యావ సామానుపాపయ.

౩౬౧. “తస్స పాదే సమజ్జన్తా, ముఖఞ్చ భుజదస్సనం;

సంసుమ్భమానా అత్తానం, కాలమాగమయామసే”తి.

తత్థ **యావ సామానుపాపయాతి** యావ సామో యత్థ, తత్థ అమ్హే అనుపాపయ. **భుజదస్సనన్తి** కల్యాణదస్సనం అభిరూపం. **సంసుమ్భమానాతి** పోథేన్తా. **కాలమాగమయామసేతి** కాలకిరియం ఆగమేస్సామ.

తేసం ఏవం కథేన్తానఞ్ఞేవ సూరియో అత్థఙ్గతో. అథ రాజా “సచాహం ఇదానేవ ఇమే తత్థ నేస్సామి, తం దిస్వావ నేసం హదయం ఫలిస్సతి, ఇతి తిణ్ణమ్పి ఏతేసం మతకాలే అహం నిరయే ఉప్పజ్జన్తోయేవ నామ, తస్మా తేసం గన్తుం న దస్సామీ”తి చిన్తేత్వా చతస్సో గాథాయో అజ్ఝభాసి –

౩౬౨.“బ్రహా వాళమిగాకిణ్ణం, ఆకాసన్తంవ దిస్సతి;

యత్థ సామో హతో సేతి, చన్దోవ పతితో ఛమా.

౩౬౩. “బ్రహా వాళమిగాకిణ్ణం, ఆకాసన్తంవ దిస్సతి;

యత్థ సామో హతో సేతి, సూరియోవ పతితో ఛమా.

౩౬౪.“బ్రహా వాళమిగాకిణ్ణం, ఆకాసన్తంవ దిస్సతి;

యత్థ సామో హతో సేతి, పంసునా పతికున్థితో.

౩౬౫.“బ్రహా వాళమిగాకిణ్ణం, ఆకాసన్తంవ దిస్సతి;

యత్థ సామో హతో సేతి, ఇధేవ వసథస్సమే”తి.

తత్థ **బ్రహాతి** అచ్చుగ్గతం. **ఆకాసన్తంవాతి** ఏతం వనం ఆకాసస్స అన్తో వియ హుత్వా దిస్సతి. **అథ వా ఆకాసన్తన్తి** ఆకాసమానం, పకాసమానన్తి అత్థో. **ఛమాతి** ఛమాయం, పథవియన్తి అత్థో. "ఛమ"న్తిపి పాఠో, పథవిం పతితో వియాతి అత్థో. **పతికున్థితోతి** పరికిణ్ణో, పలివేఠితోతి అత్థో.

అథ తే అత్తనో వాళమిగభయాభావం దస్సేతుం గాథమాహంసు –

౩౬౬. "యది తత్థ సహస్సాని, సతాని నియుతాని చ;
నేవమ్హాకం భయం కోచి, వనే వాళేసు విజ్జతీ"తి.

తత్థ **కోచీతి** ఇమస్మిం వనే కత్థచి ఏకస్మిం పదేసేపి అమ్హాకం వాళేసు భయం నామ నత్థి.

రాజా తే పటిబాహితుం అసక్కోన్తో హత్థేసు గహేత్వా తత్థ నేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౬౭. "తతో అన్ధానమాదాయ, కాసిరాజా బ్రహావనే;
హత్థే గహేత్వా పక్కామి, యత్థ సామో హతో అహూ"తి.

తత్థ **తతోతి** తదా. **అన్ధానన్తి** అన్ధే. **అహూతి** అహోసి. **యత్థాతి** యస్మిం ఠానే సో నిపన్నో, తత్థ నేసీతి అత్థో.

సో ఆనేత్వా చ పన సామస్స సన్తికే ఠపేత్వా "అయం వో పుత్తో"తి ఆచిక్ఖి. అథస్స పితా సీసం ఉక్ఖిపిత్వా మాతా పాదే గహేత్వా ఊరూసు ఠపేత్వా నిసీదిత్వా విలపింసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౬౮. "దిస్వాన పతితం సామం, పుత్తకం పంసుకున్థితం;
అపవిద్ధం బ్రహారఞ్ఞే, చన్దంవ పతితం ఛమా.

౩౬౯. "దిస్వాన పతితం సామం, పుత్తకం పంసుకున్థితం;
అపవిద్ధం బ్రహారఞ్ఞే, సూరియంవ పతితం ఛమా.

౩౭౦. "దిస్వాన పతితం సామం, పుత్తకం పంసుకున్థితం;
అపవిద్ధం బ్రహారఞ్ఞే, కలూనం పరిదేవయుం.

౩౭౧. "దిస్వాన పతితం సామం, పుత్తకం పంసుకున్థితం;
బాహా పగ్గయ్హ పక్కన్దుం, 'అధమ్మో కిర భో'ఇతి.

౩౭౨. "బాళ్హం ఖో త్వం పమత్తోసి, సామ కల్యాణదస్సన;
యో అజ్జేవం గతే కాలే, న కిఞ్చి మభిభాససి.

౩౭౩. "బాళ్హం ఖో త్వం పదిత్తోసి, సామ కల్యాణదస్సన;
యో అజ్జేవం గతే కాలే, న కిఞ్చి మభిభాససి.

౩౬౪. “బాళ్హం ఖో త్వం పకుద్ధోసి, సామ కల్యాణదస్సన;
యో అజ్జేవం గతే కాలే, న కిఞ్చి మభిభాసతి.

౩౬౫. “బాళ్హం ఖో త్వం పసుత్తోసి, సామ కల్యాణదస్సన;
యో అజ్జేవం గతే కాలే, న కిఞ్చి మభిభాససి.

౩౬౬. “బాళ్హం ఖో త్వం విమనోసి, సామ కల్యాణదస్సన;
యో అజ్జేవం గతే కాలే, న కిఞ్చి మభిభాససి.

౩౬౭. “జటం వలినం పంసుగతం, కోదాని సణ్ఠపేస్సతి;
సామో అయం కాలకతో, అన్ధానం పరిచారకో.

౩౬౮. “కో మే సమ్మజ్జమాదాయ, సమ్మజ్జిస్సతి అస్సమం;
సామో అయం కాలకతో, అన్ధానం పరిచారకో.

౩౬౯. “కోదాని న్హాపయిస్సతి, సీతేనుణ్హోదకేన చ;
సామో అయం కాలకతో, అన్ధానం పరిచారకో.

౩౭౦. “కోదాని భోజయిస్సతి, వనమూలఫలాని చ;
సామో అయం కాలకతో, అన్ధానం పరిచారకో”తి.

తత్థ **అపవిద్ధన్తి** రఞ్ఞా నిరత్థకం ఛడ్డితం. **అధమ్మో కిర భో ఇతీతి** అయుత్తం కిర భో, అజ్జ ఇమస్మిం లోకే వత్తతి. **పమత్తోతి** తిఖిణసురం పివిత్వా వియ మత్తో పమత్తో పమాదం ఆపన్నో. **పదిత్తోతి** దప్పితో. ‘‘**పకుద్ధోసి విమనోసీ**’’తి సబ్బం విలాపవసేన భణన్తి. **జటన్తి** తాత , అమ్హాకం జటామణ్డలం. **వలినం పంసుగతన్తి** యదా ఆకులం మలగ్గహితం భవిస్సతి. **కోదానీతి** ఇదాని కో సణ్ఠపేస్సతి, సోధేత్వా ఉజుం కరిస్సతీతి.

అథస్స మాతా బహుం విలపిత్వా తస్స ఉరే హత్థం ఠపేత్వా సన్తాపం ఉపధారేన్తీ “పుత్తస్స మే సన్తాపో పవత్తతియేవ, విసవేగేన విసఞ్ఞితం ఆపన్నో భవిస్సతి, నిబ్బిసభావత్థాయ చస్స సచ్చకిరియం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా సచ్చకిరియమకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౭౧. “దిస్వాన పతితం సామం, పుత్తకం పంసుకున్థితం;
అట్టితా పుత్తసోకేన, మాతా సచ్చం అభాసథ.

౩౭౨. “యేన సచ్చేనయం సామో, ధమ్మచారీ పురే అహు;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౭౩. “యేన సచ్చేనయం సామో, బ్రహ్మచారీ పురే అహు;

ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౮౪.“యేన సచ్చేనయం సామో, సచ్చవాదీ పురే అహు;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౮౫.“యేన సచ్చేనయం సామో, మాతాపేత్తిభరో అహు;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౮౬.“యేన సచ్చేనయం సామో, కులే జేట్ఠాపచాయికో;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౮౭.“యేన సచ్చేనయం సామో, పాణా పియతరో మమ;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౮౮.“యం కిఞ్చిత్థి కతం పుఞ్ఞం, మయ్హఞ్చేవ పితుచ్చ తే;
సబ్బేన తేన కుసలేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతూ”తి.

తత్థ **యేన సచ్చేనాతి** యేన భూతేన సభావేన. **ధమ్మచారీతి** దసకుసలకమ్మపథధమ్మచారీ. **సచ్చవాదీతి** హసితవసేనపి ముసావాదం న వదతి. **మాతాపేత్తిభరోతి** అనలసో హుత్వా రత్తిన్దివం మాతాపితరో భరి. **కులే జేట్ఠాపచాయికోతి** జేట్ఠానం మాతాపితూనం సక్కారకారకో హోతి.

ఏవం మాతరా సత్తహి గాథాహి సచ్చకిరియాయ కతాయ సామో పరివత్తిత్వా నిపజ్జి. అథస్స పితా “జీవతి మే పుత్తో, అహమ్పిస్స సచ్చకిరియం కరిస్సామీ”తి తథేవ సచ్చకిరియమకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౮౯.“దిస్వాన పతితం సామం, పుత్తకం పంసుకున్థితం;
అట్టితో పుత్తసోకేన, పితా సచ్చం అభాసథ.

౩౯౦.“యేన సచ్చేనయం సామో, ధమ్మచారీ పురే అహు;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౯౧.“యేన సచ్చేనయం సామో, బ్రహ్మచారీ పురే అహు;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౯౨.“యేన సచ్చేనయం సామో, సచ్చవాదీ పురే అహు;
ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౯౩.“యేన సచ్చేనయం సామో, మాతాపేత్తిభరో అహు;

ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౯౪. “యేన సచ్చేనయం సామో, కులే జేట్ఠాపచాయికో;

ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౯౫. “యేన సచ్చేనయం సామో, పాణా పియతరో మమ;

ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౯౬. “యం కిఞ్చిత్థి కతం పుఞ్ఞం, మయ్హఞ్చేవ మాతుచ్చ తే;

సబ్బేన తేన కుసలేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతూ”తి.

ఏవం పితరి సచ్చకిరియం కరోన్తే మహాసత్తో పరివత్తిత్వా ఇతరేన పస్సేన నిపజ్జి. అథస్స తతియం సచ్చకిరియం దేవతా అకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౩౯౭. “సా దేవతా అన్తరహితా, పబ్బతే గన్ధమాదనే;

సామస్స అనుకమ్పాయ, ఇమం సచ్చం అభాసథ.

౩౯౮. “పబ్బత్యాహం గన్ధమాదనే, చిరరత్తనివాసినీ;

న మే పియతరో కోచి, అఞ్ఞో సామేన విజ్జతి;

ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౩౯౯. “సబ్బే వనా గన్ధమయా, పబ్బతే గన్ధమాదనే;

ఏతేన సచ్చవజ్జేన, విసం సామస్స హఞ్ఞతు.

౪౦౦. “తేసం లాలప్పమానానం, బహుం కారుఞ్ఞసఞ్హితం;

ఖిప్పం సామో సముట్ఠాసి, యువా కల్యాణదస్సనో”తి.

తత్థ **పబ్బత్యాహన్తి** పబ్బతే అహం. **సబ్బే వనా గన్ధమయాతి** సబ్బే రుక్ఖా గన్ధమయా. న హి తత్థ అగన్ధో నామ కోచి రుక్ఖో అత్థి. **తేసన్తి** భిక్ఖవే, తేసం ఉభిన్నం లాలప్పమానానఞ్ఞేవ దేవతాయ సచ్చకిరియాయ పరియోసానే ఖిప్పం సామో ఉట్ఠాసి, పదుమపత్తతో ఉదకం వియస్స విసం వినివత్తేత్వా ఆబాధో విగతో, ఇధ ను ఖో విద్ధో, ఏత్థ ను ఖో విద్ధోతి విద్ధట్ఠానమ్పి న పఞ్ఞాయి.

ఇతి మహాసత్తస్స నిరోగభావో, మాతాపితూనఞ్చ చక్ఖుపటిలాభో, అరుణుగ్గమనఞ్చ, దేవతానుభావేన తేసం చతున్నం అస్సమేయేవ పాకటభావో చాతి సబ్బం ఏకక్ఖణేయేవ అహోసి. మాతాపితరో “చక్ఖూని నో లద్ధాని, సువణ్ణసామో చ అరోగో జాతో”తి అతిరేకతరం తుస్సింసు. అథ నే సామపణ్డితో గాథం అభాసి –

౪౦౧. “సామోహమస్మి భద్దం వో, సోత్థినామ్హి సముట్ఠితో;

మా బాళ్హం పరిదేవేథ, మఞ్చానాభివదేథ మ"న్తి.

తత్థ **సోత్థినామ్హి సముట్ఠితో**తి సోత్థినా సుఖేన ఉట్ఠితో అమ్హి భవామి. **మఞ్చానా**తి మధురస్సరేన మం అభివదేథ.

అథ సో రాజానం దిస్వా పటిసన్థారం కరోన్తో ఆహ –

౪౦౨."స్వాగతం తే మహారాజ, అథో తే అదురాగతం;

ఇస్సరోసి అనుప్పత్తో, యం ఇధత్థి పవేదయ.

౪౦౩."తిన్దుకాని పియాలాని, మధుకే కాసుమారియో;

ఫలాని ఖుద్దకప్పాని, భుఞ్జ రాజ వరం వరం.

౪౦౪."అత్థి మే పానీయం సీతం, ఆభతం గిరిగబ్భరా;

తతో పివ మహారాజ, సచే త్వం అభికఙ్ఖసీ"తి.

రాజాపి తం అచ్ఛరియం దిస్వా ఆహ –

౪౦౫."సమ్మురయ్హామి పముయ్హామి, సబ్బా ముయ్హన్తి మే దిసా;

పేతం తం సామ మద్దక్ఖిం, కో ను త్వం సామ జీవసీ"తి.

తత్థ **పేత**న్తి సామ అహం తం మతం అద్దసం. **కో ను త్వ**న్తి కథం ను త్వం జీవితం పటిలభసీతి పుచ్ఛి.

మహాసత్తో "అయం రాజా మం 'మతో'తి సల్లక్ఖేసి, అమతభావమస్స పకాసేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౪౦౬."అపి జీవం మహారాజ, పురిసం గాళ్హవేదనం;

ఉపనీతమనసఙ్కప్పం, జీవన్తం మఞ్ఞతే మతం.

౪౦౭."అపి జీవం మహారాజ, పురిసం గాళ్హవేదనం;

తం నిరోధగతం సన్తం, జీవన్తం మఞ్ఞతే మత"న్తి.

తత్థ **అపి జీవ**న్తి జీవమానం అపి. **ఉపనీతమనసఙ్కప్ప**న్తి భవఙ్గఓతిణ్ణచిత్తాచారం. **జీవన్త**న్తి జీవమానమేవ "ఏసో మతో"తి మఞ్ఞతి. **నిరోధగత**న్తి అస్సాసపస్సాసనిరోధం సమాపన్నం సన్తం విజ్జమానం మం ఏవం లోకో మతం వియ జీవన్తమేవ మఞ్ఞతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మహాసత్తో రాజానం అత్థే యోజేతుకామో ధమ్మం దేసేన్తో పున ద్వే గాథా అభాసి –

౪౦౮."యో మాతరం పితరం వా, మచ్చో ధమ్మేన పోసతి;

దేవాపి నం తికిచ్ఛన్తి, మాతాపేత్తిభరం నరం.

౪౦౯.“యో మాతరం పితరం వా, మచ్చో ధమ్మేన పోసతి;
ఇధేవ నం పసంసన్తి, పేచ్చ సగ్గే పమోదతీ”తి.

తం సుత్వా రాజా “అచ్ఛరియం వత, భో, మాతాపేత్తిభరస్స జన్తునో ఉప్పన్నరోగం దేవతాపి తికిచ్ఛన్తి, అతివియ అయం సామో సోభతీ”తి అఞ్జలిం పగ్గయ్హ యాచన్తో ఆహ –

౪౧౦.“ఏస భియ్యో పముయ్హామి, సబ్బా ముయ్హన్తి మే దిసా;
సరణం తం సామ గచ్ఛామి, త్వఞ్చ మే సరణం భవా”తి.

తత్థ **భియ్యోతి** యస్మా తాదిసే పరిసుద్ధసీలగుణసమ్పన్నే తయి అపరజ్ఝిం, తస్మా అతిరేకతరం సమ్ముయ్హామి. **త్వఞ్చ మే సరణం భవాతి** సరణం గచ్ఛన్తస్స మే త్వం సరణం భవ, పతిట్ఠా హోహి, దేవలోకగామిమగ్గం కరోహీతి.

అథ నం మహాసత్తో “సచేపి, మహారాజ, దేవలోకం గన్తుకామోసి, మహన్తం దిబ్బసమ్పత్తిం పరిభుఞ్జితుకామోసి, ఇమాసు దసరాజధమ్మచరియాసు వత్తస్సూ”తి తస్స ధమ్మం దేసేన్తో దస రాజధమ్మచరియగాథా అభాసి –

౪౧౧.“ధమ్మం చర మహారాజ, మాతాపితూసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౧౨.“ధమ్మం చర మహారాజ, పుత్తదారేసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౧౩.“ధమ్మం చర మహారాజ, మిత్తామచ్చేసు ఖత్తియ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౧౪.“ధమ్మం చర మహారాజ, వాహనేసు బలేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౧౫.“ధమ్మం చర మహారాజ, గామేసు నిగమేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౧౬.“ధమ్మం చర మహారాజ, రట్ఠేసు జనపదేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౧౭.“ధమ్మం చర మహారాజ, సమణబ్రాహ్మణేసు చ;
ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౧౮.“ధమ్మం చర మహారాజ, మిగపక్ఖీసు ఖత్తియ;

ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౧౯.“ధమ్మం చర మహారాజ, ధమ్మో చిణ్ణో సుఖావహో;

ఇధ ధమ్మం చరిత్వాన, రాజ సగ్గం గమిస్ససి.

౪౨౦.“ధమ్మం చర మహారాజ, సఇన్దా దేవా సబ్రహ్మకా;

సుచిణ్ణేన దివం పత్తా, మా ధమ్మం రాజ పామదో”తి.

తాసం అత్థో **తేసకుణజాతకే** (జా. ౨.౧౭.౧ ఆదయో) విత్థారితోవ. ఏవం మహాసత్తో తస్స దస రాజధమ్మే దేసేత్వా ఉత్తరిపి ఓవదిత్వా పఞ్చ సీలాని అదాసి. సో తస్స ఓవాదం సిరసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా మహాసత్తం వన్దిత్వా ఖమాపేత్వా బారాణసిం గన్త్వా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా సగ్గపరాయణో అహోసి. బోధిసత్తోపి యావజీవం మాతాపితరో పరిచరిత్వా మాతాపితూహి సద్ధిం పఞ్చ అభిఞ్ఞా చ అట్ఠ సమాపత్తియో చ నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి.

సత్థా ఇదం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “భిక్ఖవే, మాతాపితూనం పోసనం నామ పణ్డితానం వంసో”తి వత్వా సచ్చాని పకాసేత్వా జాతకం సమోధానేసి, సచ్చపరియోసానే మాతుపోసకభిక్ఖు సోతాపత్తిఫలం పాపుణి.

తదా రాజా ఆనన్దో అహోసి, దేవధీతా ఉప్పలవణ్ణా, సక్కో అనురుద్ధో, దుకూలపణ్డితో మహాకస్సపో, పారికా భద్దకాపిలానీ భిక్ఖునీ, సువణ్ణసామపణ్డితో పన అహమేవ సమ్మాసమ్బుద్ధో అహోసిన్తి.

సువణ్ణసామజాతకవణ్ణనా తతియా.

[౫౪౧] ౪. నిమిజాతకవణ్ణనా

అచ్ఛేరం వత లోకస్మిన్తి ఇదం సత్థా మిథిలం ఉపనిస్సాయ మఘదేవఅమ్బవనే విహరన్తో సితపాతుకమ్మం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి సత్థా సాయన్హసమయే సమ్బహులేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం తస్మిం అమ్బవనే చారికం చరమానో ఏకం రమణీయం భూమిప్పదేసం దిస్వా అత్తనో పుబ్బచరియం కథేతుకామో హుత్వా సితపాతుకమ్మం కత్వా ఆయస్మతా ఆనన్దత్థేరేన సితపాతుకమ్మకారణం పుట్ఠో “ఆనన్ద, అయం భూమిప్పదేసో పుబ్బే మయా మఘదేవరాజకాలే ఝానకీళం కీళన్తేన అజ్ఝావుట్ఠపుబ్బో”తి వత్వా తేన యాచితో పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదిత్వా అతీతం ఆహరి.

అతీతే విదేహరట్ఠే మిథిలనగరే మఘదేవో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. సో చతురాసీతివస్ససహస్సాని కుమారకీళం కీళి, చతురాసీతివస్ససహస్సాని ఉపరజ్జం కారేసి, చతురాసీతివస్ససహస్సాని రజ్జం కారేన్తో “యదా మే సమ్మ కప్పక, సిరస్మిం పలితాని పస్సేయ్యాసి, తదా మే ఆరోచేయ్యాసీ”తి ఆహ. అపరభాగే కప్పకో పలితాని దిస్వా రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా పలితం సువణ్ణసణ్డాసేన ఉద్ధరాపేత్వా హత్థతలే పతిట్ఠాపేత్వా పలితం ఓలోకేత్వా మచ్చురాజేన ఆగన్త్వా నలాటే లగ్గం వియ మరణం సమ్పస్సమానో “ఇదాని మే పబ్బజితకాలో”తి కప్పకస్స గామవరం దత్వా జేట్ఠపుత్తం పక్కోసాపేత్వా “తాత, రజ్జం పటిచ్ఛ, అహం పబ్బజిస్సామీ”తి వత్వా “కిం కారణా దేవా”తి వుత్తే –

“ఉత్తమఙ్గరుహా మయ్హం, ఇమే జాతా వయోహరా;

పాతుభూతా దేవదూతా, పబ్బజ్జాసమయో మమా”తి. –

వత్వా పుత్తం రజ్జే అభిసిఞ్చిత్వా "తాత, త్వమ్పి ఏవరూపం పలితం దిస్వావ పబ్బజేయ్యాసీ"తి తం ఓవదిత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా అమ్బవనే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా చతురాసీతివస్ససహస్సాని చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తి. పుత్తోపిస్స ఏతేనేవ ఉపాయేన పబ్బజిత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి. తథా తస్స పుత్తో, తథా తస్స పుత్తోతి ఏవం ద్వీహి ఊనాని చతురాసీతిఖత్తియసహస్సాని సీసే పలితం దిస్వావ ఇమస్మిం అమ్బవనే పబ్బజిత్వా చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తింసు.

తేసం సబ్బపఠమం నిబ్బత్తో మఘదేవరాజా బ్రహ్మలోకే ఠితోవ అత్తనో వంసం ఓలోకేన్తో ద్వీహి ఊనాని చతురాసీతిఖత్తియసహస్సాని పబ్బజితాని దిస్వా తుట్ఠమానసో హుత్వా "ఇతో ను ఖో పరం పవత్తిస్సతి, న పవత్తిస్సతీ"తి ఓలోకేన్తో అప్పవత్తనభావం ఞత్వా "మమ వంసం అహమేవ ఘటేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తతో చవిత్వా మిథిలనగరే రఞ్ఞో అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హిత్వా దసమాసచ్చయేన మాతు కుచ్ఛితో నిక్ఖమి. రాజా తస్స నామగ్గహణదివసే నేమిత్తకే బ్రాహ్మణే పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి. తే తస్స లక్ఖణాని ఓలోకేత్వా "మహారాజ, అయం కుమారో తుమ్హాకం వంసం ఘటేన్తో ఉప్పన్నో. తుమ్హాకఞ్హి వంసో పబ్బజితవంసో, ఇమస్స పరతో నాగమిస్సతీ"తి వదింసు. తం సుత్వా రాజా "అయం కుమారో రథచక్కనేమి వియ మమ వంసం ఘటేన్తో జాతో, తస్మా తస్స 'నిమికుమారో'తి నామం కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "నిమికుమారో"తిస్స నామం అకాసి.

సో దహరకాలతో పట్ఠాయ దానే సీలే ఉపోసథకమ్మే చ అభిరతో అహోసి. అథస్స పితా పురిమనయేనేవ పలితం దిస్వా కప్పకస్స గామవరం దత్వా పుత్తస్స రజ్జం నియ్యాదేత్వా అమ్బవనే పబ్బజిత్వా బ్రహ్మలోకపరాయణో అహోసి. నిమిరాజా పన దానజ్ఝాసయతాయ చతూసు నగరద్వారేసు నగరమజ్ఝే చాతి పఞ్చసు ఠానేసు పఞ్చ దానసాలాయో కారాపేత్వా మహాదానం పవత్తేసి. ఏకేకాయ దానసాలాయ సతసహస్సం సతసహస్సం కత్వా దేవసికం పఞ్చ పఞ్చ కహాపణసతసహస్సాని పరిచ్చజి, నిచ్చం పఞ్చ సీలాని రక్ఖి, పక్ఖదివసేసు ఉపోసథం సమాదియి, మహాజనమ్పి దానాదీసు పుఞ్ఞేసు సమాదపేసి, సగ్గమగ్గం ఆచిక్ఖిత్వా నిరయభయేన తజ్జేత్వా ధమ్మం దేసేసి. తస్స ఓవాదే ఠితా మనుస్సా దానాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా తతో చుతా దేవలోకే నిబ్బత్తింసు, దేవలోకో పరిపూరి, నిరయో తుచ్ఛో వియ అహోసి. తదా తావతింసభవనే దేవసఙ్ఘా సుధమ్మాయం దేవసభాయం సన్నిపతిత్వా "అహో, వత అమ్హాకం ఆచరియో నిమిరాజా, తం నిస్సాయ మయం ఇమం బుద్ధఞ్ఞాణేనపి అపరిచ్ఛిన్దనీయం దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవామా"తి వత్వా మహాసత్తస్స గుణే వణ్ణయింసు . మనుస్సలోకేపి మహాసముద్దపిట్ఠే ఆసిత్తతేలం వియ మహాసత్తస్స గుణకథా పత్థరి. సత్థా తమత్థం ఆవిభూతం కత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స కథేన్తో ఆహ –

౪౨౧."అచ్ఛేరం వత లోకస్మిం, ఉప్పజ్జన్తి విచక్ఖణా;
యదా అహు నిమిరాజా, పణ్డితో కుసలత్థికో.

౪౨౨."రాజా సబ్బవిదేహానం, అదా దానం అరిన్దమో;
తస్స తం దదతో దానం, సఙ్కప్పో ఉదపజ్జథ;
దానం వా బ్రహ్మచరియం వా, కతమం సు మహప్ఫల"న్తి.

తత్థ **యదా అహూ**తి భిక్ఖవే, యదా పణ్డితో అత్తనో చ పరేసఞ్చ కుసలత్థికో నిమిరాజా అహోసి, తదా దేవమనుస్సా “అచ్ఛేరం వత, భో, ఏవరూపాపి నామ అనుప్పన్నే బుద్ధఞాణే మహాజనస్స బుద్ధకిచ్చం సాధయమానా లోకస్మిం విచక్ఖణా ఉప్పజ్జన్తీ”తి ఏవం తస్స గుణకథం కథేసున్తి అత్థో. “యథా అహూ”తిపి పాఠో. తస్సత్థో – యథా అహు నిమిరాజా పణ్డితో కుసలత్థికోయేవ, తథారూపా మహాజనస్స బుద్ధకిచ్చం సాధయమానా ఉప్పజ్జన్తి విచక్ఖణా. యం తేసం ఉప్పన్నం, తం అచ్ఛేరం వత లోకస్మిన్తి. ఇతి సత్థా సయమేవ అచ్ఛరియజాతో ఏవమాహ. **సబ్బవిదేహ**నన్తి సబ్బవిదేహరట్ఠవాసీనం. **కతమం సూ**తి ఏతేసు ద్వీసు కతమం ను ఖో మహప్ఫలన్తి అత్థో.

సో కిర పన్నరసీఉపోసథదివసే ఉపోసథికో హుత్వా సబ్బాభరణాని ఓముఞ్చిత్వా సిరిసయనపిట్ఠే నిపన్నోవ ద్వే యామే నిద్దం ఓక్కమిత్వా పచ్ఛిమయామే పబుద్ధో పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా “అహం మహాజనస్స అపరిమాణం దానమ్పి దేమి, సీలమ్పి రక్ఖామి, దానస్స ను ఖో మహన్తం ఫలం, ఉదాహు బ్రహ్మచరియస్సా”తి చిన్తేత్వా అత్తనో కఙ్ఖం ఛిన్దితుం నాసక్ఖి. తస్మిం ఖణే సక్కస్స భవనం ఉణ్హాకారం దస్సేసి. సక్కో ఆవజ్జేన్తో తం తథా వితక్కేన్తం దిస్వా “కఙ్ఖమస్స ఛిన్దిస్సామీ”తి ఏకకోవ సీఘం ఆగన్త్వా సకలనివేసనం ఏకోభాసం కత్వా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా ఓభాసం ఫరిత్వా ఆకాసే ఠత్వా తేన పుట్ఠో బ్యాకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౨౩.“తస్స సఙ్కప్పమఞ్ఞాయ, మఘవా దేవకుఞ్జరో;
సహస్సనేత్తో పాతురహు, వణ్ణేన విహనం తమం.

౪౨౪.“సలోమహట్ఠో మనుజిన్దో, వాసవం అవచా నిమి;
దేవతా నుసి గన్ధబ్బో, అదు సక్కో పురిన్దదో.

౪౨౫.“న చ మే తాదిసో వణ్ణో, దిట్ఠో వా యది వా సుతో;
ఆచిక్ఖ మే త్వం భద్దన్తే, కథం జానేము తం మయం.

౪౨౬.“సలోమహట్ఠం ఞత్వాన, వాసవో అవచా నిమిం;
సక్కోహమస్మి దేవిన్దో, ఆగతోస్మి తవన్తికే;
అలోమహట్ఠో మనుజిన్ద, పుచ్ఛ పఞ్హం యమిచ్ఛసి.

౪౨౭.“సో చ తేన కతోకాసో, వాసవం అవచా నిమి;
పుచ్ఛామి తం మహారాజ, సబ్బభూతానమిస్సర;
‘దానం వా బ్రహ్మచరియం వా, కతమంసు మహప్ఫలం’.

౪౨౮.“సో పుట్ఠో నరదేవేన, వాసవో అవచా నిమిం;
విపాకం బ్రహ్మచరియస్స, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౨౯.“హీనేన బ్రహ్మచరియేన, ఖత్తియే ఉపపజ్జతి;
మజ్ఝిమేన చ దేవత్తం, ఉత్తమేన విసుజ్ఝతి.

౪౩౦. “న హేతే సులభా కాయా, యాచయోగేన కేనచి;
యే కాయే ఉపపజ్జన్తి, అనాగారా తపస్సినో”తి.

తత్థ **సలోమహట్ఠో**తి భిక్ఖవే, సో నిమిరాజా ఓభాసం దిస్వా ఆకాసం ఓలోకేన్తో తం దిబ్బాభరణపటిమణ్డితం దిస్వావ భయేన లోమహట్ఠో హుత్వా “**దేవతా నుసి గన్ధబ్బో**”తిఆదినా పుచ్ఛి. **అలోమహట్ఠో**తి నిబ్భయో అహట్ఠలోమో హుత్వా పుచ్ఛ, మహారాజాతి. **వాసవం అవచా**తి తుట్ఠమానసో హుత్వా సక్కం అవోచ. **జానం అక్ఖాసిజానతో**తి భిక్ఖవే, సో సక్కో అతీతే అత్తనా పచ్చక్ఖతో దిట్ఠపుబ్బం బ్రహ్మచరియస్స విపాకం జానన్తో తస్స అజానతో అక్ఖాసి.

హీనేనాతిఆదీసు పుథుతిత్థాయతనే మేథునవిరతిమత్తం సీలం హీనం నామ, తేన ఖత్తియకులే ఉపపజ్జతి. ఝానస్స ఉపచారమత్తం మజ్ఝిమం నామ, తేన దేవత్తం ఉపపజ్జతి. అట్ఠసమాపత్తినిబ్బత్తనం పన ఉత్తమం నామ, తేన బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తతి, తం బాహిరకా నిబ్బానన్తి కథేన్తి. తేనాహ “విసుజ్ఝతీ”తి. ఇమస్మిం పన బుద్ధసాసనే పరిసుద్ధసీలస్స భిక్ఖునో అఞ్ఞతరం దేవనికాయం పత్థేన్తస్స బ్రహ్మచరియచేతనా హీనతాయ హీనం నామ, తేన యథాపత్థితే దేవలోకే నిబ్బత్తతి. పరిసుద్ధసీలస్స భిక్ఖునో అట్ఠసమాపత్తినిబ్బత్తనం మజ్ఝిమం నామ, తేన బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తతి . పరిసుద్ధసీలస్స విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తుప్పత్తి ఉత్తమం నామ, తేన విసుజ్ఝతీతి . ఇతి సక్కో “మహారాజ, దానతో సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన బ్రహ్మచరియవాసోవ మహప్ఫలో”తి వణ్ణేతి. **కాయా**తి బ్రహ్మఘటా. **యాచయోగేనా**తి యాచనయుత్తకేన యఞ్ఞయుత్తకేన వాతి ఉభయత్థాపి దాయకస్సేవేతం నామం. **తపస్సినో**తి తపనిస్సితకా.

ఇమాయ గాథాయ బ్రహ్మచరియవాసస్సేవ మహప్ఫలభావం దీపేత్వా ఇదాని యే అతీతే మహాదానం దత్వా కామావచరం అతిక్కమితుం నాసక్ఖింసు, తే రాజానో దస్సేన్తో ఆహ –

౪౩౧. “దుదీపో సాగరో సేలో, ముజకిన్దో భగీరసో;
ఉసిన్దరో కస్సపో చ, అసకో చ పుథుజ్జనో.

౪౩౨. “ఏతే చఞ్ఞే చ రాజానో, ఖత్తియా బ్రాహ్మణా బహూ;
పుథుయఞ్ఞం యజిత్వాన, పేతత్తం నాతివత్తిసు”న్తి.

తస్సత్థో – మహారాజ, పుబ్బే బారాణసియం దుదీపో నామ రాజా దానం దత్వా మరణచక్కేన ఛిన్నో కామావచరేయేవ నిబ్బత్తి. తథా సాగరాదయో అట్ఠాతి ఏతే చ అఞ్ఞే చ బహూ రాజానో చేవ ఖత్తియా బ్రాహ్మణా చ పుథుయఞ్ఞం యజిత్వాన అనేకప్పకారం దానం దత్వా కామావచరభూమిసఙ్ఖాతం పేతత్తం నాతివత్తింసూతి అత్థో. కామావచరదేవతా హి రూపాదినో కిలేసవత్థుస్స కారణా పరం పచ్చాసీసనతో కపణతాయ “పేతా”తి వుచ్చన్తి. వుత్తమ్పి చేతం –

“యే అదుతియా న రమన్తి ఏకికా, వివేకజం యే న లభన్తి పీతిం;
కిఞ్చాపి తే ఇన్దసమానభోగా, తే వే పరాధీనసుఖా వరాకా”తి.

ఏవమ్పి దానఫలతో బ్రహ్మచరియఫలస్సేవ మహన్తభావం దస్సేత్వా ఇదాని బ్రహ్మచరియవాసేన పేతభవనం అతిక్కమిత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తతాపసే దస్సేన్తో ఆహ –

౪౩౩. “అథ యామే అవత్తింసు, అనాగారా తపస్సినో;
సత్తిసయో యామహను, సోమయామో మనోజవో.

౪౩౪.“సముద్దో మాఘో భరతో చ, ఇసి కాలపురక్ఖతో;
అఙ్గీరసో కస్సపో చ, కిసవచ్ఛో అకత్తి చా”తి.

తత్థ **అవత్తింసూ**తి కామావచరం అతిక్కమింసు. **తపస్సినో**తి సీలతపఞ్చేవ సమాపత్తితపఞ్చ నిస్సితా. **సత్తిసయో**తి యామహనుఆదయో సత్త భాతరోవ సన్ధాయాహ. అఙ్గీరసాదీహి చతూహి సద్ధిం ఏకాదసేతే అవత్తింసు అతిక్కమింసూతి అత్థో.

ఏవం తావ సుతవసేనేవ దానఫలతో బ్రహ్మచరియవాసస్సేవ మహప్ఫలతం వణ్ణేత్వా ఇదాని అత్తనా దిట్ఠపుబ్బం ఆహరన్తో ఆహ –

౪౩౫.“ఉత్తరేన నదీ సీదా, గమ్భీరా దురతిక్కమా;
నళగ్గివణ్ణా జోతన్తి, సదా కఞ్చనపబ్బతా.

౪౩౬.“పరూళ్హకచ్ఛా తగరా, రూళ్హకచ్ఛా వనా నగా;
తత్రాసుం దససహస్సా, పోరాణా ఇసయో పురే.

౪౩౭. “అహం సేట్ఠోస్మి దానేన, సంయమేన దమేన చ;
అనుత్తరం వతం కత్వా, పకిరచారీ సమాహితే.

౪౩౮.“జాతిమన్తం అజచ్చఞ్చ, అహం ఉజుగతం నరం;
అతివేలం నమస్సిస్సం, కమ్మబన్ధూ హి మాణవా.

౪౩౯.“సబ్బే వణ్ణా అధమ్మట్ఠా, పతన్తి నిరయం అధో;
సబ్బే వణ్ణా విసుజ్ఝన్తి, చరిత్వా ధమ్మముత్తమ”న్తి.

తత్థ **ఉత్తరేనా**తి మహారాజ, అతీతే ఉత్తరహిమవన్తే ద్విన్నం సువణ్ణపబ్బతానం అన్తరే పవత్తా సీదా నామ నదీ గమ్భీరా నావాహిపి దురతిక్కమా అహోసి. కిం కారణా? సా హి అతిసుఖుమోదకా, సుఖుమత్తా ఉదకస్స అన్తమసో మోరపిఞ్ఛ-మత్తమ్పి తత్థ పతితం నం సణ్ఠాతి, ఓసీదిత్వా హేట్ఠాతలమేవ గచ్ఛతి. తేనేవ సా సీదా నామ అహోసి. తే పన తస్సా తీరేసు కఞ్చనపబ్బతా సదా నళగ్గివణ్ణా హుత్వా జోతన్తి ఓభాసన్తి. **పరూళ్హకచ్ఛా తగరా**తి తస్సా పన నదియా తీరే కచ్ఛా పరూళ్హతగరా అహేసుం తగరగన్ధసుగన్ధినో. **రూళ్హకచ్ఛా వనా నగా**తి యే తత్థ అఞ్ఞేపి పబ్బతా, తేసమ్పి అన్తరే కచ్ఛా రూళ్హవనా అహేసుం, పుప్ఫఫలూపగరుక్ఖసఞ్ఛన్నాతి అత్థో. **తత్రాసు**న్తి తస్మిం ఏవం రమణీయే భూమిభాగే దససహస్సా ఇసయో అహేసుం. తే సబ్బేపి అభిఞ్ఞాసమాపత్తిలాభినోవ. తేసు భిక్ఖాచారవేలాయ కేచి ఉత్తరకురుం గచ్ఛన్తి, కేచి మహాజమ్బుదీపే జమ్బుఫలం ఆహరన్తి, కేచి హిమవన్తేయేవ మధురఫలాఫలాని ఆహరిత్వా ఖాదన్తి, కేచి జమ్బుదీపతలే

తం తం నగరం గచ్ఛన్తి. ఏకోపి రసతణ్హాభిభూతో నత్థి, ఝానసుఖేనేవ వీతినామేన్తి. తదా ఏకో తాపసో ఆకాసేన బారాణసిం గన్త్వా సునివత్థో సుపారుతో పిణ్డాయ చరన్తో పురోహితస్స గేహద్వారం పాపుణి. సో తస్స ఉపసమే పసీదిత్వా అన్తోనివేసనం ఆనేత్వా భోజేత్వా కతిపాహం పటిజగ్గన్తో విస్సాసే ఉప్పన్నే "భన్తే, తుమ్హే కుహిం వసథా"తి పుచ్ఛి. "అసుకట్ఠానే నామావుసో"తి. "కిం పన తుమ్హే ఏకకోవ తత్థ వసథ, ఉదాహు అఞ్ఞోపి అత్థీ"తి? "కిం వదేసి, ఆవుసో, తస్మిం పదేసే దససహస్సా ఇసయో వసన్తి, సబ్బేవ అభిఞ్ఞాసమాపత్తిలాభినో"తి. తస్స తేసం గుణం సుత్వా పబ్బజ్జాయ చిత్తం నమి. అథ నం సో ఆహ – "భన్తే, మమ్పి తత్థ నేత్వా పబ్బాజేథా"తి. "ఆవుసో, త్వం రాజపురిసో, న తం సక్కా పబ్బాజేతు"న్తి. "తేన హి, భన్తే, అజ్జాహం రాజానం ఆపుచ్ఛిస్సామి, తుమ్హే స్వేపి ఆగచ్ఛేయ్యాథా"తి. సో అధివాసేసి.

ఇతరోపి భుత్తపాతరాసో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా "ఇచ్ఛామహం, దేవ , పబ్బజితు"న్తి ఆహ. "కిం కారణా పబ్బజిస్ససీ"తి? "కామేసు దోసం నేక్ఖమ్మే చ ఆనిసంసం దిస్వా"తి. "తేన హి పబ్బజాహి, పబ్బజితోపి మం దస్సేయ్యాసీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా అత్తనో గేహం గన్త్వా పుత్తదారం అనుసాసిత్వా సబ్బం సాపతేయ్యం దస్సేత్వా అత్తనో పబ్బజితపరిక్ఖారం గహేత్వా తాపసస్స ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తోవ నిసీది. తాపసోపి తథేవ ఆకాసేనాగన్త్వా అన్తోనగరం పవిసిత్వా తస్స గేహం పావిసి. సో తం సక్కచ్చం పరివిసిత్వా "భన్తే, మయా కథం కాతబ్బ"న్తి ఆహ. సో తం బహినగరం నేత్వా హత్థే ఆదాయ అత్తనో ఆనుభావేన తత్థ నేత్వా పబ్బాజేత్వా పునదివసే తం తత్థేవ ఠపేత్వా భత్తం ఆహరిత్వా దత్వా కసిణపరికమ్మం ఆచిక్ఖి. సో కతిపాహేనేవ అభిఞ్ఞాసమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా సయమేవ పిణ్డాయ చరతి.

సో అపరభాగే "అహం రఞ్ఞో అత్తానం దస్సేతుం పటిఞ్ఞం అదాసిం, దస్సేస్సామస్స అత్తాన"న్తి చిన్తేత్వా తాపసే వన్దిత్వా ఆకాసేన బారాణసిం గన్త్వా భిక్ఖం చరన్తో రాజద్వారం పాపుణి. రాజా తం దిస్వా సఞ్జానిత్వా అన్తోనివేసనం పవేసేత్వా సక్కారం కత్వా "భన్తే, కుహిం వసథా"తి పుచ్ఛి. "ఉత్తరహిమవన్తపదేసే కఞ్చనపబ్బతన్తరే పవత్తాయ సీదానదియా తీరే, మహారాజా"తి. "కిం పన, భన్తే, ఏకకోవ తత్థ వసథ, ఉదాహు అఞ్ఞోపి అత్థీ"తి. "కిం వదేసి, మహారాజ, తత్థ దససహస్సా ఇసయో వసన్తి, సబ్బేవ అభిఞ్ఞాసమాపత్తిలాభినో"తి? రాజా తేసం గుణం సుత్వా సబ్బేసం భిక్ఖం దాతుకామో అహోసి. అథ నం రాజా ఆహ – "భన్తే, అహం తేసం ఇసీనం భిక్ఖం దాతుకామోమ్హి, కిం కరోమీ"తి? "మహారాజ, తే ఇసయో జివ్హావిఞ్ఞేయ్యరసే అగిద్ధా, న సక్కా ఇధానేతు"న్తి. "భన్తే, తుమ్హే నిస్సాయ తే భోజేస్సామి, ఉపాయం మే ఆచిక్ఖథా"తి. "తేన హి, మహారాజ, సచే తేసం దానం దాతుకామోసి, ఇతో నిక్ఖమిత్వా సీదానదీతీరే వసన్తో తేసం దానం దేహీ"తి.

సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సబ్బూపకరణాని గాహాపేత్వా చతురఙ్గినియా సేనాయ సద్ధిం నిక్ఖమిత్వా అత్తనో రజ్జసీమం పాపుణి. అథ నం తాపసో అత్తనో ఆనుభావేన సద్ధిం సేనాయ సీదానదీతీరం నేత్వా నదీతీరే ఖన్ధావారం కారాపేత్వా ఆకాసేన అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా పునదివసే పచ్చాగమి. అథ నం రాజా సక్కచ్చం భోజేత్వా "స్వే, భన్తే, దససహస్సే ఇసయో ఆదాయ ఇధేవ ఆగచ్ఛథా"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా గన్త్వా పునదివసే భిక్ఖాచారవేలాయ తేసం ఇసీనం ఆరోచేసి "మారిసా, బారాణసిరాజా 'తుమ్హాకం భిక్ఖం దస్సామీ'తి ఆగన్త్వా సీదానదీతీరే నిసిన్నో స్వే వో నిమన్తేతి, తస్సానుకమ్పాయ ఖన్ధావారం గన్త్వా భిక్ఖం గణ్హథా"తి. తే "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఆకాసేన గన్త్వా ఖన్ధావారస్స అవిదూరే ఓతరింసు. రాజా తే దిస్వా పచ్చుగ్గమనం కత్వా ఖన్ధావారం పవేసేత్వా పఞ్ఞత్తాసనేసు నిసీదాపేత్వా ఇసిగణం పణీతేనాహారేన సన్తప్పేత్వా తేసం ఇరియాపథే పసన్నో స్వాతనాయపి నిమన్తేసి. ఏతేనుపాయేన దసన్నం తాపససహస్సానం దసవస్ససహస్సాని దానం అదాసి. దదన్తో చ తస్మింయేవ పదేసే నగరం మాపేత్వా సస్సకమ్మం కారేసి. న ఖో పన,

మహారాజ, తదా సో రాజా అఞ్ఞో అహోసి, అథ ఖో **అహం సేట్ఠోస్మి దానేన,** అహమేవ హి తదా దానేన సేట్ఠో హుత్వా తం మహాదానం దత్వా ఇమం పేతలోకం అతిక్కమిత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తితుం నాసక్ఖిం. మయా దిన్నం పన దానం భుఞ్జిత్వా సబ్బేవ తే తాపసా కామావచరం అతిక్కమిత్వా బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తా, ఇమినాపేతం వేదితబ్బం "బ్రహ్మచరియవాసోవ మహప్ఫలో"తి.

ఏవం దానేన అత్తనో సేట్ఠభావం పకాసేత్వా ఇతరేహి తీహి పదేహి తేసం ఇసీనం గుణం పకాసేతి. తత్థ **సంయమేనాతి** సీలేన. **దమేనాతి** ఇన్ద్రియదమేన. **అనుత్తరన్తి** ఏతేహి గుణేహి నిరన్తరం ఉత్తమం వతం సమాదానం చరిత్వా. **పకిరచారీతి** గణం పకిరిత్వా పటిక్ఖిపిత్వా పహాయ ఏకచారికే, ఏకీభావం గతేతి అత్థో. **సమాహితేతి** ఉపచారప్పనాసమాధీహి సమాహితచిత్తే. ఏవరూపే అహం తపస్సినో ఉపట్ఠహిన్తి దస్సేతి. **అహం ఉజుగతన్తి** అహం, మహారాజ, తేసం దససహస్సానం ఇసీనం అన్తరే కాయవఙ్కాదీనం అభావేన ఉజుగతం ఏకమ్పి నరం హీనజచ్చో వా హోతు జాతిసమ్పన్నో వా, జాతిం అవిచారేత్వా తేసం గుణేసు పసన్నమానసో హుత్వా సబ్బమేవ అతివేలం నమస్సిస్సం, నిచ్చకాలమేవ నమస్సిస్సన్తి వదతి. కిం కారణా? **కమ్మబన్ధూ హి మాణవాతి**, సత్తా హి నామేతే కమ్మబన్ధూ కమ్మపటిసరణా, తేనేవ కారణేన సబ్బే వణ్ణాతి వేదితబ్బా.

ఏవఞ్చ పన వత్వా "కిఞ్చాపి, మహారాజ, దానతో బ్రహ్మచరియమేవ మహప్ఫలం, ద్వేపి పనేతే మహాపురిసవితక్కావ, తస్మా ద్వీసుపి అప్పమత్తోవ హుత్వా దానఞ్చ దేహి, సీలఞ్చ రక్ఖాహీ"తి తం ఓవదిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౪౦."ఇదం వత్వాన మఘవా, దేవరాజా సుజమ్పతి;
వేదేహమనుసాసిత్వా, సగ్గకాయం అపక్కమీ"తి.

తత్థ **అపక్కమీతి** పక్కమి, సుధమ్మాదేవసభాయం నిసిన్నమేవ అత్తానం దస్సేసీతి అత్థో.

అథ నం దేవగణా ఆహంసు "మహారాజ, నను న పఞ్ఞాయిత్థ, కుహిం గతత్థా"తి? "మారిసా మిథిలాయం నిమిరఞ్ఞో ఏకా కఙ్ఖా ఉప్పజ్జి, తస్స పఞ్హం కథేత్వా తం రాజానం నిక్కఙ్ఖం కత్వా ఆగతోమ్హీ"తి వత్వా పున తం కారణం గాథాయ కథేతుం ఆహ –

౪౪౧."ఇమం భోన్తో నిసామేథ, యావన్తేత్థ సమాగతా;
ధమ్మికానం మనుస్సానం, వణ్ణం ఉచ్చావచం బహుం.

౪౪౨."యథా అయం నిమిరాజా, పణ్డితో కుసలత్థికో;
రాజా సబ్బవిదేహానం, అదా దానం అరిన్దమో.

౪౪౩."తస్స తం దదతో దానం, సఙ్కప్పో ఉదపజ్జథ;
దానం వా బ్రహ్మచరియం వా, కతమం సు మహప్ఫల"న్తి.

తత్థ **ఇమన్తి** ధమ్మికానం కల్యాణధమ్మానం మనుస్సానం మయా వుచ్చమానం సీలవసేన ఉచ్చం దానవసేన అవచం బహుం ఇమం వణ్ణం నిసామేథ సుణాథాతి అత్థో. **యథా అయన్తి** అయం నిమిరాజా యథా అతివియ పణ్డితోతి.

ఇతి నో అపరిహాపేత్వా రఞ్ఞో వణ్ణం కథేసి. తం సుత్వా దేవసఙ్ఘా రాజానం దట్ఠుకామా హుత్వా "అమ్హాకం నిమిరాజా ఆచరియో, తస్సోవాదే ఠత్వా తం నిస్సాయ అమ్హేహి అయం దిబ్బసమ్పత్తి లద్ధా, మయం దట్ఠుకామమ్హా, తం పక్కోసాపేహి, మహారాజా"తి వదింసు. సక్కో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా మాతలిం పక్కోసాపేత్వా "సమ్మ మాతలి, వేజయన్తరథం యోజేత్వా మిథిలం గన్త్వా నిమిరాజానం దిబ్బయానే ఆరోపేత్వా ఆనేహీ"తి ఆహ. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా రథం యోజేత్వా పాయాసి. సక్కస్స పన దేవేహి సద్ధిం కథేన్తస్స మాతలిం ఆణాపేన్తస్స చ రథం యోజేన్తస్స చ మనుస్సగణనాయ మాసో అతిక్కన్తో. ఇతి నిమిరఞ్ఞో పుణ్ణమాయం ఉపోసథికస్స పాచీనసీహపఞ్జరం వివరిత్వా మహాతలే నిసీదిత్వా అమచ్చగణపరివుతస్స సీలం పచ్చవేక్ఖన్తస్స పాచీనలోకధాతుతో ఉగ్గచ్ఛన్తేన చన్దమణ్డలేన సద్ధింయేవ సో రథో పఞ్ఞాయతి. మనుస్సా భుత్తసాయమాసా ఘరద్వారేసు నిసీదిత్వా సుఖకథం కథేన్తా "అజ్జ ద్వే చన్దా ఉగ్గతా"తి ఆహంసు. అథ నేసం సల్లపన్తానఞ్ఞేవ రథో పాకటో అహోసి. మహాజనో "నాయం, చన్దో, రథో"తి వత్వా అనుక్కమేన సిన్ధవసహస్సయుత్తే మాతలిసఙ్గాహకే వేజయన్తరథే చ పాకటే జాతే "కస్స ను ఖో ఇదం దిబ్బయానం ఆగచ్ఛతీ"తి చిన్తేత్వా "న కస్సచి అఞ్ఞస్స, అమ్హాకం రాజా ధమ్మికో, సక్కేన వేజయన్తరథో పేసితో భవిస్సతి, అమ్హాకం రఞ్ఞోవ అనుచ్ఛవికో"తి తుట్ఠప్పహట్ఠో గాథమాహ –

౪౪౪."అబ్భుతో వత లోకస్మిం, ఉప్పజ్జి లోమహంసనో;
దిబ్బో రథో పాతురహు, వేదేహస్స యసస్సినో"తి.

తత్థ **అబ్భుతోతి** అభూతపుబ్బో. అచ్ఛరియోతి తే విమ్హయవసేనేవమాహంసు.

తస్స పన మహాజనస్స ఏవం కథేన్తస్సేవ మాతలి వాతవేగేన ఆగన్త్వా రథం నివత్తేత్వా సీహపఞ్జరఉమ్మారే పచ్ఛాభాగేన ఠపేత్వా ఆరోహణసజ్జం కత్వా ఆరోహణత్థాయ రాజానం నిమన్తేసి . తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౪౫."దేవపుత్తో మహిద్ధికో, మాతలి దేవసారథి;
నిమన్తయిత్థ రాజానం, వేదేహం మిథిలగ్గహం.

౪౪౬."ఏహిమం రథమారుయ్హ, రాజసేట్ఠ దిసమ్పతి;
దేవా దస్సనకామా తే, తావతింసా సఇన్దకా;
సరమానా హి తే దేవా, సుధమ్మాయం సమచ్ఛరే"తి.

తత్థ **మిథిలగ్గహన్తి** మిథిలాయం పతిట్ఠితగేహం, చతూహి వా సఙ్గహవత్థూహి మిథిలాయం సఙ్గాహకం. **సమచ్ఛరేతి** తవేవ గుణకథం కథేన్తా నిసిన్నాతి.

తం సుత్వా రాజా "అదిట్ఠపుబ్బం దేవలోకఞ్చ పస్సిస్సామి, మాతలిస్స చ మే సఙ్గహో కతో భవిస్సతి, గచ్ఛిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా అన్తేపురఞ్చ మహాజనఞ్చ ఆమన్తేత్వా "అహం నచిరస్సేవ ఆగమిస్సామి, తుమ్హే అప్పమత్తా దానాదీని పుఞ్ఞాని

కరోథా”తి వత్వా రథం అభిరుహి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౪౭.“తతో రాజా తరమానో, వేదేహో మిథిలగ్గహో;

ఆసనా వుట్ఠహిత్వాన, పముఖో రథమారుహి.

౪౪౮.“అభిరూళ్హం రథం దిబ్బం, మాతలి ఏతదబ్రవి;

కేన తం నేమి మగ్గేన, రాజసేట్ఠ దిసమ్పతి;

యేన వా పాపకమ్మన్తా, పుఞ్ఞకమ్మా చ యే నరా”తి.

తత్థ **పముఖో**తి ఉత్తమో, అభిముఖో వా, మహాజనస్స పిట్ఠిం దత్వా ఆరూళ్హోతి అత్థో. **యేన వా**తి యేన మగ్గేన గన్త్వా యత్థ పాపకమ్మన్తా వసన్తి, తం ఠానం సక్కా దట్ఠుం, యేన వా గన్త్వా యే పుఞ్ఞకమ్మా నరా వసన్తి, తేసం ఠానం సక్కా దట్ఠుం, ఏతేసు ద్వీసు కేన మగ్గేన తం నేమి. ఇదం నో సక్కేన అనాణత్తోపి అత్తనో దూతవిసేసదస్సనత్థం ఆహ.

అథ నం రాజా “మయా ద్వే ఠానాని అదిట్ఠపుబ్బాని, ద్వేపి పస్సిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౪౪౯.“ఉభయేనేవ మం నేహి, మాతలి దేవసారథి;

యేన వా పాపకమ్మన్తా, పుఞ్ఞకమ్మా చ యే నరా”తి.

తతో మాతలి “ద్వేపి ఏకపహారేనేవ న సక్కా దస్సేతుం, పుచ్ఛిస్సామి న”న్తి పుచ్ఛన్తో పున గాథమాహ –

౪౫౦.“కేన తం పఠమం నేమి, రాజసేట్ఠ దిసమ్పతి;

యేన వా పాపకమ్మన్తా, పుఞ్ఞకమ్మా చ యే నరా”తి.

నిరయకణ్డం

తతో రాజా “అహం అవస్సం దేవలోకం గమిస్సామి, నిరయం తావ పస్సిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా అనన్తరం గాథమాహ –

౪౫౧.“నిరయే తావ పస్సామి, ఆవాసే పాపకమ్మినం;

ఠానాని లుద్దకమ్మానం, దుస్సీలానఞ్చ యా గతీ”తి.

తత్థ **యా గతీ**తి యా ఏతేసం నిబ్బత్తి, తఞ్చ పస్సామీతి.

అథస్స వేతరణిం నదిం తావ దస్సేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౫౨.“దస్సేసి మాతలి రఞ్ఞో, దుగ్గం వేతరణిం నదిం;

కుథితం ఖారసంయుత్తం, తత్తం అగ్గిసిఖూపమ”న్తి.

తత్థ **వేతరణి**న్తి భిక్ఖవే, మాతలి రఞ్ఞో కథం సుత్వా నిరయాభిముఖం రథం పేసేత్వా కమ్మపచ్చయే ఉతునా సముట్ఠితం వేతరణిం నదిం తావ దస్సేసి. తత్థ నిరయపాలా జలితాని అసిసత్తితోమరభిన్దివాలముగ్గరాదీని ఆవుధాని గహేత్వా నేరయికసత్తే పహరన్తి విజ్ఝన్తి విహేఠేన్తి. తే తం దుక్ఖం అసహన్తా వేతరణియం పతన్తి. సా ఉపరి భిన్దివాలప్పమాణాహి సకణ్టకాహి వేత్తలతాహి సఞ్ఛన్నా. తే తత్థ బహూని వస్ససహస్సాని పచ్చింసు. తేసు పజ్జలన్తేసు ఖురధారాతిఖిణేసు కణ్టకేసు ఖణ్డాఖణ్డికా హోన్తి. తేసం హేట్ఠా తాలక్ఖన్ధప్పమాణాని పజ్జలితఅయసూలాని ఉట్ఠహన్తి. నేరయికసత్తా బహుం అద్ధానం వీతినామేత్వా వేత్తలతాహి గళిత్వా సూలేసు పతిత్వా విద్ధసరీరా సూలేసు ఆవుణితమచ్ఛా వియ చిరం పచ్చన్తి. తాని సూలానిపి పజ్జలన్తి, నేరయికసత్తాపి పజ్జలన్తి. సూలానం హేట్ఠా ఉదకపిట్ఠే జలితాని ఖురధారాసదిసాని తిఖిణాని అయోపోక్ఖరపత్తాని హోన్తి. తే సూలేహి గళిత్వా అయపోక్ఖరపత్తేసు పతిత్వా చిరం దుక్ఖవేదనం అనుభవన్తి. తతో ఖారోదకే పతన్తి, ఉదకం పజ్జలతి, నేరయికసత్తాపి పజ్జలన్తి, ధూమోపి ఉట్ఠహతి. ఉదకస్స పన హేట్ఠా నదీతలం ఖురధారాహి సఞ్ఛన్నం. తే "హేట్ఠా ను ఖో కీదిస"న్తి ఉదకే నిముజ్జిత్వా ఖురధారాసు ఖణ్డాఖణ్డికా హోన్తి. తే తం మహాదుక్ఖం అధివాసేతుం అసక్కోన్తా మహన్తం భేరవం విరవన్తా విచరన్తి. కదాచి అనుసోతం వుయ్హన్తి, కదాచి పటిసోతం. అథ నే తీరే ఠితా నిరయపాలా ఉసుసత్తితోమరాదీని ఉక్ఖిపిత్వా మచ్ఛే వియ విజ్ఝన్తి. తే దుక్ఖవేదనాప్పత్తా మహావిరవం రవన్తి. అథ నే పజ్జలితేహి అయబళిసేహి ఉద్ధరిత్వా పరికడ్ఢిత్వా పజ్జలితఅయపథవియం నిపజ్జాపేత్వా తేసం ముఖే తత్తం అయోగుళం పక్ఖిపన్తి.

ఇతి నిమిరాజా వేతరణియం మహాదుక్ఖపీళితే నేరయికసత్తే దిస్వా భీతతసితో సఞ్జాతసంవేగో హుత్వా "కిం నామేతే సత్తా పాపకమ్మం అకంసూ"తి మాతలిం పుచ్ఛి. సోపిస్స బ్యాకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో ఆహ –

౪౨౩. "నిమీ హవే మాతలిమజ్ఝభాసథ, దిస్వా జనం పతమానం విదుగ్గే;
భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;
ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం, యేమే జనా వేతరణిం పతన్తి.

౪౨౪. "తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;
విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౨౫. "యే దుబ్బలే బలవన్తా జీవలోకే, హింసన్తి రోసేన్తి సుపాపధమ్మా;
తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం, తేమే జనా వేతరణిం పతన్తీ"తి.

తత్థ **విన్దతీ**తి అహం అత్తనో అనిస్సరో హుత్వా భయసన్తకో వియ జాతో. **దిస్వా**తి పతమానం దిస్వా. **జాన**న్తి భిక్ఖవే, సో మాతలి సయం జానన్తో తస్స అజానతో అక్ఖాసి. **దుబ్బలే**తి సరీరబలభోగబలఆణాబలవిరహితే. **బలవన్తా**తి తేహి బలేహి సమన్నాగతా. **హింసన్తీ**తి పాణిప్పహారాదీహి కిలమేన్తి. **రోసేన్తీ**తి నానప్పకారేహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసన్తి ఘట్టేన్తి. **పసవేత్వా**తి జనేత్వా, కత్వాతి అత్థో.

ఏవం మాతలి తస్స పఞ్హం బ్యాకరిత్వా రఞ్ఞా వేతరణినిరయే దిట్ఠే తం పదేసం అన్తరధాపేత్వా పురతో రథం పేసేత్వా సునఖాదీహి ఖాదనట్ఠానం దస్సేత్వా తం దిస్వా భీతేన రఞ్ఞా పఞ్హం పుట్ఠో బ్యాకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౪౭౬.“సామా చ సోణా సబలా చ గిజ్ఝా, కాకోలసఙ్ఘా అదన్తి భేరవా;

భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కింమకంసు పాపం, యేమే జనే కాకోలసఙ్ఘా అదన్తి.

౪౭౭.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౭౮.“యే కేచిమే మచ్ఛరినో కదరియా, పరిభాసకా సమణబ్రాహ్మణానం;

హింసన్తి రోసేన్తి సుపాపధమ్మా, తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం;

తేమే జనే కాకోలసఙ్ఘా అదన్తీ”తి.

ఇతో పరేసు పఞ్హేసు చేవ బ్యాకరణేసు చ ఏసేవ నయో. తత్థ **సామాతి** రత్తవణ్ణా. **సోణాతి** సునఖా. **సబలా చాతి** కబరవణ్ణా చ, సేతకాళపీతలోహితవణ్ణా చాతి ఏవం పఞ్చవణ్ణసునఖే దస్సేతి. తే కిర మహాహత్థిప్పమాణా జలితఅయపథవియం నేరయికసత్తే మిగే వియ అనుబన్ధిత్వా పిణ్డికమంసేసు డంసిత్వా తేసం తిగావుతప్పమాణం సరీరం జలితఅయపథవియం పాతేత్వా మహారవం రవన్తానం ద్వీహి పురిమపాదేహి ఉరం అక్కమిత్వా అట్ఠిమేవ సేసేత్వా మంసం లుఞ్చిత్వా ఖాదన్తి. **గిజ్ఝాతి** మహాభణ్డసకటప్పమాణా లోహతుణ్డా గిజ్ఝా. ఏతే తేసం కణయసదిసేహి తుణ్డేహి అట్ఠీని భిన్దిత్వా అట్ఠిమిఞ్జం ఖాదన్తి. **కాకోలసఙ్ఘాతి** లోహతుణ్డకాకగణా. తే అతివియ భయానకా దిట్ఠే దిట్ఠే ఖాదన్తి. **యేమే జనేతి** యే ఇమే నేరయికసత్తే కాకోలసఙ్ఘా ఖాదన్తి, ఇమే ను మచ్చా కిం నామ పాపం అకంసూతి పుచ్ఛి. **మచ్ఛరినోతి** అఞ్ఞేసం అదాయకా. **కదరియాతి** పరే దేన్తేపి పటిసేధకా థద్ధమచ్ఛరినో. **సమణబ్రాహ్మణానన్తి** సమితబాహితపాపానం.

౪౭౯.“సజోతిభూతా పథవిం కమన్తి, తత్తేహి ఖన్ధేహి చ పోథయన్తి;

భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం, యేమే జనా ఖన్ధహతా సయన్తి.

౪౮౦.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౮౧.“యే జీవలోకస్మి సుపాపధమ్మినో, నరఞ్చ నారిఞ్చ అపాపధమ్మం;

హింసన్తి రోసేన్తి సుపాపధమ్మా, తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం;

తేమే జనా ఖన్ధహతా సయన్తీ”తి.

తత్థ **సజోతిభూతాతి** పజ్జలితసరీరా. **పథవిన్తి** పజ్జలితం నవయోజనబహలం అయపథవిం. **కమన్తీతి** అక్కమన్తి. **ఖన్ధేహి చ పోథయన్తీతి** నిరయపాలా అనుబన్ధిత్వా తాలప్పమాణేహి జలితఅయక్ఖన్ధేహి జఙ్ఘాదీసు పహరిత్వా పాతేత్వా తేహేవ ఖన్ధేహి పోథయన్తి, చుణ్ణవిచుణ్ణం కరోన్తి. **సుపాపధమ్మినోతి** అత్తనా సుట్ఠు పాపధమ్మా హుత్వా. **అపాపధమ్మన్తి** సీలాచారాదిసమ్పన్నం, నిరపరాధం వా.

౪౬౨.“అఙ్గారకాసుం అపరే ఫుణన్తి, నరా రుదన్తా పరిదడ్ఢగత్తా;

భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిం మకంసు పాపం, యేమే జనా అఙ్గారకాసుం ఫుణన్తి.

౪౬౩.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౬౪.“యే కేచి పూగాయ ధనస్స హేతు, సక్ఖిం కరిత్వా ఇణం జాపయన్తి;

తే జాపయిత్వా జనతం జనిన్ద, తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం;

తేమే జనా అఙ్గారకాసుం ఫుణన్తీ”తి.

తత్థ **అఙ్గారకాసు**న్తి సమ్మ మాతలి, కే నామేతే అపరే వజం అపవిసన్తియో గావో వియ సమ్పరివారేత్వా నిరయపాలేహి జలితఅయగుళేహి పోథియమానా అఙ్గారకాసుం పతన్తి. తత్ర చ నేసం యావ కటిప్పమాణా నిముగ్గానం మహతీహి అయపచ్ఛీహి ఆదాయ ఉపరిఅఙ్గారే ఓకిరన్తి, అథ నే అఙ్గారే సమ్పటిచ్ఛితుం అసక్కోన్తా రోదన్తా దడ్ఢగత్తా ఫుణన్తి విధునన్తి, కమ్మబలేన వా అత్తనో సీసే అఙ్గారే ఫుణన్తి ఓకిరన్తీతి అత్థో. **పూగాయ ధనస్సా**తి ఓకాసే సతి దానం వా దస్సామ, పూజం వా పవత్తేస్సామ, విహారం వా కరిస్సామాతి సంకడ్ఢిత్వా ఠపితస్స పూగసన్తకస్స ధనస్స హేతు. **జాపయన్తీ**తి తం ధనం యథారుచి ఖాదిత్వా గణజేట్ఠకానం లఞ్జం దత్వా “అసుకట్ఠానే ఏత్తకం వయకరణం గతం, అసుకట్ఠానే అమ్హేహి ఏత్తకం దిన్న”న్తి కూటసక్ఖిం కరిత్వా తం ఇణం జాపయన్తి వినాసేన్తి.

౪౬౫.“సజోతిభూతా జలితా పదిత్తా, పదిస్సతి మహతీ లోహకుమ్భీ;

భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం, యేమే జనా అవంసిరా లోహకుమ్భిం పతన్తి.

౪౬౬.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౬౭.“యే సీలవన్తం సమణం బ్రాహ్మణం వా, హింసన్తి రోసేన్తి సుపాపధమ్మా;

తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం, తేమే జనా అవంసిరా లోహకుమ్భిం పతన్తీ”తి.

తత్థ **పదిత్తా**తిఆదిత్తా. **మహతీ**తి పబ్బతప్పమాణా కప్పేన సణ్ఠితలోహరసేన సమ్పుణ్ణా. **అవంసిరా**తి భయానకేహి నిరయపాలేహి ఉద్ధంపాదే అధోసిరే కత్వా ఖిపియమానా తం లోహకుమ్భిం పతన్తి. **సీలవన్త**న్తి సీలఆచారగుణసమ్పన్నం.

౪౬౮.“లుఞ్చన్తి గీవం అథ వేఠయిత్వా, ఉణ్హోదకస్మిం పకిలేదయిత్వా;

భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం, యేమే జనా లుత్తసిరా సయన్తి.

౪౬౯.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౭౦.“యే జీవలోకస్మి సుపాపధమ్మినో, పక్ఖీ గహేత్వాన విహేఠయన్తి తే;

విహేఠయిత్వా సకుణం జనిన్ద, తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం;

తేమే జనా ఉత్తసిరా సయ”న్తి.

తత్థ **లుఞ్చన్తీ**తి ఉప్పాటేన్తి. **అథ వేఠయిత్వా**తి జలితలోహయోత్తేహి అధోముఖం వేఠయిత్వా. **ఉణ్హోదకస్మి**న్తి కప్పేన సణ్ఠితలోహఉదకస్మిం. **పకిలేదయిత్వా**తి తేమేత్వా ఖిపిత్వా. ఇదం వుత్తం హోతి – సమ్మ మాతలి, యేసం ఇమే నిరయపాలా జలితలోహయోత్తేహి గీవం వేఠేత్వా తిగావుతప్పమాణం సరీరం ఓనామేత్వా తం గీవం సమ్పరివత్తకం లుఞ్చిత్వా జలితఅయదణ్డేహి ఆదాయ ఏకస్మిం జలితలోహరసే పక్ఖిపిత్వా తుట్ఠహట్ఠా హోన్తి, తాయ చ గీవాయ లుఞ్చితాయ పున సీసేన సద్ధిం గీవా ఉప్పజ్జతియేవ. కిం నామేతే కమ్మం కరింసు? ఏతే హి మే దిస్వా భయం ఉప్పజ్జతీతి. **పక్ఖీ గహేత్వాన విహేఠయన్తీ**తి మహారాజ, యే జీవలోకస్మిం సకుణే గహేత్వా పక్ఖే లుఞ్చిత్వా గీవం వేఠేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ఖాదన్తి వా విక్కిణన్తి వా, తే ఇమే ఉత్తసిరా సయన్తీతి.

౪౭౧.“పహూతతోయా అనిగాధకూలా, నదీ అయం సన్దతి సుప్పతిత్థా;

ఘమ్మాభితత్తా మనుజా పివన్తి, పీతఞ్చ తేసం భుస హోతి పాని.

౪౭౨.“భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం, పీతఞ్చ తేసం భుస హోతి పాని.

౪౭౩. “తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౭౪.“యే సుద్ధధఞ్ఞం పలాసేన మిస్సం, అసుద్ధకమ్మా కయినో దదన్తి;

ఘమ్మాభితత్తాన పిపాసితానం, పీతఞ్చ తేసం భుస హోతి పానీ”తి.

తత్థ **అనిగాధకూలా**తి అగమ్భీరతీరా. **సుప్పతిత్థా**తి సోభనేహి తిత్థేహి ఉపేతా. **భుస హోతీ**తి వీహిభుసం సమ్పజ్జతి. **పానీ**తి పానీయం. తస్మిం కిర పదేసే పహూతసలిలా రమణీయా నదీ సన్దతి, నేరయికసత్తా అగ్గిసన్తాపేన తత్తా పిపాసం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తా బాహా పగ్గయ్హ జలితలోహపథవిం మద్దన్తా తం నదిం ఓతరన్తి, తఙ్ఖణఞ్ఞేవ తీరా పజ్జలన్తి, పానీయం భుసపలాసభావం ఆపజ్జిత్వా పజ్జలతి. తే పిపాసం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తా తం జలితం భుసపలాసం ఖాదన్తి. తం తేసం సకలసరీరం ఝాపేత్వా అధోభాగేన నిక్ఖమతి. తే తం దుక్ఖం అధివాసేతుం అసక్కోన్తా బాహా పగ్గయ్హ కన్దన్తి. **సుద్ధధఞ్ఞ**న్తి వీహిఆదిసత్తవిధం పరిసుద్ధధఞ్ఞం. **పలాసేన మిస్స**న్తి పలాసేన వా భుసేన వా వాలుకామత్తికాదీహి వా మిస్సకం కత్వా . **అసుద్ధకమ్మా**తి కిలిట్ఠకాయవచీమనోకమ్మా. **కయినో**తి “సుద్ధధఞ్ఞం దస్సామీ”తి కయికస్స హత్థతో మూలం గహేత్వా తథారూపం అసుద్ధధఞ్ఞం దదన్తి.

౪౭౫."ఉసూహి సత్తీహి చ తోమరేహి, దుభయాని పస్సాని తుదన్తి కన్దతం;

భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం, యేమే జనా సత్తిహతా సయన్తి.

౪౭౬."తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౭౭."యే జీవలోకస్మిం అసాధుకమ్మినో, అదిన్నమాదాయ కరోన్తి జీవికం;

ధఞ్ఞం ధనం రజతం జాతరూపం, అజేళకఞ్చాపి పసుం మహింసం;

తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం, తేమే జనా సత్తిహతా సయన్తీ"తి.

తత్థ **దుభయానీ**తి ఉభయాని. **తుదన్తీ**తి విజ్ఝన్తి. **కన్దత**న్తి కన్దన్తానం. ఫరుసా నిరయపాలా అరఞ్ఞే లుద్దా మిగం వియ సమ్పరివారేత్వా ఉసుఆదీహి నానావుధేహి ద్వే పస్సాని తుదన్తి, సరీరం ఛిద్దావఛిద్దం పురాణపణ్ణం వియ ఖాయతి. **అదిన్నమాదాయాతి**పరసన్తకం సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకం సన్ధిచ్ఛేదాదీహి చేవ వఞ్చనాయ చ గహేత్వా జీవికం కప్పేన్తి.

౪౭౮."గీవాయ బద్ధా కిస్స ఇమే పునేకే, అఞ్ఞే వికన్తా బిలకతా సయన్తి;

భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం, యేమే జనా బిలకతా సయన్తి.

౪౭౯."తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౮౦."ఓరబ్భికా సూకరికా చ మచ్ఛికా, పసుం మహింసఞ్చ అజేళకఞ్చ;

హన్త్వాన సూనేసు పసారయింసు, తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం;

తేమే జనా బిలకతా సయన్తీ"తి.

తత్థ **గీవాయ బద్ధా**తి మహన్తేహి జలితలోహయోత్తేహి గీవాయ బన్ధిత్వా ఆకడ్ఢిత్వా అయపథవియం పాతేత్వా నానావుధేహి కోట్టియమానే దిస్వా పుచ్ఛి. **అఞ్ఞే వికన్తా**తి అఞ్ఞే పన ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్నా. **బిలకతా**తి జలితేసు అయఫలకేసు ఠపేత్వా మంసం వియ పోత్థనియా కోట్టేత్వా పుఞ్జకతా హుత్వా సయన్తి. **మచ్ఛికా**తి మచ్ఛఘాతకా. **పసు**న్తి గావిం. **సూనేసు పసారయింసూ**తి మంసం విక్కిణిత్వా జీవికకప్పనత్థం సూనాపణేసు ఠపేసుం.

౪౮౧."రహదో అయం ముత్తకరీసపూరో, దుగ్గన్ధరూపో అసుచి పూతి వాతి;

ఖుదాపరేతా మనుజా అదన్తి, భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా;

పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి, ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం;

యేమే జనా ముత్తకరీసభక్ఖా.

౪౮౨."తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసి జానతో.

౪౮౩."యే కేచిమే కారణికా విరోసకా, పరేసం హింసాయ సదా నివిట్ఠా;

తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం, మిత్తద్దునో మీళ్హమదన్తి బాలా"తి;

తత్థ **ఖుదాపరేతా మనుజా అదన్తీ**తి ఏతే నేరయికా సత్తా ఛాతకేన ఫుట్ఠా ఖుదం సహితుం అసక్కోన్తా పక్కుథితం ధూమాయన్తం పజ్జలన్తం కప్పేన సణ్ఠితం పురాణమీళ్హం పిణ్డం పిణ్డం కత్వా అదన్తి ఖాదన్తి. **కారణికా**తి కారణకారకా. **విరోసకా**తి మిత్తసుహజ్జానమ్పి విహేఠకా. **మిత్తద్దునో**తి యే తేసఞ్ఞేవ గేహే ఖాదిత్వా భుఞ్జిత్వా పణ్ణత్తాసనే నిసీదిత్వా సయిత్వా పున మాసకహాపణం నామ ఆహరాపేన్తి, లఞ్జం గణ్హన్తి, తే మిత్తదూసకా బాలా ఏవరూపం మీళ్హం ఖాదన్తి, మహారాజాతి.

౪౮౪."రహదో అయం లోహితపుబ్బపూరో, దుగ్గన్ధరూపో అసుచి పూతి వాతి;

ఘమ్మాభితత్తా మనుజా పివన్తి, భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా;

పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి, ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం;

యేమే జనా లోహితపుబ్బభక్ఖా.

౪౮౫."తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౮౬."యే మాతరం వా పితరం వా జీవలోకే, పారాజికా అరహన్తే హనన్తి;

తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం, తేమే జనా లోహితపుబ్బభక్ఖా"తి.

తత్థ **ఘమ్మాభితత్తా**తి సన్తాపేన పీళితా. **పారాజికా**తి పరాజితా జరాజిణ్ణే మాతాపితరో ఘాతేత్వా గిహిభావేయేవ పారాజికం పత్తా. **అరహన్తే**తి పూజావిసేసస్స అనుచ్ఛవికే. **హనన్తీ**తి దుక్కరకారకే మాతాపితరో మారేన్తి. అపిచ "అరహన్తే"తి పదేన బుద్ధసావకేపి సఙ్గణ్హాతి.

అపరస్మిమ్పి ఉస్సదనిరయే నిరయపాలా నేరయికానం తాలప్పమాణేన జలితఅయబళిసేన జివ్హం విజ్ఝిత్వా ఆకడ్ఢిత్వా తే సత్తే జలితఅయపథవియం పాతేత్వా ఉసభచమ్మం వియ పత్థరిత్వా సఙ్కుసతేన హనన్తి. తే థలే ఖిత్తమచ్ఛా వియ ఫన్దన్తి, తఞ్చ దుక్ఖం సహితుం అసక్కోన్తా రోదన్తా పరిదేవన్తా ముఖేన ఖేళం ముఞ్చన్తి. తస్మిం రాజా మాతలినా దస్సితే ఆహ –

౪౮౭."జివ్హా చ పస్స బళిసేన విద్ధం, విహతం యథా సఙ్కుసతేన చమ్మం;

ఫన్దన్తి మచ్ఛావ థలమ్హి ఖిత్తా, ముఞ్చన్తి ఖేళం రుదమానా కిమేతే.

౪౮౮."భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం, యేమే జనా వజ్కఘుస్తా సయన్తీ”తి.

౪౮౯.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౯౦.“యే కేచి సన్ధానగతా మనుస్సా, అగ్ఘేన అగ్ఘం కయం హాపయన్తి;

కూటేన కూటం ధనలోభహేతు, ఛన్నం యథా వారిచరం వధాయ.

౪౯౧.“న హి కూటకారిస్స భవన్తి తాణా, సకేహి కమ్మేహి పురక్ఖతస్స;

తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం, తేమే జనా వజ్కఘుస్తా సయన్తీ”తి.

తత్థ **కిమేతే**తి కింకారణా ఏతే. **వజ్కఘుస్తా**తి గిలితబళిసా. **సన్ధానగతా**తి సన్ధానం మరియాదం గతా, అగ్ఘాపనకట్ఠానే ఠితాతి అత్థో. **అగ్ఘేన అగ్ఘ**న్తి తం తం అగ్ఘం లఞ్జం గహేత్వా హత్థిఅస్సాదీనం వా జాతరూపరజతాదీనం వా తేసం తేసం సవిఞ్ఞాణకావిఞ్ఞాణకానం అగ్ఘం హాపేన్తి. **కయ**న్తి తం హాపేన్తా కాయికానం కయం హాపేన్తి, సతే దాతబ్బే పణ్ణాసం దాపేన్తి, ఇతరం తేహి సద్ధిం విభజిత్వా గణ్హన్తి. **కూటేన కూట**న్తి తులాకూటాదీసు తం తం కూటం. **ధనలోభహేతూ**తి ధనలోభేన ఏతం కూటకమ్మం కరోన్తి. **ఛన్నం యథా వారిచరం వధాయా**తి తం పన కమ్మం కరోన్తాపి మధురవాచాయ తథా కతభావం పటిచ్ఛన్నం కత్వా యథా వారిచరం మచ్ఛం వధాయ ఉపగచ్ఛన్తా బళిసం ఆమిసేన పటిచ్ఛన్నం కత్వా తం వధేన్తి, ఏవం పటిచ్ఛన్నం కత్వా తం కమ్మం కరోన్తి. **న హి కూటకారిస్సా**తి పటిచ్ఛన్నం మమ కమ్మం, న తం కోచి జానాతీతి మఞ్ఞమానస్స హి కూటకారిస్స తాణా నామ న హోన్తి. సో తేహి కమ్మేహి పురక్ఖతో పతిట్ఠం న లభతి.

౪౯౨.“నారీ ఇమా సమ్పరిభిన్నగత్తా, పగ్గయ్హ కన్దన్తి భుజే దుజచ్చా;

సమ్మక్ఖితా లోహితపుబ్బలిత్తా, గావో యథా ఆఘాతనే వికన్తా;

తా భూమిభాగస్మిం సదా నిఖాతా, ఖన్ధాతివత్తన్తి సజోతిభూతా.

౪౯౩. “భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమా ను నారియో కిమకంసు పాపం, యా భూమిభాగస్మిం సదా నిఖాతా;

ఖన్ధాతివత్తన్తి సజోతిభూతా.

౪౯౪.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౯౫.“కోలిత్థియాయో ఇధ జీవలోకే, అసుద్ధకమ్మా అసతం అచారుం;

తా దిత్తరూపా పతి విప్పహాయ, అఞ్ఞం అచారుం రతిఖిడ్డహేతు;

తా జీవలోకస్మిం రమాపయిత్వా, ఖన్ధాతివత్తన్తి సజోతిభూతా”తి.

తత్థ **నారీతి** ఇత్థియో. **సమ్పరిభిన్నగత్తాతి** సుట్ఠు సమన్తతో భిన్నసరీరా. **దుజచ్చాతి** దుజ్జాతికా విరూపా జేగుచ్ఛా. **ఆఘాతనేతి** గావఘాతట్ఠానే. **వికన్తాతి** ఛిన్నసీసా గావో వియ పుబ్బలోహితలిత్తా హుత్వా . **సదా నిఖాతాతి** నిచ్చం జలితఅయపథవియం కటిమత్తం పవేసేత్వా నిఖణిత్వా ఠపితా వియ ఠితా. **ఖన్ధాతివత్తన్తీతి** సమ్మ మాతలి, తా నారియో ఏతే పబ్బతక్ఖన్ధా అతిక్కమన్తి. తాసం కిర ఏవం కటిప్పమాణం పవిసిత్వా ఠితకాలే పురత్థిమాయ దిసాయ జలితఅయపబ్బతో సముట్ఠహిత్వా అసని వియ విరవన్తో ఆగన్త్వా సరీరం సణ్హకరణీ వియ పిసన్తో గచ్ఛతి. తస్మిం అతివత్తిత్వా పచ్ఛిమపస్సే ఠితే పున చ తాసం సరీరం పాతు భవతి. తా దుక్ఖం అధివాసేతుం అసక్కోన్తియో బాహా పగ్గయ్హ కన్దన్తి. సేసదిసాసు వుట్ఠితేసు జలితపబ్బతేసుపి ఏసేవ నయో. ద్వే పబ్బతా సముట్ఠాయ ఉచ్ఛుఘటికం వియ పీళేన్తి, లోహితం పక్కుథితం సన్దతి. కదాచి తయో పబ్బతా సముట్ఠాయ పీళేన్తి. కదాచి చత్తారో పబ్బతా సముట్ఠాయ తాసం సరీరం పీళేన్తి. తేనాహ "ఖన్ధాతివత్తన్తీ"తి.

కోలిత్థియాయోతి కులే పతిట్ఠితా కులధీతరో. **అసతం అచారున్తి** అసుణ్ఠతకమ్మం కరింసు. **దిత్తరూపాతి** సఠరూపా ధుత్తజాతికా హుత్వా. **పతి విప్పహాయాతి** అత్తనో పతిం పజహిత్వా. **అచారున్తి** అగమంసు. **రతిఖిడ్డహేతూతి** కామరతిహేతు చేవ ఖిడ్డాహేతు చ. **రమాపయిత్వాతి** పరపురిసేహి సద్ధిం అత్తనో చిత్తం రమాపయిత్వా ఇధ ఉపపన్నా. అథ తాసం సరీరం ఇమే ఖన్ధాతివత్తన్తి సజోతిభూతాతి.

౪౯౬."పాదే గహేత్వా కిస్స ఇమే పునేకే, అవంసిరా నరకే పాతయన్తి;
భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;
ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం, యేమే జనా అవంసిరా నరకే పాతయన్తి.

౪౯౭."తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;
విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౪౯౮."యే జీవలోకస్మిం అసాధుకమ్మినో, పరస్స దారాని అతిక్కమన్తి;
తే తాదిసా ఉత్తమభణ్డథేనా, తేమే జనా అవంసిరా నరకే పాతయన్తి.

౪౯౯."తే వస్సపూగాని బహూని తత్థ, నిరయేసు దుక్ఖం వేదనం వేదయన్తి;
న హి పాపకారిస్స భవన్తి తాణా, సకేహి కమ్మేహి పురక్ఖతస్స;
తే లుద్దకమ్మా పసవేత్వ పాపం, తేమే జనా అవంసిరా నరకే పాతయన్తీ"తి.

తత్థ **నరకేతి** జలితఅఙ్గారపుణ్ణే మహాఆవాటే. తే కిర వజం అపవిసన్తియో గావో వియ నిరయపాలేహి నానావుధాని గహేత్వా విజ్ఝియమానా పోథియమానా యదా తం నరకం ఉపగచ్ఛన్తి, అథ తే నిరయపాలా ఉద్ధంపాదే కత్వా తత్థ పాతయన్తి ఖిపన్తి. ఏవం తే పాతియమానే దిస్వా పుచ్ఛన్తో ఏవమాహ. **ఉత్తమభణ్డథేనాతి** మనుస్సేహి పియాయితస్స వరభణ్డస్స థేనకా.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మాతలిసఙ్గాహకో తం నిరయం అన్తరధాపేత్వా రథం పురతో పేసేత్వా మిచ్ఛాదిట్ఠికానం పచ్చనట్ఠానం నిరయం దస్సేసి. తేన పుట్ఠో చస్స వియాకాసి.

౨౦౦.“ఉచ్చావచామే వివిధా ఉపక్కమా, నిరయేసు దిస్సన్తి సుఘోరరూపా;

భయఞ్హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు పాపం, యేమే జనా అధిమత్తా దుక్ఖా తిబ్బా;

ఖరా కటుకా వేదనా వేదయన్తి.

౨౦౧.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పాపకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౨౦౨.“యే జీవలోకస్మిం సుపాపదిట్ఠినో, విస్సాసకమ్మాని కరోన్తి మోహా;

పరఞ్చ దిట్ఠీసు సమాదపేన్తి, తే పాపదిట్ఠిం పసవేత్వ పాపం;

తేమే జనా అధిమత్తా దుక్ఖా తిబ్బా, ఖరా కటుకా వేదనా వేదయన్తీ”తి.

తత్థ **ఉచ్చావచామే**తి ఉచ్చా అవచా ఇమే, ఖుద్దకా చ మహన్తా చాతి అత్థో. **ఉపక్కమా**తి కారణప్పయోగా. **సుపాపదిట్ఠినో**తి “నత్థి దిన్న”న్తిఆదికాయ దసవత్థుకాయ మిచ్ఛాదిట్ఠియా సుట్ఠు పాపదిట్ఠినో. **విస్సాసకమ్మానీ**తి తాయ దిట్ఠియా విస్సాసేన తన్నిస్సితా హుత్వా నానావిధాని పాపకమ్మాని కరోన్తి. **తేమే**తి తే ఇమే జనా ఏవరూపం దుక్ఖం అనుభవన్తి.

ఇతి రఞ్ఞో మిచ్ఛాదిట్ఠికానం పచ్చననిరయం ఆచిక్ఖి. దేవలోకేపి దేవగణా రఞ్ఞో ఆగమనమగ్గం ఓలోకయమానా సుధమ్మాయం దేవసభాయం నిసీదింసుయేవ. సక్కోపి “కిం ను ఖో, మాతలి, చిరాయతీ”తి ఉపధారేన్తో తం కారణం ఞత్వా “మాతలి, అత్తనో దూతవిసేసం దస్సేతుం ‘మహారాజ, అసుకకమ్మం కత్వా అసుకనిరయే నామ పచ్చన్తీ’తి నిరయే దస్సేన్తో విచరతి, నిమిరఞ్ఞో పన అప్పమేవ ఆయు ఖీయేథ, నిరయదస్సనం నాస్స పరియన్తం గచ్ఛేయ్యా”తి ఏకం మహాజవం దేవపుత్తం పేసేసి “త్వం ‘సీఘం రాజానం గహేత్వా ఆగచ్ఛతూ’తి మాతలిస్స వదేహీ”తి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా జవేన గన్త్వా ఆరోచేసి. మాతలి, తస్స వచనం సుత్వా “న సక్కా చిరాయితు”న్తి రఞ్ఞో ఏకపహారేనేవ చతూసు దిసాసు బహూ నిరయే దస్సేత్వా గాథమాహ –

౨౦౩.“విదితాని తే మహారాజ, ఆవాసం పాపకమ్మినం;

ఠానాని లుద్దకమ్మానం, దుస్సీలానఞ్చ యా గతి;

ఉయ్యాహి దాని రాజీసి, దేవరాజస్స సన్తికే”తి.

తస్సత్థో – మహారాజ, ఇమం పాపకమ్మినం సత్తానం ఆవాసం దిస్వా లుద్దకమ్మానఞ్చ ఠానాని తయా విదితాని. దుస్సీలానఞ్చ యా గతి నిబ్బత్తి, సాపి తే విదితా. ఇదాని దేవరాజస్స సన్తికే దిబ్బసమ్పత్తిం దస్సనత్థం ఉయ్యాహి గచ్ఛాహి, మహారాజాతి.

నిరయకణ్డం నిట్ఠితం.

సగ్గకణ్డం

ఏవఞ్చ పన వత్వా మాతలి దేవలోకాభిముఖం రథం పేసేసి. రాజా దేవలోకం గచ్ఛన్తో ద్వాదసయోజనికం మణిమయం పఞ్చథూపికం సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితం ఉయ్యానపోక్ఖరణిసమ్పన్నం కప్పరుక్ఖపరివుతం బీరణియా దేవధీతాయ ఆకాసట్ఠకవిమానం దిస్వా, తఞ్చ దేవధీతరం అన్తోకూటాగారే సయనపిట్ఠే నిసిన్నం అచ్ఛరాసహస్సపరివుతం మణిసీహపఞ్జరం వివరిత్వా ఓలోకేన్తిం దిస్వా మాతలిం పుచ్ఛన్తో గాథమాహ. ఇతరోపిస్స బ్యాకాసి.

౨౦౪.“పఞ్చథూపం దిస్సతిదం విమానం, మాలాపిళన్ధా సయనస్స మజ్ఝే;

తత్థచ్ఛతి నారీ మహానుభావా, ఉచ్చావచం ఇద్ధి వికుబ్బమానా.

౨౦౫.“విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

అయం ను నారీ కిమకాసి సాధుం, యా మోదతి సగ్గపత్తా విమానే.

౨౦౬.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౨౦౭.“యది తే సుతా బీరణీ జీవలోకే, ఆమాయదాసీ అహు బ్రాహ్మణస్స;

సా పత్తకాలం అతిథిం విదిత్వా, మాతావ పుత్తం సకిమాభినన్దీ;

సంయమా సంవిభాగా చ, సా విమానస్మి మోదతీ”తి.

తత్థ **పఞ్చథూప**న్తి పఞ్చహి కూటాగారేహి సమన్నాగతం. **మాలాపిళన్ధా**తి మాలాదీహి సబ్బాభరణేహి పటిమణ్డితాతి అత్థో. **తత్థచ్ఛతీ**తి తస్మిం విమానే అచ్ఛతి. **ఉచ్చావచం ఇద్ధి వికుబ్బమానా**తి నానప్పకారం దేవిద్ధిం దస్సయమానా. **దిస్వా**తి ఏతం దిస్వా ఈతం మం విత్తి విన్దతి పటిలభతి, విత్తిసన్తకో వియ హోమి తుట్ఠియా అతిభూతత్తాతి అత్థో. **ఆమాయదాసీ**తి గేహదాసియా కుచ్ఛిమ్హి జాతదాసీ. **అహు బ్రాహ్మణస్సా**తి సా కిర కస్సపదసబలస్స కాలే ఏకస్స బ్రాహ్మణస్స దాసీ అహోసి. **సా పత్తకాల**న్తి తేన బ్రాహ్మణేన అట్ఠ సలాకభత్తాని సఙ్ఘస్స పరిచ్చత్తాని అహేసుం. సో గేహం గన్త్వా “స్వే పట్ఠాయ ఏకేకస్స భిక్ఖుస్స ఏకేకం కహాపణగ్ఘనకం కత్వా అట్ఠ సలాకభత్తాని సమ్పాదేయ్యాసీ”తి బ్రాహ్మణిం ఆహ. సా “సామి, భిక్ఖు నామ ధుత్తో, నాహం సక్ఖిస్సామీ”తి పటిక్ఖిపి. ధీతరోపిస్స పటిక్ఖిపింసు. సో దాసిం “సక్ఖిస్ససి అమ్మా”తి ఆహ. సా “సక్ఖిస్సామి అయ్యా”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సక్కచ్చం యాగుఖజ్జకభత్తాదీని సమ్పాదేత్వా సలాకం లభిత్వా ఆగతం పత్తకాలం అతిథిం విదిత్వా హరితగోమయుపలిత్తే కతపుప్ఫుపహారే సుపఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా యథా నామ విప్పవాసా ఆగతం పుత్తం మాతా సకిం అభినన్దతి, తథా నిచ్చకాలం అభినన్దతి, సక్కచ్చం పరివిసతి, అత్తనో సన్తకమ్పి కిఞ్చి దేతి. **సంయమా సంవిభాగా చా**తి సా సీలవతీ అహోసి చాగవతీ చ, తస్మా తేన సీలేన చేవ చాగేన చ ఇమస్మిం విమానే మోదతి. అథ వా **సంయమా**తి ఇన్ద్రియదమనా.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మాతలి పురతో రథం పేసేత్వా సోణదిన్నదేవపుత్తస్స సత్త కనకవిమానాని దస్సేసి. సో తాని చ తస్స చ సిరిసమ్పత్తిం దిస్వా తేన కతకమ్మం పుచ్ఛి. ఇతరోపిస్స బ్యాకాసి.

౨౦౮.“దద్దల్లమానా ఆభేన్తి, విమానా సత్త నిమ్మితా;

తత్థ యక్ఖో మహిద్ధికో, సబ్బాభరణభూసితో;

సమన్తా అనుపరియాతి, నారీగణపురక్ఖతో.

౩౦౯.“విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

అయం ను మచ్చో కిమకాసి సాధుం, యో మోదతి సగ్గపత్తో విమానే.

౩౧౦.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౩౧౧.“సోణదిన్నో గహపతి, ఏస దానపతీ అహు;

ఏస పబ్బజితుద్దిస్స, విహారే సత్త కారయి.

౩౧౨.“సక్కచ్చం తే ఉపట్ఠాసి, భిక్ఖవో తత్థ వాసికే;

అచ్ఛాదనఞ్చ భత్తఞ్చ, సేనాసనం పదీపియం;

అదాసి ఉజుభూతేసు, విప్పసన్నేన చేతసా.

౩౧౩.“చాతుద్దసిం పఞ్చదసిం, యా చ పక్ఖస్స అట్ఠమీ;

పాటిహారియపక్ఖఞ్చ, అట్ఠఙ్గసుసమాగతం.

౩౧౪.“ఉపోసథం ఉపవసీ, సదా సీలేసు సంవుతో;

సంయమా సంవిభాగా చ, సో విమానస్మి మోదతీ”తి.

తత్థ **దద్దల్లమానాతి** జలమానా. **ఆభేన్తీతి** తరుణసూరియో వియ ఓభాసన్తి. **తత్థాతి** తేసు పటిపాటియా ఠితేసు సత్తసు విమానేసు. **యక్ఖోతి** ఏకో దేవపుత్తో. **సోణదిన్నోతి** మహారాజ, అయం పుబ్బే కస్సపదసబలస్స కాలే కాసిరట్ఠే అఞ్ఞతరస్మిం నిగమే సోణదిన్నో నామ గహపతి దానపతి అహోసి. సో పబ్బజితే ఉద్దిస్స సత్త విహారకుటియో కారేత్వా తత్థ వాసికే భిక్ఖూ చతూహి పచ్చయేహి సక్కచ్చం ఉపట్ఠాసి, ఉపోసథఞ్చ ఉపవసి, నిచ్చం సీలేసు చ సంవుతో అహోసి. సో తతో చవిత్వా ఇధూపపన్నో మోదతీతి అత్థో. ఏత్థ చ **పాటిహారియపక్ఖన్తి** ఇదం పన అట్ఠమీఉపోసథస్స పచ్చుగ్గమనానుగమనవసేన సత్తమినవమియో, చాతుద్దసీపన్నరసీనం పచ్చుగ్గమనానుగమనవసేన తేరసీపాటిపదే చ సన్ధాయ వుత్తం.

ఏవం సోణదిన్నస్స కతకమ్మం కథేత్వా పురతో రథం పేసేత్వా ఫలికవిమానం దస్సేసి. తం ఉబ్బేధతో పఞ్చవీసతియోజనం అనేకసతేహి సత్తరతనమయత్థమ్భేహి సమన్నాగతం, అనేకసతకూటాగారపటిమణ్డితం , కిఙ్కిణికజాలాపరిక్ఖిత్తం, సముస్సితసువణ్ణరజతమయధజం, నానాపుప్ఫవిచిత్తఉయ్యానవనవిభూసితం, రమణీయపోక్ఖరణిసమన్నాగతం, నచ్చగీతవాదితాదీసు ఛేకాహి అచ్ఛరాహి సమ్పరికిణ్ణం. తం దిస్వా రాజా తాసం అచ్ఛరానం కతకమ్మం పుచ్ఛి, ఇతరోపిస్స బ్యాకాసి.

౩౧౫.“పభాసతి మిదం బ్యమ్హం, ఫలికాసు సునిమ్మితం;

నారీవరగణాకిణ్ణం, కూటాగారవరోచితం;

ఉపేతం అన్నపానేహి, నచ్చగీతేహి చూభయం.

౩౧౬.“విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు సాధుం, యా మోదరే సగ్గపత్తా విమానే.

౩౧౭.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౩౧౮.“యా కాచి నారియో ఇధ జీవలోకే, సీలవన్తియో ఉపాసికా;

దానే రతా నిచ్చం పసన్నచిత్తా, సచ్చే ఠితా ఉపోసథే అప్పమత్తా;

సంయమా సంవిభాగా చ, తా విమానస్మి మోదరే”తి.

తత్థ **బ్యమ్హ**న్తి విమానం, పాసాదోతి వుత్తం హోతి. **ఫలికాసూ**తి ఫలికభిత్తీసు. **నారీవరగణాకిణ్ణ**న్తి వరనారిగణేహి ఆకిణ్ణం. **కూటాగారవరోచిత**న్తి వరకూటాగారేహి ఓచితం సమోచితం, వడ్ఢితన్తి అత్థో. **ఉభయ**న్తి ఉభయేహి. ‘‘**యా కాచీ**’’తి ఇదం కిఞ్చాపి అనియమేత్వా వుత్తం, తా పన కస్సపబుద్ధసాసనే బారాణసియం ఉపాసికా హుత్వా గణబన్ధనేన ఏతాని వుత్తప్పకారాని పుఞ్ఞాని కత్వా తం దిబ్బసమ్పత్తిం పత్తాతి వేదితబ్బా.

అథస్స సో పురతో రథం పేసేత్వా ఏకం రమణీయం మణివిమానం దస్సేసి. తం సమే భూమిభాగే పతిట్ఠితం ఉబ్బేధసమ్పన్నం మణిపబ్బతో వియ ఓభాసమానం తిట్ఠతి, దిబ్బగీతవాదితనిన్నాదితం బహూహి దేవపుత్తేహి సమ్పరికిణ్ణం. తం దిస్వా రాజా తేసం దేవపుత్తానం కతకమ్మం పుచ్ఛి, ఇతరోపిస్స బ్యాకాసి.

౩౧౯.“పభాసతి మిదం బ్యమ్హం, వేళురియాసు నిమ్మితం;

ఉపేతం భూమిభాగేహి, విభత్తం భాగసో మితం.

౩౨౦.“ఆళమ్బరా ముదిఙ్గా చ, నచ్చగీతా సువాదితా;

దిబ్యా సద్దా నిచ్ఛరన్తి, సవనీయా మనోరమా.

౩౨౧.“నాహం ఏవంగతం జాతు, ఏవంసురుచిరం పురే;

సద్దం సమభిజానామి, దిట్ఠం వా యది వా సుతం.

౩౨౨.“విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు సాధుం, యే మోదరే సగ్గపత్తా విమానే.

౩౨౩.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౩౨౪.“యే కేచి మచ్చా ఇధ జీవలోకే, సీలవన్తా ఉపాసకా;

ఆరామే ఉదపానే చ, పపా సఙ్కమనాని చ;

అరహన్తే సీతిభూతే, సక్కచ్చం పటిపాదయుం.

౨౹౨౫“చీవరం పిణ్డపాతఞ్చ, పచ్చయం సయనాసనం;

అదంసు ఉజుభూతేసు, విప్పసన్నేన చేతసా.

౨౹౨౬“చాతుద్దసిం పఞ్చదసిం, యా చ పక్ఖస్స అట్ఠమీ;

పాటిహారియపక్ఖఞ్చ, అట్ఠఙ్గసుసమాగతం.

౨౹౨౭“ఉపోసథం ఉపవసుం, సదా సీలేసు సంవుతా;

సంయమా సంవిభాగా చ, తే విమానస్మి మోదరే”తి.

తత్థ **వేళురియాసూతి** వేళురియభిత్తీసు. **భూమిభాగేహీతి** రమణీయేహి భూమిభాగేహి ఉపేతం. **ఆళమ్బరా ముదిఙ్గా చాతి** ఏతే ద్వే ఏత్థ వజ్జన్తి. **నచ్చగీతా సువాదితాతి** నానప్పకారాని నచ్చాని చేవ గీతాని చ అపరేసమ్పి తూరియానం సువాదితాని చేత్థ పవత్తన్తి. **ఏవంగతన్తి** ఏవం మనోరమభావం గతం. “**యే కేచీ**”తి ఇదమ్పి కామం అనియమేత్వా వుత్తం, తే పన కస్సపబుద్ధకాలే బారాణసివాసినో ఉపాసకా హుత్వా గణబన్ధనేన ఏతాని పుఞ్ఞాని కత్వా తం సమ్పత్తిం పత్తాతి వేదితబ్బా. తత్థ **పటిపాదయున్తి** పటిపాదయింసు, తేసం అదంసూతి అత్థో. **పచ్చయన్తి** గిలానపచ్చయం. **అదంసూతి** ఏవం నానప్పకారకం దానం అదంసూతి.

ఇతిస్స సో తేసం కతకమ్మం ఆచిక్ఖిత్వా పురతో రథం పేసేత్వా అపరమ్పి ఫలికవిమానం దస్సేసి. తం అనేకకూటాగారపటిమణ్డితం, నానాకుసుమసఞ్ఛన్నదిబ్బతరుణవనపటిమణ్డితతీరాయ, వివిధవిహఙ్గమనిన్నాదితాయ నిమ్మలసలిలాయ నదియా పరిక్ఖిత్తం , అచ్ఛరాగణపరివుతస్సేకస్స పుఞ్ఞవతో నివాసభూతం. తం దిస్వా రాజా తస్స కతకమ్మం పుచ్ఛి, ఇతరోపిస్స బ్యాకాసి.

౨౹౨౮“పభాసతి మిదం బ్యమ్హం, ఫలికాసు సునిమ్మితం;

నారీవరగణాకిణ్ణం, కూటాగారవరోచితం.

౨౹౨౯“ఉపేతం అన్నపానేహి, నచ్చగీతేహి చూభయం;

నజ్జో చానుపరియాతి, నానాపుప్ఫదుమాయుతా.

౨౹౩౦.“విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

అయం ను మచ్చో కింమకాసి సాధుం, యో మోదతీ సగ్గపత్తో విమానే.

౨౹౩౧.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౨౹౩౨.

“మిథిలాయం గహపతి, ఏస దానపతీ అహు;
ఆరామే ఉదపానే చ, పపా సఙ్కమనాని చ;
అరహన్తే సీతిభూతే, సక్కచ్చం పటిపాదయి.

౨౩౩. “చీవరం పిణ్డపాతఞ్చ, పచ్చయం సయనాసనం;
అదాసి ఉజుభూతేసు, విప్పసన్నేన చేతసా.

౨౩౪.“చాతుద్దసిం పఞ్చదసిం, యా చ పక్ఖస్స అట్ఠమీ;
పాటిహారియపక్ఖఞ్చ, అట్ఠఙ్గసుసమాగతం.

౨౩౫.“ఉపోసథం ఉపవసీ, సదా సీలేసు సంవుతో;
సంయమా సంవిభాగా చ, సో విమానస్మి మోదతీ”తి.

తత్థ **నజ్జో**తి వచనవిపల్లాసో, ఏకా నదీ తం విమానం పరిక్ఖిపిత్వా గతాతి అత్థో. **నానాపుప్ఫదుమాయుతా**తి సా నదీ నానాపుప్ఫేహి దుమేహి ఆయుతా. **మిథిలాయ**న్తి ఏస మహారాజ, కస్సపబుద్ధకాలే మిథిలనగరే ఏకో గహపతి దానపతి అహోసి. సో ఏతాని ఆరామరోపనాదీని పుఞ్ఞాని కత్వా ఇమం సమ్పత్తిం పత్తోతి.

ఏవమస్స తేన కతకమ్మం ఆచిక్ఖిత్వా పురతో రథం పేసేత్వా అపరమ్పి ఫలికవిమానం దస్సేసి. తం పురిమవిమానతో అతిరేకాయ నానాపుప్ఫఫలసఞ్ఛన్నాయ తరుణవనఘటాయ సమన్నాగతం. తం దిస్వా రాజా తాయ సమ్పత్తియా సమన్నాగతస్స దేవపుత్తస్స కతకమ్మం పుచ్ఛి, ఇతరోపిస్స బ్యాకాసి.

౨౩౬.“పభాసతి మిదం బ్యమ్హం, ఫలికాసు సునిమ్మితం;
నారీవరగణాకిణ్ణం, కూటాగారవరోచితం.

౨౩౭. “ఉపేతం అన్నపానేహి, నచ్చగీతేహి చూభయం;
నజ్జో చానుపరియాతి, నానాపుప్ఫదుమాయుతా.

౨౩౮.“రాజాయతనా కపిత్థా చ, అమ్బా సాలా చ జమ్బుయో;
తిన్దుకా చ పియాలా చ, దుమా నిచ్చఫలా బహూ.

౨౩౯.“విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;
అయం ను మచ్చో కిమకాసి సాధుం, యో మోదతీ సగ్గపత్తో విమానే.

౨౪౦.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;
విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౨౪౧.“మిథిలాయం గహపతి, ఏస దానపతీ అహు;

ఆరామే ఉదపానే చ, పపా సఙ్కమనాని చ;
అరహన్తే సీతిభూతే, సక్కచ్చం పటిపాదయి.

౨౪౨.“చీవరం పిణ్డపాతఞ్చ, పచ్చయం సయనాసనం;
అదాసి ఉజుభూతేసు, విప్పసన్నేన చేతసా.

౨౪౩.“చాతుద్దసిం పఞ్చదసిం, యా చ పక్ఖస్స అట్ఠమీ;
పాటిహారియపక్ఖఞ్చ, అట్ఠఙ్గసుసమాగతం.

౨౪౪.“ఉపోసథం ఉపవసీ, సదా సీలేసు సంవుతో;
సంయమా సంవిభాగా చ, సో విమానస్మి మోదతీ”తి.

తత్థ **మిథిలాయన్తి** ఏస, మహారాజ, కస్సపబుద్ధకాలే విదేహరట్ఠే మిథిలనగరే ఏకో గహపతి దానపతి అహోసి. సో ఏతాని పుఞ్ఞాని కత్వా ఇమం సమ్పత్తిం పత్తోతి.

ఏవమస్స తేన కతకమ్మం ఆచిక్ఖిత్వా పురతో రథం పేసేత్వా పురిమసదిసమేవ అపరమ్పి వేళురియవిమానం దస్సేత్వా తత్థ సమ్పత్తిం అనుభవన్తస్స దేవపుత్తస్స కతకమ్మం పుట్ఠో ఆచిక్ఖి.

౨౪౫.“పభాసతి మిదం బ్యమ్హం, వేళురియాసు నిమ్మితం;
ఉపేతం భూమిభాగేహి, విభత్తం భాగసో మితం.

౨౪౬.“ఆళమ్బరా ముదిఙ్గా చ, నచ్చగీతా సువాదితా;
దిబ్యా సద్దా నిచ్ఛరన్తి, సవనీయా మనోరమా.

౨౪౭.“నాహం ఏవంగతం జాతు, ఏవంసురుచిరం పురే;
సద్దం సమభిజానామి, దిట్ఠం వా యది వా సుతం.

౨౪౮.“విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;
అయం ను మచ్చో కిమకాసి సాధుం, యో మోదతీ సగ్గపత్తో విమానే.

౨౪౯.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;
విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౨౫౦.“బారాణసియం గహపతి, ఏస దానపతీ అహు;
ఆరామే ఉదపానే చ, పపా సఙ్కమనాని చ;
అరహన్తే సీతిభూతే, సక్కచ్చం పటిపాదయి.

౫౫౧.“చీవరం పిణ్డపాతఞ్చ, పచ్చయం సయనాసనం;

అదాసి ఉజుభూతేసు, విప్పసన్నేన చేతసా.

౫౫౨.“చాతుద్దసిం పఞ్చదసిం, యా చ పక్ఖస్స అట్ఠమీ;

పాటిహారియపక్ఖఞ్చ, అట్ఠఙ్గసుసమాగతం.

౫౫౩.“ఉపోసథం ఉపవసీ, సదా సీలేసు సంవుతో;

సంయమా సంవిభాగా చ, సో విమానస్మి మోదతీ”తి.

అథస్స పురతో రథం పేసేత్వా బాలసూరియసన్నిభం కనకవిమానం దస్సేత్వా తత్థ నివాసినో దేవపుత్తస్స సమ్పత్తిం పుట్ఠో ఆచిక్ఖి.

౫౫౪.“యథా ఉదయమాదిచ్చో, హోతి లోహితకో మహా;

తథూపమం ఇదం బ్యమ్హం, జాతరూపస్స నిమ్మితం.

౫౫౫.“విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

అయం ను మచ్చో కిమకాసి సాధుం, యో మోదతీ సగ్గపత్తో విమానే.

౫౫౬.“తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౫౫౭.“సావత్థియం గహపతి, ఏస దానపతీ అహు;

ఆరామే ఉదపానే చ, పపా సఙ్కమనాని చ;

అరహన్తే సీతిభూతే, సక్కచ్చం పటిపాదయి.

౫౫౮.“చీవరం పిణ్డపాతఞ్చ, పచ్చయం సయనాసనం;

అదాసి ఉజుభూతేసు, విప్పసన్నేన చేతసా.

౫౫౯.“చాతుద్దసిం పఞ్చదసిం, యా చ పక్ఖస్స అట్ఠమీ;

పాటిహారియపక్ఖఞ్చ, అట్ఠఙ్గసుసమాగతం.

౫౬౦.“ఉపోసథం ఉపవసీ, సదా సీలేసు సంవుతో;

సంయమా సంవిభాగా చ, సో విమానస్మి మోదతీ”తి.

తత్థ **ఉదయమాదిచ్చో**తి ఉగ్గచ్ఛన్తో ఆదిచ్చో. **సావత్థియ**న్తి కస్సపబుద్ధకాలే సావత్థినగరే ఏకో గహపతి దానపతి అహోసి. సో ఏతాని పుఞ్ఞాని కత్వా ఇమం సమ్పత్తిం పత్తోతి.

ఏవం తేన ఇమేసం అట్ఠన్నం విమానానం కథితకాలే సక్కో దేవరాజా “మాతలి, అతివియ చిరాయతీ”తి అపరమ్పి జవనదేవపుత్తం పేసేసి. సో వేగేన గన్త్వా ఆరోచేసి. సో తస్స వచనం సుత్వా “న సక్కా ఇదాని చిరాయితు”న్తి చతూసు దిసాసు ఏకప్పహారేనేవ బహూని విమానాని దస్సేసి. రఞ్ఞా చ తత్థ సమ్పత్తిం అనుభవన్తానం దేవపుత్తానం కతకమ్మం పుట్ఠో ఆచిక్ఖి.

౫౬౧. “వేహాయసామే బహుకా, జాతరూపస్స నిమ్మితా;
దద్దల్లమానా ఆభేన్తి, విజ్జువబ్భఘనన్తరే.

౫౬౨. “విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;
ఇమే ను మచ్చా కిమకంసు సాధుం, యే మోదరే సగ్గపత్తా విమానే.

౫౬౩. “తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;
విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౫౬౪. “సద్ధాయ సునివిట్ఠాయ, సద్ధమ్మే సుప్పవేదితే;
అకంసు సత్థు వచనం, సమ్మాసమ్బుద్ధసాసనే;
తేసం ఏతాని ఠానాని, యాని త్వం రాజ పస్ససీ”తి.

తత్థ **వేహాయసామే**తి వేహాయసా ఇమే ఆకాసేయేవ సణ్ఠితా. ఆకాసట్ఠకవిమానా ఇమేతి వదతి. **విజ్జువబ్భఘనన్తరే**తి ఘనవలాహకన్తరే జలమానా విజ్జు వియ. **సునివిట్ఠాయా**తి మగ్గేన ఆగతత్తా సుప్పతిట్ఠితాయ. ఇదం వుత్తం హోతి – మహారాజ, ఏతే పురే నియ్యానికే కస్సపబుద్ధసాసనే పబ్బజిత్వా పరిసుద్ధసీలా సమణధమ్మం కరోన్తా సోతాపత్తిఫలం సచ్ఛికత్వా అరహత్తం నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తా తతో చుతా ఇమేసు కనకవిమానేసు ఉప్పన్నా. ఏతేసం కస్సపబుద్ధసావకానం తాని ఠానాని, యాని త్వం, మహారాజ, పస్ససీతి.

ఏవమస్స ఆకాసట్ఠకవిమానాని దస్సేత్వా సక్కస్స సన్తికం గమనత్థాయ ఉస్సాహం కరోన్తో ఆహ –

౫౬౫. “విదితాని తే మహారాజ, ఆవాసం పాపకమ్మినం;
అథో కల్యాణకమ్మానం, ఠానాని విదితాని తే;
ఉయ్యాహి దాని రాజీసి, దేవరాజస్స సన్తికే”తి.

తత్థ **ఆవాస**న్తి మహారాజ, తయా పఠమమేవ నేరయికానం ఆవాసం దిస్వా పాపకమ్మానం ఠానాని విదితాని, ఇదాని పన ఆకాసట్ఠకవిమానాని పస్సన్తేన అథో కల్యాణకమ్మానం ఠానాని విదితాని, ఇదాని దేవరాజస్స సన్తికే సమ్పత్తిం దట్ఠుం ఉయ్యాహి గచ్ఛాహీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా పురతో రథం పేసేత్వా సినేరుం పరివారేత్వా ఠితే సత్త పరిభణ్డపబ్బతే దస్సేసి. తే దిస్వా రఞ్ఞా మాతలిస్స పుట్ఠభావం ఆవికరోన్తో సత్థా ఆహ –

౫౬౬."సహస్సయుత్తం హయవాహిం, దిబ్బయానమధిట్ఠితో;
యాయమానో మహారాజా, అద్దా సీదన్తరే నగే;
దిస్వానామన్తయీ సూతం, ఇమే కే నామ పబ్బతా"తి.

తత్థ **హయవాహిన్తి** హయేహి వాహియమానం. **దిబ్బయానమధిట్ఠితోతి** దిబ్బయానే ఠితో హుత్వా. **అద్దాతి** అద్దస. **సీదన్తరేతి** సీదామహాసముద్దస్స అన్తరే. తస్మిం కిర మహాసముద్దే ఉదకం సుఖుమం, మోరపిఞ్ఛమత్తమ్పి పక్ఖిత్తం పతిట్ఠాతుం న సక్కోతి సీదతేవ, తస్మా సో "సీదామహాసముద్దో"తి వుచ్చతి. తస్స అన్తరే. **నగేతి** పబ్బతే. **కే నామాతి** కే నామ నామేన ఇమే పబ్బతాతి.

ఏవం నిమిరఞ్ఞా పుట్ఠో మాతలి దేవపుత్తో ఆహ –

౫౬౭."సుదస్సనో కరవీకో, ఈసధరో యుగన్ధరో;
నేమిన్ధరో వినతకో, అస్సకణ్ణో గిరీ బ్రహా.

౫౬౮."ఏతే సీదన్తరే నగా, అనుపుబ్బసముగ్గతా;
మహారాజానమావాసా, యాని త్వం రాజ పస్ససీ"తి.

తత్థ **సుదస్సనోతి** అయం, మహారాజ, ఏతేసం సబ్బబాహిరో సుదస్సనో పబ్బతో నామ, తదనన్తరే కరవీకో నామ, సో సుదస్సనతో ఉచ్చతరో . ఉభిన్నమ్పి పన తేసం అన్తరే ఏకోపి సీదన్తరమహాసముద్దో. కరవీకస్స అనన్తరే ఈసధరో నామ, సో కరవీకతో ఉచ్చతరో. తేసమ్పి అన్తరే ఏకో సీదన్తరమహాసముద్దో. ఈసధరస్స అనన్తరే యుగన్ధరో నామ, సో ఈసధరతో ఉచ్చతరో. తేసమ్పి అన్తరే ఏకో సీదన్తరమహాసముద్దో. యుగన్ధరస్స అనన్తరే నేమిన్ధరో నామ, సో యుగన్ధరతో ఉచ్చతరో. తేసమ్పి అన్తరే ఏకో సీదన్తరమహాసముద్దో. నేమిన్ధరస్స అనన్తరే వినతకో నామ, సో నేమిన్ధరతో ఉచ్చతరో. తేసమ్పి అన్తరే ఏకో సీదన్తరమహాసముద్దో. వినతకస్స అనన్తరే అస్సకణ్ణో నామ, సో వినతకతో ఉచ్చతరో. తేసమ్పి అన్తరే ఏకో సీదన్తరమహాసముద్దో. **అనుపుబ్బసముగ్గతాతి** ఏతే సీదన్తరమహాసముద్దే సత్త పబ్బతా అనుపటిపాటియా సముగ్గతా సోపానసదిసా హుత్వా ఠితా. **యానీతి** యే త్వం, మహారాజ, ఇమే పబ్బతే పస్ససి, ఏతే చతుణ్ణం మహారాజానం ఆవాసాతి.

ఏవమస్స చాతుమహారాజికదేవలోకం దస్సేత్వా పురతో రథం పేసేత్వా తావతింసభవనస్స చిత్తకూటద్వారకోట్ఠకం పరివారేత్వా ఠితా ఇన్దపటిమా దస్సేసి. తం దిస్వా రాజా పుచ్ఛి, ఇతరోపిస్స బ్యాకాసి.

౫౭౦."అనేకరూపం రుచిరం, నానాచిత్రం పకాసతి;
ఆకిణ్ణం ఇన్దసదిసేహి, బ్యగ్ఘేహేవ సురక్ఖితం.

౫౭౧."విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;
ఇమం ను ద్వారం కిమభఞ్ఞమాహు, మనోరమం దిస్సతి దూరతోవ.

౫౭౨."తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౫౭౩. ‘‘‘చిత్రకూటో’తి యం ఆహు, దేవరాజపవేసనం;

సుదస్సనస్స గిరినో, ద్వారఞ్హేతం పకాసతి.

౫౭౪. ‘‘అనేకరూపం రుచిరం, నానాచిత్రం పకాసతి;

ఆకిణ్ణం ఇన్దసదిసేహి, బ్యగ్ఘేహేవ సురక్ఖితం;

పవిసేతేన రాజీసి, అరజం భూమిమక్కమా’’తి.

తత్థ **అనేకరూప**న్తి అనేకజాతికం. **నానాచిత్ర**న్తి నానారతనచిత్రం. **పకాసతీ**తి కిం నామ ఏతం పఞ్ఞాయతి. **ఆకిణ్ణ**న్తి సమ్పరిపుణ్ణం. **బ్యగ్ఘేహేవ సురక్ఖిత**న్తి యథా నామ బ్యగ్ఘేహి వా సీహేహి వా మహావనం, ఏవం ఇన్దసదిసేహేవ సురక్ఖితం. తాసఞ్చ పన ఇన్దపటిమానం ఆరక్ఖణత్థాయ ఠపితభావో ఏకకనిపాతే **కులావకజాతకే** (జా॰ ౧.౧.౩౧) వుత్తనయేన గహేతబ్బో. **కింమభఞ్ఞమాహూ**తి కిన్నామం వదన్తి. **పవేసన**న్తి నిక్ఖమనప్పవేసనత్థాయ నిమ్మితం. **సుదస్సనస్సా**తి సోభనదస్సనస్స సినేరుగిరినో. **ద్వారం హేత**న్తి ఏతం సినేరుమత్థకే పతిట్ఠితస్స దససహస్సయోజనికస్స దేవనగరస్స ద్వారం పకాసతి, ద్వారకోట్ఠకో పఞ్ఞాయతీతి అత్థో. **పవిసేతేనా**తి ఏతేన ద్వారేన దేవనగరం పవిస. **అరజం భూమిమక్కమా**తి అరజం సువణ్ణరజతమణిమయం నానాపుప్ఫేహి సమాకిణ్ణం దిబ్బభూమిం దిబ్బయానేన అక్కమ, మహారాజాతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మాతలి రాజానం దేవనగరం పవేసేసి. తేన వుత్తం –

౫౭౫. ‘‘సహస్సయుత్తం హయవాహిం, దిబ్బయానమధిట్ఠితో;

యాయమానో మహారాజా, అద్దా దేవసభం ఇద’’న్తి.

సో దిబ్బయానే ఠితోవ గచ్ఛన్తో సుధమ్మాదేవసభం దిస్వా మాతలిం పుచ్ఛి, సోపిస్స ఆచిక్ఖి.

౫౭౬. ‘‘యథా సరదే ఆకాసే, నీలోభాసో పదిస్సతి;

తథూపమం ఇదం బ్యమ్హం, వేళురియాసు నిమ్మితం.

౫౭౭. ‘‘విత్తీ హి మం విన్దతి సూత దిస్వా, పుచ్ఛామి తం మాతలి దేవసారథి;

ఇమం ను బ్యమ్హం కిమభఞ్ఞమాహు, మనోరమం దిస్సతి దూరతోవ.

౫౭౮. ‘‘తస్స పుట్ఠో వియాకాసి, మాతలి దేవసారథి;

విపాకం పుఞ్ఞకమ్మానం, జానం అక్ఖాసిజానతో.

౫౭౯. ‘‘‘సుధమ్మా’ ఇతి యం ఆహు, పస్సేసా దిస్సతే సభా;

వేళురియారుచిరా చిత్రా, ధారయన్తి సునిమ్మితా.

౫౮౦. ‘‘అట్ఠంసా సుకతా థమ్భా, సబ్బే వేళురియామయా;

యత్థ దేవా తావతింసా, సబ్బే ఇన్దపురోహితా.

౫౮౧.“అత్థం దేవమనుస్సానం, చిన్తయన్తా సమచ్ఛరే;

పవిసేతేన రాజీసి, దేవానం అనుమోదనన్తి.

తత్థ **ఇదన్తి** నిపాతమత్తం, దేవసభం అద్దసాతి అత్థో. **పస్సేసాతి** పస్స ఏసా. **వేళురియా రుచిరాతి** రుచిరవేళురియా. **చిత్రాతి** నానారతనవిచిత్రా. **ధారయన్తీతి** ఇమం సభం ఏతే అట్ఠంసాదిభేదా సుకతా థమ్భా ధారయన్తి. **ఇన్దపురోహితాతి** ఇన్దం పురోహితం పురేచారికం కత్వా పరివారేత్వా ఠితా దేవమనుస్సానం అత్థం చిన్తయన్తా అచ్ఛన్తి. **పవిసేతేనాతి** ఇమినా మగ్గేన యత్థ దేవా అఞ్ఞమఞ్ఞం అనుమోదన్తా అచ్ఛన్తి, తం ఠానం దేవానం అనుమోదనం పవిస.

దేవాపి ఖో తస్సాగమనమగ్గం ఓలోకేన్తావ నిసీదింసు. తే “రాజా ఆగతో”తి సుత్వా దిబ్బగన్ధవాసపుప్ఫహత్థా యావ చిత్తకూటద్వారకోట్ఠకా పటిమగ్గం గన్త్వా మహాసత్తం దిబ్బగన్ధమాలాదీహి పూజయన్తా సుధమ్మాదేవసభం ఆనయింసు. రాజా రథా ఓతరిత్వా దేవసభం పావిసి. దేవా ఆసనేన నిమన్తయింసు. సక్కోపి ఆసనేన చేవ కామేహి చ నిమన్తేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౫౮౨.“తం దేవా పటినన్దింసు, దిస్వా రాజానమాగతం;

స్వాగతం తే మహారాజ, అథో తే అదురాగతం;

నిసీద దాని రాజీసి, దేవరాజస్స సన్తికే.

౫౮౩.“సక్కోపి పటినన్దిత్థ, వేదేహం మిథిలగ్గహం;

నిమన్తయిత్థ కామేహి, ఆసనేన చ వాసవో.

౫౮౪.“సాధు ఖోసి అనుప్పత్తో, ఆవాసం వసవత్తినం;

వస దేవేసు రాజీసి, సబ్బకామసమిద్ధిసు;

తావతింసేసు దేవేసు, భుఞ్జ కామే అమానుసే”తి.

తత్థ **పటినన్దింసూతి** సమ్పియాయింసు, హట్ఠతుట్ఠావ హుత్వా సమ్పటిచ్ఛింసు. **సబ్బకామసమిద్ధిసూతి** సబ్బేసం కామానం సమిద్ధియుత్తేసు.

ఏవం సక్కేన దిబ్బకామేహి చేవ ఆసనేన చ నిమన్తితో రాజా పటిక్ఖిపన్తో ఆహ –

౫౮౫.“యథా యాచితకం యానం, యథా యాచితకం ధనం;

ఏవం సమ్పదమేవేతం, యం పరతో దానపచ్చయా.

౫౮౬.“న చాహమేతమిచ్ఛామి, యం పరతో దానపచ్చయా;

సయంకతాని పుఞ్ఞాని, తం మే ఆవేణికం ధనం.

౩౮౭.“సోహం గన్త్వా మనుస్సేసు, కాహామి కుసలం బహుం;

దానేన సమచరియాయ, సంయమేన దమేన చ;

యం కత్వా సుఖితో హోతి, న చ పచ్ఛానుతప్పతీ”తి.

తత్థ **యం పరతో దానపచ్చయాతి** యం పరతో తస్స పరస్స దానపచ్చయా తేన దిన్నత్తా లబ్భతి, తం యాచితకసదిసం హోతి, తస్మా నాహం ఏతం ఇచ్ఛామి. **సయంకతానీతి** యాని పన మయా అత్తనా కతాని పుఞ్ఞాని, తమేవ మమ పరేహి అసాధారణత్తా ఆవేణికం ధనం అనుగామియధనం. **సమచరియాయాతి** తీహి ద్వారేహి సమచరియాయ. **సంయమేనాతి** సీలరక్ఖణేన. **దమేనాతి** ఇన్ద్రియదమేన.

ఏవం మహాసత్తో దేవానం మధురసద్దేన ధమ్మం దేసేసి. ధమ్మం దేసేన్తోయేవ మనుస్సగణనాయ సత్త దివసాని ఠత్వా దేవగణం కోసేత్వా దేవగణమజ్ఝే ఠితోవ మాతలిస్స గుణం కథేన్తో ఆహ –

౩౮౮.“బహూపకారో నో భవం, మాతలి దేవసారథి;

యో మే కల్యాణకమ్మానం, పాపానం పటిదస్సయీ”తి.

తత్థ **యో మే కల్యాణకమ్మానం, పాపానం పటిదస్సయీతి** యో ఏస మయ్హం కల్యాణకమ్మానం దేవానఞ్చ ఠానాని పాపకమ్మానం నేరయికానఞ్చ పాపాని ఠానాని దస్సేసీతి అత్థో.

సగ్గకణ్డం నిట్ఠితం.

అథ రాజా సక్కం ఆమన్తేత్వా “ఇచ్ఛామహం, మహారాజ, మనుస్సలోకం గన్తు”న్తి ఆహ. సక్కో “తేన హి, సమ్మ మాతలి, నిమిరాజానం తత్థేవ మిథిలం నేహీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా రథం ఉపట్ఠాపేసి. రాజా దేవగణేహి సద్ధిం సమ్మోదిత్వా దేవే నివత్తాపేత్వా రథం అభిరుహి. మాతలి రథం పేసేన్తో పాచీనదిసాభాగేన మిథిలం పాపుణి. మహాజనో దిబ్బరథం దిస్వా “రాజా నో ఆగతో”తి పముదితో అహోసి. మాతలి మిథిలం పదక్ఖిణం కత్వా తస్మింయేవ సీహపఞ్జరే మహాసత్తం ఓతారేత్వా “గచ్ఛామహం, మహారాజా”తి ఆపుచ్ఛిత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. మహాజనోపి రాజానం పరివారేత్వా “కీదిసో, దేవ, దేవలోకో”తి పుచ్ఛి. రాజా దేవతానఞ్చ సక్కస్స చ దేవరఞ్ఞో సమ్పత్తిం వణ్ణేత్వా “తుమ్హేపి దానాదీని పుఞ్ఞాని కరోథ, ఏవం తస్మిం దేవలోకే నిబ్బత్తిస్సథా”తి మహాజనస్స ధమ్మం దేసేసి.

సో అపరభాగే కప్పకేన పలితస్స జాతభావే ఆరోచితే పలితం సువణ్ణసణ్డాసేన ఉద్ధరాపేత్వా హత్థే ఠపేత్వా కప్పకస్స గామవరం దత్వా పబ్బజితుకామో హుత్వా పుత్తస్స రజ్జం పటిచ్ఛాపేసి. తేన చ “కస్మా, దేవ, పబ్బజిస్ససీ”తి వుత్తే –

“ఉత్తమఙ్గరుహా మయ్హం, ఇమే జాతా వయోహరా;

పాతుభూతా దేవదూతా, పబ్బజ్జాసమయో మమా”తి. –

గాథం వత్వా పురిమరాజానో వియ పబ్బజిత్వా తస్మింయేవ అమ్బవనే విహరన్తో చత్తారో బ్రహ్మవిహారే భావేత్వా బ్రహ్మలోకూపగో అహోసి. తస్సేవం పబ్బజితభావం ఆవికరోన్తో సత్థా ఓసానగాథమాహ –

౫౮౬."ఇదం వత్వా నిమిరాజా, వేదేహో మిథిలగ్గహో;

పుథుయఞ్ఞం యజిత్వాన, సంయమం అజ్ఝుపాగమీ"తి.

తత్థ **ఇదం వత్వా**తి "ఉత్తమఙ్గరుహా మయ్హం"న్తి ఇమం గాథం వత్వా. **పుథుయఞ్ఞం యజిత్వా**నాతి మహాదానం దత్వా. **సంయమం అజ్ఝుపాగమీ**తి సీలసంయమం ఉపగతో.

పుత్తో పనస్స కాళారజనకో నామ తం వంసం ఉపచ్ఛిన్ది.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి తథాగతో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తోయేవా"తి వత్వా జాతకం సమోధానేసి "తదా సక్కో అనురుద్ధో అహోసి, మాతలి ఆనన్దో, చతురాసీతి ఖత్తియసహస్సాని బుద్ధపరిసా, నిమిరాజా పన అహమేవ సమ్మాసమ్బుద్ధో అహోసి"న్తి.

నిమిజాతకవణ్ణనా చతుత్థా.

[౫౪౨] ౫. ఉమఙ్గజాతకవణ్ణనా

పఞ్చాలో సబ్బసేనాయాతి ఇదం సత్థా జేతవనే విహరన్తో పఞ్ఞాపారమిం ఆరబ్భ కథేసి. ఏకదివసఞ్హి భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా తథాగతస్స పఞ్ఞాపారమిం వణ్ణయన్తా నిసీదింసు "మహాపఞ్ఞో, ఆవుసో, తథాగతో పుథుపఞ్ఞో గమ్భీరపఞ్ఞో హాసపఞ్ఞో జవనపఞ్ఞో తిక్ఖపఞ్ఞో నిబ్బేధికపఞ్ఞో పరప్పవాదమద్దనో, అత్తనో పఞ్ఞానుభావేన కూటదన్తాదయో బ్రాహ్మణే, సభియాదయో పరిబ్బాజకే, అఙ్గులిమాలాదయో చోరే, ఆళవకాదయో యక్ఖే, సక్కాదయో దేవే, బకాదయో బ్రహ్మానో చ దమేత్వా నిబ్బిసేవనే అకాసి, బహుజనకాయే పబ్బజ్జం దత్వా మగ్గఫలేసు పతిట్ఠాపేసి, ఏవం మహాపఞ్ఞో, ఆవుసో, సత్థా"తి. సత్థా ఆగన్త్వా "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇమాయ నామా"తి వుత్తే "న, భిక్ఖవే, తథాగతో ఇదానేవ పఞ్ఞవా, అతీతేపి అపరిపక్కే ఞాణే బోధిఞాణత్థాయ చరియం చరన్తోపి పఞ్ఞవాయేవా"తి వత్వా తేహి యాచితో అతీతం ఆహరి.

అతీతే విదేహరట్ఠే మిథిలాయం వేదేహో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తస్స అత్థధమ్మానుసాసకా చత్తారో పణ్డితా అహేసుం సేనకో, పుక్కుసో, కామిన్దో, దేవిన్దో చాతి. తదా రాజా బోధిసత్తస్స పటిసన్ధిగ్గహణదివసే పచ్చూసకాలే ఏవరూపం సుపినం అద్దస – రాజఙ్గణే చతూసు కోణేసు చత్తారో అగ్గిక్ఖన్ధా మహాపాకారప్పమాణా ఉట్ఠాయ పజ్జలన్తి. తేసం మజ్ఝే ఖజ్జోపనకప్పమాణో అగ్గిక్ఖన్ధో ఉట్ఠహిత్వా తఙ్ఖణఞ్ఞేవ చత్తారో అగ్గిక్ఖన్ధే అతిక్కమిత్వా యావ బ్రహ్మలోకా ఉట్ఠాయ సకలచక్కవాళం ఓభాసేత్వా ఠితో, భూమియం పతితో సాసపబీజమత్తమ్పి పఞ్ఞాయతి. తం సదేవకా లోకా సమారకా సబ్రహ్మకా గన్ధమాలాదీహి పూజేన్తి, మహాజనో జాలన్తరేనేవ చరతి, లోమకూపమత్తమ్పి ఉణ్హం న గణ్హాతి. రాజా ఇమం సుపినం దిస్వా భీతతసితో ఉట్ఠాయ "కిం ను ఖో మే భవిస్సతీ"తి చిన్తేన్తో నిసిన్నకోవ అరుణం ఉట్ఠాపేసి.

చత్తారోపి పణ్డితా పాతోవాగన్త్వా "కచ్చి, దేవ, సుఖం సయిత్థా"తి సుఖసేయ్యం పుచ్ఛింసు. సో "కుతో మే సుఖసేయ్యం లద్ధ"న్తి వత్వా "ఏవరూపో మే సుపినో దిట్ఠో"తి సబ్బం కథేసి. అథ నం సేనకపణ్డితో "మా భాయి, మహారాజ, మఙ్గలసుపినో ఏస, వుద్ధి వో భవిస్సతీ"తి వత్వా "కిం కారణా ఆచరియా"తి వుత్తే "మహారాజ, అమ్హే చత్తారో పణ్డితే అభిభవిత్వా అఞ్ఞో వో పఞ్చమో పణ్డితో ఉప్పజ్జిస్సతి, మయఞ్హి చత్తారో పణ్డితా చత్తారో అగ్గిక్ఖన్ధా వియ, తేసం మజ్ఝే ఉప్పన్నో అగ్గిక్ఖన్ధో వియ అఞ్ఞో

పఞ్చమో పణ్డితో ఉప్పజ్జిస్సతి, సో సదేవకే లోకే అసదిసో భవిస్సతీ"తి వత్వా "ఇదాని పనేస కుహి"న్తి వుత్తే "మహారాజ, అజ్జ తస్స పటిసన్ధిగ్గహణేన వా మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమనేన వా భవితబ్బ"న్తి అత్తనో సిప్పబలేన దిబ్బచక్ఖునా దిట్ఠో వియ బ్యాకాసి. రాజాపి తతో పట్ఠాయ తం వచనం అనుస్సరి.

మిథిలాయం పన చతూసు ద్వారేసు పాచీనయవమజ్ఝకో, దక్ఖిణయవమజ్ఝకో, పచ్ఛిమయవమజ్ఝకో, ఉత్తరయవమజ్ఝకోతి చత్తారో గామా అహేసుం. తేసు పాచీనయవమజ్ఝకే సిరివడ్ఢనో నామ సేట్ఠి పటివసతి, సుమనదేవీ నామస్స భరియా అహోసి. మహాసత్తో తం దివసం రఞ్ఞో సుపినస్స దిట్ఠవేలాయ తావతింసభవనతో చవిత్వా తస్సా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. తస్మింయేవ కాలే అపరేపి దేవపుత్తసహస్సా తావతింసభవనతో చవిత్వా తస్మింయేవ గామే సేట్ఠానుసేట్ఠీనం కులేసు పటిసన్ధిం గణ్హింసు. సుమనదేవీపి దసమాసచ్చయేన సువణ్ణవణ్ణం పుత్తం విజాయి. తస్మిం ఖణే సక్కో మనుస్సలోకం ఓలోకేన్తో మహాసత్తస్స మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖమనభావం ఞత్వా "ఇమం బుద్ధఙ్కురం సదేవకే లోకే పాకటం కాతుం వట్టతీ"తి మహాసత్తస్స మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తక్ఖణే అదిస్సమానకాయేన గన్త్వా తస్స హత్థే ఏకం ఓసధఘుటికం ఠపేత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. మహాసత్తో తం ముట్ఠిం కత్వా గణ్హి. తస్మిం పన మాతుకుచ్ఛితో నిక్ఖన్తే మాతు అప్పమత్తకమ్పి దుక్ఖం నాహోసి, ధమకరణతో ఉదకమివ సుఖేన నిక్ఖమి.

సా తస్స హత్థే ఓసధఘుటికం దిస్వా "తాత, కిం తే లద్ధ"న్తి ఆహ. "ఓసధం, అమ్మా"తి దిబ్బోసధం మాతు హత్థే ఠపేసి. ఠపేత్వా చ పన "అమ్మ, ఇదం ఓసధం యేన కేనచి ఆబాధేన ఆబాధికానం దేథా"తి ఆహ. సా తుట్ఠపహట్ఠా సిరివడ్ఢనసేట్ఠినో ఆరోచేసి. తస్స పన సత్తవస్సికో సీసాబాధో అత్థి. సో తుట్ఠపహట్ఠో హుత్వా "అయం మాతుకుచ్ఛితో జాయమానో ఓసధం గహేత్వా ఆగతో, జాతక్ఖణేయేవ మాతరా సద్ధిం కథేసి, ఏవరూపేన పుఞ్ఞవతా దిన్నం ఓసధం మహానుభావం భవిస్సతీ"తి చిన్తేత్వా తం ఓసధం గహేత్వా నిసదాయం ఘంసిత్వా థోకం నలాటే మక్ఖేసి. తస్మిం ఖణే తస్స సత్తవస్సికో సీసాబాధో పదుమపత్తతో ఉదకం వియ నివత్తిత్వా గతో. సో "మహానుభావం ఓసధ"న్తి సోమనస్సప్పత్తో అహోసి. మహాసత్తస్స ఓసధం గహేత్వా ఆగతభావో సబ్బత్థ పాకటో జాతో. యే కేచి ఆబాధికా, సబ్బే సేట్ఠిస్స గేహం గన్త్వా ఓసధం యాచన్తి. సబ్బేసం నిసదాయం ఘంసిత్వా థోకం గహేత్వా ఉదకేన ఆలోలేత్వా దేతి . దిబ్బోసధేన సరీరే మక్ఖితమత్తేయేవ సబ్బాబాధా వూపసమ్మన్తి. సుఖితా మనుస్సా "సిరివడ్ఢనసేట్ఠినో గేహే ఓసధస్స మహన్తో ఆనుభావో"తి వణ్ణయన్తా పక్కమింసు. మహాసత్తస్స పన నామగ్గహణదివసే మహాసేట్ఠి "మమ పుత్తస్స అయ్యకాదీనం న నామేన అత్థో అత్థి, జాయమానస్స ఓసధం గహేత్వా ఆగతత్తా ఓసధనామకోవ హోతూ"తి వత్వా "మహోసధకుమారో"త్వేవస్స నామమకాసి.

ఇదఞ్చస్స అహోసి "మమ పుత్తో మహాపుఞ్ఞో, న ఏకకోవ నిబ్బత్తిస్సతి, ఇమినా సద్ధిం జాతదారకేహి భవితబ్బ"న్తి. సో ఓలోకాపేన్తో దారకసహస్సానం నిబ్బత్తభావం సుత్వా సబ్బేసమ్పి కుమారకానం పిళన్ధనాని దత్వా ధాతియో దాపేసి "పుత్తస్స మే ఉపట్ఠాకా భవిస్సన్తీ"తి. బోధిసత్తేన సద్ధింయేవ తేసం మఙ్గలట్ఠానే మఙ్గలం కారేసి. దారకే అలఙ్కరిత్వా మహాసత్తస్స ఉపట్ఠాతుం ఆనేన్తి. బోధిసత్తో తేహి సద్ధిం కీళన్తో వడ్ఢిత్వా సత్తవస్సికకాలే సువణ్ణపటిమా వియ అభిరూపో అహోసి. అథస్స గామమజ్ఝే తేహి సద్ధిం కీళన్తస్స హత్థిఅస్సాదీసు ఆగచ్ఛన్తేసు కీళామణ్డలం భిజ్జతి. వాతాతపపహరణకాలే దారకా కిలమన్తి. ఏకదివసఞ్చ తేసం కీళన్తానంయేవ అకాలమేఘో ఉట్ఠహి. తం దిస్వా నాగబలో బోధిసత్తో ధావిత్వా ఏకసాలం పావిసి. ఇతరే దారకా పచ్ఛతో ధావన్తా అఞ్ఞమఞ్ఞస్స పాదేసు పహరిత్వా ఉపక్ఖలిత్వా పతితా జణ్ణుకభేదాదీని పాపుణింసు. బోధిసత్తోపి "ఇమస్మిం ఠానే కీళాసాలం కాతుం వట్టతి, ఏవం వాతే వా వస్సే వా ఆతపే వా ఆగతే న

కిలమిస్సామా"తి చిన్తేత్వా తే దారకే ఆహ – "సమ్మా, ఇమస్మిం ఠానే వాతే వా వస్సే వా ఆతపే వా ఆగతే ఠాననిసజ్జసయనక్ఖమం ఏకం సాలం కారేస్సామ, ఏకేకం కహాపణం ఆహరథా"తి. తే తథా కరింసు.

మహాసత్తో మహావడ్ఢకిం పక్కోసాపేత్వా "ఇమస్మిం ఠానే సాలం కరోహీ"తి సహస్సం అదాసి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా సహస్సం గహేత్వా ఖాణుకణ్టకే కోట్టేత్వా భూమిం సమం కారేత్వా సుత్తం పసారేసి. మహాసత్తో తస్స సుత్తపసారణవిధానం అనారాధేన్తో "ఆచరియ, ఏవం అపసారేత్వా సాధుకం పసారేహీ"తి ఆహ. సామి, అహం అత్తనో సిప్పానురూపేన పసారేసిం, ఇతో అఞ్ఞం న జానామీతి. 'ఏత్తకం అజానన్తో త్వం అమ్హాకం ధనం గహేత్వా సాలం కథం కరిస్ససి, ఆహర, సుత్తం పసారేత్వా తే దస్సామీ"తి ఆహరాపేత్వా సయం సుత్తం పసారేసి. తం విస్సకమ్మదేవపుత్తస్స పసారితం వియ అహోసి. తతో వడ్ఢకిం ఆహ "ఏవం పసారేతుం సక్ఖిస్ససీ"తి? "న సక్ఖిస్సామీ"తి. "మమ విచారణాయ పన కాతుం సక్ఖిస్ససీ"తి. "సక్ఖిస్సామి, సామీ"తి. మహాసత్తో యథా తస్సా సాలాయ ఏకస్మిం పదేసే అనాథానం వసనట్ఠానం హోతి, ఏకస్మిం అనాథానం ఇత్థీనం విజాయనట్ఠానం, ఏకస్మిం ఆగన్తుకసమణబ్రాహ్మణానం వసనట్ఠానం, ఏకస్మిం ఆగన్తుకమనుస్సానం వసనట్ఠానం, ఏకస్మిం ఆగన్తుకవాణిజానం భణ్డట్ఠపనట్ఠానం హోతి, తథా సబ్బాని ఠానాని బహిముఖాని కత్వా సాలం విచారేసి. తత్థేవ కీళామణ్డలం, తత్థేవ వినిచ్ఛయం, తత్థేవ ధమ్మసభం కారేసి. కతిపాహేనేవ నిట్ఠితాయ సాలాయ చిత్తకారే పక్కోసాపేత్వా సయం విచారేత్వా రమణీయం చిత్తకమ్మం కారేసి. సాలా సుధమ్మాదేవసభాపటిభాగా అహోసి.

తతో "న ఏత్తకేన సాలా సోభతి, పోక్ఖరణిం పన కారేతుం వట్టతీ"తి పోక్ఖరణిం ఖణాపేత్వా ఇట్ఠకవడ్ఢకిం పక్కోసాపేత్వా సయం విచారేత్వా సహస్సవఙ్కం సతతిత్థం పోక్ఖరణిం కారేసి. సా పఞ్చవిధపదుమసఞ్ఛన్నా నన్దాపోక్ఖరణీ వియ అహోసి. తస్సా తీరే పుప్ఫఫలధరే నానారుక్ఖే రోపాపేత్వా నన్దనవనకప్పం ఉయ్యానం కారేసి. తమేవ చ సాలం నిస్సాయ ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణానఞ్చేవ ఆగన్తుకగమికాదీనఞ్చ దానవత్తం పట్ఠపేసి. తస్స సా కిరియా సబ్బత్థ పాకటా అహోసి . బహూ మనుస్సా ఓసరన్తి. మహాసత్తో సాలాయ నిసీదిత్వా సమ్పత్తసమ్పత్తానం కారణాకారణం యుత్తాయుత్తం కథేసి, వినిచ్ఛయం ఠపేసి, బుద్ధుప్పాదకాలో వియ అహోసి.

వేదేహరాజాపి సత్తవస్సచ్చయేన "చత్తారో పణ్డితా 'అమ్హే అభిభవిత్వా పఞ్చమో పణ్డితో ఉప్పజ్జిస్సతీ'తి మే కథయింసు, కత్థ సో ఏతరహీ"తి సరిత్వా "తస్స వసనట్ఠానం జానాథా"తి చతూహి ద్వారేహి చత్తారో అమచ్చే పేసేసి. సేసద్వారేహి నిక్ఖన్తా అమచ్చా మహాసత్తం న పస్సింసు. పాచీనద్వారేన నిక్ఖన్తో అమచ్చో పన సాలాదీని దిస్వా "పణ్డితేన నామ ఇమిస్సా సాలాయ కారకేన వా కారాపకేన వా భవితబ్బ"న్తి చిన్తేత్వా మనుస్సే పుచ్ఛి "అయం సాలా కతరవడ్ఢకినా కతా"తి? మనుస్సా "నాయం వడ్ఢకినా కతా, సిరివడ్ఢనసేట్ఠిపుత్తేన మహోసధపణ్డితేన అత్తనో పఞ్ఞాబలేన విచారేత్వా కతా"తి వదింసు. "కతివస్సో పన పణ్డితో"తి? "పరిపుణ్ణసత్తవస్సో"తి. అమచ్చో రఞ్ఞో దిట్ఠసుపినదివసతో పట్ఠాయ వస్సం గణేత్వా "రఞ్ఞో దిట్ఠసుపినేన సమేతి, అయమేవ సో పణ్డితో"తి రఞ్ఞో దూతం పేసేసి "దేవ, పాచీనయవమజ్ఝకగామే సిరివడ్ఢనసేట్ఠిపుత్తో మహోసధపణ్డితో నామ సత్తవస్సికోవ సమానో ఏవరూపం నామ సాలం విచారేసి, పోక్ఖరణిం ఉయ్యానఞ్చ కారేసి, ఇమం పణ్డితం గహేత్వా ఆనేమీ"తి. రాజా తం కథం సుత్వావ తుట్ఠచిత్తో హుత్వా సేనకం పక్కోసాపేత్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా "కిం, ఆచరియ, ఆనేమ పణ్డిత"న్తి పుచ్ఛి. సో లాభం మచ్ఛరాయన్తో "మహారాజ, సాలాదీనం కారాపితమత్తేన పణ్డితో నామ న హోతి, యో కోచి ఏతాని కారేతి, అప్పమత్తకం ఏత"న్తి ఆహ. సో తస్స కథం సుత్వా "భవితబ్బమేత్థ కారణేనా"తి తుణ్హీ

హుత్వా “తత్థేవ వసన్తో పణ్డితం వీమంసతూ”తి అమచ్చస్స దూతం పటిపేసేసి. తం సుత్వా అమచ్చో తత్థేవ వసన్తో పణ్డితం వీమంసి.

సత్తదారకపఞ్హో

తత్రిదం వీమంసనుద్దానం –

“మంసం గోణో గన్థి సుత్తం, పుత్తో గోతో రథేన చ;
దణ్డో సీసం అహీ చేవ, కుక్కుటో మణి విజాయనం;
ఓదనం వాలుకఞ్చాపి, తళాకుయ్యానం గద్రభో మణీ”తి.

తత్థ **మంస**న్తి ఏకదివసం బోధిసత్తే కీళామణ్డలం గచ్ఛన్తే ఏకో సేనో సూనఫలకతో మంసపేసిం గహేత్వా ఆకాసం పక్ఖన్ది. తం దిస్వా దారకా “మంసపేసిం ఛడ్డాపేస్సామా”తి సేనం అనుబన్ధింసు. సేనో ఇతో చితో చ ధావతి. తే ఉద్ధం ఓలోకేత్వా తస్స పచ్ఛతో పచ్ఛతో గచ్ఛన్తా పాసాణాదీసు ఉపక్ఖలిత్వా కిలమన్తి. అథ నే పణ్డితో ఆహ “ఛడ్డాపేస్సామి న”న్తి. “ఛడ్డాపేహి సామీ”తి. “తేన హి పస్సథా”తి సో ఉద్ధం అనోలోకేత్వావ వాతవేగేన ధావిత్వా సేనస్స ఛాయం అక్కమిత్వా పాణిం పహరిత్వా మహారవం రవి. తస్స తేజేన సో సద్దో సేనస్స కుచ్ఛియం వినివిజ్ఝిత్వా నిచ్ఛారితో వియ అహోసి. సో భీతో మంసం ఛడ్డేసి. మహాసత్తో ఛడ్డితభావం ఞత్వా ఛాయం ఓలోకేన్తోవ భూమియం పతితుం అదత్వా ఆకాసేయేవ సమ్పటిచ్ఛి. తం అచ్ఛరియం దిస్వా మహాజనో నదన్తో వగ్గన్తో అప్ఫోటేన్తో మహాసద్దం అకాసి. అమచ్చో తం పవత్తిం ఞత్వా రఞ్ఞో దూతం పేసేసి “పణ్డితో ఇమినా ఉపాయేన మంసపేసిం ఛడ్డాపేసి, ఇదం దేవో జానాతూ”తి. తం సుత్వా రాజా సేనకం పుచ్ఛి “కిం, సేనక, ఆనేమ పణ్డిత”న్తి? సో చిన్తేసి “తస్స ఇధాగతకాలతో పట్ఠాయ మయం నిప్పభా భవిస్సామ, అత్థిభావమ్పి నో రాజా న జానిస్సతి, న తం ఆనేతుం వట్టతీ”తి. సో బలవలాభమచ్ఛరియతాయ “మహారాజ, ఏత్తకేన పణ్డితో నామ న హోతి, అప్పమత్తకం కిఞ్చి ఏత”న్తి ఆహ. రాజా మజ్ఝత్తోవ హుత్వా “తత్థేవ నం వీమంసతూ”తి పున పేసేసి.

గోణోతి ఏకో పాచీనయవమజ్ఝకగామవాసీ పురిసో “వస్సే పతితే కసిస్సామీ”తి గామన్తరతో గోణే కిణిత్వా ఆనేత్వా గేహే వసాపేత్వా పునదివసే గోచరత్థాయ తిణభూమిం ఆనేత్వా గోణపిట్ఠే నిసిన్నో కిలన్తరూపో ఓతరిత్వా రుక్ఖమూలే నిపన్నోవ నిద్దం ఓక్కమి. తస్మిం ఖణే ఏకో చోరో గోణే గహేత్వా పలాయి. సో పబుజ్ఝిత్వా గోణే అపస్సన్తో ఇతో చితో చ ఓలోకేత్వా గోణే గహేత్వా పలాయన్తం చోరం దిస్వా వేగేన పక్ఖన్దిత్వా “కుహిం మే గోణే నేసీ”తి ఆహ. “మమ గోణే అత్తనో ఇచ్ఛితట్ఠానం నేమీ”తి. తేసం వివాదం సుత్వా మహాజనో సన్నిపతి. పణ్డితో తేసం సాలాద్వారేన గచ్ఛన్తానం సద్దం సుత్వా ఉభోపి పక్కోసాపేత్వా తేసం కిరియం దిస్వావ “అయం చోరో, అయం గోణసామికో”తి జానాతి. జానన్తోపి “కస్మా వివదథా”తి పుచ్ఛి. గోణసామికో ఆహ – “సామి, ఇమే అహం అసుకగామతో అసుకస్స నామ హత్థతో కిణిత్వా ఆనేత్వా గేహే వసాపేత్వా గోచరత్థాయ తిణభూమిం నేసిం, తత్థ మమ పమాదం దిస్వా అయం గోణే గహేత్వా పలాయి. స్వాహం ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో ఇమం దిస్వా అనుబన్ధిత్వా గణ్హిం, అసుకగామవాసినో మయా ఏతేసం కిణిత్వా గహితభావం జానన్తీ”తి. చోరో పన “మమేతే ఘరజాతికా, అయం ముసా భణతీ”తి ఆహ.

అథ నే పణ్డితో “అహం వో అడ్డం ధమ్మేన వినిచ్ఛినిస్సామి, ఠస్సథ మే వినిచ్ఛయే”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, సామి, ఠస్సామా”తి వుత్తే “మహాజనస్స మనం గణ్హితుం వట్టతీ”తి పఠమం చోరం పుచ్ఛి “తయా ఇమే గోణా కిం ఖాదాపితా కిం

పాయితా”తి? “యాగుం పాయితా తిలపిట్ఠఞ్చ మాసే చ ఖాదాపితా”తి. తతో గోణసామికం పుచ్ఛి. సో ఆహ – “సామి, కుతో మే దుగ్గతస్స యాగుఆదీని లద్ధాని, తిణమేవ ఖాదాపితా”తి. పణ్డితో తేసం కథం పరిసం గాహాపేత్వా పియఙ్గుపత్తాని ఆహరాపేత్వా కోట్టాపేత్వా ఉదకేన మద్దాపేత్వా గోణే పాయేసి. గోణా తిణమేవ ఛడ్డయింసు. పణ్డితో “పస్సథేత”న్తి మహాజనస్స దస్సేత్వా చోరం పుచ్ఛి “త్వం చోరోసి, న చోరోసీ”తి? సో “చోరోమ్హీ”తి ఆహ. “తేన హి త్వం ఇతో పట్ఠాయ మా ఏవరూపమకాసీ”తి ఓవది. బోధిసత్తస్స పరిసా పన తం హత్థపాదేహి కోట్టేత్వా దుబ్బలమకాసి. అథ నం పణ్డితో “దిట్ఠధమ్మేయేవ తావ ఇమం దుక్ఖం లభసి, సమ్పరాయే పన నిరయాదీసు మహాదుక్ఖం అనుభవిస్ససి, సమ్మ, త్వం ఇతో పట్ఠాయ పజహేతం కమ్మ”న్తి వత్వా తస్స పఞ్చ సీలాని అదాసి. అమచ్చో తం పవత్తిం యథాభూతం రఞ్ఞో ఆరోచాపేసి. రాజా సేనకం పుచ్ఛి “కిం, సేనక, ఆనేమ పణ్డిత”న్తి. “గోణఅడ్డం నామ, మహారాజ, యే కేచి వినిచ్ఛినన్తి, ఆగమేహి తావా”తి వుత్తే రాజా మజ్ఝత్తో హుత్వా పున తథేవ సాసనం పేసేసి. సబ్బట్ఠానేసుపి ఏవం వేదితబ్బం. ఇతో పరం పన ఉద్దానమత్తమేవ విభజిత్వా దస్సయిస్సామాతి.

గన్థీతి ఏకా దుగ్గతిత్థీ నానావణ్ణేహి సుత్తేహి గన్థికే బన్ధిత్వా కతం సుత్తగన్థితపిళన్ధనం గీవతో మోచేత్వా సాటకస్స ఉపరి ఠపేత్వా న్హాయితుం పణ్డితేన కారితపోక్ఖరణిం ఓతరి. అపరా తరుణిత్థీ తం దిస్వా లోభం ఉప్పాదేత్వా ఉక్ఖిపిత్వా “అమ్మ, అతివియ సోభనం ఇదం కిత్తకేన తే కతం, అహమ్పి అత్తనో ఏవరూపం కరిస్సామి, గీవాయ పిళన్ధిత్వా పమాణం తావస్స ఉపధారేమీ”తి వత్వా తాయ ఉజుచిత్తతాయ “ఉపధారేహీ”తి వుత్తే గీవాయ పిళన్ధిత్వా పక్కామి. ఇతరా తం దిస్వా సీఘం ఉత్తరిత్వా సాటకం నివాసేత్వా ఉపధావిత్వా “కహం మే పిళన్ధనం గహేత్వా పలాయిస్ససీ”తి సాటకే గణ్హి. ఇతరా “నాహం తవ సన్తకం గణ్హామి, మమ గీవాయమేవ పిళన్ధన”న్తి ఆహ. మహాజనో తం సుత్వా సన్నిపతి. పణ్డితో దారకేహి సద్ధిం కీళన్తో తాసం కలహం కత్వా సాలాద్వారేన గచ్ఛన్తీనం సద్దం సుత్వా “కిం సద్దో ఏసో”తి పుచ్ఛిత్వా ఉభిన్నం కలహకారణం సుత్వా పక్కోసాపేత్వా ఆకారేనేవ చోరిఞ్చ అచోరిఞ్చ ఞత్వాపి తమత్థం పుచ్ఛిత్వా “అహం వో ధమ్మేన వినిచ్ఛినిస్సామి, మమ వినిచ్ఛయే ఠస్సథా”తి వత్వా “ఆమ, ఠస్సామ, సామీ”తి వుత్తే పఠమం చోరిం పుచ్ఛి “త్వం ఇమం పిళన్ధనం పిళన్ధన్తీ కతరగన్ధం విలిమ్పసీ”తి? “అహం నిచ్చం సబ్బసంహారకం విలిమ్పామీ”తి. సబ్బసంహారకో నామ సబ్బగన్ధేహి యోజేత్వా కతగన్ధో. తతో ఇతరం పుచ్ఛి. సా ఆహ “కుతో, సామి, లద్ధో దుగ్గతాయ మయ్హం సబ్బసంహారకో, అహం నిచ్చం పియఙ్గుపుప్ఫగన్ధమేవ విలిమ్పామీ”తి. పణ్డితో ఉదకపాతిం ఆహరాపేత్వా తం పిళన్ధనం తత్థ పక్ఖిపాపేత్వా గన్ధికం పక్కోసాపేత్వా “ఏతం గన్ధం ఉపసిఙ్ఘిత్వా అసుకగన్ధభావం జానాహీ”తి ఆహ. సో ఉపసిఙ్ఘన్తో పియఙ్గుపుప్ఫభావం ఞత్వా ఇమం ఏకకనిపాతే గాథమాహ –

> “సబ్బసంహారకో నత్థి, సుద్ధం కఙ్గు పవాయతి;
> అలికం భాసతియం ధుత్తీ, సచ్చమాహు మహల్లికా”తి. (జా. ౧.౧.౧౧౦);

తత్థ **ధుత్తీ**తి ధుత్తికా. **ఆహూ**తి ఆహ, అయమేవ వా పాఠో.

ఏవం మహాసత్తో తం కారణం మహాజనం జానాపేత్వా “త్వం చోరీసి, న చోరీసీ”తి పుచ్ఛిత్వా చోరిభావం పటిజానాపేసి. తతో పట్ఠాయ మహాసత్తస్స పణ్డితభావో పాకటో జాతో.

సుత్తన్తి ఏకా కప్పాసక్ఖేత్తరక్ఖికా ఇత్థీ కప్పాసక్ఖేత్తం రక్ఖన్తీ తత్థేవ పరిసుద్ధం కప్పాసం గహేత్వా సుఖుమసుత్తం కన్తిత్వా గుళం కత్వా ఉచ్ఛఙ్గే ఠపేత్వా గామం ఆగచ్ఛన్తీ "పణ్డితస్స పోక్ఖరణియం న్హాయిస్సామీ"తి తీరం గన్త్వా సాటకం ముఞ్చిత్వా సాటకస్స ఉపరి సుత్తగుళం ఠపేత్వా ఓతరిత్వా పోక్ఖరణియం న్హాయతి. అపరా తం దిస్వా లుద్ధచిత్తతాయ తం గహేత్వా "అహో మనాపం సుత్తం, అమ్మ, తయా కత"న్తి అచ్ఛరం పహరిత్వా ఓలోకేన్తీ వియ ఉచ్ఛఙ్గే కత్వా పక్కామి. సేసం పురిమనయేనేవ విత్థారేతబ్బం. పణ్డితో పఠమం చోరిం పుచ్ఛి "త్వం గుళం కరోన్తీ అన్తో కిం పక్ఖిపిత్వా అకాసీ"తి? "కప్పాసఫలట్ఠిమేవ సామీ"తి. తతో ఇతరం పుచ్ఛి. సా "సామి తిమ్బరుఅట్ఠి"న్తి ఆహ. సో ఉభిన్నం వచనం పరిసం గాహాపేత్వా సుత్తగుళం నిబ్బేఠాపేత్వా తిమ్బరుఅట్ఠిం దిస్వా తం చోరిభావం సమ్పటిచ్ఛాపేసి. మహాజనో హట్ఠతుట్ఠో "సువినిచ్ఛితో అడ్డో"తి సాధుకారసహస్సాని పవత్తేసి.

పుత్తోతి ఏకదివసం ఏకా ఇత్థీ పుత్తం ఆదాయ ముఖధోవనత్థాయ పణ్డితస్స పోక్ఖరణిం గన్త్వా పుత్తం న్హాపేత్వా అత్తనో సాటకే నిసీదాపేత్వా అత్తనో ముఖం ధోవితుం ఓతరి. తస్మిం ఖణే ఏకా యక్ఖినీ తం దారకం దిస్వా ఖాదితుకామా హుత్వా ఇత్థివేసం గహేత్వా "సహాయికే, సోభతి వతాయం దారకో, తవేసో పుత్తో"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమా"తి వుత్తే "పాయేమి న"న్తి వత్వా "పాయేహీ"తి వుత్తా తం గహేత్వా థోకం కీళాపేత్వా ఆదాయ పలాయి. ఇతరా తం దిస్వా ధావిత్వా "కుహిం మే పుత్తం నేసీ"తి గణ్హి. యక్ఖినీ "కుతో తయా పుత్తో లద్ధో, మమేసో పుత్తో"తి ఆహ. తా కలహం కరోన్తియో సాలాద్వారేన గచ్ఛన్తి. పణ్డితో తం కలహసద్దం సుత్వా పక్కోసాపేత్వా "కిమేత"న్తి పుచ్ఛి. తా తస్స ఏతమత్థం ఆరోచేసుం. తం సుత్వా మహాసత్తో అక్ఖీనం అనిమిసతాయ చేవ రత్తతాయ చ నిరాసఙ్కతాయ చ ఛాయాయ అభావతాయ చ "అయం యక్ఖినీ"తి ఞత్వాపి "మమ వినిచ్ఛయే ఠస్సథా"తి వత్వా "ఆమ, ఠస్సామా"తి వుత్తే భూమియం లేఖం కడ్ఢయిత్వా లేఖామజ్ఝే దారకం నిపజ్జాపేత్వా యక్ఖినిం హత్థేసు, మాతరం పాదేసు గాహాపేత్వా "ద్వేపి కడ్ఢిత్వా గణ్హథ, కడ్ఢితుం సక్కోన్తియా ఏవ పుత్తో"తి ఆహ.

తా ఉభోపి కడ్ఢింసు. దారకో కడ్ఢియమానో దుక్ఖప్పత్తో హుత్వా విరవి. మాతా హదయేన ఫలితేన వియ హుత్వా పుత్తం ముఞ్చిత్వా రోదమానా అట్ఠాసి. పణ్డితో మహాజనం పుచ్ఛి "అమ్భో, దారకే, మాతు హదయం ముదుకం హోతి, ఉదాహు అమాతూ"తి. "మాతు హదయం ముదుకం హోతీ"తి. "కిం దాని దారకం గహేత్వా ఠితా మాతా హోతి, ఉదాహు విస్సజ్జేత్వా ఠితా"తి? "విస్సజ్జేత్వా ఠితా పణ్డితా"తి. "ఇమం పన దారకచోరిం తుమ్హే జానాథా"తి? "న జానామ, పణ్డితా"తి. అథ నే పణ్డితో ఆహ – "యక్ఖినీ ఏసా, ఏతం ఖాదితుం గణ్హీ"తి. "కథం జానాసి, పణ్డితా"తి. "అక్ఖీనం అనిమిసతాయ చేవ రత్తతాయ చ నిరాసఙ్కతాయ చ ఛాయాయ అభావేన చ నిక్కరుణతాయ చా"తి. అథ నం పుచ్ఛి "కాసి త్వ"న్తి? "యక్ఖినీమ్హి సామీ"తి. "కస్మా ఇమం దారకం గణ్హీ"తి? "ఖాదితుం గణ్హామి, సామీ"తి. "అన్ధబాలే, త్వం పుబ్బేపి పాపకమ్మం కత్వా యక్ఖినీ జాతాసి, ఇదాని పునపి పాపం కరోసి, అహో అన్ధబాలాసీ"తి వత్వా తం పఞ్చసీలేసు పతిట్ఠాపేత్వా "ఇతో పట్ఠాయ ఏవరూపం పాపకమ్మం మా అకాసీ"తి వత్వా తం ఉయ్యోజేసి. దారకమాతాపి దారకం లభిత్వా "చిరం జీవతు సామీ"తి పణ్డితం థోమేత్వా పుత్తం ఆదాయ పక్కామి.

గోతోతి ఏకో కిర లకుణ్డకత్తా గోతో, కాళవణ్ణతా చ కాళోతి గోతకాళో నామ పురిసో సత్తసంవచ్ఛరాని కమ్మం కత్వా భరియం లభి. సా నామేన దీఘతాలా నామ. సో ఏకదివసం తం ఆమన్తేత్వా "భద్దే, పూవఖాదనీయం పచాహి, మాతాపితరో దట్ఠుం గమిస్సామా"తి వత్వా "కిం తే మాతాపితూహీ"తి తాయ పటిక్ఖిత్తోపి యావతతియం వత్వా పూవఖాదనీయం పచాపేత్వా పాథేయ్యఞ్చేవ పణ్ణాకారఞ్చ ఆదాయ తాయ సద్ధిం మగ్గం పటిపన్నో అన్తరామగ్గే ఉత్తానవాహినిం ఏకం నదిం

అద్దస. తే పన ద్వేపి ఉదకభీరుకజాతికావ, తస్మా తం ఉత్తరితుం అవిసహన్తా తీరే అట్ఠంసు. తదా దీఘపిట్ఠి నామేకో దుగ్గతపురిసో అనువిచరన్తో తం ఠానం పాపుణి. అథ నం తే దిస్వా పుచ్ఛింసు "సమ్మ, అయం నదీ గమ్భీరా ఉత్తానా"తి. సో తేసం కథం సుత్వా ఉదకభీరుకభావం ఞత్వా "సమ్మ, అయం నదీ గమ్భీరా బహుచణ్డమచ్ఛాకిణ్ణా"తి ఆహ. "సమ్మ, కథం త్వం గమిస్ససీ"తి? సో ఆహ – "సంసుమారమకరానం అమ్హేహి పరిచయో అత్థి, తేన తే అమ్హే న విహేఠేన్తీ"తి. "తేన హి, సమ్మ, అమ్హేపి నేహీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. అథస్స తే ఖజ్జభోజనం అదంసు. సో కతభత్తకిచ్చో "సమ్మ, కం పఠమం నేమీ"తి పుచ్ఛి. సో ఆహ – "తవ సహాయికం పఠమం నేహి, మం పచ్ఛా నేహీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తం ఖన్ధే కత్వా పాథేయ్యఞ్చేవ పణ్ణాకారఞ్చ గహేత్వా నదిం ఓతరిత్వా థోకం గన్త్వా ఉక్కుటికో నిసీదిత్వా పక్కామి.

గోతకాళో తీరే ఠితోవ "గమ్భీరావతాయం నదీ, ఏవం దీఘస్సపి నామ ఏవరూపా, మయ్హం పన అపస్సయ్హావ భవిస్సతీ"తి చిన్తేసి. ఇతరోపి తం నదీమజ్ఝం నేత్వా "భద్దే, అహం తం పోసేస్సామి, సమ్పన్నవత్థాలఙ్కారా దాసిదాసపరివుతా విచరిస్ససి, కిం తే అయం లకుణ్డకవామనకో కరిస్సతి, మమ వచనం కరోహీ"తి ఆహ. సా తస్స వచనం సుత్వావ అత్తనో సామికే సినేహం భిన్దిత్వా తంఖణఞ్ఞేవ తస్మిం పటిబద్ధచిత్తా హుత్వా "సామి, సచే మం న ఛడ్డేస్ససి, కరిస్సామి తే వచన"న్తి సమ్పటిచ్ఛి. "భద్దే, కిం వదేసి, అహం తం పోసేస్సామీ"తి. తే పరతీరం గన్త్వా ఉభోపి సమగ్గా సమ్మోదమానా "గోతకాళం పహాయ తిట్ఠ త్వ"న్తి వత్వా తస్స పస్సన్తస్సేవ ఖాదనీయం ఖాదన్తా పక్కమింసు. సో దిస్వా "ఇమే ఏకతో హుత్వా మం ఛడ్డేత్వా పలాయన్తి మఞ్ఞే"తి అపరాపరం ధావన్తో థోకం ఓతరిత్వా భయేన నివత్తిత్వా పున తేసు కోపేన "జీవామి వా మరామి వా"తి ఉల్లఙ్ఘిత్వా నదియం పతితో ఉత్తానభావం ఞత్వా నదిం ఉత్తరిత్వా వేగేన తం పాపుణిత్వా "అమ్భో దుట్ఠచోర, కుహిం మే భరియం నేసీ"తి ఆహ. ఇతరోపి తం "అరే దుట్ఠవామనక, కుతో తవ భరియా, మమేసా భరియా"తి వత్వా గీవాయం గహేత్వా ఖిపి. సో దీఘతాలం హత్థే గహేత్వా"తిట్ఠ త్వం కుహిం గచ్ఛసి, సత్త సంవచ్ఛరాని కమ్మం కత్వా లద్ధభరియా మేసీ"తి వత్వా తేన సద్ధిం కలహం కరోన్తో సాలాయ సన్తికం పాపుణి. మహాజనో సన్నిపతి.

పణ్డితో "కిం సద్దో నామేసో"తి పుచ్ఛిత్వా తే ఉభోపి పక్కోసాపేత్వా వచనప్పటివచనం సుత్వా "మమ వినిచ్ఛయే ఠస్సథా"తి వత్వా "ఆమ, ఠస్సామా"తి వుత్తే పఠమం దీఘపిట్ఠిం పక్కోసాపేత్వా "త్వం కోనామోసీ"తి పుచ్ఛి. "దీఘపిట్ఠికో నామ, సామీ"తి. "భరియా తే కా నామా"తి? సో తస్సా నామం అజానన్తో అఞ్ఞం కథేసి. "మాతాపితరో తే కే నామా"తి? "అసుకా నామా"తి. "భరియాయ పన తే మాతాపితరో కే నామా"తి? సో అజానిత్వా అఞ్ఞం కథేసి. తస్స కథం పరిసం గాహాపేత్వా తం అపనేత్వా ఇతరం పక్కోసాపేత్వా పురిమనయేనేవ సబ్బేసం నామాని పుచ్ఛి. సో యథాభూతం జానన్తో అవిరజ్ఝిత్వా కథేసి. తమ్పి అపనేత్వా దీఘతాలం పక్కోసాపేత్వా "త్వం కా నామా"తి పుచ్ఛి. "దీఘతాలా నామ సామీ"తి. "సామికో తే కోనామో"తి? సా అజానన్తీ అఞ్ఞం కథేసి. "మాతాపితరో తే కే నామా"తి. "అసుకా నామ సామీ"తి. "సామికస్స పన తే మాతాపితరో కే నామా"తి? సాపి విలపన్తీ అఞ్ఞం కథేసి . ఇతరే ద్వే పక్కోసాపేత్వా మహాజనం పుచ్ఛి "కిం ఇమిస్సా దీఘపిట్ఠిస్స వచనేన సమేతి, ఉదాహు గోతకాళస్సా"తి. "గోతకాళస్స పణ్డితా"తి. "అయం ఏతిస్సా సామికో, ఇతరో చోరో"తి. అథ నం "చోరోసి, న చోరోసీ"తి పుచ్ఛి. "ఆమ, సామి, చోరోమ్హీ"తి చోరభావం సమ్పటిచ్ఛి. పణ్డితస్స వినిచ్ఛయేన గోతకాళో అత్తనో భరియం లభిత్వా మహాసత్తం థోమేత్వా తం ఆదాయ పక్కామి. పణ్డితో దీఘపిట్ఠిమాహ "మా పున ఏవమకాసీ"తి.

రథేన చాతి ఏకదివసం ఏకో పన పురిసో రథే నిసీదిత్వా ముఖధోవనత్థాయ నిక్ఖమి. తస్మిం ఖణే సక్కో ఆవజ్జేన్తో పణ్డితం దిస్వా "మహోసధబుద్ధఙ్కురస్స పఞ్ఞానుభావం పాకటం కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా మనుస్సవేసేనాగన్త్వా రథస్స

పచ్ఛాభాగం గహేత్వా పాయాసి. రథే నిసిన్నో పురిసో “తాత, కేనత్థేనాగతోసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “తుమ్హే ఉపట్ఠాతు”న్తి వుత్తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా యానా ఓరుయ్హ సరీరకిచ్చత్థాయ గతో. తస్మిం ఖణే సక్కో రథం అభిరుహిత్వా వేగేన పాజేసి. రథసామికో పన సరీరకిచ్చం కత్వా నిక్ఖన్తో సక్కం రథం గహేత్వా పలాయన్తం దిస్వా వేగేన గన్త్వా “తిట్ఠ తిట్ఠ, కుహిం మే రథం నేసీ”తి వత్వా “తవ రథో అఞ్ఞో భవిస్సతి, అయం పన మమ రథో”తి వుత్తే తేన సద్ధిం కలహం కరోన్తో సాలాద్వారం పత్తో. పణ్డితో “కిం నామేత”న్తి పుచ్ఛిత్వా తే పక్కోసాపేత్వా ఆగచ్ఛన్తే దిస్వా నిబ్భయతాయ చేవ అక్ఖీనం అనిమిసతాయ చ “అయం సక్కో, అయం రథసామికో”తి అఞ్ఞాసి, ఏవం సన్తేపి వివాదకారణం పుచ్ఛిత్వా “మమ వినిచ్ఛయే ఠస్సథా”తి వత్వా “ఆమ, ఠస్సామా”తి వుత్తే “అహం రథం పాజేస్సామి, తుమ్హే ద్వేపి రథం పచ్ఛతో గహేత్వా గచ్ఛథ, రథసామికో న విస్సజ్జేస్సతి, ఇతరో విస్సజ్జేస్సతీ”తి వత్వా పురిసం ఆణాపేసి “రథం పాజేహీ”తి. సో తథా అకాసి.

ఇతరేపి ద్వే పచ్ఛతో గహేత్వా గచ్ఛన్తి. రథసామికో థోకం గన్త్వా విస్సజ్జేత్వా ఠితో, సక్కో పన రథేన సద్ధిం గన్త్వా రథేనేవ సద్ధిం నివత్తి. పణ్డితో మనుస్సే ఆచిక్ఖి “అయం పురిసో థోకం గన్త్వా రథం విస్సజ్జేత్వా ఠితో, అయం పన రథేన సద్ధిం ధావిత్వా రథేనేవ సద్ధిం నివత్తి, నేవస్స సరీరే సేదబిన్దుమత్తమ్పి అత్థి, అస్సాసపస్సాసోపి నత్థి, అభీతో అనిమిసనేత్తో, ఏస సక్కో దేవరాజా”తి. అథ నం “సక్కో దేవరాజాసీ”తి పుచ్ఛిత్వా “ఆమ, పణ్డితా”తి వుత్తే “కస్మా ఆగతోసీ”తి వత్వా “తవేవ పఞ్ఞాపకాసనత్థం పణ్డితా”తి వుత్తే “తేన హి మా పున ఏవమకాసీ”తి ఓవదతి. సక్కోపి సక్కానుభావం దస్సేన్తో ఆకాసే ఠత్వా “సువినిచ్ఛితో పణ్డితేన అడ్డో”తి పణ్డితస్స థుతిం కత్వా సకట్ఠానమేవ గతో. తదా సో అమచ్చో సయమేవ రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “మహారాజ, పణ్డితేన ఏవం రథఅడ్డో సువినిచ్ఛితో, సక్కోపి తేన పరాజితో, కస్మా పురిసవిసేసం న జానాసి, దేవా”తి ఆహ. రాజా సేనకం పుచ్ఛి “కిం, సేనక, ఆనేమ పణ్డిత”న్తి. సో లాభమచ్ఛరేన “మహారాజ, ఏత్తకేన పణ్డితో నామ న హోతి, ఆగమేథ తావ వీమంసిత్వా జానిస్సామా”తి ఆహ.

సత్తదారకపఞ్హో నిట్ఠితో.

గద్రభపఞ్హో

దణ్డోతి అథేకదివసం రాజా “పణ్డితం వీమంసిస్సామా”తి ఖదిరదణ్డం ఆహరాపేత్వా తతో విదత్థిం గహేత్వా చున్దకారే పక్కోసాపేత్వా సుట్ఠు లిఖాపేత్వా పాచీనయవమజ్ఝకగామం పేసేసి “పాచీనయవమజ్ఝకగామవాసినో కిర పణ్డితా, ‘ఇమస్స ఖదిరదణ్డస్స ఇదం అగ్గం, ఇదం మూల’న్తి జానన్తు, అజానన్తానం సహస్సదణ్డో”తి. గామవాసినో సన్నిపతిత్వా జానితుం అసక్కోన్తా సేట్ఠినో కథయింసు “కదాచి మహోసధపణ్డితో జానేయ్య, పక్కోసాపేత్వా తం పుచ్ఛథా”తి. సేట్ఠి పణ్డితం కీళామణ్డలా పక్కోసాపేత్వా తమత్థం ఆరోచేత్వా “తాత, మయం జానితుం న సక్కోమ, అపి ను త్వం సక్ఖిస్ససీ”తి పుచ్ఛి. తం సుత్వా పణ్డితో చిన్తేసి “రఞ్ఞో ఇమస్స అగ్గేన వా మూలేన వా పయోజనం నత్థి, మమ వీమంసనత్థాయ పేసితం భవిస్సతీ”తి. చిన్తేత్వా చ పన “ఆహరథ, తాత, జానిస్సామీ”తి ఆహరాపేత్వా హత్థేన గహేత్వావ “ఇదం అగ్గం ఇదం మూల”న్తి ఇత్వాపి మహాజనస్స హదయగ్గహణత్థం ఉదకపాతిం ఆహరాపేత్వా ఖదిరదణ్డకస్స మజ్ఝే సుత్తేన బన్ధిత్వా సుత్తకోటియం గహేత్వా ఖదిరదణ్డకం ఉదకపిట్ఠే ఠపేసి. మూలం భారియతాయ పఠమం ఉదకే నిముజ్జి. తతో మహాజనం పుచ్ఛి “రుక్ఖస్స నామ మూలం భారియం హోతి, ఉదాహు అగ్గ”న్తి? “మూలం పణ్డితా”తి. తేన హి ఇమస్స పఠమం నిముగ్గం పస్సథ, ఏతం మూలన్తి ఇమాయ సఞ్ఞాయ అగ్గఞ్చ మూలఞ్చ ఆచిక్ఖి. గామవాసినో “ఇదం అగ్గం ఇదం మూల”న్తి

రఞ్ఞో పహిణింసు. రాజా “కో ఇమం జానాతీ”తి పుచ్ఛిత్వా “సిరివడ్ఢసెట్ఠినో పుత్తో మహోసధపణ్డితో”తి సుత్వా “కిం, సేనక, ఆనేమ పణ్డిత”న్తి పుచ్ఛి. అధివాసేహి, దేవ, అఞ్ఞేనపి ఉపాయేన నం వీమంసిస్సామాతి.

సీసన్తి అథేకదివసం ఇత్థియా చ పురిసస్స చాతి ద్వే సీసాని ఆహరాపేత్వా “ఇదం ఇత్థిసీసం, ఇదం పురిససీసన్తి జానన్తు, అజానన్తానం సహస్సదణ్డో”తి పహిణింసు. గామవాసినో అజానన్తా పణ్డితం పుచ్ఛింసు. సో దిస్వావ అఞ్ఞాసి. కథం జానాతి? పురిససీసే కిర సిబ్బినీ ఉజుకావ హోతి, ఇత్థిసీసే సిబ్బినీ వఙ్కా హోతి, పరివత్తిత్వా గచ్ఛతి. సో ఇమినా అభిఞ్ఞాణేన “ఇదం ఇత్థియా సీసం, ఇదం పురిసస్స సీస”న్తి ఆచిక్ఖి. గామవాసినోపి రఞ్ఞో పహిణింసు. సేసం పురిమసదిసమేవ.

అహీతి అథేకదివసం సప్పఞ్చ సప్పినిఞ్చ ఆహరాపేత్వా “అయం సప్పో, అయం సప్పినీతి జానన్తు, అజానన్తానం సహస్సదణ్డో”తి వత్వా గామవాసీనం పేసేసుం. గామవాసినో అజానన్తా పణ్డితం పుచ్ఛింసు. సో దిస్వావ జానాతి. సప్పస్స హి నఙ్గుట్ఠం థూలం హోతి, సప్పినియా తనుకం హోతి, సప్పస్స సీసం పుథులం హోతి, సప్పినియా తనుకం హోతి, సప్పస్స అక్ఖీని మహన్తాని, సప్పినియా ఖుద్దకాని, సప్పస్స సోవత్తికో పరాబద్ధో హోతి, సప్పినియా విచ్ఛిన్నకో. సో ఇమేహి అభిఞ్ఞాణేహి “అయం సప్పో, అయం సప్పినీ”తి ఆచిక్ఖి. సేసం వుత్తనయమేవ.

కుక్కుటోతి అథేకదివసం “పాచీనయవమజ్ఝకగామవాసినో అమ్హాకం సబ్బసేతం పాదవిసాణం సీసకకుధం తయో కాలే అనతిక్కమిత్వా నదన్తం ఉసభం పేసేన్తు, నో చే పేసేన్తి, సహస్సదణ్డో”తి పహిణింసు. తే అజానన్తా పణ్డితం పుచ్ఛింసు. సో ఆహ – “రాజా వో సబ్బసేతం కుక్కుటం ఆహరాపేసి, సో హి పాదనఖసిఖతాయ పాదవిసాణో నామ, సీసచూళతాయ సీసకకుధో నామ, తిక్ఖత్తుం వస్సనతో తయో కాలే అనతిక్కమిత్వా నదతి నామ, తస్మా ఏవరూపం కుక్కుళం పేసేథా”తి ఆహ. తే పేసయింసు.

మణీతి సక్కేన కుసరఞ్ఞో దిన్నో మణిక్ఖన్ధో అట్ఠసు ఠానేసు వఙ్కో హోతి. తస్స పురాణసుత్తం ఛిన్నం, కోచి పురాణసుత్తం నీహరిత్వా నవసుత్తం పవేసేతుం న సక్కోతి, తస్మా ఏకదివసం “ఇమస్మా మణిక్ఖన్ధా పురాణసుత్తం నీహరిత్వా నవసుత్తం పవేసేన్తూ”తి పేసయింసు. గామవాసినో పురాణసుత్తం నీహరిత్వా నవసుత్తం పవేసేతుం అసక్కోన్తా పణ్డితస్స ఆచిక్ఖింసు. సో “మా చిన్తయిత్థ, మధుం ఆహరథా”తి ఆహరాపేత్వా మణినో ద్వీసు పస్సేసు మధునా ఛిద్దం మక్ఖేత్వా కమ్బలసుత్తం వట్టేత్వా కోటియం మధునా మక్ఖేత్వా థోకం ఛిద్దే పవేసేత్వా కిపిల్లికానం నిక్ఖమనట్ఠానే ఠపేసి. కిపిల్లికా మధుగన్ధేన నిక్ఖమిత్వా మణిమ్హి పురాణసుత్తం ఖాదమానా గన్త్వా కమ్బలసుత్తకోటియం డంసిత్వా కడ్ఢన్తా ఏకేన పస్సేన నీహరింసు. పణ్డితో పవేసితభావం ఞత్వా “రఞ్ఞో దేథా”తి గామవాసీనం అదాసి. తే రఞ్ఞో పేసయింసు. సో పవేసితఉపాయం సుత్వా తుస్సి.

విజాయనన్తి అథేకదివసం రఞ్ఞో మఙ్గలఉసభం బహూ మాసే ఖాదాపేత్వా మహోదరం కత్వా విసాణాని ధోవిత్వా తేలేన మక్ఖేత్వా హలిద్దియా న్హాపేత్వా గామవాసీనం పహిణింసు “తుమ్హే కిర పణ్డితా, అయఞ్చ రఞ్ఞో మఙ్గలఉసభో పతిట్ఠితగబ్భో, ఏతం విజాయాపేత్వా సవచ్ఛకం పేసేథ, అపేసేన్తానం సహస్సదణ్డో”తి. గామవాసినో “న సక్కా ఇదం కాతుం, కిం ను ఖో కరిస్సామా”తి పణ్డితం పుచ్ఛింసు. సో “ఇమినా ఏకేన పఞ్హపటిభాగేన భవితబ్బ”న్తి చిన్తేత్వా “సక్ఖిస్సథ పనేకం రఞ్ఞా సద్ధిం కథనసమత్థం విసారదం పురిసం లద్ధు”న్తి పుచ్ఛి. “న గరు ఏతం, పణ్డితా”తి. “తేన హి నం పక్కోసథా”తి. తే పక్కోసింసు.

అథ నం మహాసత్తో “ఏహి, భో పురిస, త్వం తవ కేసే పిట్ఠియం వికిరిత్వా నానప్పకారం బలవపరిదేవం పరిదేవన్తో రాజద్వారం గచ్ఛ, అఞ్ఞేహి పుచ్ఛితోపి కిఞ్చి అవత్వావ పరిదేవ, రఞ్ఞా పన పక్కోసాపేత్వా పరిదేవకారణం పుచ్ఛితోవ సమానో ‘పితా మే దేవ విజాయితుం న సక్కోతి, అజ్జ సత్తమో దివసో, పటిసరణం మే హోహి, విజాయనుపాయమస్స కరోహీ’తి వత్వా రఞ్ఞా ‘కిం విలపసి అట్ఠానమేతం, పురిసా నామ విజాయన్తా నత్థీ’తి వుత్తే ‘సచే దేవ, ఏవం నత్థి, అథ కస్మా పాచీనయవమజ్ఝకగామవాసినో కథం మఙ్గలఉసభం విజాయాపేస్సన్తీ’తి వదేయ్యాసీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా అకాసి. రాజా “కేనిదం పఞ్హపటిభాగం చిన్తిత”న్తి పుచ్ఛిత్వా “మహోసధపణ్డితేనా”తి సుత్వా తుస్సి.

ఓదనన్తి అపరస్మిం దివసే “పణ్డితం వీమంసిస్సామా”తి “పాచీనయవమజ్ఝకగామవాసినో అమ్హాకం అట్ఠఙ్గసమన్నాగతం అమ్బిలోదనం పచిత్వా పేసేన్తు. తత్రిమాని అట్ఠఙ్గాని – న తణ్డులేహి, న ఉదకేన, న ఉక్ఖలియా, న ఉద్ధనేన, న అగ్గినా, న దారూహి, న ఇత్థియా న పురిసేన, న మగ్గేనాతి. అపేసేన్తానం సహస్సదణ్డో”తి పహిణింసు. గామవాసినో తం కారణం అజానన్తా పణ్డితం పుచ్ఛింసు. సో “మా చిన్తయిత్థా”తి వత్వా “న తణ్డులేహీతి కణికం గాహాపేత్వా, న ఉదకేనాతి హిమం గాహాపేత్వా, న ఉక్ఖలియాతి అఞ్ఞం నవమత్తికాభాజనం గాహాపేత్వా, న ఉద్ధనేనాతి ఖాణుకే కోట్టాపేత్వా, న అగ్గినాతి పకతిఅగ్గిం పహాయ అరణిఅగ్గిం గాహాపేత్వా, న దారూహీతి పణ్ణాని గాహాపేత్వా అమ్బిలోదనం పచాపేత్వా నవభాజనే పక్ఖిపిత్వా లఞ్ఛేత్వా, న ఇత్థియా న పురిసేనాతి పణ్డకేన ఉక్ఖిపాపేత్వా, న మగ్గేనాతి మహామగ్గం పహాయ జఙ్ఘమగ్గేన రఞ్ఞో పేసేథా”తి ఆహ. తే తథా కరింసు. రాజా “కేన పనేస పఞ్హో ఞాతో”తి పుచ్ఛిత్వా “మహోసధపణ్డితేనా”తి సుత్వా తుస్సి.

వాలుకన్తి అపరస్మిం దివసే పణ్డితస్స వీమంసనత్థం గామవాసీనం పహిణింసు “రాజా దోలాయ కీళితుకామో, రాజకులే పురాణయోత్తం ఛిన్నం, ఏకం వాలుకయోత్తం వట్టేత్వా పేసేన్తు, అపేసేన్తానం సహస్సదణ్డో”తి. తే పణ్డితం పుచ్ఛింసు. పణ్డితో “ఇమినాపి పఞ్హపటిభాగేనేవ భవితబ్బ”న్తి గామవాసినో అస్సాసేత్వా వచనకుసలే ద్వే తయో పురిసే పక్కోసాపేత్వా “గచ్ఛథ తుమ్హే, రాజానం వదేథ ‘దేవ, గామవాసినో తస్స యోత్తస్స తనుకం వా థూలం వా పమాణం న జానన్తి, పురాణవాలుకయోత్తతో విదత్థిమత్తం వా చతురఙ్గులమత్తం వా ఖణ్డం పేసేథ, తం ఓలోకేత్వా తేన పమాణేన వట్టేస్సన్తీ’తి. సచే, వో రాజా ‘అమ్హాకం ఘరే వాలుకయోత్తం నామ న కదాచి సుతపుబ్బ’న్తి వదతి, అథ నం ‘సచే, మహారాజ, వో ఏవరూపం న సక్కా కాతుం, పాచీనయవమజ్ఝకగామవాసినో కథం కరిస్సన్తీ’తి వదేయ్యాథా”తి పేసేసి. తే తథా కరింసు. రాజా “కేన చిన్తితం పఞ్హపటిభాగ”న్తి పుచ్ఛిత్వా “మహోసధపణ్డితేనా”తి సుత్వా తుస్సి.

తళాకన్తి అపరస్మిం దివసే పణ్డితస్స వీమంసనత్థం “రాజా ఉదకకీళం కీళితుకామో, పఞ్చవిధపదుమసఞ్ఛన్నం పోక్ఖరణిం పేసేన్తు, అపేసేన్తానం సహస్సదణ్డో”తి గామవాసీనం పేసయింసు. తే పణ్డితస్స ఆరోచేసుం. సో “ఇమినాపి పఞ్హపటిభాగేనేవ భవితబ్బ”న్తి చిన్తేత్వా వచనకుసలే కతిపయే మనుస్సే పక్కోసాపేత్వా “ఏథ తుమ్హే ఉదకకీళం కీళిత్వా అక్ఖీని రత్తాని కత్వా అల్లకేసా అల్లవత్థా కద్దమమక్ఖితసరీరా యోత్తదణ్డలేడ్డుహత్థా రాజద్వారం గన్త్వా ద్వారే ఠితభావం రఞ్ఞో ఆరోచాపేత్వా కతోకాసా పవిసిత్వా ‘మహారాజ, తుమ్హేహి కిర పాచీనయవమజ్ఝకగామవాసినో పోక్ఖరణిం పేసేన్తూతి పహితా మయం తుమ్హాకం అనుచ్ఛవికం మహన్తం పోక్ఖరణిం ఆదాయ ఆగతా. సా పన అరఞ్ఞవాసికత్తా నగరం దిస్వా ద్వారపాకారపరిఖాఅట్టాలకాదీని ఓలోకేత్వా భీతతసితా యోత్తాని ఛిన్దిత్వా పలాయిత్వా అరఞ్ఞమేవ పవిట్ఠా, మయం లేడ్డుదణ్డాదీహి పోథేన్తాపి నివత్తేతుం న సక్ఖిమ్హా, తుమ్హాకం అరఞ్ఞా ఆనీతం పురాణపోక్ఖరణిం పేసేథ, తాయ సద్ధిం యోజేత్వా హరిస్సామా’తి వత్వా రఞ్ఞాన కదాచి మమ అరఞ్ఞతో ఆనీతపోక్ఖరణీ నామ భూతపుబ్బా, న చ మయా కస్సచి యోజేత్వా

ఆహరణత్థాయ పోక్ఖరణీ పేసితపుబ్బా’తి వుత్తే ‘సచే, దేవ, వో ఏవం న సక్కా కాతుం, పాచీనయవమజ్ఝకగామవాసినో కథం పోక్ఖరణిం పేసేస్సన్తీ’తి వదేయ్యాథా”తి వత్వా పేసేసి. తే తథా కరింసు. రాజా పణ్డితేన ఞాతభావం సుత్వా తుస్సి.

ఉయ్యానన్తి పునేకదివసం “మయం ఉయ్యానకీళం కీళితుకామా, అమ్హాకఞ్చ పురాణఉయ్యానం పరిజిణ్ణం, ఓభగ్గం జాతం, పాచీనయవమజ్ఝకగామవాసినో సుపుప్ఫితతరుణరుక్ఖసఞ్ఛన్నం నవఉయ్యానం పేసేన్తూ”తి పహిణింసు. గామవాసినో పణ్డితస్స ఆరోచేసుం. పణ్డితో “ఇమినాపి పఞ్హపటిభాగేనేవ భవితబ్బ”న్తి తే సమస్సాసేత్వా మనుస్సే పేసేత్వా పురిమనయేనేవ కథాపేసి.

తదాపి రాజా తుస్సిత్వా సేనకం పుచ్ఛి “కిం, సేనక, ఆనేమ పణ్డిత”న్తి. సో లాభమచ్ఛరియేన “ఏత్తకేన పణ్డితో నామ న హోతి, ఆగమేథ, దేవా”తి ఆహ. తస్స తం వచనం సుత్వా రాజా చిన్తేసి “మహోసధపణ్డితో సత్తదారకపఞ్హేహి మమ మనం గణ్హి, ఏవరూపేసుపిస్స గుయ్హపఞ్హవిస్సజ్జనేసు చేవ పఞ్హపటిభాగేసు చ బుద్ధస్స వియ బ్యాకరణం, సేనకో ఏవరూపం పణ్డితం ఆనేతుం న దేతి, కిం మే సేనకేన, ఆనేస్సామి న”న్తి. సో మహన్తేన పరివారేన తం గామం పాయాసి. తస్స మఙ్గలఅస్సం అభిరుహిత్వా గచ్ఛన్తస్స అస్సస్స పాదో ఫలితభూమియా అన్తరం పవిసిత్వా భిజ్జి. రాజా తతోవ నివత్తిత్వా నగరం పావిసి. అథ నం సేనకో ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి “మహారాజ, పణ్డితం కిం ఆనేతుం పాచీనయవమజ్ఝకగామం అగమిత్థా”తి. “ఆమ, పణ్డితా”తి. “మహారాజ, తుమ్హే మం అనత్థకామం కత్వా పస్సథ, ‘ఆగమేథ తావా’తి వుత్తేపి అతితురితా నిక్ఖమిత్థ, పఠమగమనేనేవ మఙ్గలఅస్సస్స పాదో భిన్నో”తి.

సో తస్స వచనం సుత్వా తుణ్హీ హుత్వా పునేకదివసం తేన సద్ధిం మన్తేసి “కిం, సేనక, ఆనేమ పణ్డిత”న్తి. దేవ, సయం అగన్త్వా దూతం పేసేథ “పణ్డిత, అమ్హాకం తవ సన్తికం ఆగచ్ఛన్తానం అస్సస్స పాదో భిన్నో, అస్సతరం వా నో పేసేతు సేట్ఠతరం వా”తి. “యది అస్సతరం పేసేస్సతి, సయం ఆగమిస్సతి. సేట్ఠతరం పేసేన్తో పితరం పేసేస్సతి, అయమేకో నో పఞ్హో భవిస్సతీ”తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తథా కత్వా దూతం పేసేసి. పణ్డితో దూతస్స వచనం సుత్వా “రాజా మమఞ్చేవ పితరఞ్చ పస్సితుకామో”తి చిన్తేత్వా పితు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా “తాత, రాజా తుమ్హే చేవ మమఞ్చ దట్ఠుకామో, తుమ్హే పఠమతరం సేట్ఠిసహస్సపరివుతా గచ్ఛథ, గచ్ఛన్తా చ తుచ్ఛహత్థా అగన్త్వా నవసప్పిపూరం చన్దనకరణ్డకం ఆదాయ గచ్ఛథ. రాజా తుమ్హేహి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా ‘గహపతి పతిరూపం ఆసనం ఞత్వా నిసీదాహీ’తి వక్ఖతి, అథ తుమ్హే తథారూపం ఆసనం ఞత్వా నిసీదేయ్యాథ. తుమ్హాకం నిసిన్నకాలే అహం ఆగమిస్సామి, రాజా మయాపి సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా ‘పణ్డిత, తవానురూపం ఆసనం ఞత్వా నిసీదా’తి వక్ఖతి, అథాహం తుమ్హే ఓలోకేస్సామి, తుమ్హే తాయ సఞ్ఞాయ ఆసనా వుట్ఠాయ ‘తాత మహోసధ, ఇమస్మిం ఆసనే నిసీదా’తి వదేయ్యాథ, అజ్జ నో ఏకో పఞ్హో మత్థకం పాపుణిస్సతీ”తి ఆహ. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా వుత్తనయేనేవ గన్త్వా అత్తనో ద్వారే ఠితభావం రఞ్ఞో ఆరోచాపేత్వా “పవిసతూ”తి వుత్తే పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి.

రాజా తేన సద్ధిం పటిసన్థారం కత్వా “గహపతి, తవపుత్తో మహోసధపణ్డితో కుహి”న్తి పుచ్ఛి. “పచ్ఛతో ఆగచ్ఛతి, దేవా”తి. రాజా “పచ్ఛతో ఆగచ్ఛతీ”తి సుత్వా తుట్ఠమానసో హుత్వా “మహాసేట్ఠి అత్తనో యుత్తాసనం ఞత్వా నిసీదా”తి ఆహ. సో అత్తనో యుత్తాసనం ఞత్వా ఏకమన్తం నిసీది. మహాసత్తోపి అలఙ్కతపటియత్తో దారకసహస్సపరివుతో అలఙ్కతరథే నిసీదిత్వా నగరం పవిసన్తో పరిఖాపిట్ఠే చరమానం ఏకం గద్రభం దిస్వా థామసమ్పన్నే మాణవే పేసేసి “అమ్భో, ఏతం గద్రభం అనుబన్ధిత్వా యథా సద్దం న కరోతి, ఏవమస్స ముఖబన్ధనం కత్వా కిలఞ్జేన వేఠేత్వా తస్మిం

ఏకేనవత్థరణేన పటిచ్ఛాదేత్వా అంసేనాదాయ ఆగచ్ఛథా"తి. తే తథా కరింసు. బోధిసత్తోపి మహన్తేన పరివారేన నగరం పావిసి. మహాజనో "ఏస కిర సిరివడ్ఢనసేట్ఠినో పుత్తో మహోసధపణ్డితో నామ, ఏస కిర జాయమానో ఓసధఘుటికం హత్థేన గహేత్వా జాతో, ఇమినా కిర ఏత్తకానం వీమంసనపఞ్హానం పఞ్హపటిభాగో ఞాతో"తి మహాసత్తం అభిత్థవన్తో ఓలోకేన్తోపి తిత్తిం న గచ్ఛతి. సో రాజద్వారం గన్త్వా పటివేదేసి. రాజా సుత్వావ హట్ఠతుట్ఠో "మమ పుత్తో మహోసధపణ్డితో ఖిప్పం ఆగచ్ఛతూ"తి ఆహ. సో దారకసహస్సపరివుతో పాసాదం అభిరుహిత్వా రాజానం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. రాజా తం దిస్వావ సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా మధురపటిసన్థారం కత్వా "పణ్డిత, పతిరూపం ఆసనం ఞత్వా నిసీదా"తి ఆహ. అథ సో పితరం ఓలోకేసి. అథస్స పితాపి ఓలోకితసఞ్ఞాయ ఉట్ఠాయ "పణ్డిత, ఇమస్మిం ఆసనే నిసీదా"తి ఆహ. సో తస్మిం ఆసనే నిసీది.

తం తత్థ నిసిన్నం దిస్వావ సేనకపుక్కుసకామిన్దదేవిన్దా చేవ అఞ్ఞే చ అన్ధబాలా పాణిం పహరిత్వా మహాహసితం హసిత్వా "ఇమం అన్ధబాలం 'పణ్డితో'తి వదింసు, సో పితరం ఆసనా వుట్ఠాపేత్వా సయం నిసీదతి, ఇమం 'పణ్డితో'తి వత్తుం అయుత్త"న్తి పరిహాసం కరింసు. రాజాపి దుమ్ముఖో అనత్తమనో అహోసి. అథ నం మహాసత్తో పుచ్ఛి "కిం, మహారాజ, దుమ్ముఖత్థా"తి ? "ఆమ పణ్డిత, దుమ్ముఖోమ్హి, సవనమేవ తే మనాపం, దస్సనం పన అమనాపం జాత"న్తి. "కిం కారణా, మహారాజా"తి? "పితరం ఆసనా వుట్ఠాపేత్వా నిసిన్నత్తా"తి. "కిం పన త్వం, మహారాజ, 'సబ్బట్ఠానేసు పుత్తేహి పితరోవ ఉత్తమా'తి మఞ్ఞసీ"తి. "ఆమ, పణ్డితా"తి. అథ మహాసత్తో "నను, మహారాజ, తుమ్హేహి అమ్హాకం 'అస్సతరం వా పేసేతు సేట్ఠతరం వా'తి సాసనం పహిత"న్తి వత్వా ఆసనా వుట్ఠాయ తే మాణవే ఓలోకేత్వా "తుమ్హేహి గహితం గద్రభం ఆనేథా"తి ఆణాపేత్వా రఞ్ఞో పాదమూలే నిపజ్జాపేత్వా "మహారాజ, అయం గద్రభో కిం అగ్ఘతీ"తి పుచ్ఛి. "పణ్డిత, సచే ఉపకారకో, అట్ఠ కహాపణే అగ్ఘతీ"తి. "ఇమం పటిచ్చ జాతో ఆజానీయవళవాయ కుచ్ఛిమ్హి వుట్ఠఅస్సతరో కిం అగ్ఘతీ"తి? "అనగ్ఘో పణ్డితా"తి. "దేవ, కస్మా ఏవం కథేథ, నను తుమ్హేహి ఇదానేవ వుత్తం 'సబ్బట్ఠానేసు పుత్తేహి పితరోవ ఉత్తమా'తి. సచే తం సచ్చం, తుమ్హాకం వాదే అస్సతరతో గద్రభోవ ఉత్తమో హోతి, కిం పన, మహారాజ, తుమ్హాకం పణ్డితా ఏత్తకమ్పి జానితుం అసక్కోన్తా పాణిం పహరిత్వా హసన్తి, అహో తుమ్హాకం పణ్డితానం పఞ్ఞాసమ్పత్తి, కుతో వో ఏతే లద్ధా"తి చత్తారో పణ్డితే పరిహాసిత్వా రాజానం ఇమాయ ఏకకనిపాతే గాథాయ అజ్ఝభాసి –

"హంచి తువం ఏవమఞ్ఞసి 'సేయ్యో, పుత్తేన పితా'తి రాజసేట్ఠ;

హన్దస్సతరస్స తే అయం, అస్సతరస్స హి గద్రభో పితా"తి. (జా॰ ౧.౧.౧౧౧);

తస్సత్థో – యది, త్వం రాజసేట్ఠ, సబ్బట్ఠానేసు సేయ్యో పుత్తేన పితాతి ఏవం మఞ్ఞసి, తవ అస్సతరతోపి అయం గద్రభో సేయ్యో హోతు. కిం కారణా? అస్సతరస్స హి గద్రభో పితాతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మహాసత్తో ఆహ – "మహారాజ , సచే పుత్తతో పితా సేయ్యో, మమ పితరం గణ్హథ. సచే పితితో పుత్తో సేయ్యో, మం గణ్హథ తుమ్హాకం అత్థాయా"తి. రాజా సోమనస్సప్పత్తో అహోసి. సబ్బా రాజపరిసాపి "సుకథితో పణ్డితేన పఞ్హో"తి ఉన్నదన్తా సాధుకారసహస్సాని అదంసు, అఙ్గులిఫోటా చేవ చేలుక్ఖేపా చ పవత్తింసు . చత్తారో పణ్డితాపి దుమ్ముఖా పజ్ఝాయన్తావ అహేసుం. నను మాతాపితూనం గుణం జానన్తో బోధిసత్తేన సదిసో నామ నత్థి , అథ సో కస్మా ఏవమకాసీతి? న సో పితు అవమాననత్థాయ, రఞ్ఞా పన "అస్సతరం వా పేసేతు సేట్ఠతరం వా"తి పేసితం, తస్మా తస్సేవ పఞ్హస్స ఆవిభావత్థం అత్తనో చ పణ్డితభావస్స ఞాపనత్థం చతున్నఞ్చ పణ్డితానం అప్పటిభానకరణత్థం ఏవమకాసీతి.

గద్రభపఞ్హో నిట్ఠితో.

ఏకూనవీసతిమపఞ్హో

రాజా తుస్సిత్వా గన్ధోదకపుణ్ణం సువణ్ణభిఙ్కారం ఆదాయ "పాచీనయవమజ్ఝకగామం రాజభోగేన పరిభుఞ్జతూ"తి సేట్ఠిస్స హత్థే ఉదకం పాతేత్వా "సేససేట్ఠినో ఏతస్సేవ ఉపట్ఠాకా హోన్తూ"తి వత్వా బోధిసత్తస్స మాతు చ సబ్బాలఙ్కారే పేసేత్వా గద్రభపఞ్హే పసన్నో బోధిసత్తం పుత్తం కత్వా గణ్హితుం సేట్ఠిం అవోచ – "గహపతి, మహోసధపణ్డితం మమ పుత్తం కత్వా దేహీ"తి. "దేవ, అతితరుణో అయం, అజ్జాపిస్స ముఖే ఖీరగన్ధో వాయతి, మహల్లకకాలే తుమ్హాకం సన్తికే భవిస్సతీ"తి. "గహపతి, త్వం ఇతో పట్ఠాయ ఏతస్మిం నిరాలయో హోహి, అయం అజ్జతగ్గే మమ పుత్తో, అహం మమ పుత్తం పోసేతుం సక్ఖిస్సామి, గచ్ఛ త్వ"న్తి తం ఉయ్యోజేసి. సో రాజానం వన్దిత్వా పణ్డితం ఆలిఙ్గిత్వా ఉరే నిపజ్జాపేత్వా సీసే చుమ్బిత్వా "తాత, అప్పమత్తో హోహీ"తి ఓవాదమస్స అదాసి. సోపి పితరం వన్దిత్వా "తాత, మా చిన్తయిత్థా"తి అస్సాసేత్వా పితరం ఉయ్యోజేసి. రాజా పణ్డితం పుచ్ఛి "తాత, అన్తోభత్తికో భవిస్ససి, ఉదాహు బహిభత్తికో"తి. సో "మహా మే పరివారో, తస్మా బహిభత్తికేన మయా భవితుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా "బహిభత్తికో భవిస్సామి, దేవా"తి ఆహ. అథస్స రాజా అనురూపం గేహం దాపేత్వా దారకసహస్సం ఆదిం కత్వా పరిబ్బయం దాపేత్వా సబ్బపరిభోగే దాపేసి. సో తతో పట్ఠాయ రాజానం ఉపట్ఠాసి.

రాజాపి నం వీమంసితుకామో అహోసి. తదా చ నగరస్స దక్ఖిణద్వారతో అవిదూరే పోక్ఖరణితీరే ఏకస్మిం తాలరుక్ఖే కాకకులావకే మణిరతనం అహోసి. తస్స ఛాయా పోక్ఖరణియం పఞ్ఞాయి. మహాజనో "పోక్ఖరణియం మణి అత్థీ"తి రఞ్ఞో ఆరోచేసి. సో సేనకం ఆమన్తేత్వా "పోక్ఖరణియం కిర మణిరతనం పఞ్ఞాయతి, కథం తం గణ్హాపేస్సామా"తి పుచ్ఛిత్వా "మహారాజ, ఉదకం నీహరాపేత్వా గణ్హితుం వట్టతీ"తి వుత్తే "తేన హి, ఆచరియ, ఏవం కరోహీ"తి తస్సేవ భారమకాసి. సో బహూ మనుస్సే సన్నిపాతాపేత్వా ఉదకఞ్చ కద్దమఞ్చ నీహరాపేత్వా భూమిం భిన్దిత్వాపి మణిం నాద్దస. పున పుణ్ణాయ పోక్ఖరణియా మణిచ్ఛాయా పఞ్ఞాయి . సో పునపి తథా కత్వా న చ అద్దస. తతో రాజా పణ్డితం ఆమన్తేత్వా "తాత, పోక్ఖరణియం ఏకో మణి పఞ్ఞాయతి, సేనకో ఉదకఞ్చ కద్దమఞ్చ నీహరాపేత్వా భూమిం భిన్దిత్వాపి నాద్దస, పున పుణ్ణాయ పోక్ఖరణియా పఞ్ఞాయతి, సక్ఖిస్ససి తం మణిం గణ్హాపేతు"న్తి పుచ్ఛి. సో "నేతం, మహారాజ, గరు, ఏథ దస్సేస్సామీ"తి ఆహ. రాజా తస్స వచనం తుస్సిత్వా "పస్సిస్సామి అజ్జ పణ్డితస్స ఞాణబల"న్తి మహాజనపరివుతో పోక్ఖరణితీరం గతో.

మహాసత్తో తీరే ఠత్వా మణిం ఓలోకేన్తో "నాయం మణి పోక్ఖరణియం, తాలరుక్ఖే కాకకులావకే మణినా భవితబ్బ"న్తి ఞత్వా "నత్థి, దేవ, పోక్ఖరణియం మణీ"తి వత్వా "నను ఉదకే పఞ్ఞాయతీ"తి వుత్తే "తేన హి ఉదకపాతిం ఆహరా"తి ఉదకపాతిం ఆహరాపేత్వా "పస్సథ, దేవ, నాయం మణి పోక్ఖరణియంయేవ పఞ్ఞాయతి, పాతియమ్పి పఞ్ఞాయతీ"తి వత్వా "పణ్డిత, కత్థ పన మణినా భవితబ్బ"న్తి వుత్తే "దేవ, పోక్ఖరణియమ్పి పాతియమ్పి ఛాయావ పఞ్ఞాయతి, న మణి, మణి పన తాలరుక్ఖే కాకకులావకే అత్థి, పురిసం ఆణాపేత్వా ఆహరాపేహీ"తి ఆహ. రాజా తథా కత్వా మణిం ఆహరాపేసి. సో ఆహరిత్వా పణ్డితస్స అదాసి. పణ్డితో తం గహేత్వా రఞ్ఞో హత్థే ఠపేసి. తం దిస్వా మహాజనో పణ్డితస్స సాధుకారం దత్వా సేనకం పరిభాసన్తో "మణిరతనం తాలరుక్ఖే కాకకులావకే అత్థి, సేనకబాలో బహూ మనుస్సే పోక్ఖరణిమేవ భిన్దాపేసి, పణ్డితేన నామ మహోసధసదిసేన భవితబ్బ"న్తి మహాసత్తస్స థుతిమకాసి. రాజాపిస్స తుట్ఠో అత్తనో గీవాయ పిళన్ధనం ముత్తాహారం దత్వా దారకసహస్సానమ్పి ముత్తావలియో దాపేసి. బోధిసత్తస్స చ పరివారస్స చ ఇమినా పరిహారేన ఉపట్ఠానం అనుజానీతి.

ఏకూనవీసతిమపఞ్హో నిట్ఠితో.

కకణ్టకపఞ్హో

పునేకదివసం రాజా పణ్డితేన సద్ధిం ఉయ్యానం అగమాసి. తదా ఏకో కకణ్టకో తోరణగ్గే వసతి. సో రాజానం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా ఓతరిత్వా భూమియం నిపజ్జి. రాజా తస్స తం కిరియం ఓలోకేత్వా "పణ్డిత, అయం కకణ్టకో కిం కరోతీ"తి పుచ్ఛి. మహాసత్తో "మహారాజ, తుమ్హే సేవతీ"తి ఆహ. "సచే ఏవం అమ్హాకం సేవతి, ఏతస్స మా నిప్ఫలో హోతు, భోగమస్స దాపేహీ"తి. "దేవ, తస్స భోగేన కిచ్చం నత్థి, ఖాదనీయమత్తం అలమేతస్సా"తి . "కిం పనేస, ఖాదతీ"తి? "మంసం దేవా"తి. "కిత్తకం లద్ధుం వట్టతీ"తి? "కాకణికమత్తగ్ఘనకం దేవా"తి. రాజా ఏకం పురిసం ఆణాపేసి "రాజదాయో నామ కాకణికమత్తం న వట్టతి, ఇమస్స నిబద్ధం అడ్ఢమాసగ్ఘనకం మంసం ఆహరిత్వా దేహీ"తి. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తతో పట్ఠాయ తథా అకాసి. సో ఏకదివసం ఉపోసథే మాఘాతే మంసం అలభిత్వా తమేవ అడ్ఢమాసకం విజ్ఝిత్వా సుత్తేన ఆవునిత్వా తస్స గీవాయం పిళన్ధి. అథస్స తం నిస్సాయ మానో ఉప్పజ్జి. తం దివసమేవ రాజా పున మహోసధేన సద్ధిం ఉయ్యానం అగమాసి. సో రాజానం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వాపి ధనం నిస్సాయ ఉప్పన్నమానవసేన "వేదేహ, త్వం ను ఖో మహద్ధనో, అహం ను ఖో"తి రఞ్ఞా సద్ధిం అత్తానం సమం కరోన్తో అనోతరిత్వా తోరణగ్గేయేవ సీసం చాలేన్తో నిపజ్జి. రాజా తస్స తం కిరియం ఓలోకేత్వా "పణ్డిత, ఏస పుబ్బే వియ అజ్జ న ఓతరతి, కిం ను ఖో కారణ"న్తి పుచ్ఛన్తో ఇమం గాథమాహ –

> "నాయం పురే ఉన్నమతి, తోరణగ్గే కకణ్టకో;
>
> మహోసధ విజానాహి, కేన థద్ధో కకణ్టకో"తి. (జా॰ ౧.౨.౩౯);

తత్థ **ఉన్నమతీ**తి యథా అజ్జ అనోతరిత్వా తోరణగ్గేయేవ సీసం చాలేన్తో ఉన్నమతి, ఏవం పురే న ఉన్నమతి. **కేన థద్ధో**తి కేన కారణేన థద్ధభావం ఆపన్నోతి.

పణ్డితో తస్స వచనం సుత్వా "మహారాజ, ఉపోసథే మాఘాతే మంసం అలభన్తేన రాజపురిసేన గీవాయ బద్ధం అడ్ఢమాసకం నిస్సాయ తస్స మానేన భవితబ్బ"న్తి ఞత్వా ఇమం గాథమాహ –

> "అలద్ధపుబ్బం లద్ధాన, అడ్ఢమాసం కకణ్టకో;
>
> అతిమఞ్ఞతి రాజానం, వేదేహం మిథిలగ్గహ"న్తి. (జా॰ ౧.౨.౪౦);

రాజా తస్స వచనం సుత్వా తం పురిసం పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛి. సో యథాభూతం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా తం కథం సుత్వా "కఞ్చి అపుచ్ఛిత్వావ సబ్బఞ్ఞుబుద్ధేన వియ పణ్డితేన కకణ్టకస్స అజ్ఝాసయో ఞాతో"తి అతివియ పసీదిత్వా పణ్డితస్స చతూసు ద్వారేసు సుఙ్కం దాపేసి. కకణ్టకస్స పన కుజ్ఝిత్వా వత్తం హారేతుం ఆరభి. పణ్డితో పన "మా హారేహి మహారాజా"తి తం నివారేసి.

కకణ్టకపఞ్హో నిట్ఠితో.

సిరికాళకణ్ణిపఞ్హో

అథేకో మిథిలవాసీ పిఙ్గుత్తరో నామ మాణవో తక్కసిలం గన్త్వా దిసాపామోక్ఖాచరియస్స సన్తికే సిప్పం సిక్ఖన్తో ఖిప్పమేవ సిక్ఖి. సో అనుయోగం దత్వా "గచ్ఛామహా"న్తి ఆచరియం ఆపుచ్ఛి. తస్మిం పన కులే "సచే వయప్పత్తా ధీతా హోతి, జేట్ఠన్తేవాసికస్స దాతబ్బా"తి వత్తంవ, తస్మా తస్స ఆచరియస్స వయప్పత్తా ఏకా ధీతా అత్థి, సా అభిరూపా దేవచ్ఛరాపటిభాగా. అథ నం ఆచరియో "ధీతరం తే, తాత, దస్సామి, తం ఆదాయ గమిస్ససీ"తి ఆహ. సో పన మాణవో దుబ్భగో కాళకణ్ణీ, కుమారికా పన మహాపుఞ్ఞా. తస్స తం దిస్వా చిత్తం న అల్లీయతి. సో తం అరోచేన్తోపి "ఆచరియస్స వచనం న భిన్దిస్సామీ"తి సమ్పటిచ్ఛి. ఆచరియో ధీతరం తస్స అదాసి. సో రత్తిభాగే అలఙ్కతసిరిసయనే నిపన్నో తాయ ఆగన్త్వా సయనం అభిరుళ్హమత్తాయ అట్టీయమానో హరాయమానో జిగుచ్ఛమానో పకమ్పమానో ఓతరిత్వా భూమియం నిపజ్జి. సాపి ఓతరిత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా నిపజ్జి, సో ఉట్ఠాయ సయనం అభిరుహి. సాపి పున సయనం అభిరుహి, సో పున సయనా ఓతరిత్వా భూమియం నిపజ్జి. కాళకణ్ణీ నామ సిరియా సద్ధిం న సమేతి. కుమారికా సయనేయేవ నిపజ్జి, సో భూమియం సయి.

ఏవం సత్తాహం వీతినామేత్వా తం ఆదాయ ఆచరియం వన్దిత్వా నిక్ఖమి, అన్తరామగ్గే ఆలాపసల్లాపమత్తమ్పి నత్థి. అనిచ్ఛమానావ ఉభోపి మిథిలం సమ్పత్తా. అథ పిఙ్గుత్తరో నగరా అవిదూరే ఫలసమ్పన్నం ఉదుమ్బరరుక్ఖం దిస్వా ఖుదాయ పీళితో తం అభిరుహిత్వా ఫలాని ఖాది. సాపి ఛాతజ్ఝత్తా రుక్ఖమూలం గన్త్వా "సామి, మయ్హమ్పి ఫలాని పాతేథా"తి ఆహ. కిం తవ హత్థపాదా నత్థి, సయం అభిరుహిత్వా ఖాదాతి. సా అభిరుహిత్వా ఖాది. సో తస్సా అభిరుళ్హభావం ఞత్వా ఖిప్పం ఓతరిత్వా రుక్ఖం కణ్టకేహి పరిక్ఖిపిత్వా "ముత్తోమ్హి కాళకణ్ణియా"తి వత్వా పలాయి. సాపి ఓతరితుం అసక్కోన్తీ తత్థేవ నిసీది. అథ రాజా ఉయ్యానే కీళిత్వా హత్థిక్ఖన్ధే నిసిన్నో సాయన్హసమయే నగరం పవిసన్తో తం దిస్వా పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా "సపరిగ్గహా, అపరిగ్గహా"తి పుచ్ఛాపేసి. సాపి "అత్థి మే, సామి, కులదత్తికో పతి, సో పన మం ఇధ నిసీదాపేత్వా ఛడ్డేత్వా పలాతో"తి ఆహ. అమచ్చో తం కారణం రఞ్ఞో ఆరోచేసి. రాజా "అసామికభణ్డం నామ రఞ్ఞో పాపుణాతీ"తి తం ఓతారేత్వా హత్థిక్ఖన్ధం ఆరోపేత్వా నివేసనం నేత్వా అభిసిఞ్చిత్వా అగ్గమహేసిట్ఠానే ఠపేసి. సా తస్స పియా అహోసి మనాపా. ఉదుమ్బరరుక్ఖే లద్ధత్తా "ఉదుమ్బరదేవీ"త్వేవస్సా నామం సఞ్జానింసు.

అథేకదివసం రఞ్ఞో ఉయ్యానగమనత్థాయ ద్వారగామవాసికేహి మగ్గం పటిజగ్గాపేసుం. పిఙ్గుత్తరోపి భతిం కరోన్తో కచ్ఛం బన్ధిత్వా కుద్దాలేన మగ్గం తచ్ఛి. మగ్గే అనిట్ఠితేయేవ రాజా ఉదుమ్బరదేవియా సద్ధిం రథే నిసీదిత్వా నిక్ఖమి. ఉదుమ్బరదేవీ కాళకణ్ణిం మగ్గం తచ్ఛన్తం దిస్వా "ఏవరూపం సిరిం ధారేతుం నాసక్ఖి అయం కాళకణ్ణీ"తి తం ఓలోకేన్తీ హసి. రాజా హసమానం దిస్వా కుజ్ఝిత్వా "కస్మా హసీ"తి పుచ్ఛి. దేవ, అయం మగ్గతచ్ఛకో పురిసో మయ్హం పోరాణకసామికో, ఏస మం ఉదుమ్బరరుక్ఖం ఆరోపేత్వా కణ్టకేహి పరిక్ఖిపిత్వా గతో, ఇమాహం ఓలోకేత్వా "ఏవరూపం సిరిం ధారేతుం నాసక్ఖి కాళకణ్ణీ అయ"న్తి చిన్తేత్వా హసిన్తి. రాజా "త్వం ముసావాదం కథేసి, అఞ్ఞం కఞ్చి పురిసం దిస్వా తయా హసితం భవిస్సతి, తం మారేస్సామీ"తి అసిం అగ్గహేసి. సా భయప్పత్తా "దేవ, పణ్డితే తావ పుచ్ఛథా"తి ఆహ. రాజా సేనకం పుచ్ఛి "సేనక, ఇమిస్సా వచనం త్వం సద్దహసీ"తి. "న సద్దహామి, దేవ, కో నామ ఏవరూపం ఇత్థిరతనం పహాయ గమిస్సతీ"తి. సా తస్స కథం సుత్వా అతిరేకతరం భీతా అహోసి. అథ రాజా "సేనకో కిం జానాతి, పణ్డితం పుచ్ఛిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తం పుచ్ఛన్తో ఇమం గాథమాహ –

"ఇత్థీ సియా రూపవతీ, సా చ సీలవతీ సియా;

పురిసో తం న ఇచ్ఛేయ్య, సద్దహాసి మహోసధా”తి. (జా॰ ౧.౨.౮౩);

తత్థ **సీలవతీ**తి ఆచారగుణసమ్పన్నా.

తం సుత్వా పణ్డితో గాథమాహ –

“సద్దహామి మహారాజ, పురిసో దుబ్భగో సియా;

సిరీ చ కాళకణ్ణీ చ, న సమేన్తి కుదాచన”న్తి. (జా॰ ౧.౨.౮౪);

తత్థ **న సమేన్తీ**తి సముద్దస్స ఓరిమతీరపారిమతీరాని వియ చ గగనతలపథవితలాని వియ చ న సమాగచ్ఛన్తి.

రాజా తస్స వచనేన తం కారణం సుత్వా తస్సా న కుజ్ఝి, హదయమస్స నిబ్బాయి. సో తస్స తుస్సిత్వా “సచే పణ్డితో నాభవిస్స, అజ్జాహం బాలసేనకస్స కథాయ ఏవరూపం ఇత్థిరతనం హీనో అస్సం, తం నిస్సాయ మయా ఏసా లద్ధా”తి సతసహస్సేన పూజం కారేసి. దేవీపి రాజానం వన్దిత్వా “దేవ, పణ్డితం నిస్సాయ మయా జీవితం లద్ధం, ఇమాహం కనిట్ఠభాతికట్ఠానే ఠపేతుం వరం యాచామీ”తి ఆహ. “సాధు, దేవి, గణ్హాహి, దమ్మి తే వర”న్తి. “దేవ, అజ్జ పట్ఠాయ మమ కనిట్ఠం వినా కిఞ్చి మధురరసం న ఖాదిస్సామి, ఇతో పట్ఠాయ వేలాయ వా అవేలాయ వా ద్వారం వివరాపేత్వా ఇమస్స మధురరసం పేసేతుం లభనకవరం గణ్హామీ”తి. “సాధు, భద్దే, ఇమఞ్చ వరం గణ్హాహీ”తి.

సిరికాళకణ్ణిపఞ్హో నిట్ఠితో.

మేణ్డకపఞ్హో

అపరస్మిం దివసే రాజా కతపాతరాసో పాసాదస్స దీఘన్తరే చఙ్కమన్తో వాతపానన్తరేన ఓలోకేన్తో ఏకం ఏళకఞ్చ సునఖఞ్చ మిత్తసన్థవం కరోన్తం అద్దస. సో కిర ఏళకో హత్థిసాలం గన్త్వా హత్థిస్స పురతో ఖిత్తం అనామట్ఠతిణం ఖాది. అథ నం హత్థిగోపకా పోథేత్వా నీహరింసు. సో విరవిత్వా పలాయి. అథ నం ఏకో పురిసో వేగేనాగన్త్వా పిట్ఠియం దణ్డేన తిరియం పహరి. సో పిట్ఠిం ఓనామేత్వా వేదనాప్పత్తో హుత్వా గన్త్వా రాజగేహస్స మహాభిత్తిం నిస్సాయ పిట్ఠికాయ నిపజ్జి. తం దివసమేవ రఞ్ఞో మహానసే అట్ఠిచమ్మాదీని ఖాదిత్వా వడ్ఢితసునఖో భత్తకారకే భత్తం సమ్పాదేత్వా బహి ఠత్వా సరీరే సేదం నిబ్బాపేన్తే మచ్ఛమంసగన్ధం ఘాయిత్వా తణ్హం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో మహానసం పవిసిత్వా భాజనపిధానం పాతేత్వా మంసం ఖాది. అథ భత్తకారకో భాజనసద్దేన పవిసిత్వా తం దిస్వా ద్వారం పిదహిత్వా తం లేడ్డుదణ్డాదీహి పోథేసి. సో ఖాదితమంసం ముఖేనేవ ఛడ్డేత్వా విరవిత్వా నిక్ఖమి. భత్తకారకోపి తస్స నిక్ఖన్తభావం ఞత్వా అనుబన్ధిత్వా పిట్ఠియం దణ్డేన తిరియం పహరి. సో వేదనాప్పత్తో పిట్ఠిం ఓనామేత్వా ఏకం పాదం ఉక్ఖిపిత్వా ఏళకస్స నిపన్నట్ఠానమేవ పావిసి. అథ నం ఏళకో “సమ్మ, కిం పిట్ఠిం ఓనామేత్వా ఆగచ్ఛసి, కిం తే వాతో విజ్ఝతీ”తి పుచ్ఛి. సునఖోపి “త్వమ్పి పిట్ఠిం ఓనామేత్వా నిపన్నోసి, కిం తే వాతో విజ్ఝతీ”తి పుచ్ఛి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం అత్తనో పవత్తిం ఆరోచేసుం.

అథ నం ఏళకో పుచ్ఛి “కిం పన త్వం పున భత్తగేహం గన్తుం సక్ఖిస్ససి సమ్మా”తి? “న సక్ఖిస్సామి, సమ్మ, గతస్స మే జీవితం నత్థీ”తి. “త్వం పన పున హత్థిసాలం గన్తుం సక్ఖిస్ససీ”తి. “మయాపి తత్థ గన్తుం న సక్కా, గతస్స మే జీవితం

నత్థీ"తి. తే "కథం ను ఖో మయం ఇదాని జీవిస్సామా"తి ఉపాయం చిన్తేసుం. అథ నం ఏళకో ఆహ – "సచే మయం సమగ్గవాసం వసితుం సక్కోమ, అత్థేకో ఉపాయో"తి. "తేన హి కథేహీ"తి. "సమ్మ, త్వం ఇతో పట్ఠాయ హత్థిసాలం యాహి, "నాయం తిణం ఖాదతీ"తి తయి హత్థిగోపకా ఆసఙ్కం న కరిస్సన్తి, త్వం మమ తిణం ఆహరేయ్యాసి. అహమ్పి భత్తగేహం పవిసిస్సామి, "నాయం మంసఖాదకో"తి భత్తకారకో మయి ఆసఙ్కం న కరిస్సతి, అహం తే మంసం ఆహరిస్సామీ"తి. తే "సున్దరో ఉపాయో"తి ఉభోపి సమ్పటిచ్ఛింసు. సునఖో హత్థిసాలం గన్త్వా తిణకలాపం డంసిత్వా ఆగన్త్వా మహాభిత్తిపిట్ఠికాయ ఠపేసి. ఇతరోపి భత్తగేహం గన్త్వా మంసఖణ్డం ముఖపూరం డంసిత్వా ఆనేత్వా తత్థేవ ఠపేసి. సునఖో మంసం ఖాది, ఏళకో తిణం ఖాది. తే ఇమినా ఉపాయేన సమగ్గా సమ్మోదమానా మహాభిత్తిపిట్ఠికాయ వసన్తి. రాజా తేసం మిత్తసన్థవం దిస్వా చిన్తేసి "అదిట్ఠపుబ్బం వత మే కారణం దిట్ఠం, ఇమే పచ్చామిత్తా హుత్వాపి సమగ్గవాసం వసన్తి. ఇదం కారణం గహేత్వా పఞ్హం కత్వా పఞ్చ పణ్డితే పుచ్ఛిస్సామి, ఇమం పఞ్హం అజానన్తం రట్ఠా పబ్బాజేస్సామి, తం జానన్తస్స 'ఏవరూపో పణ్డితో నత్థీ'తి మహాసక్కారం కరిస్సామి. అజ్జ తావ అవేలా, స్వే ఉపట్ఠానం ఆగతకాలే పుచ్ఛిస్సామీ"తి. సో పునదివసే పణ్డితేసు ఆగన్త్వా నిసిన్నేసు పఞ్హం పుచ్ఛన్తో ఇమం గాథమాహ –

"యేసం న కదాచి భూతపుబ్బం, సఖ్యం సత్తపదమ్పిమస్మి లోకే;

జాతా అమిత్తా దువే సహాయా, పటిసన్ధాయ చరన్తి కిస్స హేతూ"తి. (జా॰ ౧.౧౨.౯౪);

తత్థ **పటిసన్ధాయాతి** సద్దహిత్వా ఘటితా హుత్వా.

ఇదఞ్చ పన వత్వా పున ఏవమాహ –

"యది మే అజ్జ పాతరాసకాలే, పఞ్హం న సక్కుణేయ్యాథ వత్తుమేతం;

రట్ఠా పబ్బాజయిస్సామి వో సబ్బే, న హి మత్థో దుప్పఞ్ఞజాతికేహీ"తి. (జా॰ ౧.౧౨.౯౫);

తదా పన సేనకో అగ్గాసనే నిసిన్నో అహోసి, పణ్డితో పన పరియన్తే నిసిన్నో. సో తం పఞ్హం ఉపధారేన్తో తమత్థం అదిస్వా చిన్తేసి "అయం రాజా దన్ధధాతుకో ఇమం పఞ్హం చిన్తేత్వా సఙ్ఖరితుం అసమత్థో, కిఞ్చిదేవ, తేన దిట్ఠం భవిస్సతి, ఏకదివసం ఓకాసం లభన్తో ఇమం పఞ్హం నీహరిస్సామి, సేనకో కేనచి ఉపాయేన అజ్జేకదివసమత్తం అధివాసాపేతూ"తి. ఇతరేపి చత్తారో పణ్డితా అన్ధకారగబ్భం పవిట్ఠా వియ న కిఞ్చి పస్సింసు. సేనకో "కా ను ఖో మహోసధస్స పవత్తీ"తి బోధిసత్తం ఓలోకేసి. సోపి తం ఓలోకేసి. సేనకో బోధిసత్తస్స ఓలోకితాకారేనేవ తస్స అధిప్పాయం ఞత్వా "పణ్డితస్సపి న ఉపట్ఠాతి, తేనేకదివసం ఓకాసం ఇచ్ఛతి, పూరేస్సామిస్స మనోరథ"న్తి చిన్తేత్వా రఞ్ఞా సద్ధిం విస్సాసేన మహాహసితం హసిత్వా "కిం, మహారాజ, సబ్బేవ అమ్హే పఞ్హం కథేతుం అసక్కోన్తే రట్ఠా పబ్బాజేస్ససి, ఏతమ్పి 'ఏకో గణ్ఠిపఞ్హో'తి త్వం సల్లక్ఖేసి, న మయం ఏతం కథేతుం న సక్కోమ, అపిచ ఖో థోకం అధివాసేహి. గణ్ఠిపఞ్హో ఏస, న సక్కోమ మహాజనమజ్ఝే కథేతుం, ఏకమన్తే చిన్తేత్వా పచ్ఛా తుమ్హాకం కథేస్సామ , ఓకాసం నో దేహీ"తి మహాసత్తం ఓలోకేత్వా ఇమం గాథాద్వయమాహ –

"మహాజనసమాగమమ్హి ఘోరే, జనకోలాహలసఙ్గమమ్హి జాతే;
విక్ఖిత్తమనా అనేకచిత్తా, పఞ్హం న సక్కుణోమ వత్తుమేతం.

"ఏకగ్గచిత్తావ ఏకమేకా, రహసి గతా అత్థం నిచిన్తయిత్వా;

పవివేకే సమ్మసిత్వాన ధీరా, అథ వక్ఖన్తి జనిన్ద ఏతమత్థ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౨.౯౬-౯౭);

తత్థ **సమ్మసిత్వానా**తి కాయచిత్తవివేకే ఠితా ఇమే ధీరా ఇమం పఞ్హం సమ్మసిత్వా అథ వో ఏతం అత్థం వక్ఖన్తి.

రాజా తస్స కథం సుత్వా అనత్తమనో హుత్వాపి “సాధు చిన్తేత్వా కథేథ, అకథేన్తే పన వో పబ్బాజేస్సామీ”తి తజ్జేసియేవ. చత్తారో పణ్డితా పాసాదా ఓతరింసు. సేనకో ఇతరే ఆహ – “సమ్మా, రాజా సుఖుమపఞ్హం పుచ్ఛి, అకథితే మహన్తం భయం భవిస్సతి, సప్పాయభోజనం భుఞ్జిత్వా సమ్మా ఉపధారేథా”తి. తే అత్తనో అత్తనో గేహం గతా. పణ్డితోపి ఉట్ఠాయ ఉదుమ్బరదేవియా సన్తికం గన్త్వా “దేవి, అజ్జ వా హియ్యో వా రాజా కత్థ చిరం అట్ఠాసీ”తి పుచ్ఛి. “తాత, దీఘన్తరే వాతపానేన ఓలోకేన్తో చఙ్కమతీ”తి. తతో పణ్డితో చిన్తేసి “రఞ్ఞా ఇమినా పస్సేన కిఞ్చి దిట్ఠం భవిస్సతీ”తి. సో తత్థ గన్త్వా బహి ఓలోకేన్తో ఏళకసునఖానం కిరియం దిస్వా “ఇమే దిస్వా రఞ్ఞా పఞ్హో అభిసఙ్ఖతో”తి సన్నిట్ఠానం కత్వా గేహం గతో. ఇతరేపి తయో చిన్తేత్వా కిఞ్చి అదిస్వా సేనకస్స సన్తికం అగమంసు. సో తే పుచ్ఛి “దిట్ఠో వో పఞ్హో”తి. “న దిట్ఠో ఆచరియా”తి. “యది ఏవం రాజా వో పబ్బాజేస్సతి, కిం కరిస్సథా”తి? “తుమ్హేహి పన దిట్ఠో”తి? “అహమ్పి న పస్సామీ”తి. “తుమ్హేసు అపస్సన్తేసు మయం కిం పస్సామ, రఞ్ఞో పన సన్తికే ‘చిన్తేత్వా కథేస్సామా’తి సీహనాదం నదిత్వా ఆగతమ్హా, అకథితే అమ్హే రాజా కుజ్ఝిస్సతి, కిం కరోమ, అయం పఞ్హో న సక్కా అమ్హేహి దట్ఠుం , పణ్డితేన పన సతగుణం సహస్సగుణం సతసహస్సగుణం కత్వా చిన్తితో భవిస్సతి, ఏథ తస్స సన్తికం గచ్ఛామా”తి తే చత్తారో పణ్డితా బోధిసత్తస్స ఘరద్వారం ఆగతభావం ఆరోచాపేత్వా “పవిసన్తు పణ్డితా”తి వుత్తే గేహం పవిసిత్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం ఠితా మహాసత్తం పుచ్ఛింసు “కిం పన, పణ్డిత, చిన్తితో పఞ్హో”తి? “ఆమ, చిన్తితో, మయి అచిన్తేన్తే అఞ్ఞో కో చిన్తయిస్సతీ”తి. “తేన హి పణ్డిత అమ్హాకమ్పి కథేథా”తి.

పణ్డితో “సచాహం ఏతేసం న కథేస్సామి, రాజా తే రట్ఠా పబ్బాజేస్సతి, మం పన సత్తహి రతనేహి పూజేస్సతి, ఇమే అన్ధబాలా మా వినస్సన్తు, కథేస్సామి తేస”న్తి చిన్తేత్వా తే చత్తారోపి నీచాసనే నిసీదాపేత్వా అఞ్జలిం పగ్గణ్హాపేత్వా రఞ్ఞా దిట్ఠతం అజానాపేత్వా “రఞ్ఞా పుచ్ఛితకాలే ఏవం కథేయ్యాథా”తి చతున్నమ్పి చతస్సో గాథాయో బన్ధిత్వా పాళిమేవ ఉగ్గణ్హాపేత్వా ఉయ్యోజేసి. తే దుతియదివసే రాజుపట్ఠానం గన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదింసు. రాజా సేనకం పుచ్ఛి “ఞాతో తే, సేనక, పఞ్హో”తి? “మహారాజ, మయి అజానన్తే అఞ్ఞో కో జానిస్సతీ”తి. “తేన హి కథేహీ”తి. “సుణాథ దేవా”తి సో ఉగ్గహితనియామేనేవ గాథమాహ –

“ఉగ్గపుత్తరాజపుత్తియానం, ఉరబ్భస్స మంసం పియం మనాపం;

న సునఖస్స తే అదేన్తి మంసం, అథ మేణ్డస్స సుణేన సఖ్యమస్సా”తి. (జా॰ ౧.౧౨.౯౮);

తత్థ **ఉగ్గపుత్తరాజపుత్తియాన**న్తి ఉగ్గతానం అమచ్చపుత్తానఞ్చేవ రాజపుత్తానఞ్చ.

గాథం వత్వాపి సేనకో అత్థం న జానాతి. రాజా పన అత్తనో దిట్ఠభావేన పజానాతి, తస్మా “సేనకేన తావ ఞాతో”తి పుక్కుసం పుచ్ఛి. సోపిస్స “కిం అహమ్పి అపణ్డితో”తి వత్వా ఉగ్గహితనియామేనేవ గాథమాహ –

“చమ్మం విహనన్తి ఏళకస్స, అస్సపిట్ఠత్థరస్సుఖస్స హేతు;

న చ తే సునఖస్స అత్థరన్తి, అథ మేణ్డస్స సుణేన సఖ్యమస్సా”తి. (జా॰ ౧.౧౨.౯౯);

తస్సపి అత్థో అపాకటోయేవ. రాజా పన అత్తనో పాకటత్తా “ఇమినాపి పుక్కుసేన ఞాతో”తి కామిన్దం పుచ్ఛి. సోపి ఉగ్గహితనియామేనేవ గాథమాహ –

“ఆవేల్లితసిఙ్గికో హి మేణ్డో, న చ సునఖస్స విసాణకాని అత్థి;

తిణభక్ఖో మంసభోజనో చ, అథ మేణ్డస్స సుణేన సఖ్యమస్సా”తి. (జా॰ ౧.౧౨.౧౦౦);

రాజా “ఇమినాపి ఞాతో”తి దేవిన్దం పుచ్ఛి. సోపి ఉగ్గహితనియామేనేవ గాథమాహ –

“తిణమాసి పలాసమాసి మేణ్డో, న చ సునఖో తిణమాసి నో పలాసం;

గణ్హేయ్య సుణో ససం బిళారం, అథ మేణ్డస్స సుణేన సఖ్యమస్సా”తి. (జా॰ ౧.౧౨.౧౦౧);

తత్థ **తిణమాసి పలాసమాసీ**తి తిణఖాదకో చేవ పణ్ణఖాదకో చ. **నో పలాస**న్తి పణ్ణమ్పి న ఖాదతి.

అథ రాజా పణ్డితం పుచ్ఛి – “తాత, త్వమ్పి ఇమం పఞ్హం జానాసీ”తి? “మహారాజ, అవీచితో యావ భవగ్గా మం ఠపేత్వా కో అఞ్ఞో ఏతం జానిస్సతీ”తి. “తేన హి కథేహీ”తి. “సుణ మహారాజా”తి తస్స పఞ్హస్స అత్తనో పాకటభావం పకాసేన్తో గాథాద్వయమాహ –

“అట్ఠడ్ఢపదో చతుప్పదస్స, మేణ్డో అట్ఠనఖో అదిస్సమానో;

ఛాదియమాహరతీ అయం ఇమస్స, మంసం ఆహరతీ అయం అముస్స.

“పాసాదవరగతో విదేహసేట్ఠో, వీతిహారం అఞ్ఞమఞ్ఞభోజనానం;

అద్దక్ఖి కిర సక్ఖికం జనిన్దో, బుభుక్కస్స పుణ్ణంముఖస్స చేత”న్తి. (జా॰ ౧.౧౨.౧౦౨-౧౦౩);

తత్థ **అట్ఠడ్ఢపదో**తి బ్యఞ్జనకుసలతాయ ఏళకస్స చతుప్పాదం సన్ధాయాహ. **మేణ్డో**తి ఏళకో. **అట్ఠనఖో**తి ఏకేకస్మిం పాదే ద్విన్నం ద్విన్నం ఖురానం వసేనేతం వుత్తం. **అదిస్సమానో**తి మంసం ఆహరణకాలే అపఞ్ఞాయమానో. **ఛాదియ**న్తి గేహచ్ఛదనం. తిణన్తి అత్థో. **అయం ఇమస్సా**తి సునఖో ఏళకస్స. **వీతిహార**న్తి వీతిహరణం. **అఞ్ఞమఞ్ఞభోజనాన**న్తి అఞ్ఞమఞ్ఞస్స భోజనానం. మేణ్డో హి సునఖస్స భోజనం హరతి, సో తస్స వీతిహరతి, సునఖోపి తస్స హరతి, ఇతరో వీతిహరతి. **అద్దక్ఖీ**తి తం తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞభోజనానం వీతిహరణం సక్ఖికం అత్తనో పచ్చక్ఖం కత్వా అద్దస. **బుభుక్కస్సా**తి భుభూతి సద్దకరణసునఖస్స. **పుణ్ణంముఖస్సా**తి మేణ్డస్స. ఇమేసం ఏతం మిత్తసన్థవం రాజా సయం పస్సీతి.

రాజా ఇతరేహి బోధిసత్తం నిస్సాయ ఞాతభావం అజానన్తో “పఞ్చ పణ్డితా అత్తనో అత్తనో ఞాణబలేన జానింసూ”తి మఞ్ఞమానో సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా ఇమం గాథమాహ –

“లాభా వత మే అనప్పరూపా, యస్స మేదిసా పణ్డితా కులమ్హి;

పఞ్హస్స గమ్భీరగతం నిపుణమత్థం, పటివిజ్ఝన్తి సుభాసితేన ధీరా”తి. (జా॰ ౧.౧౨.౧౦౪);

తత్థ **పటివిజ్ఝన్తీ**తి సుభాసితేన తే విదిత్వా కథేన్తి.

అథ నేసం “తుట్ఠేన నామ తుట్ఠాకారో కత్తబ్బో”తి తం కరోన్తో ఇమం గాథమాహ –

“అస్సతరిరథఞ్చ ఏకమేకం, ఫీతం గామవరఞ్చ ఏకమేకం;

సబ్బేసం వో దమ్మి పణ్డితానం, పరమప్పతీతమనో సుభాసితేనా”తి. (జా. ౧.౧౨.౧౦౩);

ఇతి వత్వా తేసం తం సబ్బం దాపేసి.

ద్వాదసనిపాతే మేణ్డకపఞ్హో నిట్ఠితో.

సిరిమన్తపఞ్హో

ఉదుమ్బరదేవీ పన ఇతరేహి పణ్డితం నిస్సాయ పఞ్హస్స ఞాతభావం ఞత్వా “రఞ్ఞా ముగ్గం మాసేన నిబ్బిసేసకం కరోన్తేన వియ పఞ్చన్నం సమకోవ సక్కారో కతో, నను మయ్హం కనిట్ఠస్స విసేసం సక్కారం కాతుం వట్టతీ”తి చిన్తేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛి “దేవ, కేన వో పఞ్హో కథితో”తి? “పఞ్చహి పణ్డితేహి, భద్దే”తి. “దేవ, చత్తారో జనా తం పఞ్హం కం నిస్సాయ జానింసూ”తి? “న జానామి, భద్దే”తి. “మహారాజ, కిం తే జానన్తి, పణ్డితో పన ‘మా నస్సన్తు ఇమే బాలా’తి పఞ్హం ఉగ్గణ్హాపేసి, తుమ్హే సబ్బేసం సమకం సక్కారం కరోథ, అయుత్తమేతం, పణ్డితస్స విసేసకం కాతుం వట్టతీ”తి. రాజా “అత్తానం నిస్సాయ ఞాతభావం న కథేసీ”తి పణ్డితస్స తుస్సిత్వా అతిరేకతరం సక్కారం కాతుకామో చిన్తేసి “హోతు మమ పుత్తం ఏకం పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా కథితకాలే మహన్తం సక్కారం కరిస్సామీ”తి. సో పఞ్హం చిన్తేన్తో సిరిమన్తపఞ్హం చిన్తేత్వా ఏకదివసం పఞ్చన్నం పణ్డితానం ఉపట్ఠానం ఆగన్త్వా సుఖనిసిన్నకాలే సేనకం ఆహ – “సేనక, పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామీ”తి. “పుచ్ఛ దేవా”తి. రాజా సిరిమన్తపఞ్హే పఠమం గాథమాహ –

“పఞ్ఞాయుపేతం సిరియా విహీనం, యసస్సినం వాపి అపేతపఞ్ఞం;

పుచ్ఛామి తం సేనక ఏతమత్థం, కమేత్థ సేయ్యో కుసలా వదన్తీ”తి. (జా. ౧.౧౩.౮౩);

తత్థ **కమేత్థ సేయ్యో**తి ఇమేసు ద్వీసు కతరం పణ్డితా సేయ్యోతి వదన్తి.

అయఞ్చ కిర పఞ్హో సేనకస్స వంసానుగతో, తేన నం ఖిప్పమేవ కథేసి –

“ధీరా చ బాలా చ హవే జనిన్ద, సిప్పూపపన్నా చ అసిప్పినో చ;

సుజాతిమన్తోపి అజాతిమస్స, యసస్సినో పేసకరా భవన్తి;

ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞో నిహీనో సిరీమావ సేయ్యో”తి. (జా. ౧.౧౩.౮౪);

తత్థ **పఞ్ఞో నిహీనో**తి పఞ్ఞవా నిహీనో, ఇస్సరోవ ఉత్తమోతి అత్థో.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా ఇతరే తయో అపుచ్ఛిత్వా సజ్జనవకం హుత్వా నిసిన్నం మహోసధపణ్డితం ఆహ –

“తువమ్పి పుచ్ఛామి అనోమపఞ్ఞ, మహోసధ కేవలధమ్మదస్సి;

బాలం యసస్సిం పణ్డితం అప్పభోగం, కమేత్థ సేయ్యో కుసలా వదన్తీ”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౮౫);

తత్థ **కేవలధమ్మదస్సీ**తి సబ్బధమ్మదస్సి.

అథస్స మహాసత్తో “సుణ, మహారాజా”తి వత్వా కథేసి –

“పాపాని కమ్మాని కరోతి బాలో, ఇధమేవ సేయ్యో ఇతి మఞ్ఞమానో;
ఇధలోకదస్సీ పరలోకమదస్సీ, ఉభయత్థ బాలో కలిమగ్గహేసి;
ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞోవ సేయ్యో న యసస్సి బాలో”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౮౬);

తత్థ **ఇధమేవ సేయ్యో**తి ఇధలోకే ఇస్సరియమేవ మయ్హం సేట్ఠన్తి మఞ్ఞమానో. **కలిమగ్గహేసీ**తి బాలో ఇస్సరియమానేన పాపకమ్మం కత్వా నిరయాదిం ఉపపజ్జన్తో పరలోకే చ పున తతో ఆగన్త్వా నీచకులే దుక్ఖభావం పత్వా నిబ్బత్తమానో ఇధలోకే చాతి ఉభయత్థ పరాజయమేవ గణ్హాతి. ఏతమ్పి కారణం అహం దిస్వా పఞ్ఞాసమ్పన్నోవ ఉత్తమో, ఇస్సరో పన బాలో న ఉత్తమోతి వదామి.

ఏవం వుత్తే రాజా సేనకం ఓలోకేత్వా “నను మహోసధో పఞ్ఞవన్తమేవ ఉత్తమోతి వదతీ”తి ఆహ. సేనకో “మహారాజ, మహోసధో దహరో, అజ్జాపిస్స ముఖే ఖీరగన్ధో వాయతి, కిమేస జానాతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“నిసిప్పమేతం విదధాతి భోగం, న బన్ధువా న సరీరవణ్ణో యో;
పస్సేళమూగం సుఖమేధమానం, సిరీ హి నం భజతే గోరవిన్దం;
ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞో నిహీనో సిరీమావ సేయ్యో”తి.

తత్థ **ఏళమూగన్తి** పగ్ఘరితలాలముఖం. **గోరవిన్దన్తి** సో కిర తస్మింయేవ నగరే అసీతికోటివిభవో సేట్ఠి విరూపో. నాస్స పుత్తో న చ ధీతా, న కిఞ్చి సిప్పం జానాతి. కథేన్తస్సపిస్స హనుకస్స ఉభోహిపి పస్సేహి లాలాధారా పగ్ఘరతి. దేవచ్ఛరా వియ ద్వే ఇత్థియో సబ్బాలఙ్కారేహి విభూసితా సుపుప్ఫితాని నీలుప్పలాని గహేత్వా ఉభోసు పస్సేసు ఠితా తం లాలం నీలుప్పలేహి సమ్పటిచ్ఛిత్వా నీలుప్పలాని వాతపానేన ఛడ్డేన్తి. సురాసోణ్డాపి పానాగారం పవిసన్తా నీలుప్పలేహి అత్థే సతి తస్స గేహద్వారం గన్త్వా “సామి గోరవిన్ద, సేట్ఠీ”తి వదన్తి. సో తేసం సద్దం సుత్వా వాతపానే ఠత్వా “కిం, తాతా”తి వదతి. అథస్స లాలాధారా పగ్ఘరతి . తా ఇత్థియో తం నీలుప్పలేహి సమ్పటిచ్ఛిత్వా నీలుప్పలాని అన్తరవీథియం ఖిపన్తి. సురాధుత్తా తాని గహేత్వా ఉదకేన విక్ఖాలేత్వా పిళన్ధిత్వా పానాగారం పవిసన్తి. ఏవం సిరిసమ్పన్నో అహోసి. సేనకో తం ఉదాహరణం కత్వా దస్సేన్తో ఏవమాహ.

తం సుత్వా రాజా “కీదిసం, తాత, మహోసధపణ్డితా”తి ఆహ. పణ్డితో “దేవ, కిం సేనకో జానాతి, ఓదనసిత్థట్ఠానే కాకో వియ దధిం పాతుం ఆరద్ధసునఖో వియ చ యసమేవ పస్సతి, సీసే పతన్తం మహాముగ్గరం న పస్సతి, సుణ, దేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“లద్ధా సుఖం మజ్జతి అప్పపఞ్ఞో, దుక్ఖేన ఫుట్ఠోపి పమోహమేతి;

ఆగన్తునా దుక్ఖసుఖేన ఫుట్ఠో, పవేధతి వారిచరోవ ఘమ్మే;

ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞోవ సేయ్యో న యసస్సి బాలో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౮౮);

తత్థ **సుఖన్తి** ఇస్సరియసుఖం లభిత్వా బాలో పమజ్జతి, పమత్తో సమానో పాపం కరోతి. **దుక్ఖేనాతి** కాయికచేతసికదుక్ఖేన. **ఆగన్తునాతి** న అజ్ఝత్తికేన. సత్తానఞ్హి సుఖమ్పి దుక్ఖమ్పి ఆగన్తుకమేవ, న నిచ్చపవత్తం. **ఘమ్మేతి** ఉదకా ఉద్ధరిత్వా ఆతపే ఖిత్తమచ్ఛో వియ.

తం సుత్వా రాజా “కీదిసం ఆచరియా”తి ఆహ. సేనకో “దేవ, కిమేస జానాతి, తిట్ఠన్తు తావ మనుస్సా, అరఞ్ఞే జాతరుక్ఖేసుపి ఫలసమ్పన్నమేవ బహూ విహఙ్గమా భజన్తీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“దుమం యథా సాదుఫలం అరఞ్ఞే, సమన్తతో సమభిసరన్తి పక్ఖీ;

ఏవమ్పి అడ్ఢం సధనం సభోగం, బహుజ్జనో భజతి అత్థహేతు;

ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞో నిహీనో సిరీమావ సేయ్యో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౮౯);

తత్థ **బహుజ్జనోతి** మహాజనో.

తం సుత్వా రాజా “కీదిసం తాతా”తి ఆహ. పణ్డితో “కిమేస మహోదరో జానాతి, సుణ, దేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“న సాధు బలవా బాలో, సాహసా విన్దతే ధనం;

కన్దన్తమేతం దుమ్మేధం, కడ్ఢన్తి నిరయం భుసం;

ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞోవ సేయ్యో న యసస్సి బాలో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౯౦);

తత్థ **సాహసాతి** సాహసేన సాహసికకమ్మం కత్వా జనం పీళేత్వా ధనం విన్దతి. అథ నం నిరయపాలా కన్దన్తమేవ దుమ్మేధం బలవవేదనం నిరయం కడ్ఢన్తి.

పున రఞ్ఞా “కిం సేనకా”తి వుత్తే సేనకో ఇమం గాథమాహ –

“యా కాచి నజ్జో గఙ్గమభిస్సవన్తి, సబ్బావ తా నామగోత్తం జహన్తి;

గఙ్గా సముద్దం పటిపజ్జమానా, న ఖాయతే ఇద్ధిం పఞ్ఞోపి లోకే;

ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞో నిహీనో సిరీమావ సేయ్యో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౯౧);

తత్థ **నజ్జోతి** నిన్నా హుత్వా సన్దమానా అన్తమసో కున్నదియోపి గఙ్గం అభిస్సవన్తి. **జహన్తీతి** గఙ్గాత్వేవ సఙ్ఖ్యం గచ్ఛన్తి, అత్తనో నామగోత్తం జహన్తి. **న ఖాయతేతి** సాపి గఙ్గా సముద్దం పటిపజ్జమానా న పఞ్ఞాయతి, సముద్దోత్వేవ నామం లభతి. ఏవమేవ మహాపఞ్ఞోపి ఇస్సరసన్తికం పత్తో న ఖాయతి న పఞ్ఞాయతి,సముద్దం పవిట్ఠగఙ్గా వియ హోతి.

పున రాజా “కిం పణ్డితా”తి ఆహ. సో “సుణ, మహారాజా”తి వత్వా ఇమం గాథాద్వయమాహ –

“యమేతమక్ఖా ఉదధిం మహన్తం, సవన్తి నజ్జో సబ్బకాలమసఙ్ఖ్యం;
నో సాగరో నిచ్చముళారవేగో, వేలం న అచ్చేతి మహాసముద్దో.

“ఏవమ్పి బాలస్స పజప్పితాని, పఞ్ఞం న అచ్చేతి సిరీ కదాచి;
ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞోవ సేయ్యో న యసస్సి బాలో”తి. (జా. ౧.౧౬.౯౨-౯౩);

తత్థ **యమేతమక్ఖా**తి యం ఏతం అక్ఖాసి వదేసి. **అసఙ్ఖ్యన్తి** అగణనం. **వేలం న అచ్చేతీ**తి ఉళారవేగోపి హుత్వా ఊమిసహస్సం ఉక్ఖిపిత్వాపి వేలం అతిక్కమితుం న సక్కోతి, వేలం పత్వా అవస్సం సబ్బా ఊమియో భిజ్జన్తి. **ఏవమ్పి బాలస్స పజప్పితానీ**తి బాలస్స వచనానిపి ఏవమేవ పఞ్ఞవన్తం అతిక్కమితుం న సక్కోన్తి, తం పత్వావ భిజ్జన్తి. **పఞ్ఞం న అచ్చేతీ**తి పఞ్ఞవన్తం సిరిమా నామ నాతిక్కమతి. న హి కోచి మనుజో అత్థానత్థే ఉప్పన్నకఙ్ఖో తంఛిన్దనత్థాయ పఞ్ఞవన్తం అతిక్కమిత్వా బాలస్స ఇస్సరస్స పాదమూలం గచ్ఛతి, పఞ్ఞవన్తస్స పన పాదమూలేయేవ వినిచ్ఛయో నామ లబ్భతీతి.

తం సుత్వా రాజా “కథం సేనకా”తి ఆహ. సో “సుణ, దేవా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“అసఞ్ఞతో చేపి పరేసమత్థం, భణాతి సన్ధానగతో యసస్సీ;
తస్సేవ తం రూహతి ఞాతిమజ్ఝే, సిరీ హి నం కారయతే న పఞ్ఞా;
ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞో నిహీనో సిరీమావ సేయ్యో”తి. (జా. ౧.౧౬.౯౪);

తత్థ **అసఞ్ఞతో చేపీ**తి ఇస్సరో హి సచేపి కాయాదీహి అసఞ్ఞతో దుస్సీలో. **సన్ధానగతో**తి వినిచ్ఛయే ఠితో హుత్వా పరేసం అత్థం భణతి, తస్మిం వినిచ్ఛయమణ్డలే మహాపరివారపరివుతస్స ముసావాదం వత్వా సామికమ్పి అస్సామికం కరోన్తస్స తస్సేవ తం వచనం రుహతి. సిరీ హి నం తథా కారయతే న పఞ్ఞా, తస్మా పఞ్ఞో నిహీనో, సిరిమావ సేయ్యోతి వదామి.

పున రఞ్ఞా “కిం, తాతా”తి వుత్తే పణ్డితో “సుణ, దేవ, బాలసేనకో కిం జానాతీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“పరస్స వా అత్తనో వాపి హేతు, బాలో ముసా భాసతి అప్పపఞ్ఞో;
సో నిన్దితో హోతి సభాయ మజ్ఝే, పచ్ఛాపి సో దుగ్గతిగామీ హోతి;
ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞోవ సేయ్యో న యసస్సి బాలో”తి. (జా. ౧.౧౬.౯౫);

తతో సేనకో ఇమం గాథమాహ –

“అత్థమ్పి చే భాసతి భూరిపఞ్ఞో, అనాళ్హియో అప్పధనో దలిద్దో;
న తస్స తం రూహతి ఞాతిమజ్ఝే, సిరీ చ పఞ్ఞాణవతో న హోతి;
ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞో నిహీనో సిరీమావ సేయ్యో”తి. (జా. ౧.౧౬.౯౬);

తత్థ **అత్థమ్హీ**తి కారణమ్పి చే భాసతి. **ఞాతిమజ్ఝే**తి పరిసమజ్ఝే. **పఞ్ఞాణవతో**తి మహారాజ, పఞ్ఞాణవన్తస్స సిరిసోభగ్గప్పత్తస్స సన్తికం గన్త్వా పకతియా విజ్జమానాపి సిరీ నామ న హోతి. సో హి తస్స సన్తికే సూరియుగ్గమనే ఖజ్జోపనకో వియ ఖాయతీతి దస్సేతి.

పున రఞ్ఞా “కీదిసం, తాతా”తి వుత్తే పణ్డితో “కిం జానాతి, సేనకో, ఇధలోకమత్తమేవ ఓలోకేతి, న పరలోక”న్తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“పరస్స వా అత్తనో వాపి హేతు, న భాసతి అలికం భూరిపఞ్ఞో;
సో పూజితో హోతి సభాయ మజ్ఝే, పచ్ఛాపి సో సుగ్గతిగామీ హోతి;
ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞోవ సేయ్యో న యసస్సి బాలో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౯౭);

తతో సేనకో గాథమాహ –

“హత్థీ గవాస్సా మణికుణ్డలా చ, థియో చ ఇద్ధేసు కులేసు జాతా;
సబ్బావ తా ఉపభోగా భవన్తి, ఇద్ధస్స పోసస్స అనిద్ధిమన్తో;
ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞో నిహీనో సిరీమావ సేయ్యో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౯౮);

తత్థ **ఇద్ధస్సా**తి ఇస్సరస్స. **అనిద్ధిమన్తో**తి న కేవలం తా నారియోవ, అథ ఖో సబ్బే అనిద్ధిమన్తోపి సత్తా తస్స ఉపభోగా భవన్తి.

తతో పణ్డితో “కిం ఏస జానాతీ”తి వత్వా ఏకం కారణం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“అసంవిహితకమ్మన్తం , బాలం దుమ్మేధమన్తినం;
సిరీ జహాతి దుమ్మేధం, జిణ్ణంవ ఉరగో తచం;
ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి;
పఞ్ఞోవ సేయ్యో న యసస్సి బాలో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౯౯);

తత్థ “**సిరీ జహతీ**”తి పదస్స **చేతియజాతకేన** (జా॰ ౧.౮.౪౫ ఆదయో) అత్థో వణ్ణేతబ్బో.

అథ సేనకో రఞ్ఞా “కీదిస”న్తి వుత్తే “దేవ, కిం ఏస తరుణదారకో జానాతి, సుణాథా”తి వత్వా “పణ్డితం అప్పటిభానం కరిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఇమం గాథమాహ –

“పఞ్చ పణ్డితా మయం భద్దన్తే, సబ్బే పఞ్జలికా ఉపట్ఠితా;
త్వం నో అభిభుయ్య ఇస్సరోసి, సక్కోవ భూతపతి దేవరాజా;
ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞో నిహీనో సిరీమావ సేయ్యో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౧౦౦);

ఇదం కిర సుత్వా రాజా “సాధురూపం సేనకేన కారణం ఆభతం, సక్ఖిస్సతి ను ఖో మే పుత్తో ఇమస్స వాదం భిన్దిత్వా అఞ్ఞం కారణం ఆహరితు”న్తి చిన్తేత్వా “కీదిసం పణ్డితా”తి ఆహ. సేనకేన కిర ఇమస్మిం కారణే ఆభతే ఠపేత్వా బోధిసత్తం అఞ్ఞో తం వాదం భిన్దితుం సమత్థో నామ నత్థి, తస్మా మహాసత్తో అత్తనో ఞాణబలేన తస్స వాదం భిన్దన్తో “మహారాజ, కిమేస బాలో జానాతి, యసమేవ ఓలోకేతి, పఞ్ఞాయ విసేసం న జానాతి, సుణాథా”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“దానోవ పఞ్ఞస్స యసస్సి బాలో, అత్థేసు జాతేసు తథావిధేసు;

యం పణ్డితో నిపుణం సంవిధేతి, సమ్మోహమాపజ్జతి తత్థ బాలో;

ఏతమ్పి దిస్వాన అహం వదామి, పఞ్ఞోవ సేయ్యో న యసస్సి బాలో”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౧౦౧);

తత్థ **అత్థేసూ**తి కిచ్చేసు జాతేసు. **సంవిధేతీ**తి సంవిదహతి.

ఇతి మహాసత్తో సినేరుపాదతో సువణ్ణవాలుకం ఉద్ధరన్తో వియ గగనతలే పుణ్ణచన్దం ఉట్ఠాపేన్తో వియ చ నయకారణం దస్సేసి. ఏవం మహాసత్తేన పఞ్ఞానుభావం దస్సేత్వా కథితే రాజా సేనకం ఆహ – “కీదిసం, సేనక, సక్కోన్తో ఉత్తరిపి కథేహీ”తి. సో కోట్ఠే ఠపితధఞ్ఞం వియ ఉగ్గహితకం ఖేపేత్వా అప్పటిభానో మఙ్కుభూతో పజ్ఝాయన్తో నిసీది. సచే హి సో అఞ్ఞం కారణం ఆహరేయ్య, న గాథాసహస్సేనపి ఇమం జాతకం నిట్ఠాయేథ. తస్స పన అప్పటిభానస్స ఠితకాలే గమ్భీరం ఓఘం ఆనేన్తో వియ మహాసత్తో ఉత్తరిపి పఞ్ఞమేవ వణ్ణేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“అద్ధా హి పఞ్ఞావ సతం పసత్థా, కన్తా సిరీ భోగరతా మనుస్సా;

ఞాణఞ్చ బుద్ధానమతుల్యరూపం, పఞ్ఞం న అచ్చేతి సిరీ కదాచీ”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౧౦౨);

తత్థ **సత**న్తి బుద్ధాదీనం సప్పురిసానం. **భోగరతా**తి మహారాజ, యస్మా అన్ధబాలమనుస్సా భోగరతావ, తస్మా తేసం సిరీ కన్తా. యసో నామేస పణ్డితేహి గరహితో బాలానం కన్తోతి చాయం అత్థో **భిసజాతకేన** (జా॰ ౧.౧౪.౭౮ ఆదయో) వణ్ణేతబ్బో. **బుద్ధాన**న్తి సబ్బఞ్ఞుబుద్ధానఞ్చ ఞాణం. **కదాచీ**తి కిస్మిఞ్చి కాలే ఞాణవన్తం సిరీ నామ నాతిక్కమతి, దేవాతి.

తం సుత్వా రాజా మహాసత్తస్స పఞ్హబ్యాకరణేన తుట్ఠో ఘనవస్సం వస్సేన్తో వియ మహాసత్తం ధనేన పూజేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“యం తం అపుచ్ఛిమ్హ అకిత్తయీ నో, మహోసధ కేవలధమ్మదస్సీ;

గవం సహస్సం ఉసభఞ్చ నాగం, ఆజఞ్ఞయుత్తే చ రథే దస ఇమే;

పఞ్హస్స వేయ్యాకరణేన తుట్ఠో, దదామి తే గామవరాని సోళసా”తి. (జా॰ ౧.౧౫.౧౦౩);

తత్థ **ఉసభఞ్చ నాగ**న్తి తస్స గవం సహస్సస్స ఉసభం కత్వా అలఙ్కతపటియత్తం ఆరోహనీయం నాగం దమ్మీతి.

వీసతినిపాతే సిరిమన్తపఞ్హో నిట్ఠితో.

ఛన్నపథపఞ్హో

తతో పట్ఠాయ బోధిసత్తస్స యసో మహా అహోసి. తం సబ్బం ఉదుమ్బరదేవీయేవ విచారేసి. సా తస్స సోళసవస్సికకాలే చిన్తేసి “మమ కనిట్ఠో మహల్లకో జాతో, యసోపిస్స మహా అహోసి, ఆవాహమస్స కాతుం వట్టతీ”తి. సా రఞ్ఞో తమత్థం ఆరోచేసి. రాజా “సాధు జానాపేహి న”న్తి ఆహ. సా తం జానాపేత్వా తేన సమ్పటిచ్ఛితే “తేన హి, తాత, తే కుమారికం ఆనేమీ”తి ఆహ. అథ మహాసత్తో “కదాచి ఇమేహి ఆనీతా మమ న రుచ్చేయ్య, సయమేవ తావ ఉపధారేమీ”తి చిన్తేత్వా ఏవమాహ – “దేవి, కతిపాహం మా కిఞ్చి రఞ్ఞో వదేథ, అహం ఏకం కుమారికం సయం పరియేసిత్వా మమ

చిత్తరుచితం తుమ్హాకం ఆచిక్ఖిస్సామీ"తి. "ఏవం కరోహి, తాతా"తి. సో దేవిం వన్దిత్వా అత్తనో ఘరం గన్త్వా సహాయకానం సఞ్ఞం దత్వా అఞ్ఞాతకవేసేన తున్నవాయఉపకరణాని గహేత్వా ఏకకోవ ఉత్తరద్వారేన నిక్ఖమిత్వా ఉత్తరయవమజ్ఝకం పాయాసి. తదా పన తత్థ ఏకం పోరాణసేట్ఠికులం పరిక్ఖీణం అహోసి. తస్స కులస్స ధీతా అమరాదేవీ నామ అభిరూపా దస్సనీయా పాసాదికా సబ్బలక్ఖణసమ్పన్నా పుఞ్ఞవతీ. సా తం దివసం పాతోవ యాగుం పచిత్వా ఆదాయ "పితు కసనట్ఠానం గమిస్సామీ"తి నిక్ఖమిత్వా తమేవ మగ్గం పటిపజ్జి. మహాసత్తో తం ఆగచ్ఛన్తిం దిస్వా "సబ్బలక్ఖణసమ్పన్నాయం ఇత్థీ, సచే అపరిగ్గహా, ఇమాయ మే పాదపరిచారికాయ భవితుం వట్టతీ"తి చిన్తేసి.

సాపి తం దిస్వావ "సచే ఏవరూపస్స పురిసస్స గేహే భవేయ్యం, సక్కా మయా కుటుమ్బం సణ్ఠాపేతు"న్తి చిన్తేసి.

అథ మహాసత్తో – "ఇమిస్సా సపరిగ్గహాపరిగ్గహభావం న జానామి, హత్థముద్దాయ నం పుచ్ఛిస్సామి, సచే ఏసా పణ్డితా భవిస్సతి, జానిస్సతి. నో చే, న జానిస్సతి, ఇధేవ నం ఛడ్డేత్వా గచ్ఛామీ"తి చిన్తేత్వా దూరే ఠితోవ హత్థముట్ఠిమకాసి. సాపి "అయం మమ ససామికాసామికభావం పుచ్ఛతీ"తి ఞత్వా హత్థం పసారేసి. సో అపరిగ్గహభావం ఞత్వా సమీపం గన్త్వా "భద్దే, కా నామ త్వ"న్తి పుచ్ఛి. "సామి, అహం అతీతే వా అనాగతే వా ఏతరహి వా యం నత్థి, తన్నామికా"తి. "భద్దే, లోకే అమరా నామ నత్థి, త్వం అమరా నామ భవిస్ససీ"తి. "ఏవం, సామీ"తి. "భద్దే, కస్స యాగుం హరిస్ససీ"తి? "పుబ్బదేవతాయ, సామీ"తి. "భద్దే, పుబ్బదేవతా నామ మాతాపితరో, తవ పితు యాగుం హరిస్ససి మఞ్ఞే"తి. "ఏవం, సామీ"తి. "భద్దే, తవ పితా కిం కరోతీ"తి? "సామి, ఏకం ద్విధా కరోతీ"తి. "ఏకస్స ద్విధాకరణం నామ కసనం, తవ పితా కసతీ"తి . "ఏవం, సామీ"తి. "కతరస్మిం పన ఠానే తే పితా కసతీ"తి? "యత్థ సకిం గతా న ఏన్తి, తస్మిం ఠానే, సామీ"తి. "సకిం గతానం న పచ్చాగమనట్ఠానం నామ సుసానం, సుసానసన్తికే కసతి, భద్దే"తి. "ఏవం, సామీ"తి. "భద్దే, అజ్జేవ ఏస్ససీ"తి. "సచే ఏస్సతి, న ఏస్సా"మి. "నో చే ఏస్సతి, ఏస్సామి, సామీ"తి. "భద్దే, పితా తే మఞ్ఞే నదీపారే కసతి, ఉదకే ఏన్తే న ఏస్ససి, అనేన్తే ఏస్ససీ"తి. "ఏవం, సామీ"తి. ఏత్తకం నామ మహాసత్తో ఆలాపసల్లాపం కరోతి.

అథ నం అమరాదేవీ "యాగుం పివిస్ససి, సామీ"తి నిమన్తేసి. మహాసత్తో "పఠమమేవ పటిక్ఖిపనం నామ అవమఙ్గల"న్తి చిన్తేత్వా "ఆమ, పివిస్సామీ"తి ఆహ. సా పన యాగుఘటం ఓతారేసి. మహాసత్తో చిన్తేసి "సచే పాతిం అధోవిత్వా హత్థధోవనం అదత్వా దస్సతి, ఏత్థేవ నం పహాయ గమిస్సామీ"తి. సా పన పాతిం ధోవిత్వా పాతియా ఉదకం ఆహరిత్వా హత్థధోవనం దత్వా తుచ్ఛపాతిం హత్థే అట్ఠపేత్వా భూమియం ఠపేత్వా ఘటం ఆలుళేత్వా యాగుయా పూరేసి, తత్థ పన సిత్థాని మహన్తాని. అథ నం మహాసత్తో ఆహ "కిం, భద్దే, అతిబహలా యాగూ"తి. "ఉదకం న లద్ధం, సామీ"తి . "కేదారే ఉదకం న లద్ధం భవిస్సతి మఞ్ఞే"తి. "ఏవం, సామీ"తి. సా పితు యాగుం ఠపేత్వా బోధిసత్తస్స అదాసి. సో యాగుం పివిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా "భద్దే, తుయ్హం మాతు గేహం గమిస్సామి, మగ్గం మే ఆచిక్ఖా"తి ఆహ. సా "సాధూ"తి వత్వా మగ్గం ఆచిక్ఖన్తీ ఏకకనిపాతే ఇమం గాథమాహ –

> "యేన సత్తుబిలఙ్గా చ, దిగుణపలాసో చ పుప్ఫితో;
> యేన దదామి తేన వదామి, యేన న దదామి న తేన వదామి;
> ఏస మగ్గో యవమజ్ఝకస్స, ఏతం ఛన్నపథం విజానాహీ"తి. (జా॰ ౧.౧.౧౧౨);

తస్సత్థో – “సామి, అన్తోగామం పవిసిత్వా ఏకం సత్తుఆపణం పస్సిస్ససి, తతో కఞ్జికాపణం, తేసం పురతో దిగుణపణ్ణో కోవిళారో సుపుప్ఫితో, తస్మా త్వం యేన సత్తుబిలఙ్గా చ కోవిళారో చ పుప్ఫితో, తేన గన్త్వా కోవిళారమూలే ఠత్వా దక్ఖిణం గణ్హ వామం ముఞ్చ, ఏస మగ్గో యవమజ్ఝకస్స యవమజ్ఝకగామే ఠితస్స అమ్హాకం గేహస్స, ఏతం ఏవం పటిచ్ఛాదేత్వా మయా వుత్తం ఛన్నపథం పటిచ్ఛన్నపథం ఛన్నపథం వా పటిచ్ఛన్నకారణం విజానాహీ”తి. ఏత్థ హి **యేన దదామీ**తి యేన హత్థేన దదామి, ఇదం దక్ఖిణహత్థం సన్ధాయ వుత్తం, ఇతరం వామహత్థం. ఏవం సా తస్స మగ్గం ఆచిక్ఖిత్వా పితు యాగుం గహేత్వా అగమాసి.

ఛన్నపథపఞ్హో నిట్ఠితో.

అమరాదేవిపరియేసనా

సోపి తాయ కథితమగ్గేనేవ తం గేహం గతో. అథ నం అమరాదేవియా మాతా దిస్వా ఆసనం దత్వా “యాగుం పివిస్ససి, సామీ”తి ఆహ. “అమ్మ, కనిట్ఠభగినియా మే అమరాదేవియా థోకా యాగు మే దిన్నా”తి. తం సుత్వా సా “ధీతు మే అత్థాయ ఆగతో భవిస్సతీ”తి అఞ్ఞాసి. మహాసత్తో తేసం దుగ్గతభావం జానన్తోపి “అమ్మ, అహం తున్నవాయో, కిఞ్చి సిబ్బితబ్బయుత్తకం అత్థీ”తి పుచ్ఛి. “అత్థి, సామి, మూలం పన నత్థీ”తి? “అమ్మ మూలేన కమ్మం నత్థి, ఆనేహి, సిబ్బిస్సామి న”న్తి. సా జిణ్ణసాటకాని ఆహరిత్వా అదాసి. బోధిసత్తో ఆహటాహటం నిట్ఠాపేసియేవ. పుఞ్ఞవతో హి కిరియా నామ సమిజ్ఝతియేవ. అథ నం ఆహ “అమ్మ, వీథిభాగేన ఆరోచేయ్యాసీ”తి. సా సకలగామం ఆరోచేసి. మహాసత్తో తున్నవాయకమ్మం కత్వా ఏకాహేనేవ సహస్సం కహాపణం ఉప్పాదేసి. మహల్లికాపిస్స పాతరాసభత్తం పచిత్వా దత్వా “తాత, సాయమాసం కిత్తకం పచామీ”తి ఆహ. “అమ్మ, యత్తకా ఇమస్మిం గేహే భుఞ్జన్తి, తేసం పమాణేనా”తి. సా అనేకసూపబ్యఞ్జనం బహుభత్తం పచి. అమరాదేవీపి సాయం సీసేన దారుకలాపం, ఉచ్ఛఙ్గేన పణ్ణం ఆదాయ అరఞ్ఞతో ఆగన్త్వా పురగేహద్వారే దారుకలాపం నిక్ఖిపిత్వా పచ్ఛిమద్వారేన గేహం పావిసి. పితాపిస్సా సాయతరం ఆగమాసి. మహాసత్తో నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జి. ఇతరా మాతాపితరో భోజేత్వా పచ్ఛా సయం భుఞ్జిత్వా మాతాపితూనం పాదే ధోవిత్వా మహాసత్తస్స పాదే ధోవి.

సో తం పరిగ్గణ్హన్తో కతిపాహం తత్థేవ వసి. అథ నం వీమంసన్తో ఏకదివసం ఆహ – “భద్దే, అడ్ఢనాళికతణ్డులే గహేత్వా తతో మయ్హం యాగుఞ్చ పూవఞ్చ భత్తఞ్చ పచాహీ”తి. సా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా తణ్డులే కోట్టేత్వా మూలతణ్డులేహి భత్తం, మజ్ఝిమతణ్డులేహి యాగుం, కణకాహి పూవం పచిత్వా తదనురూపం సూపబ్యఞ్జనం సమ్పాదేత్వా మహాసత్తస్స సబ్యఞ్జనం యాగుం అదాసి. సా యాగు ముఖే ఠపితమత్తావ సత్త రసహరణిసహస్సాని ఫరిత్వా అట్ఠాసి. సో తస్సా వీమంసనత్థమేవ “భద్దే, యాగుం పచితుం అజానన్తీ కిమత్థం మమ తణ్డులే నాసేసీ”తి కుద్ధో వియ సహ ఖేళేన నిట్ఠుభిత్వా భూమియం పాతేసి. సా తస్స అకుజ్ఝిత్వావ “సామి, సచే యాగు న సున్దరా, పూవం ఖాదా”తి పూవం అదాసి. తమ్పి తథేవ అకాసి. “సచే, సామి, పూవం న సున్దరం, భత్తం భుఞ్జా”తి భత్తం అదాసి. భత్తమ్పి తథేవ కత్వా “భద్దే, త్వం పచితుం అజానన్తీ మమ సన్తకం కిమత్థం నాసేసీ”తి కుద్ధో వియ తీణిపి ఏకతో మద్దిత్వా సీసతో పట్ఠాయ సకలసరీరం లిమ్పిత్వా “గచ్ఛ, ద్వారే నిసీదాహీ”తి ఆహ. సా అకుజ్ఝిత్వావ “సాధు, సామీ”తి గన్త్వా తథా అకాసి. సో తస్సా నిహతమానభావం ఞత్వా “భద్దే, ఏహీ”తి ఆహ. సా అకుజ్ఝిత్వా ఏకవచనేనేవ ఆగతా. మహాసత్తో పన ఆగచ్ఛన్తో కహాపణసహస్సేన సద్ధిం

ఏకసాటకయుగం తమ్బూలపసిబ్బకే ఠపేత్వా ఆగతో. అథ సో తం సాటకం నీహరిత్వా తస్సా హత్థే ఠపేత్వా "భద్దే, తవ సహాయికాహి సద్ధిం న్హాయిత్వా ఇమం సాటకం నివాసేత్వా ఏహీ"తి ఆహ. సా తథా అకాసి.

పణ్డితో ఉప్పాదితధనఞ్చ, ఆభతధనఞ్చ సబ్బం తస్సా మాతాపితూనం దత్వా సమస్సాసేత్వా ససురే ఆపుచ్ఛిత్వా తం ఆదాయ నగరాభిముఖో అగమాసి. అన్తరామగ్గే తస్సా వీమంసనత్థాయ ఛత్తఞ్చ ఉపాహనఞ్చ దత్వా ఏవమాహ – "భద్దే, ఇమం ఛత్తం గహేత్వా అత్తానం ధారేహి, ఉపాహనం అభిరుహిత్వా యాహీ"తి. సా తం గహేత్వా తథా అకత్వా అబ్భోకాసే సూరియసన్తాపే ఛత్తం అధారేత్వా వనన్తే ధారేత్వా గచ్ఛతి, థలట్ఠానే ఉపాహనం పటిముఞ్చిత్వా ఉదకట్ఠానం సమ్పత్తకాలే అభిరుహిత్వా గచ్ఛతి. బోధిసత్తో తం కారణం దిస్వా పుచ్ఛి "కిం, భద్దే, థలట్ఠానే ఉపాహనం పటిముఞ్చిత్వా ఉదకట్ఠానే అభిరుహిత్వా గచ్ఛసి, సూరియసన్తాపే ఛత్తం అధారేత్వా వనన్తే ధారేత్వా"తి? సా ఆహ – "సామి, థలట్ఠానే కణ్టకాదీని పస్సామి, ఉదకట్ఠానే మచ్ఛకచ్ఛపకణ్టకాదీని న పస్సామి, తేసు పాదే పవిట్ఠేసు దుక్ఖవేదనా భవేయ్య, అబ్భోకాసే సుక్ఖరుక్ఖకణ్టకాదీని నత్థి, వనన్తరం పవిట్ఠానం పన సుక్ఖరుక్ఖదణ్డాదికేసు మత్థకే పతితేసు దుక్ఖవేదనా భవేయ్య, తస్మా తాని పటిఘాతనత్థాయ ఏవం కరోమీ"తి.

బోధిసత్తో ద్వీహి కారణేహి తస్సా కథం సుత్వా తుస్సిత్వా గచ్ఛన్తో ఏకస్మిం ఠానే ఫలసమ్పన్నం ఏకం బదరరుక్ఖం దిస్వా బదరరుక్ఖమూలే నిసీది. సా బదరరుక్ఖమూలే నిసిన్నం మహాసత్తం దిస్వా "సామి, అభిరుహిత్వా బదరఫలం గహేత్వా ఖాదాహి, మయ్హమ్పి దేహీ"తి ఆహ. "భద్దే, అహం కిలమామి, అభిరుహితుం న సక్కోమి, త్వమేవ అభిరుహా"తి. సా తస్స వచనం సుత్వా బదరరుక్ఖం అభిరుయ్హ సాఖన్తరే నిసీదిత్వా ఫలం ఓచిని. బోధిసత్తో తం ఆహ – "భద్దే, ఫలం మయ్హం దేహీ"తి. సా "అయం పురిసో పణ్డితో వా అపణ్డితో వా వీమంసిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా తం ఆహ "సామి, ఉణ్హఫలం ఖాదిస్ససి, ఉదాహు సీతఫల"న్తి? సో తం కారణం అజానన్తో వియ ఏవమాహ – "భద్దే, ఉణ్హఫలేన మే అత్థో"తి . సా ఫలాని భూమియం ఖిపిత్వా "సామి, ఖాదా"తి ఆహ. బోధిసత్తో తం గహేత్వా ధమేన్తో ఖాది. పున వీమంసమానో నం ఏవమాహ – "భద్దే, సీతలం మే దేహీ"తి. అథ సా బదరఫలాని తిణభూమియా ఉపరి ఖిపి. సో తం గహేత్వా ఖాదిత్వా "అయం దారికా అతివియ పణ్డితా"తి చిన్తేత్వా తుస్సి. అథ మహాసత్తో తం ఆహ – "భద్దే, బదరరుక్ఖతో ఓతరాహీ"తి. సా మహాసత్తస్స వచనం సుత్వా రుక్ఖతో ఓతరిత్వా ఘటం గహేత్వా నదిం గన్త్వా ఉదకం ఆనేత్వా మహాసత్తస్స అదాసి. మహాసత్తో పివిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా తతో ఉట్ఠాయ గచ్ఛన్తో నగరమేవ సమ్పత్తో.

అథ సో తం వీమంసనత్థాయ దోవారికస్స గేహే ఠపేత్వా దోవారికస్స భరియాయ ఆచిక్ఖిత్వా అత్తనో నివేసనం గన్త్వా పురిసే ఆమన్తేత్వా "అసుకగేహే ఇత్థిం ఠపేత్వా ఆగతోమ్హి, ఇమం సహస్సం ఆదాయ గన్త్వా తం వీమంసథా"తి సహస్సం దత్వా పేసేసి. తే తథా కరింసు. సా ఆహ – "ఇదం మమ సామికస్స పాదరజమ్పి న అగ్ఘతీ"తి. తే ఆగన్త్వా పణ్డితస్స ఆరోచేసుం. పునపి యావతతియం పేసేత్వా చతుత్థే వారే మహాసత్తో తేయేవ "తేన హి నం హత్థే గహేత్వా కడ్ఢన్తా ఆనేథా"తి ఆహ. తే తథా కరింసు. సా మహాసత్తం మహాసమ్పత్తియం ఠితం న సఞ్జాని, నం ఓలోకేత్వా చ పన హసి చేవ రోది చ. సో ఉభయకారణం పుచ్ఛి. అథ నం సా ఆహ – "సామి, అహం హసమానా తవ సమ్పత్తిం ఓలోకేత్వా 'అయం అకారణేన న లద్ధా, పురిమభవే కుసలం కత్వా లద్ధా, అహో పుఞ్ఞానం ఫలం నామా'తి హసిం. రోదమానా పన 'ఇదాని పరస్స రక్ఖితగోపితవత్థుమ్హి అపరజ్ఝిత్వా నిరయం గమిస్సతీ'తి తయి కారుఞ్ఞేన రోది"న్తి.

సో తం వీమంసిత్వా సుద్ధభావం ఞత్వా “గచ్ఛథ నం తత్థేవ నేథా”తి వత్వా పేసేత్వా పున తున్నవాయవేసం గహేత్వా గన్త్వా తాయ సద్ధిం సయిత్వా పునదివసే పాతోవ రాజకులం పవిసిత్వా ఉదుమ్బరదేవియా ఆరోచేసి. సా రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా అమరాదేవిం సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కరిత్వా మహాయోగ్గే నిసీదాపేత్వా మహన్తేన సక్కారేన మహాసత్తస్స గేహం నేత్వా మఙ్గలం కారేసి. రాజా బోధిసత్తస్స సహస్సమూలం పణ్ణాకారం పేసేసి. దోవారికే ఆదిం కత్వా సకలనగరవాసినో పణ్ణాకారే పహిణింసు. అమరాదేవీపి రఞ్ఞా పహితం పణ్ణాకారం ద్విధా భిన్దిత్వా ఏకం కోట్ఠాసం రఞ్ఞో పేసేసి. ఏతేనుపాయేన సకలనగరవాసీనమ్పి పణ్ణాకారం పేసేత్వా నగరం సఙ్గణ్హి. తతో పట్ఠాయ మహాసత్తో తాయ సద్ధిం సమగ్గవాసం వసన్తో రఞ్ఞో అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసి.

అమరాదేవిపరియేసనా నిట్ఠితా.

సబ్బరతనథేనవణ్ణనా

అథేకదివసం సేనకో ఇతరే తయో అత్తనో సన్తికం ఆగతే ఆమన్తేసి “అమ్భో, మయం గహపతిపుత్తస్స మహోసధస్సేవ నప్పహోమ, ఇదాని పన తేన అత్తనా బ్యత్తతరా భరియా ఆనీతా, కిన్తి నం రఞ్ఞో అన్తరే పరిభిన్దేయ్యామా”తి. “ఆచరియ, మయం కిం జానామ, త్వంయేవ జానాహీ”తి. “హోతు మా చిన్తయిత్థ, అత్థేకో ఉపాయో, అహం రఞ్ఞో చూళామణిం థేనేత్వా ఆహరిస్సామి, పుక్కుస, త్వం సువణ్ణమాలం ఆహర, కామిన్ద, త్వం కమ్బలం, దేవిన్ద, త్వం సువణ్ణపాదుకన్తి ఏవం మయం చత్తారోపి ఉపాయేన తాని ఆహరిస్సామ, తతో అమ్హాకం గేహే అట్ఠపేత్వా గహపతిపుత్తస్స గేహం పేసేస్సామా”తి. అథ ఖో తే చత్తారోపి తథా కరింసు. తేసు సేనకో తావ చూళామణిం తక్కఘటే పక్ఖిపిత్వా దాసియా హత్థే ఠపేత్వా పేసేసి “ఇమం తక్కఘటం అఞ్ఞేసం గణ్హన్తానం అదత్వా సచే మహోసధస్స గేహే గణ్హాతి, ఘటేనేవ సద్ధిం దేహీ”తి. సా పణ్డితస్స ఘరద్వారం గన్త్వా “తక్కం గణ్హథ, తక్కం గణ్హథా”తి అపరాపరం చరతి.

అమరాదేవీ ద్వారే ఠితా తస్సా కిరియం దిస్వా “అయం అఞ్ఞత్థ న గచ్ఛతి, భవితబ్బమేత్థ కారణేనా”తి ఇఙ్గితసఞ్ఞాయ దాసియో పటిక్కమాపేత్వా సయమేవ “అమ్మ, ఏహి తక్కం గణ్హిస్సామీ”తి పక్కోసిత్వా తస్సా ఆగతకాలే దాసీనం సఞ్ఞం దత్వా తాసు అనాగచ్ఛన్తీసు “గచ్ఛ, అమ్మ, దాసియో పక్కోసాహీ”తి తమేవ పేసేత్వా తక్కఘటే హత్థం ఓతారేత్వా మణిం దిస్వా తం దాసిం పుచ్ఛి “అమ్మ, త్వం కస్స సన్తకా”తి? “అయ్యే, సేనకపణ్డితస్స దాసీమ్హీ”తి. తతో తస్సా నామం తస్సా చ మాతుయా నామం పుచ్ఛిత్వా “అసుకా నామా”తి వుత్తే “అమ్మ, ఇమం తక్కం కతిమూల”న్తి పుచ్ఛి. “అయ్యే, చతునాళిక”న్తి. “తేన హి, అమ్మ, ఇమం తక్కం మే దేహీ”తి వత్వా “అయ్యే, తుమ్హేసు గణ్హన్తీసు మూలేన మే కో అత్థో, ఘటేనేవ సద్ధిం గణ్హథా”తి వుత్తే “తేన హి యాహీ”తి తం ఉయ్యోజేత్వా సా “అసుకమాసే అసుకదివసే సేనకాచరియో అసుకాయ నామ దాసియా ధీతాయ అసుకాయ నామ హత్థే రఞ్ఞో చూళామణిం పహేనకత్థాయ పహిణీ”తి పణ్ణే లిఖిత్వా తక్కం గణ్హి. పుక్కుసోపి సువణ్ణమాలం సుమనపుప్ఫచఙ్కోటకే ఠపేత్వా సుమనపుప్ఫేన పటిచ్ఛాదేత్వా తథేవ పేసేసి. కామిన్దోపి కమ్బలం పణ్ణపచ్ఛియం ఠపేత్వా పణ్ణేహి ఛాదేత్వా పేసేసి. దేవిన్దోపి సువణ్ణపాదుకం యవకలాపన్తరే బన్ధిత్వా పేసేసి. సా సబ్బానిపి తాని గహేత్వా పణ్ణే అక్ఖరాని ఆరోపేత్వా మహాసత్తస్స ఆచిక్ఖిత్వా ఠపేసి.

తేపి చత్తారో పణ్డితా రాజకులం గన్త్వా “కిం, దేవ, తుమ్హే చూళామణిం న పిళన్ధథా”తి ఆహంసు. రాజా “పిళన్ధిస్సామి ఆహరథా”తి పురిసే ఆహ. తే మణిం న పస్సింసు, ఇతరానిపి న పస్సింసుయేవ. అథ తే చత్తారో పణ్డితా “దేవ, తుమ్హాకం

ఆభరణాని మహోసధస్స గేహే అత్థి, నో తాని సయం వళఞ్జేతి, పటిసత్తు తే మహారాజ, గహపతిపుత్తో"తి తం భిన్దింసు. అథస్స అత్థచరకా మనుస్సా సీఘం గన్త్వా ఆరోచేసుం. సో "రాజానం దిస్వా జానిస్సామీ"తి రాజుపట్ఠానం అగమాసి. రాజా కుజ్ఝిత్వా "కో జానిస్సతి, కిం భవిస్సతి కిం కరిస్సతీ"తి అత్తానం పస్సితుం నాదాసి. పణ్డితో రఞ్ఞో కుద్ధభావం ఞత్వా అత్తనో నివేసనమేవ గతో. రాజా "నం గణ్హథా"తి ఆణాపేసి. పణ్డితో అత్థచరకానం వచనం సుత్వా "మయా అపగన్తుం వట్టతీ"తి అమరాదేవియా సఞ్ఞం దత్వా అఞ్ఞాతకవేసేన నగరా నిక్ఖమిత్వా దక్ఖిణయవమజ్ఝకగామం గన్త్వా తస్మిం కుమ్భకారకమ్మం అకాసి. నగరే "పణ్డితో పలాతో"తి ఏకకోలాహలం జాతం.

సేనకాదయోపి చత్తారో జనా తస్స పలాతభావం ఞత్వా "మా చిన్తయిత్థ, మయం కిం అపణ్డితా"తి అఞ్ఞమఞ్ఞం అజానాపేత్వావ అమరాదేవియా పణ్ణాకారం పహిణింసు సా తేహి చతూహి పేసితపణ్ణాకారం గహేత్వా "అసుక-అసుకవేలాయ ఆగచ్ఛతూ"తి వత్వా ఏకం కూపం ఖణాపేత్వా గూథరాసినో సహ ఉదకేన తత్థ పూరేత్వా గూథకూపస్స ఉపరితలే యన్తఫలకాహి పిదహిత్వా కిళఞ్జేన పటిచ్ఛాదేత్వా సబ్బం నిట్ఠాపేసి. అథ సేనకో సాయన్హసమయే న్హత్వా అత్తానం అలఙ్కరిత్వా నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా బోధిసత్తస్స గేహం అగమాసి. సో ఘరద్వారే ఠత్వా అత్తనో ఆగతభావం జానాపేసి. సా "ఏహి, ఆచరియా"తి ఆహ. సో గన్త్వా తస్సా సన్తికే అట్ఠాసి. సా ఏవమాహ – "సామి, ఇదాని అహం తవ వసం గతా, అత్తనో సరీరం అన్హాయిత్వా సయితుం అయుత్త"న్తి. సో తస్సా వచనం సుత్వా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. సా నిక్ఖమిత్వా ఉదకపూరం ఘటం గహేత్వా ఆసిత్తా వియ "ఏహి, ఆచరియ, న్హానత్థాయ ఫలకాని ఆరుహా"తి వత్వా తస్స ఫలకాని అభిరుయ్హ రితకాలే గేహం పవిసిత్వా ఫలకకోటియం అక్కమిత్వా గూథకూపే పాతేసి.

పుక్కుసోపి సాయన్హసమయే న్హత్వా అలఙ్కరిత్వా నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా బోధిసత్తస్స గేహం గన్త్వా ఘరద్వారే ఠత్వా అత్తనో ఆగతభావం జానాపేసి. ఏకా పరిచారికా ఇత్థీ అమరాదేవియా ఆరోచేసి. సా తస్సా వచనం సుత్వా "ఏహి, ఆచరియ, అత్తనో సరీరం అన్హాయిత్వా సయితుం అయుత్త"న్తి ఆహ. సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. సా నిక్ఖమిత్వా ఉదకపూరం ఘటం గహేత్వా ఆసిఞ్చమానా వియ "ఏహి, ఆచరియ, న్హానత్థాయ ఫలకాని అభిరుహా"తి ఆహ. తస్స ఫలకాని అభిరుయ్హ రితకాలే సా గేహం పవిసిత్వా ఫలకాని ఆకడ్ఢిత్వా గూథకూపే పాతేసి. పుక్కుసం సేనకో "కో ఏసో"తి పుచ్ఛి. "అహం పుక్కుసో"తి. "త్వం కో నామ మనుస్సో"తి? "అహం సేనకో"తి అఞ్ఞమఞ్ఞం పుచ్ఛిత్వా అట్ఠంసు. తథా ఇతరే ద్వేపి తత్థేవ పాతేసి. సబ్బేపి తే జేగుచ్ఛే గూథకూపే అట్ఠంసు. సా విభాతాయ రత్తియా తతో ఉక్ఖిపాపేత్వా, చత్తారోపి జనే ఖురముణ్డే కారాపేత్వా తణ్డులాని గాహాపేత్వా ఉదకేన తేమేత్వా కోట్టాపేత్వా చుణ్ణం బహలయాగుం పచాపేత్వా మద్దిత్వా సీసతో పట్ఠాయ సకలసరీరం విలిమ్పాపేత్వా తూలపిచూని గాహాపేత్వా తథేవ సీసతో పట్ఠాయ ఓకిరాపేత్వా మహాదుక్ఖం పాపేత్వా కిలఞ్జకుచ్ఛియం నిపజ్జాపేత్వా వేఠేత్వా రఞ్ఞో ఆరోచేతుకామా హుత్వా తేహి సద్ధిం చత్తారి రతనాని గాహాపేత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా రాజానం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా – "దేవ, సేతవానరం నామ మహాపణ్ణాకారం పటిగ్గణ్హథా"తి వత్వా చత్తారి కిలఞ్జాని రఞ్ఞో పాదమూలే ఠపాపేసి. అథ రాజా వివరాపేత్వా సేతమక్కటసదిసే చత్తారోపి జనే పస్సి. అథ సబ్బే మనుస్సా "అహో అదిట్ఠపుబ్బా, అహో మహాసేతవానరా"తి వత్వా మహాహసితం హసింసు. తే చత్తారోపి మహాలజ్జా అహేసుం.

అథ అమరాదేవీ అత్తనో సామినో నిద్దోసభావం కథేన్తీ రాజానం ఆహ – "దేవ, మహోసధపణ్డితో న చోరో, ఇమే చత్తారోవ చోరా. ఏతేసు హి సేనకో మణిచోరో, పుక్కుసో సువణ్ణమాలాచోరో, కామిన్దో కమ్బలచోరో, దేవిన్దో సువణ్ణపాదుకాచోరో. ఇమే చోరా అసుకమాసే అసుకదివసే అసుకదాసిధీతానం అసుకదాసీనం హత్థే ఇమాని రతనాని పహిణన్తి. ఇమం పణ్ణం పస్సథ,

అత్తనో సన్తకఞ్చ గణ్హథ, చోరే చ, దేవ, పటిచ్ఛథా"తి. సా చత్తారోపి జనే మహావిప్పకారం పాపేత్వా రాజానం వన్దిత్వా అత్తనో గేహమేవ గతా. రాజా బోధిసత్తస్స పలాతభావేన తస్మిం ఆసఙ్కాయ చ అఞ్ఞేసం పణ్డితపతిమన్తీనం అభావేన చ తేసం కిఞ్చి అవత్వా "పణ్డితా న్హాపేత్వా అత్తనో గేహాని గచ్ఛథా"తి పేసేసి. చత్తారో జనా మహావిప్పకారం పత్వా రాజానం వన్దిత్వా అత్తనో గేహమేవ గతా.

సబ్బరతనథేనా నిట్ఠితా.

ఖజ్జోపనకపఞ్హో

అథస్స ఛత్తే అధివత్థా దేవతా బోధిసత్తస్స ధమ్మదేసనం అస్సుణన్తీ "కిం ను ఖో కారణ"న్తి ఆవజ్జమానా తం కారణం ఞత్వా "పణ్డితస్స ఆనయనకారణం కరిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా రత్తిభాగే ఛత్తపిణ్డికం వివరిత్వా రాజానం చతుక్కనిపాతే దేవతాయ పుచ్ఛితపఞ్హే ఆగతే "హన్తి హత్థేహి పాదేహీ"తిఆదికే చత్తారో పఞ్హే పుచ్ఛి. రాజా అజానన్తో "అహం న జానామి, అఞ్ఞే పణ్డితే పుచ్ఛిస్సామీ"తి ఏకదివసం ఓకాసం యాచిత్వా పునదివసే "ఆగచ్ఛన్తూ"తి చతున్నం పణ్డితానం సాసనం పేసేసి. తేహి "మయం ఖురముణ్డా వీథిం ఓతరన్తా లజ్జామా"తి వుత్తే రాజా చత్తారో నాళిపట్టే పేసేసి "ఇమే సీసేసు కత్వా ఆగచ్ఛన్తూ"తి. తదా కిర తే నాళిపట్టా ఉప్పన్నా. తే ఆగన్త్వా పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదింసు. అథ రాజా "సేనక, అజ్జ రత్తిభాగే ఛత్తే అధివత్థా దేవతా మం చత్తారో పఞ్హే పుచ్ఛి, అహం పన అజానన్తో 'పణ్డితే పుచ్ఛిస్సామీ'తి అవచం, కథేహి మే తే పఞ్హే"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

"హన్తి హత్థేహి పాదేహి, ముఖఞ్చ పరిసుమ్భతి;
స వే రాజ పియో హోతి, కం తేన త్వాభిపస్ససీ"తి. (జా॰ ౧.౪.౧౮౭);

సేనకో అజానన్తో "కిం హన్తి, కథం హన్తీ"తి తం తం విలపిత్వా నేవ అన్తం పస్సి, న కోటిం పస్సి. సేసాపి అప్పటిభానా అహేసుం. అథ రాజా విప్పటిసారీ హుత్వా పున రత్తిభాగే దేవతాయ "పఞ్హో తే ఞాతో"తి పుట్ఠో "మయా చత్తారో పణ్డితా పుట్ఠా, తేపి న జానింసూ"తి ఆహ. దేవతా "కిం తే జానిస్సన్తి, ఠపేత్వా మహోసధపణ్డితం అఞ్ఞో కోచి ఏతే పఞ్హే కథేతుం సమత్థో నామ నత్థి. సచే తం పక్కోసాపేత్వా ఏతే పఞ్హే న కథాపేస్ససి, ఇమినా తే జలితేన అయకూటేన సీసం భిన్దిస్సామీ"తి రాజానం తజ్జేత్వా "మహారాజ, అగ్గినా అత్థే సతి ఖజ్జోపనకం ధమితుం న వట్టతి, ఖీరేన అత్థే సతి విసాణం దుహితుం న వట్టతీ"తి వత్వా ఇమం పఞ్చకనిపాతే ఖజ్జోపనకపఞ్హం ఉదాహరి –

"కో ను సన్తమ్హి పజ్జోతే, అగ్గిపరియేసనం చరం;
అద్దక్ఖి రత్తి ఖజ్జోతం, జాతవేదం అమఞ్ఞథ.

"స్వస్స గోమయచుణ్ణాని, అభిమత్థం తిణాని చ;
విపరీతాయ సఞ్ఞాయ, నాసక్ఖి పజ్జలేతవే.

"ఏవమ్పి అనుపాయేన, అత్థం న లభతే మిగో;
విసాణతో గవం దోహం, యత్థ ఖీరం న విన్దతి.

“వివిధేహి ఉపాయేహి, అత్థం పప్పోన్తి మాణవా;
నిగ్గహేన అమిత్తానం, మిత్తానం పగ్గహేన చ.

“సేనామోక్ఖపలాభేన, వల్లభానం నయేన చ;
జగతిం జగతిపాలా, ఆవసన్తి వసున్ధర”న్తి. (జా॰ ౧.౧౫.౭౩-౭౮);

తత్థ **సన్తమ్హి పజ్జోతే**తి అగ్గిమ్హి సన్తే. **చర**న్తి చరన్తో. **అద్దక్ఖీ**తి పస్సి, దిస్వా చ పన వణ్ణసామఞ్ఞతాయ ఖజ్జోపనకం “జాతవేదో అయం భవిస్సతీ”తి అమఞ్ఞిత్థ. **స్వస్సా**తి సో అస్స ఖజ్జోపనకస్స ఉపరి సుఖుమాని గోమయచుణ్ణాని చేవ తిణాని చ. **అభిమత్థ**న్తి హత్థేహి ఘంసిత్వా ఆకిరన్తో జణ్ణుకేహి భూమియం పతిట్ఠాయ ముఖేన ధమన్తో జాలేస్సామి నన్తి విపరీతాయ సఞ్ఞాయ వాయమన్తోపి జాలేతుం నాసక్ఖి. **మిగో**తి మిగసదిసో అన్ధబాలో ఏవం అనుపాయేన పరియేసన్తో అత్థం న లభతి. **యత్థా**తి యస్మిం విసాణే ఖీరమేవ నత్థి, తతో గావిం దుహన్తో వియ చ అత్థం న విన్దతి. **సేనామోక్ఖపలాభేనా**తి సేనామోక్ఖానం అమచ్చానం లాభేన. **వల్లభాన**న్తి పియమనాపానం విస్సాసికానం అమచ్చానం నయేన చ. **వసున్ధర**న్తి వసుసఙ్ఖాతానం రతనానం ధారణతో వసున్ధరన్తి లద్ధనామం జగతిం జగతిపాలా రాజానో ఆవసన్తి.

న తే తయా సదిసా హుత్వా అగ్గిమ్హి విజ్జమానేయేవ ఖజ్జోపనకం ధమన్తి. మహారాజ, త్వం పన అగ్గిమ్హి సతి ఖజ్జోపనకం ధమన్తో వియ, తులం ఛడ్డేత్వా హత్థేన తులయన్తో వియ, ఖీరేన అత్థే జాతే విసాణతో దుహన్తో వియ చ, సేనకాదయో పుచ్ఛసి, ఏతే కిం జానన్తి. ఖజ్జోపనకసదిసా హేతే. అగ్గిక్ఖన్ధసదిసో మహోసధో పఞ్ఞాయ జలతి, తం పక్కోసాపేత్వా పుచ్ఛ. ఇమే తే పఞ్హే అజానన్తస్స జీవితం నత్థీతి రాజానం తజ్జేత్వా అన్తరధాయి.

ఖజ్జోపనకపఞ్హో నిట్ఠితో.

భూరిపఞ్హో

అథ రాజా మరణభయతజ్జితో పునదివసే చత్తారో అమచ్చే పక్కోసాపేత్వా “తాతా, తుమ్హే చత్తారో చతూసు రథేసు ఠత్వా చతూహి నగరద్వారేహి నిక్ఖమిత్వా యత్థ మమ పుత్తం మహోసధపణ్డితం పస్సథ, తత్థేవస్స సక్కారం కత్వా ఖిప్పం ఆనేథా”తి ఆణాపేసి. తేపి చత్తారో ఏకేకేన ద్వారేన నిక్ఖమింసు. తేసు తయో జనా పణ్డితం న పస్సింసు. దక్ఖిణద్వారేన నిక్ఖన్తో పన దక్ఖిణయవమజ్ఝకగామే మహాసత్తం మత్తికం ఆహరిత్వా ఆచరియస్స చక్కం వట్టేత్వా మత్తికామక్ఖితసరీరం పలాలపిట్ఠకే నిసీదిత్వా ముట్ఠిం ముట్ఠిం కత్వా అప్పసూపం యవభత్తం భుఞ్జమానం పస్సి. కస్మా పనేస ఏతం కమ్మం అకాసీతి? రాజా కిర “నిస్సంసయం పణ్డితో రజ్జం గణ్హిస్సతీ”తి ఆసఙ్కతి. “సో ‘కుమ్భకారకమ్మేన జీవతీ’తి సుత్వా నిరాసఙ్కో భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా ఏవమకాసీతి. సో అమచ్చం దిస్వా అత్తనో సన్తికం ఆగతభావం ఞత్వా “అజ్జ మయ్హం యసో పున పాకతికో భవిస్సతి, అమరాదేవియా సమ్పాదితం నానగ్గరసభోజనమేవ భుఞ్జిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా గహితం యవభత్తపిణ్డం ఛడ్డేత్వా ఉట్ఠాయ ముఖం విక్ఖాలేత్వా నిసీది. తస్మిం ఖణే సో అమచ్చో తం ఉపసఙ్కమి. సో పన సేనకపక్ఖికో, తస్మా నం ఘటేన్తో “పణ్డిత, ఆచరియసేనకస్స వచనం నియ్యానికం, తవ నామ యసే పరిహీనే తథారూపా పఞ్ఞా పతిట్ఠా హోతుం నాసక్ఖి, ఇదాని మత్తికామక్ఖితో పలాలపిట్ఠే నిసీదిత్వా ఏవరూపం భత్తం భుఞ్జసీ”తి వత్వా దసకనిపాతే భూరిపఞ్హే పఠమం గాథమాహ –

“సచ్చం కిర, త్వం అపి భూరిపఞ్ఞ, యా తాదిసీ సిరీ ధితీ మతీ చ;

న తాయతేభావవసూపనితం, యో యవకం భుఞ్జసి అప్పసూప”న్తి. (జా. ౧.౧౦.౧౪౫);

తత్థ **సచ్చం కిరా**తి యం ఆచరియసేనకో ఆహ, తం కిర సచ్చమేవ. **సిరీ**తి ఇస్సరియం. **ధితీ**తి అబ్బోచ్ఛిన్నవీరియం. **న తాయతేభావవసూపనిత**న్తి అభావస్స అవుడ్ఢియా వసం ఉపనీతం తం న రక్ఖతి న గోపేతి, పతిట్ఠా హోతుం న సక్కోతి. **యవక**న్తి యవభత్తం.

అథ నం మహాసత్తో “అన్ధబాల, అహం అత్తనో పఞ్ఞాబలేన పున తం యసం పాకతికం కాతుకామో ఏవం కరోమీ”తి వత్వా ఇమం గాథాద్వయమాహ –

“సుఖం దుక్ఖేన పరిపాచయన్తో, కాలాకాలం విచినం ఛన్దఛన్నో;

అత్థస్స ద్వారాని అవాపురన్తో, తేనాహం తుస్సామి యవోదనేన.

“కాలఞ్చ ఞత్వా అభిజీహనాయ, మన్తేహి అత్థం పరిపాచయిత్వా;

విజమ్భిస్సం సీహవిజమ్భితాని, తాయిద్ధియా దక్ఖసి మం పునాపీ”తి. (జా. ౧.౧౦.౧౪౬-౧౪౭);

తత్థ **దుక్ఖేనా**తి ఇమినా కాయికచేతసికదుక్ఖేన అత్తనో పోరాణకసుఖం పటిపాకతికకరణేన **పరిపాచయన్తో**వడ్ఢేన్తో. **కాలాకాల**న్తి అయం పటిచ్ఛన్నో హుత్వా చరణకాలో, అయం అప్పటిచ్ఛన్నోతి ఏవం కాలఞ్చ అకాలఞ్చ విచినన్తో రఞ్ఞో కుద్ధకాలే ఛన్నేన చరితబ్బన్తి ఞత్వా ఛన్దేన అత్తనో రుచియా ఛన్నో పటిచ్ఛన్నో హుత్వా కుమ్భకారకమ్మేన జీవన్తో అత్తనో అత్థస్స కారణసఙ్ఖాతాని ద్వారాని అవాపురన్తో విహరామి, తేన కారణేనాహం యవోదనేన తుస్సామీతి అత్థో. **అభిజీహనాయా**తి వీరియకరణస్స. **మన్తేహి అత్థం పరిపాచయిత్వా**తి అత్తనో ఞాణబలేన మమ యసం వడ్ఢేత్వా మనోసిలాతలే విజమ్భమానో సీహో వియ విజమ్భిస్సం, తాయ ఇద్ధియా మం పునపి త్వం పస్సిస్ససీతి.

అథ నం అమచ్చో ఆహ – “పణ్డిత, ఛత్తే అధివత్థా దేవతా రాజానం పఞ్హం పుచ్ఛి. రాజా చత్తారో పణ్డితే పుచ్ఛి. తేసు ఏకోపి తం పఞ్హం కథేతుం నాసక్ఖి, తస్మా రాజా తవ సన్తికం మం పహిణీ”తి. “ఏవం సన్తే పఞ్ఞాయ ఆనుభావం కస్మా న పస్ససి, ఏవరూపే హి కాలే న ఇస్సరియం పతిట్ఠా హోతి, పఞ్ఞాసమ్పన్నోవ పతిట్ఠా హోతీ”తి మహాసత్తో పఞ్ఞాయ ఆనుభావం వణ్ణేసి. అమచ్చో రఞ్ఞా “పణ్డితం దిట్ఠట్ఠానేయేవ సక్కారం కత్వా ఆనేథా”తి దిన్నం కహాపణసహస్సం మహాసత్తస్స హత్థే ఠపేసి. కుమ్భకారో “మహోసధపణ్డితో కిర మయా పేసకారకమ్మం కారితో”తి భయం ఆపజ్జి. అథ నం మహాసత్తో “మా భాయి, ఆచరియ, బహూపకారో త్వం అమ్హాక”న్తి అస్సాసేత్వా సహస్సం దత్వా మత్తికామక్ఖితేనేవ సరీరేన రథే నిసీదిత్వా నగరం పావిసి. అమచ్చో రఞ్ఞో ఆరోచేత్వా “తాత, కుహిం పణ్డితో దిట్ఠో”తి వుత్తే “దేవ, దక్ఖిణయవమజ్ఝకగామే కుమ్భకారకమ్మం కత్వా జీవతి, తుమ్హే పక్కోసథాతి సుత్వావ అన్హాయిత్వా మత్తికామక్ఖితేనేవ సరీరేన ఆగతో”తి ఆహ. రాజా “సచే మయ్హం పచ్చత్థికో అస్స, ఇస్సరియవిధినా చరేయ్య, నాయం మమ పచ్చత్థికో”తి చిన్తేత్వా “మమ పుత్తస్స ‘అత్తనో ఘరం గన్త్వా న్హత్వా అలఙ్కరిత్వా మయా దిన్నవిధానేన ఆగచ్ఛతూ’తి వదేయ్యాథా”తి ఆహ. తం సుత్వా పణ్డితో తథా కత్వా ఆగన్త్వా “పవిసతూ”తి వుత్తే పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. రాజా పటిసన్థారం కత్వా పణ్డితం వీమంసన్తో ఇమం గాథమాహా –

“సుఖీపి హేకే న కరోన్తి పాపం, అవణ్ణసంసగ్గభయా పునేకే;

పహూ సమానో విపులత్థచిన్తీ, కిం కారణా మే న కరోసి దుక్ఖ”న్తి. (జా. ౧.౧౦.౧౪౮);

తత్థ **సుఖీ**తి పణ్డిత, ఏకచ్చే “మయం సుఖినో సమ్పన్న ఇస్సరియా, అలం నో ఏత్తకేనా”తి ఉత్తరి ఇస్సరియకారణా పాపం న కరోన్తి, ఏకచ్చే “ఏవరూపస్స నో యసదాయకస్స సామికస్స అపరజ్ఝన్తానం అవణ్ణో భవిస్సతీ”తి అవణ్ణసంసగ్గభయా న కరోన్తి. ఏకో న సమత్థో హోతి, ఏకో మన్దపఞ్ఞో, త్వం పన సమత్థో చ విపులత్థచిన్తీ చ, ఇచ్ఛన్తో పన సకలజమ్బుదీపే రజ్జమ్పి కారేయ్యాసి. కిం కారణా మమ రజ్జం గహేత్వా దుక్ఖం న కరోసీతి.

అథ నం బోధిసత్తో ఆహ –

“న పణ్డితా అత్తసుఖస్స హేతు, పాపాని కమ్మాని సమాచరన్తి;

దుక్ఖేన ఫుట్ఠా ఖలితాపి సన్తా, ఛన్దా చ దోసా న జహన్తి ధమ్మ”న్తి. (జా. ౧.౧౦.౧౪౯);

తత్థ **ఖలితాపీ**తి సమ్పత్తితో ఖలిత్వా విపత్తియం ఠితసభావా హుత్వాపి. **న జహన్తి ధమ్మ**న్తి పవేణియధమ్మమ్పి సుచరితధమ్మమ్పి న జహన్తి.

పున రాజా తస్స వీమంసనత్థం ఖత్తియమాయం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“యేన కేనచి వణ్ణేన, ముదునా దారుణేన వా;

ఉద్ధరే దీనమత్తానం, పచ్ఛా ధమ్మం సమాచరే”తి. (జా. ౧.౧౦.౧౫౦);

తత్థ **దీన**న్తి దుగ్గతం అత్తానం ఉద్ధరిత్వా సమ్పత్తియం ఠపేయ్యాతి.

అథస్స మహాసత్తో రుక్ఖూపమం దస్సేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“యస్స రుక్ఖస్స ఛాయాయ, నిసీదేయ్య సయేయ్య వా;

న తస్స సాఖం భఞ్జేయ్య, మిత్తదుబ్భో హి పాపకో”తి. (జా. ౧.౧౦.౧౫౧);

ఏవఞ్చ పన వత్వా – “మహారాజ, యది పరిభుత్తరుక్ఖస్స సాఖం భఞ్జన్తోపి మిత్తదుబ్భీ హోతి , యేహి తుమ్హేహి మమ పితా ఉళారే ఇస్సరియే పతిట్ఠాపితో, అహఞ్చ మహన్తేన అనుగ్గహేన అనుగ్గహితో, తేసు తుమ్హేసు అపరజ్ఝన్తో అహం కథం నామ మిత్తదుబ్భో న భవేయ్య”న్తి సబ్బథాపి అత్తనో అమిత్తదుబ్భిభావం కథేత్వా రఞ్ఞో చిత్తాచారం చోదేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“యస్సాపి ధమ్మం పురిసో విజఞ్ఞా, యే చస్స కఙ్ఖం వినయన్తి సన్తో;

తం హిస్స దీపఞ్చ పరాయణఞ్చ, న తేన మేత్తిం జరయేథ పఞ్ఞో”తి. (జా. ౧.౧౦.౧౫౨);

తస్సత్థో – మహారాజ, యస్స ఆచరియస్స సన్తికా యో పురిసో అప్పమత్తకమ్పి ధమ్మం కారణం జానేయ్య, యే చస్స సన్తో ఉప్పన్నం కఙ్ఖం వినయన్తి, తం తస్స పతిట్ఠానట్ఠేన దీపఞ్చేవ పరాయణఞ్చ, తాదిసేన ఆచరియేన సద్ధిం పణ్డితో మిత్తభావం నామ న జీరేయ్య న నాసేయ్య.

ఇదాని తం ఓవదన్తో ఇమం గాథాద్వయమాహ –

“అలసో గిహీ కామభోగీ న సాధు, అసఞ్ఞతో పబ్బజితో న సాధు;
రాజా న సాధు అనిసమ్మకారీ, యో పణ్డితో కోధనో తం న సాధు.

“నిసమ్మ ఖత్తియో కయిరా, నానిసమ్మ దిసమ్పతి;
నిసమ్మకారినో రాజ, యసో కిత్తి చ వడ్ఢతీ”తి. (జా॰ ౧.౧౦.౧౩౩-౧౩౪);

తత్థ **న సాధూ**తి న సున్దరో. **అనిసమ్మకారీ**తి కిఞ్చి సుత్వా అనుపధారేత్వా అత్తనో పచ్చక్ఖం అకత్వా కారకో. **యసో కిత్తి చా**తి ఇస్సరియపరివారో చ గుణకిత్తి చ ఏకన్తేన వడ్ఢతీతి.

భూరిపఞ్హో నిట్ఠితో.

దేవతాపఞ్హో

ఏవం వుత్తే రాజా మహాసత్తం సముస్సితసేతచ్ఛత్తే రాజపల్లఙ్కే నిసీదాపేత్వా సయం నీచాసనే నిసీదిత్వా ఆహ – “పణ్డిత, సేతచ్ఛత్తే అధివత్థా దేవతా మం చత్తారో పఞ్హే పుచ్ఛి, తే అహం న జానామి. చత్తారోపి పణ్డితా న జానింసు, కథేహి మే, తాత, తే పఞ్హే”తి. మహారాజ, ఛత్తే అధివత్థా దేవతా వా హోతు, చాతుమహారాజికాదయో వా హోన్తు, యేన కేనచి పుచ్ఛితపఞ్హం అహం కథేతుం సక్కోమి. వద, మహారాజ, దేవతాయ పుచ్ఛితపఞ్హేతి. అథ రాజా దేవతాయ పుచ్ఛితనియామేనేవ కథేన్తో పఠమం గాథమాహ –

“హన్తి హత్థేహి పాదేహి, ముఖఞ్చ పరిసుమ్భతి;
స వే రాజ పియో హోతి, కం తేన త్వాభిపస్ససీ”తి. (జా॰ ౧.౪.౮౬);

తత్థ **హన్తీ**తి పహరతి. **పరిసుమ్భతీ**తి పహరతియేవ. **స వే**తి సో ఏవం కరోన్తో పియో హోతి. **కం తేన త్వాభిపస్ససీ**తి తేన పహరణకారణేన పియం కతమం పుగ్గలం త్వం, రాజ, అభిపస్ససీతి.

మహాసత్తస్స తం కథం సుత్వావ గగనతలే పుణ్ణచన్దో వియ అత్థో పాకటో అహోసి. అథ మహాసత్తో “సుణ, మహారాజ, యదా హి మాతుఅఙ్కే నిపన్నో దహరకుమారో హట్ఠతుట్ఠో కీళన్తో మాతరం హత్థపాదేహి పహరతి, కేసే లుఞ్చతి, ముట్ఠినా ముఖం పహరతి, తదా నం మాతా ‘చోరపుత్తక, కథం త్వం నో ఏవం పహరసీ’తిఆదీని పేమసినేహవసేనేవ వత్వా పేమం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తీ ఆలిఙ్గిత్వా థనన్తరే నిపజ్జాపేత్వా ముఖం పరిచుమ్బతి. ఇతి సో తస్సా ఏవరూపే కాలే పియతరో హోతి, తథా పితునోపీ”తి ఏవం గగనమజ్ఝే సూరియం ఉట్ఠాపేన్తో వియ పాకటం కత్వా పఞ్హం కథేసి. తం సుత్వా దేవతా ఛత్తపిణ్డికం వివరిత్వా నిక్ఖమిత్వా ఉపడ్ఢం సరీరం దస్సేత్వా “సుకథితో పణ్డితేన పఞ్హో”తి మధురస్సరేన సాధుకారం దత్వా

రతనచఙ్కోటకం పూరేత్వా దిబ్బపుప్ఫగన్ధవాసేహి బోధిసత్తం పూజేత్వా అన్తరధాయి. రాజాపి పణ్డితం పుప్ఫాదీహి పూజేత్వా ఇతరం పఞ్హం యాచిత్వా "వద, మహారాజా"తి వుత్తే దుతియం గాథమాహ –

"అక్కోసతి యథాకామం, ఆగమఞ్చస్స ఇచ్ఛతి;

స వే రాజ పియో హోతి, కం తేన త్వాభిపస్ససీ"తి. (జా॰ ౧.౪.౧౯౮);

అథస్స మహాసత్తో – "మహారాజ, మాతా వచనపేసనం కాతుం సమత్థం సత్తట్ఠవస్సికం పుత్తం 'తాత, ఖేత్తం గచ్ఛ, అన్తరాపణం గచ్ఛా'తిఆదీని వత్వా 'అమ్మ, సచే ఇదఞ్చిదఞ్చ ఖాదనీయం భోజనీయం దస్ససి, గమిస్సామీ'తి వుత్తే 'సాధు, పుత్త, గణ్హాహీ'తి వత్వా దేతి. సో దారకో తం ఖాదిత్వా బహి గన్త్వా దారకేహి సద్ధిం కీళిత్వా మాతుపేసనం న గచ్ఛతి. మాతరా "తాత, గచ్ఛాహీ'తి వుత్తే సో మాతరం 'అమ్మ, త్వం సీతాయ ఘరచ్ఛాయాయ నిసీదసి, కిం పన అహం తవ బహి పేసనకమ్మం కరిస్సామి, అహం తం వఞ్చేమీ'తి వత్వా హత్థవికారముఖవికారే కత్వా గతో. సా గచ్ఛన్తం దిస్వా కుజ్ఝిత్వా దణ్డకం గహేత్వా 'త్వం మమ సన్తకం ఖాదిత్వా ఖేత్తే కిచ్చం కాతుం న ఇచ్ఛసీ'తి తజ్జేన్తీ వేగేన పలాయన్తం అనుబన్ధిత్వా పాపుణితుం అసక్కోన్తీ 'చోరా తం ఖణ్డాఖణ్డం ఛిన్దన్తూ'తిఆదీని వత్వా యథాకామం అక్కోసతి పరిభాసతి. యం పన ముఖేన భణతి, తథా హదయే అప్పమత్తకమ్పి న ఇచ్ఛతి, ఆగమనఞ్చస్స ఇచ్ఛతి, సో దివసభాగం కీళిత్వా సాయం గేహం పవిసితుం అవిసహన్తో ఞాతకానం సన్తికం గచ్ఛతి. మాతాపిస్స ఆగమనమగ్గం ఓలోకేన్తీ అనాగచ్ఛన్తం దిస్వా 'పవిసితుం న విసహతి మఞ్ఞే'తి సోకస్స హదయం పూరేత్వా అస్సుపుణ్ణేహి నేత్తేహి ఞాతిఘరే ఉపధారేన్తీ పుత్తం దిస్వా ఆలిఙ్గిత్వా సీసే చుమ్బిత్వా ఉభోహి హత్థేహి దళ్హం గహేత్వా 'తాత పియపుత్తక, మమ వచనం హదయే ఠపేసీ'తి అతిరేకతరం పేమం ఉప్పాదేసి. ఏవం, మహారాజ, మాతుయా కుద్ధకాలే పుత్తో పియతరో నామ హోతీ"తి దుతియం పఞ్హం కథేసి. దేవతా తథేవ పూజేసి.

రాజాపి పూజేత్వా తతియం పఞ్హం యాచిత్వా "వద, మహారాజా"తి వుత్తే తతియం గాథమాహ –

"అబ్భక్ఖాతి అభూతేన, అలికేనాభిసారయే;

స వే రాజ పియో హోతి, కం తేన త్వాభిపస్ససీ"తి. (జా॰ ౧.౪.౧౯౯);

అథస్స మహాసత్తో "రాజ, యదా ఉభో జయమ్పతికా రహోగతా లోకస్సాదరతియా కీళన్తా 'భద్దే, తవ మయి పేమం నత్థి, హదయం తే బహి గత'న్తి ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం అభూతేన అబ్భాచిక్ఖన్తి, అలికేన సారేన్తి చోదేన్తి, తదా తే అతిరేకతరం అఞ్ఞమఞ్ఞం పియాయన్తి. ఏవమస్స పఞ్హస్స అత్థం జానాహీ"తి కథేసి. దేవతా తథేవ పూజేసి.

రాజాపి పూజేత్వా ఇతరం పఞ్హం యాచిత్వా "వద, మహారాజా"తి వుత్తే చతుత్థం గాథమాహ –

"హరం అన్నఞ్చ పానఞ్చ, వత్థసేనాసనాని చ;

అఞ్ఞదత్థుహరా సన్తా, తే వే రాజ పియా హోన్తి;

కం తేన త్వాభిపస్ససీ"తి. (జా॰ ౧.౪.౨౦౦);

అథస్స మహాసత్తో “మహారాజ, అయం పఞ్హో ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణే సన్ధాయ వుత్తో. సద్ధాని హి కులాని ఇధలోకపరలోకం సద్దహిత్వా దేన్తి చేవ దాతుకామాని చ హోన్తి, తాని తథారూపే సమణబ్రాహ్మణే యాచన్తేపి లద్ధం హరన్తే భుఞ్జన్తేపి దిస్వా ‘అమ్హేయేవ యాచన్తి, అమ్హాకంయేవ సన్తకాని అన్నపానాదీని పరిభుఞ్జన్తీ’తి తేసు అతిరేకతరం పేమం కరోన్తి. ఏవం ఖో, మహారాజ, అఞ్ఞదత్థుహరా సన్తా ఏకంసేన యాచన్తా చేవ లద్ధం హరన్తా చ సమానా పియా హోన్తీ”తి కథేసి. ఇమస్మిం పన పఞ్హే కథితే దేవతా తథేవ పూజేత్వా సాధుకారం దత్వా సత్తరతనపూరం రతనచఙ్కోటకం “గణ్హ, మహాపణ్డితా”తి మహాసత్తస్స పాదమూలే ఖిపి. రాజాపిస్స అతిరేకతరం పూజం కరోన్తో అతివియ పసీదిత్వా సేనాపతిట్ఠానం అదాసి. తతో పట్ఠాయ మహాసత్తస్స యసో మహా అహోసి.

దేవతాపఞ్హో నిట్ఠితో.

పఞ్చపణ్డితపఞ్హో

పున తే చత్తారో పణ్డితా “అమ్భో, గహపతిపుత్తో ఇదాని మహన్తతరో జాతో, కిం కరోమా”తి మన్తయింసు. అథ నే సేనకో ఆహ – “హోతు దిట్ఠో మే ఉపాయో, మయం గహపతిపుత్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ‘రహస్సం నామ కస్స కథేతుం వట్టతీ’తి పుచ్ఛిస్సామ, సో ‘న కస్సచి కథేతబ్బ’న్తి వక్ఖతి. అథ నం ‘గహపతిపుత్తో తే, దేవ, పచ్చత్థికో జాతో’తి పరిభిన్దిస్సామా”తి. తే చత్తారోపి పణ్డితా తస్స ఘరం గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా “పణ్డిత, పఞ్హం పుచ్ఛితుకామమ్హా”తి వత్వా “పుచ్ఛథా”తి వుత్తే సేనకో పుచ్ఛి “పణ్డిత, పురిసేన నామ కత్థ పతిట్ఠాతబ్బ”న్తి? “సచ్చే పతిట్ఠాతబ్బ”న్తి. “సచ్చే పతిట్ఠితేన కిం ఉప్పాదేతబ్బ”న్తి? “ధనం ఉప్పాదేతబ్బ”న్తి. “ధనం ఉప్పాదేత్వా కిం కాతబ్బ”న్తి? “మన్తో గహేతబ్బో”తి. “మన్తం గహేత్వా కిం కాతబ్బ”న్తి? “అత్తనో రహస్సం పరస్స న కథేతబ్బ”న్తి. తే “సాధు పణ్డితా”తి వత్వా తుట్ఠమానసా హుత్వా “ఇదాని గహపతిపుత్తస్స పిట్ఠిం పస్సిస్సామా”తి రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “మహారాజ, గహపతిపుత్తో తే పచ్చత్థికో జాతో”తి వదింసు. “నాహం తుమ్హాకం వచనం సద్దహామి, న సో మయ్హం పచ్చత్థికో భవిస్సతీ”తి . సచ్చం, మహారాజ, సద్దహథ, అసద్దహన్తో పన తమేవ పుచ్ఛథ “పణ్డిత, అత్తనో రహస్సం నామ కస్స కథేతబ్బ”న్తి? సచే పచ్చత్థికో న భవిస్సతి, “అసుకస్స నామ కథేతబ్బ”న్తి వక్ఖతి. సచే పచ్చత్థికో భవిస్సతి, “కస్సచి న కథేతబ్బం, మనోరథే పరిపుణ్ణే కథేతబ్బ”న్తి వక్ఖతి. తదా అమ్హాకం వచనం సద్దహిత్వా నిక్కఙ్ఖా భవేయ్యాథాతి. సో “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఏకదివసం సబ్బేసు సమాగన్త్వా నిసిన్నేసు వీసతినిపాతే పఞ్చపణ్డితపఞ్హే పఠమం గాథమాహ –

> “పఞ్చ పణ్డితా సమాగతాత్థ, పఞ్హా మే పటిభాతి తం సుణాథ;
> నిన్దియమత్థం పసంసియం వా, కస్సేవావికరేయ్య గుయ్హమత్థ”న్తి. (జా. ౧.౧౬.౩౧౫);

ఏవం వుత్తే సేనకో “రాజానమ్పి అమ్హాకంయేవ అబ్భన్తరే పక్ఖిపిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఇమం గాథమాహ –

> “త్వం ఆవికరోహి భూమిపాల, భత్తా భారసహో తువం వదేతం;
> తవ ఛన్దరుచీని సమ్మసిత్వా, అథ వక్ఖన్తి జనిన్ద పఞ్చ ధీరా”తి. (జా. ౧.౧౬.౩౧౬);

తత్థ **భత్తా**తి త్వం అమ్హాకం సామికో చేవ ఉప్పన్నస్స చ భారస్స సహో, పఠమం తావ త్వమేవ ఏతం వదేహి. **తవ ఛన్దరుచీనీ**తి పచ్ఛా తవ ఛన్దఞ్చేవ రుచ్చనకారణాని చ సమ్మసిత్వా ఇమే పఞ్చ పణ్డితా వక్ఖన్తి.

అథ రాజా అత్తనో కిలేసవసికతాయ ఇమం గాథమాహ –

“యా సీలవతీ అనఞ్ఞథేయ్యా, భత్తుచ్ఛన్దవసానుగా పియా మనాపా;

నిన్దియమత్థం పసంసియం వా, భరియాయావికరేయ్య గుయ్హమత్థ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౩౧౭);

తత్థ **అనఞ్ఞథేయ్యా**తి కిలేసవసేన అఞ్ఞేన న థేనితబ్బా.

తతో సేనకో “ఇదాని రాజానం అమ్హాకం అబ్భన్తరే పక్ఖిపిస్సా”తి తుస్సిత్వా సయంకతకారణమేవ దీపేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“యో కిచ్ఛగతస్స ఆతురస్స, సరణం హోతి గతీ పరాయణఞ్చ;

నిన్దియమత్థం పసంసియం వా, సఖినోవావికరేయ్య గుయ్హమత్థ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౩౧౮);

అథ రాజా పుక్కుసం పుచ్ఛి “కథం, పుక్కుస, పస్ససి, నిన్దియం వా పసంసియం వా రహస్సం కస్స కథేతబ్బ”న్తి? సో కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“జేట్ఠో అథ మజ్ఝిమో కనిట్ఠో, యో చే సీలసమాహితో ఠితత్తో;

నిన్దియమత్థం పసంసియం వా, భాతువావికరేయ్య గుయ్హమత్థ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౩౧౯);

తత్థ **ఠితత్తో**తి ఠితసభావో నిబ్బిసేవనో.

తతో రాజా కామిన్దం పుచ్ఛి “కథం కామిన్ద పస్ససి, రహస్సం కస్స కథేతబ్బ”న్తి? సో కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“యో వే పితుహదయస్స పద్ధగూ, అనుజాతో పితరం అనోమపఞ్ఞో;

నిన్దియమత్థం పసంసియం వా, పుత్తస్సావికరేయ్య గుయ్హమత్థ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౩౨౦);

తత్థ **పద్ధగూ**తి పేసనకారకో యో పితుస్స పేసనం కరోతి, పితు చిత్తస్స వసే వత్తతి, ఓవాదక్ఖమో హోతీతి అత్థో. **అనుజాతో**తి తయో పుత్తా అతిజాతో చ అనుజాతో చ అవజాతో చాతి. అనుప్పన్నం యసం ఉప్పాదేన్తో అతిజాతో, కులభారో అవజాతో, కులపవేణిరక్ఖకో పన అనుజాతో. తం సన్ధాయ ఏవమాహ.

తతో రాజా దేవిన్దం పుచ్ఛి – “కథం దేవిన్ద, పస్ససి, రహస్సం కస్స కథేతబ్బ”న్తి? సో అత్తనో కతకారణమేవ కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“మాతా ద్విపదాజనిన్దసేట్ఠ, యా నం పోసేతి ఛన్దసా పియేన;

నిన్దియమత్థం పసంసియం వా, మాతుయావికరేయ్య గుయ్హమత్థ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౩౨౧);

తత్థ **ద్విపదాజనిన్దసేట్ఠా**తి ద్విపదానం సేట్ఠ, జనిన్ద. **ఛన్దసా పియేనా**తి ఛన్దేన చేవ పేమేన చ.

ఏవం తే పుచ్ఛిత్వా రాజా పణ్డితం పుచ్ఛి “కథం పస్ససి, పణ్డిత, రహస్సం కస్స కథేతబ్బ”న్తి. “మహారాజ, యావ అత్తనో ఇచ్ఛితం న నిప్ఫజ్జతి, తావ పణ్డితో అధివాసేయ్య, కస్సచి న కథేయ్యా”తి సో ఇమం గాథమాహ –

“గుయ్హస్స హి గుయ్హమేవ సాధు, న హి గుయ్హస్స పసత్థమావికమ్మం;

అనిప్ఫన్నతా సహేయ్య ధీరో, నిప్ఫన్నోవ యథాసుఖం భణేయ్యా”తి. (జా. ౧.౧౫.౩౨౨);

తత్థ **అనిప్ఫన్నతా**తి మహారాజ, యావ అత్తనో ఇచ్ఛితం న నిప్ఫజ్జతి, తావ పణ్డితో అధివాసేయ్య, న కస్సచి కథేయ్యాతి.

పణ్డితేన పన ఏవం వుత్తే రాజా అనత్తమనో అహోసి. సేనకో రాజానం ఓలోకేసి, రాజాపి సేనకముఖం ఓలోకేసి. బోధిసత్తో తేసం కిరియం దిస్వావ జాని “ఇమే చత్తారో జనా పఠమమేవ మం రఞ్ఞో అన్తరే పరిభిన్దింసు, వీమంసనవసేన పఞ్హో పుచ్ఛితో భవిస్సతీ”తి. తేసం పన కథేన్తానఞ్ఞేవ సూరియో అత్థఙ్గతో, దీపా జలితా. పణ్డితో “రాజకమ్మాని నామ భారియాని, న పఞ్ఞాయతి ‘కిం భవిస్సతీ’తి, ఖిప్పమేవ గన్తుం వట్టతీ”తి ఉట్ఠాయాసనా రాజానం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా చిన్తేసి “ఇమేసు ఏకో ‘సహాయకస్స కథేతుం వట్టతీ’తి ఆహ , ఏకో ‘భాతుస్స, ఏకో పుత్తస్స, ఏకో మాతు కథేతుం వట్టతీ’తి ఆహ. ఇమేహి ఏతం కతమేవ భవిస్సతి, దిట్ఠమేవ కథితన్తి మఞ్ఞామి, హోతు అజ్జేవ ఏతం జానిస్సామీ”తి. తే పన చత్తారోపి అఞ్ఞేసు దివసేసు రాజకులా నిక్ఖమిత్వా రాజనివేసనద్వారే ఏకస్స భత్తఅమ్బణస్స పిట్ఠే నిసీదిత్వా కిచ్చకరణీయాని మన్తేత్వా ఘరాని గచ్ఛన్తి. తస్మా పణ్డితో “అహం ఏతేసం చతున్నం రహస్సం అమ్బణస్స హేట్ఠా నిపజ్జిత్వా జానితుం సక్కుణేయ్య”న్తి చిన్తేత్వా తం అమ్బణం ఉక్ఖిపాపేత్వా అత్థరణం అత్థరాపేత్వా అమ్బణస్స హేట్ఠా పవిసిత్వా పురిసానం సఞ్ఞం అదాసి “తుమ్హే చతూసు పణ్డితేసు మన్తేత్వా గతేసు ఆగన్త్వా మం ఆనేయ్యాథా”తి. తే “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛిత్వా పక్కమింసు. సేనకోపి రాజానం ఆహ – “మహారాజ, అమ్హాకం వచనం న సద్దహథ, ఇదాని కిం కరిస్సథా”తి. సో తస్స వచనం గహేత్వా అనిసామేత్వావ భీతతసితో హుత్వా “ఇదాని కిం కరోమ, సేనక పణ్డితా”తి పుచ్ఛి. “మహారాజ, పపఞ్చం అకత్వా కఞ్చి అజానాపేత్వా గహపతిపుత్తం మారేతుం వట్టతీ”తి. రాజా “సేనక, ఠపేత్వా తుమ్హే అఞ్ఞో మమ అత్థకామో నామ నత్థి, తుమ్హే అత్తనో సుహదే గహేత్వా ద్వారన్తరే ఠత్వా గహపతిపుత్తస్స పాతోవ ఉపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తస్స ఖగ్గేన సీసం ఛిన్దథా”తి అత్తనో ఖగ్గరతనం అదాసి. తే “సాధు, దేవ, మా భాయి, మయం తం మారేస్సామా”తి వత్వా నిక్ఖమిత్వా “దిట్ఠా నో పచ్చామిత్తస్స పిట్ఠీ”తి భత్తఅమ్బణస్స పిట్ఠే నిసీదింసు. తతో సేనకో ఆహ “అమ్భో, కో గహపతిపుత్తం మారేస్సతీ”తి. ఇతరే “తుమ్హేయేవ ఆచరియ, మారేథా”తి తస్సేవ భారం కరింసు.

అథ నే సేనకో పుచ్ఛి “తుమ్హే ‘రహస్సం నామ అసుకస్స అసుకస్స కథేతబ్బ’న్తి వదథ, కిం వో ఏతం కతం, ఉదాహు దిట్ఠం సుత”న్తి? “కతం ఏతం, ఆచరియా”తి. తుమ్హే “రహస్సం నామ సహాయకస్స కథేతబ్బ”న్తి వదథ, “కిం వో ఏతం కతం, ఉదాహు దిట్ఠం సుత”న్తి? “కతం ఏతం మయా”తి? “కథేథ, ఆచరియా”తి. “ఇమస్మిం రహస్సే రఞ్ఞా ఞాతే జీవితం మే నత్థీ”తి. “మా భాయథ ఆచరియ, ఇధ తుమ్హాకం రహస్సభేదకో నత్థి, కథేథా”తి. సో నఖేన అమ్బణం కోట్టేత్వా “అత్థి ను ఖో ఇమస్స హేట్ఠా గహపతిపుత్తో”తి ఆహ. “ఆచరియ, గహపతిపుత్తో అత్తనో ఇస్సరియేన ఏవరూపం ఠానం న పవిసిస్సతి, ఇదాని యసేన మత్తో భవిస్సతి, కథేథ తుమ్హే”తి. సేనకో తావ అత్తనో రహస్సం కథేన్తో ఆహ – “తుమ్హే ఇమస్మిం నగరే అసుకం నామ వేసిం జానాథా”తి? “ఆమ, ఆచరియా”తి. “ఇదాని సా పఞ్ఞాయతీ”తి. “న పఞ్ఞాయతి, ఆచరియా”తి. “అహం సాలవనుయ్యానే తాయ సద్ధిం పురిసకిచ్చం కత్వా తస్సా పిళన్ధనేసు లోభేన తం మారేత్వా తస్సాయేవ సాటకేన భణ్డికం

కత్వా ఆహరిత్వా అమ్హాకం ఘరే అసుకభూమికాయ అసుకే నామ గబ్భే నాగదన్తకే లగ్గేసిం, వళఞ్జేతుం ౩ విసహామి, పురాణభావమస్స ఓలోకేమి, ఏవరూపం అపరాధకమ్మం కత్వా మయా ఏకస్స సహాయకస్స కథితం, న తేన కస్సచి కథితపుబ్బం, ఇమినా కారణేన 'సహాయకస్స గుయ్హం కథేతబ్బ'న్తి మయా కథిత"న్తి. పణ్డితో తస్స రహస్సం సాధుకం వవత్థపేత్వా సల్లక్ఖేసి.

పుక్కుసోపి అత్తనో రహస్సం కథేన్తో ఆహ – "మమ ఊరుయా కుట్ఠం అత్థి, కనిట్ఠో మే పాతోవ కఞ్చి అజానాపేత్వా తం ధోవిత్వా భేసజ్జేన మక్ఖేత్వా ఉపరి పిలోతికం దత్వా బన్ధతి. రాజా మయి ముదుచిత్తో 'ఏహి పుక్కుసా'తి మం పక్కోసిత్వా యేభుయ్యేన మమ ఊరుయాయేవ సయతి , సచే పన ఏతం రాజా జానేయ్య, మం మారేయ్య. తం మమ కనిట్ఠం ఠపేత్వా అఞ్ఞో జానన్తో నామ నత్థి, తేన కారణేన 'రహస్సం నామ భాతు కథేతబ్బ'న్తి మయా వుత్త"న్తి. కామిన్దోపి అత్తనో రహస్సం కథేన్తో ఆహ – "మం కాళపక్ఖే ఉపోసథదివసే నరదేవో నామ యక్ఖో గణ్హాతి, అహం ఉమ్మత్తకసునఖో వియ విరవామి, స్వాహం తమత్థం పుత్తస్స కథేసిం. సో మమ యక్ఖేన గహితభావం ఞత్వా మం అన్తోగేహగబ్భే నిపజ్జాపేత్వా ద్వారం పిదహిత్వా నిక్ఖమిత్వా మమ సద్దం పటిచ్ఛాదనత్థం ద్వారే సమజ్జం కారేసి, ఇమినా కారణేన 'రహస్సం నామ పుత్తస్స కథేతబ్బ'న్తి మయా వుత్త"న్తి. తతో తయోపి దేవిన్దం పుచ్ఛింసు. సో అత్తనో రహస్సం కథేన్తో ఆహ – "మయా మణిపహంసనకమ్మం కరోన్తేన రఞ్ఞో సన్తకం సక్కేన కుసరఞ్ఞో దిన్నం, సిరిపవేసనం మఙ్గలమణిరతనం థేనేత్వా మాతుయా దిన్నం. సా కఞ్చి అజానాపేత్వా మమ రాజకులం పవిసనకాలే తం మయ్హం దేతి, అహం తేన మణినా సిరిం పవేసేత్వా రాజనివేసనం గచ్ఛామి. రాజా తుమ్హేహి సద్ధిం అకథేత్వా పఠమతరం మయా సద్ధిం కథేసి. దేవసికం అట్ఠ, సోళస, ద్వత్తింస, చతుసట్ఠి కహాపణే మమ పరిబ్బయత్థాయ దేతి . సచే తస్స మణిరతనస్స ఛన్నభావం రాజా జానేయ్య, మయ్హం జీవితం నత్థి, ఇమినా కారణేన 'రహస్సం నామ మాతు కథేతబ్బ'న్తి మయా వుత్త"న్తి.

మహాసత్తో సబ్బేసమ్పి గుయ్హం అత్తనో పచ్చక్ఖం అకాసి . తే పన అత్తనో ఉదరం ఫాలేత్వా అన్తం బాహిరం కరోన్తా వియ రహస్సం అఞ్ఞమఞ్ఞం కథేత్వా "తుమ్హే అప్పమత్తా పాతోవ ఆగచ్ఛథ, గహపతిపుత్తం మారేస్సామా"తి ఉట్ఠాయ పక్కమింసు. తేసం గతకాలే పణ్డితస్స పురిసా ఆగన్త్వా అమ్బణం ఉక్ఖిపిత్వా మహాసత్తం ఆదాయ పక్కమింసు. సో ఘరం గన్త్వా న్హత్వా అలఙ్కరిత్వా సుభోజనం భుఞ్జిత్వా "అజ్జ మే భగినీ ఉదుమ్బరదేవీ రాజగేహతో సాసనం పేసేస్సతీ"తి ఞత్వా ద్వారే పచ్చాయికం పురిసం ఠపేసి "రాజగేహతో ఆగతం సీఘం పవేసేత్వా మమ దస్సేయ్యాసీ"తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా సయనపిట్ఠే నిపజ్జి. తస్మిం ఖణే రాజాపి సయనపిట్ఠే నిపన్నోవ పణ్డితస్స గుణం సరిత్వా "మహోసధపణ్డితో సత్తవస్సికకాలతో పట్ఠాయ మం ఉపట్ఠహన్తో న కిఞ్చి మయ్హం అనత్థం అకాసి, దేవతాయ పుచ్ఛితపఞ్హేపి పణ్డితే అసతి జీవితం మే లద్ధం న సియా. వేరిపచ్చామిత్తానం వచనం గహేత్వా 'అసమధురం పణ్డితం మారేథా'తి ఖగ్గం దేన్తేన అయుత్తం మయా కతం, స్వే దాని నం పస్సితుం న లభిస్సామీ"తి సోకం ఉప్పాదేసి. సరీరతో సేదా ముచ్చింసు. సో సోకసమప్పితో చిత్తస్సాదం న లభి. ఉదుమ్బరదేవీపి తేన సద్ధిం ఏకసయనగతా తం ఆకారం దిస్వా "కిం ను ఖో మయ్హం కోచి అపరాధో అత్థి, ఉదాహు దేవస్స కిఞ్చి సోకకారణం ఉప్పన్నం, పుచ్ఛిస్సామి తావ న"న్తి ఇమం గాథమాహ –

> "కిం త్వం విమనోసి రాజసేట్ఠ, ద్విపదజనిన్ద వచనం సుణోమ మేతం;
>
> కిం చిన్తయమానో దుమ్మనోసి, నూన దేవ అపరాధో అత్థి మయ్హ"న్తి. (జా. ౧.౧౫.౩౨౩);

అథ రాజా కథేన్తో గాథమాహ –

“పఞ్హే వజ్ఝో మహోసధోతి, ఆణత్తో మే వమాయ భూరిపఞ్ఞో;

తం చిన్తయమానో దుమ్మనోస్మి, న హి దేవీ అపరాధో అత్థి తుయ్హ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౩౨౪);

తత్థ **ఆణత్తో**తి భద్దే, చత్తారో పణ్డితా “మహోసధో మమ పచ్చత్థికో”తి కథయింసు. మయా తథతో అవిచినిత్వా “వధేథ న”న్తి భూరిపఞ్ఞో వధాయ ఆణత్తో. తం కారణం చిన్తయమానో దుమ్మనోస్మీతి.

తస్సా తస్స వచనం సుత్వావ మహాసత్తే సినేహేన పబ్బతమత్తో సోకో ఉప్పజ్జి. తతో సా చిన్తేసి “ఏకేన ఉపాయేన రాజానం అస్సాసేత్వా రఞ్ఞో నిద్దం ఓక్కమనకాలే మమ కనిట్ఠస్స సాసనం పహిణిస్సామీ”తి. అథ సా “మహారాజ, తయాపేతం కతం గహపతిపుత్తం మహన్తే ఇస్సరియే పతిట్ఠాపేన్తేన, తుమ్హేహి సో సేనాపతిట్ఠానే ఠపితో, ఇదాని కిర సో తుమ్హాకంయేవ పచ్చత్థికో జాతో, న ఖో పన పచ్చత్థికో ఖుద్దకో నామ అత్థి, మారేతబ్బోవ, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థా”తి రాజానం అస్సాసేసి. సో తనుభూతసోకో నిద్దం ఓక్కమి. దేవీ ఉట్ఠాయ గబ్భం పవిసిత్వా “తాత మహోసధ, చత్తారో పణ్డితా తం పరిభిన్దింసు, రాజా కుద్ధో స్వే ద్వారన్తరే తం వధాయ ఆణాపేసి, స్వే రాజకులం మా ఆగచ్ఛేయ్యాసి, ఆగచ్ఛన్తో పన నగరం హత్థగతం కత్వా సమత్థో హుత్వా ఆగచ్ఛేయ్యాసీ”తి పణ్ణం లిఖిత్వా మోదకస్స అన్తో పక్ఖిపిత్వా మోదకం సుత్తేన వేఠేత్వా నవభాజనే కత్వా ఛాదేత్వా లఞ్ఛేత్వా అత్తచారికాయ దాసియా అదాసి “ఇమం మోదకం గహేత్వా మమ కనిట్ఠస్స దేహీ”తి. సా తథా అకాసి. “రత్తిం కథం నిక్ఖన్తా”తి న చిన్తేతబ్బం. రఞ్ఞా పఠమమేవ దేవియా వరో దిన్నో, తేన న నం కోచి నివారేసి. బోధిసత్తో పణ్ణాకారం గహేత్వా నం ఉయ్యోజేసి. సా పున ఆగన్త్వా దిన్నభావం ఆరోచేసి. తస్మిం ఖణే దేవీ ఆగన్త్వా రఞ్ఞా సద్ధిం నిపజ్జి. మహాసత్తోపి మోదకం భిన్దిత్వా పణ్ణం వాచేత్వా తమత్థం ఞత్వా కత్తబ్బకిచ్చం విచారేత్వా సయనే నిపజ్జి.

ఇతరేపి చత్తారో జనా పాతోవ ఖగ్గం గహేత్వా ద్వారన్తరే ఠత్వా పణ్డితం అపస్సన్తా దుమ్మనా హుత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “కిం పణ్డితా మారితో వో గహపతిపుత్తో”తి వుత్తే “న పస్సామ, దేవా”తి ఆహంసు. మహాసత్తోపి అరుణుగ్గమనేయేవ నగరం అత్తనో హత్థగతం కత్వా తత్థ తత్థ ఆరక్ఖం ఠపేత్వా మహాజనపరివుతో రథం ఆరుయ్హ మహన్తేన పరివారేన రాజద్వారం అగమాసి. రాజా సీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేత్వా బహి ఓలోకేన్తో అట్ఠాసి. అథ మహాసత్తో రథా ఓతరిత్వా రాజానం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. రాజా తం దిస్వా చిన్తేసి “సచే అయం మమ పచ్చత్థికో భవేయ్య , న మం వన్దేయ్యా”తి. అథ నం పక్కోసాపేత్వా రాజా ఆసనే నిసీది. మహాసత్తోపి ఏకమన్తం నిసీది. చత్తారోపి పణ్డితా తత్థేవ నిసీదింసు. అథ నం రాజా కిఞ్చి అజానన్తో వియ “తాత, త్వం హియ్యో గన్త్వా ఇదాని ఆగచ్ఛసి, కిం మం పరిచ్చజసీ”తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

“అభిదోసగతో దాని ఏహిసి, కిం సుత్వా కిం సఙ్కతే మనో తే;

కో తే కిమవోచ భూరిపఞ్ఞ, ఇఙ్ఘ వచనం సుణోమ బ్రూహి మేత”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౩౨౫);

తత్థ **అభిదోసగతో**తి హియ్యో పఠమయామే గతో ఇదాని ఆగతో. **కిం సఙ్కతే**తి కిం ఆసఙ్కతే. **కిమవోచా**తి కిం రఞ్ఞో సన్తికం మా గమీతి తం కోచి అవోచ.

అథ నం మహాసత్తో “మహారాజ, తయా మే చతున్నం పణ్డితానం వచనం గహేత్వా వధో ఆణత్తో, తేనాహం న ఏమీ”తి చోదేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“పఞ్హే వజ్ఝో మహోసధోతి, యది తే మన్తయితం జనిన్ద దోసం;

భరియాయ రహోగతో అసంసి, గుయ్హం పాతుకతం సుతం మమేత”న్తి. (జా॰ ౧.౧౫.౩౨౬);

తత్థ **యది తేతి** యస్మా తయా. **మన్తయితన్తి** కథితం. **దోసన్తి** అభిదోసం, రత్తిభాగేతి అత్థో. కస్స కథితన్తి? భరియాయ. త్వఞ్హి పియ్యో తస్సా ఇమమత్థం రహోగతో అసంసి. **గుయ్హం పాతుకతన్తి** తస్సా ఏవరూపం అత్తనో రహస్సం పాతుకతం. **సుతం మమేతన్తి** మయా పనేతం తస్మిం ఖణేయేవ సుతం.

రాజా తం సుత్వా “ఇమాయ తఙ్ఖణఞ్ఞేవ సాసనం పహితం భవిస్సతీ”తి కుద్ధో దేవిం ఓలోకేసి. తం ఞత్వా మహాసత్తో “కిం, దేవ, దేవియా కుజ్ఝథ, అహం అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం సబ్బం జానామి. దేవ, తుమ్హాకం తావ రహస్సం దేవియా కథితం హోతు, ఆచరియసేనకస్స పుక్కుసాదీనం వా రహస్సం మమ కేన కథితం, అహం ఏతేసమ్పి రహస్సం జానామియేవా”తి సేనకస్స తావ రహస్సం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“యం సాలవనస్మిం సేనకో, పాపకమ్మం అకాసి అసబ్భిరూపం;

సఖినోవ రహోగతో అసంసి, గుయ్హం పాతుకతం సుతం మమేత”న్తి. (జా॰ ౧.౧౫.౩౨౭);

తత్థ **అసబ్భిరూపన్తి** అసాధుజాతికం లామకం అకుసలకమ్మం అకాసి. ఇమస్మింయేవ హి నగరే అసుకం నామ వేసిం సాలవనుయ్యానే పురిసకిచ్చం కత్వా తం మారేత్వా అలఙ్కారం గహేత్వా తస్సాయేవ సాటకేన భణ్డికం కత్వా అత్తనో ఘరే అసుకట్ఠానే నాగదన్తకే లగ్గేత్వా ఠపేసి. **సఖినోవాతి** అథ నం, మహారాజ, ఏకస్స సహాయకస్స రహోగతో హుత్వా అక్ఖాసి, తమ్పి మయా సుతం. నాహం దేవస్స పచ్చత్థికో, సేనకోయేవ. యది తే పచ్చత్థికేన కమ్మం అత్థి, సేనకం గణ్హాపేహీతి.

రాజా సేనకం ఓలోకేత్వా “సచ్చం, సేనకా”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం, దేవా”తి వుత్తే తస్స బన్ధనాగారప్పవేసనం ఆణాపేసి. పణ్డితో పుక్కుసస్స రహస్సం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“పుక్కుసపురిసస్స తే జనిన్ద, ఉప్పన్నో రోగో అరాజయుత్తో;

భాతుచ్చ రహోగతో అసంసి, గుయ్హం పాతుకతం సుతం మమేత”న్తి. (జా॰ ౧.౧౫.౩౨౮);

తత్థ **అరాజయుత్తోతి** మహారాజ, ఏతస్స కుట్ఠరోగో ఉప్పన్నో, సో రాజానం పత్తుం అయుత్తో, ధుపనానుచ్ఛవికో న హోతి. తుమ్హే చ “పుక్కుసస్స ఊరు ముదుకో”తి యేభుయ్యేన తస్స ఊరుమ్హి నిపజ్జథ. సో పనేస వణబన్ధపిలోతికాయ ఫస్సో, దేవాతి.

రాజా తమ్పి ఓలోకేత్వా “సచ్చం పుక్కుసా”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం దేవా”తి వుత్తే తమ్పి బన్ధనాగారం పవేసాపేసి. పణ్డితో కామిన్దస్సపి రహస్సం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“ఆబాధోయం అసబ్భిరూపో, కామిన్దో నరదేవేన ఫుట్ఠో;

పుత్తస్స రహోగతో అసంసి, గుయ్హం పాతుకతం సుతం మమేత”న్తి. (జా॰ ౧.౧౫.౩౨౯);

తత్థ **అసబ్భిరూపోతి** యేన సో ఆబాధేన ఫుట్ఠో ఉమ్మత్తకసునఖో వియ విరవతి, సో నరదేవయక్ఖాబాధో అసబ్భిజాతికో లామకో, రాజకులం పవిసితుం న యుత్తో, మహారాజాతి వదతి.

రాజా తమ్పి ఓలోకేత్వా “సచ్చం కామిన్దా”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం దేవా”తి వుత్తే తమ్పి బన్ధనాగారం పవేసాపేసి. పణ్డితో దేవిన్దస్సపి రహస్సం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“అట్ఠవఙ్కం మణిరతనం ఉళారం, సక్కో తే అదదా పితామహస్స;
దేవిన్దస్స గతం తదజ్జ హత్థం, మాతుచ్చ రహోగతో అసంసి;
గుయ్హం పాతుకతం సుతం మమేత”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౩౩౦);

తత్థ **పితామహస్సాతి** తవ పితామహస్స కుసరాజస్స. **తదజ్జ హత్థన్తి** తం మఙ్గలసమ్మతం మణిరతనం అజ్జ దేవిన్దస్స హత్థగతం, మహారాజాతి.

రాజా తమ్పి ఓలోకేత్వా “సచ్చం దేవిన్దా”తి పుచ్ఛిత్వా “సచ్చం దేవా”తి వుత్తే తమ్పి బన్ధనాగారం పవేసాపేసి. ఏవం “బోధిసత్తం వధిస్సామా”తి చిన్తేత్వా సబ్బేపి తే బన్ధనాగారం పవిట్ఠా. బోధిసత్తో “మహారాజ, ఇమినా కారణేనాహం ‘అత్తనో గుయ్హం పరస్స న కథేతబ్బ’న్తి వదామి, వదన్తా పన మహావినాసం పత్తా”తి వత్వా ఉత్తరి ధమ్మం దేసేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

“గుయ్హస్స హి గుయ్హమేవ సాధు, న గుయ్హస్స పసత్థమావికమ్మం;
అనిప్ఫన్నతా సహేయ్య ధీరో, నిప్ఫన్నోవ యథాసుఖం భణేయ్య.

“న గుయ్హమత్థం వివరేయ్య, రక్ఖేయ్య నం యథా నిధిం;
న హి పాతుకతో సాధు, గుయ్హో అత్థో పజానతా.

“థియా గుయ్హం న సంసేయ్య, అమిత్తస్స చ పణ్డితో;
యో చామిసేన సంహీరో, హదయత్థేనో చ యో నరో.

“గుయ్హమత్థం అసమ్బుద్ధం, సమ్బోధయతి యో నరో;
మన్తభేదభయా తస్స, దాసభూతో తితిక్ఖతి.

“యావన్తో పురిసస్సత్థం, గుయ్హం జానన్తి మన్తినం;
తావన్తో తస్స ఉబ్బేగా, తస్మా గుయ్హం న విస్సజే.

“వివిచ్చ భాసేయ్య దివా రహస్సం, రత్తిం గిరం నాతివేలం పముఞ్చే;
ఉపస్సుతికా హి సుణన్తి మన్తం, తస్మా మన్తో ఖిప్పముపేతి భేద”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౩౩౧-౩౩౬);

తత్థ **అమిత్తస్స చాతి** ఇత్థియా చ పచ్చత్థికస్స చ న కథేయ్య. **సంహీరోతి** యో చ యేన కేనచి ఆమిసేన సంహీరతి ఉపలాపతి సఙ్గహం గచ్ఛతి, తస్సపి న సంసేయ్య. **హదయత్థేనోతి** యో చ అమిత్తో మిత్తపతిరూపకో ముఖేన అఞ్ఞం కథేతి, హదయేన అఞ్ఞం చిన్తేతి, తస్సపి న సంసేయ్య. **అసమ్బుద్ధన్తి** పరేహి అఞ్ఞాతం. “అసమ్బోధ”న్తిపి పాఠో, పరేసం బోధేతుం అయుత్తన్తి అత్థో. **తితిక్ఖతీతి** తస్స అక్కోసమ్పి పరిభాసమ్పి పహారమ్పి దాసో వియ హుత్వా అధివాసేతి. **మన్తినన్తి** మన్తితం,

మన్తీనం వా అన్తరే యావన్తో జానన్తీతి అత్థో. **తావన్తే**తి తే గుయ్హజాననకే పటిచ్చ తత్తకా తస్స ఉబ్బేగా సన్తాసా ఉప్పజ్జన్తి. **న విస్సజే**తి న విస్సజ్జేయ్య పరం న జానాపేయ్య. **వివిచ్చా**తి సచే దివా రహస్సం మన్తేతుకామో హోతి, వివిత్తం ఓకాసం కారేత్వా సుప్పటిచ్ఛన్నట్ఠానే మన్తేయ్య. **నాతివేల**న్తి రత్తిం రహస్సం కథేన్తో పన అతివేలం మరియాదాతిక్కన్తం మహాసద్దం కరోన్తో గిరం నప్పముఞ్చేయ్య. **ఉపస్సుతికా హీ**తి మన్తనట్ఠానం ఉపగన్త్వా తిరోకుట్టాదీసు ఠత్వా సోతారో. **తస్మా**తి మహారాజ, తేన కారణేన సో మన్తో ఖిప్పమేవ భేదముపాగమీతి.

రాజా మహాసత్తస్స కథం సుత్వా "ఏతే సయం రాజవేరినో హుత్వా పణ్డితం మమ వేరిం కరోన్తీ"తి కుజ్ఝిత్వా "గచ్ఛథ నే నగరా నిక్ఖమాపేత్వా సూలేసు వా ఉత్తాసేథ, సీసాని వా తేసం ఛిన్దథా"తి ఆణాపేసి. తేసు పచ్ఛాబాహం బన్ధిత్వా చతుక్కే చతుక్కే కసాహి పహారసహస్సం దత్వా నీయమానేసు పణ్డితో "దేవ, ఇమే తుమ్హాకం పోరాణకా అమచ్చా, ఖమథ నేసం అపరాధ"న్తి రాజానం ఖమాపేసి. రాజా తస్స వచనం సుత్వా "సాధూ"తి తే పక్కోసాపేత్వా తస్సేవ దాసే కత్వా అదాసి. సో పన తే తత్థేవ భుజిస్సే అకాసి. రాజా "తేన హి మమ విజితే మా వసన్తూ"తి పబ్బాజనీయకమ్మం ఆణాపేసి. పణ్డితో "ఖమథ, దేవ, ఏతేసం అన్ధబాలానం దోస"న్తి ఖమాపేత్వా తేసం ఠానన్తరాని పున పాకతికాని కారేసి. రాజా "పచ్చామిత్తేసుపి తావస్స ఏవరూపా మేత్తా భవతి, అఞ్ఞేసు జనేసు కథం న భవిస్సతీ"తి పణ్డితస్స అతివియ పసన్నో అహోసి. తతో పట్ఠాయ చత్తారో పణ్డితా ఉద్ధతదాఠా వియ సప్పా నిబ్బిసా హుత్వా కిఞ్చి కథేతుం నాసక్ఖింసు.

పఞ్చపణ్డితపఞ్హో నిట్ఠితో.

నిట్ఠితా చ పరిభిన్దకథా.

యుద్ధపరాజయకణ్డం

తతో పట్ఠాయ పణ్డితోవ రఞ్ఞో అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసతి. సో చిన్తేసి "రఞ్ఞో సేతఛత్తమత్తమేవ, రజ్జం పన అహమేవ విచారేమి , మయా అప్పమత్తేన భవితుం వట్టతీ"తి. సో నగరే మహాపాకారం నామ కారేసి, తథా అనుపాకారఞ్చ ద్వారట్టాలకే అన్తరట్టాలకే ఉదకపరిఖం కద్దమపరిఖం సుక్ఖపరిఖన్తి తిస్సో పరిఖాయో కారేసి, అన్తోనగరే జిణ్ణగేహాని పటిసఙ్ఖరాపేసి, మహాపోక్ఖరణియో కారేత్వా తాసు ఉదకనిధానం కారేసి, నగరే సబ్బకోట్ఠాగారాని ధఞ్ఞస్స పూరాపేసి, హిమవన్తప్పదేసతో కులుపకతాపసేహి కుద్రూసకుముదబీజాని ఆహరాపేసి, ఉదకనిద్ధమనాని సోధాపేత్వా తత్థ రోపాపేసి, బహినగరేపి జిణ్ణసాలాపటిసఙ్ఖరణకమ్మం కారేసి. కిం కారణా? అనాగతభయపటిబాహనత్థం. తతో తతో ఆగతవాణిజకేపి "సమ్మా, తుమ్హే కుతో ఆగతత్థా"తి పుచ్ఛిత్వా "అసుకట్ఠానతో"తి వుత్తే "తుమ్హాకం రఞ్ఞా కిం పియ"న్తి పుచ్ఛిత్వా "అసుకం నామా"తి వుత్తే తేసం సమ్మానం కారేత్వా ఉయ్యోజేత్వా అత్తనో ఏకసతే యోధే పక్కోసాపేత్వా "సమ్మా, మయా దిన్నే పణ్ణాకారే గహేత్వా ఏకసతరాజధానియో గన్త్వా ఇమే పణ్ణాకారే అత్తనో పియకామతాయ తేసం రాజూనం దత్వా తేయేవ ఉపట్ఠహన్తా తేసం కిరియం వా మన్తం వా ఞత్వా మయ్హం సాసనం పేసేన్తా తత్థేవ వసథ, అహం వో పుత్తదారం పోసేస్సామీ"తి వత్వా కేసఞ్చి కుణ్డలే, కేసఞ్చి పాదుకాయో, కేసఞ్చి ఖగ్గే, కేసఞ్చి సువణ్ణమాలాయో అక్ఖరాని ఛిన్దిత్వా "యదా మమ కిచ్చం అత్థి, తదా పఞ్ఞాయన్తూ"తి అధిట్ఠహిత్వా తేసం హత్థే దత్వా పేసేసి. తే తత్థ తత్థ గన్త్వా తేసం తేసం రాజూనం పణ్ణాకారం దత్వా "కేనత్థేనాగతా"తి వుత్తే "తుమ్హేవ ఉపట్ఠాతుం ఆగతమ్హా"తి వత్వా "కుతో ఆగతత్థా"తి పుట్ఠా ఆగతట్ఠానం అవత్వా అఞ్ఞాని ఠానాని ఆచిక్ఖిత్వా "తేన హి సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛితే ఉపట్ఠహన్తా తేసం అబ్భన్తరికా అహేసుం.

తదా కపిలరట్ఠే సఙ్ఖబలకో నామ రాజా ఆవుధాని సజ్జాపేసి, సేనం సఙ్కడ్ఢి. తస్స సన్తికే ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసో పణ్డితస్స సాసనం పేసేసి "సామి, మయం ఇధ పవత్తిం 'ఇదం నామ కరిస్సతీ'తి న జానామ, ఆవుధాని సజ్జాపేతి, సేనం సఙ్కడ్ఢతి, తుమ్హే పురిసవిసేసే పేసేత్వా ఇదం పవత్తిం తథతో జానాథా"తి. అథ మహాసత్తో సువపోతకం ఆమన్తేత్వా "సమ్మ, కపిలరట్ఠే సఙ్ఖబలకో నామ రాజా ఆవుధాని సజ్జాపేసి, త్వం తత్థ గన్త్వా 'ఇమం నామ కరోతీ'తి తథతో ఞత్వా సకలజమ్బుదీపం ఆహిణ్డిత్వా మయ్హం పవత్తిం ఆహరాహీ"తి వత్వా మధులాజే ఖాదాపేత్వా మధుపానీయం పాయేత్వా సతపాకసహస్సపాకేహి తేలేహి పక్ఖన్తరం మక్ఖేత్వా పాచీనసీహపఞ్జరే ఠత్వా విస్సజ్జేసి. సోపి తత్థ గన్త్వా తస్స పురిసస్స సన్తికా తస్స రఞ్ఞో పవత్తిం తథతో ఞత్వా సకలజమ్బుదీపం పరిగ్గణ్హన్తో కపిలరట్ఠే ఉత్తరపఞ్చాలనగరం పాపుణి. తదా తత్థ చూళనిబ్రహ్మదత్తో నామ రాజా రజ్జం కారేసి. తస్స కేవట్టో నామ బ్రాహ్మణో అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అనుసాసతి, పణ్డితో బ్యత్తో. సో పచ్చూసకాలే పబుజ్ఝిత్వా దీపాలోకేన అలఙ్కతప్పటియత్తం సిరిగబ్భం ఓలోకేన్తో అత్తనో మహన్తం యసం దిస్వా "అయం మమ యసో, కస్స సన్తకో"తి చిన్తేత్వా "న అఞ్ఞస్స సన్తకో చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స , ఏవరూపం పన యసదాయకం రాజానం సకలజమ్బుదీపే అగ్గరాజానం కాతుం వట్టతి, అహఞ్చ అగ్గపురోహితో భవిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా పాతోవ న్హాత్వా భుఞ్జిత్వా అలఙ్కరిత్వా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా "మహారాజ, సుఖం సయథా"తి సుఖసేయ్యం పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, పణ్డితా"తి వుత్తే రాజానం "దేవ, మన్తేతబ్బం అత్థీ"తి ఆహ. "వద, ఆచరియా"తి. "దేవ, అన్తోనగరే రహో నామ న సక్కా లద్ధుం, ఉయ్యానం గచ్ఛామా"తి. "సాధు, ఆచరియా"తి రాజా తేన సద్ధిం ఉయ్యానం గన్త్వా బలకాయం బహి ఠపేత్వా ఆరక్ఖం కారేత్వా బ్రాహ్మణేన సద్ధిం ఉయ్యానం పవిసిత్వా మఙ్గలసిలాపట్టే నిసీది.

తదా సువపోతకోపి తం కిరియం దిస్వా "భవితబ్బమేత్థ కారణేన, అజ్జ పణ్డితస్స ఆచిక్ఖితబ్బయుత్తకం కిఞ్చి సుణిస్సామీ"తి ఉయ్యానం పవిసిత్వా మఙ్గలసాలరుక్ఖస్స పత్తన్తరే నిలీయిత్వా నిసీది. రాజా "కథేథ, ఆచరియా"తి ఆహ. "మహారాజ, తవ కణ్ణే ఇతో కరోహి, చతుక్కణ్ణోవ మన్తో భవిస్సతి. సచే, మహారాజ, మమ వచనం కరేయ్యాసి, సకలజమ్బుదీపే తం అగ్గరాజానం కరోమీ"తి. సో మహాతణ్హతాయ తస్స వచనం సుత్వా సోమనస్సప్పత్తో హుత్వా "కథేథ, ఆచరియ, కరిస్సామి తే వచన"న్తి ఆహ. "దేవ, మయం సేనం సఙ్కడ్ఢిత్వా పఠమం ఖుద్దకనగరం రుమ్భిత్వా గణ్హిస్సామ, అహఞ్హి చూళద్వారేన నగరం పవిసిత్వా రాజానం వక్ఖామి – మహారాజ, తవ యుద్ధేన కిచ్చం నత్థి, కేవలం అమ్హాకం రఞ్ఞో సన్తకో హోహి, తవ రజ్జం తవేవ భవిస్సతి, యుజ్ఝన్తో పన అమ్హాకం బలవాహనస్స మహన్తతాయ ఏకన్తేన పరాజిస్ససీ"తి. "సచే మే వచనం కరిస్సతి, సఙ్గణ్హిస్సామ నం. నో చే, యుజ్ఝిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ద్వే సేనా గహేత్వా అఞ్ఞం నగరం గణ్హిస్సామ, తతో అఞ్ఞన్తి ఏతేనుపాయేన సకలజమ్బుదీపే రజ్జం గహేత్వా 'జయపానం పివిస్సామా'తి వత్వా ఏకసతరాజానో అమ్హాకం నగరం ఆనేత్వా ఉయ్యానే ఆపానమణ్డపం కారేత్వా తత్థ నిసిన్నే విసమిస్సకం సురం పాయేత్వా సబ్బేపి తే రాజానో జీవితక్ఖయం పాపేత్వా ఏకసతరాజధానీసు రజ్జం అమ్హాకం హత్థగతం కరిస్సామ. ఏవం త్వం సకలజమ్బుదీపే అగ్గరాజా భవిస్ససీ"తి. సోపి "సాధు, ఆచరియ, ఏవం కరిస్సామీ"తి వదతి. "మహారాజ, చతుక్కణ్ణో మన్తో నామ, అయఞ్హి మన్తో న సక్కా అఞ్ఞేన జానితుం, తస్మా పపఞ్చం అకత్వా సీఘం నిక్ఖమథా"తి. రాజా తుస్సిత్వా "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి.

సువపోతకో తం సుత్వా తేసం మన్తపరియోసానే సాఖాయం ఓలమ్బకం ఓతారేన్తో వియ కేవట్టస్స సీసే ఛకణపిణ్డం పాతేత్వా "కిమేత"న్తి ముఖం వివరిత్వా ఉద్ధం ఓలోకేన్తస్స అపరమ్పి ముఖే పాతేత్వా "కిరి కిరీ"తి సద్దం విరవన్తో సాఖతో ఉప్పతిత్వా "కేవట్ట, త్వం చతుక్కణ్ణమన్తోతి మఞ్ఞసి, ఇదానేవ ఛక్కణ్ణో జాతో, పున అట్ఠకణ్ణో భవిత్వా అనేకసతకణ్ణోపి భవిస్సతీ"తి వత్వా "గణ్హథ, గణ్హథా"తి వదన్తానఞ్ఞేవ వాతవేగేన మిథిలం గన్త్వా పణ్డితస్స నివేసనం పావిసి. తస్స పన ఇదం

వత్తం – సచే కుతోచి ఆభతసాసనం పణ్డితస్సేవ కథేతబ్బం హోతి, అథస్స అంసకూటే ఓతరతి, సచే అమరాదేవియాపి సోతుం వట్టతి, ఉచ్ఛఙ్గే ఓతరతి, సచే మహాజనేన సోతబ్బం, భూమియం ఓతరతి. తదా సో పణ్డితస్స అంసకూటే ఓతరి. తాయ సఞ్ఞాయ "రహస్సేన భవితబ్బ"న్తి మహాజనో పటిక్కమి. పణ్డితో తం గహేత్వా ఉపరిపాసాదతలం అభిరుయ్హ "కిం తే, తాత, దిట్ఠం సుత"న్తి పుచ్ఛి. అథస్స సో "అహం, దేవ, సకలజమ్బుదీపే విచరన్తో అఞ్ఞస్స రఞ్ఞో సన్తికే కిఞ్చి గుయ్హం న పస్సామి, ఉత్తరపఞ్చాలనగరే పన చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స పురోహితో కేవట్టో నామ బ్రాహ్మణో రాజానం ఉయ్యానం నేత్వా చతుకణ్ణమన్తం గణ్హి. అథాహం సాఖన్తరే నిసీదిత్వా తేసం మన్తం సుణిత్వా మన్తపరియోసానే తస్స సీసే చ ముఖే చ ఛకణపిణ్డం పాతేత్వా ఆగతోమ్హీ"తి వత్వా సబ్బం కథేసి. 'రఞ్ఞా సమ్పటిచ్ఛిత'న్తి వుత్తే "సమ్పటిచ్ఛి, దేవా"తి ఆహ.

అథస్స పణ్డితో కత్తబ్బయుత్తకం సక్కారం కరిత్వా తం ముదుపచ్చత్థరణే సువణ్ణపఞ్జరే సుట్ఠు సయాపేత్వా "కేవట్టో మమ మహోసధస్స పణ్డితభావం న జానాతి మఞ్ఞే, అహం న దానిస్స మన్తస్స మత్థకం పాపుణితుం దస్సామీ"తి చిన్తేత్వా నగరతో దుగ్గతకులాని నీహరాపేత్వా బహి నివాసాపేసి, రట్ఠజనపదద్వారగామేసు సమిద్ధాని ఇస్సరియకులాని ఆహరిత్వా అన్తోనగరే నివాసాపేసి, బహుం ధనధఞ్ఞం కారేసి. చూళనిబ్రహ్మదత్తోపి కేవట్టస్స వచనం గహేత్వా సేనఙ్గపరివుతో గన్త్వా ఏకం ఖుద్దకనగరం పరిక్ఖిపి. కేవట్టోపి వుత్తనయేనేవ తత్థ పవిసిత్వా తం రాజానం సఞ్ఞాపేత్వా అత్తనో సన్తకమకాసి. ద్వే సేనా ఏకతో కత్వా తతో అఞ్ఞం నగరం రుమ్భతి. ఏతేనుపాయేన పటిపాటియా సబ్బాని తాని నగరాని గణ్హి. ఏవం చూళనిబ్రహ్మదత్తో కేవట్టస్స ఓవాదే ఠితో, ఠపేత్వా వేదేహరాజానం సేసరాజానో సకలజమ్బుదీపే అత్తనో సన్తకే అకాసి. బోధిసత్తస్స పన ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసా "చూళనిబ్రహ్మదత్తేన ఏత్తకాని నగరాని గహితాని , అప్పమత్తో హోతూ"తి నిచ్చం సాసనం పహిణింసు. సోపి తేసం "అహం ఇధ అప్పమత్తో వసామి, తుమ్హేపి అనుక్కణ్ఠన్తా అప్పమత్తో హుత్వా వసథా"తి పటిపేసేసి.

చూళనిబ్రహ్మదత్తో సత్తదివససత్తమాసాధికేహి సత్తసంవచ్ఛరేహి విదేహరజ్జం వజ్జేత్వా సేసం సకలజమ్బుదీపే రజ్జం గహేత్వా కేవట్టం ఆహ – "ఆచరియ, మిథిలాయం విదేహరజ్జం గణ్హామా"తి. "మహారాజ, మహోసధపణ్డితస్స వసననగరే రజ్జం గణ్హితుం న సక్ఖిస్సామ. సో హి ఏవం ఞాణసమ్పన్నో ఏవం ఉపాయకుసలో"తి సో విత్థారేత్వా చన్దమణ్డలం ఉట్ఠాపేన్తో వియ మహోసధస్స గుణే కథేసి. అయఞ్హి సయమ్పి ఉపాయకుసలోవ, తస్మా "మిథిలనగరం నామ దేవ అప్పమత్తకం, సకలజమ్బుదీపే రజ్జం అమ్హాకం పహోతి, కిం నో ఏతేనా"తి ఉపాయేనేవ రాజానం సఞ్ఞాపేసి. సేసరాజానోపి "మయం మిథిలరజ్జం గహేత్వావ జయపానం పివిస్సామా"తి వదన్తి. కేవట్టో తేపి నివారేత్వా "విదేహరజ్జం గహేత్వా కిం కరిస్సామ, సోపి రాజా అమ్హాకం సన్తకోవ, తస్మా నివత్తథా"తి తే ఉపాయేనేవ బోధేసి. తే తస్స వచనం సుత్వా నివత్తింసు. మహాసత్తస్స ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసా సాసనం పేసయింసు "బ్రహ్మదత్తో ఏకసతరాజపరివుతో మిథిలం ఆగచ్ఛన్తోవ నివత్తిత్వా అత్తనో నగరమేవ గతో"తి. సోపి తేసం "ఇతో పట్ఠాయ తస్స కిరియం జానన్తూ"తి పటిపేసేసి. బ్రహ్మదత్తోపి కేవట్టేన సద్ధిం "ఇదాని కిం కరిస్సామీ"తి మన్తేత్వా "జయపానం పివిస్సామా"తి వుత్తే ఉయ్యానం అలఙ్కరిత్వా చాటిసతేసు చాటిసహస్సేసు సురం ఠపేథ, నానావిధాని చ మచ్ఛమంసాదీని ఉపనేథా"తి సేవకే ఆణాపేసి. ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసా తం పవత్తిం పణ్డితస్స ఆరోచేసుం. తే పన "విసేన సురం యోజేత్వా రాజానో మారేతుకామో"తి న జానింసు. మహాసత్తో పన సువపోతకస్స సన్తికా సుతత్తా తథతో జానిత్వా "నేసం సురాపానదివసం తథతో జానిత్వా మమ పేసేథా"తి పటిసాసనం పేసేసి. తే తథా కరింసు.

పణ్డితో “మాదిసే ధరమానే ఏత్తకానం రాజూనం మరణం అయుత్తం, అవస్సయో నేసం భవిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా సహజాతం యోధసహస్సం పక్కోసాపేత్వా “సమ్మా, చూళనిబ్రహ్మదత్తో కిర ఉయ్యానం అలఙ్కారాపేత్వా ఏకసతరాజపరివుతో సురం పాతుకామో, తుమ్హే తత్థ గన్త్వా రాజూనం ఆసనేసు పఞ్ఞత్తేసు కిస్మిఞ్చి అనిసిన్నేయేవ ‘చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స అనన్తరం మహారహం ఆసనం అమ్హాకం రఞ్ఞోవ దేథా’తి వదన్తా గహేత్వా తేసం పురిసేహి ‘తుమ్హే కస్స పురిసా’తి వుత్తే ‘విదేహరాజస్సా’తి వదేయ్యాథ. తే తుమ్హేహి సద్ధిం ‘మయం సత్తదివససత్తమాసాధికాని సత్తవస్సాని రజ్జం గణ్హన్తా ఏకదివసమ్పి విదేహరాజానం న పస్సామ, కిం రాజా నామేస, గచ్ఛథ పరియన్తే ఆసనం గణ్హథా’తి వదన్తా కలహం కరిస్సన్తి. అథ తుమ్హే ‘ఠపేత్వా బ్రహ్మదత్తం అఞ్ఞో అమ్హాకం రఞ్ఞో ఉత్తరితరో ఇధ నత్థీ’తి కలహం వడ్ఢేత్వా అమ్హాకం రఞ్ఞో ఆసనమత్తమ్పి అలభన్తా ‘న దాని వో సురం పాతుం మచ్ఛమంసం ఖాదితుం దస్సామా’తి నదన్తా వగ్గన్తా మహాఘోసం కరోన్తా తేసం సన్తాసం జనేన్తా మహన్తేహి లేడ్డుదణ్డేహి సబ్బచాటియో భిన్దిత్వా మచ్ఛమంసం విప్పకిరిత్వా అపరిభోగం కత్వా జవేన సేనాయ అన్తరం పవిసిత్వా దేవనగరం పవిట్ఠా అసురా వియ ఉల్లోళం ఉట్ఠాపేత్వా ‘మయం మిథిలనగరే మహోసధపణ్డితస్స పురిసా, సక్కోన్తా అమ్హే గణ్హథా’తి తుమ్హాకం ఆగతభావం జానాపేత్వా ఆగచ్ఛథా”తి పేసేసి. తే “సాధూ”తి తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా వన్దిత్వా సన్నద్ధపఞ్చావుధా నిక్ఖమిత్వా తత్థ గన్త్వా నన్దనవనమివ అలఙ్కతఉయ్యానం పవిసిత్వా సముస్సితసేతచ్ఛత్తే ఏకసతరాజపల్లఙ్కే ఆదిం కత్వా అలఙ్కతప్పటియత్తం సిరివిభవం దిస్వా మహాసత్తేన వుత్తనియామేనేవ సబ్బం కత్వా మహాజనం సఙ్ఖోభేత్వా మిథిలాభిముఖా పక్కమింసు. రాజపురిసాపి తం పవత్తిం తేసం రాజూనం ఆరోచేసుం. చూళనిబ్రహ్మదత్తోపి “ఏవరూపస్స నామ మే విసయోగస్స అన్తరాయో కతో”తి కుజ్ఝి. రాజానోపి “అమ్హాకం జయపానం పాతుం నాదాసీ”తి కుజ్ఝింసు. బలకాయాపి “మయం అమూలకం సురం పాతుం న లభిమ్హా”తి కుజ్ఝింసు.

చూళనిబ్రహ్మదత్తో తే రాజానో ఆమన్తేత్వా “ఏథ, భో, మిథిలం గన్త్వా విదేహరాజస్స ఖగ్గేన సీసం ఛిన్దిత్వా పాదేహి అక్కమిత్వా నిసిన్నా జయపానం పివిస్సామ, సేనం గమనసజ్జం కరోథా”తి వత్వా పున రహోగతో కేవట్టస్సపి ఏతమత్థం కథేత్వా “అమ్హాకం ఏవరూపస్స మన్తస్స అన్తరాయకరం పచ్చామిత్తం గణ్హిస్సామ, ఏకసతరాజూనం అట్ఠారసఅక్ఖోభణిసఙ్ఖాయ సేనాయ పరివుతా గచ్ఛామ, ఏథ, ఆచరియా”తి ఆహ. బ్రాహ్మణో అత్తనో పణ్డితభావేన చిన్తేసి “మహోసధపణ్డితం జినితుం నామ న సక్కా, అమ్హాకంయేవ లజ్జితబ్బం భవిస్సతి, నివత్తాపేస్సామి న”న్తి. అథ నం ఏవమాహ – “మహారాజ, న ఏస విదేహరాజస్స థామో, మహోసధపణ్డితస్స సంవిధానమేతం, మహానుభావో పనేస, తేన రక్ఖితా మిథిలా సీహరక్ఖితగుహా వియ న సక్కా కేనచి గహేతుం, కేవలం అమ్హాకం లజ్జనకం భవిస్సతి, అలం తత్థ గమనేనా”తి. రాజా పన ఖత్తియమానేన ఇస్సరియమదేన మత్తో హుత్వా “కిం నో కరిస్సతీ”తి వత్వా ఏకసతరాజపరివుతో అట్ఠారసఅక్ఖోభణిసఙ్ఖాయ సేనాయ సద్ధిం నిక్ఖమి. కేవట్టోపి అత్తనో కథం గణ్హాపేతుం అసక్కోన్తో “రఞ్ఞో పచ్చనీకవుత్తి నామ అయుత్తా”తి తేన సద్ధింయేవ నిక్ఖమి. తేపి యోధా ఏకరత్తేనేవ మిథిలం పత్వా అత్తనా కతకిచ్చం పణ్డితస్స కథయింసు. పఠమం ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసాపిస్స సాసనం పహిణింసు. “చూళనిబ్రహ్మదత్తో ‘విదేహరాజానం గణ్హిస్సామీ’తి ఏకసతరాజపరివుతో ఆగచ్ఛతి, పణ్డితో అప్పమత్తో హోతు, అజ్జ అసుకట్ఠానం నామ ఆగతో, అజ్జ అసుకట్ఠానం, అజ్జ నగరం పాపుణిస్సతీ”తి పణ్డితస్స నిబద్ధం పేసేన్తియేవ. తం సుత్వా మహాసత్తో అప్పమత్తో అహోసి. విదేహరాజా పన “బ్రహ్మదత్తో కిర ఇమం నగరం గహేతుం ఆగచ్ఛతీ”తి పరమ్పరఘోసేన అస్సోసి.

అథ బ్రహ్మదత్తో అగ్గపదోసేయేవ ఉక్కాసతసహస్సేన ధారియమానేన ఆగన్త్వా సకలనగరం పరివారేసి. అథ నం హత్థిపాకారరథపాకారాదీహి పరిక్ఖిపాపేత్వా తేసు తేసు ఠానేసు బలగుమ్బం ఠపేసి. మనుస్సా ఉన్నాదేన్తా అప్ఫోటేన్తా సేళేన్తా నచ్చన్తా గజ్జన్తా తజ్జేన్తా మహాఘోసం కరోన్తా అట్ఠంసు. దీపోభాసేన చేవ అలఙ్కారోభాసేన చ సకలసత్తయోజనికా మిథిలా ఏకోభాసా అహోసి. హత్థిఅస్సరథతూరియానం సద్దేన పథవియా భిజ్జనకాలో వియ అహోసి. చత్తారో పణ్డితా ఉల్లోళసద్దం సుత్వా అజానన్తా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “మహారాజ, ఉల్లోళసద్దో జాతో, న ఖో పన మయం జానామ, కిం నామేతం, వీమంసితుం వట్టతీ”తి ఆహంసు. తం సుత్వా రాజా “చూళనిబ్రహ్మదత్తో ను ఖో ఆగతో భవేయ్యా”తి సీహపఞ్జరం వివరిత్వా ఓలోకేన్తో తస్సాగమనభావం ఞత్వా భీతతసితో “నత్థి అమ్హాకం జీవితం, సబ్బే నో జీవితక్ఖయం పాపేస్సతీ”తి తేహి సద్ధిం సల్లపన్తో నిసీది. మహాసత్తో పన తస్సాగతభావం ఞత్వా సీహో వియ అఛమ్భితో సకలనగరే ఆరక్ఖం సంవిదహిత్వా “రాజానం అస్సాసేస్సామీ”తి రాజనివేసనం అభిరుహిత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. రాజా తం దిస్వావ పటిలద్ధస్సాసో హుత్వా “ఠపేత్వా మమ పుత్తం మహోసధపణ్డితం అఞ్ఞో మం ఇమమ్హా దుక్ఖా మోచేతుం సమత్థో నామ నత్థీ”తి చిన్తేత్వా తేన సద్ధిం సల్లపన్తో ఆహ –

౫౮౦.“పఞ్చాలో సబ్బసేనాయ, బ్రహ్మదత్తోయమాగతో;
సాయం పఞ్చాలియా సేనా, అప్పమేయ్యా మహోసధ.

౫౮౧.“వీథిమతీ పత్తిమతీ, సబ్బసఙ్గామకోవిదా;
ఓహారినీ సద్దవతీ, భేరిసఙ్ఖప్పబోధనా.

౫౮౨.“లోహవిజ్జాలఙ్కారాభా, ధజినీ వామరోహినీ;
సిప్పియేహి సుసమ్పన్నా, సూరేహి సుప్పతిట్ఠితా.

౫౮౩.“దసేత్థ పణ్డితా ఆహు, భూరిపఞ్ఞా రహోగమా;
మాతా ఏకాదసీ రఞ్ఞో, పఞ్చాలియం పసాసతి.

౫౮౪.“అథేత్థేకసతం ఖత్యా, అనుయన్తా యసస్సినో;
అచ్ఛిన్నరట్ఠా బ్యథితా, పఞ్చాలియం వసం గతా.

౫౮౫.“యంవదా తక్కరా రఞ్ఞో, అకామా పియభాణినో;
పఞ్చాలమనుయాయన్తి, అకామా వసినో గతా.

౫౮౬.“తాయ సేనాయ మిథిలా, తిసన్ధిపరివారితా;
రాజధానీ విదేహానం, సమన్తా పరిఖఞ్ఞతి.

౫౮౭.“ఉద్ధం తారకజాతావ, సమన్తా పరివారితా;
మహోసధ విజానాహి, కథం మోక్ఖో భవిస్సతీ”తి.

తత్థ **సబ్బసేనాయా**తి సబ్బాయ ఏకసతరాజనాయికాయ అట్ఠారసఅక్ఖోభణిసఙ్ఖాయ సేనాయ సద్ధిం ఆగతో కిర, తాతాతి వదతి. **పఞ్చాలియా**తి పఞ్చాలరఞ్ఞో సన్తకా. **వీథిమతీ**తి వీథియా ఆనీతే దబ్బసమ్భారే గహేత్వా విచరన్తేన వడ్ఢకిగణేన సమన్నాగతా. **పత్తిమతీ**తి పదసఙ్ఖాతేన బలకాయేన సమన్నాగతా. **సబ్బసఙ్గామకోవిదా**తి సబ్బసఙ్గామే కుసలా. **ఓహారినీ**తి పరసేనాయ అన్తరం పవిసిత్వా అపఞ్ఞాయన్తావ పరసీసం ఆహరితుం సమత్థా. **సద్దవతీ**తి దసహి సద్దేహి అవివిత్తా. **భేరిసఙ్ఖప్పబోధనా**తి "ఏథ యాథ యుజ్ఝథా"తిఆదీని తత్థ వచీభేదేన జానాపేతుం న సక్కా, తాదిసాని పనేత్థ కిచ్చాని భేరిసఙ్ఖసద్దేహేవ బోధేన్తీతి భేరిసఙ్ఖప్పబోధనా. **లోహవిజ్జాలఙ్కారాభా**తి ఏత్థ **లోహవిజ్జా**తి లోహసిప్పాని. సత్తరతనపటిమణ్డితానం కవచచమ్మజాలికాసీసకరేణికాదీనం ఏతం నామం. **అలఙ్కారా**తి రాజమహామత్తాదీనం అలఙ్కారా. తస్మా లోహవిజ్జాహి చేవ అలఙ్కారేహి చ భాసతీతి లోహవిజ్జాలఙ్కారాభాతి అయమేత్థ అత్థో. **ధజినీ**తి సువణ్ణాదిపటిమణ్డితేహి నానావత్థసముజ్జలేహి రథాదీసు సముస్సితధజేహి సమన్నాగతా. **వామరోహినీ**తి హత్థీ చ అస్సే చ ఆరోహన్తా వామపస్సేన ఆరోహన్తి, తేన "వామరోహినీ"తి వుచ్చన్తి, తేహి సమన్నాగతా, అపరిమితహత్థిఅస్ససమాకిణ్ణాతి అత్థో. **సిప్పియేహీ**తి హత్థిసిప్పఅస్ససిప్పాదీసు అట్ఠారససు సిప్పేసు నిప్ఫత్తిం పత్తేహి సుట్ఠు సమన్నాగతా సుసమాకిణ్ణా. **సూరేహీ**తి తాత, ఏసా కిర సేనా సీహసమానపరక్కమేహి సూరయోధేహి సుప్పతిట్ఠితా.

ఆహూతి దస కిరేత్థ సేనాయ పణ్డితాతి వదన్తి. **భూరిపఞ్ఞా**తి పథవిసమాయ విపులాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతా. **రహోగమా**తి రహో గమనసీలా రహో నిసీదిత్వా మన్తనసీలా. తే కిర ఏకాహద్వీహం చిన్తేతుం లభన్తా పథవిం పరివత్తేతుం ఆకాసే గణ్హితుం సమత్థా. **ఏకాదసీ**తి తేహి కిర పణ్డితేహి అతిరేకతరపఞ్ఞా పఞ్చాలరఞ్ఞో మాతా. సా తేసం ఏకాదసీ హుత్వా పఞ్చాలియం సేనం పసాసతి అనుసాసతి.

ఏకదివసం కిరేకో పురిసో ఏకం తణ్డులనాళిఞ్చ పుటకభత్తఞ్చ కహాపణసహస్సఞ్చ గహేత్వా "నదిం తరిస్సామీ"తి ఓతిణ్ణో నదిమజ్ఝం పత్వా తరితుం అసక్కోన్తో తీరే ఠితే మనుస్సే ఏవమాహ – "అమ్భో, మమ హత్థే ఏకా తణ్డులనాళి పుటకభత్తం కహాపణసహస్సఞ్చ అత్థి, ఇతో యం మయ్హం రుచ్చతి, తం దస్సామి. యో సక్కోతి, సో మం ఉత్తారేతూ"తి. అథేకో థామసమ్పన్నో పురిసో గాళ్హం నివాసేత్వా నదిం ఓగాహేత్వా తం హత్థే గహేత్వా పరతీరం ఉత్తారేత్వా "దేహి మే దాతబ్బ"న్తి ఆహ. "సో తణ్డులనాళిం వా పుటకభత్తం వా గణ్హాహీ"తి . "సమ్మ, అహం జీవితం అగణేత్వా తం ఉత్తారేసిం, న మే ఏతేహి అత్థో, కహాపణం మే దేహీ"తి. అహం "ఇతో మయ్హం యం రుచ్చతి, తం దస్సామీ"తి అవచం, ఇదాని మయ్హం యం రుచ్చతి, తం దమ్మి, ఇచ్ఛన్తో గణ్హాతి. సో సమీపే ఠితస్స ఏకస్స కథేసి. సోపి తం "ఏస అత్తనో రుచ్చనకం తవ దేతి, గణ్హా"తి ఆహ. సో "అహం న గణ్హిస్సామీ"తి తం ఆదాయ వినిచ్ఛయం గన్త్వా వినిచ్ఛయామచ్చానం ఆరోచేసి. తేపి సబ్బం సుత్వా తథేవాహంసు. సో తేసం వినిచ్ఛయేన అతుట్ఠో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా తమత్థం ఆరోచేసి. రాజాపి వినిచ్ఛయామచ్చే పక్కోసాపేత్వా తేసం సన్తికే ఉభిన్నం వచనం సుత్వా వినిచ్ఛినితుం అజానన్తో అత్తనో జీవితం పహాయ నదిం ఓతిణ్ణం పరజ్జాపేసి.

తస్మిం ఖణే రఞ్ఞో మాతా చలాకదేవీ నామ అవిదూరే నిసిన్నా అహోసి. సా రఞ్ఞో దుబ్బినిచ్ఛితభావం ఞత్వా "తాత, ఇమం అడ్డం ఞత్వావ సుట్ఠు వినిచ్ఛిత"న్తి ఆహ. "అమ్మ, అహం ఏత్తకం జానామి. సచే తుమ్హే ఉత్తరితరం జానాథ, తుమ్హేవ వినిచ్ఛినథా"తి. సా "ఏవం కరిస్సామీ"తి వత్వా తం పురిసం పక్కోసాపేత్వా "ఏహి, తాత, తవ హత్థగతాని తీణిపి భూమియం ఠపేహీ"తి పటిపాటియా ఠపాపేత్వా "తాత, త్వం ఉదకే వుయ్హమానో ఇమస్స కిం కథేసీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఇదం

నామయ్యే"తి వుత్తే "తేన హి తవ రుచ్చనకం గణ్హా"తి ఆహ. సో సహస్సత్థవికం గణ్హి. అథ నం సా థోకం గతకాలే పక్కోసాపేత్వా "తాత, సహస్సం తే రుచ్చతీ"తి పుచ్ఛిత్వా "ఆమ, రుచ్చతీ"తి వుత్తే "తాత, తయా 'ఇతో యం మయ్హం రుచ్చతి, తం దస్సామీ'తి ఇమస్స వుత్తం, న వుత్త"న్తి పుచ్ఛిత్వా "వుత్తం దేవీ"తి వుత్తే "తేన హి ఇమం సహస్సం ఏతస్స దేహీ"తి వత్వా దాపేసి. సో రోదన్తో పరిదేవన్తో అదాసి. తస్మిం ఖణే రాజా అమచ్చా చ తుస్సిత్వా సాధుకారం పవత్తయింసు. తతో పట్ఠాయ తస్సా పణ్డితభావో సబ్బత్థ పాకటో జాతో. తం సన్ధాయ విదేహరాజా "మాతా ఏకాదసీ రఞ్ఞో"తి ఆహ.

ఖత్యాతి ఖత్తియా. **అచ్ఛిన్నరట్ఠా**తి చూళనిబ్రహ్మదత్తేన అచ్ఛిన్దిత్వా గహితరట్ఠా. **బ్యథితా**తి మరణభయభీతా అఞ్ఞం గహేతబ్బగహణం అపస్సన్తా. **పఞ్చాలియం వసం గతా**తి ఏతస్స పఞ్చాలరఞ్ఞో వసం గతాతి అత్థో. సామివచనత్థే హి ఏతం ఉపయోగవచనం. **యంవదా తక్కరా**తి యం ముఖేన వదన్తి, తం రఞ్ఞో కాతుం సక్కోన్తావ. **వసినో గతా**తి పుబ్బే సయంవసినో ఇదాని పనస్స వసం గతాతి అత్థో. **తిసన్ధీ**తి పఠమం హత్థిపాకారేన పరిక్ఖిత్తా, తతో రథపాకారేన, తతో అస్సపాకారేన, తతో యోధపత్తిపాకారేన పరిక్ఖిత్తాతి ఇమేహి చతూహి సఙ్ఖేపేహి తిసన్ధీహి పరివారితా. హత్థిరథానఞ్హి అన్తరం ఏకో సన్ధి, రథఅస్సానం అన్తరం ఏకో సన్ధి, అస్సపత్తీనం అన్తరం ఏకో సన్ధి. **పరిఖఞ్ఞతీ**తి ఖనీయతి. ఇమఞ్హి ఇదాని ఉప్పాటేత్వా గణ్హితుకామా వియ సమన్తతో ఖనన్తి. **ఉద్ధం తారకజాతావా**తి తాత, యాయ సేనాయ సమన్తా పరివారితా, సా అనేకసతసహస్సదణ్డదీపికాహి ఉద్ధం తారకజాతా వియ ఖాయతి. **విజానాహీ**తి తాత మహోసధపణ్డిత, అవీచితో యావ భవగ్గా అఞ్ఞో తయా సదిసో ఉపాయకుసలో పణ్డితో నామ నత్థి, పణ్డితభావో నామ ఏవరూపేసు ఠానేసు పఞ్ఞాయతి, తస్మా త్వమేవ జానాహి, కథం అమ్హాకం ఇతో దుక్ఖా పమోక్ఖో భవిస్సతీతి.

ఇమం రఞ్ఞో కథం సుత్వా మహాసత్తో చిన్తేసి "అయం రాజా అతివియ మరణభయభీతో, గిలానస్స ఖో పన వేజ్జో పటిసరణం, ఛాతస్స భోజనం, పిపాసితస్స పానీయం, ఇమస్సపి మం ఠపేత్వా అఞ్ఞం పటిసరణం నత్థి, అస్సాసేస్సామి న"న్తి. అథ మహాసత్తో మనోసిలాతలే నదన్తో సీహో వియ "మా భాయి, మహారాజ, రజ్జసుఖం అనుభవ, అహం లేడ్డుం

గహేత్వా కాకం వియ, ధనుం గహేత్వా మక్కటం వియ చ, ఇమం అట్ఠారసఅక్ఖోభణిసఙ్ఖం సేనం ఉదరే బన్ధసాటకానమ్పి అస్సామికం కత్వా పలాపేస్సామీ"తి వత్వా నవమం గాథమాహ –

౨౯౮.."పాదే దేవ పసారేహి, భుఞ్జ కామే రమస్సు చ;
హిత్వా పఞ్చాలియం సేనం, బ్రహ్మదత్తో పలాయితీ"తి.

తస్సత్థో – "దేవ, త్వం యథాసుఖం అత్తనో రజ్జసుఖసఙ్ఖాతే తే పాదే పసారేహి, పసారేన్తో చ సఙ్గామే చిత్తం అకత్వా భుఞ్జ, కామే రమస్సు చ, ఏస బ్రహ్మదత్తో ఇమం సేనం ఛడ్డేత్వా పలాయిస్సతీ"తి.

ఏవం పణ్డితో రాజానం సమస్సాసేత్వా వన్దిత్వా రాజనివేసనా నిక్ఖమిత్వా నగరే ఛణభేరిం చరాపేత్వా నాగరే ఆహ – "అమ్భో, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థ, సత్తాహం మాలాగన్ధవిలేపనపానభోజనాదీని సమ్పాదేత్వా ఛణకీళం పట్ఠపేథ. తత్థ తత్థ మనుస్సా యథారూపం మహాపానం పివన్తు, గన్ధబ్బం కరోన్తు, వాదేన్తు వగ్గన్తు సేళేన్తు నదన్తు నచ్చన్తు గాయన్తు అప్ఫోటేన్తు, పరిబ్బయో పన వో మమ సన్తకోవ హోతు, అహం మహోసధపణ్డితో నామ, పస్సిస్సథ మే ఆనుభావ"న్తి. తే తథా కరింసు. తదా గీతవాదితాదిసద్దం బహినగరే ఠితా సుణన్తి, చూళద్వారేన మనుస్సా నగరం పవిసన్తి. ఠపేత్వా పటిసత్తుం దిట్ఠం దిట్ఠం న గణ్హన్తి, తస్మా సఞ్చారో న ఛిజ్జతి, నగరం పవిట్ఠమనుస్సా ఛణకీళనిస్సితం జనం పస్సన్తి.

చూళనిబ్రహ్మదత్తోపి నగరే కోలాహలం సుత్వా అమచ్చే ఏవమాహ – “అమ్భో, అమ్హేసు అట్ఠారసఅక్ఖోభణియా సేనాయ నగరం పరివారేత్వా ఠితేసు నగరవాసీనం భయం వా సారజ్జం వా నత్థి, ఆనన్దితా సోమనస్సప్పత్తా అప్ఫోటేన్తి నదన్తి సేళేన్తి నచ్చన్తి గాయన్తి, కిం నామేత”న్తి? అథ నం ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసా ముసావాదం కత్వా ఏవమాహంసు “దేవ, మయం ఏకేన కమ్మేన చూళద్వారేన నగరం పవిసిత్వా ఛణనిస్సితం మహాజనం దిస్వా పుచ్ఛిమ్హా ‘అమ్భో , సకలజమ్బుదీపరాజానో ఆగన్త్వా తుమ్హాకం నగరం పరిక్ఖిపిత్వా ఠితా, తుమ్హే పన అతిపమత్తా, కిం నామేత’న్తి? తే ఏవమాహంసు ‘అమ్భో, అమ్హాకం రఞ్ఞో కుమారకాలే ఏకో మనోరథో అహోసి సకలజమ్బుదీపరాజూహి నగరే పరివారితే ఛణం కరిస్సామీతి, తస్స అజ్జ మనోరథో మత్థకం పత్తో, తస్మా ఛణభేరిం చరాపేత్వా సయం మహాతలే మహాపానం పివతీ”’తి.

రాజా తేసం కథం సుత్వా కుజ్ఝిత్వా సేనం ఆణాపేసి – “భోన్తో, గచ్ఛథ, ఖిప్పం ఇతో చితో చ నగరం అవత్థరిత్వా పరిఖం భిన్దిత్వా పాకారం మద్దన్తా ద్వారట్టాలకే భిన్దన్తా నగరం పవిసిత్వా సకటేహి కుమ్భణ్డాని వియ మహాజనస్స సీసాని గణ్హథ, విదేహరఞ్ఞో సీసం ఆహరథా”తి. తం సుత్వా సూరయోధా నానావుధహత్థా ద్వారసమీపం గన్త్వా పణ్డితస్స పురిసేహి సక్ఖరవాలుకకలలసిఞ్చనపాసాణపతనాదీహి ఉపద్దుతా పటిక్కమన్తి. “పాకారం భిన్దిస్సామా”తి పరిఖం ఓతిణ్ణేపి అన్తరట్టాలకేసు ఠితా ఉసుసత్తితోమరాదీహి విజ్ఝన్తా మహావినాసం పాపేన్తి. పణ్డితస్స యోధా చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స యోధే హత్థవికారాదీని దస్సేత్వా నానప్పకారేహి అక్కోసన్తి పరిభాసన్తి తజ్జేన్తి. “తుమ్హే కిలమన్తా భత్తం అలభన్తా థోకం పివిస్సథ ఖాదిస్సథా”తి సురాపిట్ఠకాని చేవ మచ్ఛమంససూలాని చ పసారేత్వా సయమేవ పివన్తి ఖాదన్తి, అనుపాకారే చఙ్కమన్తి. ఇతరే కిఞ్చి కాతుం అసక్కోన్తా చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స సన్తికం గన్త్వా “దేవ, ఠపేత్వా ఇద్ధిమన్తే అఞ్ఞేహి నిద్ధరితుం న సక్కా”తి వదింసు.

రాజా చతుపఞ్చాహం వసిత్వా గహేతబ్బయుత్తకం అపస్సన్తో కేవట్టం పుచ్ఛి “ఆచరియ, నగరం గణ్హితుం న సక్కోమ, ఏకోపి ఉపసఙ్కమితుం సమత్థో నత్థి, కిం కాతబ్బ”న్తి. కేవట్టో “హోతు, మహారాజ, నగరం నామ బహిఉదకం హోతి, ఉదకక్ఖయేన నం గణ్హిస్సామ, మనుస్సా ఉదకేన కిలమన్తా ద్వారం వివరిస్సన్తీ”తి ఆహ. సో “అత్థేసో ఉపాయో”తి సమ్పటిచ్ఛి. తతో పట్ఠాయ ఉదకం పవేసేతుం న దేన్తి. పణ్డితస్స ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసా పణ్ణం లిఖిత్వా కణ్డే బన్ధిత్వా తం పవత్తిం పేసేసుం. తేనపి పఠమమేవ ఆణత్తం “యో యో కణ్డే పణ్ణం పస్సతి, సో సో మే ఆహరతూ”తి. అథేకో పురిసో తం దిస్వా పణ్డితస్స దస్సేసి. సో తం పవత్తిం ఞత్వా “న మే పణ్డితభావం జానన్తీ”తి సట్ఠిహత్థం వేళుం ద్విధా ఫాలేత్వా పరిసుద్ధం సోధాపేత్వా పున ఏకతో కత్వా చమ్మేన బన్ధిత్వా ఉపరి కలలేన మక్ఖేత్వా హిమవన్తతో ఇద్ధిమన్తతాపసేహి ఆనీతం కుద్రూసకుముదబీజం పోక్ఖరణితీరే కలలేసు రోపాపేత్వా ఉపరి వేళుం ఠపాపేత్వా ఉదకస్స పూరాపేసి. ఏకరత్తేనేవ వడ్ఢిత్వా పుప్ఫం వేళుమత్థకతో ఉగ్గన్త్వా రతనమత్తం అట్ఠాసి.

అథ నం ఉప్పాటేత్వా “ఇదం చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స దేథా”తి అత్తనో పురిసానం దాపేసి. తే తస్స దణ్డకం వలయం కత్వా “అమ్భో, బ్రహ్మదత్తస్స పాదమూలికా ఛాతకేన మా మరిత్థ, గణ్హథేతం ఉప్పలం పిళన్ధిత్వా దణ్డకం కుచ్ఛిపూరం ఖాదథా”తి వత్వా ఖిపింసు. తమేకో పణ్డితస్స ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసో ఉట్ఠాయ గణ్హి, అథ తం రఞ్ఞో సన్తికం ఆహరిత్వా “పస్సథ, దేవ, ఇమస్స దణ్డకం, న నో ఇతో పుబ్బే ఏవం దీఘదణ్డకో దిట్ఠపుబ్బో”తి వత్వా “మినథ న”న్తి వుత్తే పణ్డితస్స పురిసా సట్ఠిహత్థం దణ్డకం అసీతిహత్థం కత్వా మినింసు. పున రఞ్ఞా “కత్థేతం జాత”న్తి వుత్తే ఏకో ముసావాదం కత్వా ఏవమాహ – “దేవ, అహం ఏకదివసం పిపాసితో హుత్వా ‘సురం పివిస్సామీ’తి చూళద్వారేన నగరం పవిట్ఠో, నాగరానం ఉదకకీళత్థాయ కతం

మహావోక్ఖరణిం పస్సిం, మహాజనో నావాయ నిసీదిత్వా పుప్ఫాని గణ్హాతి. తత్థ ఇదం తీరప్పదేసే జాతం, గమ్భీరట్ఠానే జాతస్స పన దణ్డకో సతహత్థో భవిస్సతీ"తి.

తం సుత్వా రాజా కేవట్టం ఆహ – "ఆచరియ, న సక్కా ఉదకక్ఖయేన ఇదం గణ్హితుం, హరథేకం ఉపాయ"న్తి. "తేన హి, దేవ, ధఞ్ఞక్ఖయేన గణ్హిస్సామ, నగరం నామ బహిధఞ్ఞం హోతీ"తి. ఏవం హోతు ఆచరియాతి, పణ్డితో పురిమనయేనేవ తం పవత్తిం ఞత్వా "న మే కేవట్టబ్రాహ్మణో పణ్డితభావం జానాతీ"తి అనుపాకారమత్థకే కలలం కత్వా వీహిం తత్థ రోపాపేసి. బోధిసత్తానం అధిప్పాయో నామ సమిజ్ఝతీతి వీహీ ఏకరత్తేనేవ వుట్ఠాయ పాకారమత్థకే నీలా హుత్వా పఞ్ఞాయన్తి. తం దిస్వా చూళనిబ్రహ్మదత్తో "అమ్భో, కిమేతం పాకారమత్థకే నీలం హుత్వా పఞ్ఞాయతీ"తి పుచ్ఛి. పణ్డితస్స ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసో రఞ్ఞో వచనం ముఖతో జివ్హం లుఞ్చన్తో వియ గహేత్వా "దేవ, గహపతిపుత్తో మహోసధపణ్డితో అనాగతభయం దిస్వా పుబ్బేవ రట్ఠతో ధఞ్ఞం ఆహరాపేత్వా కోట్ఠాగారాదీని పూరాపేత్వా సేసధఞ్ఞం పాకారపస్సే నిక్ఖిపాపేసి. తే కిర వీహయో ఆతపేన సుక్ఖన్తా వస్సేన తేమేన్తా తత్థేవ సస్సం జనేసుం. అహం ఏకదివసం ఏకేన కమ్మేన చూళద్వారేన పవిసిత్వా పాకారమత్థకే వీహిరాసితో వీహిం హత్థేన గహేత్వా వీథియం ఛడ్డేన్తే పస్సిం. అథ తే మం పరిహాసన్తా 'ఛాతోసి మఞ్ఞే, వీహింసాటకదసన్తే బన్ధిత్వా తవ గేహం హరిత్వా కోట్టేత్వా పచాపేత్వా భుఞ్జాహీ'తి వదింసూ"తి ఆరోచేసి.

తం సుత్వా రాజా కేవట్టం "ఆచరియ, ధఞ్ఞక్ఖయేనపి గణ్హితుం న సక్కా, అయమ్పి అనుపాయో"తి ఆహ. "తేన హి, దేవ, దారుక్ఖయేన గణ్హిస్సామ, నగరం నామ బహిదారుకం హోతీ"తి. "ఏవం హోతు, ఆచరియా"తి. పణ్డితో పురిమనయేనేవ తం పవత్తిం ఞత్వా పాకారమత్థకే వీహిం అతిక్కమిత్వా పఞ్ఞాయమానం దారురాసిం కారేసి. పణ్డితస్స మనుస్సా చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స పురిసేహి సద్ధిం పరిహాసం కరోన్తా "సచే ఛాతత్థ, యాగుభత్తం పచిత్వా భుఞ్జథా"తి మహన్తమహన్తాని దారూని ఖిపింసు. రాజా "పాకారమత్థకేన దారూని పఞ్ఞాయన్తి, కిమేత"న్తి పుచ్ఛిత్వా "దేవ, గహపతిపుత్తో కిర మహోసధపణ్డితో అనాగతభయం దిస్వా దారూని ఆహరాపేత్వా కులానం పచ్ఛాగేహేసు ఠపాపేత్వా అతిరేకాని పాకారం నిస్సాయ ఠపాపేసీ"తి ఉపనిక్ఖిత్తకానఞ్ఞేవ సన్తికా వచనం సుత్వా కేవట్టం ఆహ – "ఆచరియ, దారుక్ఖయేనపి న సక్కా అమ్హేహి గణ్హితుం, ఆహరథేకం ఉపాయ"న్తి. "మా చిన్తయిత్థ, మహారాజ, అఞ్ఞో ఉపాయో అత్థీ"తి. "ఆచరియ, కిం ఉపాయో నామేస, నాహం తవ ఉపాయస్స అన్తం పస్సామి, న సక్కా అమ్హేహి వేదేహం గణ్హితుం, అమ్హాకం నగరమేవ గమిస్సామా"తి. "దేవ, 'చూళనిబ్రహ్మదత్తో ఏకసతఖత్తియేహి సద్ధిం వేదేహం గణ్హితుం నాసక్ఖీ'తి అమ్హాకం లజ్జనకం భవిస్సతి, కిం పన మహోసధోవ పణ్డితో, అహమ్పి పణ్డితోయేవ, ఏకం లేసం కరిస్సామీ"తి. "కిం లేసో నామ, ఆచరియా"తి. "ధమ్మయుద్ధం నామ కరిస్సామ, దేవా"తి. "కిమేతం ధమ్మయుద్ధం నామా"తి? "మహారాజ న సేనా యుజ్ఝిస్సన్తి, ద్విన్నం పన రాజూనం ద్వే పణ్డితా ఏకట్ఠానే భవిస్సన్తి. తేసు యో వన్దిస్సతి, తస్స పరాజయో భవిస్సతి. మహోసధో పన ఇమం మన్తం న జానాతి, అహం మహల్లకో, నో దహరో, మం దిస్వావ వన్దిస్సతి, తదా విదేహో పరాజితో నామ భవిస్సతి, అథ మయం విదేహం పరాజేత్వా అత్తనో నగరమేవ గమిస్సామ, ఏవం నో లజ్జనకం న భవిస్సతి. ఇదం ధమ్మయుద్ధం నామా"తి.

పణ్డితో తమ్పి రహస్సం పురిమనయేనేవ ఞత్వా "సచే కేవట్టస్స పరజ్జామి, నాహం పణ్డితోస్మీ"తి చిన్తేసి. చూళనిబ్రహ్మదత్తోపి "సోభనో, ఆచరియ, ఉపాయో"తి వత్వా "స్వే ధమ్మయుద్ధం భవిస్సతి, ద్విన్నమ్పి పణ్డితానం ధమ్మేన జయపరాజయో భవిస్సతి. యో ధమ్మయుద్ధం న కరిస్సతి, సోపి పరాజితో నామ భవిస్సతీ"తి పణ్ణం లిఖాపేత్వా చూళద్వారేన వేదేహస్స పేసేసి. తం సుత్వా వేదేహో పణ్డితం పక్కోసాపేత్వా తమత్థం ఆచిక్ఖి. తం పవత్తిం సుత్వా పణ్డితో

“సాధు, దేవ, స్వే పాతోవ పచ్ఛిమద్వారే ధమ్మయుద్ధమణ్డలం సజ్జేస్సన్తి, ‘ధమ్మయుద్ధమణ్డలం ఆగచ్ఛతూ’తి పేసేథా”తి ఆహ. తం సుత్వా రాజా ఆగతదూతస్సేవ హత్థే పణ్ణకం అదాసి. పణ్డితో పునదివసే “కేవట్టస్సేవ పరాజయో హోతూ”తి పచ్ఛిమద్వారే ధమ్మయుద్ధమణ్డలం సజ్జాపేసి. తేపి ఖో ఏకసతపురిసా “కో జానాతి, కిం భవిస్సతీ”తి పణ్డితస్స ఆరక్ఖత్థాయ కేవట్టం పరివారయింసు. తేపి ఏకసతరాజానో ధమ్మయుద్ధమణ్డలం గన్త్వా పాచీనదిసం ఓలోకేన్తా అట్ఠంసు, తథా కేవట్టబ్రాహ్మణోపి.

బోధిసత్తో పన పాతోవ గన్ధోదకేన న్హత్వా సతసహస్సగ్ఘనకం కాసికవత్థం నివాసేత్వా సబ్బాలఙ్కారపటిమణ్డితో నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా మహన్తేన పరివారేన రాజద్వారం గన్త్వా “పవిసతు మే పుత్తో”తి వుత్తే పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠత్వా “కుహిం గమిస్ససి, తాతా”తి వుత్తే “ధమ్మయుద్ధమణ్డలం గమిస్సామీ”తి ఆహ. “కిం లద్ధుం వట్టతీ”తి? “దేవ, కేవట్టబ్రాహ్మణం మణిరతనేన వఞ్చేతుకామోమ్హి, అట్ఠవఙ్కం మణిరతనం లద్ధుం వట్టతీ”తి. “గణ్హ, తాతా”తి. సో తం గహేత్వా రాజానం వన్దిత్వా రాజనివేసనా ఓతిణ్ణో సహజాతేహి యోధసహస్సేహి పరివుతో నవుతికహాపణసహస్సగ్ఘనకం సేతసిన్ధవయుత్తం రథవరమారుయ్హ పాతరాసవేలాయ ద్వారసమీపం పాపుణి. కేవట్టో పన “ఇదాని ఆగమిస్సతి, ఇదాని ఆగమిస్సతీ”తి తస్సాగమనం ఓలోకేన్తోయేవ అట్ఠాసి, ఓలోకనేన దీఘగీవతం పత్తో వియ అహోసి, సూరియతేజేన సేదా ముచ్చన్తి. మహాసత్తోపి మహాపరివారతాయ మహాసముద్దో వియ అజ్ఝోత్థరన్తో కేసరసీహో వియ అఛమ్భితో విగతలోమహంసో ద్వారం వివరాపేత్వా నగరా నిక్ఖమ్మ రథా ఓరుయ్హ సీహో వియ విజమ్భమానో పాయాసి. ఏకసతరాజానోపి తస్స రూపసిరిం దిస్వా “ఏస కిర సిరివడ్ఢనసేట్ఠిపుత్తో మహోసధపణ్డితో పఞ్ఞాయ సకలజమ్బుదీపే అదుతియో”తి ఉక్కుట్ఠిసహస్సాని పవత్తయింసు.

సోపి మరుగణపరివుతో వియ సక్కో అనోమేన సిరివిభవేన తం మణిరతనం హత్థేన గహేత్వా కేవట్టాభిముఖో అగమాసి. కేవట్టోపి తం దిస్వావ సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తో పచ్చుగ్గమనం కత్వా ఏవమాహ – “పణ్డిత మహోసధ, మయం ద్వే పణ్డితా, అమ్హాకం తుమ్హే నిస్సాయ ఏత్తకం కాలం వసన్తానం తుమ్హేహి పణ్ణాకారమత్తమ్పి న పేసితపుబ్బం, కస్మా ఏవమకత్థా”తి? అథ నం మహాసత్తో “పణ్డిత, తుమ్హాకం అనుచ్ఛవికం పణ్ణాకారం ఓలోకేన్తా అజ్జ మయం ఇమం మణిరతనం లభిమ్హా, హన్ద, ఇమం మణిరతనం గణ్హథ, ఏవరూపం నామ అఞ్ఞం మణిరతనం నత్థీ”తి ఆహ. సో తస్స హత్థే జలమానం మణిరతనం దిస్వా “దాతుకామో మే భవిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా “తేన హి, పణ్డిత, దేహీ”తి హత్థం పసారేసి. మహాసత్తో “గణ్హాహి, ఆచరియా”తి ఖిపిత్వా పసారితహత్థస్స అఙ్గులీసు పాతేసి. బ్రాహ్మణో గరుం మణిరతనం అఙ్గులీహి ధారేతుం నాసక్ఖి. మణిరతనం పరిగళిత్వా మహాసత్తస్స పాదమూలే పతి. బ్రాహ్మణో లోభేన “గణ్హిస్సామి న”న్తి తస్స పాదమూలే ఓణతో అహోసి. అథస్స మహాసత్తో ఉట్ఠాతుం అదత్వా ఏకేన హత్థేన ఖన్ధట్ఠికే, ఏకేన పిట్ఠికచ్ఛాయం గహేత్వా “ఉట్ఠేథ ఆచరియ, ఉట్ఠేథ ఆచరియ, అహం అతిదహరో తుమ్హాకం నత్తుమత్తో, మా మం వన్దథా”తి వదన్తో అపరాపరం కత్వా ముఖం భూమియం ఘంసిత్వా లోహితమక్ఖితం కత్వా “అన్ధబాల, త్వం మమ సన్తికా వన్దనం పచ్చాసీససీ”తి గీవాయం గహేత్వా ఖిపి. సో ఉసభమత్తే ఠానే పతిత్వా ఉట్ఠాయ పలాయి. మణిరతనం పన మహాసత్తస్స మనుస్సాయేవ గణ్హింసు.

బోధిసత్తస్స పన “ఉట్ఠేథ ఆచరియ, ఉట్ఠేథ ఆచరియ, మా మం వన్దథా”తి వచీఘోసో సకలపరిసం ఛాదేత్వా అట్ఠాసి. “కేవట్టబ్రాహ్మణో మహోసధస్స పాదే వన్దతీ”తి పురిసాపిస్స ఏకప్పహారేనేవ ఉన్నాదాదీని అకంసు. బ్రహ్మదత్తం ఆదిం కత్వా సబ్బేపి తే రాజానో కేవట్టం మహాసత్తస్స పాదమూలే ఓణతం అద్దసంసుయేవ. తే “అమ్హాకం పణ్డితేన మహోసధో వన్దితో,

ఇదాని పరాజితమ్హా, న నో జీవితం దస్సతీ”తి అత్తనో అత్తనో అస్సే అభిరుహిత్వా ఉత్తరపఞ్చాలాభిముఖా పలాయితుం ఆరభింసు. తే పలాయన్తే దిస్వా బోధిసత్తస్స పురిసా “చూళనిబ్రహ్మదత్తో ఏకసతఖత్తియే గహేత్వా పలాయతీ”తి పున ఉక్కుట్ఠిమకంసు. తం సుత్వా తే రాజానో మరణభయభీతా భియ్యోసోమత్తాయ పలాయన్తా సేనఙ్గం భిన్దింసు. బోధిసత్తస్స పురిసాపి నదన్తా వగ్గన్తా సుట్ఠుతరం కోలాహలమకంసు . మహోసత్తో సేనఙ్గపరివుతో నగరమేవ పావిసి. చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స సేనాపి తియోజనమత్తం పక్ఖన్ది.

కేవట్టో అస్సం అభిరుయ్హ నలాటే లోహితం పుఞ్ఛమానో సేనం పత్వా అస్సపిట్ఠియం నిసిన్నోవ “భోన్తో మా పలాయథ, భోన్తో మా పలాయథ, నాహం గహపతిపుత్తం వన్దామి, తిట్ఠథ తిట్ఠథా”తి ఆహ. సేనా అసద్దహన్తా అట్ఠత్వా ఆగచ్ఛన్తం కేవట్టం అక్కోసన్తా పరిభాసన్తా “పాపధమ్మ దుట్ఠబ్రాహ్మణ, ‘ధమ్మయుద్ధం నామ కరిస్సామీ’తి వత్వా నత్తుమత్తం అప్పహోన్తమ్పి వన్దతి, నత్థి తవ కత్తబ్బ”న్తి కథం అసుణన్తా వియ గచ్ఛన్తేవ. సో వేగేన గన్త్వా సేనం పాపుణిత్వా “భోన్తో వచనం సద్దహథ మయ్హం, నాహం తం వన్దామి, మణిరతనేన మం వఞ్చేసీ”తి సబ్బేపి తే రాజానో నానాకారణేహి సమ్బోధేత్వా అత్తనో కథం గణ్హాపేత్వా తథా భిన్నం సేనం పటినివత్తేసి. సా పన తావ మహతీ సేనా సచే ఏకేకపంసుముట్ఠిం వా ఏకేకలేడ్డుం వా గహేత్వా నగరాభిముఖా ఖిపేయ్య, పరిఖం పూరేత్వా పాకారప్పమాణా రాసి భవేయ్య. బోధిసత్తానం పన అధిప్పాయో నామ సమిజ్ఝతియేవ, తస్మా ఏకోపి పంసుముట్ఠిం వా లేడ్డుం వా నగరాభిముఖం ఖిపన్తో నామ నాహోసి. సబ్బేపి తే నివత్తిత్వా అత్తనో అత్తనో ఖన్ధావారట్ఠానమేవ పచ్చాగమింసు .

రాజా కేవట్టం పుచ్ఛి “కిం కరోమ, ఆచరియా”తి. “దేవ, కస్సచి చూళద్వారేన నిక్ఖమితుం అదత్వా సఞ్చారం ఛిన్దామ, మనుస్సా నిక్ఖమితుం అలభన్తా ఉక్కణ్ఠిత్వా ద్వారం వివరిస్సన్తి, అథ మయం పచ్చామిత్తం గణ్హిస్సామా”తి. పణ్డితో తం పవత్తిం పురిమనయేనేవ ఞత్వా చిన్తేసి “ఇమేసు చిరం ఇధేవ వసన్తేసు ఫాసుకం నామ నత్థి. ఉపాయేనేవ తే పలాపేతుం వట్టతీ”తి. సో “మన్తేన తే పలాపేస్సామీ”తి ఏకం మన్తకుసలం ఉపధారేన్తో అనుకేవట్టం నామ బ్రాహ్మణం దిస్వా తం పక్కోసాపేత్వా “ఆచరియ, అమ్హాకం ఏకం కమ్మం నిద్ధరితుం వట్టతీ”తి ఆహ. “కిం కరోమ, పణ్డిత, వదేహీ”తి. “ఆచరియ, తుమ్హే అనుపాకారే ఠత్వా అమ్హాకం మనుస్సానం పమాదం ఓలోకేత్వా అన్తరన్తరా బ్రహ్మదత్తస్స మనుస్సానం పూవమచ్ఛమంసాదీని ఖిపిత్వా “అమ్భో, ఇదఞ్చిదఞ్చ ఖాదథ మా ఉక్కణ్ఠథ, అఞ్ఞం కతిపాహం వసితుం వాయమథ, నగరవాసినో పఞ్జరే బద్ధకుక్కుటా వియ ఉక్కణ్ఠితా నచిరస్సేవ వో ద్వారం వివరిస్సన్తి. అథ తుమ్హే వేదేహఞ్చ దుట్ఠగహపతిపుత్తఞ్చ గణ్హిస్సథా”తి వదేయ్యాథ . అమ్హాకం మనుస్సా తం కథం సుత్వా తుమ్హే అక్కోసిత్వా తజ్జేత్వా బ్రహ్మదత్తస్స మనుస్సానం పస్సన్తానఞ్ఞేవ తుమ్హే హత్థపాదేసు గహేత్వా వేళుపేసికాదీహి పహరన్తా వియ హుత్వా కేసే ఓహారేత్వా పఞ్చ చూళా గాహాపేత్వా ఇట్ఠకచుణ్ణేన ఓకిరాపేత్వా కణవీరమాలం కణ్ఠే కత్వా కతిపయపహారే దత్వా పిట్ఠియం రాజియో దస్సేత్వా పాకారం ఆరోపేత్వా సిక్కాయ పక్ఖిపిత్వా యోత్తేన ఓతారేత్వా “గచ్ఛ మన్తభేదక, చోరా”తి చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స మనుస్సానం దస్సన్తి. తే తం రఞ్ఞో సన్తికం ఆనేస్సన్తి. రాజా తం దిస్వా “కో తే అపరాధో”తి పుచ్ఛిస్సతి. అథస్స ఏవం వదేయ్యాథ “మహారాజ, మయ్హం పుబ్బే యసో మహన్తో, గహపతిపుత్తో మన్తభేదకో”తి మం కుజ్ఝిత్వా రఞ్ఞో కథేత్వా సబ్బం మే విభవం అచ్ఛిన్ది, “అహం మమ యసభేదకస్స గహపతిపుత్తస్స సీసం గణ్హాపేస్సామీ”తి తుమ్హాకం మనుస్సానం ఉక్కణ్ఠితమోచనేన ఏతేసం ఠితానం ఖాదనీయం వా భోజనీయం వా దేమి. ఏత్తకేన మం పోరాణవేరం హదయే కత్వా ఇమం బ్యసనం పాపేసి. “తం సబ్బం తుమ్హాకం మనుస్సా జానన్తి, మహారాజా”తి నానప్పకారేహి తం సద్దహాపేత్వా విస్సాసే ఉప్పన్నే వదేయ్యాథ “మహారాజ, తుమ్హే మమం లద్ధకాలతో పట్ఠాయ మా చిన్తయిత్థ. ఇదాని వేదేహస్స చ

గహపతిపుత్తస్స చ జీవితం నత్థి, అహం ఇమస్మిం నగరే పాకారస్స థిరట్ఠానదుబ్బలట్ఠానఞ్చ పరిఖాయం కుమ్భీలాదీనం అత్థిట్ఠానఞ్చ నత్థిట్ఠానఞ్చ జానామి, న చిరస్సేవ వో నగరం గహేత్వా దస్సామీ”తి. అథ సో రాజా సద్దహిత్వా తుమ్హాకం సక్కారం కరిస్సతి, సేనావాహనఞ్చ పటిచ్ఛాపేస్సతి. అథస్స సేనం వాళకుమ్భీలట్ఠానేసుయేవ ఓతారేయ్యాథ. తస్స సేనా కుమ్భీలభయేన న ఓతరిస్సతి, తదా తుమ్హే రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “తుమ్హాకం సేనాయ, దేవ, గహపతిపుత్తేన లఞ్జో దిన్నో, సబ్బే రాజానో చ ఆచరియకేవట్టఞ్చ ఆదిం కత్వా న కేనచి లఞ్జో అగ్గహితో నామ అత్థి. కేవలం ఏతే తుమ్హే పరివారేత్వా చరన్తి, సబ్బే పన గహపతిపుత్తస్స సన్తకావ, అహమేకోవ తుమ్హాకం పురిసో. సచే మే న సద్దహథ, సబ్బే రాజానో అలఙ్కరిత్వా మం దస్సనాయ ఆగచ్ఛన్తూ”తి పేసేథ. “అథ నేసం గహపతిపుత్తేన అత్తనో నామరూపం లిఖిత్వా దిన్నేసు వత్థాలఙ్కారఖగ్గాదీసు అక్ఖరాని దిస్వా నిట్ఠం గచ్ఛేయ్యాథా”తి వదేయ్యాథ. సో తథా కత్వా తాని దిస్వా నిట్ఠం గన్త్వా భీతతసితో తే రాజానో ఉయ్యోజేత్వా “ఇదాని కిం కరోమ పణ్డితా”తి తుమ్హే పుచ్ఛిస్సతి. తమేనం తుమ్హే ఏవం వదేయ్యాథ “మహారాజ, గహపతిపుత్తో బహుమాయో. సచే అఞ్ఞాని కతిపయదివసాని వసిస్సథ, సబ్బం వో సేనం అత్తనో హత్థగతం కత్వా తుమ్హే గణ్హిస్సతి. తస్మా పపఞ్చం అకత్వా అజ్జేవ మజ్ఝిమయామానన్తరే అస్సపిట్ఠియం నిసీదిత్వా పలాయిస్సామ, మా నో పరహత్థే మరణం హోతూ”తి. సో తుమ్హాకం వచనం సుత్వా తథా కరిస్సతి. తుమ్హే తస్స పలాయనవేలాయ నివత్తిత్వా అమ్హాకం మనుస్సే జానాపేయ్యాథాతి.

తం సుత్వా అనుకేవట్టబ్రాహ్మణో “సాధు పణ్డిత, కరిస్సామి తే వచన”న్తి ఆహ. “తేన హి కతిపయపహారే సహితుం వట్టతీ”తి. “పణ్డిత , మమ జీవితఞ్చ హత్థపాదే చ ఠపేత్వా సేసం అత్తనో రుచివసేన కరోహీ”తి. సో తస్స గేహే మనుస్సానం సక్కారం కారేత్వా అనుకేవట్టం వుత్తనయేన విప్పకారం పాపేత్వా యోత్తేన ఓతారేత్వా బ్రహ్మదత్తమనుస్సానం దాపేసి. అథ తే తం గహేత్వా తస్స దస్సేసుం. రాజా తం వీమంసిత్వా సద్దహిత్వా సక్కారమస్స కత్వా సేనం పటిచ్ఛాపేసి. సోపి తం వాళకుమ్భీలట్ఠానేసుయేవ ఓతారేతి. మనుస్సా కుమ్భీలేహి ఖజ్జమానా అట్టాలకట్ఠితేహి మనుస్సేహి ఉసుసత్తితోమరేహి విజ్ఝియమానా మహావినాసం పాపుణన్తి. తతో పట్ఠాయ కోచి భయేన ఉపగన్తుం న సక్కోతి. అనుకేవట్టో రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా “తుమ్హాకం అత్థాయ యుజ్ఝనకా నామ నత్థి, సబ్బేహి లఞ్జో గహితో, అసద్దహన్తో పక్కోసాపేత్వా నివత్థవత్థాదీసు అక్ఖరాని ఓలోకేథా”తి ఆహ. రాజా తథా కత్వా సబ్బేసం వత్థాదీసు అక్ఖరాని దిస్వా “అద్ధా ఇమేహి లఞ్జో గహితో”తి నిట్ఠం గన్త్వా “ఆచరియ, ఇదాని కిం కత్తబ్బ”న్తి పుచ్ఛిత్వా “దేవ, అఞ్ఞం కాతబ్బం నత్థి. సచే పపఞ్చం కరిస్సథ, గహపతిపుత్తో వో గణ్హిస్సతి, ఆచరియకేవట్టోపి కేవలం నలాటే వణం కత్వా చరతి, లఞ్జో పన ఏతేనపి గహితో. అయఞ్హి మణిరతనం గహేత్వా తుమ్హే తియోజనం పలాపేసి, పున సద్దహాపేత్వా నివత్తేసి, అయమ్పి పరిభిన్దకోవ. ఏకరత్తివాసోపి మయ్హం న రుచ్చతి, అజ్జేవ మజ్ఝిమయామసమనన్తరే పలాయితుం వట్టతి, మం ఠపేత్వా అఞ్ఞో తవ సుహదయో నామ నత్థీ”తి వుత్తే “తేన హి ఆచరియ తుమ్హేయేవ మే అస్సం కప్పేత్వా యానసజ్జం కరోథా”తి ఆహ.

బ్రాహ్మణో తస్స నిచ్ఛయేన పలాయనభావం ఞత్వా “మా భాయి, మహారాజా”తి అస్సాసేత్వా బహి నిక్ఖమిత్వా ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసానం “అజ్జ రాజా పలాయిస్సతి, మా నిద్దాయిత్థా”తి ఓవాదం దత్వా రఞ్ఞో అస్సో యథా ఆకడ్ఢితో సుట్ఠుతరం పలాయతి, ఏవం అవకప్పనాయ కప్పేత్వా మజ్ఝిమయామసమనన్తరే “కప్పితో, దేవ, అస్సో, వేలం జానాహీ”తి ఆహ. రాజా అస్సం అభిరుహిత్వా పలాయి. అనుకేవట్టోపి అస్సం అభిరుహిత్వా తేన సద్ధిం గచ్ఛన్తో వియ థోకం గన్త్వా నివత్తో. అవకప్పనాయ కప్పితఅస్సో ఆకడ్ఢియమానోపి రాజానం గహేత్వా పలాయి. అనుకేవట్టో సేనాయ అన్తరం పవిసిత్వా “చూళనిబ్రహ్మదత్తో పలాతో”తి ఉక్కుట్ఠిమకాసి. ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసాపి అత్తనో మనుస్సేహి సద్ధిం ఉపఘోసింసు. సేసరాజానో

తం సుత్వా “మహోసధపణ్డితో ద్వారం వివరిత్వా నిక్ఖన్తో భవిస్సతి, న నో దాని జీవితం దస్సతీ”తి భీతతసితా ఉపభోగపరిభోగభణ్డానిపి అనోలోకేత్వా ఇతో చితో చ పలాయింసు. మనుస్సా “రాజానో పలాయన్తీ”తి సుట్ఠుతరం ఉపఘోసింసు. తం సుత్వా ద్వారట్టాలకాదీసు ఠితాపి ఉన్నాదింసు అప్పోటయింసు. ఇతి తస్మిం ఖణే పథవీ వియ భిజ్జమానా సముద్దో వియ సఙ్ఖుభితో సకలనగరం అన్తో చ బహి చ ఏకనిన్నాదం అహోసి. అట్ఠారసఅక్ఖోభణిసఙ్ఖా మనుస్సా “మహోసధపణ్డితేన కిర బ్రహ్మదత్తో ఏకసతరాజానో చ గహితా”తి మరణభయభీతా అత్తనో అత్తనో ఉదరబద్ధసాటకమ్పి ఛడ్డేత్వా పలాయింసు. ఖన్ధావారట్ఠానం తుచ్ఛం అహోసి. చూళనిబ్రహ్మదత్తో ఏకసతే ఖత్తియే గహేత్వా అత్తనో నగరమేవ గతో. పునదివసే పన పాతోవ నగరద్వారాని వివరిత్వా బలకాయా నగరా నిక్ఖమిత్వా మహావిలోపం దిస్వా “కిం కరోమ, పణ్డితా”తి మహాసత్తస్స ఆరోచయింసు. సో ఆహ – “ఏతేహి ఛడ్డితం ధనం అమ్హాకం పాపుణాతి, సబ్బేసం రాజూనం సన్తకం అమ్హాకం రఞ్ఞో, దేథ, సేట్ఠినఞ్చ కేవట్టబ్రాహ్మణస్స చ సన్తకం అమ్హాకం ఆహరథ, అవసేసం పన నగరవాసినో గణ్హన్తూ”తి. తేసం మహగ్ఘరతనభణ్డమేవ ఆహరన్తానం అడ్ఢమాసో వీతివత్తో. సేసం పన చతూహి మాసేహి ఆహరింసు. మహాసత్తో అనుకేవట్టస్స మహన్తం సక్కారమకాసి. తతో పట్ఠాయ చ కిర మిథిలవాసినో బహూ హిరఞ్ఞసువణ్ణా జాతా. బ్రహ్మదత్తస్సపి తేహి రాజూహి సద్ధిం ఉత్తరపఞ్చాలనగరే వసన్తస్స ఏకవస్సం అతీతం.

బ్రహ్మదత్తస్స యుద్ధపరాజయకణ్డం నిట్ఠితం.

సువకణ్డం

అథేకదివసం కేవట్టో ఆదాసే ముఖం ఓలోకేన్తో నలాటే వణం దిస్వా “ఇదం గహపతిపుత్తస్స కమ్మం, తేనాహం ఏత్తకానం రాజూనం అన్తరే లజ్జాపితో”తి చిన్తేత్వా సముప్పన్నకోధో హుత్వా “కదా ను ఖ్వస్స పిట్ఠిం పస్సితుం సమత్థో భవిస్సామీ”తి చిన్తేన్తో “అత్థేసో ఉపాయో, అమ్హాకం రఞ్ఞో ధీతా పఞ్చాలచన్దీ నామ ఉత్తమరూపధరా దేవచ్ఛరాపటిభాగా, తం విదేహరఞ్ఞో దస్సామా”తి వత్వా “వేదేహం కామేన పలోభేత్వా గిలితబళిసం వియ మచ్ఛం సద్ధిం మహోసధేన ఆనేత్వా ఉభో తే మారేత్వా జయపానం పివిస్సామా”తి సన్నిట్ఠానం కత్వా రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆహ – “దేవ, ఏకో మన్తో అత్థీ”తి. “ఆచరియ, తవ మన్తం నిస్సాయ ఉదరబద్ధసాటకస్సపి అస్సామినో జాతమ్హా, ఇదాని కిం కరిస్ససి, తుణ్హీ హోహీ”తి. “మహారాజ, ఇమినా ఉపాయేన సదిసో అఞ్ఞో నత్థీ”తి. “తేన హి భణాహీ”తి. “మహారాజ, అమ్హేహి ద్వీహియేవ ఏకతో భవితుం వట్టతీ”తి. “ఏవం హోతూ”తి. అథ నం బ్రాహ్మణో ఉపరిపాసాదతలం ఆరోపేత్వా ఆహ – “మహారాజ, విదేహరాజానం కిలేసేన పలోభేత్వా ఇధానేత్వా సద్ధిం గహపతిపుత్తేన మారేస్సామా”తి. “సున్దరో, ఆచరియ, ఉపాయో, కథం పన తం పలోభేత్వా ఆనేస్సామా”తి? “మహారాజ, ధీతా వో పఞ్చాలచన్దీ ఉత్తమరూపధరా, తస్సా రూపసమ్పత్తిం చాతురియవిలాసేన కవీహి గీతం బన్ధాపేత్వా తాని కబ్బాని మిథిలాయం గాయాపేత్వా ‘ఏవరూపం ఇత్థిరతనం అలభన్తస్స విదేహనరిన్దస్స కిం రజ్జేనా’తి తస్స సవనసంసగ్గేనేవ పటిబద్ధభావం ఞత్వా అహం తత్థ గన్త్వా దివసం వవత్థపేస్సామి. సో మయి దివసం వవత్థపేత్వా ఆగతే గిలితబళిసో వియ మచ్ఛో గహపతిపుత్తం గహేత్వా ఆగమిస్సతి, అథ నే మారేస్సామా”తి.

రాజా తస్స వచనం సుత్వా తుస్సిత్వా “సున్దరో ఉపాయో, ఆచరియ, ఏవం కరిస్సామా”తి సమ్పటిచ్ఛి. తం పన మన్తం చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స సయనపాలికా సాళికా సుత్వా పచ్చక్ఖమకాసి. రాజా నిపుణే కబ్బకారే పక్కోసాపేత్వా బహుం ధనం దత్వా ధీతరం తేసం దస్సేత్వా “తాతా, ఏతిస్సా రూపసమ్పత్తిం నిస్సాయ కబ్బం కరోథా”తి ఆహ. తే అతిమనోహరాని గీతాని బన్ధిత్వా రాజానం సావయింసు. రాజా తుస్సిత్వా బహుం ధనం తేసం అదాసి. కవీనం సన్తికా నటా సిక్ఖిత్వా

సమజ్జమణ్డలే గాయింసు. ఇతి తాని విత్థారితాని అహేసుం. తేసు మనుస్సానం అన్తరే విత్థారితత్తం గతేసు రాజా గాయకే పక్కోసాపేత్వా ఆహ – “తాతా, తుమ్హే మహాసకుణే గహేత్వా రత్తిభాగే రుక్ఖం అభిరుయ్హ తత్థ నిసిన్నా గాయిత్వా పచ్చూసకాలే తేసం గీవాసు కంసతాలే బన్ధిత్వా తే ఉప్పాతేత్వా ఓతరథా”తి. సో కిర “పఞ్చాలరఞ్ఞో ధీతు సరీరవణ్ణం దేవతాపి గాయన్తీ”తి పాకటభావకరణత్థం తథా కారేసి. పున రాజా కవీ పక్కోసాపేత్వా “తాతా, ఇదాని తుమ్హే ‘ఏవరూపా కుమారికా జమ్బుదీపతలే అఞ్ఞస్స రఞ్ఞో నానుచ్ఛవికా, మిథిలాయం వేదేహరఞ్ఞో అనుచ్ఛవికా’తి రఞ్ఞో చ ఇస్సరియం ఇమాయ చ రూపం వణ్ణేత్వా గీతాని బన్ధథా”తి ఆహ. తే తథా కత్వా రఞ్ఞో ఆరోచయింసు.

రాజా తేసం ధనం దత్వా పున గాయకే పక్కోసాపేత్వా “తాతా, మిథిలం గన్త్వా తత్థ ఇమినావ ఉపాయేన గాయథా”తి పేసేసి. తే తాని గాయన్తా అనుపుబ్బేన మిథిలం గన్త్వా సమజ్జమణ్డలే గాయింసు. తాని సుత్వా మహాజనో ఉక్కుట్ఠిసహస్సాని పవత్తేత్వా తేసం బహుం ధనం అదాసి. తే రత్తిసమయే రుక్ఖేసుపి గాయిత్వా పచ్చూసకాలే సకుణానం గీవాసు కంసతాలే బన్ధిత్వా ఓతరన్తి. ఆకాసే కంసతాలసద్దం సుత్వా “పఞ్చాలరాజధీతు సరీరవణ్ణం దేవతాపి గాయన్తీ”తి సకలనగరే ఏకకోలాహలం అహోసి. రాజా సుత్వా గాయకే పక్కోసాపేత్వా అన్తోనివేసనే సమజ్జం కారేత్వా “ఏవరూపం కిర ఉత్తమరూపధరం ధీతరం చూళనిరాజా మయ్హం దాతుకామో”తి తుస్సిత్వా తేసం బహుం ధనం అదాసి. తే ఆగన్త్వా బ్రహ్మదత్తస్స ఆరోచేసుం. అథ నం కేవట్టో ఆహ – “ఇదాని, మహారాజ, దివసం వవత్థపనత్థాయ గమిస్సామీ”తి. “సాధు, ఆచరియ, కిం లద్ధుం వట్టతీ”తి? “థోకం పణ్ణాకార”న్తి. “తేన హి గణ్హా”తి దాపేసి. సో తం ఆదాయ మహన్తేన పరివారేన వేదేహరట్ఠం పాపుణి. తస్సాగమనం సుత్వా నగరే ఏకకోలాహలం జాతం “చూళనిరాజా కిర వేదేహో చ మిత్తసన్థవం కరిస్సన్తి, చూళనిరాజా అత్తనో ధీతరం అమ్హాకం రఞ్ఞో దస్సతి , కేవట్టో దివసం వవత్థపేతుం ఏతీ”తి. వేదేహరాజాపి సుణి, మహాసత్తోపి, సుత్వాన పనస్స ఏతదహోసి “తస్సాగమనం మయ్హం న రుచ్చతి, తథతో నం జానిస్సామీ”తి. సో చూళనిసన్తికే ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసానం సాసనం పేసేసి “ఇమమత్థం తథతో జానిత్వా పేసేన్తూ”తి. అథ తే “మయమేతం తథతో న జానామ, రాజా చ కేవట్టో చ సయనగబ్భే నిసీదిత్వా మన్తేన్తి, రఞ్ఞో పన సయనపాలికా సాళికా సకుణికా ఏతమత్థం జానేయ్యా”తి పటిపేసయింసు.

తం సుత్వా మహాసత్తో చిన్తేసి “యథా పచ్చామిత్తానం ఓకాసో న హోతి, ఏవం సువిభత్తం కత్వా సుసజ్జితం నగరం అహం కేవట్టస్స దట్ఠుం న దస్సామీ”తి. సో నగరద్వారతో యావ రాజగేహా, రాజగేహతో చ యావ అత్తగేహా, గమనమగ్గం ఉభోసు పస్సేసు కిలఞ్జేహి పరిక్ఖిపాపేత్వా మత్థకేపి కిలఞ్జేహి పటిచ్ఛాదాపేత్వా చిత్తకమ్మం కారాపేత్వా భూమియం పుప్ఫాని వికిరిత్వా పుణ్ణఘటే ఠపాపేత్వా కదలియో బన్ధాపేత్వా ధజే పగ్గణ్హాపేసి. కేవట్టో నగరం పవిసిత్వా సువిభత్తం నగరం అపస్సన్తో “రఞ్ఞా మే మగ్గో అలఙ్కారాపితో”తి చిన్తేత్వా నగరస్స అదస్సనత్థం కతభావం న జాని. సో గన్త్వా రాజానం దిస్వా పణ్ణాకారం పటిచ్ఛాపేత్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం నిసీదిత్వా రఞ్ఞా కతసక్కారసమ్మానో ఆగతకారణం ఆరోచేన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౩౯౯.“రాజా సన్థవకామో తే, రతనాని పవేచ్ఛతి;

ఆగచ్ఛన్తు ఇతో దూతా, మఞ్జుకా పియభాణినో.

౪౦౦.“భాసన్తు ముదుకా వాచా, యా వాచా పటినన్దితా;

పఞ్చాలో చ విదేహో చ, ఉభో ఏకా భవన్తు తే”తి.

తత్థ **సన్థవకామోతి** మహారాజ, అమ్హాకం రాజా తయా సద్ధిం మిత్తసన్థవం కాతుకామో. **రతనానీతి** ఇత్థిరతనం అత్తనో ధీతరం ఆదిం కత్వా తుమ్హాకం సబ్బరతనాని దస్సతి. **ఆగచ్ఛన్తూతి** ఇతో పట్ఠాయ కిర ఉత్తరపఞ్చాలనగరతో పణ్ణాకారం గహేత్వా మధురవచనా పియభాణినో దూతా ఇధ ఆగచ్ఛన్తు, ఇతో చ తత్థ గచ్ఛన్తు. **ఏకా భవన్తూతి** గఙ్గోదకం వియ యమునోదకేన సద్ధిం సంసన్దన్తా ఏకసదిసావ హోన్తూతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా "మహారాజ, అమ్హాకం రాజా అఞ్ఞం మహామత్తం పేసేతుకామో హుత్వాపి 'అఞ్ఞో మనాపం కత్వా సాసనం ఆరోచేతుం న సక్ఖిస్సతీ'తి మం పేసేసి 'ఆచరియ, తుమ్హే రాజానం సాధుకం పబోధేత్వా ఆదాయ ఆగచ్ఛథా'తి, గచ్ఛథ రాజసేట్ఠ అభిరూపఞ్చ కుమారికం లభిస్సథ, అమ్హాకఞ్చ రఞ్ఞా సద్ధిం మిత్తభావో పతిట్ఠహిస్సతీ"తి ఆహ. సో తస్స వచనం సుత్వా తుట్ఠమానసో "ఉత్తమరూపధరం కిర కుమారికం లభిస్సామీ"తి సవనసంసగ్గేన బజ్ఝిత్వా "ఆచరియ, తుమ్హాకఞ్చ కిర మహోసధపణ్డితస్స చ ధమ్మయుద్ధే వివాదో అహోసి, గచ్ఛథ పుత్తం మే పస్సథ, ఉభోపి పణ్డితా అఞ్ఞమఞ్ఞం ఖమాపేత్వా మన్తేత్వా ఏథా"తి ఆహ. తం సుత్వా కేవట్టో "పస్సిస్సామి పణ్డిత"న్తి తం పస్సితుం అగమాసి. మహాసత్తోపి తం దివసం "తేన మే పాపధమ్మేన సద్ధిం సల్లాపో మా హోతూ"తి పాతోవ థోకం సప్పిం పివి, గేహమ్పిస్స బహలేన అల్లగోమయేన లేపాపేసి, థమ్భే తేలేన మక్ఖేసి, తస్స నిపన్నమఞ్చకం ఠపేత్వా సేసాని మఞ్చపీఠాదీని నీహరాపేసి.

సో మనుస్సానం సఞ్ఞమదాసి "తాతా, బ్రాహ్మణే కథేతుం ఆరద్ధే ఏవం వదేయ్యాథ 'బ్రాహ్మణ, మా పణ్డితేన సద్ధిం కథయిత్థ, అజ్జ తేన తిఖిణసప్పి పివిత'న్తి. మయి చ తేన సద్ధిం కథనాకారం కరోన్తేపి 'దేవ తిఖిణసప్పి తే పివితం, మా కథేథా'తి మం నివారేథా"తి. ఏవం విచారేత్వా మహాసత్తో రత్తపటం నివాసేత్వా సత్తసు ద్వారకోట్ఠకేసు మనుస్సే ఠపేత్వా సత్తమే ద్వారకోట్ఠకే పటమఞ్చకే నిపజ్జి. కేవట్టోపిస్స పఠమద్వారకోట్ఠకే ఠత్వా "కహం పణ్డితో"తి పుచ్ఛి. అథ నం తే మనుస్సా "బ్రాహ్మణ, మా సద్దమకరి, సచేపి ఆగచ్ఛితుకామో, తుణ్హీ హుత్వా ఏహి, అజ్జ పణ్డితేన తిఖిణసప్పి పీతం, మహాసద్దం కాతుం న లబ్భతీ"తి ఆహంసు. సేసద్వారకోట్ఠకేసుపి నం తథేవ ఆహంసు. సో సత్తమద్వారకోట్ఠకం అతిక్కమిత్వా పణ్డితస్స సన్తికం అగమాసి. పణ్డితో కథనాకారం దస్సేసి. అథ నం మనుస్సా "దేవ, మా కథయిత్థ, తిఖిణసప్పి తే పీతం, కిం తే ఇమినా దుట్ఠబ్రాహ్మణేన సద్ధిం కథితేనా"తి వత్వా వారయింసు. ఇతి సో తస్స సన్తికం గన్త్వా నేవ నిసీదితుం, న ఆసనం నిస్సాయ ఠితట్ఠానం లభి, అల్లగోమయం అక్కమిత్వా అట్ఠాసి.

అథ నం ఓలోకేత్వా ఏకో అక్ఖీని నిమీలి, ఏకో భముకం ఉక్ఖిపి, ఏకో కప్పరం కణ్డూయి. సో తేసం కిరియం ఓలోకేత్వా మఙ్కుభూతో "గచ్ఛామహం పణ్డితా"తి వత్వా అపరేన "అరే దుట్ఠబ్రాహ్మణ, 'మా సద్దమకాసీ'తి వుత్తో సద్దమేవ కరోసి, అట్ఠీని తే భిన్దిస్సామీ"తి వుత్తే భీతతసితో హుత్వా నివత్తిత్వా ఓలోకేసి. అథ నం అఞ్ఞో వేళుపేసికాయ పిట్ఠియం తాళేసి, అఞ్ఞో గీవాయం గహేత్వా ఖిపి, అఞ్ఞో పిట్ఠియం హత్థతలేన పహరి. సో దీపిముఖా ముత్తమిగో వియ భీతతసితో నిక్ఖమిత్వా రాజగేహం గతో. రాజా చిన్తేసి "అజ్జ మమ పుత్తో ఇమం పవత్తిం సుత్వా తుట్ఠో భవిస్సతి, ద్విన్నం పణ్డితానం మహతియా ధమ్మసాకచ్ఛాయ భవితబ్బం, అజ్జ ఉభో అఞ్ఞమఞ్ఞం ఖమాపేస్సన్తి, లాభా వత మే"తి. సో కేవట్టం దిస్వా పణ్డితేన సద్ధిం సంసన్దనాకారం పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౬౦౧."కథం ను కేవట్ట మహోసధేన, సమాగమో ఆసి తదిఙ్ఘ బ్రూహి;

కచ్చి తే పటినిజ్ఝత్తో, కచ్చి తుట్ఠో మహోసధో"తి.

తత్థ **పటినిజ్ఝత్తో**తి ధమ్మయుద్ధమణ్డలే పవత్తవిగ్గహస్స వూపసమనత్థం కచ్చి త్వం తేన, సో చ తయా నిజ్ఝత్తో ఖమాపితో. **కచ్చి తుట్ఠో**తి కచ్చి తుమ్హాకం రఞ్ఞా పేసితం పవత్తిం సుత్వా తుట్ఠోతి.

తం సుత్వా కేవట్టో "మహారాజ, తుమ్హే 'పణ్డితో'తి తం గహేత్వా విచరథ, తతో అసప్పురిసతరో నామ నత్థీ"తి గాథమాహ –

౬౦౨."అనరియరూపో పురిసో జనిన్ద, అసమ్మోదకో థద్ధో అసబ్భిరూపో;
యథా మూగో చ బధిరో చ, న కిఞ్చిత్థం అభాసథా"తి.

తత్థ **అసబ్భిరూపో**తి అపణ్డితజాతికో. **న కిఞ్చిత్థ**న్తి మయా సహ కిఞ్చి అత్థం న భాసిత్థ, తేనేవ నం అపణ్డితోతి మఞ్ఞామీతి బోధిసత్తస్స అగుణం కథేసి.

రాజా తస్స వచనం అనభినన్దిత్వా అప్పటిక్కోసిత్వా తస్స చ తేన సద్ధిం ఆగతానఞ్చ పరిబ్బయఞ్చేవ నివాసగేహఞ్చ దాపేత్వా "గచ్ఛథాచరియ, విస్సమథా"తి తం ఉయ్యోజేత్వా "మమ పుత్తో పణ్డితో పటిసన్థారకుసలో, ఇమినా కిర సద్ధిం నేవ పటిసన్థారం అకాసి, న తుట్ఠిం పవేదేసి. కిఞ్చి తేన అనాగతభయం దిట్ఠం భవిస్సతీ"తి సయమేవ కథం సముట్ఠాపేసి –

౬౦౩. "అద్ధా ఇదం మన్తపదం సుదుద్దసం, అత్థో సుద్ధో నరవిరియేన దిట్ఠో;
తథా హి కాయో మమ సమ్పవేధతి, హిత్వా సయం కో పరహత్థమేస్సతీ"తి.

తత్థ **ఇద**న్తి యం మమ పుత్తేన దిట్ఠం, అద్ధా ఇదం మన్తపదం అఞ్ఞేన ఇతరపురిసేన సుదుద్దసం. **నరవిరియేనా**తి వీరియవన్తేన మహోసధపణ్డితేన సుద్ధో అత్థో దిట్ఠో భవిస్సతి. **సయ**న్తి సకం రట్ఠం హిత్వా కో పరహత్థం గమిస్సతి.

"మమ పుత్తేన బ్రాహ్మణస్స ఆగమనే దోసో దిట్ఠో భవిస్సతి. అయఞ్హి ఆగచ్ఛన్తో న మిత్తసన్థవత్థాయ ఆగమిస్సతి, మం పన కామేన పలోభేత్వా నగరం నేత్వా గణ్హనత్థాయ ఆగతేన భవితబ్బం. తం అనాగతభయం దిట్ఠం భవిస్సతి పణ్డితేనా"తి తస్స తమత్థం ఆవజ్జేత్వా భీతతసితస్స నిసిన్నకాలే చత్తారో పణ్డితా ఆగమింసు. రాజా సేనకం పుచ్ఛి "సేనక, రుచ్చతి తే ఉత్తరపఞ్చాలనగరం గన్త్వా చూళనిరాజస్స ధీతు ఆనయన"న్తి? కిం కథేథ మహారాజ, న హి సిరిం ఆగచ్ఛన్తిం దణ్డేన పహరిత్వా పలాపేతుం వట్టతి. సచే తుమ్హే తత్థ గన్త్వా తం గణ్హిస్సథ, ఠపేత్వా చూళనిబ్రహ్మదత్తం అఞ్ఞో తుమ్హేహి సమో జమ్బుదీపతలే న భవిస్సతి. కిం కారణా? జేట్ఠరాజధీతాయ గహితత్తా. సో హి "సేసరాజానో మమ మనుస్సా, వేదేహో ఏకోవ మయా సదిసో"తి సకలజమ్బుదీపే ఉత్తమరూపధరం ధీతరం తుమ్హాకం దాతుకామో జాతో, కరోథస్స వచనం. మయమ్పి తుమ్హే నిస్సాయ వత్థాలఙ్కారే లభిస్సామాతి. రాజా సేసేపి పుచ్ఛి. తేపి తథేవ కథేసుం. తస్స తేహి సద్ధిం కథేన్తస్సేవ కేవట్టబ్రాహ్మణో అత్తనో నివాసగేహా నిక్ఖమిత్వా "రాజానం ఆమన్తేత్వా గమిస్సామీ"తి ఆగన్త్వా "మహారాజ, న సక్కా అమ్హేహి పపఞ్చం కాతుం, గమిస్సామ మయం నరిన్దా"తి ఆహ. రాజా తస్స సక్కారం కత్వా తం ఉయ్యోజేసి. మహాసత్తో తస్స గమనభావం ఞత్వా న్హత్వా అలఙ్కరిత్వా రాజుపట్ఠానం ఆగన్త్వా రాజానం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. రాజా చిన్తేసి "పుత్తో మే మహోసధపణ్డితో మహామన్తీ మన్తపారఙ్గతో అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం అత్థం జానాతి. అమ్హాకం తత్థ గన్తుం యుత్తభావం వా అయుత్తభావం వా పణ్డితో జానిస్సతీ"తి. సో అత్తనా పఠమం చిన్తితం అవత్వా రాగరత్తో మోహమూళ్హో హుత్వా తం పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౬౦౪."ఛన్న ఞ్హి ఏకావ మతీ సమేతి, యే పణ్డితా ఉత్తమభూరిపత్తా;
యానం అయానం అథ వాపి ఠానం, మహోసధ త్వమ్పి మతిం కరోహీ"తి.

తత్థ **ఛన్న**న్తి పణ్డిత, కేవట్టబ్రాహ్మణస్స చ మమ చ ఇమేసఞ్చ చతున్నన్తి ఛన్నం అమ్హాకం **ఏకావ మతి** ఏకోయేవ అజ్ఝాసయో గఙ్గోదకం వియ యమునోదకేన సంసన్దతి సమేతి. యే మయం ఛపి జనా పణ్డితా ఉత్తమభూరిపత్తా, తేసం నో ఛన్నమ్పి చూళనిరాజధీతు ఆనయనం రుచ్చతీతి. **ఠాన**న్తి ఇధేవ వాసో. **మతిం కరోహీ**తి అమ్హాకం రుచ్చనకం నామ అప్పమాణం, త్వమ్పి చిన్తేహి, కిం అమ్హాకం ఆవాహత్థాయ తత్థ యానం, ఉదాహు అయానం, అదు ఇధేవ వాసో రుచ్చతీతి.

తం సుత్వా పణ్డితో "అయం రాజా అతివియ కామగిద్ధో అన్ధబాలభావేన ఇమేసం చతున్నం వచనం గణ్హాతి, గమనే దోసం కథేత్వా నివత్తేస్సామి న"న్తి చిన్తేత్వా చతస్సో గాథాయో అభాసి –

౬౦౫."జానాసి ఖో రాజ మహానుభావో, మహబ్బలో చూళనిబ్రహ్మదత్తో;
రాజా చ తం ఇచ్ఛతి మారణత్థం, మిగం యథా ఓకచరేన లుద్దో.

౬౦౬."యథాపి మచ్ఛో బళిసం, వఙ్కం మంసేన ఛాదితం;
ఆమగిద్ధో న జానాతి, మచ్ఛో మరణమత్తనో.

౬౦౭."ఏవమేవ తువం రాజ, చూళనేయ్యస్స ధీతరం;
కామగిద్ధో న జానాసి, మచ్ఛోవ మరణమత్తనో.

౬౦౮."సచే గచ్ఛసి పఞ్చాలం, ఖిప్పమత్తం జహిస్ససి;
మిగం పన్థానుబన్ధంవ, మహన్తం భయమేస్సతీ"తి.

తత్థ **రాజా**తి విదేహం ఆలపతి. **మహానుభావో**తి మహాయసో. **మహబ్బలో**తి అట్ఠారసఅక్ఖోభణిసఙ్ఖేన బలేన సమన్నాగతో. **మారణత్థ**న్తి మారణస్స అత్థాయ. **ఓకచరేనా**తి ఓకచారికాయ మిగియా. లుద్దో హి ఏకం మిగిం సిక్ఖాపేత్వా రజ్జుకేన బన్ధిత్వా అరఞ్ఞం నేత్వా మిగానం గోచరట్ఠానే ఠపేసి. సా బాలమిగం అత్తనో సన్తికం ఆనేతుకామా సకసఞ్ఞాయ రాగం జనేన్తీ విరవతి. తస్సా సద్దం సుత్వా బాలమిగో మిగగణపరివుతో వనగుమ్బే నిపన్నో సేసమిగేసు సఞ్ఞం అకత్వా తస్సా సద్దస్సవనసంసగ్గేన బద్ధో వుట్ఠాయ నిక్ఖమిత్వా గీవం ఉక్ఖిపిత్వా కిలేసవసేన తం మిగిం ఉపగన్త్వా లుద్దస్స పస్సం దత్వా తిట్ఠతి. తమేనం సో తిఖిణాయ సత్తియా విజ్ఝిత్వా జీవితక్ఖయం పాపేతి. తత్థ లుద్దో వియ చూళనిరాజా, ఓకచారికా వియ అస్స ధీతా, లుద్దస్స హత్థే ఆవుధం వియ కేవట్టబ్రాహ్మణో. ఇతి యథా ఓకచరేన లుద్దో మిగం మారణత్థాయ ఇచ్ఛతి, ఏవం సోపి రాజా తం ఇచ్ఛతీతి అత్థో.

ఆమగిద్ధోతి బ్యామసతగమ్భీరే ఉదకే వసన్తోపి తస్మిం బళిసస్స వఙ్కట్ఠానం ఛాదేత్వా ఠితే ఆమసఙ్ఖాతే ఆమిసే గిద్ధో హుత్వా బళిసం గిలతి, అత్తనో మరణం న జానాతి. ధీతరన్తి చూళనిబాళిసికస్స కేవట్టబ్రాహ్మణస్స వచనబళిసం ఛాదేత్వా ఠితం ఆమిససదిసం. తస్స రఞ్ఞో ధీతరం కామగిద్ధో హుత్వా మచ్ఛో అత్తనో మరణసఙ్ఖాతం ఆమిసం వియ న జానాసి.

పఞ్చాలన్తి ఉత్తరపఞ్చాలనగరం. **అత్తన్తి** అత్తానం. **పన్థానుబన్ధన్తి** యథా గామద్వారమగ్గం అనుబన్ధమిగం **మహన్తం భయమేస్సతి**, తస్మిం మిగం మారణత్థాయ ఆవుధాని గహేత్వా నిక్ఖన్తేసు మనుస్సేసు యే యే పస్సన్తి, తే తే మారేన్తి, ఏవం ఉత్తరపఞ్చాలనగరం గచ్ఛన్తమ్పి తం మహన్తం మరణభయం ఏస్సతి ఉపగమిస్సతీతి.

ఏవం మహాసత్తో చతూహి గాథాహి రాజానం నిగ్గణ్హిత్వా కథేసి. సో రాజా తేన అతివియ నిగ్గహితోవ "అయం మం అత్తనో దాసం వియ మఞ్ఞతి, రాజాతి సఞ్ఞమ్పి న కరోతి, అగ్గరాజేన 'ధీతరం దస్సామీ'తి మమ సన్తికం పేసితం ఞత్వా ఏకమ్పి మఙ్గలపటిసంయుత్తం కథం అకథేత్వా మం 'బాలమిగో వియ, గిలితబళిసమచ్ఛో వియ పన్థానుబన్ధమిగో వియ, మరణం పాపుణిస్సతీ'తి వదతీ"తి కుజ్ఝిత్వా అనన్తరం గాథమాహ –

౬౦౯."మయమేవ బాలమ్హసే ఏళమూగా, యే ఉత్తమత్థాని తయీ లపిమ్హా;
కిమేవ త్వం నఙ్గలకోటివడ్ఢో, అత్థాని జానాసి యథాపి అఞ్ఞో"తి.

తత్థ **బాలమ్హసేతి** బాలామ్హ. **ఏళమూగాతి** లాలముఖా మయమేవ. **ఉత్తమత్థానీతి** ఉత్తమఇత్థిరతనపటిలాభకారణాని. **తయీ లపిమ్హాతి** తవ సన్తికే కథయిమ్హా. **కిమేవాతి** గరహత్థే నిపాతో. **నఙ్గలకోటివడ్ఢోతి** గహపతిపుత్తో దహరకాలతో పట్ఠాయ నఙ్గలకోటిం వహన్తోయేవ వడ్ఢతి, తమత్థం సన్ధాయ "త్వం గహపతికమ్మమేవ జానాసి, న ఖత్తియానం మఙ్గలకమ్మ"న్తి ఇమినా అధిప్పాయేనేవమాహ. **అఞ్ఞోతి** యథా కేవట్టో వా సేనకాదయో వా అఞ్ఞో పణ్డితా ఇమాని ఖత్తియానం మఙ్గలత్థాని జానన్తి, తథా త్వం తాని కిం జానాసి, గహపతికమ్మజాననమేవ తవానుచ్ఛవికన్తి.

ఇతి నం అక్కోసిత్వా పరిభాసిత్వా "గహపతిపుత్తో మమ మఙ్గలన్తరాయం కరోతి, నీహరథ న"న్తి నీహరాపేతుం గాథమాహ –

౬౧౦."ఇమం గలే గహేత్వాన, నాసేథ విజితా మమ;
యో మే రతనలాభస్స, అన్తరాయాయ భాసతీ"తి.

సో రఞ్ఞో కుద్ధభావం ఞత్వా "సచే ఖో పన మం కోచి రఞ్ఞో వచనం గహేత్వా హత్థే వా గీవాయ వా పరామసేయ్య, తం మే అలం అస్స యావజీవం లజ్జితుం, తస్మా సయమేవ నిక్ఖమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా రాజానం వన్దిత్వా అత్తనో గేహం గతో. రాజాపి కేవలం కోధవసేనేవ వదతి, బోధిసత్తే పన గరుచిత్తతాయ న కఞ్చి తథా కాతుం ఆణాపేసి. అథ మహాసత్తో "అయం రాజా బాలో అత్తనో హితాహితం న జానాతి , కామగిద్ధో హుత్వా 'తస్స ధీతరం లభిస్సామియేవా'తి అనాగతభయం అజానిత్వా గచ్ఛన్తో మహావినాసం పాపుణిస్సతి. నాస్స కథం హదయే కాతుం వట్టతి, బహుపకారో మే ఏస మహాయసదాయకో, ఇమస్స మయా పచ్చయేన భవితుం వట్టతి. పఠమం ఖో పన సువపోతకం పేసేత్వా తథతో ఞత్వా పచ్ఛా అహం గమిస్సామీ"తి చిన్తేత్వా సువపోతకం పేసేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౧౧."తతో చ సో అపక్కమ్మ, వేదేహస్స ఉపన్తికా;
అథ ఆమన్తయీ దూతం, మాధరం సువపణ్డితం.

౬౧౨."ఏహి సమ్మ హరితపక్ఖ, వేయ్యావచ్చం కరోహి మే;

అత్థి పఞ్చాలరాజస్స, సాళికా సయనపాలికా.

౬౧౩. “తం బన్ధనేన పుచ్ఛస్సు, సా హి సబ్బస్స కోవిదా;
సా తేసం సబ్బం జానాతి, రఞ్ఞో చ కోసియస్స చ.

౬౧౪. “ఆమోతి నో పటిస్సుత్వా, మాఢరో సువపణ్డితో;
అగమాసి హరితపక్ఖో, సాళికాయ ఉపన్తికం.

౬౧౫. “తతో చ ఖో సో గన్త్వాన, మాఢరో సువపణ్డితో;
అథామన్తయి సుఘరం, సాళికం మఞ్జుభాణికం.

౬౧౬. “కచ్చి తే సుఘరే ఖమనీయం, కచ్చి వేస్సే అనామయం;
కచ్చి తే మధునా లాజా, లబ్భతే సుఘరే తువం.

౬౧౭. “కుసలఞ్చేవ మే సమ్మ, అథో సమ్మ అనామయం;
అథో మే మధునా లాజా, లబ్భతే సువపణ్డిత.

౬౧౮. “కుతో ను సమ్మ ఆగమ్మ, కస్స వా పహితో తువం;
న చ మేసి ఇతో పుబ్బే, దిట్ఠో వా యది వా సుతో”తి.

తత్థ **హరితపక్ఖా**తి హరితపత్తసమానపక్ఖా. **వేయ్యావచ్చ**న్తి “ఏహి, సమ్మా”తి వుత్తే ఆగన్త్వా అఙ్కే నిసిన్నం “సమ్మ, అఞ్ఞేన మనుస్సభూతేన కాతుం అసక్కుణేయ్యం మమేకం వేయ్యావటికం కరోహీ”తి ఆహ.

“కిం కరోమి, దేవా”తి వుత్తే “సమ్మ, కేవట్టబ్రాహ్మణస్స దూతేయ్యేనాగతకారణం ఠపేత్వా రాజానఞ్చ కేవట్టఞ్చ అఞ్ఞో న జానన్తి, ఉభోవ రఞ్ఞో సయనగబ్భే నిసిన్నా మన్తయింసు. తస్స పన అత్థి పఞ్చాలరాజస్స సాళికా సయనపాలికా. సా కిర తం రహస్సం జానాతి, త్వం తత్థ గన్త్వా తాయ సద్ధిం మేథునపటిసంయుత్తం విస్సాసం కత్వా తేసం తం రహస్సం బన్ధనేన పుచ్ఛస్సు. తం సాళికం పటిచ్ఛన్నే పదేసే యథా తం కోచి న జానాతి, ఏవం పుచ్ఛ. సచే హి తే కోచి సద్దం సుణాతి, జీవితం తే నత్థి, తస్మా పటిచ్ఛన్నే ఠానే సణికం పుచ్ఛా”తి. **సా తేసం సబ్బ**న్తి సా తేసం రఞ్ఞో చ కోసియగోత్తస్స చ కేవట్టస్సాతి ద్విన్నమ్పి జనానం సబ్బం రహస్సం జానాతి.

ఆమోతీతి భిక్ఖవే, సో సువపోతకో పణ్డితేన పురిమనయేనేవ సక్కారం కత్వా పేసితో “ఆమో”తి తస్స పటిస్సుత్వా మహాసత్తం వన్దిత్వా పదక్ఖిణం కత్వా వివటసీహపఞ్జరేన నిక్ఖమిత్వా వాతవేగేన సివిరట్ఠే అరిట్ఠపురం నామ గన్త్వా తత్థ పవత్తిం సల్లక్ఖేత్వా సాళికాయ సన్తికం గతో. కథం? సో హి రాజనివేసనస్స కఞ్చనథుపికాయ నిసీదిత్వా రాగనిస్సితం మధురరవం రవి. కిం కారణా? ఇమం సద్దం సుత్వా సాళికా పటిరవిస్సతి, తాయ సఞ్ఞాయ తస్సా సన్తికం గమిస్సామీతి. సాపి తస్స సద్దం సుత్వా రాజసయనస్స సన్తికే సువణ్ణపఞ్జరే నిసిన్నా రాగరత్తచిత్తా హుత్వా తిక్ఖత్తుం పటిరవి. సో థోకం గన్త్వా పునప్పునం సద్దం కత్వా తాయ కతసద్దానుసారేన కమేన సీహపఞ్జరఉమ్మారే ఠత్వా పరిస్సయాభావం ఓలోకేత్వా

తస్సా సన్తికం గతో. అథ నం సా "ఏహి, సమ్మ, సువణ్ణపఞ్జరే నిసీదా"తి ఆహ. సో గన్త్వా నిసీది. **ఆమన్తయీ**తి ఏవం సో గన్త్వా మేథునపటిసంయుత్తం విస్సాసం కత్తుకామో హుత్వా తం ఆమన్తేసి. **సుఘర**న్తి కఞ్చనపఞ్జరే వసనతాయ సున్దరఘరం. **వేస్సీ**తి వేస్సికే వేస్సజాతికే. సాళికా కిర సకుణేసు వేస్సజాతికా నామ, తేన తం ఏవం ఆలపతి. **తువ**న్తి సుఘరే తం పుచ్ఛామి "కచ్చి తే మధునా సద్ధిం లాజా లబ్భతీ"తి. **ఆగమ్మా**తి సమ్మ, కుతో ఆగన్త్వా ఇధ పవిట్ఠోతి పుచ్ఛతి. **కస్స వా**తి కేన వా పేసితో త్వం ఇధాగతోతి.

సో తస్సా వచనం సుత్వా "సచాహం 'మిథిలతో ఆగతో'తి వక్ఖామి, ఏసా మరణమాపన్నాపి మయా సద్ధిం విస్సాసం న కరిస్సతి. సివిరట్ఠే ఖో పన అరిట్ఠపురం సల్లక్ఖేత్వా ఆగతో, తస్మా ముసావాదం కత్వా సివిరాజేన పేసితో హుత్వా తతో ఆగతభావం కథేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౬౧౯."అహోసిం సివిరాజస్స, పాసాదే సయనపాలకో;
తతో సో ధమ్మికో రాజా, బద్ధే మోచేసి బన్ధనా"తి.

తత్థ **బద్ధే**తి అత్తనో ధమ్మికతాయ సబ్బే బద్ధకే బన్ధనా మోచేసి. ఏవం మోచేన్తో మమ్పి సద్దహిత్వా "ముఞ్చథ న"న్తి మోచాపేసి. సోహం వివటా సువణ్ణపఞ్జరా నిక్ఖమిత్వాపి బహిపాసాదే యత్థిచ్ఛామి, తత్థ గోచరం గహేత్వా సువణ్ణపఞ్జరేయేవ వసామి. యథా త్వం, న ఏవం నిచ్చకాలం పఞ్జరేయేవ అచ్ఛామీతి.

అథస్స సా అత్తనో అత్థాయ సువణ్ణతట్టకే ఠపితే మధులాజే చేవ మధురోదకఞ్చ దత్వా "సమ్మ, త్వం దూరతో ఆగతో, కేనత్థేన ఇధాగతోసీ"తి పుచ్ఛి. సో తస్సా వచనం సుత్వా రహస్సం సోతుకామో ముసావాదం కత్వా ఆహ –

౬౨౦."తస్స మేకా దుతియాసి, సాళికా మఞ్జుభాణికా;
తం తత్థ అవధీ సేనో, పేక్ఖతో సుఘరే మమా"తి.

తత్థ **తస్స మేకా**తి తస్స మయ్హం ఏకా. **దుతియాసీ**తి పురాణదుతియికా అహోసి.

అథ నం సా పుచ్ఛి "కథం పన తే భరియం సేనో అవధీ"తి? సో తస్సా ఆచిక్ఖన్తో "సుణ భద్దే, ఏకదివసం అమ్హాకం రాజా ఉదకకీళం గచ్ఛన్తో మమ్పి పక్కోసి. అథాహం భరియం ఆదాయ తేన సద్ధిం గన్త్వా కీళిత్వా సాయన్హసమయే తేనేవ సద్ధిం పచ్చాగన్త్వా రఞ్ఞా సద్ధింయేవ పాసాదం అభిరుయ్హ సరీరం సుక్ఖాపనత్థాయ భరియం ఆదాయ సీహపఞ్జరేన నిక్ఖమిత్వా కూటాగారకుచ్ఛియం నిసీదిం. తస్మిం ఖణే ఏకో సేనో కూటాగారా నిక్ఖన్తో అమ్హే గణ్హితుం పక్ఖన్ది. అహం మరణభయభీతో వేగేన పలాయిం. సా పన తదా గరుగబ్భా అహోసి, తస్మా వేగేన పలాయితుం నాసక్ఖి. అథ సో మయ్హం పస్సన్తస్సేవ తం మారేత్వా ఆదాయ గతో. అథ మం తస్సా సోకేన రోదమానం దిస్వా అమ్హాకం రాజా 'సమ్మ, కిం రోదసీ'తి పుచ్ఛిత్వా తమత్థం సుత్వా 'మా బాళ్హం, సమ్మ, రోదసి, అఞ్ఞం భరియం పరియేసాహీ'తి వత్వా 'కిం, దేవ, అఞ్ఞాయ అనాచారాయ దుస్సీలాయ భరియాయ ఆనీతాయ, తతోపి ఏకకేనేవ చరితుం వర'న్తి వుత్తే 'సమ్మ, అహం ఏకం సకుణికం సీలాచారసమ్పన్నం అద్దసం, తవ భరియాయ సదిసమేవ. చూళనిరాజస్స హి సయనపాలికా సాళికా ఏవరూపా, త్వం తత్థ గన్త్వా తస్సా మనం పుచ్ఛిత్వా ఓకాసం కారేత్వా సచే తే రుచ్చతి, ఆగన్త్వా అమ్హాకం ఆచిక్ఖ. అథాహం వో వివాహం కత్వా మహన్తేన పరివారేన తం ఆనేస్సామా'తి వత్వా మం ఇధ పహిణి, తేనమ్హి కారణేనాగతో"తి వత్వా గాథం ఆహ –

౬౨౧.“తస్సా కామా హి సమ్మత్తో, ఆగతోస్మి తవన్తి కే;

సచే కరేయ్య ఓకాసం, ఉభయోవ వసామసే”తి.

సా తస్స వచనం సుత్వా సోమనస్సప్పత్తా అహోసి. ఏవం సన్తేపి అత్తనో పియభావం అజానాపేత్వా అనిచ్ఛమానా వియ ఆహ –

౬౨౨.“సువోవ సువిం కామేయ్య, సాళికో పన సాళికం;

సువస్స సాళికాయేవ, సంవాసో హోతి కీదిసో”తి.

తత్థ **సువో**తి సమ్మ సువపణ్డిత, సువోవ సువిం కామేయ్య. **కీదిసో**తి అసమానజాతికానం సంవాసో నామ కీదిసో హోతి. సువో హి సమానజాతికం సువిం దిస్వా చిరసన్థవమ్పి సాళికం జహిస్సతి, సో పియవిప్పయోగో మహతో దుక్ఖాయ భవిస్సతి, అసమానజాతికానం సంవాసో నామ న సమేతీతి.

ఇతరో తం సుత్వా “అయం మం న పటిక్ఖిపతి, పరిహారమేవ కరోతి, అద్ధా మం ఇచ్ఛిస్సతి, నానావిధాహి నం ఉపమాహి సద్దహాపేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౬౨౩.“యోయం కామే కామయతి, అపి చణ్డాలికామపి;

సబ్బో హి సదిసో హోతి, నత్థి కామే అసాదిసో”తి.

తత్థ **చణ్డాలికామపీ**తి చణ్డాలికం అపి. **సదిసో**తి చిత్తసదిసతాయ సబ్బో సంవాసో సదిసోవ హోతి. కామస్మిఞ్హి చిత్తమేవ పమాణం, న జాతీతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా మనుస్సేసు తావ నానాజాతికానం సమానభావదస్సనత్థం అతీతం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో అనన్తరం గాథమాహ –

౬౨౪.“అత్థి జమ్బావతీ నామ, మాతా సివిస్స రాజినో;

సా భరియా వాసుదేవస్స, కణ్హస్స మహేసీ పియా”తి.

తత్థ **జమ్బావతీ**తి సివిరఞ్ఞో మాతా జమ్బావతీ నామ చణ్డాలీ అహోసి. సా కణ్హాయనగోత్తస్స దసభాతికానం జేట్ఠకస్స వాసుదేవస్స పియా మహేసీ అహోసి. సో కిరేకదివసం ద్వారవతితో నిక్ఖమిత్వా ఉయ్యానం గచ్ఛన్తో నగరం పవిసన్తిం ఏకమన్తే రితం అభిరూపం ఏకం చణ్డాలికం దిస్వావ పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా “కిం జాతికా”తి పుచ్ఛాపేత్వా “చణ్డాలజాతికా”తి సుత్వాపి పటిబద్ధచిత్తతాయ అసామికభావం పుచ్ఛాపేత్వా “అసామికా”తి సుత్వా తం ఆదాయ తతో నివత్తిత్వా నివేసనం నేత్వా అగ్గమహేసిం అకాసి. సా సివిం నామ పుత్తం విజాయి. సో పితు అచ్చయేన ద్వారవతియం రజ్జం కారేసి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

ఇతి సో ఇమం ఉదాహరణం ఆహరిత్వా “ఏవరూపోపి నామ ఖత్తియో చణ్డాలియా సద్ధిం సంవాసం కప్పేసి, అమ్హేసు తిరచ్ఛానగతేసు కిం వత్తబ్బం, అఞ్ఞమఞ్ఞం సంవాసరోచనంయేవ పమాణ”న్తి వత్వా అపరమ్పి ఉదాహరణం ఆహరన్తో ఆహ –

౬౨౭.“రట్ఠవతీ కిమ్పురిసీ, సాపి వచ్ఛం అకామయి;

మనుస్సో మిగియా సద్ధిం, నత్థి కామే అసాదిసో”తి.

తత్థ **వచ్ఛన్తి** ఏవంనామకం తాపసం. కథం పన సా తం కామేసీతి? అతీతస్మిఞ్హి ఏకో బ్రాహ్మణో కామేసు ఆదీనవం దిస్వా మహన్తం యసం పహాయ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా హిమవన్తే పణ్ణసాలం మాపేత్వా వసి. తస్స పణ్ణసాలతో అవిదూరే ఏకిస్సా గుహాయ బహూ కిన్నరా వసన్తి. తత్థేవ ఏకో మక్కటకో ద్వారే వసతి. సో జాలం వినేత్వా తేసం సీసం భిన్దిత్వా లోహితం పివతి. కిన్నరా నామ దుబ్బలా హోన్తి భీరుకజాతికా. సోపి మక్కటకో అతివిసాలో. తే తస్స కిఞ్చి కాతుం అసక్కోన్తా తం తాపసం ఉపసఙ్కమిత్వా కతపటిసన్థారా ఆగతకారణం పుట్ఠా “దేవ, ఏకో మక్కటకో జీవితం నో హనతి, తుమ్హే ఠపేత్వా అమ్హాకం అఞ్ఞం పటిసరణం న పస్సామ, తం మారేత్వా అమ్హాకం సోత్థిభావం కరోహీ”తి ఆహంసు. తం సుత్వా తాపసో “అపేథ న మాదిసా పాణాతిపాతం కరోన్తీ”తి అపసాదేసి. తేసు రట్ఠవతీ నామ కిన్నరీ అభిరూపా పాసాదికా అసామికా అహోసి. తే తం అలఙ్కరిత్వా తాపసస్స సన్తికం నేత్వా “దేవ, అయం తే పాదపరిచారికా హోతు, అమ్హాకం పచ్చామిత్తం వధేహీ”తి ఆహంసు. తాపసో తం దిస్వావ పటిబద్ధచిత్తో హుత్వా తాయ సద్ధిం సంవాసం కప్పేత్వా గుహాద్వారే ఠత్వా గోచరత్థాయ నిక్ఖన్తం మక్కటకం ముగ్గరేన పోథేత్వా జీవితక్ఖయం పాపేసి. సో తాయ సద్ధిం సమగ్గవాసం వసన్తో పుత్తధీతాహి వడ్ఢిత్వా తత్థేవ కాలమకాసి. ఏవం సా తం కామేసి. సువపోతకో ఇమం ఉదాహరణం ఆహరిత్వా “వచ్ఛతాపసో తావ మనుస్సో హుత్వా తిరచ్ఛానగతాయ కిన్నరియా సద్ధిం సంవాసం కప్పేసి, కిమఙ్గం పన అమ్హాకం? మయఞ్హి ఉభో పక్ఖినోవ తిరచ్ఛానగతావా”తి దీపేన్తో **“మనుస్సో మిగియా సద్ధి”**న్తి ఆహ. ఏవం మనుస్సా తిరచ్ఛానగతాహి సద్ధిం సమగ్గవాసం వసన్తి, నత్థి కామే అసాదిసో నామ, చిత్తమేవ పమాణన్తి కథేసి.

సా తస్స వచనం సుత్వా “సామి, చిత్తం నామ సబ్బకాలం ఏకసదిసం న హోతి, పియవిప్పయోగస్స భాయామీ”తి ఆహ. సోపి సువపోతకో ఇత్థిమాయాసు కుసలో, తేన తం వీమంసన్తో పున గాథమాహ –

౬౨౮.“హన్ద ఖ్వాహం గమిస్సామి, సాళికే మఞ్జుభాణికే;

పచ్చక్ఖానుపదఞ్హేతం, అతిమఞ్ఞసి నూన మ”న్తి.

తత్థ **పచ్చక్ఖానుపదం హేతన్తి** యం త్వం వదేసి, సబ్బమేతం పచ్చక్ఖానస్స అనుపదం, పచ్చక్ఖానకారణం పచ్చక్ఖానకోట్ఠాసో పనేస. **అతిమఞ్ఞసి నూన మన్తి** “నూన మం ఇచ్ఛతి అయ”న్తి త్వం మం అతిక్కమిత్వా మఞ్ఞసి, మయ్హం సారం న జానాసి . అహఞ్హి రాజపూజితో, న మయ్హం భరియా దుల్లభా, అఞ్ఞం భరియం పరియేసిస్సామీతి.

సా తస్స వచనం సుత్వావ భిజ్జమానహదయా వియ తస్స సహ దస్సనేనేవ ఉప్పన్నకామరతియా అనుడయ్హమానా వియ హుత్వాపి అత్తనో ఇత్థిమాయాయ అనిచ్ఛమానా వియ హుత్వా దియడ్ఢం గాథమాహ –

౬౨౯.“న సిరీ తరమానస్స, మాధర సువపణ్డిత;

ఇధేవ తావ అచ్ఛస్సు, యావ రాజాన దక్ఖసి;

సోస్సి సద్దం ముదిఙ్గానం, ఆనుభావఞ్చ రాజినో”తి.

తత్థ **న సిరీతి** సమ్మ సువపణ్డిత, తరమానస్స సిరీ నామ న హోతి, తరమానేన కతకమ్మం న సోభతి, "ఘరావాసో చ నామేస అతిగరుకో"తి చిన్తేత్వా తులేత్వా కాతబ్బో. ఇధేవ తావ అచ్ఛస్సు, యావ మహన్తేన యసేన సమన్నాగతం అమ్హాకం రాజానం పస్సిస్ససి. **సోస్సీతి** సాయన్హసమయే కిన్నరిసమానలీలాహి ఉత్తమరూపధరాహి నారీహి వజ్జమానానం ముదిఙ్గానం అఞ్ఞేసఞ్చ గీతవాదితానం సద్దం త్వం సుణిస్ససి, రఞ్ఞో చ అనుభావం మహన్తం సిరిసోభగ్గం పస్సిస్ససి. "సమ్మ, కిం త్వం తురితోసి, కిం లేసమ్పి న జానాసి, అచ్ఛస్సు తావ, పచ్ఛా జానిస్సామా"తి.

అథ తే సాయన్హసమనన్తరే మేథునసంవాసం కరింసు, సమగ్గా సమ్మోదమానా పియసంవాసం వసింసు. అథ నం సువపోతకో "న ఇదానేసా మయ్హం రహస్సం గుహిస్సతి, ఇదాని నం పుచ్ఛిత్వా గన్తుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా "సాళికే"తి ఆహ. "కిం, సామీ"తి? "అహం కిఞ్చి తే వత్తుకామోమ్హీ"తి. "వద, సామీ"తి. "హోతు, అజ్జ అమ్హాకం మఙ్గలదివసో, అఞ్ఞతరస్మిం దివసే జానిస్సామీ"తి. "సచే మఙ్గలపటిసంయుత్తా కథా భవిస్సతి, కథేహి. నో చే, మా కథేహి సామీ"తి. "మఙ్గలకథావేసా, భద్దే"తి. "తేన హి కథేహీ"తి. అథ నం "భద్దే, సచే సోతుకామా భవిస్ససి, కథేస్సామి తే"తి వత్వా తం రహస్సం పుచ్ఛన్తో దియడ్ఢం గాథమాహ –

౬౨౮."యో ను ఖ్వాయం తిబ్బో సద్దో, తిరోజనపదే సుతో;

ధీతా పఞ్చాలరాజస్స, ఓసధీ వియ వణ్ణినీ;

తం దస్సతి విదేహానం, సో వివాహో భవిస్సతీ"తి.

తస్సత్థో – యో ను ఖో అయం సద్దో తిబ్బో బహలో, తిరోజనపదే సుతో పరరట్ఠేసు జనపదేసు విస్సుతో పఞ్ఞాతో పాకటో పత్థటో. కిన్తి? ధీతా పఞ్చాలరాజస్స ఓసధీతారకా వియ విరోచమానా తాయ ఏవ సమానవణ్ణినీ అత్థి, తం సో విదేహానం దస్సతి, సో వివాహో భవిస్సతి. యో సో ఏవం పత్థటో సద్దో, అహం తం సుత్వా చిన్తేసిం "అయం కుమారికా ఉత్తమరూపధరా, విదేహరాజాపి చూళనిరఞ్ఞో పటిసత్తు అహోసి. అఞ్ఞే బహూ రాజానో చూళనిబ్రహ్మదత్తస్స వసవత్తినో సన్తి, తేసం అదత్వా కిం కారణా విదేహస్స ధీతరం దస్సతీ"తి?

సా తస్స వచనం సుత్వా ఏవమాహ – "సామి, కిం కారణా మఙ్గలదివసే అవమఙ్గలం కథేసీ"తి? "అహం, భద్దే, 'మఙ్గల'న్తి కథేమి, త్వం 'అవమఙ్గల'న్తి కథేసి, కిం ను ఖో ఏత"న్తి? "సామి, అమిత్తానమ్పి తేసం ఏవరూపా మఙ్గలకిరియా మా హోతూ"తి. "కథేహి తావ భద్దే"తి. "సామి, న సక్కా కథేతు"న్తి. "భద్దే, తయా విదితం రహస్సం మమ అకథితకాలతో పట్ఠాయ నత్థి అమ్హాకం సమగ్గసంవాసో"తి. సా తేన నిప్పీళియమానా "తేన హి, సామి, సుణాహీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬౨౯."ఏదిసో మా అమిత్తానం, వివాహో హోతు మాధర;

యథా పఞ్చాలరాజస్స, వేదేహేన భవిస్సతీ"తి.

ఇమం గాథం వత్వా పున తేన "భద్దే, కస్మా ఏవరూపం కథం కథేసీ"తి వుత్తే "తేన హి సుణాహి, ఏత్థ దోసం తే కథేస్సామీ"తి వత్వా ఇమం గాథమాహ –

౬౩౦. "ఆనయిత్వాన వేదేహం, పఞ్చాలానం రథేసభో;

తతో నం ఘాతయిస్సతి, నస్స సఖీ భవిస్సతీ”తి.

తత్థ **తతో నం ఘాతయిస్సతీ**తి యదా సో ఇమం నగరం ఆగతో భవిస్సతి, తదా తేన సద్ధిం సఖిభావం మిత్తధమ్మం న కరిస్సతి, దట్ఠుమ్పిస్స ధీతరం న దస్సతి. ఏకో కిరస్స పన అత్థధమ్మానుసాసకో మహోసధపణ్డితో నామ అత్థి, తేన సద్ధిం తం ఘాతేస్సతి. తే ఉభో జనే ఘాతేత్వా జయపానం పివిస్సామాతి కేవట్టో రఞ్ఞా సద్ధిం మన్తేత్వా తం గణ్హిత్వా ఆగన్తుం గతోతి.

ఏవం సా గుయ్హమన్తం నిస్సేసం కత్వా సువపణ్డితస్స కథేసి. తం సుత్వా సువపణ్డితో “ఆచరియో కేవట్టో ఉపాయకుసలో, అచ్ఛరియం తస్స రఞ్ఞో ఏవరూపేన ఉపాయేన ఘాతన”న్తి కేవట్టం వణ్ణేత్వా “ఏవరూపేన అవమఙ్గలేన అమ్హాకం కో అత్థో, తుణ్హీభూతా సయామా”తి వత్వా ఆగమనకమ్మస్స నిప్ఫత్తిం ఞత్వా తం రత్తిం తాయ సద్ధిం వసిత్వా “భద్దే, అహం సివిరట్ఠం గన్త్వా మనాపాయ భరియాయ లద్ధభావం సివిరఞ్ఞో దేవియా చ ఆరోచేస్సామీ”తి గమనం అనుజానాపేతుం ఆహ –

౬౩౧. “హన్ద ఖో మం అనుజానాహి, రత్తియో సత్తమత్తియో;

యావాహం సివిరాజస్స, ఆరోచేమి మహేసినో;

లద్ధో చ మే ఆవసథో, సాళికాయ ఉపన్తిక”న్తి.

తత్థ **మహేసినో**తి మహేసియా చస్స. **ఆవసథో**తి వసనట్ఠానం. **ఉపన్తిక**న్తి అథ నే “ఏథ తస్సా సన్తికం గచ్ఛామా”తి వత్వా అట్ఠమే దివసే ఇధానేత్వా మహన్తేన పరివారేన తం గహేత్వా గమిస్సామి, యావ మమాగమనం, తావ మా ఉక్కణ్ఠీతి.

తం సుత్వా సాళికా తేన వియోగం అనిచ్ఛమానాపి తస్స వచనం పటిక్ఖిపితుం అసక్కోన్తీ అనన్తరం గాథమాహ –

౬౩౨.“హన్ద ఖో తం అనుజానామి, రత్తియో సత్తమత్తియో;

సచే త్వం సత్తరత్తేన, నాగచ్ఛసి మమన్తికే;

మఞ్ఞే ఓక్కన్తసత్తం మం, మతాయ ఆగమిస్ససీ”తి.

తత్థ **మఞ్ఞే ఓక్కన్తసత్తం మ**న్తి ఏవం సన్తే అహం మం అపగతజీవితం సల్లక్ఖేమి. సో త్వం అట్ఠమే దివసే అనాగచ్ఛన్తో మయి మతాయ ఆగమిస్ససి, తస్మా మా పపఞ్చం అకాసీతి.

ఇతరోపి “భద్దే, కిం వదేసి, మయ్హమ్పి అట్ఠమే దివసే తం అపస్సన్తస్స కుతో జీవిత”న్తి వాచాయ వత్వా హదయేన పన “జీవ వా త్వం మర వా, కిం తయా మయ్హ”న్తి చిన్తేత్వా ఉట్ఠాయ థోకం సివిరట్ఠాభిముఖో గన్త్వా నివత్తిత్వా మిథిలం గన్త్వా పణ్డితస్స అంసకూటే ఓతరిత్వా మహాసత్తేన పన తాయ సఞ్ఞాయ ఉపరిపాసాదం ఆరోపేత్వా పుట్ఠో సబ్బం తం పవత్తిం పణ్డితస్స ఆరోచేసి. సోపిస్స పురిమనయేనేవ సబ్బం సక్కారమకాసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౩౩. “తతో చ ఖో సో గన్త్వాన, మాఠరో సువపణ్డితో;

మహోసధస్స అక్ఖాసి, సాళికావచనం ఇద”న్తి.

తత్థ **సాళికావచనం ఇద**న్తి ఇదం సాళికాయ వచనన్తి సబ్బం విత్థారేత్వా కథేసీతి.

సువఖణ్డం నిట్ఠితం.

మహాఉమఙ్గకణ్డం

తం సుత్వా మహాసత్తో చిన్తేసి "రాజా మమ అనిచ్ఛమానస్సేవ గమిస్సతి, గన్త్వా చ పన మహావినాసం పాపుణిస్సతి. అథ మయ్హం 'ఏవరూపస్స నామ యసదాయకస్స రఞ్ఞో వచనం హదయే కత్వా తస్స సఙ్గహం నాకాసీ'తి గరహాపి ఉప్పజ్జిస్సతి, మాదిసే పణ్డితే విజ్జమానే కింకారణా ఏస నస్సిస్సతి, అహం రఞ్ఞో పురేతరమేవ గన్త్వా చూళనిం దిస్వా సువిభత్తం కత్వా విదేహరఞ్ఞో నివాసత్థాయ నగరం మాపేత్వా గావుతమత్తం జఙ్ఘఉమఙ్గం, అడ్ఢయోజనికఞ్చ మహాఉమఙ్గం, కారేత్వా చూళనిరఞ్ఞో ధీతరం అభిసిఞ్చిత్వా అమ్హాకం రఞ్ఞోపాదపరిచారికం కత్వా అట్ఠారసఅక్ఖోభణిసఙ్ఖేహి బలేహి ఏకసతరాజూసు పరివారేత్వా ఠితేస్వేవ అమ్హాకం రాజానం రాహుముఖతో చన్దం వియ మోచేత్వా ఆదాయాగమనం నామ మమ భారో"తి. తస్సేవం చిన్తేన్తస్స సరీరే పీతి ఉప్పజ్జి. సో పీతివేగేన ఉదానం ఉదానేన్తో ఇమం ఉపడ్ఢగాథమాహ –

౬౩౮."యస్సేవ ఘరే భుఞ్జేయ్య భోగం, తస్సేవ అత్థం పురిసో చరేయ్యా"తి.

తస్సత్థో – యస్స రఞ్ఞో సన్తికే పురిసో మహన్తం ఇస్సరియం లభిత్వా భోగం భుఞ్జేయ్య, అక్కోసన్తస్సపి పహరన్తస్సపి గలే గహేత్వా నిక్కడ్ఢన్తస్సపి తస్సేవ అత్థం హితం వుడ్ఢిం పణ్డితో కాయద్వారాదీహి తీహి ద్వారేహి చరేయ్య. న హి మిత్తదుబ్భికమ్మం పణ్డితేహి కాతబ్బన్తి.

ఇతి చిన్తేత్వా సో న్హత్వా అలఙ్కరిత్వా మహన్తేన యసేన రాజకులం గన్త్వా రాజానం వన్దిత్వా ఏకమన్తం ఠితో ఆహ – "కిం, దేవ, గచ్ఛిస్సథ ఉత్తరపఞ్చాలనగర"న్తి? "ఆమ, తాత, పఞ్చాలచన్దిం అలభన్తస్స మమ కిం రజ్జేన, మా మం పరిచ్చజి, మయా సద్ధింయేవ ఏహి. తత్థ అమ్హాకం గతకారణా ద్వే అత్థా నిప్ఫజ్జిస్సన్తి, ఇత్థిరతనఞ్చ లచ్ఛామి, రఞ్ఞా చ మే సద్ధిం మేత్తి పతిట్ఠహిస్సతీ"తి. అథ నం పణ్డితో "తేన హి, దేవ, అహం పురే గన్త్వా తుమ్హాకం నివేసనాని మాపేస్సామి, తుమ్హే మయా పహితసాసనేన ఆగచ్ఛేయ్యాథా"తి వదన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

> "హన్దాహం గచ్ఛామి పురే జనిన్ద, పఞ్చాలరాజస్స పురం సురమ్మం;
> నివేసనాని మాపేతుం, వేదేహస్స యసస్సినో.

౬౩౯."నివేసనాని మాపేత్వా, వేదేహస్స యసస్సినో;
> యదా తే పహిణేయ్యామి, తదా ఏయ్యాసి ఖత్తియా"తి.

తత్థ **వేదేహస్సా**తి తవ విదేహరాజస్స. **ఏయ్యాసీ**తి ఆగచ్ఛేయ్యాసీతి.

తం సుత్వా రాజా "న కిర మం పణ్డితో పరిచ్చజతీ"తి హట్ఠతుట్ఠో హుత్వా ఆహ – "తాత, తవ పురే గచ్ఛన్తస్స కిం లద్ధుం వట్టతీ"తి? "బలవాహనం, దేవా"తి. "యత్తకం ఇచ్ఛసి, తత్తకం గణ్హ, తాతా"తి. "చత్తారి బన్ధనాగారాని వివరాపేత్వా చోరానం సఙ్ఖలికబన్ధనాని భిన్దాపేత్వా తేపి మయా సద్ధిం పేసేథ దేవా"తి. "యథారుచి కరోహి, తాతా"తి. మహాసత్తో బన్ధనాగారద్వారాని వివరాపేత్వా సూరే మహాయోధే గతట్ఠానే కమ్మం నిప్ఫాదేతుం సమత్థే నీహరాపేత్వా "మం

ఉపట్ఠహథా"తి వత్వా తేసం సక్కారం కారేత్వా వడ్ఢకికమ్మారచమ్మకారఇట్ఠకపాసాణకారచిత్తకారాదయో నానాసిప్పకుసలా అట్ఠారస సేనియో ఆదాయ వాసిఫరసుకుద్దాలఖణిత్తిఆదీని బహూని ఉపకరణాని గాహాపేత్వా మహాబలకాయపరివుతో నగరా నిక్ఖమి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౩౬. "తతో చ పాయాసి పురే మహోసధో, పఞ్చాలరాజస్స పురం సురమ్మం;

నివేసనాని మాపేతుం, వేదేహస్స యసస్సినో"తి.

మహాసత్తోపి గచ్ఛన్తో యోజనన్తరే యోజనన్తరే ఏకేకం గామం నివేసేత్వా ఏకేకం అమచ్చం "తుమ్హే రఞ్ఞో పఞ్చాలచన్దిం గహేత్వా నివత్తనకాలే హత్థిఅస్సరథే కప్పేత్వా రాజానం ఆదాయ పచ్చామిత్తే పటిబాహన్తా ఖిప్పం మిథిలం పాపేయ్యాథా"తి వత్వా ఠపేసి. గఙ్గాతీరం పన పత్వా ఆనన్దకుమారం పక్కోసాపేత్వా "ఆనన్ద, త్వం తీణి వడ్ఢకిసతాని ఆదాయ ఉద్ధంగఙ్గం గన్త్వా సారదారూని గాహాపేత్వా తిసతమత్తా నావా మాపేత్వా నగరస్సత్థాయ తత్థేవ తచ్ఛాపేత్వా సల్లహుకానం దారూనం నావాయ పూరాపేత్వా ఖిప్పం ఆగచ్ఛేయ్యాసీ"తి పేసేసి. సయం పన నావాయ గఙ్గం తరిత్వా ఓతిణ్ణట్ఠానతో పట్ఠాయ పదసఞ్ఞాయేవ గణేత్వా "ఇదం అడ్ఢయోజనట్ఠానం, ఏత్థ మహాఉమఙ్గో భవిస్సతి, ఇమస్మిం ఠానే రఞ్ఞో నివేసననగరం భవిస్సతి, ఇతో పట్ఠాయ యావ రాజగేహా గావుతమత్తే ఠానే జఙ్ఘఉమఙ్గో భవిస్సతీ"తి పరిచ్ఛిన్దిత్వా నగరం పావిసి. చూళనిరాజా బోధిసత్తస్స ఆగమనం సుత్వా "ఇదాని మే మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతి, పచ్చామిత్తానం పిట్ఠిం పస్సిస్సామి, ఇమస్మిం ఆగతే వేదేహోపి న చిరస్సేవ ఆగమిస్సతి, అథ నే ఉభోపి మారేత్వా సకలజమ్బుదీపతలే ఏకరజ్జం కరిస్సామీ"తి పరమతుట్ఠిం పత్తో అహోసి. సకలనగరం సఙ్ఖుభి "ఏస కిర మహోసధపణ్డితో, ఇమినా కిర ఏకసతరాజానో లేడ్డునా కాకా వియ పలాపితా"తి.

మహాసత్తో నాగరేసు అత్తనో రూపసమ్పత్తిం పస్సన్తేసుయేవ రాజద్వారం గన్త్వా రఞ్ఞో పటివేదేత్వా "పవిసతూ"తి వుత్తే పవిసిత్వా రాజానం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం రాజా పటిసన్థారం కత్వా "తాత, రాజా కదా ఆగమిస్సతీ"తి పుచ్ఛి. "మయా పేసితకాలే, దేవా"తి. "త్వం పన కిమత్థం ఆగతోసీ"తి. "అమ్హాకం రఞ్ఞో నివేసనం మాపేతుం, దేవా"తి. "సాధు, తాతా"తి. అథస్స సేనాయ పరిబ్బయం దాపేత్వా మహాసత్తస్స మహన్తం సక్కారం కారేత్వా నివేసనగేహం దాపేత్వా "తాత, యావ తే రాజా నాగచ్ఛతి, తావ అనుక్కణ్ఠమానో అమ్హాకమ్పి కత్తబ్బయుత్తకం కరోన్తోవ వసాహి త్వ"న్తి ఆహ. సో కిర రాజనివేసనం అభిరుహన్తోవ మహాసోపానపాదమూలే ఠత్వా "ఇధ జఙ్ఘఉమఙ్గద్వారం భవిస్సతీ"తి సల్లక్ఖేసి. అథస్స ఏతదహోసి "రాజా 'అమ్హాకమ్పి కత్తబ్బయుత్తకం కరోహీ'తి వదతి, ఉమఙ్గే ఖణియమానే యథా ఇదం సోపానం న ఓసక్కతి, తథా కాతుం వట్టతీ"తి. అథ రాజానం ఏవమాహ – "దేవ, అహం పవిసన్తో సోపానపాదమూలే ఠత్వా నవకమ్మం ఓలోకేన్తో మహాసోపానే దోసం పస్సిం. సచే తే రుచ్చతి, అహం దారూని లభన్తో మనాపం కత్వా అత్థరేయ్య"న్తి. "సాధు, పణ్డిత, అత్థరాహీ"తి. సో "ఇధ ఉమఙ్గద్వారం భవిస్సతీ"తి సల్లక్ఖేత్వా తం పోరాణసోపానం హరిత్వా యత్థ ఉమఙ్గద్వారం భవిస్సతి, తత్థ పంసునో అపతనత్థాయ ఫలకసన్థారం కారేత్వా యథా సోపానం న ఓసక్కతి, ఏవం నిచ్చలం కత్వా సోపానం అత్థరి. రాజా తం కారణం అజానన్తో "మమ సినేహేన కరోతీ"తి మఞ్ఞి.

ఏవం తం దివసం తేనేవ నవకమ్మేన వీతినామేత్వా పునదివసే రాజానం ఆహ – "దేవ, సచే అమ్హాకం రఞ్ఞో వసనట్ఠానం జానేయ్యామ, మనాపం కత్వా పటిజగ్గేయ్యామా"తి. సాధు, పణ్డిత, ఠపేత్వా మమ నివేసనం సకలనగరే యం నివేసనం ఇచ్ఛసి, తం గణ్హాతి. మహారాజ, మయం ఆగన్తుకా, తుమ్హాకం బహూ వల్లభా యోధా, తే అత్తనో అత్తనో గేహేసు

గయ్హమానేసు అమ్హేహి సద్ధిం కలహం కరిస్సన్తి. “తదా, దేవ, తేహి సద్ధిం మయం కిం కరిస్సామా”తి? “తేసం వచనం మా గణ్హ. యం ఇచ్ఛసి, తం ఠానమేవ గణ్హాపేహీ”తి. “దేవ, తే పునప్పునం ఆగన్త్వా తుమ్హాకం కథేస్సన్తి, తేన తుమ్హాకం చిత్తసుఖం న లభిస్సతి. సచే పన ఇచ్ఛేయ్యాథ, యావ మయం నివేసనాని గణ్హామ, తావ అమ్హాకంయేవ మనుస్సా దోవారికా అస్సు. తతో తే ద్వారం అలభిత్వా నాగమిస్సన్తి. ఏవం సన్తే తుమ్హాకమ్పి చిత్తసుఖం లభిస్సతీ”తి. రాజా “సాధూ”తి సమ్పటిచ్ఛి.

మహాసత్తో సోపానపాదమూలే సోపానసీసే మహాద్వారేతి సబ్బత్థ అత్తనో మనుస్సేయేవ ఠపేత్వా “కస్సచి పవిసితుం మా అదత్థా”తి వత్వా అథ రఞ్ఞో మాతు నివేసనం గన్త్వా “భిన్దనాకారం దస్సేథా”తి మనుస్సే ఆణాపేసి. తే ద్వారకోట్ఠకాలిన్దతో పట్ఠాయ ఇట్ఠకా చ మత్తికా చ అపనేతుం ఆరభింసు. రాజమాతా తం పవత్తిం సుత్వా ఆగన్త్వా “కిస్స, తాతా, మమ గేహం భిన్దథా”తి ఆహ. “మహోసధపణ్డితో భిన్దాపేత్వా అత్తనో రఞ్ఞో నివేసనం కాతుకామో”తి. “యది ఏవం ఇధేవ వసథా”తి. “అమ్హాకం రఞ్ఞో మహన్తం బలవాహనం, ఇదం నప్పహోతి, అఞ్ఞం మహన్తం గేహం కరిస్సామా”తి. “తుమ్హే మం న జానాథ, అహం రాజమాతా, ఇదాని పుత్తస్స సన్తికం గన్త్వా జానిస్సామీ”తి. “మయం రఞ్ఞో వచనేన భిన్దామ, సక్కోన్తీ వారేహీ”తి. సా కుజ్ఝిత్వా “ఇదాని వో కత్తబ్బం జానిస్సామీ”తి రాజద్వారం అగమాసి. అథ నం “మా పవిసా”తి దోవారికా వారయింసు. “అహం రాజమాతా”తి. “న మయం తం జానామ, మయం రఞ్ఞా ‘కస్సచి పవిసితుం మా అదత్థా’తి ఆణత్తా, గచ్ఛ త్వ”న్తి. సా గహేతబ్బగహణం అపస్సన్తీ నివత్తిత్వా అత్తనో నివేసనం ఓలోకేన్తీ అట్ఠాసి. అథ నం ఏకో పురిసో “కిం ఇధ కరోసి, గచ్ఛసి, న గచ్ఛసీ”తి గీవాయ గహేత్వా భూమియం పాతేసి.

సా చిన్తేసి “అద్ధా ఇమే రఞ్ఞో ఆణత్తా భవిస్సన్తి, ఇతరథా ఏవం కాతుం న సక్ఖిస్సన్తి, పణ్డితస్సేవ సన్తికం గచ్ఛిస్సామీ”తి. సా గన్త్వా “తాత మహోసధ, కస్మా మమ నివేసనం భిన్దాపేసీ”తి ఆహ. సో తాయ సద్ధిం న కథేసి, సన్తికే ఠితో పురిసో పనస్స “దేవి, కిం కథేసీ”తి ఆహ. “తాత, మహోసధపణ్డితో కస్మా మమ గేహం భిన్దాపేతీ”తి? “వేదేహరఞ్ఞో వసనట్ఠానం కాతు”న్తి. “కిం, తాత, ఏవం మహన్తే నగరే అఞ్ఞత్థ నివేసనట్ఠానం న లబ్భతీ”తి మఞ్ఞతి. “ఇమం సతసహస్సం లఞ్జం గహేత్వా అఞ్ఞత్థ గేహం కారేతూ”తి. “సాధు, దేవి, తుమ్హాకం గేహం విస్సజ్జాపేస్సామి, లఞ్జస్స గహితభావం మా కస్సచి కథయిత్థ. మా నో అఞ్ఞేపి లఞ్జం దత్వా గేహాని విస్సజ్జాపేతుకామా అహేసు”న్తి. సాధు, తాత, “రఞ్ఞో మాతా లఞ్జం అదాసీ”తి మయ్హమ్పి లజ్జనకమేవ, తస్మా న కస్సచి కథేస్సామీతి. సో “సాధూ”తి తస్సా సన్తికా సతసహస్సం గహేత్వా గేహం విస్సజ్జాపేత్వా కేవట్టస్స గేహం అగమాసి. సోపి ద్వారం గన్త్వా వేళుపేసికాహి పిట్ఠిచమ్ముప్పాటనం లభిత్వా గహేతబ్బగహణం అపస్సన్తో పున గేహం గన్త్వా సతసహస్సమేవ అదాసి. ఏతేనుపాయేన సకలనగరే గేహట్ఠానం గణ్హన్తేన లఞ్జం గహేత్వా లద్ధకహాపణానఞ్ఞేవ నవ కోటియో జాతా.

మహాసత్తో సకలనగరం విచరిత్వా రాజకులం అగమాసి. అథ నం రాజా పుచ్ఛి “కిం, పణ్డిత, లద్ధం తే వసనట్ఠాన”న్తి? “మహారాజ, అదేన్తా నామ నత్థి, అపిచ ఖో పన గేహేసు గయ్హమానేసు కిలమన్తి. తేసం పియవిప్పయోగం కాతుం అమ్హాకం అయుత్తం. బహినగరే గావుతమత్తే ఠానే గఙ్గాయ చ నగరస్స చ అన్తరే అసుకట్ఠానే అమ్హాకం రఞ్ఞో వసననగరం కరిస్సామీ”తి. తం సుత్వా రాజా “అన్తోనగరే యుజ్ఝితుమ్పి దుక్ఖం, నేవ సకసేనా, న పరసేనా ఞాతుం సక్కా. బహినగరే పన సుఖం యుద్ధం కాతుం, తస్మా బహినగరేయేవ తే కోట్టేత్వా మారేస్సామా”తి తుస్సిత్వా “సాధు, పణ్డిత, తయా సల్లక్ఖితట్ఠానేయేవ కారేహీ”తి ఆహ. “మహారాజ, అహం కారేస్సామి, తుమ్హాకం పన మనుస్సేహి దారుపణ్ణాదీనం అత్థాయ

అమ్హాకం నవకమ్మట్ఠానం నాగన్తబ్బం. ఆగచ్ఛన్తా హి కలహం కరిస్సన్తి, తేనేవ తుమ్హాకఞ్చ అమ్హాకఞ్చ చిత్తసుఖం న భవిస్సతీ"తి. "సాధు, పణ్డిత, తేన పస్సేన నిసఞ్చారం కారేహీ"తి. "దేవ, అమ్హాకం హత్థీ ఉదకాభిరతా ఉదకేయేవ కీళిస్సన్తి. ఉదకే ఆవిలే జాతే 'మహోసధస్స ఆగతకాలతో పట్ఠాయ పసన్నం ఉదకం పాతుం న లభామా'తి సచే నాగరా కుజ్ఝిస్సన్తి, తమ్పి సహితబ్బ"న్తి . రాజా "విస్సత్థా తుమ్హాకం హత్థీ కీళన్తూ"తి వత్వా నగరే భేరిం చరాపేసి – "యో ఇతో నిక్ఖమిత్వా మహోసధస్స నగరమాపితట్ఠానం గచ్ఛతి, తస్స సహస్సదణ్డో"తి.

మహాసత్తో రాజానం వన్దిత్వా అత్తనో పరిసం ఆదాయ నిక్ఖమిత్వా యథాపరిచ్ఛిన్నట్ఠానే నగరం మాపేతుం ఆరభి. పారగఙ్గాయ వగ్గులిం నామ గామం కారేత్వా హత్థిఅస్సరథవాహనఞ్చేవ గోబలిబద్దఞ్చ తత్థ ఠపేత్వా నగరకరణం విచారేన్తో "ఏత్తకా ఇదం కరోన్తూ"తి సబ్బకమ్మాని విభజిత్వా ఉమఙ్గకమ్మం పట్ఠపేసి. మహాఉమఙ్గద్వారం గఙ్గాతిత్థే అహోసి. సట్ఠిమత్తాని యోధసతాని మహాఉమఙ్గం ఖణన్తి. మహన్తేహి చమ్మపసిబ్బకేహి వాలుకపంసుం హరిత్వా గఙ్గాయ పాతేన్తి. పాతితపాతితం పంసుం హత్థీ మద్దన్తి, గఙ్గా ఆళులా సన్దతి. నగరవాసినో "మహోసధస్స ఆగతకాలతో పట్ఠాయ పసన్నం ఉదకం పాతుం న లభామ, గఙ్గా ఆళులా సన్దతి, కిం ను ఖో ఏత"న్తి వదన్తి. అథ నేసం పణ్డితస్స ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసా ఆరోచేన్తి "మహోసధస్స కిర హత్థీ ఉదకం కీళన్తా గఙ్గాయ కద్దమం కరోన్తి, తేన గఙ్గా ఆళులా సన్దతీ"తి.

బోధిసత్తానం అధిప్పాయో నామ సమిజ్ఝతి, తస్మా ఉమఙ్గే మూలాని వా ఖాణుకాని వా మరుమ్బాని వా పాసాణాని వా సబ్బేపి భూమియం పవిసింసు. జఙ్ఘఉమఙ్గస్స ద్వారం తస్మింయేవ నగరే అహోసి. తీణి పురిససతాని జఙ్ఘఉమఙ్గం ఖణన్తి , చమ్మపసిబ్బకేహి పంసుంహరిత్వా తస్మిం నగరే పాతేన్తి. పాతితపాతితం ఉదకేన మద్దాపేత్వా పాకారం చినన్తి, అఞ్ఞాని వా కమ్మాని కరోన్తి. మహాఉమఙ్గస్స పవిసనద్వారం నగరే అహోసి అట్ఠారసహత్థుబ్బేధేన యన్తయుత్తద్వారేన సమన్నాగతం. తఞ్హి ఏకాయ ఆణియా అక్కన్తాయ పిధీయతి, ఏకాయ ఆణియా అక్కన్తాయ వివరీయతి. మహాఉమఙ్గస్స ద్వీసు పస్సేసు ఇట్ఠకాహి చినిత్వా సుధాకమ్మం కారేసి, మత్థకే ఫలకేన ఛన్నం కారేత్వా ఉల్లోకం మత్తికాయ లిమ్పాపేత్వా సేతకమ్మం కారేత్వా చిత్తకమ్మం కారేసి. సబ్బాని పనేత్థ అసీతి మహాద్వారాని చతుసట్ఠి చూళద్వారాని అహేసుం, సబ్బాని యన్తయుత్తానేవ. ఏకాయ ఆణియా అక్కన్తాయ సబ్బానేవ పిధీయన్తి, ఏకాయ ఆణియా అక్కన్తాయ సబ్బానేవ వివరీయన్తి. ద్వీసు పస్సేసు అనేకసతదీపాలయా అహేసుం, తేపి యన్తయుత్తాయేవ. ఏకస్మిం వివరియమానే సబ్బే వివరీయన్తి, ఏకస్మిం పిధీయమానే సబ్బే పిధీయన్తి. ద్వీసు పస్సేసు ఏకసతానం ఖత్తియానం ఏకసతసయనగబ్భా అహేసుం. ఏకేకస్మిం గబ్భే నానావణ్ణపచ్చత్థరణత్థతం ఏకేకం మహాసయనం సముస్సితసేతచ్ఛత్తం, ఏకేకం మహాసయనం నిస్సాయ ఏకేకం మాతుగామరూపకం ఉత్తమరూపధరం పతిట్ఠితం. తం హత్థేన అపరామసిత్వా "మనుస్సరూప"న్తి న సక్కా ఞాతుం, అపిచ ఉమఙ్గస్స ఉభోసు పస్సేసు కుసలా చిత్తకారా నానప్పకారం చిత్తకమ్మం కరింసు. సక్కవిలాససినేరుసత్తపరిభణ్డచక్కవాళసాగరసత్తమహాసర- చతుమహాదీప-హిమవన్త-అనోతత్తసర-మనోసిలాతల చన్దిమసూరియ-చాతుమహారాజికాదిఛకామావచరసమ్పత్తియోపి సబ్బా ఉమఙ్గేయేవ దస్సయింసు. భూమియం రజతపట్టవణ్ణా వాలుకా ఓకిరింసు, ఉపరి ఉల్లోకపదుమాని దస్సేసుం. ఉభోసు పస్సేసు నానప్పకారే ఆపణేపి దస్సయింసు. తేసు తేసు ఠానేసు గన్ధదామపుప్ఫదామాదీని ఓలమ్బేత్వా సుధమ్మాదేవసభం వియ ఉమఙ్గం అలఙ్కరింసు.

తానిపి ఖో తీణి వడ్ఢకిసతాని తీణి నావాసతాని బన్ధిత్వా నిట్ఠితపరికమ్మానం దబ్బసమ్భారానం పూరేత్వా గఙ్గాయ ఆహరిత్వా పణ్డితస్స ఆరోచేసుం . తాని సో నగరే ఉపయోగం నేత్వా "మయా ఆణత్తదివసేయేవ ఆహరేయ్యాథా"తి వత్వా

నావా పటిచ్ఛన్నట్ఠానే ఠపాపేసి. నగరే ఉదకపరిఖా, కద్దమపరిఖా, సుక్ఖపరిఖాతి తిస్సో పరిఖాయో కారేసి. అట్ఠారసహత్థో పాకారో గోపురట్టాలకో రాజనివేసనాని హత్థిసాలాదయో పోక్ఖరణియోతి సబ్బమేతం నిట్ఠం అగమాసి. ఇతి మహాఉమఙ్గో జఙ్ఘఉమఙ్గో నగరన్తి సబ్బమేతం చతూహి మాసేహి నిట్ఠితం. అథ మహాసత్తో చతుమాసచ్చయేన రఞ్ఞో ఆగమనత్థాయ దూతం పాహేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౩౭. "నివేసనాని మాపేత్వా, వేదేహస్స యసస్సినో;

అథస్స పాహిణీ దూతం, వేదేహం మిథిలగ్గహం;

ఏహి దాని మహారాజ, మాపితం తే నివేసన"న్తి.

తత్థ **పాహిణీ**తి పేసేసి.

రాజా దూతస్స వచనం సుత్వా తుట్ఠచిత్తో హుత్వా మహన్తేన పరివారేన నగరా నిక్ఖమి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౩౮. "తతో చ రాజా పాయాసి, సేనాయ చతురఙ్గియా;

అనన్తవాహనం దట్ఠుం, ఫీతం కపిలియం పుర"న్తి.

తత్థ **అనన్తవాహన**న్తి అపరిమితహత్థిఅస్సాదివాహనం. **కపిలియం పుర**న్తి కపిలరట్ఠే మాపితం నగరం.

సో అనుపుబ్బేన గన్త్వా గఙ్గాతీరం పాపుణి. అథ నం మహాసత్తో పచ్చుగ్గన్త్వా అత్తనా కతనగరం పవేసేసి. సో తత్థ పాసాదవరగతో నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా థోకం విస్సమిత్వా సాయన్హసమయే అత్తనో ఆగతభావం ఞాపేతుం చూళనిరఞ్ఞో దూతం పేసేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౩౯. "తతో చ ఖో సో గన్త్వాన, బ్రహ్మదత్తస్స పాహిణి;

ఆగతోస్మి మహారాజ, తవ పాదాని వన్దితుం.

౬౪౦. "దదాహి దాని మే భరియం, నారిం సబ్బఙ్గసోభినిం;

సువణ్ణేన పటిచ్ఛన్నం, దాసీగణపురక్ఖత"న్తి.

తత్థ **వన్దితు**న్తి వేదేహో మహల్లకో, చూళనిరాజా తస్స పుత్తనత్తమత్తోపి న హోతి, కిలేసవసేన ముచ్ఛితో పన హుత్వా "జామాతరేన నామ ససురో వన్దనీయో"తి చిన్తేత్వా తస్స చిత్తం అజానన్తోవ వన్దనసాసనం పహిణి. **దదాహి దానీ**తి అహం తయా "ధీతరం దస్సామీ"తి పక్కోసాపితో, తం మే ఇదాని దేహీతి పహిణి. **సువణ్ణేన పటిచ్ఛన్న**న్తి సువణ్ణాలఙ్కారేన పటిమణ్డితం.

చూళనిరాజా దూతస్స వచనం సుత్వా సోమనస్సప్పత్తో "ఇదాని మే పచ్చామిత్తో కుహిం గమిస్సతి, ఉభిన్నమ్పి నేసం సీసాని ఛిన్దిత్వా జయపానం పివిస్సామా"తి చిన్తేత్వా కేవలం సోమనస్సం దస్సేన్తో దూతస్స సక్కారం కత్వా అనన్తరం గాథమాహ –

౬౪౧.“స్వాగతం తేవ వేదేహ, అథో తే అదురాగతం;

నక్ఖత్తఞ్ఞేవ పరిపుచ్ఛ, అహం కఞ్ఞం దదామి తే;

సువణ్ణేన పటిచ్ఛన్నం, దాసీగణపురక్ఖత”న్తి.

తత్థ **వేదేహా**తి వేదేహస్స సాసనం సుత్వా తం పురతో ఠితం వియ ఆలపతి. అథ వా “ఏవం బ్రహ్మదత్తేన వుత్తన్తి వదేహీ”తి దూతం ఆణాపేన్తో ఏవమాహ.

తం సుత్వా దూతో వేదేహస్స సన్తికం గన్త్వా “దేవ, మఙ్గలకిరియాయ అనుచ్ఛవికం నక్ఖత్తం కిర జానాహి, రాజా తే ధీతరం దేతీ”తి ఆహ. సో “అజ్జేవ నక్ఖత్తం సోభన”న్తి పున దూతం పహిణి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౪౨.“తతో చ రాజా వేదేహో, నక్ఖత్తం పరిపుచ్ఛథ;

నక్ఖత్తం పరిపుచ్ఛిత్వా, బ్రహ్మదత్తస్స పాహిణి.

౬౪౩.“దదాహి దాని మే భరియం, నారిం సబ్బఙ్గసోభినిం;

సువణ్ణేన పటిచ్ఛన్నం, దాసీగణపురక్ఖత”న్తి.

చూళనిరాజాపి –

౬౪౪.“దదామి దాని తే భరియం, నారిం సబ్బఙ్గసోభినిం;

సువణ్ణేన పటిచ్ఛన్నం, దాసీగణపురక్ఖత”న్తి. –

ఇమం గాథం వత్వా “ఇదాని పేసేమి, ఇదాని పేసేమీ”తి ముసావాదం కత్వా ఏకసతరాజూనం సఞ్ఞం అదాసి “అట్ఠారసఅక్ఖోభణిసఙ్ఖాయ సేనాయ సద్ధిం సబ్బే యుద్ధసజ్జా హుత్వా నిక్ఖమన్తు, అజ్జ ఉభిన్నమ్పి పచ్చత్థికానం సీసాని ఛిన్దిత్వా స్వే జయపానం పివిస్సామా”తి. తే సబ్బేపి నిక్ఖమింసు. సయం నిక్ఖన్తో పన మాతరం చలాకదేవిఞ్చ అగ్గమహేసిం, నన్దాదేవిఞ్చ, పుత్తం పఞ్చాలచన్దఞ్చ, ధీతరం పఞ్చాలచన్దిఞ్చాతి చత్తారో జనే ఓరోధేహి సద్ధిం పాసాదే నివాసాపేత్వా నిక్ఖమి. బోధిసత్తోపి వేదేహరఞ్ఞో చేవ తేన సద్ధిం ఆగతసేనాయ చ మహన్తం సక్కారం కారేసి . కేచి మనుస్సా సురం పివన్తి, కేచి మచ్ఛమంసాదీని ఖాదన్తి, కేచి దూరమగ్గా ఆగతత్తా కిలన్తా సయన్తి. విదేహరాజా పన సేనకాదయో చత్తారో పణ్డితే గహేత్వా అమచ్చగణపరివుతో అలఙ్కతమహాతలే నిసీది.

చూళనిరాజాపి అట్ఠారసఅక్ఖోభణిసఙ్ఖాయ సేనాయ సబ్బం తం నగరం తిసన్తిం చతుసఙ్ఖేపం పరిక్ఖిపిత్వా అనేకసతసహస్సాహి ఉక్కాహి ధారియమానాహి అరుణే ఉగ్గచ్ఛన్తేయేవ గహణసజ్జో హుత్వా అట్ఠాసి. తం ఞత్వా మహాసత్తో అత్తనో యోధానం తీణి సతాని పేసేసి “తుమ్హే జఙ్ఘఉమఙ్గేన గన్త్వా రఞ్ఞో మాతరఞ్చ అగ్గమహేసిఞ్చ పుత్తఞ్చ ధీతరఞ్చ జఙ్ఘఉమఙ్గేన ఆనేత్వా మహాఉమఙ్గేన నేత్వా ఉమఙ్గద్వారతో బహి అకత్వా అన్తోఉమఙ్గేయేవ ఠపేత్వా యావ అమ్హాకం ఆగమనా రక్ఖన్తా తత్థ ఠత్వా అమ్హాకం ఆగమనకాలే ఉమఙ్గా నీహరిత్వా ఉమఙ్గద్వారే మహావిసాలమాళకే ఠపేథా”తి. తే తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా జఙ్ఘఉమఙ్గేన గన్త్వా సోపానపాదమూలే ఫలకసన్థరణం ఉగ్ఘాటేత్వా సోపానపాదమూలే సోపానసీసే మహాతలేతి ఏత్తకే ఠానే ఆరక్ఖమనుస్సే చ ఖుజ్జాదిపరిచారికాయో చ హత్థపాదేసు బన్ధిత్వా ముఖఞ్చ పిదహిత్వా తత్థ తత్థ

పటిచ్ఛన్నట్ఠానే ఠపేత్వా రఞ్ఞో పటియత్తం ఖాదనీయభోజనీయం కిఞ్చి ఖాదిత్వా కిఞ్చి భిన్దిత్వా చుణ్ణవిచుణ్ణం కత్వా అపరిభోగం కత్వా ఛడ్డేత్వా ఉపరిపాసాదం అభిరుహింసు. తదా చలాకదేవీ నన్దాదేవిఞ్చ రాజపుత్తఞ్చ రాజధీతరఞ్చ గహేత్వా "కో జానాతి, కిం భవిస్సతీ"తి మఞ్ఞమానా అత్తనా సద్ధిం ఏకసయనేయేవ సయాపేసి. తే యోధా గబ్భద్వారే ఠత్వా పక్కోసింసు. సా నిక్ఖమిత్వా "కిం, తాతా"తి ఆహ. "దేవి, అమ్హాకం రాజా వేదేహఞ్చ మహోసధఞ్చ జీవితక్ఖయం పాపేత్వా సకలజమ్బుదీపే ఏకరజ్జం కత్వా ఏకసతరాజపరివుతో మహన్తేన యసేన అజ్జ మహాజయపానం పివన్తో తుమ్హే చత్తారోపి జనే గహేత్వా ఆనేహీ"తి అమ్హే పహిణీతి.

తేపి తేసం వచనం సద్దహిత్వా పాసాదా ఓతరిత్వా సోపానపాదమూలం అగమింసు. అథ నే గహేత్వా జఙ్ఘఉమఙ్గం పవిసింసు. తే ఆహంసు "మయం ఏత్తకం కాలం ఇధ వసన్తా ఇమం వీథిం న ఓతిణ్ణపుబ్బా"తి. "దేవి, ఇమం వీథిం న సబ్బదా ఓతరన్తి, మఙ్గలవీథి నామేసా, అజ్జ మఙ్గలదివసభావేన రాజా ఇమినా మగ్గేన ఆనేతుం ఆణాపేసీ"తి. తే తేసం వచనం సద్దహింసు. అథేకచ్చే తే చత్తారో గహేత్వా గచ్ఛింసు. ఏకచ్చే నివత్తిత్వా రాజనివేసనే రతనగబ్భే వివరిత్వా యథిచ్ఛితం రతనసారం గహేత్వా ఆగమింసు. ఇతరేపి చత్తారో ఖత్తియా పురతో మహాఉమఙ్గం పత్వా అలఙ్కతదేవసభం వియ ఉమఙ్గం దిస్వా "రఞ్ఞో అత్థాయ సజ్జిత"న్తి సఞ్ఞం కరింసు. అథ నే గఙ్గాయ అవిదూరఠానం నేత్వా అన్తోఉమఙ్గేయేవ అలఙ్కతగబ్భే నిసీదాపేత్వా ఏకచ్చే ఆరక్ఖం గహేత్వా అచ్ఛింసు. ఏకచ్చే తేసం ఆనీతభావం ఞాపేతుం గన్త్వా బోధిసత్తస్స ఆరోచేసుం. సో తేసం కథం సుత్వా "ఇదాని మే మనోరథో మత్థకం పాపుణిస్సతీ"తి సోమనస్సజాతో రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి. రాజాపి కిలేసాతురతాయ "ఇదాని మే ధీతరం పేసేస్సతి, ఇదాని మే ధీతరం పేసేస్సతీ"తి పల్లఙ్కతో ఉట్ఠాయ వాతపానేన ఓలోకేన్తో అనేకేహి ఉక్కాసతసహస్సేహి ఏకోభాసం జాతం నగరం మహతియా సేనాయ పరివుతం దిస్వా ఆసఙ్కితపరిసఙ్కితో "కిం ను ఖో ఏత"న్తి పణ్డితేహి సద్ధిం మన్తేన్తో గాథమాహ –

౬౪౭."హత్థీ అస్సా రథా పత్తీ, సేనా తిట్ఠన్తి వమ్మితా;
ఉక్కా పదిత్తా ఝాయన్తి, కిం ను మఞ్ఞన్తి పణ్డితా"తి.

తత్థ **కిం ను మఞ్ఞన్తీ**తి చూళనిరాజా అమ్హాకం తుట్ఠో, ఉదాహు కుద్ధో, కిం ను పణ్డితా మఞ్ఞన్తీతి పుచ్ఛి.

తం సుత్వా సేనకో ఆహ – "మా చిన్తయిత్థ, మహారాజ, అతిబహూ ఉక్కా పఞ్ఞాయన్తి, రాజా తుమ్హాకం దాతుం ధీతరం గహేత్వా ఏతి మఞ్ఞే"తి. పుక్కుసోపి "తుమ్హాకం ఆగన్తుకసక్కారం కాతుం ఆరక్ఖం గహేత్వా ఠితో భవిస్సతీ"తి ఆహ. ఏవం తేసం యం యం రుచ్చతి, తం తం కథయింసు. రాజా పన "అసుకట్ఠానే సేనా తిట్ఠన్తు, అసుకట్ఠానే ఆరక్ఖం గణ్హథ, అప్పమత్తా హోథా"తి వదన్తానం సద్దం సుత్వా ఓలోకేన్తో సన్నద్ధపఞ్చావుధం సేనం పస్సిత్వా మరణభయభీతో హుత్వా మహాసత్తస్స కథం పచ్చాసీసన్తో ఇతరం గాథమాహ –

౬౪౮."హత్థీ అస్సా రథా పత్తీ, సేనా తిట్ఠన్తి వమ్మితా;
ఉక్కా పదిత్తా ఝాయన్తి, కిం ను కాహన్తి పణ్డితా"తి.

తత్థ **కిం ను కాహన్తి పణ్డితా**తి పణ్డిత, కిం నామ చిన్తేసి, ఇమా సేనా అమ్హాకం కిం కరిస్సన్తీతి.

తం సుత్వా మహాసత్తో “ఇమం అన్ధబాలం థోకం సన్తాసేత్వా పచ్ఛా మమ పఞ్ఞాబలం దస్సేత్వా అస్సాసేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౬౪౭.“రక్ఖతి తం మహారాజ, చూళనేయ్యో మహబ్బలో;

పదుట్ఠో బ్రహ్మదత్తేన, పాతో తం ఘాతయిస్సతీ”తి.

తం సుత్వా సబ్బే మరణభయతజ్జితా జాతా. రఞ్ఞో కణ్ఠో సుస్సి ముఖే ఖేళో పరిఛిజ్జి, సరీరే దాహో ఉప్పజ్జి. సో మరణభయభీతో పరిదేవన్తో ద్వే గాథా ఆహ –

౬౪౮.“ఉబ్బేధతి మే హదయం, ముఖఞ్చ పరిసుస్సతి;

నిబ్బుతిం నాధిగచ్ఛామి, అగ్గిదడ్ఢోవ ఆతపే.

౬౪౯.“కమ్మారానం యథా ఉక్కా, అన్తో ఝాయతి నో బహి;

ఏవమ్పి హదయం మయ్హం, అన్తో ఝాయతి నో బహీ”తి.

తత్థ **ఉబ్బేధతీ**తి తాత మహోసధపణ్డిత, హదయం మే మహావాతప్పహరితం వియ పల్లవం కమ్పతి. **అన్తో ఝాయతీ**తి నో “ఉక్కా వియ మయ్హం హదయమంసం అబ్భన్తరే ఝాయతి, బహి పన న ఝాయతీ”తి పరిదేవతి.

మహాసత్తో తస్స పరిదేవితసద్దం సుత్వా “అయం అన్ధబాలో అఞ్ఞేసు దివసేసు మమ వచనం న అకాసి, భియ్యో నం నిగ్గణ్హిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౬౫౦.“పమత్తో మన్తనాతీతో, భిన్నమన్తోసి ఖత్తియ;

ఇదాని ఖో తం తాయన్తు, పణ్డితా మన్తినో జనా.

౬౫౧.“అకత్వామచ్చస్స వచనం, అత్థకామహితేసినో;

అత్తపీతిరతో రాజా, మిగో కూటేవ ఓహితో.

౬౫౨.“యథాపి మచ్ఛో బళిసం, వఙ్కం మంసేన ఛాదితం;

ఆమగిద్ధో న జానాతి, మచ్ఛో మరణమత్తనో.

౬౫౩.“ఏవమేవ తువం రాజ, చూళనేయ్యస్స ధీతరం;

కామగిద్ధో న జానాసి, మచ్ఛోవ మరణమత్తనో.

౬౫౪.“సచే గచ్ఛసి పఞ్చాలం, ఖిప్పమత్తం జహిస్ససి;

మిగం పన్థానుబన్ధంవ, మహన్తం భయమేస్సతి.

౬౫౫.“అనరియరూపో పురిసో జనిన్ద, అహీవ ఉచ్ఛఙ్గగతో డసేయ్య;

న తేన మిత్తిం కయిరాథ ధీరో, దుక్ఖో హవే కాపురిసేన సఙ్గమో.

౬౨౬.“యదేవ జఞ్ఞా పురిసం జనిన్ద, సీలవాయం బహుస్సుతో;

తేనేవ మిత్తిం కయిరాథ ధీరో, సుఖో హవే సప్పురిసేన సఙ్గమో”తి.

తత్థ **పమత్తో**తి మహారాజ, త్వం కామేన పమత్తో. **మన్తనాతీతో**తి మయా అనాగతభయం దిస్వా పఞ్ఞాయ పరిచ్ఛిన్దిత్వా మన్తితమన్తనం అతిక్కమన్తో. **భిన్నమన్తో**తి మన్తనాతిక్కన్తత్తాయేవ భిన్నమన్తో, యో వా తే సేనకాదీహి సద్ధిం మన్తో గహితో, ఏసో భిన్నోతిపి భిన్నమన్తోసి జాతో. **పణ్డితా**తి ఇమే సేనకాదయో చత్తారో జనా ఇదాని తం రక్ఖన్తు, పస్సామి నేసం బలన్తి దీపేతి. **అకత్వామచ్చస్సా**తి మమ ఉత్తమఅమచ్చస్స వచనం అకత్వా. **అత్తపీతిరతో**తి అత్తనో కిలేసపీతియా అభిరతో హుత్వా. **మిగో కూటేవ ఓహితో**తి యథా నామ నివాపలోభేన ఆగతో మిగో కూటపాసే బజ్ఝతి, ఏవం మమ వచనం అగ్గహేత్వా “పఞ్చాలచన్దిం లభిస్సామీ”తి కిలేసలోభేన ఆగన్త్వా ఇదాని కూటపాసే బద్ధో మిగో వియ జాతోసీతి.

“**యథాపి మచ్ఛో**”తి గాథాద్వయం “తదా మయా అయం ఉపమా ఆభతా”తి దస్సేతుం వుత్తం. “**సచే గచ్ఛసీ**”తి గాథాపి “న కేవలం ఏత్తకమేవ, ఇమమ్పి అహం ఆహరి”న్తి దస్సేతుం వుత్తా. **అనరియరూపో**తి కేవట్టబ్రాహ్మణసదిసో అసప్పురిసజాతికో నిల్లజ్జపురిసో. **న తేన మిత్తి**న్తి తాదిసేన సద్ధిం మిత్తిధమ్మం న కయిరాథ, త్వం పన కేవట్టేన సద్ధిం మిత్తిధమ్మం కత్వా తస్స వచనం గణ్హి. **దుక్ఖో**తి ఏవరూపేన సద్ధిం సఙ్గమో నామ ఏకవారమ్పి కతో ఇధలోకేపి పరలోకేపి మహాదుక్ఖావహనతో దుక్ఖో నామ హోతి. **యదేవా**తి యం ఏవ, అయమేవ వా పాఠో. **సుఖో**తి ఇధలోకేపి పరలోకేపి సుఖోయేవ.

అథ నం “పున ఏవరూపం కరిస్సతీ”తి సుట్ఠుతరం నిగ్గణ్హన్తో పుబ్బే రఞ్ఞా కథితకథం ఆహరిత్వా దస్సేన్తో –

౬౨౭.“బాలో తువం ఏళమూగోసి రాజ, యో ఉత్తమత్థాని మయీ లపిత్థో;

కిమేవహం నఙ్గలకోటివడ్ఢో, అత్థాని జానామి యథాపి అఞ్ఞే.

౬౨౮.“ఇమం గలే గహేత్వాన, నాసేథ విజితా మమ;

యో మే రతనలాభస్స, అన్తరాయాయ భాసతీ”తి. –

ఇమా ద్వే గాథా వత్వా “మహారాజ, అహం గహపతిపుత్తో, యథా తవ అఞ్ఞే సేనకాదయో పణ్డితా అత్థాని జానన్తి, తథా కిమేవ అహం జానిస్సం, అగోచరో ఏస మయ్హం, గహపతిసిప్పమేవాహం జానామి, అయం అత్థో సేనకాదీనం పణ్డితానం పాకటో హోతి, అజ్జ తే అట్ఠారసఅక్ఖోభణిసఙ్ఖాయ సేనాయ పరివారితస్స సేనకాదయో అవస్సయా హోన్తు, మం పన గీవాయం గహేత్వా నిక్కడ్ఢితుం ఆణాపేసి, ఇదాని మం కస్మా పుచ్ఛసీ”తి ఏవం సునిగ్గహితం నిగ్గణ్హి.

తం సుత్వా రాజా చిన్తేసి “పణ్డితో మయా కథితదోసమేవ కథేతి. పుబ్బేవ హి ఇదం అనాగతభయం జాని, తేన మం అతివియ నిగ్గణ్హాతి, న ఖో పనాయం ఏత్తకం కాలం నిక్కమ్మకోవ అచ్ఛిస్సతి, అవస్సం ఇమినా మయ్హం సోత్థిభావో కతో భవిస్సతీ”తి. అథ నం పరిగ్గణ్హన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౬౨౯.

“మహోసధ అతీతేన, నానువిజ్ఝన్తి పణ్డితా,

కిం మం అస్సంవ సమ్బద్ధం, పతోదేనేవ విజ్ఝసి.

౬౬౦.“సచే పస్ససి మోక్ఖం వా, ఖేమం వా పన పస్ససి;

తేనేవ మం అనుసాస, కిం అతీతేన విజ్ఝసీ”తి.

తత్థ **నానువిజ్ఝన్తీ**తి అతీతదోసం గహేత్వా ముఖసత్తీహి న విజ్ఝన్తి. **అస్సంవ సమ్బద్ధ**న్తి సత్తుసేనాయ పరివుతత్తా సుట్ఠు బన్ధిత్వా ఠపితం అస్సం వియ కిం మం విజ్ఝసి. **తేనేవ మ**న్తి ఏవం తే మోక్ఖో భవిస్సతి, ఏవం ఖేమన్తి తేనేవ సోత్థిభావేన మం అనుసాస అస్సాసేహి, తఞ్హి ఠపేత్వా అఞ్ఞం మే పటిసరణం నత్థీతి.

అథ నం మహాసత్తో “అయం రాజా అతివియ అన్ధబాలో, పురిసవిసేసం న జానాతి, థోకం కిలమేత్వా పచ్ఛా తస్స అవస్సయో భవిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౬౬౧.“అతీతం మానుసం కమ్మం, దుక్కరం దురభిసమ్భవం;

న తం సక్కోపి మోచేతుం, త్వం పజానస్సు ఖత్తియ.

౬౬౨.“సన్తి వేహాయసా నాగా, ఇద్ధిమన్తో యసస్సినో;

తేపి ఆదాయ గచ్ఛేయ్యుం, యస్స హోన్తి తథావిధా.

౬౬౩. “సన్తి వేహాయసా అస్సా, ఇద్ధిమన్తో యసస్సినో;

తేపి ఆదాయ గచ్ఛేయ్యుం, యస్స హోన్తి తథావిధా.

౬౬౪.“సన్తి వేహాయసా పక్ఖీ, ఇద్ధిమన్తో యసస్సినో;

తేపి ఆదాయ గచ్ఛేయ్యుం, యస్స హోన్తి తథావిధా.

౬౬౫.“సన్తి వేహాయసా యక్ఖా, ఇద్ధిమన్తో యసస్సినో;

తేపి ఆదాయ గచ్ఛేయ్యుం, యస్స హోన్తి తథావిధా.

౬౬౬.“అతీతం మానుసం కమ్మం, దుక్కరం దురభిసమ్భవం;

న తం సక్కోమి మోచేతుం, అన్తలిక్ఖేన ఖత్తియా”తి.

తత్థ **కమ్మ**న్తి మహారాజ, ఇదం ఇతో తవ మోచనం నామ అతీతం, మనుస్సేహి కత్తబ్బకమ్మం అతీతం. **దుక్కరం దురభిసమ్భవ**న్తి నేవ కాతుం, న సమ్భవితుం సక్కా. **న తం సక్కోమీ**తి అహం తం ఇతో మోచేతుం న సక్కోమి. **త్వం పజానస్సు ఖత్తియా**తి మహారాజ, త్వమేవేత్థ కత్తబ్బం జానస్సు. **వేహాయసా**తి ఆకాసేన గమనసమత్థా. **నాగా**తి హత్థినో. **యస్సా**తి యస్స రఞ్ఞో. **తథావిధా**తి ఛద్దన్తకులే వా ఉపోసథకులే వా జాతా నాగా హోన్తి, తం రాజానం తే ఆదాయ గచ్ఛేయ్యుం. **అస్సా**తి వలాహకఅస్సరాజకులే జాతా అస్సా. **పక్ఖీ**తి గరుళ్హం సన్ధాయాహ. **యక్ఖా**తి సాతాగిరాదయో యక్ఖా. **అన్తలిక్ఖేనా**తి అన్తలిక్ఖేన మోచేతుం న సక్కోమి, తం ఆదాయ ఆకాసేన మిథిలం నేతుం న సక్కోమీతి అత్థో.

రాజా తం సుత్వా అప్పటిభానో నిసీది. అథ సేనకో చిన్తేసి “ఇదాని రఞ్ఞో చేవ అమ్హాకఞ్చ ఠపేత్వా పణ్డితం అఞ్ఞం పటిసరణం నత్థి, రాజా పనస్స కథం సుత్వా మరణభయతజ్జితో కిఞ్చి వత్తుం న సక్కోతి, అహం పణ్డితం యాచిస్సామీ”తి. సో యాచన్తో ద్వే గాథా అభాసి –

౬౬౭.“అతీరదస్సీ పురిసో, మహన్తే ఉదకణ్ణవే;

యత్థ సో లభతే గాధం, తత్థ సో విన్దతే సుఖం.

౬౬౮.“ఏవం అమ్హఞ్చ రఞ్ఞో చ, త్వం పతిట్ఠా మహోసధ;

త్వం నోసి మన్తినం సేట్ఠో, అమ్హే దుక్ఖా పమోచయా”తి.

తత్థ **అతీరదస్సీ**తి సముద్దే భిన్ననావో తీరం అపస్సన్తో. **యత్థా**తి ఊమివేగబ్బాహతో విచరన్తో యమ్హి పదేసే పతిట్ఠం లభతి. **పమోచయా**తి పుబ్బేపి మిథిలం పరివారేత్వా ఠితకాలే తయావ పమోచితమ్హా, ఇదానిపి త్వమేవ అమ్హే దుక్ఖా మోచేహీతి యాచి.

అథ నం నిగ్గణ్హన్తో మహాసత్తో గాథాయ అజ్ఝభాసి –

౬౬౯.“అతీతం మానుసం కమ్మం, దుక్కరం దురభిసమ్భవం;

న తం సక్కోమి మోచేతుం, త్వం పజానస్సు సేనకా”తి.

తత్థ **పజానస్సు సేనకా**తి సేనక, అహం న సక్కోమి, త్వం పన ఇమం రాజానం ఆకాసేన మిథిలం నేహీతి.

రాజా గహేతబ్బగహణం అపస్సన్తో మరణభయతజ్జితో మహాసత్తేన సద్ధిం కథేతుం అసక్కోన్తో “కదాచి సేనకోపి కిఞ్చి ఉపాయం జానేయ్య, పుచ్ఛిస్సామి తావ న”న్తి పుచ్ఛన్తో గాథమాహ –

౬౭౦.“సుణోహి మేతం వచనం, పస్స సేనం మహబ్భయం;

సేనకం దాని పుచ్ఛామి, కిం కిచ్చం ఇధ మఞ్ఞసీ”తి.

తత్థ **కిం కిచ్చ**న్తి కిం కాతబ్బయుత్తకం ఇధ మఞ్ఞసి, మహోసధేనమ్హి పరిచ్చత్తో, యది త్వం జానాసి, వదేహీతి.

తం సుత్వా సేనకో “మం రాజా ఉపాయం పుచ్ఛతి, సోభనో వా హోతు మా వా, కథేస్సామి ఏకం ఉపాయ”న్తి చిన్తేత్వా గాథమాహ –

౬౭౧.“అగ్గిం వా ద్వారతో దేమ, గణ్హామసే వికన్తనం;

అఞ్ఞమఞ్ఞం వధిత్వాన, ఖిప్పం హిస్సామ జీవితం;

మా నో రాజా బ్రహ్మదత్తో, చిరం దుక్ఖేన మారయీ”తి.

తత్థ **ద్వారతో**తి ద్వారం పిదహిత్వా తత్థ అగ్గిం దేమ. **వికన్తన**న్తి అఞ్ఞమఞ్ఞం వికన్తనం సత్థం గణ్హామ. **హిస్సామా**తి జీవితం ఖిప్పం జహిస్సామ, అలఙ్కతపాసాదోయేవ నో దారుచితకో భవిస్సతి.

తం సుత్వా రాజా అనత్తమనో “అత్తనో పుత్తదారస్స ఏవరూపం చితకం కరోహీ”తి వత్వా పుక్కుసాదయో పుచ్ఛి. తేపి అత్తనో పతిరూపా బాలకథాయేవ కథయింసు. తేన వుత్తం –

౬౭౨.“సుణోహి మేతం వచనం, పస్స సేనం మహబ్భయం;
పుక్కుసం దాని పుచ్ఛామి, కిం కిచ్చం ఇధ మఞ్ఞసి.

౬౭౩. “విసం ఖాదిత్వా మీయామ, ఖిప్పం హిస్సామ జీవితం;
మా నో రాజా బ్రహ్మదత్తో, చిరం దుక్ఖేన మారయి.

౬౭౪.“సుణోహి మేతం వచనం, పస్స సేనం మహబ్భయం;
కామిన్దం దాని పుచ్ఛామి, కిం కిచ్చం ఇధ మఞ్ఞసి.

౬౭౫.“రజ్జుయా బజ్ఝ మీయామ, పపాతా పపతామసే;
మా నో రాజా బ్రహ్మదత్తో, చిరం దుక్ఖేన మారయి.

౬౭౬.“సుణోహి మేతం వచనం, పస్స సేనం మహబ్భయం;
దేవిన్దం దాని పుచ్ఛామి, కిం కిచ్చం ఇధ మఞ్ఞసి.

౬౭౭. “అగ్గిం వా ద్వారతో దేమ, గణ్హామసే వికన్తనం;
అఞ్ఞమఞ్ఞం వధిత్వాన, ఖిప్పం హిస్సామ జీవితం;
న నో సక్కోతి మోచేతుం, సుఖేనేవ మహోసధో”తి.

అపిచ ఏతేసు దేవిన్దో “అయం రాజా కిం కరోతి, అగ్గిమ్హి సన్తే ఖజ్జోపనకం ధమతి, ఠపేత్వా మహోసధం అఞ్ఞో ఇధ సోత్థిభావం కాతుం సమత్థో నామ నత్థి, అయం తం అపుచ్ఛిత్వా అమ్హే పుచ్ఛతి, మయం కిం జానామా”తి చిన్తేత్వా అఞ్ఞం ఉపాయం అపస్సన్తో సేనకేన కథితమేవ కథేత్వా మహాసత్తం వణ్ణేన్తో ద్వే పాదే ఆహ. తత్రాయం అధిప్పాయో – “మహారాజ, మయం సబ్బేపి పణ్డితమేవ యాచామ. సచే పన యాచియమానోపి న నో సక్కోతి మోచేతుం సుఖేనేవ మహోసధో, అథ సేనకస్స వచనం కరిస్సామా”తి.

తం సుత్వా రాజా పుబ్బే బోధిసత్తస్స కథితదోసం సరిత్వా తేన సద్ధిం కథేతుం అసక్కోన్తో తస్స సుణన్తస్సేవ పరిదేవన్తో ఆహ –

౬౭౮.“యథా కదలినో సారం, అన్వేసం నాధిగచ్ఛతి;
ఏవం అన్వేసమానా నం, పఞ్హం నజ్ఝగమామసే.

౬౭౯.“యథా సిమ్బలినో సారం, అన్వేసం నాధిగచ్ఛతి;
ఏవం అన్వేసమానా నం, పఞ్హం నజ్ఝగమామసే.

౬౮౦.“అదేసే వత నో వుట్ఠం, కుఞ్జరానం వనోదకే;

సకాసే దుమ్మనుస్సానం, బాలానం అవిజానతం.

౬౮౧.“ఉబ్బేధతి మే హదయం, ముఖఞ్చ పరిసుస్సతి;

నిబ్బుతిం నాధిగచ్ఛామి, అగ్గిదడ్ఢోవ ఆతపే.

౬౮౨.“కమ్మారానం యథా ఉక్కా, అన్తో ఝాయతి నో బహి;

ఏవమ్పి హదయం మయ్హం, అన్తో ఝాయతి నో బహీ”తి.

తత్థ **కదలినోతి** యథా కదలిక్ఖన్ధస్స నిస్సారత్తా సారత్థికో పురిసో అన్వేసన్తోపి తతో సారం నాధిగచ్ఛతి, ఏవం మయం ఇమమ్హా దుక్ఖా ముచ్చనుపాయం పతిట్ఠం పఞ్చ పణ్డితే పుచ్ఛిత్వా అన్వేసమానాపి పతిట్ఠం నజ్ఝగమామసే. అమ్హేహి పుచ్ఛితం ఉపాయం అజానన్తా అస్సుణన్తా వియ జాతా, మయం తం పతిట్ఠం నాధిగచ్ఛామ. దుతియగాథాయపి ఏసేవ నయో. **కుఞ్జరానం వనోదకేతి** యథా కుఞ్జరానం నిరుదకే ఠానే వుట్ఠం అదేసే వుట్ఠం నామ హోతి, తే హి తథారూపే నిరుదకే వనగహనే పదేసే వసన్తా ఖిప్పమేవ పచ్చామిత్తానం వసం గచ్ఛన్తి, ఏవం అమ్హేహిపి ఇమేసం దుమ్మనుస్సానం బాలానం సన్తికే వసన్తేహి అదేసే వుట్ఠం. ఏత్తకేసు హి పణ్డితేసు ఏకోపి మే ఇదాని పటిసరణం నత్థీతి నానావిధేన విలపతి.

తం సుత్వా పణ్డితో “అయం రాజా అతివియ కిలమతి. సచే నం న అస్సాసేస్సామి, హదయేన ఫలితేన మరిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా అస్సాసేసి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౮౩.“తతో సో పణ్డితో ధీరో, అత్థదస్సీ మహోసధో;

వేదేహం దుక్ఖితం దిస్వా, ఇదం వచనమబ్రవి.

౬౮౪.“మా త్వం భాయి మహారాజ, మా త్వం భాయి రథేసభ;

అహం తం మోచయిస్సామి, రాహుగ్గహంవ చన్దిమం.

౬౮౫.“మా త్వం భాయి మహారాజ, మా త్వం భాయి రథేసభ;

అహం తం మోచయిస్సామి, రాహుగ్గహంవ సూరియం.

౬౮౬.“మా త్వం భాయి మహారాజ, మా త్వం భాయి రథేసభ;

అహం తం మోచయిస్సామి, పఙ్కే సన్నంవ కుఞ్జరం.

౬౮౭.“మా త్వం భాయి మహారాజ, మా త్వం భాయి రథేసభ;

అహం తం మోచయిస్సామి, పేళాబద్ధంవ పన్నగం.

౬౮౮.“మా త్వం భాయి మహారాజ, మా త్వం భాయి రథేసభ;

అహం తం మోచయిస్సామి, పక్ఖిం బద్ధంవ పఞ్జరే.

౬౮౯.“మా త్వం భాయి మహారాజ, మా త్వం భాయి రథేసభ;
అహం తం మోచయిస్సామి, మచ్ఛే జాలగతేరివ.

౬౯౦.“మా త్వం భాయి మహారాజ, మా త్వం భాయి రథేసభ;
అహం తం మోచయిస్సామి, సయోగ్గబలవాహనం.

౬౯౧.“మా త్వం భాయి మహారాజ, మా త్వం భాయి రథేసభ;
పఞ్చాలం వాహయిస్సామి, కాకసేనంవ లేడ్డునా.

౬౯౨.“అదు పఞ్ఞా కిమత్థియా, అమచ్చో వాపి తాదిసో;
యో తం సమ్బాధపక్ఖన్దం, దుక్ఖా న పరిమోచయే”తి.

తత్థ **ఇద**న్తి దవడాహదడ్ఢే అరఞ్ఞే ఘనవస్సం వస్సాపేన్తో వియ నం అస్సాసేన్తో ఇదం “మా త్వం భాయి, మహారాజా”తిఆదికం వచనం అబ్రవి. తత్థ **సన్న**న్తి లగ్గం. **పేళాబద్ధ**న్తి పేళాయ అబ్భన్తరగతం సప్పం. **పఞ్చాల**న్తి ఏతం ఏవం మహన్తిమ్పి పఞ్చాలరఞ్ఞో సేనం. **వాహయిస్సామీ**తి పలాపేస్సామి . **అదూ**తి నామత్థే నిపాతో, పఞ్ఞా నామ కిమత్థియాతి అత్థో. **అమచ్చో వాపి తాదిసో**తి తాదిసో పఞ్ఞాయ సమ్పన్నో అమచ్చో వాపి కిమత్థియో, యో తం ఏవం మరణసమ్బాధప్పత్తం దుక్ఖా న పరిమోచయే. మహారాజ, అహం పరమతరం ఆగచ్ఛన్తో నామ కిమత్థం ఆగతోతి మఞ్ఞసి. మా భాయి, అహం తం ఇమమ్హా దుక్ఖా మోచయిస్సామీతి అస్సాసేసి.

సోపి తస్స వచనం సుత్వా “ఇదాని మే జీవితం లద్ధ”న్తి అస్సాసం పటిలభి. బోధిసత్తేన సీహనాదే కతే సబ్బే చ తుస్సింసు. అథ నం సేనకో పుచ్ఛి “పణ్డిత, త్వం సబ్బే అమ్హే గహేత్వా గచ్ఛన్తో కేనుపాయేన గమిస్ససీ”తి? “అలఙ్కతఉమఙ్గేన నేస్సామి, తుమ్హే గమనసజ్జా హోథా”తి వత్వా ఉమఙ్గద్వారవివరణత్థం యోధే ఆణాపేన్తో గాథమాహ –

౬౯౩. “ఏథ మాణవా ఉట్ఠేథ, ముఖం సోధేథ సన్ధినో;
వేదేహో సహమచ్చేహి, ఉమఙ్గేన గమిస్సతీ”తి.

తత్థ **మాణవా**తి తరుణాధివచనం. **ముఖం సోధేథా**తి ఉమఙ్గద్వారం వివరథ. **సన్ధినో**తి ఘరసన్ధినో చ ద్వారం సోధేథ, ఏకసతానం సయనగబ్భానం ద్వారం వివరథ, అనేకసతానం దీపాలయానం ద్వారం వివరథాతి.

తే ఉట్ఠాయ ఉమఙ్గద్వారం వివరింసు. సకలో ఉమఙ్గో ఏకోభాసో అలఙ్కతదేవసభా వియ విరోచి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౯౪.“తస్స తం వచనం సుత్వా, పణ్డితస్సానుచారినో;
ఉమఙ్గద్వారం వివరింసు, యన్తయుత్తే చ అగ్గళే”తి.

తత్థ **అనుచారినో**తి వేయ్యావచ్చకరా. **యన్తయుత్తే చ అగ్గళే**తి సూచిఘటికసమ్పన్నాని చ ద్వారకవాటాని.

తే ఉమఙ్గద్వారం వివరిత్వా మహాసత్తస్స ఆరోచేసుం. సో రఞ్ఞో సఞ్ఞమదాసి “కాలో, దేవ, పాసాదా ఓతరథా”తి. తం సుత్వా రాజా ఓతరి. అథ సేనకో సీసతో నాళిపట్టం అపనేత్వా సాటకం ఓముఞ్చిత్వా కచ్ఛం దళ్హం బన్ధి. అథ నం మహాసత్తో దిస్వా “సేనక, కిం కరోసీ”తి పుచ్ఛి. “పణ్డిత, ఉమఙ్గేన గచ్ఛన్తేహి నామ వేఠనం మోచేత్వా కచ్ఛం దళ్హం బన్ధిత్వా గన్తబ్బ”న్తి . “సేనక, ‘ఉమఙ్గం పవిసన్తో ఓనమిత్వా జణ్ణుకేహి పతిట్ఠాయ పవిసిస్సామీ’తి మా సఞ్ఞమకాసి. సచే హత్థినా గన్తుకామోసి, హత్థిం అభిరుయ్హ గచ్ఛాహి. సచే అస్సేన గన్తుకామోసి, అస్సం అభిరుయ్హ గచ్ఛాహి. ఉచ్చో ఉమఙ్గో అట్ఠారసహత్థుబ్బేధో విసాలద్వారో, త్వం యథారుచియా అలఙ్కతప్పటియత్తో రఞ్ఞో పురతో గచ్ఛాహీ”తి ఆహ. బోధిసత్తో కిర సేనకస్స గమనం పురతో విచారేత్వా రాజానం మజ్ఝే కత్వా సయం పచ్ఛతో అహోసి. కిం కారణా? రాజా అలఙ్కతఉమఙ్గం ఓలోకేన్తో మా సణికం అగమాసీతి. ఉమఙ్గే మహాజనస్స యాగుభత్తఖాదనీయాదీని అప్పమాణాని అహేసుం. తే మనుస్సా ఖాదన్తా పివన్తా ఉమఙ్గం ఓలోకేన్తా గచ్ఛన్తి. మహాసత్తో “యాథ మహారాజ, యాథ మహారాజా”తి చోదేన్తో పచ్ఛతో యాతి. రాజా అలఙ్కతదేవసభం వియ ఉమఙ్గం ఓలోకేన్తో యాతి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౯౫.“పురతో సేనకో యాతి, పచ్ఛతో చ మహోసధో;
మజ్ఝే చ రాజా వేదేహో, అమచ్చపరివారితో”తి.

రఞ్ఞో ఆగతభావం ఞత్వా తే మాణవా రాజమాతరఞ్చ దేవిఞ్చ పుత్తఞ్చ ధీతరఞ్చ ఉమఙ్గా నీహరిత్వా మహావిసాలమాళకే ఠపేసుం. రాజాపి బోధిసత్తేన సద్ధిం ఉమఙ్గా నిక్ఖమి. తే రాజానఞ్చ పణ్డితఞ్చ దిస్వా “నిస్సంసయం పరహత్థం గతమ్హా, అమ్హే గహేత్వా ఆగతేహి పణ్డితస్స పురిసేహి భవితబ్బ”న్తి మరణభయతజ్జితా మహావిరవం విరవింసు. చూళనిరాజాపి కిర వేదేహరఞ్ఞో పలాయనభయేన గఙ్గాతో గావుతమత్తట్ఠానే అట్ఠాసి. సో సన్నిసిన్నాయ రత్తియా తేసం విరవం సుత్వా “నన్దాదేవియా వియ సద్దో”తి వత్తుకామోపి “కుహిం నన్దాదేవిం పస్సిస్ససీ”తి పరిహాసభయేన న కిఞ్చి ఆహ. మహాసత్తో పన తస్మిం ఠానే పఞ్చాలచన్దిం కుమారికం రతనరాసిమ్హి ఠపేత్వా అభిసిఞ్చిత్వా “మహారాజ, త్వం ఇమిస్సా కారణా ఆగతో, అయం తే అగ్గమహేసీ హోతూ”తి ఆహ. తీణి నావాసతాని ఉపట్ఠాపేసుం, రాజా విసాలమాళకా ఓతరిత్వా అలఙ్కతనావం అభిరుహి. తేపి చత్తారో ఖత్తియా నావం అభిరుహింసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౬౯౬.“ఉమఙ్గా నిక్ఖమిత్వాన, వేదేహో నావమారుహి;
అభిరుళ్హఞ్చ తం ఞత్వా, అనుసాసి మహోసధో.

౬౯౭.“అయం తే ససురో దేవ, అయం సస్సు జనాధిప;
యథా మాతు పటిపత్తి, ఏవం తే హోతు సస్సుయా.

౬౯౮.“యథాపి నియకో భాతా, సఉదరియో ఏకమాతుకో;
ఏవం పఞ్చాలచన్దో తే, దయితబ్బో రథేసభ.

౬౯౯.“అయం పఞ్చాలచన్దీ తే, రాజపుత్తీ అభిచ్ఛితా;
కామం కరోహి తే తాయ, భరియా తే రథేసభా”తి.

తత్థ **అనుసాసీ**తి ఏవం కిరస్స అహోసి "కదాచి ఏసో కుజ్ఝిత్వా చూళనిరణ్డో మాతరం మారేయ్య, అభిరూపాయ నన్దాదేవియా సద్ధిం సంవాసం కప్పేయ్య, రాజకుమారం వా మారేయ్య, పటిఞ్ఞమస్స గణ్హిస్సామీ"తి. తస్మా "**అయం తే**"తిఆదీని వదన్తో అనుసాసి. తత్థ **అయం తే ససురో**తి అయం తవ ససురస్స చూళనిరణ్డో పుత్తో పఞ్చాలచన్దియా కనిట్ఠభాతికో, అయం తే ఇదాని ససురో. **అయం సస్సూ**తి అయం ఇమిస్సా మాతా నన్దాదేవీ నామ తవ సస్సు. **యథామాతూ**తి యథా మాతు పుత్తా వత్తప్పటివత్తం కరోన్తి , ఏవం తే ఏతిస్సా హోతు, బలవతిం మాతుసఞ్ఞం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా మా నం కదాచి లోభచిత్తేన ఓలోకేహి. **నియకో**తి అజ్ఝత్తికో ఏకపితరా జాతో. **ఏకమాతుకో**తి ఏకమాతరా జాతో. **దయితబ్బో**తి పియాయితబ్బో. **భరియా**తి అయం తే భరియా, మా ఏతిస్సా అవమానం అకాసీతి రఞ్ఞో పటిఞ్ఞం గణ్హి.

రాజాపి "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. రాజమాతరం పన ఆరబ్భ కిఞ్చి న కథేసి. కిం కారణా? తస్సా మహల్లకభావేనేవ. ఇదం పన సబ్బం బోధిసత్తో తీరే ఠత్వావ కథేసి. అథ నం రాజా మహాదుక్ఖతో ముత్తతాయ గన్తుకామో హుత్వా "తాత, త్వం తీరే ఠితోవ కథేసీ"తి వత్వా గాథమాహ –

౨౦౦. "ఆరుయ్హ నావం తరమానో, కిం ను తీరమ్హి తిట్ఠసి;
కిచ్ఛా ముత్తామ్హ దుక్ఖతో, యామ దాని మహోసధా"తి.

మహాసత్తో "దేవ, తుమ్హేహి సద్ధిం గమనం నామ మయ్హం అయుత్త"న్తి వత్వా ఆహ –

౨౦౧. "నేస ధమ్మో మహారాజ, యోహం సేనాయ నాయకో;
సేనఙ్గం పరిహాపేత్వా, అత్తానం పరిమోచయే.

౨౦౨. "నివేసనమ్హి తే దేవ, సేనఙ్గం పరిహాపితం;
తం దిన్నం బ్రహ్మదత్తేన, ఆనయిస్సం రథేసభా"తి.

తత్థ **ధమ్మో**తి సభావో. **నివేసనమ్హీ**తి తం నగరం సన్ధాయాహ. **పరిమోచయే**తి పరిమోచేయ్యం. **పరిహాపిత**న్తి ఛడ్డితం. తేసు హి మనుస్సేసు దూరమగ్గం ఆగతత్తా కేచి కిలన్తా నిద్దం ఓక్కన్తా కేచి ఖాదన్తా పివన్తా అమ్హాకం నిక్ఖన్తభావమ్పి న జానింసు, కేచి గిలానా. మయా సద్ధిం చత్తారో మాసే కమ్మం కత్వా మమ ఉపకారకా మనుస్సా చేత్థ బహూ, న సక్కా మయా ఏకమనుస్సమ్పి ఛడ్డేత్వా గన్తుం, అహం పన నివత్తిత్వా సబ్బమ్పి తం తవ సేనం బ్రహ్మదత్తేన దిన్నం అప్పటివిద్ధం ఆనేస్సామి. తుమ్హే, మహారాజ, కత్థచి అవిలమ్బన్తా సీఘం గచ్ఛథ. మయా ఏవా అన్తరామగ్గే హత్థివాహనాదీని ఠపితాని, కిలన్తకిలన్తాని పహాయ సమత్థసమత్థేహి సీఘం మిథిలమేవ పవిసథాతి.

తతో రాజా గాథమాహ –

౨౦౩. "అప్పసేనో మహాసేనం, కథం విగ్గయ్హ ఠస్ససి;
దుబ్బలో బలవన్తేన, విహఞ్ఞిస్ససి పణ్డితా"తి.

తత్థ **విగ్గయ్హా**తి పరిప్ఫరిత్వా. **విహఞ్ఞిస్ససీ**తి హఞ్ఞిస్ససి.

తతో బోధిసత్తో ఆహ –

౨౦౪.“అప్పసేనోపి చే మన్తీ, మహాసేనం అమన్తినం;

జినాతి రాజా రాజానో, ఆదిచ్చోవుదయం తమ”న్తి.

తత్థ **మన్తీ**తి మన్తాయ సమన్నాగతో పఞ్ఞవా ఉపాయకుసలో. **అమన్తిన**న్తి అనుపాయకుసలం జినాతి, పఞ్ఞవా దుప్పఞ్ఞం జినాతి. **రాజా రాజానో**తి ఏకోపి చ ఏవరూపో రాజా బహూపి దుప్పఞ్ఞరాజానో జినాతియేవ. యథా కిన్తి? **ఆదిచ్చోవుదయం తమ**న్తి, యథా ఆదిచ్చో ఉదయన్తో తమం విద్ధంసేత్వా ఆలోకం దస్సేతి, ఏవం జినాతి చేవ సూరియో వియ విరోచతి చ.

ఇదం వత్వా మహాసత్తో రాజానం “గచ్ఛథ తుమ్హే”తి వన్దిత్వా ఉయ్యోజేసి. సో “ముత్తో వతమ్హి అమిత్తహత్థతో, ఇమిస్సా చ లద్ధత్తా మనోరథోపి మే మత్థకం పత్తో”తి బోధిసత్తస్స గుణే ఆవజ్జేత్వా ఉప్పన్నపీతిపామోజ్జో పణ్డితస్స గుణే సేనకస్స కథేన్తో గాథమాహ –

౨౦౫.“సుసుఖం వత సంవాసో, పణ్డితేహీతి సేనక;

పక్ఖీవ పఞ్జరే బద్ధే, మచ్ఛే జాలగతేరివ;

అమిత్తహత్థత్తగతే, మోచయీ నో మహోసధో”తి.

తత్థ **సుసుఖం వతా**తి అతిసుఖం వత ఇదం, యో సంవాసో పణ్డితేహి. **ఇతీ**తి కారణత్థే నిపాతో. ఇదం వుత్తం హోతి – యస్మా అమిత్తహత్థగతే మోచయి నో మహోసధో, తస్మా, సేనక, వదామి. సుసుఖం వత ఇదం, యో ఏస పణ్డితేహి సంవాసోతి.

తం సుత్వా సేనకోపి పణ్డితస్స గుణే కథేన్తో ఆహ –

౨౦౬.“ఏవమేతం మహారాజ, పణ్డితా హి సుఖావహా;

పక్ఖీవ పఞ్జరే బద్ధే, మచ్ఛే జాలగతేరివ;

అమిత్తహత్థత్తగతే, మోచయీ నో మహోసధో”తి.

అథ వేదేహరాజా నదిం ఉత్తరిత్వా యోజనన్తరే యోజనన్తరే మహాసత్తేన కారితగామం సమ్పత్తో. తత్రస్స బోధిసత్తేన ఠపితమనుస్సా హత్థివాహనాదీని చేవ అన్నపానాదీని చ అదంసు. సో కిలన్తే హత్థిఅస్సరథాదయో ఠపేత్వా ఇతరే ఆదాయ తేహి సద్ధిం అఞ్ఞం గామం పాపుణి. ఏతేనుపాయేన యోజనసతికం మగ్గం అతిక్కమిత్వా పునదివసే పాతోవ మిథిలం పావిసి. మహాసత్తోపి ఉమఙ్గద్వారం గన్త్వా అత్తనా సన్నద్ధఖగ్గం ఓముఞ్చిత్వా ఉమఙ్గద్వారే వాలుకం వియూహిత్వా ఠపేసి. ఠపేత్వా చ పన ఉమఙ్గం పవిసిత్వా ఉమఙ్గేన గన్త్వా నగరం పవిసిత్వా పాసాదం అభిరుయ్హ గన్ధోదకేన న్హత్వా నానగ్గరసభోజనం భుఞ్జిత్వా సయనవరగతో “మనోరథో మే మత్థకం పత్తో”తి ఆవజ్జేన్తో నిపజ్జి. అథ తస్సా రత్తియా అచ్చయేన చూళనిరాజా సేనఙ్గం విచారయమానో తం నగరం ఉపాగమి. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౦౭.

“రక్ఖిత్వా కసిణం రత్తిం, చూళనేయ్యో మహబ్బలో;
ఉదేన్తం అరుణుగ్గస్మిం, ఉపకారిం ఉపాగమి.

౨౦౮.“ఆరుయ్హ పవరం నాగం, బలవన్తం సట్ఠిహాయనం;
రాజా అవోచ పఞ్చాలో, చూళనేయ్యో మహబ్బలో.

౨౦౯.“సన్నద్ధో మణివమ్మేన, సరమాదాయ పాణినా;
పేసియే అజ్ఝభాసిత్థ, పుథుగుమ్బే సమాగతే”తి.

తత్థ **కసిణన్తి** సకలం నిస్సేసం. **ఉదేన్తన్తి** ఉదేన్తే. **ఉపకారిన్తి** పఞ్చాలనగరం ఉపాదాయ మహాసత్తేనకారితత్తా “ఉపకారీ”తి లద్ధనామకం తం నగరం ఉపాగమి. **అవోచాతి** అత్తనో సేనం అవోచ. **పేసియేతి** అత్తనో పేసనకారకే. **అజ్ఝభాసిత్థాతి** అధిఅభాసిత్థ, పురేతరమేవ అభాసిత్థ, **పుథుగుమ్బేతి** బహూసు సిప్పేసు పతిట్ఠితే అనేకసిప్పజాననకేతి.

ఇదాని తే సరూపతో దస్సేతుమాహ –

౨౧౦.“హత్థారోహే అనీకట్ఠే, రథికే పత్తికారకే;
ఉపాసనమ్హి కతహత్థే, వాలవేధే సమాగతే”తి.

తత్థ **ఉపాసనమ్హీతి** ధనుసిప్పే. **కతహత్థేతి** అవిరజ్ఝనవేధితాయ సమ్పన్నహత్థే.

ఇదాని రాజా వేదేహం జీవగ్గాహం గణ్హాపేతుం ఆణాపేన్తో ఆహ –

౨౧౧.“పేసేథ కుఞ్జరే దన్తీ, బలవన్తే సట్ఠిహాయనే;
మద్దన్తు కుఞ్జరా నగరం, వేదేహేన సుమాపితం.

౨౧౨.“వచ్ఛదన్తముఖా సేతా, తిక్ఖగ్గా అట్ఠివేధినో;
పణున్నా ధనువేగేన, సమ్పతన్తుతరీతరా.

౨౧౩. “మాణవా వమ్మినో సూరా, చిత్రదణ్డయుతావుధా;
పక్ఖన్దినో మహానాగా, హత్థీనం హోన్తు సమ్ముఖా.

౨౧౪.“సత్తియో తేలధోతాయో, అచ్చిమన్తా పభస్సరా;
విజ్జోతమానా తిట్ఠన్తు, సతరంసీవ తారకా.

౨౧౫.“ఆవుధబలవన్తానం , గుణికాయూరధారినం;
ఏతాదిసానం యోధానం, సఙ్గామే అపలాయినం;
వేదేహో కుతో ముచ్చిస్సతి, సచే పక్ఖీవ కాహితి.

౨౦౬. “తింస మే పురిసనావుత్యో, సబ్బేవేకేకనిచ్చితా;
యేసం సమం న పస్సామి, కేవలం మహిమం చరం.

౨౦౭. “నాగా చ కప్పితా దన్తీ, బలవన్తో సట్ఠిహాయనా;
యేసం ఖన్ధేసు సోభన్తి, కుమారా చారుదస్సనా.

౨౦౮. “పీతాలఙ్కారా పీతవసనా, పీతుత్తరనివాసనా;
నాగఖన్ధేసు సోభన్తి, దేవపుత్తావ నన్దనే.

౨౦౯. “పాఠీనవణ్ణా నేత్తింసా, తేలధోతా పభస్సరా;
నిట్ఠితా నరధీరేభి, సమధారా సునిస్సితా.

౨౧౦. “వేల్లాలినో వీతమలా, సిక్కాయసమయా దళా;
గహితా బలవన్తేభి, సుప్పహారప్పహారిభి.

౨౧౧. “సువణ్ణథరుసమ్పన్నా, లోహితకచ్ఛుపధారితా;
వివత్తమానా సోభన్తి, విజ్జువబ్భఘనన్తరే.

౨౧౨. “పటాకా వమ్మినో సూరా, అసిచమ్మస్స కోవిదా;
ధనుగ్గహా సిక్ఖితరా, నాగఖన్ధే నిపాతినో.

౨౧౩. “ఏతాదిసేహి పరిక్ఖిత్తో, నత్థి మోక్ఖో ఇతో తవ;
పభావం తే న పస్సామి, యేన త్వం మిథిలం వజే”తి.

తత్థ **దన్తీ**తి సమ్పన్నదన్తే. **వచ్ఛదన్తముఖా**తి నిఖాదనసదిసముఖా. **పణున్నా**తి విస్సట్ఠా. **సమ్పతన్తుతరీతరా**తి ఏవరూపా సరా ఇతరీతరా సమ్పతన్తు సమాగచ్ఛన్తు. ఘనమేఘవస్సం వియ సరవస్సం వస్సథాతి ఆణాపేసి. **మాణవా**తి తరుణయోధా. **వమ్మినో**తి వమ్మహత్థా. **చిత్రదణ్డయుతావుధా**తి చిత్రదణ్డయుత్తేహి ఆవుధేహి సమన్నాగతా. **పక్ఖన్దినో**తి సఙ్గామపక్ఖన్దికా. **మహానాగా**తి మహానాగేసు కోఞ్చనాదం కత్వా ఆగచ్ఛన్తేసుపి నిచ్చలా ఠత్వా తేసం దన్తే గహేత్వా లుఞ్చితుం సమత్థా యోధా. **సతరంసీవ తారకా**తి సతరంసీ వియ ఓసధితారకా. **ఆవుధబలవన్తాన**న్తి ఆవుధబలేన యుత్తానం సమన్నాగతానం. **గుణికాయూరధారిన**న్తి గుణి వుచ్చతి కవచం, కవచాని చేవ కాయూరాభరణాని చ ధారేన్తానం, కవచసఙ్ఖాతాని వా కాయూరాని ధారేన్తానం. **సచే పక్ఖీవ కాహిసీ**తి సచేపి పక్ఖీ వియ ఆకాసే పక్ఖన్దనం కరిస్సతి, తథాపి కిం ముచ్చిస్సతీతి వదతి.

తింస మే పురిసనావుత్యోతి పురిసానం తింససహస్సాని నవుతిసతాని తింసనావుత్యోతి వుచ్చన్తి. **సబ్బేవేకేకనిచ్చితా**తి ఏత్తకా మయ్హం పరేసం హత్థతో ఆవుధం గహేత్వా పచ్చామిత్తానం సీసపాతనసమత్థా ఏకేకం విచినిత్వా గహితా అనివత్తినో యోధాతి దస్సేతి. **కేవలం మహిమం చర**న్తి సకలమ్పి ఇమం మహిం చరన్తో యేసం సమం సదిసం న పస్సామి, కుతో

ఉత్తరితరం, తేయేవ మే యోధా ఏత్తకాతి దస్సేతి. **చారుదస్సనాతి** చారు వుచ్చతి సువణ్ణం, సువణ్ణవణ్ణాతి అత్థో. **పీతాలఙ్కారాతి** పీతవణ్ణసువణ్ణాలఙ్కారా. **పీతవసనాతి** పీతవణ్ణసువణ్ణవత్థా. **పీతుత్తరనివాసనాతి** పీతఉత్తరాసఙ్గనివత్థా. **పాఠీనవణ్ణాతి** పాసాణమచ్ఛసదిసా. **నేత్తింసాతి** ఖగ్గా. **నరధీరేభీతి** పణ్డితపురిసేహి. **సునిస్సితాతి** సునిసితా అతితిఖిణా.

వేల్లాలినోతి రితమజ్ఝన్హికే సూరియో వియ విజ్జోతమానా. **సిక్కాయసమయాతి** సత్త వారే కోఞ్చసకుణే ఖాదాపేత్వా గహితేన సిక్కాయసేన కతా. **సుప్పహారప్పహారిభీతి** దళ్హప్పహారేహి యోధేహి. **లోహితకచ్ఛుపధారితాతి** లోహితవణ్ణాయ కోసియా సమన్నాగతా. **పటాకాతి** ఆకాసే పరివత్తనసమత్థా. **సూరాతి** జాతిసూరా. అసిచమ్మస్స **కోవిదాతి** ఏతేసం గహణే కుసలా. **ధనుగ్గహాతి** ధనుగ్గహకా. **సిక్ఖితరాతి** ఏతస్మిం ధనుగ్గహణే అతివియ సిక్ఖితా. **నాగఖన్ధే నిపాతినోతి** హత్థిక్ఖన్ధే ఖగ్గేన ఛిన్దిత్వా నిపాతనసమత్థా. **నత్థి మోక్ఖోతి** అమ్భో, వేదేహ, త్వం పఠమం తావ గహపతిపుత్తస్సానుభావేన ముత్తోసి, ఇదాని పన నత్థి తవ మోక్ఖోతి వదతి. **పభావం తేతి** ఇదాని తే రాజానుభావం న పస్సామి, యేన త్వం మిథిలం గమిస్ససి ఖిప్పం, జాలే పవిట్ఠమచ్ఛో వియ జాతోసీతి.

చూళనిరాజా వేదేహం తజ్జేన్తో "ఇదాని నం గణ్హిస్సామీ"తి వజిరఙ్కుసేన నాగం చోదేన్తో "గణ్హథ, భిన్దథ, విజ్ఝథా"తి సేనం ఆణాపేన్తో ఉపకారినగరం అవత్థరన్తో వియ ఉపాగమి. అథ నం మహాసత్తస్స ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసా "కో జానాతి, కిం భవిస్సతీ"తి అత్తనో ఉపట్ఠాకే గహేత్వా పరివారయింసు. తస్మిం ఖణే బోధిసత్తో సిరిసయనా వుట్ఠాయ కతసరీరప్పటిజగ్గనో భుత్తపాతరాసో అలఙ్కతప్పటియత్తో సతసహస్సగ్ఘనకం కాసికవత్థం నివాసేత్వా రత్తకమ్బలం ఏకంసే కరిత్వా సత్తరతనవిచిత్తం వలఞ్జనదణ్డకం ఆదాయ సువణ్ణపాదుకం ఆరుయ్హ దేవచ్ఛరాయ వియ అలఙ్కతఇత్థియా వాలబీజనియా బీజియమానో అలఙ్కతపాసాదే సీహపఞ్జరం వివరిత్వా చూళనిరఞ్ఞో అత్తానం దస్సేన్తో సక్కదేవరాజలీలాయ అపరాపరం చఙ్కమి. చూళనిరాజాపి తస్స రూపసిరిం ఓలోకేత్వా చిత్తం పసాదేతుం నాసక్ఖి, "ఇదాని నం గణ్హిస్సామీ"తి తురితతురితోవ హత్థిం పేసేసి. పణ్డితో చిన్తేసి "అయం 'వేదేహో మే లద్ధో'తి సఞ్ఞాయ తురితతురితోవ ఆగచ్ఛతి, న జానాతి అత్తనో పుత్తదారం గహేత్వా అమ్హాకం రఞ్ఞో గతభావం, సువణ్ణాదాససదిసం మమ ముఖం దస్సేత్వా కథేస్సామి తేన సద్ధి"న్తి. సో వాతపానే ఠితోవ మధురస్సరం నిచ్ఛారేత్వా తేన సద్ధిం కథేన్తో ఆహ –

౭౨౮."కిం ను సన్తరమానోవ, నాగం పేసేసి కుఞ్జరం;
పహట్ఠరూపో ఆపతసి, సిద్ధత్థోస్మీతి మఞ్ఞసి.

౭౨౯."ఓహరేతం ధనుం చాపం, ఖురప్పం పటిసంహర;
ఓహరేతం సుభం వమ్మం, వేళురియమణిసన్థత"న్తి.

తత్థ **కుఞ్జరన్తి** సేట్ఠం. **పహట్ఠరూపోతి** హట్ఠతుట్ఠచిత్తో సోమనస్సజాతో. **ఆపతసీతి** ఆగచ్ఛసి. **సిద్ధత్థోస్మీతి** నిప్ఫన్నత్థోస్మి, మనోరథో మే మత్థకం పత్తోతి మఞ్ఞసి. **ఓహరేతన్తి** ఇమం చాపసఙ్ఖాతం ధనుం ఓహర, అవహర, ఛడ్డేహి, కో ను తే ఏతేనత్థో. **పటిసంహరాతి** అపనేత్వా అఞ్ఞస్స వా దేహి, పటిచ్ఛన్నే వా ఠానే ఠపేహి, కిం ఖురప్పేన కరిస్ససి. **వమ్మన్తి** ఏతం వమ్మమ్పి అపనేహి. ఇదం తయా హియ్యో పటిముక్కం భవిస్సతి, ఛడ్డేహి నం, మా తే సరీరం ఉప్పణ్డుకం అహోసి, అకిలమేత్వా ఠితోవ నగరం పవిసాహీతి రఞ్ఞా సద్ధిం కేళిమకాసి.

సో తస్స వచనం సుత్వా “గహపతిపుత్తో మయా సద్ధిం కేళిం కరోతి, అజ్జ తే కత్తబ్బం జానిస్సామీ”తి తం తజ్జేన్తో గాథమాహ –

౨౨౬.“పసన్నముఖవణ్ణోసి , మ్హితపుబ్బఞ్చ భాససి;
హోతి ఖో మరణకాలే, ఏదిసీ వణ్ణసమ్పదా”తి.

తత్థ **మ్హితపుబ్బఞ్చా**తి పఠమం మ్హితం కత్వా పచ్ఛా భాసన్తో మ్హితపుబ్బమేవ భాససి, మం కిస్మిఞ్చి న గణేసి. **హోతి ఖో**తి మరణకాలే నామ వణ్ణసమ్పదా హోతియేవ, తస్మా త్వం విరోచసి, అజ్జ తే సీసం ఛిన్దిత్వా జయపానం పివిస్సామాతి.

ఏవం తస్స తేన సద్ధిం కథనకాలే మహాబలకాయో మహాసత్తస్స రూపసిరిం దిస్వా “అమ్భో, అమ్హాకం రాజా మహోసధపణ్డితేన సద్ధిం మన్తేతి , కిం ను ఖో కథేసి, ఏతేసం కథం సుణిస్సామా”తి రఞ్ఞో సన్తికమేవ అగమాసి. పణ్డితోపి తస్స కథం సుత్వా “న మం ‘మహోసధపణ్డితో’తి జానాసి. నాహం అత్తానం మారేతుం దస్సామి, మన్తో తే , దేవ, భిన్నో, కేవట్టేన చ తయా చ హదయేన చిన్తితం న జాతం, ముఖేన కథితమేవ జాత”న్తి పకాసేన్తో ఆహ –

౨౨౭. మోఘం తే గజ్జితం రాజ, భిన్నమన్తోసి ఖత్తియ;
దుగ్గణ్హోసి తయా రాజా, ఖళుఙ్కేనేవ సిన్ధవో.

౨౨౮.“తిణ్ణో హియ్యో రాజా గఙ్గం, సామచ్చో సపరిజ్జనో;
హంసరాజం యథా ధఙ్కో, అనుజ్జవం పతిస్ససీ”తి.

తత్థ **భిన్నమన్తోసీ**తి యో తయా కేవట్టేన సద్ధిం సయనగబ్భే మన్తో గహితో, తం మన్తం న జానాతీతి మా సఞ్ఞం కరి, పగేవ సో మయా ఞాతో, భిన్నమన్తో అసి జాతో. **దుగ్గణ్హోసి తయా**తి మహారాజ, తయా అమ్హాకం రాజా అస్సఖళుఙ్కేన సిన్ధవో వియ దుగ్గణ్హోసి, ఖళుఙ్కం ఆరుళ్హేన జవసమ్పన్నం ఆజానీయం ఆరుయ్హ గచ్ఛన్తో వియ గహేతుం న సక్కాతి అత్థో. ఖళుఙ్కో వియ హి కేవట్టో, తం ఆరుళ్హపురిసో వియ త్వం, జవసమ్పన్నో సిన్ధవో వియ అహం, తం ఆరుళ్హపురిసో వియ అమ్హాకం రాజాతి దస్సేతి. **తిణ్ణో హియ్యో**తి హియ్యోవ ఉత్తిణ్ణో. సో చ ఖో సామచ్చో సపరిజనో, న ఏకకోవ పలాయిత్వా గతో. **అనుజ్జవ**న్తి సచే పన త్వం తం అనుజవిస్ససి అనుబన్ధిస్ససి, అథ యథా సువణ్ణహంసరాజం అనుజవన్తో ధఙ్కో అన్తరావ పతిస్సతి, ఏవం పతిస్ససి, అన్తరావ వినాసం పాపుణిస్ససీతి వదతి.

ఇదాని సో అఛమ్భితకేసరసీహో వియ ఉదాహరణం ఆహరన్తో ఆహ –

౨౨౯.“సిఙ్గాలా రత్తిభాగేన, ఫుల్లం దిస్వాన కింసుకం;
మంసపేసీతి మఞ్ఞన్తా, పరిబ్యూళ్హా మిగాధమా.

౨౩౦. “వీతివత్తాసు రత్తీసు, ఉగ్గతస్మిం దివాకరే;
కిం సుకం ఫుల్లితం దిస్వా, ఆసచ్ఛిన్నా మిగాధమా.

౨౩౧. “ఏవమేవ తువం రాజ, వేదేహం పరివారియ;

ఆసచ్ఛిన్నో గమిస్ససి, సిఙ్గాలా కింసుకం యథా”తి.

తత్థ **దిస్వానాతి** చన్దాలోకేన ఓలోకేత్వా. **పరిబ్యూళ్హాతి** పాతోవ మంసపేసిం ఖాదిత్వా గమిస్సామాతి పరివారేత్వా అట్ఠంసు. **వీతివత్తాసూతి** తే యాసు యాసు రత్తీసు ఏవం అట్ఠంసు, తాసు తాసు రత్తీసు అతీతాసు. **దిస్వాతి** సూరియాలోకేన కింసుకం దిస్వా “న ఇదం మంస”న్తి ఞత్వా ఛిన్నాసా హుత్వా పలాయింసు. **సిఙ్గాలాతి** యథా సిఙ్గాలా కింసుకం పరివారేత్వా ఆసచ్ఛిన్నా గతా, ఏవం తువమ్పి ఇధ వేదేహరఞ్ఞో నత్థిభావం ఞత్వా ఆసచ్ఛిన్నో హుత్వా గమిస్ససి, సేనం గహేత్వా పలాయిస్ససీతి దీపేతి.

రాజా తస్స అఛమ్భితవచనం సుత్వా చిన్తేసి “అయం గహపతిపుత్తో అతిసూరో హుత్వా కథేసి, నిస్సంసయం వేదేహో పలాతో భవిస్సతీ”తి. సో అతివియ కుజ్ఝిత్వా “పుబ్బే మయం గహపతిపుత్తం నిస్సాయ ఉదరసాటకస్సపి అస్సామికా జాతా, ఇదాని తేన అమ్హాకం హత్థగతో పచ్చామిత్తో పలాపితో, బహుస్స వత నో అనత్థస్స కారకో, ఉభిన్నం కత్తబ్బకారణం ఇమస్సేవ కరిస్సామీ”తి తస్స కారణం కాతుం ఆణాపేన్తో ఆహ –

౨౩౨. “ఇమస్స హత్థే పాదే చ, కణ్ణనాసఞ్చ ఛిన్దథ;
యో మే అమిత్తం హత్థగతం, వేదేహం పరిమోచయి.

౨౩౩. “ఇమం మంసంవ పాతబ్యం, సూలే కత్వా పచన్తు నం;
యో మే అమిత్తం హత్థగతం, వేదేహం పరిమోచయి.

౨౩౪. “యథాపి ఆసభం చమ్మం, పథబ్యా వితనీయతి;
సీహస్స అథో బ్యగ్ఘస్స, హోతి సఙ్కుసమాహతం.

౨౩౫. “ఏవం తం వితనిత్వాన, వేధయిస్సామి సత్తియా;
యో మే అమిత్తం హత్థగతం, వేదేహం పరిమోచయీ”తి.

తత్థ **పాతబ్యన్తి** పాచయితబ్బం పచితబ్బయుత్తకం మిగాదీనం మంసం వియ ఇమం గహపతిపుత్తం సూలే ఆవుణిత్వా పచన్తు. **సీహస్స అథో బ్యగ్ఘస్సాతి** ఏతేసఞ్చ యథా చమ్మం సఙ్కుసమాహతం హోతి, ఏవం హోతు. **వేధయిస్సామీతి** విజ్ఝాపేస్సామి.

తం సుత్వా మహాసత్తో హసితం కత్వా “అయం రాజా అత్తనో దేవియా చ బన్ధవానఞ్చ మయా మిథిలం పహితభావం న జానాతి, తేన మే ఇమం కమ్మకారణం విచారేతి, కోధవసేన ఖో పన మం ఉసునా వా విజ్ఝేయ్య, అఞ్ఞం వా అత్తనో రుచ్చనకం కరేయ్య, సోకాతురం ఇమం వేదనాప్పత్తం కత్వా హత్థిపిట్ఠేయేవ విసఞ్ఞిం నం నిపజ్జాపేతుం తం కారణం ఆరోచేస్సామీ”తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౨౩౬. “సచే మే హత్థే పాదే చ, కణ్ణనాసఞ్చ ఛేచ్ఛసి;
ఏవం పఞ్చాలచన్దస్స, వేదేహో ఛేదయిస్సతి.

౨౩౭. “సచే మే హత్థే పాదే చ, కణ్ణనాసఞ్చ ఛేచ్ఛసి;
ఏవం పఞ్చాలచన్దియా, వేదేహో ఛేదయిస్సతి.

౨౩౮. “సచే మే హత్థే పాదే చ, కణ్ణనాసఞ్చ ఛేచ్ఛసి;
ఏవం నన్దాయ దేవియా, వేదేహో ఛేదయిస్సతి.

౨౩౯. “సచే మే హత్థే పాదే చ, కణ్ణనాసఞ్చ ఛేచ్ఛసి;
ఏవం తే పుత్తదారస్స, వేదేహో ఛేదయిస్సతి.

౨౪౦. “సచే మంసంవ పాతబ్యం, సూలే కత్వా పచిస్ససి;
ఏవం పఞ్చాలచన్దస్స, వేదేహో పాచయిస్సతి.

౨౪౧. “సచే మంసంవ పాతబ్యం, సూలే కత్వా పచిస్ససి;
ఏవం పఞ్చాలచన్దియా, వేదేహో పాచయిస్సతి.

౨౪౨. “సచే మంసంవ పాతబ్యం, సూలే కత్వా పచిస్ససి;
ఏవం నన్దాయ దేవియా, వేదేహో పాచయిస్సతి.

౨౪౩. “సచే మంసంవ పాతబ్యం, సూలే కత్వా పచిస్ససి;
ఏవం తే పుత్తదారస్స, వేదేహో పాచయిస్సతి.

౨౪౪. “సచే మం వితనిత్వాన, వేధయిస్ససి సత్తియా;
ఏవం పఞ్చాలచన్దస్స, వేదేహో వేధయిస్సతి.

౨౪౫. “సచే మం వితనిత్వాన, వేధయిస్ససి సత్తియా;
ఏవం పఞ్చాలచన్దియా, వేదేహో వేధయిస్సతి.

౨౪౬. “సచే మం వితనిత్వాన, వేధయిస్ససి సత్తియా;
ఏవం నన్దాయ దేవియా, వేదేహో వేధయిస్సతి.

౨౪౭. “సచే మం వితనిత్వాన, వేధయిస్ససి సత్తియా;
ఏవం తే పుత్తదారస్స, వేదేహో వేధయిస్సతి;
ఏవం నో మన్తితం రహో, వేదేహేన మయా సహ.

౨౪౮. “యథాపి పలసతం చమ్మం, కోన్తిమన్తాసునిట్ఠితం;
ఉపేతి తనుతాణాయ, సరానం పటిహన్తవే.

౭౪౯.“సుఖావహో దుక్ఖనుదో, వేదేహస్స యసస్సినో;

మతిం తే పటిహఞ్ఞామి, ఉసుం పలసతేన వా”తి.

తత్థ **ఛేదయిస్సతీ**తి “పణ్డితస్స కిర చూళనినా హత్థపాదా ఛిన్నా”తి సుత్వావ ఛేదయిస్సతి. **పుత్తదారస్సా**తి మమ ఏకస్స ఛిన్దనపచ్చయా తవ ద్విన్నం పుత్తానఞ్చేవ అగ్గమహేసియా చాతి తిణ్ణమ్పి జనానం అమ్హాకం రాజా ఛేదయిస్సతి. **ఏవం నో మన్తితం రహో**తి మహారాజ, మయా చ వేదేహరాజేన చ ఏవం రహసి మన్తితం “యం యం ఇధ మయ్హం చూళనిరాజా కారేతి, తం తం తత్థ తస్స పుత్తదారానం కాతబ్బ”న్తి. **పలసత**న్తి పలసతప్పమాణం బహూ ఖారే ఖాదాపేత్వా ముదుభావం ఉపనీతం చమ్మం. **కోన్తిమన్తాసునిట్ఠిత**న్తి కోన్తిమన్తా వుచ్చతి చమ్మకారసత్థం, తాయ కన్తనలిఖితానం వసేన కతత్తా సుట్ఠు నిట్ఠితం. **తనుతాణాయా**తి యథా తం చమ్మం సఙ్గామే సరానం పటిహన్తవే సరీరతాణం ఉపేతి, సరే పటిహనిత్వా సరీరం రక్ఖతి. **సుఖావహో**తి మహారాజ, అహమ్పి అమ్హాకం రఞ్ఞో పచ్చామిత్తానం వారణత్థేన తం సరపరిత్తాణచమ్మం వియ సుఖావహో. **దుక్ఖనుదో**తి కాయికసుఖచేతసికసుఖఞ్చ ఆవహామి, దుక్ఖఞ్చ నుదేమి. **మతి**న్తి తస్మా తవ మతిం పఞ్ఞం ఉసుం తేన పలసతచమ్మేన వియ అత్తనో మతియా పటిహనిస్సామీతి.

తం సుత్వా రాజా చిన్తేసి “గహపతిపుత్తో కిం కథేతి, యథా కిర అహం ఏతస్స కరిస్సామి, ఏవం వేదేహరాజా మమ పుత్తదారానం కమ్మకారణం కరిస్సతి, న జానాతి మమ పుత్తదారానం ఆరక్ఖస్స సుసంవిహితభావం, ‘ఇదాని మారేస్సతీ’తి మరణభయేన విలపతి, నాస్స వచనం సద్దహామీ”తి. మహాసత్తో “అయం మం మరణభయేన కథేతీతి మఞ్ఞతి, జానాపేస్సామి న”న్తి చిన్తేత్వా ఆహ –

౭౫౦.“ఇఙ్ఘ పస్స మహారాజ, సుఞ్ఞం అన్తేపురం తవ;

ఓరోధా చ కుమారా చ, తవ మాతా చ ఖత్తియ;

ఉమఙ్గా నీహరిత్వాన, వేదేహస్సుపనామితా”తి.

తత్థ **ఉమఙ్గా**తి మహారాజ, మయా అత్తనో మాణవే పేసేత్వా పాసాదా ఓతరాపేత్వా జఙ్ఘఉమఙ్గేన ఆహరాపేత్వా మహాఉమఙ్గా నీహరిత్వా బన్ధవా తే వేదేహస్స ఉపనామితాతి.

తం సుత్వా రాజా చిన్తేసి “పణ్డితో అతివియ దళ్హం కత్వా కథేతి, మయా చ రత్తిభాగే గఙ్గాపస్సే నన్దాదేవియా సద్దో వియ సుతో, మహాపఞ్ఞో పణ్డితో కదాచి సచ్చం భణేయ్యా”తి. సో ఉప్పన్నబలవసోకోపి సతిం ఉపట్ఠాపేత్వా అసోచన్తో వియ ఏకం అమచ్చం పక్కోసాపేత్వా జాననత్థాయ పేసేన్తో ఇమం గాథమాహ –

౭౫౧.“ఇఙ్ఘ అన్తేపురం మయ్హం, గన్త్వాన విచినాథ నం;

యథా ఇమస్స వచనం, సచ్చం వా యది వా ముసా”తి.

సో సపరివారో రాజనివేసనం గన్త్వా ద్వారం వివరిత్వా అన్తో పవిసిత్వా హత్థపాదే బన్ధిత్వా ముఖఞ్చ పిదహిత్వా నాగదన్తకేసు ఓలగ్గితే అన్తేపురపాలకే చ ఖుజ్జవామనకాదయో చ భాజనాని భిన్దిత్వా తత్థ తత్థ విప్పకిణ్ణఖాదనీయభోజనీయఞ్చ రతనఘరద్వారాని వివరిత్వా కతరతనవిలోపం వివటద్వారం సిరిగబ్భఞ్చ యథావివటేహి

ఏవ వాతపానేహి పవిసిత్వా చరమానం కాకగణఞ్చ ఛడ్డితగామసదిసం సుసానభూమియం వియ చ నిస్సిరికం రాజనివేసనఞ్చ దిస్వా పునాగన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచేన్తో ఆహ –

౭౦౨.“ఏవమేతం మహారాజ, యథా ఆహ మహోసధో;

సుఞ్ఞం అన్తేపురం సబ్బం, కాకపట్టనకం యథా”తి.

తత్థ **కాకపట్టనకం యథాతి** మచ్ఛగన్ధేన ఆగతేహి కాకగణేహి సమాకిణ్ణో సముద్దతీరే ఛడ్డితగామకో వియ.

తం సుత్వా రాజా చతున్నం జనానం పియవిప్పయోగసమ్భవేన సోకేన కమ్పమానో “ఇదం మమ దుక్ఖం గహపతిపుత్తం నిస్సాయ ఉప్పన్న”న్తి దణ్డేన ఘట్టితో ఆసీవిసో వియ బోధిసత్తస్స అతివియ కుజ్ఝి. మహాసత్తో తస్సాకారం దిస్వా “అయం రాజా మహాయసో కదాచి కోధవసేన ‘కిం మమ ఏతేహీ’తి ఖత్తియమానేన మం విహేఠేయ్య, యంనూనాహం నన్దాదేవిం ఇమినా అదిట్ఠపుబ్బం వియ కరోన్తో తస్సా సరీరవణ్ణం వణ్ణేయ్యం. అథ సో తం అనుస్సరిత్వా ‘సచాహం మహోసధం మారేస్సామి, ఏవరూపం ఇత్థిరతనం న లభిస్సామి, అమారేన్తో పున తం లభిస్సామీ’తి అత్తనో భరియాయ సినేహేన న కిఞ్చి మయ్హం కరిస్సతీ”తి చిన్తేత్వా అత్తనో అనురక్ఖణత్థం పాసాదే ఠితోవ రత్తకమ్బలన్తరా సువణ్ణవణ్ణం బాహుం నీహరిత్వా తస్సా గతమగ్గాచిక్ఖనవసేన వణ్ణేన్తో ఆహ –

౭౦౩. “ఇతో గతా మహారాజ, నారీ సబ్బఙ్గసోభనా;

కోసమ్బఫలకసుస్సోణీ, హంసగగ్గరభాణినీ.

౭౦౪.“ఇతో నీతా మహారాజ, నారీ సబ్బఙ్గసోభనా;

కోసేయ్యవసనా సామా, జాతరూపసుమేఖలా.

౭౦౫.“సురత్తపాదా కల్యాణీ, సువణ్ణమణిమేఖలా;

పారేవతక్ఖీ సుతనూ, బిమ్బోట్ఠా తనుమజ్ఝిమా.

౭౦౬.“సుజాతా భుజలట్ఠీవ, వేదీవ తనుమజ్ఝిమా;

దీఘస్సా కేసా అసితా, ఈసకగ్గపవేల్లితా.

౭౦౭.“సుజాతా మిగఛాపావ, హేమన్తగ్గిసిఖారివ;

నదీవ గిరిదుగ్గేసు, సఞ్ఛన్నా ఖుద్దవేళుభి.

౭౦౮.“నాగనాసూరు కల్యాణీ, పరమా తిమ్బరుత్థనీ;

నాతిదీఘా నాతిరస్సా, నాలోమా నాతిలోమసా”తి.

తత్థ **ఇతోతి** ఉమఙ్గం దస్సేతి. **కోసమ్బఫలకసుస్సోణీతి** విసాలకఞ్చనఫలకం వియ సున్దరసోణీ. **హంసగగ్గరభాణినీతి** గోచరత్థాయ విచరన్తానం హంసపోతకానం వియ గగ్గరేన మధురేన సరేన సమన్నాగతా. **కోసేయ్యవసనాతి** కఞ్చనఖచితకోసేయ్యవత్థవసనా. **సామాతి** సువణ్ణసామా. **పారేవతక్ఖీతి** పఞ్చసు పసాదేసు రత్తట్ఠానే పారేవతసకుణిసదిసక్ఖీ.

సుతనూతి సోభనసరీరా. **బిమ్బోట్ఠాతి** బిమ్బఫలం వియ సురత్తోట్ఠపరియోసానా. **తనుమజ్ఝిమాతి** కరమితతనుమజ్ఝిమా. **సుజాతా భుజలట్ఠీవాతి** విజమ్భనకాలే వాతేరితరత్తపల్లవవిలాసినీ సుజాతా భుజలతా వియ విరోచతి. **వేదీవాతి** కఞ్చనవేది వియ తనుమజ్ఝిమా. **ఈసకగ్గపవేల్లితాతి** ఈసకం అగ్గేసు ఓనతా. ఈసకగ్గపవేల్లితా వా నేత్తింసాయ అగ్గం వియ వినతా.

మిగఛాపావాతి పబ్బతసానుమ్హి సుజాతా ఏకవస్సికకబ్యగ్ఘపోతికా వియ విలాసకుత్తియుత్తా. **హేమన్తగ్గిసిఖారివాతి** ఓభాససమ్పన్నతాయ హేమన్తే అగ్గిసిఖా వియ సోభతి. **ఖుద్దవేళుభీతి** యథా ఖుద్దకేహి ఉదకవేళూహి సఞ్ఛన్నా నదీ సోభతి, ఏవం తనుకలోమాయ లోమరాజియా సోభతి. **కల్యాణీతి** ఛవిమంసకేసన్హారుఅట్ఠీనం వసేన పఞ్చవిధేన కల్యాణేన సమన్నాగతా. **పరమా తిమ్బరుత్థనీతి** తిమ్బరుత్థనీ పరమా ఉత్తమా, సువణ్ణఫలకే ఠపితసువణ్ణవణ్ణతిమ్బరుఫలద్వయమివస్సా సుసణ్ఠానసమ్పన్నం నిరన్తరం థనయుగలం.

ఏవం మహాసత్తే తస్సా రూపసిరిం వణ్ణేన్తేవ తస్స సా పుబ్బే అదిట్ఠపుబ్బా వియ అహోసి, బలవసినేహం ఉప్పాదేసి. అథస్స సినేహుప్పత్తిభావం ఞత్వా మహాసత్తో అనన్తరం గాథమాహ –

౭౮౯.“నన్దాయ నూన మరణేన, నన్దసి సిరివాహన;

అహఞ్చ నూన నన్దా చ, గచ్ఛామ యమసాధన”న్తి.

తత్థ **సిరివాహనాతి** సిరిసమ్పన్నవాహన మహారాజ, నూన త్వం ఏవం ఉత్తమరూపధరాయ నన్దాయ మరణేన నన్దసీతి వదతి. **గచ్ఛామాతి** సచే హి త్వం మం మారేస్ససి, ఏకంసేనేవ అమ్హాకం రాజా నన్దం మారేస్సతి. ఇతి నన్దా చ అహఞ్చ యమస్స సన్తికం గమిస్సామ, యమో అమ్హే ఉభో దిస్వా నన్దం మయ్హమేవ దస్సతి, తస్స తుయ్హం మం మారేత్వా తాదిసం ఇత్థిరతనం అలభన్తస్స కిం రజ్జేన, నాహం అత్తనో మరణేన పరిహానిం పస్సామి, దేవాతి.

ఇతి మహాసత్తో ఏత్తకే ఠానే నన్దమేవ వణ్ణేసి, న ఇతరే తయో జనే. కింకారణా? సత్తా హి నామ పియభరియాసు వియ సేసేసు ఆలయం న కరోన్తి, మాతరం వా సరన్తో పుత్తధీతరోపి సరిస్సతీతి తస్మా తమేవ వణ్ణేసి, రాజమాతరం పన మహల్లికాభావేన న వణ్ణేసి. ఞాణసమ్పన్నే మహాసత్తే మధురస్సరేన వణ్ణేన్తేయేవ నన్దాదేవీ ఆగన్త్వా రఞ్ఞో పురతో ఠితా వియ అహోసి. తతో రాజా చిన్తేసి “ఠపేత్వా మహోసధం అఞ్ఞో మమ భరియం ఆనేతుం సమత్థో నామ నత్థీ”తి. అథస్స నం సరన్తస్స సోకో ఉప్పజ్జి. అథ నం మహాసత్తో “మా చిన్తయిత్థ, మహారాజ, దేవీ చ తే పుత్తో చ మాతా చ తయోపి ఆగచ్ఛిస్సన్తి, మమ గమనమేవేత్థ పమాణం, తస్మా త్వం అస్సాసం పటిలభ, నరిన్దా”తి రాజానం అస్సాసేసి. అథ రాజా చిన్తేసి “అహం అత్తనో నగరం సురక్ఖితం సుగోపితం కారాపేత్వా ఇమం ఉపకారినగరం ఏత్తకేన బలవాహనేన పరిక్ఖిపిత్వావ ఠితో. అయం పన పణ్డితో ఏవం సుగోపితాపి మమ నగరా దేవిఞ్చ మే పుత్తఞ్చ మాతరఞ్చ ఆనేత్వా వేదేహస్స దాపేసి. అమ్హేసు చ ఏవం పరివారేత్వా ఠితేస్వేవ ఏకస్సపి అజానన్తస్స వేదేహం ససేనావాహనం పలాపేసి. కిం ను ఖో దిబ్బమాయం జానాతి, ఉదాహు చక్ఖుమోహన”న్తి. అథ నం పుచ్ఛన్తో ఆహ –

౭౯౦.“దిబ్బం అధీయసే మాయం, అకాసి చక్ఖుమోహనం;

యో మే అమిత్తం హత్థగతం, వేదేహం పరిమోచయీ”తి.

తం సుత్వా మహాసత్తో “అహం దిబ్బమాయం జానామి, పణ్డితా హి నామ దిబ్బమాయం ఉగ్గణ్హిత్వా భయే సమ్పత్తే అత్తానమ్పి పరమ్పి దుక్ఖతో మోచయన్తియేవా”తి వత్వా ఆహ –

౭౯౧.“అధీయన్తి మహారాజ, దిబ్బమాయిధ పణ్డితా;

తే మోచయన్తి అత్తానం, పణ్డితా మన్తినో జనా.

౭౯౨.“సన్తి మాణవపుత్తా మే, కుసలా సన్ధిభేదకా;

యేసం కతేన మగ్గేన, వేదహో మిథిలం గతో”తి.

తత్థ **దిబ్బమాయిధాతి** దిబ్బమాయం ఇధ. **మాణవపుత్తాతి** ఉపట్ఠాకతరుణయోధా. **యేసం కతేనాతి** యేహి కతేన. **మగ్గేనాతి** అలఙ్కతఉమఙ్గేన.

తం సుత్వా రాజా “అలఙ్కతఉమఙ్గేన కిర గతో, కీదిసో ను ఖో ఉమఙ్గో”తి ఉమఙ్గం దట్ఠుకామో అహోసి. అథస్స ఇచ్ఛితం ఞత్వా మహాసత్తో “రాజా ఉమఙ్గం దట్ఠుకామో, దస్సేస్సామిస్స ఉమఙ్గ”న్తి దస్సేన్తో ఆహ –

౭౯౩. “ఇఙ్ఘ పస్స మహారాజ, ఉమఙ్గం సాధు మాపితం;

హత్థీనం అథ అస్సానం, రథానం అథ పత్తినం;

ఆలోకభూతం తిట్ఠన్తం, ఉమఙ్గం సాధు మాపిత”న్తి.

తత్థ **హత్థీనన్తి** ఇట్ఠకకమ్మచిత్తకమ్మవసేన కతానం ఏతేసం హత్థిఆదీనం పన్తీహి ఉపసోభితం అలఙ్కతదేవసభాసదిసం ఏకోభాసం హుత్వా తిట్ఠన్తం ఉమఙ్గం పస్స, దేవాతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా “మహారాజ, మమ పఞ్ఞాయ మాపితే చన్దస్స చ సూరియస్స చ ఉట్ఠితట్ఠానే వియ పాకటే అలఙ్కతఉమఙ్గే అసీతిమహాద్వారాని చతుసట్ఠిచూళద్వారాని ఏకసతసయనగబ్భే అనేకసతదీపగబ్భే చ పస్స, మయా సద్ధిం సమగ్గో సమ్మోదమానో హుత్వా అత్తనో బలేన సద్ధిం ఉపకారినగరం పవిస, దేవా”తి నగరద్వారం వివరాపేసి. రాజా ఏకసతరాజపరివారో నగరం పావిసి. మహాసత్తో పాసాదా ఓరుయ్హ రాజానం వన్దిత్వా సపరివారం ఆదాయ ఉమఙ్గం పావిసి. రాజా అలఙ్కతదేవసభం వియ ఉమఙ్గం దిస్వా బోధిసత్తస్స గుణే వణ్ణేన్తో ఆహ –

౭౯౪.“లాభా వత విదేహానం, యస్సిమేదిసా పణ్డితా;

ఘరే వసన్తి విజితే, యథా త్వంసి మహోసధా”తి.

తత్థ **విదేహానన్తి** ఏవరూపానం పణ్డితానం ఆకరస్స ఉట్ఠానట్ఠానభూతస్స విదేహానం జనపదస్స లాభా వత. **యస్సిమేదిసాతి** యస్స ఇమే ఏవరూపా పణ్డితా ఉపాయకుసలా సన్తికే వా ఏకఘరే వా ఏకజనపదే వా ఏకరట్ఠే వా వసన్తి, తస్సపి లాభా వత. **యథా త్వంసీతి** యథా త్వం అసి, తాదిసేన పణ్డితేన సద్ధింయేవ ఏకరట్ఠే వా ఏకజనపదే వా ఏకనగరే వా ఏకఘరే వా వసితుం లభన్తి. తేసం విదేహరట్ఠవాసీనఞ్చేవ మిథిలనగరవాసీనఞ్చ తయా సద్ధిం ఏకతో వసితుం లభన్తానం లాభా వతాతి వదతి.

అథస్స మహాసత్తో ఏకసతసయనగబ్భే దస్సేతి. ఏకస్స ద్వారే వివటే సబ్బేసం వివరీయతి. ఏకస్స ద్వారే పిదహితే సబ్బేసం పిధీయతి. రాజా ఉమఙ్గం ఓలోకేన్తో పురతో గచ్ఛతి, పణ్డితో పన పచ్ఛతో. సబ్బా సేనా ఉమఙ్గమేవ పావిసి. రాజా ఉమఙ్గతో నిక్ఖమి. పణ్డితో తస్స నిక్ఖన్తభావం ఞత్వా సయం నిక్ఖమిత్వా అఞ్ఞేసం నిక్ఖమితుం అదత్వా ఉమఙ్గద్వారం పిదహన్తో ఆణిం అక్కమి. తావదేవ అసీతిమహాద్వారాని చతుసట్ఠిచూళద్వారాని ఏకసతసయనగబ్భద్వారాని అనేకసతదీపగబ్భద్వారాని చ ఏకప్పహారేనేవ పిదహింసు. సకలో ఉమఙ్గో లోకన్తరియనిరయో వియ అన్ధకారో అహోసి. మహాజనో భీతతసితో అహోసి. మహాసత్తో హియ్యో ఉమఙ్గం పవిసన్తో యం ఖగ్గం వాలుకే ఠపేసి, తం గహేత్వా భూమితో అట్ఠారసహత్థుబ్బేధం ఆకాసం ఉల్లఙ్ఘిత్వా ఓరుయ్హ రాజానం హత్థే గహేత్వా అసిం ఉగ్గిరిత్వా తాసేత్వా "మహారాజ, సకలజమ్బుదీపే రజ్జం కస్స రజ్జ"న్తి పుచ్ఛి. సో భీతో "తుయ్హమేవ పణ్డితా"తి వత్వా "అభయం మే దేహీ"తి ఆహ. "మా భాయిత్థ, మహారాజ, నాహం తం మారేతుకామతాయ ఖగ్గం పరామసిం, మమ పఞ్ఞానుభావం దస్సేతుం పరామసి"న్తి ఖగ్గం రఞ్ఞో అదాసి. అథ నం ఖగ్గం గహేత్వా ఠితం "మహారాజ, సచే మం మారేతుకామోసి, ఇదానేవ ఇమినా ఖగ్గేన మారేహి. అథ అభయం దాతుకామో, అభయం దేహీ"తి ఆహ. "పణ్డిత, మయా తుయ్హమ్పి అభయం దిన్నమేవ, త్వం మా చిన్తయీ"తి అసిం ఠపేత్వా ఉభోపి అఞ్ఞమఞ్ఞం అదుబ్భాయ సపథం కరింసు.

అథ రాజా బోధిసత్తం ఆహ – "పణ్డిత, ఏవం ఞాణబలసమ్పన్నో హుత్వా రజ్జం కస్మా న గణ్హాసీ"తి? "మహారాజ, అహం ఇచ్ఛమానో అజ్జేవ సకలజమ్బుదీపే రాజానో మారేత్వా రజ్జం గణ్హేయ్యం, పరం మారేత్వా చ యసగ్గహణం నామ పణ్డితేహి న పసత్థ"న్తి. "పణ్డిత, మహాజనో ద్వారం అలభమానో పరిదేవతి, ఉమఙ్గద్వారం వివరిత్వా మహాజనస్స జీవితదానం దేహీ"తి . సో ద్వారం వివరి, సకలో ఉమఙ్గో ఏకోభాసో అహోసి. మహాజనో అస్సాసం పటిలభి. సబ్బే రాజానో అత్తనో సేనాయ సద్ధిం నిక్ఖమిత్వా పణ్డితస్స సన్తికం ఆగమింసు. సో రఞ్ఞా సద్ధిం విసాలమాళకే అట్ఠాసి. అథ నం తే రాజానో ఆహంసు "పణ్డిత, తం నిస్సాయ జీవితం లద్ధం, సచే ముహుత్తం ఉమఙ్గద్వారం న వివరిత్థ, సబ్బేసం నో తత్థేవ మరణం అభవిస్సా"తి. "న మహారాజానో ఇదానేవ తుమ్హేహి మఞ్ఞేవ నిస్సాయ జీవితం లద్ధం, పుబ్బేపి లద్ధంయేవా"తి. "కదా, పణ్డితా"తి? "ఠపేత్వా అమ్హాకం నగరం సకలజమ్బుదీపే రజ్జం గహేత్వా ఉత్తరపఞ్చాలనగరం గన్త్వా ఉయ్యానే జయపానం పాతుం సురాయ పటియత్తకాలం సరథా"తి? "ఆమ, పణ్డితా"తి. తదా ఏస రాజా కేవట్టేన సద్ధిం దుమ్మన్తితేన విసయోజితాయ సురాయ చేవ మచ్ఛమంసేహి చ తుమ్హే మారేతుం కిచ్చమకాసి. అథాహం "మాదిసే పణ్డితే ధరమానే ఇమే అనాథమరణం మా మరన్తూ"తి అత్తనో యోధే పేసేత్వా సబ్బభాజనాని భిన్దాపేత్వా ఏతేసం మన్తం భిన్దిత్వా తుమ్హాకం జీవితదానం అదాసిన్తి.

తే సబ్బేపి ఉబ్బిగ్గమానసా హుత్వా చూళనిరాజానం పుచ్ఛింసు "సచ్చం కిర, మహారాజా"తి? "ఆమ, మయా కేవట్టస్స కథం గహేత్వా కతం, సచ్చమేవ పణ్డితో కథేతీ"తి. తే సబ్బేపి మహాసత్తం ఆలిఙ్గిత్వా "పణ్డిత, త్వం సబ్బేసం నో పతిట్ఠా జాతో, తం నిస్సాయ మయం జీవితం లభిమ్హా"తి సబ్బపసాధనేహి మహాసత్తస్స పూజం కరింసు. పణ్డితో రాజానం ఆహ – "మహారాజ, తుమ్హే మా చిన్తయిత్థ, పాపమిత్తసంసగ్గస్సేవ ఏస దోసో, ఇమే రాజానో ఖమాపేథా"తి. రాజా "మయా దుప్పురిసం నిస్సాయ తుమ్హాకం ఏవరూపం కతం, ఏస మయ్హం దోసో, ఖమథ మే దోసం, పున ఏవరూపం న కరిస్సామీ"తి ఖమాపేసి. తే అఞ్ఞమఞ్ఞం అచ్చయం దేసేత్వా సమగ్గా సమ్మోదమానా అహేసుం. అథ రాజా బహూని ఖాదనీయభోజనీయగన్ధమాలాదీని ఆహరాపేత్వా సబ్బేహి సద్ధిం సత్తాహం ఉమఙ్గేయేవ కీళిత్వా నగరం పవిసిత్వా

మహాసత్తస్స మహాసక్కారం కారేత్వా ఏకసతరాజపరివుతో మహాతలే నిసీదిత్వా పణ్డితం అత్తనో సన్తికే వసాపేతుకామతాయ ఆహ –

౭౬౫.“వుత్తిఞ్చ పరిహారఞ్చ, దిగుణం భత్తవేతనం;

దదామి విపులే భోగే, భుఞ్జ కామే రమస్సు చ;

మా విదేహం పచ్చగమా, కిం విదేహో కరిస్సతీ”తి.

తత్థ **వుత్తి**న్తి యసనిస్సితం జీవితవుత్తిం. **పరిహార**న్తి గామనిగమదానం. **భత్త**న్తి నివాపం. **వేతన**న్తి పరిబ్బయం. **భోగే**తి అఞ్ఞేపి తే విపులే భోగే దదామి.

పణ్డితో తం పటిక్ఖిపన్తో ఆహ –

౭౬౬.“యో చజేథ మహారాజ, భత్తారం ధనకారణా;

ఉభిన్నం హోతి గారయ్హో, అత్తనో చ పరస్స చ;

యావ జీవేయ్య వేదేహో, నాఞ్ఞస్స పురిసో సియా.

౭౬౭. “యో చజేథ మహారాజ, భత్తారం ధనకారణా;

ఉభిన్నం హోతి గారయ్హో, అత్తనో చ పరస్స చ;

యావ తిట్ఠేయ్య వేదేహో, నాఞ్ఞస్స విజితే వసే”తి.

తత్థ **అత్తనో చ పరస్స చాతి** ఏవరూపఞ్హి “ధనకారణా మయా అత్తనో భత్తారం పరిచ్చజన్తేన పాపం కత”న్తి అత్తాపి అత్తానం గరహతి, “ఇమినా ధనకారణా అత్తనో భత్తా పరిచ్చత్తో, పాపధమ్మో అయ”న్తి పరోపి గరహతి. తస్మా న సక్కా తస్మిం ధరన్తే మయా అఞ్ఞస్స విజితే వసితున్తి.

అథ నం రాజా ఆహ – “తేన హి, పణ్డిత, తవ రఞ్ఞో దివఙ్గతకాలే ఇధాగన్తుం పటిఞ్ఞం దేహీ”తి. సో “సాధు, దేవ, అహం జీవన్తో ఆగమిస్సామీ”తి ఆహ. అథస్స రాజా సత్తాహం మహాసక్కారం కత్వా సత్తాహచ్చయేన పున ఆపుచ్ఛనకాలే “అహం తే, పణ్డిత, ఇదఞ్చిదఞ్చ దమ్మీ”తి వదన్తో గాథమాహ –

౭౬౮.“దమ్మి నిక్ఖసహస్సం తే, గామాసీతిఞ్చ కాసిసు;

దాసిసతాని చత్తారి, దమ్మి భరియాసతఞ్చ తే;

సబ్బం సేనఙ్గమాదాయ, సోత్థిం గచ్ఛ మహోసధా”తి.

తత్థ **నిక్ఖసహస్స**న్తి పఞ్చసువణ్ణేన నిక్ఖేన నిక్ఖానం సహస్సం. **గామా**తి యే గామా సంవచ్ఛరే సంవచ్ఛరే సహస్ససహస్సుట్ఠానకా, తే చ గామే తే దమ్మి. **కాసిసూ**తి కాసిరట్ఠే. తం విదేహరట్ఠస్స ఆసన్నం, తస్మా తత్థస్స అసీతిగామే అదాసి.

సోపి రాజానం ఆహ – “మహారాజ, తుమ్హే బన్ధవానం మా చిన్తయిత్థ, అహం మమ రఞ్ఞో గమనకాలేయేవ ‘మహారాజ, నన్దాదేవిం మాతుట్ఠానే ఠపేయ్యాసి, పఞ్చాలచన్దం కనిట్ఠట్ఠానే’తి వత్వా ధీతాయ తే అభిసేకం దాపేత్వా రాజానం ఉయ్యోజేసిం, మాతరఞ్చ దేవిఞ్చ పుత్తఞ్చ సీఘమేవ పేసేస్సామీ”తి. సో “సాధు, పణ్డితా”తి అత్తనో ధీతు దాతబ్బాని దాసిదాసవత్థాలఙ్కారసువణ్ణహిరఞ్ఞఅలఙ్కతహత్థిఅస్సరథాదీని “ఇమాని తస్సా దదేయ్యాసీ”తి మహాసత్తం పటిచ్ఛాపేత్వా సేనావాహనస్స కత్తబ్బకిచ్చం విచారేన్తో ఆహ –

౭౬౯. “యావ దదన్తు హత్థీనం, అస్సానం దిగుణం విధం;
తప్పేన్తు అన్నపానేన, రథికే పత్తికారకే”తి.

తత్థ **యావా**తి న కేవలం దిగుణమేవ, యావ పహోతి, తావ హత్థీనఞ్చ అస్సానఞ్చ యవగోధుమాదివిధం దేథాతి వదతి. **తప్పేన్తూ**తి యత్తకేన తే అన్తరామగ్గే అకిలన్తా గచ్ఛన్తి, తత్తకం దేన్తా తప్పేన్తు.

ఏవఞ్చ పన వత్వా పణ్డితం ఉయ్యోజేన్తో ఆహ –

౭౭౦. “హత్థీ అస్సే రథే పత్తీ, గచ్ఛేవాదాయ పణ్డిత;
పస్సతు తం మహారాజా, వేదేహో మిథిలం గత”న్తి.

తత్థ **మిథిలం గత**న్తి సోత్థినా తం మిథిలనగరం సమ్పత్తం పస్సతు.

ఇతి సో పణ్డితస్స మహన్తం సక్కారం కత్వా ఉయ్యోజేసి. తేపి ఏకసతరాజానో మహాసత్తస్స సక్కారం కత్వా బహుం పణ్ణాకారం అదంసు. తేసం సన్తికే ఉపనిక్ఖిత్తకపురిసాపి పణ్డితమేవ పరివారయింసు. సో మహన్తేన పరివారేన పరివుతో మగ్గం పటిపజ్జిత్వా అన్తరామగ్గేయేవ చూళనిరఞ్ఞా దిన్నగామతో ఆయం ఆహరాపేతుం పురిసే పేసేత్వా విదేహరట్ఠం సమ్పాపుణి. సేనకోపి కిన్తరామగ్గే అత్తనో పురిసం ఠపేసి “చూళనిరఞ్ఞో పున ఆగమనం వా అనాగమనం వా జానిత్వా యస్స కస్సచి ఆగమనఞ్చ మయ్హం ఆరోచేయ్యాసీ”తి. సో తియోజనమత్థకేయేవ మహాసత్తం దిస్వా ఆగన్త్వా “పణ్డితో మహన్తేన పరివారేన ఆగచ్ఛతీ”తి సేనకస్స ఆరోచేసి. సో తం సుత్వా రాజకులం అగమాసి . రాజాపి పాసాదతలే ఠితో వాతపానేన ఓలోకేన్తో మహతిం సేనం దిస్వా “మహోసధపణ్డితస్స సేనా మన్దా, అయం అతివియ మహతీ సేనా దిస్సతి, కిం ను ఖో చూళనిరాజా ఆగతో సియా”తి భీతతసితో తమత్థం పుచ్ఛన్తో ఆహ –

౭౭౧. “హత్థీ అస్సా రథా పత్తీ, సేనా పదిస్సతే మహా;
చతురఙ్గినీ భీసరూపా, కిం ను మఞ్ఞసి పణ్డితా”తి.

అథస్స సేనకో తమత్థం ఆరోచేన్తో ఆహ –

౭౭౨. “ఆనన్దో తే మహారాజ, ఉత్తమో పటిదిస్సతి;
సబ్బం సేనఙ్గమాదాయ, సోత్థిం పత్తో మహోసధో”తి.

తం సుత్వా రాజా ఆహ – “సేనక, పణ్డితస్స సేనా మన్దా, అయం పన మహతీ”తి. “మహారాజ, చూళనిరాజా తేన పసాదితో భవిస్సతి, తేనస్స పసన్నేన దిన్నా భవిస్సతీ”తి. రాజా నగరే భేరిం చరాపేసి “నగరం అలఙ్కరిత్వా పణ్డితస్స పచ్చుగ్గమనం కరోన్తూ”తి. నాగరా తథా కరింసు. పణ్డితో నగరం పవిసిత్వా రాజకులం గన్త్వా రాజానం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. అథ నం రాజా ఉట్ఠాయ ఆలిఙ్గిత్వా పల్లఙ్కవరగతో పటిసన్థారం కరోన్తో ఆహ –

२२३. “యథా పేతం సుసానస్మిం, ఛడ్డేత్వా చతురో జనా;
ఏవం కపిలయ్యే త్యమ్హ, ఛడ్డయిత్వా ఇధాగతా.

२२४. “అథ త్వం కేన వణ్ణేన, కేన వా పన హేతునా;
కేన వా అత్థజాతేన, అత్తానం పరిమోచయీ”తి.

తత్థ **చతురో జనా**తి పణ్డిత, యథా నామ కాలకతం చతురో జనా మఞ్చకేన సుసానం నేత్వా తత్థ ఛడ్డేత్వా అనపేక్ఖా గచ్ఛన్తి, ఏవం కపిలయ్యే రట్ఠే తం ఛడ్డేత్వా మయం ఇమాగతాతి అత్థో. **కేన వణ్ణేనా**తి కేన కారణేన. **హేతునా**తి పచ్చయేన. **అత్థజాతేనా**తి అత్థేన. **అత్తానం పరిమోచయీ**తి అమిత్తహత్థగతో కేన కారణేన పచ్చయేన కేన అత్థేన త్వం అత్తానం పరిమోచేసీతి పుచ్ఛతి.

తతో మహాసత్తో ఆహ –

२२५. “అత్థం అత్థేన వేదేహ, మన్తం మన్తేన ఖత్తియ;
పరివారయిం రాజానం, జమ్బుదీపంవ సాగరో”తి.

తస్సత్థో – అహం, మహారాజ, తేన చిన్తితం అత్థం అత్తనో చిన్తితేన అత్థేన, తేన చ మన్తితం మన్తం అత్తనో మన్తితేన మన్తేన పరివారేసిం. న కేవలఞ్చ ఏత్తకమేవ, ఏకసతరాజపరివారం పన తం రాజానం జమ్బుదీపం సాగరో వియ పరివారయిస్సన్తి. సబ్బం అత్తనో కతకమ్మం విత్థారేత్వా కథేసి.

తం సుత్వా రాజా అతివియ తుస్సి. అథస్స పణ్డితో చూళనిరఞ్ఞా అత్తనో దిన్నం పణ్ణాకారం ఆచిక్ఖన్తో ఆహ –

२२६. “దిన్నం నిక్ఖసహస్సం మే, గామాసీతి చ కాసిసు;
దాసిసతాని చత్తారి, దిన్నం భరియాసతఞ్చ మే;
సబ్బం సేనఙ్గమాదాయ, సోత్థినామ్హి ఇధాగతో”తి.

తతో రాజా అతివియ తుట్ఠపహట్ఠో మహాసత్తస్స గుణం వణ్ణేన్తో తమేవ ఉదానం ఉదానేసి –

२२७. “సుసుఖం వత సంవాసో, పణ్డితేహీతి సేనక;
పక్ఖీవ పఞ్జరే బద్ధే మచ్ఛే జాలగతేరివ;
అమిత్తహత్థత్తగతే, మోచయీ నో మహోసధో”తి.

సేనకోపి తస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛన్తో తమేవ గాథమాహ –

౨౨౮. “ఏవమేతం మహారాజ, పణ్డితా హి సుఖావహా;
పక్ఖీవ పఞ్జరే బద్ధే, మచ్ఛే జాలగతేరివ;
అమిత్తహత్థత్తగతే, మోచయీ నో మహోసధో”తి.

అథ రాజా నగరే ఛణభేరిం చరాపేత్వా “సత్తాహం మహాఛణం కరోన్తు, యేసం మయి సినేహో అత్థి, తే సబ్బే పణ్డితస్స సక్కారం సమ్మానం కరోన్తూ”తి ఆణాపేన్తో ఆహ –

౨౨౯. “ఆహఞ్ఞన్తు సబ్బవీణా, భేరియో దిన్దిమాని చ;
ధమేన్తు మాగధా సఙ్ఖా, వగ్గూ నదన్తు దున్దుభీ”తి.

తత్థ **ఆహఞ్ఞన్తూ**తి వాదియన్తు. **మాగధా సఙ్ఖా**తి మగధరట్ఠే సఞ్జాతా సఙ్ఖా. **దున్దుభీ**తి మహాభేరియో.

అథ తే నాగరా చ జానపదా చ పకతియాపి పణ్డితస్స సక్కారం కాతుకామా భేరిసద్దం సుత్వా అతిరేకతరం అకంసు. తమత్థం పకాసేన్తో సత్థా ఆహ –

౨౩౦. “ఓరోధా చ కుమారా చ, వేసియానా చ బ్రాహ్మణా;
బహుం అన్నఞ్చ పానఞ్చ, పణ్డితస్సాభిహారయుం.

౨౩౧. “హత్థారోహా అనీకట్ఠా, రథికా పత్తికారకా;
బహుం అన్నఞ్చ పానఞ్చ, పణ్డితస్సాభిహారయుం.

౨౩౨. “సమాగతా జానపదా, నేగమా చ సమాగతా;
బహుం అన్నఞ్చ పానఞ్చ, పణ్డితస్సాభిహారయుం.

౨౩౩. “బహుజనో పసన్నోసి, దిస్వా పణ్డితమాగతం;
పణ్డితమ్హి అనుప్పత్తే, చేలుక్ఖేపో అవత్తథా”తి.

తత్థ **ఓరోధా**తి ఉదుమ్బరదేవిం ఆదిం కత్వా అన్తేపురికా. **అభిహారయు**న్తి అభిహారాపేసుం, పహిణింసూతి అత్థో. **బహుజనో**తి భిక్ఖవే, నగరవాసినో చ చతుద్వారగామవాసినో చ జనపదవాసినో చాతి బహుజనో పసన్నో అహోసి. **దిస్వా పణ్డితమాగత**న్తి పణ్డితం మిథిలం ఆగతం దిస్వా. **అవత్తథా**తి పణ్డితమ్హి మిథిలం అనుప్పత్తే “అయం నో పఠమమేవ పచ్చామిత్తవసం గతం రాజానం మోచేత్వా పేసేత్వా పచ్ఛా ఏకసతరాజానో అఞ్ఞమఞ్ఞం ఖమాపేత్వా సమగ్గే కత్వా చూళనిం పసాదేత్వా తేన దిన్నం మహన్తం యసం ఆదాయ ఆగతో”తి తుట్ఠచిత్తేన జనేన పవత్తితో చేలుక్ఖేపో పవత్తథ.

అథ మహాసత్తో ఛణావసానే రాజకులం ఆగన్త్వా “మహారాజ, చూళనిరఞ్ఞో మాతరఞ్చ దేవిఞ్చ పుత్తఞ్చ సీఘం పేసేతుం వట్టతీ”తి ఆహ. “సాధు, తాత, పేసేహీ”తి. సో తేసం తిణ్ణం జనానం మహన్తం సక్కారం కత్వా అత్తనా సద్ధిం

ఆగతసేనాయపి సక్కారం సమ్మానం కారేత్వా తే తయో జనే మహన్తేన పరివారేన అత్తనో పురిసేహి సద్ధిం పేసేసి. రఞ్ఞా అత్తనో దిన్నా సతభరియా చ చత్తారి దాసిసతాని చ నన్దాదేవియా సద్ధిం పేసేసి, అత్తనా సద్ధిం ఆగతసేనమ్పి తేహి సద్ధింయేవ పేసేసి. తే మహన్తేన పరివారేన ఉత్తరపఞ్చాలనగరం పాపుణింసు. అథ రాజా మాతరం పుచ్ఛి "కిం, అమ్మ, వేదేహరాజేన తే సఙ్గహో కతో"తి? "కిం తాత, కథేసి, మం దేవతాఠానే ఠపేత్వా సక్కారమకాసి, నన్దాదేవిమ్పి మాతుట్ఠానే ఠపేసి, పఞ్చాలచన్దం కనిట్ఠభాతికట్ఠానే ఠపేసీ"తి. తం సుత్వా రాజా అతివియ తుస్సిత్వా బహుం పణ్ణాకారం పేసేసి. తతో పట్ఠాయ తే ఉభోపి సమగ్గా సమ్మోదమానా వసింసూతి.

మహాఉమఙ్గఖణ్డం నిట్ఠితం.

దకరక్ఖసపఞ్హో

పఞ్చాలచన్దీ విదేహరఞ్ఞో పియా అహోసి మనాపా. సా దుతియే సంవచ్ఛరే పుత్తం విజాయి. తస్స దసమే సంవచ్ఛరే వేదేహరాజా కాలమకాసి. బోధిసత్తో తస్స ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా "దేవ, అహం తవ అయ్యకస్స చూళనిరఞ్ఞో సన్తికం గమిస్సామీ"తి ఆపుచ్ఛి. పణ్డిత, మా మం దహరం ఛడ్డేత్వా గమిత్థ, అహం తం పితుట్ఠానే ఠపేత్వా సక్కారం కరిస్సామీతి. పఞ్చాలచన్దీపి నం "పణ్డిత, తుమ్హాకం గతకాలే అఞ్ఞం పటిసరణం నత్థి, మా గమిత్థా"తి యాచి. సోపి "మయా రఞ్ఞో పటిఞ్ఞా దిన్నా, న సక్కా అగన్తు"న్తి మహాజనస్స కలునం పరిదేవన్తస్సేవ అత్తనో ఉపట్ఠాకే గహేత్వా నగరా నిక్ఖమిత్వా ఉత్తరపఞ్చాలనగరం గతో. రాజా తస్సాగమనం సుత్వా పచ్చుగ్గన్త్వా మహన్తేన సక్కారేన నగరం పవేసేత్వా మహన్తం గేహం దత్వా ఠపేత్వా పఠమదిన్నే అసీతిగామే న అఞ్ఞం భోగం అదాసి. సో తం రాజానం ఉపట్ఠాసి.

తదా భేరీ నామ పరిబ్బాజికా రాజగేహే భుఞ్జతి, సా పణ్డితా బ్యత్తా. తాయ మహాసత్తో న దిట్ఠపుబ్బో, "మహోసధపణ్డితో కిర రాజానం ఉపట్ఠాతీ"తి సద్దమేవ సుణాతి. తేనపి సా న దిట్ఠపుబ్బా, "భేరీ నామ పరిబ్బాజికా రాజగేహే భుఞ్జతీ"తి సద్దమేవ సుణాతి. నన్దాదేవీ పన "పియవిప్పయోగం కత్వా అమ్హే కిలమాపేసీ"తి బోధిసత్తే అనత్తమనా అహోసి. సా పఞ్చసతా వల్లభిత్థియో ఆణాపేసి "మహోసధస్స ఏకం దోసం ఉపధారేత్వా రఞ్ఞో అన్తరే పరిభిన్దితుం వాయమథా"తి. తా తస్స అన్తరం ఓలోకేన్తియో విచరన్తి.

అథేకదివసం సా పరిబ్బాజికా భుఞ్జిత్వా రాజగేహా నిక్ఖన్తీ బోధిసత్తం రాజుపట్ఠానం ఆగచ్ఛన్తం రాజఙ్గణే పస్సి. సో తం వన్దిత్వా అట్ఠాసి. సా "అయం కిర పణ్డితో, జానిస్సామి తావస్స పణ్డితభావం వా అపణ్డితభావం వా"తి హత్థముద్దాయ పఞ్హం పుచ్ఛన్తీ బోధిసత్తం ఓలోకేత్వా హత్థం పసారేసి. సా కిర "కీదిసం, పణ్డిత, రాజా తం పరదేసతో ఆనేత్వా ఇదాని పటిజగ్గతి, న పటిజగ్గతీ"తి మనసావ పఞ్హం పుచ్ఛి. బోధిసత్తో "అయం హత్థముద్దాయ మం పఞ్హం పుచ్ఛతీ"తి ఞత్వా పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో హత్థముట్ఠిం అకాసి. సో కిర "అయ్యే, మమ పటిఞ్ఞం గహేత్వా పక్కోసిత్వా ఇదాని రాజా గాళ్హముట్ఠివ జాతో, న మే అపుబ్బం కిఞ్చి దేతీ"తి మనసావ పఞ్హం విస్సజ్జేసి. సా తం కారణం ఞత్వా హత్థం ఉక్ఖిపిత్వా అత్తనో సీసం పరామసి. తేన ఇదం దస్సేతి "పణ్డిత, సచే కిలమసి, మయం వియ కస్మా న పబ్బజసీ"తి? తం ఞత్వా మహాసత్తో అత్తనో కుచ్ఛిం పరామసి. తేన ఇదం దస్సేతి "అయ్యే, మమ పోసితబ్బా పుత్తదారా బహుతరా, తేన న పబ్బజామీ"తి. ఇతి సా హత్థముద్దాయ పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా అత్తనో ఆవాసమేవ అగమాసి. మహాసత్తోపి తం వన్దిత్వా రాజుపట్ఠానం గతో.

నన్దాదేవియా పయుత్తా వల్లభిత్తియో సీహపఞ్జరే ఠితా తం కిరియం దిస్వా చూళనిరఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “దేవ, మహోసధో భేరిపరిబ్బాజికాయ సద్ధిం ఏకతో హుత్వా తుమ్హాకం రజ్జం గణ్హితుకామో, తుమ్హాకం పచ్చత్థికో హోతీ”తి పరిభిన్దింసు. రాజా ఆహ – “కిం వో దిట్ఠం వా సుతం వా”తి? మహారాజ , పరిబ్బాజికా భుఞ్జిత్వా ఓతరన్తీ మహోసధం దిస్వా రాజానం హత్థతలం వియ ఖలమణ్డలం వియ చ సమం కత్వా “రజ్జం అత్తనో హత్థగతం కాతుం సక్కోసీ”తి హత్థం పసారేసి. మహోసధోపి ఖగ్గగహణాకారం దస్సేన్తో “కతిపాహచ్చయేన సీసం ఛిన్దిత్వా రజ్జం అత్తనో హత్థగతం కరిస్సామీ”తి ముట్ఠిం అకాసి. సా “సీసమేవ ఛిన్దాహీ”తి అత్తనో హత్థం ఉక్ఖిపిత్వా సీసం పరామసి. మహోసధో “మజ్ఝేయేవ నం ఛిన్దిస్సామీ”తి కుచ్ఛిం పరామసి. అప్పమత్తా, మహారాజ, హోథ, మహోసధం ఘాతేతుం వట్టతీతి. సో తాసం కథం సుత్వా చిన్తేసి “న సక్కా పణ్డితేన మయి దుస్సితుం, పరిబ్బాజికం పుచ్ఛిస్సామీ”తి.

సో పునదివసే పరిబ్బాజికాయ భుత్తకాలే తం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి “అయ్యే, కచ్చి తే మహోసధపణ్డితో దిట్ఠో”తి? “ఆమ, మహారాజ, హియ్యో ఇతో భుఞ్జిత్వా నిక్ఖన్తియా దిట్ఠో”తి. “కోచి పన వో కథాసల్లాపో అహోసీ”తి. “మహారాజ, సల్లాపో నత్థి, ‘సో పన పణ్డితో’తి సుత్వా ‘సచే పణ్డితో, ఇదం జానిస్సతీ’తి హత్థముద్దాయ నం పఞ్హం పుచ్ఛన్తీ “పణ్డిత, కచ్చి తే రాజా పసారితహత్థో, న సఙ్కుచితహత్థో, కచ్చి తే సఙ్గణ్హాతీ”తి హత్థం పసారేసిం. పణ్డితో – “రాజా మమ పటిఞ్ఞం గహేత్వా పక్కోసిత్వా ఇదాని కిఞ్చి న దేతీ”తి ముట్ఠిమకాసి. అథాహం – “సచే కిలమసి, మయం వియ కస్మా న పబ్బజసీ”తి సీసం పరామసిం. సో – “మమ పోసేతబ్బా పుత్తదారా బహుతరా, తేన న పబ్బజామీ”తి అత్తనో కుచ్ఛిం పరామసీతి. “పణ్డితో, అయ్యే, మహోసధో”తి? “ఆమ, మహారాజ, పథవితలే పఞ్ఞాయ తేన సదిసో నామ నత్థీ”తి. రాజా తస్సా కథం సుత్వా తం వన్దిత్వా ఉయ్యోజేసి. తస్సా గతకాలే పణ్డితో రాజుపట్ఠానం పవిట్ఠో. అథ నం పుచ్ఛి “కచ్చి తే, పణ్డిత, భేరీ నామ పరిబ్బాజికా దిట్ఠా”తి? “ఆమ, మహారాజ, హియ్యో ఇతో నిక్ఖన్తిం పస్సిం, సా హత్థముద్దాయ ఏవం మం పఞ్హం పుచ్ఛి, అహఞ్చస్సా తథేవ విస్సజ్జేసి”న్తి తాయ కథితనియామేనేవ కథేసి. రాజా తం దివసం పసీదిత్వా పణ్డితస్స సేనాపతిట్ఠానం అదాసి, సబ్బకిచ్చాని తమేవ పటిచ్ఛాపేసి. తస్స యసో మహా అహోసి.

రఞ్ఞో దిన్నయసానన్తరమేవ సో చిన్తేసి “రఞ్ఞా ఏకప్పహారేనేవ మయ్హం అతిమహన్తం ఇస్సరియం దిన్నం, రాజానో ఖో పన మారేతుకామాపి ఏవం కరోన్తియేవ, యంనూనాహం ‘మమ సుహదయో వా నో వా’తి రాజానం వీమంసేయ్యం, న ఖో పనఞ్ఞో జానితుం సక్ఖిస్సతి, భేరీ పరిబ్బాజికా ఞాణసమ్పన్నా, సా ఏకేనుపాయేన జానిస్సతీ”తి. సో బహూని గన్ధమాలాదీని గహేత్వా పరిబ్బాజికాయ ఆవాసం గన్త్వా తం పూజయిత్వా వన్దిత్వా “అయ్యే, తుమ్హేహి రఞ్ఞో మమ గుణకథాయ కథితదివసతో పట్ఠాయ రాజా అజ్ఝోత్థరిత్వా మయ్హం అతిమహన్తం యసం దేతి, తం ఖో పన ‘సభావేన వా దేతి, నో వా’తి న జానామి, సాధు వతస్స, సచే ఏకేనుపాయేన రఞ్ఞో మయి సినేహభావం జానేయ్యాథా”తి ఆహ. సా “సాధూ”తి పటిస్సుణిత్వా పునదివసే రాజగేహం గచ్ఛమానా దకరక్ఖసపఞ్హం నామ చిన్తేసి. ఏవం కిరస్సా అహోసి “అహం చరపురిసో వియ హుత్వా ఉపాయేన రాజానం పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా ‘పణ్డితస్స సుహదయో వా, నో వా’తి జానిస్సామీ”తి. సా గన్త్వా కతభత్తకిచ్చా నిసీది. రాజాపి నం వన్దిత్వా ఏకమన్తం నిసీది. తస్సా ఏతదహోసి “సచే రాజా పణ్డితస్స ఉపరి దుహదయో భవిస్సతి, పఞ్హం పుట్ఠో అత్తనో దుహదయభావం మహాజనమజ్ఝేయేవ కథేస్సతి, తం అయుత్తం, ఏకమన్తే నం పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామీ”తి. సా “రహో పచ్చాసీసామి, మహారాజా”తి ఆహ. రాజా మనుస్సే పటిక్కమాపేసి. అథ నం సా ఆహ – “మహారాజ, తం పఞ్హం పుచ్ఛామీ”తి. “పుచ్ఛ, అయ్యే, జానన్తో కథేస్సామీ”తి. అథ సా దకరక్ఖసపఞ్హే పఠమం గాథమాహ –

“సచే వో వుయ్హమానానం, సత్తన్నం ఉదకణ్ణవే;
మనుస్సబలిమేసానో, నావం గణ్హేయ్య రక్ఖసో;
అనుపుబ్బం కథం దత్వా, ముఞ్చేసి దకరక్ఖసా”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౨౪);

తత్థ **సత్తన్నన్తి** తుమ్హాకం మాతా చ నన్దాదేవీ చ తిఖిణమన్తికుమారో చ ధనుసేఖసహాయో చ పురోహితో చ మహోసధో చ తుమ్హే చాతి ఇమేసం సత్తన్నం. **ఉదకణ్ణవేతి** గమ్భీరవిత్థతే ఉదకే. **మనుస్సబలిమేసానోతి** మనుస్సబలిం గవేసన్తో. **గణ్హేయ్యాతి** థామసమ్పన్నో దకరక్ఖసో ఉదకం ద్విధా కత్వా నిక్ఖమిత్వా తం నావం గణ్హేయ్య, గహేత్వా చ పన “మహారాజ, ఇమే ఛ జనే మమ అనుపటిపాటియా దేహి, తం విస్సజ్జేస్సామీ”తి వదేయ్య. అథ త్వం అనుపుబ్బం కథం దత్వా ముఞ్చేసి దకరక్ఖసా, కం పఠమం దత్వా…పే॰… కం ఛట్ఠం దత్వా దకరక్ఖసతో ముఞ్చేయ్యాసీతి?

తం సుత్వా రాజా అత్తనో యథాజ్ఝాసయం కథేన్తో ఇమం గాథమాహ –

“మాతరం పఠమం దజ్జం, భరియం దత్వాన భాతరం;
తతో సహాయం దత్వాన, పఞ్చమం దజ్జం బ్రాహ్మణం;
ఛట్ఠాహం దజ్జమత్తానం, నేవ దజ్జం మహోసధ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౨౫);

తత్థ **ఛట్ఠాహన్తి** అయ్యే, పఞ్చమే ఖాదితే అథాహం “భో దకరక్ఖస, ముఖం వివరా”తి వత్వా తేన ముఖే వివటే దళ్హం కచ్ఛం బన్ధిత్వా ఇమం రజ్జసిరిం అగణేత్వా “ఇదాని మం ఖాదా”తి తస్స ముఖే పతేయ్యం, న త్వేవ జీవమానో మహోసధపణ్డితం దదేయ్యన్తి, ఏత్తకేన అయం పఞ్హో నిట్ఠితో.

ఏవం ఞాతం పరిబ్బాజికాయ రఞ్ఞో మహాసత్తే సుహదయతం, న పన ఏత్తకేనేవ పణ్డితస్స గుణో చన్దో వియ పాకటో హోతి. తేనస్సా ఏతదహోసి “అహం మహాజనమజ్ఝే ఏతేసం గుణం కథయిస్సామి, రాజా తేసం అగుణం కథేత్వా పణ్డితస్స గుణం కథేస్సతి, ఏవం పణ్డితస్స గుణో నభే పుణ్ణచన్దో వియ పాకటో భవిస్సతీ”తి. సా సబ్బం అన్తేపురజనం సన్నిపాతాపేత్వా ఆదితో పట్ఠాయ పున రాజానం తమేవ పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా తేన తథేవ వుత్తే “మహారాజ, త్వం ‘మాతరం పఠమం దస్సామీ’తి వదసి, మాతా నామ మహాగుణా, తుయ్హఞ్చ మాతా న అఞ్ఞేసం మాతుసదిసా. బహూపకారా తే ఏసా”తి తస్సా గుణం కథేన్తీ గాథాద్వయమాహ –

“పోసేతా తే జనేత్తీ చ, దీఘరత్తానుకమ్పికా;
ఛబ్భీ తయి పదుస్సతి, పణ్డితా అత్థదస్సినీ;
అఞ్ఞం ఉపనిసం కత్వా, వధా తం పరిమోచయి.

“తం తాదిసిం పాణదదిం, ఓరసం గబ్భధారినిం;
మాతరం కేన దోసేన, దజ్జాసి దకరక్ఖినో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౨౬-౨౨౭);

తత్థ **పోసేతాతి** దహరకాలే ద్వే తయో వారే న్హాపేత్వా పాయేత్వా భోజేత్వా తం పోసేసి. **దీఘరత్తానుకమ్పికాతి** చిరకాలం ముదునా హితచిత్తేన అనుకమ్పికా. **ఛమ్భీ తయి పదుస్సతీతి** యదా తయి ఛమ్భి నామ బ్రాహ్మణో పదుస్సి, తదా సా

పణ్డితా అత్థదస్సినీ అఞ్ఞం తవ పటిరూపకం కత్వా తం వధా పరిమోచయి.

చూళనిస్స కిర మహాచూళనీ నామ పితా అహోసి. సా ఇమస్స దహరకాలే పురోహితేన సద్ధిం మేథునం పటిసేవిత్వా రాజానం విసేన మారాపేత్వా బ్రాహ్మణస్స ఛత్తం ఉస్సాపేత్వా తస్స అగ్గమహేసీ హుత్వా ఏకదివసం "అమ్మ, ఛాతోమ్హీ"తి వుత్తే పుత్తస్స ఫాణితేన సద్ధిం పూవఖజ్జకం దాపేసి. అథ నం మక్ఖికా పరివారయింసు, సో "ఇమం నిమ్మక్ఖికం కత్వా ఖాదిస్సామీ"తి థోకం పటిక్కమిత్వా భూమియం ఫాణితబిన్దూని పాతేత్వా అత్తనో సన్తికే మక్ఖికా పోథేత్వా పలాపేసి. తా గన్త్వా ఇతరం ఫాణితం పరివారయింసు. సో నిమ్మక్ఖికం కత్వా ఖజ్జకం ఖాదిత్వా హత్థం ధోవిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా పక్కామి. బ్రాహ్మణో తస్స తం కిరియం దిస్వా చిన్తేసి "అయం దారకో ఇదానేవ నిమ్మక్ఖికం ఫాణితం ఖాదతి, వుడ్ఢిప్పత్తో మమ రజ్జం న దస్సతి, ఇదానేవ నం మారేస్సామీ"తి. సో దేవియా తమత్థం ఆరోచేసి.

సా "సాధూ, దేవ, అహం తయి సినేహేన అత్తనో సామికమ్పి మారేసిం, ఇమినా మే కో అత్థో, మహారాజ, ఏకమ్పి అజానాపేత్వా రహస్సేన నం మారేస్సామీ"తి బ్రాహ్మణం వఞ్చేత్వా "అత్థేసో ఉపాయో"తి పణ్డితం ఉపాయకుసలం భత్తకారకం పక్కోసాపేత్వా "సమ్మ, మమ పుత్తో చూళనికుమారో చ తవ పుత్తో ధనుసేఖకుమారో చ ఏకదివసం జాతా ఏకతో కుమారపరిహారేన వడ్ఢితా పియసహాయకా, ఛబ్బిబ్రాహ్మణో మమ పుత్తం మారేతుకామో, త్వం తస్స జీవితదానం దేహీ"తి వత్వా "సాధు, దేవి, కిం కరోమీ"తి వుత్తే "మమ పుత్తో అభిణ్హం తవ గేహే హోతు, త్వఞ్చ తే చ కతిపాహం నిరాసఙ్కభావత్థాయ మహానసేయేవ సుపథ. తతో నిరాసఙ్కభావం ఞత్వా తువ్హాకం సయనట్ఠానే ఏళకట్ఠీని ఠపేత్వా మనుస్సానం సయనవేలాయ మహానసే అగ్గిం దత్వా కఞ్చి అజానాపేత్వా మమ పుత్తఞ్చ తవ పుత్తఞ్చ గహేత్వా అగ్గద్వారేనేవ నిక్ఖమిత్వా తిరోరట్ఠం గన్త్వా మమ పుత్తస్స రాజపుత్తభావం అనాచిక్ఖిత్వా జీవితం అనురక్ఖాహీ"తి ఆహ.

సో "సాధూ"తి సమ్పటిచ్ఛి. అథస్స సా రతనసారం అదాసి. సో తథా కత్వా కుమారఞ్చ పుత్తఞ్చ ఆదాయ మద్దరట్ఠే సాగలనగరం గన్త్వా రాజానం ఉపట్ఠాసి. సో పోరాణభత్తకారకం అపనేత్వా తస్స తం ఠానం అదాసి. ద్వేపి కుమారా తేన సద్ధింయేవ రాజనివేసనం గచ్ఛన్తి. రాజా "కస్సేతే పుత్తా కుమారా"తి పుచ్ఛి. భత్తకారకో "మయ్హం పుత్తా"తి ఆహ. "నను ద్వే అసదిసా"తి? "ద్విన్నం ఇత్థీనం పుత్తా, దేవా"తి. తే గచ్ఛన్తే కాలే విస్సాసికా హుత్వా మద్దరఞ్ఞో ధీతాయ సద్ధిం రాజనివేసనేయేవ కీళన్తి. అథ చూళనికుమారో చ రాజధీతా చ అభిణ్హదస్సనేన అఞ్ఞమఞ్ఞం పటిబద్ధచిత్తా అహేసుం. కీళనట్ఠానే కుమారో రాజధీతరం గేణ్డుకమ్పి పాసకమ్పి ఆహరాపేతి. అనాహరన్తిం సీసే పహరతి, సా రోదతి. అథస్సా సద్దం సుత్వా రాజా "కేన మే ధీతా పహటా"తి వదతి. ధాతియో ఆగన్త్వా పుచ్ఛన్తి. కుమారికా "సచాహం 'ఇమినా పహటామ్హీ'తి వక్ఖామి , పితా మే ఏతస్స రాజదణ్డం కరిస్సతీ"తి సినేహేన న కథేతి, "నాహం కేనచి పహటా"తి వదతి.

అథేకదివసం మద్దరాజా నం పహరన్తం అద్దస. దిస్వానస్స ఏతదహోసి "అయం కుమారో న చ భత్తకారకేన సదిసో అభిరూపో పాసాదికో అతివియ అఛమ్భితో, న ఇమినా ఏతస్స పుత్తేన భవితబ్బ"న్తి. సో తతో పట్ఠాయ తం పరిగ్గణ్హి. ధాతియో కీళనట్ఠానే ఖాదనీయం ఆహరిత్వా రాజధీతాయ దేన్తి, సా అఞ్ఞేసమ్పి దారకానం దేతి. తే జణ్ణునా పతిట్ఠాయ ఓనతా గణ్హన్తి. చూళనికుమారో పన ఠితకోవ తస్సా హత్థతో అచ్ఛిన్దిత్వా గణ్హాతి. రాజాపి తం కిరియం అద్దస. అథేకదివసం చూళనికుమారస్స గేణ్డుకో రఞ్ఞో చూళసయనస్స హేట్ఠా పావిసి. కుమారో తం గణ్హన్తో అత్తనో ఇస్సరమానేన "ఇమస్స పచ్చన్తరఞ్ఞో హేట్ఠాసయనే న పవిసామీ"తి తం దణ్డకేన నీహరిత్వా గణ్హి. రాజా తమ్పి కిరియం దిస్వా "నిచ్ఛయేనేస న భత్తకారకస్స పుత్తో"తి తం పక్కోసాపేత్వా "కస్సేసో పుత్తో"తి పుచ్ఛి. "మయ్హం పుత్తో, దేవా"తి. "అహం తవ పుత్తఞ్చ

అపుత్తఞ్చ జానామి, సభావం మే కథేహి, నో చే కథేసి, జీవితం తే నత్థీ"తి ఖగ్గం ఉగ్గిరి. సో మరణభయభీతో "కథేమి, దేవ, రహో పన పచ్చాసీసామీ"తి వత్వా రఞ్ఞా ఓకాసే కతే అభయం యాచిత్వా యథాభూతం ఆరోచేసి. రాజా తథతో ఞత్వా అత్తనో ధీతరం అలఙ్కరిత్వా తస్స పాదపరిచారికం కత్వా అదాసి.

ఇమేసం పన పలాతదివసే "భత్తకారకో చ చూళనికుమారో చ భత్తకారకస్స పుత్తో చ మహానసే పదిత్తేయేవ దడ్ఢా"తి సకలనగరే ఏకకోలాహలం అహోసి. చలాకదేవీపి తం పవత్తిం సుత్వా బ్రాహ్మణస్స ఆరోచేసి "దేవ, తుమ్హాకం మనోరథో మత్థకం పత్తో, తే కిర తయోపి భత్తగేహేయేవ దడ్ఢా"తి. సో తుట్ఠహట్ఠో అహోసి. చలాకదేవీపి "చూళనికుమారస్స అట్ఠీనీ"తి ఏళకస్స అట్ఠీని ఆహరాపేత్వా బ్రాహ్మణస్స దస్సేత్వా ఛడ్డాపేసి. ఇమమత్థం సన్ధాయ పరిబ్బాజికా "అఞ్ఞం ఉపనిసం కత్వా, వధా తం పరిమోచయీ"తి ఆహ. సా హి ఏళకస్స అట్ఠీని "మనుస్సఅట్ఠీనీ"తి దస్సేత్వా తం వధా మోచేసి. **ఓరస**న్తి యాయ త్వం ఉరే కత్వా వడ్ఢితో, తం ఓరసం పియం మనాపం. **గబ్భధారిని**న్తి యాయ త్వం కుచ్ఛినా ధారితో, తం ఏవరూపం మాతరం కేన దోసేన దకరక్ఖసస్స దస్ససీతి.

తం సుత్వా రాజా "అయ్యే, బహూ మమ మాతు గుణా, అహఞ్చస్సా మమ ఉపకారభావం జానామి, తతోపి పన మమేవ గుణా బహుతరా"తి మాతు అగుణం కథేన్తో ఇమం గాథాద్వయమాహ –

"దహరా వియలఙ్కారం, ధారేతి అపిళన్ధనం;
దోవారికే అనీకట్ఠే, అతివేలం పజగ్ఘతి.

"అథోపి పటిరాజూనం, సయం దూతాని సాసతి;
మాతరం తేన దోసేన, దజ్జాహం దకరక్ఖినో"తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౨౮-౨౨౯);

తత్థ **దహరా వియా**తి మహల్లికాపి హుత్వా తరుణీ వియ. **ధారేతి అపిళన్ధన**న్తి పిళన్ధితుం అయుత్తం అలఙ్కారం ధారేతి. సా కిర వజిరపూరితం కఞ్చనమేఖలం పిళన్ధిత్వా రఞ్ఞో అమచ్చేహి సద్ధిం మహాతలే నిసిన్నకాలే అపరాపరం చఙ్కమతి, మేఖలాసద్దేన రాజనివేసనం ఏకనిన్నాదం హోతి. **పజగ్ఘతీ**తి ఏసా దోవారికే చ హత్థిఆచరియాదికే అనీకట్ఠే చ, యే ఏతిస్సా ఉచ్ఛిట్ఠకమ్పి భుఞ్జితుం అయుత్తరూపా, తేపి ఆమన్తేత్వా తేహి సద్ధిం అతివేలం మహాహసితం హసతి. **పటిరాజూన**న్తి అఞ్ఞేసం రాజూనం. **సయం దూతాని సాసతీ**తి మమ వచనేన సయం పణ్ణం లిఖిత్వా దూతేపి పేసేతి "మమ మాతా కామే పరిభుఞ్జనవయస్మింయేవ రితా, అసుకరాజా కిర ఆగన్త్వా తం ఆనేతూ"తి. తే "మయం రఞ్ఞో ఉపట్ఠాకా, కస్మా నో ఏవం వదేసీ"తి పటిపణ్ణాని పేసేన్తి. తేసు పరిసమజ్ఝే వాచియమానేసు మమ సీసం ఛిన్దనకాలో వియ హోతి, మాతరం తేన దోసేన దకరక్ఖసస్స దస్సామీతి.

అథ పరిబ్బాజికా "మహారాజ , మాతరం తావ ఇమినా దోసేన దేహి, భరియా పన తే బహూపకారా"తి తస్సా గుణం కథేన్తీ ద్వే గాథా అభాసి –

"ఇత్థిగుమ్బస్స పవరా, అచ్చన్తం పియభాణినీ;
అనుగ్గతా సీలవతీ, ఛాయావ అనపాయినీ.

“అక్కోధనా పుఞ్ఞవతీ, పణ్డితా అత్థదస్సినీ;

ఉబ్బరిం కేన దోసేన, అజ్ఝాసి దకరక్ఖినో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౩౦-౨౩౧);

తత్థ **ఇత్థిగుమ్బస్సా**తి ఇత్థిగణస్స. **అనుగ్గతా**తి దహరకాలతో పట్ఠాయ అనుగతా. “**అక్కోధనా**”తిఆదికేన పనస్సా గుణే కథేతి. మద్దరట్ఠే సాగలనగరే వసనకాలే పహటాపి తవ ఆణాకరణభయేన తయి సినేహేన మాతాపితూనం న కథేసి, ఏవమేసా అక్కోధనా పుఞ్ఞవతీ పణ్డితా అత్థదస్సినీతి. ఇదం దహరకాలే అక్కోధనాదిభావం సన్ధాయాహ. **ఉబ్బరి**న్తి ఓరోధం. ఏవం గుణసమ్పన్నం నన్దాదేవిం కేన దోసేన దకరక్ఖసస్స దస్ససీతి వదతి.

సో తస్సా అగుణం కథేన్తో ఆహ –

“ఖిడ్డారతిసమాపన్నం, అనత్థవసమాగతం;

సా మం సకాన పుత్తానం, అయాచం యాచతే ధనం.

“సోహం దదామి సారత్తో, బహుం ఉచ్చావచం ధనం;

సుదుచ్చజం చజిత్వాన, పచ్ఛా సోచామి దుమ్మనో;

ఉబ్బరిం తేన దోసేన, దజ్జాహం దకరక్ఖినో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౩౨-౨౩౩);

తత్థ **అనత్థవసమాగత**న్తి తాయ ఖిడ్డారతియా కామకీళాయ అనత్థకారకానం కిలేసానం వసం ఆగతం మం విదిత్వా. **సా మ**న్తి సా నన్దాదేవీ మం. **సకాన పుత్తాన**న్తి యం మయా అత్తనో పుత్తధీతానఞ్చ భరియానఞ్చ దిన్నం పిళన్ధనం, తం అయాచితబ్బరూపం “మయ్హం దేహీ”తి యాచతి. **పచ్ఛా సోచామీ**తి సా దుతియదివసే “ఇమాని పిళన్ధనాని రఞ్ఞా మే దిన్నాని, ఆహరథేతానీ”తి తేసం రోదన్తానం ఓముఞ్చిత్వా గణ్హాతి. అథాహం తే రోదమానే మమ సన్తికం ఆగతే దిస్వా పచ్ఛా సోచామి. ఏవం దోసకారికా ఏసా. ఇమినా నం దోసేన దకరక్ఖసస్స దస్సామీతి.

అథ నం పరిబ్బాజికా “ఇమం తావ ఇమినా దోసేన దేహి, కనిట్ఠో పన తే తిఖిణమన్తికుమారో ఉపకారకో, తం కేన దోసేన దస్సతీ”తి పుచ్ఛన్తీ ఆహ –

“యేనోచితా జనపదా, ఆనీతా చ పటిగ్గహం;

ఆభతం పరరజ్జేభి, అభిట్ఠాయ బహుం ధనం.

ధనుగ్గహానం పవరం, సూరం తిఖిణమన్తినం;

భాతరం కేన దోసేన, దజ్జాసి దకరక్ఖినో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౩౪-౨౩౫);

తత్థ **ఓచితా**తి వడ్ఢితా. **పటిగ్గహ**న్తి యేన చ తుమ్హే పరదేసే వసన్తా పున గేహం ఆనీతా. **అభిట్ఠాయా**తి అభిభవిత్వా. **తిఖిణమన్తిన**న్తి తిఖిణపఞ్ఞం.

సో కిర మాతు బ్రాహ్మణేన సద్ధిం వసనకాలే జాతో. అథస్స వయప్పత్తస్స బ్రాహ్మణో ఖగ్గం హత్థే దత్వా “ఇమం గహేత్వా మం ఉపట్ఠహా”తి ఆహ. సో బ్రాహ్మణం “పితా మే”తి సఞ్ఞాయ ఉపట్ఠాసి. అథ నం ఏకో అమచ్చో “కుమార, న త్వం

ఏతస్స పుత్తో, తవ కుచ్ఛిగతకాలే చలాకదేవీ రాజానం మారేత్వా ఏతస్స ఛత్తం ఉస్సాపేసి, త్వం మహాచూళనిరఞ్ఞో పుత్తో"తి ఆహ. సో కుజ్ఝిత్వా "ఏకేన ఉపాయేన నం మారేస్సామీ"తి రాజకులం పవిసన్తో తం ఖగ్గం ఏకస్స పాదమూలికస్స దత్వా అపరం "త్వం రాజద్వారే 'మమేసో ఖగ్గో'తి ఇమినా సద్ధిం వివాదం కరేయ్యాసీ"తి వత్వా పావిసి. తే కలహం కరింసు. సో "కిం ఏస కలహో"తి ఏకం పురిసం పేసేసి. సో ఆగన్త్వా "ఖగ్గత్థాయా"తి ఆహ. బ్రాహ్మణో తం సుత్వా "కిం ఏత"న్తి పుచ్ఛి. సో కిర తుమ్హేహి మమ దిన్నఖగ్గో పరస్స సన్తకోతి. "కిం వదేసి, తాత, తేన హి ఆహరాపేహి, సఞ్జానిస్సామి న"న్తి ఆహ. సో తం ఆహరాపేత్వా కోసతో నిక్కడ్ఢిత్వా "పస్సథా"తి తం సఞ్జానాపేన్తో వియ ఉపగన్త్వా ఏకప్పహారేనేవ తస్స సీసం ఛిన్దిత్వా అత్తనో పాదమూలే పాతేసి. తతో రాజగేహం పటిజగ్గిత్వా నగరం అలఙ్కరిత్వా తస్స అభిసేకే ఉపనీతే మాతా చూళనికుమారస్స మద్దరట్ఠే వసనభావం ఆచిక్ఖి. తం సుత్వా కుమారో సేనఙ్గపరివుతో తత్థ గన్త్వా భాతరం ఆనేత్వా రజ్జం పటిచ్ఛాపేసి. తతో పట్ఠాయ తం "తిఖిణమన్తీ"తి సఞ్జానింసు. పరిబ్బాజికా తం "ఏవరూపం భాతరం కేన దోసేన దకరక్ఖసస్స దజ్జాసీ"తి పుచ్ఛి.

రాజా తస్స దోసం కథేన్తో ఆహ –

"యేనోచితా జనపదా, ఆనీతా చ పటిగ్గహం;
ఆభతం పరరజ్జేభి, అభిట్ఠాయ బహుం ధనం.

"ధనుగ్గహానం పవరో, సూరో తిఖిణమన్తి చ;
మయాయం సుఖితో రాజా, అతిమఞ్ఞతి దారకో.

"ఉపట్ఠానమ్పి మే అయ్యే, న సో ఏతి యథా పురే;
భాతరం తేన దోసేన, దజ్జాహం దకరక్ఖినో"తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౩౬-౨౩౮);

తత్థ **పరరజ్జేభీ**తి ఇమస్స పరరజ్జతో చ బహు ధనం ఆభతం, అయఞ్చ పరరజ్జే వసన్తో పున ఇమం గేహం ఆనేత్వా "ఏస మయా మహతి యసే పతిట్ఠాపితో"తి వదతి. **యథా పురే**తి పుబ్బే పాతోవ ఆగచ్ఛతి, ఇదాని పన న తథా ఏతి. ఇమినా నం దోసేన దకరక్ఖసస్స దస్సామీతి.

అథ పరిబ్బాజికా "భాతు తావ కో దోసో హోతు, ధనుసేఖకుమారో పన తయి సినేహగుణయుత్తో బహూపకారో"తి తస్స గుణం కథేన్తీ ఆహ –

"ఏకరత్తేన ఉభయో, త్వఞ్చేవ ధనుసేఖ చ;
ఉభో జాతేత్థ పఞ్చాలా, సహాయా సుసమావయా.

"చరియా తం అనుబన్ధిత్థో, ఏకదుక్ఖసుఖో తవ;
ఉస్సుక్కో తే దివారత్తిం, సబ్బకిచ్చేసు బ్యావటో;
సహాయం కేన దోసేన, దజ్జాసి దకరక్ఖినో"తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౩౯-౨౪౦);

తత్థ **ధనుసేఖచాతి** ధనుసేఖో చ, ధనుసేఖకుమారో చాతి అత్థో. **ఏత్థాతి** ఇధేవ నగరే. **పఞ్చాలాతి** ఉత్తరపఞ్చాలనగరే జాతత్తా ఏవంవోహారా. **సుసమావయాతి** సుట్ఠు సమవయా. **చరియా తం అనుబన్ధిత్థోతి** దహరకాలే జనపదచారికాయ

పక్కన్తం తం అనుబన్ధి, ఛాయావ న విజహి. **ఉస్సుక్కోతి** తవ కిచ్చేసు రత్తిన్దివం ఉస్సుక్కో ఛన్దజాతో నిచ్చం బ్యావటో. తం కేన దోసేన దకరక్ఖసస్స దస్ససీతి.

అథస్స రాజా దోసం కథేన్తో ఆహ –

"చరియా మం అయం అయ్యే, పజగ్ఘిత్థో మయా సహ;
అజ్జాపి తేన వణ్ణేన, అతివేలం పజగ్ఘతి.

"ఉబ్బరియాపిహం అయ్యే, మన్తయామి రహోగతో;
అనామన్తో పవిసతి, పుబ్బే అప్పటివేదితో.

"లద్ధద్వారో కతోకాసో, అహిరికం అనాదరం;
సహాయం తేన దోసేన, దజ్జాహం దకరక్ఖినో"తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౪౧-౨౪౩);

తత్థ **అజ్జాపి తేన వణ్ణేనాతి** యథా చరియాయ పుబ్బే మం అనుబన్ధన్తో మయా అనాథేన సద్ధిం ఏకతోవ భుఞ్జన్తో సయన్తో హత్థం పహరిత్వా మహాహసితం హసి, అజ్జాపి తథేవ హసతి, దుగ్గతకాలే వియ మం మఞ్ఞతి. **అనామన్తోతి** రహో నన్దాదేవియా సద్ధిం మన్తేన్తేపి మయి అజానాపేత్వా సహసావ పవిసతి. ఇమినా దోసేన తం అహిరికం అనాదరం దకరక్ఖసస్స దస్సామీతి.

అథ పరిబ్బాజికా "మహారాజ, తవ సహాయకస్స తావ ఏసో దోసో హోతు, పురోహితో పన తవ బహూపకారో"తి తస్స గుణం కథేన్తీ ఆహ –

"కుసలో సబ్బనిమిత్తానం, రుతఞ్ఞూ ఆగతాగమో;
ఉప్పాతే సుపినే యుత్తో, నియ్యానే చ పవేసనే.

"పట్ఠో భూమన్తలిక్ఖస్మిం, నక్ఖత్తపదకోవిదో;
బ్రాహ్మణం కేన దోసేన, దజ్జాసి దకరక్ఖినో"తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౪౪-౨౪౫);

తత్థ **సబ్బనిమిత్తానన్తి** "ఇమినా నిమిత్తేన ఇదం భవిస్సతి, ఇమినా ఇద"న్తి ఏవం సబ్బనిమిత్తేసు కుసలో. **రుతఞ్ఞూతి** సబ్బరవం జానాతి. **ఉప్పాతేతి** చన్దగ్గాహసూరియగ్గాహఉక్కాపాతదిసాడాహాదికే ఉప్పాతే. **సుపినే యుత్తోతి** సుపినే చ తస్స నిప్ఫత్తిజాననవసేన యుత్తో. **నియ్యానే చ పవేసనేతి** ఇమినా నక్ఖత్తేన నియ్యాయితబ్బం, ఇమినా పవిసితబ్బన్తి జానాతి. **పట్ఠోతి** ఛేకో పటిబలో, భూమియఞ్చ అన్తలిక్ఖే చ దోసగుణే జానితుం సమత్థో. **నక్ఖత్తపదకోవిదోతి** అట్ఠవీసతియా నక్ఖత్తకోట్ఠాసేసు ఛేకో. తం కేన దోసేన దకరక్ఖసస్స దస్ససీతి.

రాజా తస్స దోసం కథేన్తో ఆహ –

"పరిసాయమ్పి మే అయ్యే, ఉమ్మీలేత్వా ఉదిక్ఖతి;

తస్మా అచ్ఛభముం ఉద్దం, దజ్జాహం దకరక్ఖినో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౪౬);

తస్సత్థో – అయ్యే, ఏస మం పరిసమజ్ఝే ఓలోకేన్తోపి అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా కుద్ధో వియ ఉదిక్ఖతి, తస్మా ఏవం అతిక్కమిత్వా ఠితభముం అమనాపేన ఉక్ఖిత్తభముకం వియ ఉద్దం భయానకం తం అహం దకరక్ఖసస్స దస్సామీతి.

తతో పరిబ్బాజికా “మహారాజ, త్వం ‘మాతరం ఆదిం కత్వా ఇమే పఞ్చ దకరక్ఖసస్స దమ్మీ’తి వదసి, ‘ఏవరూపఞ్చ సిరివిభవం అగణేత్వా అత్తనో జీవితమ్పి మహోసధస్స దమ్మీ’తి వదసి, కం తస్స గుణం పస్ససీ”తి పుచ్ఛన్తీ ఇమా గాథాయో ఆహ –

“ససముద్దపరియాయం, మహిం సాగరకుణ్డలం;
వసున్ధరం ఆవసతి, అమచ్చపరివారితో.

“చాతురన్తో మహారట్ఠో, విజితావీ మహబ్బలో;
పథబ్యా ఏకరాజాసి, యసో తే విపులం గతో.

“సోళసిత్థిసహస్సాని, ఆముత్తమణికుణ్డలా;
నానాజనపదా నారీ, దేవకఞ్ఞూపమా సుభా.

“ఏవం సబ్బఙ్గసమ్పన్నం, సబ్బకామసమిద్ధినం;
సుఖితానం పియం దీఘం, జీవితం ఆహు ఖత్తియ.

“అథ త్వం కేన వణ్ణేన, కేన వా పన హేతునా;
పణ్డితం అనురక్ఖన్తో, పాణం చజసి దుచ్చజ”న్తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౪౭-౨౫౧);

తత్థ **ససముద్దపరియాయ**న్తి సముద్దమరియాదసఙ్ఖాతేన సముద్దపరిక్ఖేపేన సమన్నాగతం. **సాగరకుణ్డల**న్తి పరిక్ఖిపిత్వా ఠితస్స సాగరస్స కుణ్డలభూతం. **విజితావీ**తి విజితసఙ్గామో. **ఏకరాజా**తి అఞ్ఞస్స అత్తనో సదిసస్స రఞ్ఞో అభావతో ఏకోవ రాజా. **సబ్బకామసమిద్ధిన**న్తి సబ్బేసమ్పి వత్థుకామకిలేసకామానం సమిద్ధియా సమన్నాగతానం. **సుఖితాన**న్తి ఏవరూపానం సుఖితానం సత్తానం ఏవం సబ్బఙ్గసమ్పన్నం జీవితం దీఘమేవ పియం, న తే అప్పం జీవితమిచ్ఛన్తీతి పణ్డితా వదన్తి. **పాణ**న్తి ఏవరూపం అత్తనో జీవితం కస్మా పణ్డితం అనురక్ఖన్తో చజసీతి.

రాజా తస్సా కథం సుత్వా పణ్డితస్స గుణం కథేన్తో ఇమా గాథా అభాసి –

“యతోపి ఆగతో అయ్యే, మమ హత్థం మహోసధో;
నాభిజానామి ధీరస్స, అణుమత్తమ్పి దుక్కటం.

“సచే చ కిస్మిచి కాలే, మరణం మే పురే సియా;
సో మే పుత్తే పపుత్తే చ, సుఖాపేయ్య మహోసధో.

“అనాగతం పచ్చుప్పన్నం, సబ్బమత్థమ్పి పస్సతి;

అనాపరాధకమ్మన్తం, న దజ్జం దకరక్ఖినో”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౧౩-౨౧౪);

తత్థ **కిస్మిచీ**తి కిస్మిఞ్చి కాలే. **సుఖాపేయ్యా**తి సుఖస్మింయేవ పతిట్ఠాపేయ్య. **సబ్బమత్థ**న్తి ఏస అనాగతఞ్చ పచ్చుప్పన్నఞ్చ అతీతఞ్చ సబ్బం అత్థం సబ్బఞ్ఞుబుద్ధో వియ పస్సతి. **అనాపరాధకమ్మన్త**న్తి కాయకమ్మాదీసు అపరాధరహితం. **న దజ్జ**న్తి అయ్యే, ఏవం అసమధురం పణ్డితం నాహం దకరక్ఖసస్స దస్సామీతి ఏవం సో మహాసత్తస్స గుణే చన్దమణ్డలం ఉద్ధరన్తో వియ ఉక్ఖిపిత్వా కథేసి.

ఇతి ఇమం జాతకం యథానుసన్ధిప్పత్తం. అథ పరిబ్బాజికా చిన్తేసి “ఏత్తకేనపి పణ్డితస్స గుణా పాకటా న హోన్తి, సకలనగరవాసీనం మజ్ఝే సాగరపిట్ఠే ఆసిత్తతేలం విప్పకిరన్తీ వియ తస్స గుణే పాకటే కరిస్సామీ”తి రాజానం గహేత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ రాజఙ్గణే ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా తత్థ నిసీదాపేత్వా నాగరే సన్నిపాతాపేత్వా పున రాజానం ఆదితో పట్ఠాయ దకరక్ఖసస్స పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా తేన హేట్ఠా కథితనియామేనేవ కథితకాలే నాగరే ఆమన్తేత్వా ఆహ –

“ఇదం సుణాథ పఞ్చాలా, చూళనేయ్యస్స భాసితం;

పణ్డితం అనురక్ఖన్తో, పాణం చజతి దుచ్చజం.

“మాతు భరియాయ భాతుచ్చ, సఖినో బ్రాహ్మణస్స చ;

అత్తనో చాపి పఞ్చాలో, ఛన్నం చజతి జీవితం.

“ఏవం మహత్థికా పఞ్ఞా, నిపుణా సాధుచిన్తినీ;

దిట్ఠధమ్మహితత్థాయ, సమ్పరాయసుఖాయ చా”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౨౧౫-౨౧౭);

తత్థ **మహత్థికా**తి మహన్తం అత్థం గహేత్వా ఠితా. **దిట్ఠధమ్మహితత్థాయా**తి ఇమస్మింయేవ అత్తభావే హితత్థాయ చ పరలోకే సుఖత్థాయ చ హోతీతి.

ఇతి సా రతనఘరస్స మణిక్ఖన్ధేన కూటం గణ్హన్తీ వియ మహాసత్తస్స గుణేహి దేసనాకూటం గణ్హీతి.

దకరక్ఖసపఞ్హో నిట్ఠితో.

సత్థా ఇమం ధమ్మదేసనం ఆహరిత్వా “న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ తథాగతో పఞ్ఞవా, పుబ్బేపి పఞ్ఞవాయేవా”తి జాతకం సమోధానేన్తో ఓసానగాథా ఆహ –

“భేరీ ఉప్పలవణ్ణాసి, పితా సుద్ధోదనో అహు;

మాతా ఆసి మహామాయా, అమరా బిమ్బసున్దరీ.

“సువో అహోసి ఆనన్దో, సారిపుత్తో చ చూళనీ;

దేవదత్తో చ కేవట్టో, చలాకా థుల్లనన్దినీ.

“పఞ్చాలచన్దీ సున్దరీ, సాళికా మల్లికా అహు;
అమ్బట్ఠో ఆసి కామిన్దో, పోట్ఠపాదో చ పుక్కుసో.

“పిలోతికో చ దేవిన్దో, సేనకో ఆసి కస్సపో;
ఉదుమ్బరా మఙ్గలికా, వేదేహో కాళుదాయకో;
మహోసధో లోకనాథో, ఏవం ధారేథ జాతక”న్తి.

ఉమఙ్గజాతకవణ్ణనా పఞ్చమా.

(ఛట్ఠో భాగో నిట్ఠితో.)